

1821

Kites in London p. 108

C. N. M.

63

K. 15063

1. 2.

A copy of this ed. bound up into Claver's notes. 1656 de ca. Bibl. Acad. L. 2. 6.

Alfred Newton
1876.

PETRI BELLONII

CENOMANI

Plurimarum singularium & memorabilium rerum
in Græcia, Asia, Ægypto, Iudæa, Arabia, aliisque
exteris Provinciis ab ipso conspectarum

OBSERVATIONES

tribus libris expressæ.

CAROLVS CLVSIVS

Atrebas

à Gallicis Latinas faciebat, & denuò recensibat.

Original French Paris. 1553. 45.
2e 1557 ..
1575 ..
1580 ..
1585 ..
Antw. 1555. 67
" 1560 ..

Ant. Ap. 1580

Altera editio, longè castigatior, & quibusdam SCHOLIIS illustrata.

1st Latin ed. Antwerp. 1569.
1575
Ant. Ap. 1580

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII.

M. D. CV. 1605

INSTYTUT ZOOLOGICZNY
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
BIBLIOTEKA
nr. 15063

2. 52/56.
<http://rcin.org.pl>

Illustrissimo Principi ac Domino, Domino

M A V R I T I O,

LANDGRAVIO HASSIAE,

Comiti in Catzenelenbogen, Dietz,
Zigenhain & Nidda, &c.

C A R O L V S C L V S I V S

A T R E B A S.

QVEM ante decennium, Illustrissime Princeps, ad Ill^{mam} V. C. ablegaveram, ad eandem redit P. Bellonius, paullo tamen honestiore veste cultus, quam quum in ejus conspectum initio prodiret; tunc enim adeo properè in publicum venire gestiebat, ut, quam illi concinnaveram vestem, non licuerit, uti volebam, & decebat, ornatam reddere. Hinc forsitan factum, ut vilitate vestis offensa Illustrissima V. C. minus gratus fuerit illius conspectus: paullo igitur cultiore veste eum ornare volui; mihi persuadens, gratiorem aliquantulum futurum, si minus propter vestem, certè propter doctrinam quam continet de variis rebus quas tribus libris describit in suis peregrinationibus magna sedulitate & singulari judicio observatas. Fuit enim vir ille indefessi studij, quemadmodum ex ejus lucubrationibus (ut tum commemorabam, & nunc denuò repeto) quas partim Latino, partim Gallico sermone ipsi naturali, evulgavit, perspicere licet. Nam extant Libri de Coniferis arboribus & perpetuâ fronde virentibus, de Admirandâ veterum fabricarum structurâ, de Medicato funere, Latinè ab ipso conscripti: Gallicè verò, Libri de Avibus, de Piscibus, & hoc Itinerarium, cum Libello de Neglectâ plantarum culturâ: Librum etiam de Serpentibus peculiarem (quorum nonnullos in hoc opere interdum inserit) & Insectis: tum etiam Commentaria in Dioscoridem, & de Agriculturâ Librum, alia præterea quædam meditabatur: sed laudabiles ipsius conatus, in-

* 2 opina

opina mors, nefarij latronis manu illata interrupt, non sine magno litterariæ Reipublicæ dispendio.

CETERVM Itinerarium illud ante quindecim annos Latinum faciebam; sic apud me statuens, ejus lectionem haud inutilem futuram illis qui Gallicam linguam ignorant, quandoquidem miram rerum ab Auctore totâ suâ peregrinatione observatarum, & in tres libros congestrarum varietatem continet. In eo enim non modò Regionum, quas adiit, situs, indigenarumque ritus & mores describuntur: verùm etiam multarum exoticarum plantarum in illis Provinciis nascentium nomina enumerantur, & diversorum, quæ alunt, animalium historia explicatur.

CVM porrò Exoticorum Libros publici juris facere haberem in animo, quibus adjungendos etiam putarem eos Libellos quos è vernaculo sermone aliquando Latine loquentes feci; hoc Itinerarium haud negligendum, sed in manus iterum sumendum, paulloque accuratiore limâ expoliendum esse censebam, ut aliquanto cultiore veste in Ill^{mæ} V. C. conspectu apparere posset: volui enim rediret ad eum, cujus nomini primùm fuerat nuncupatum. Confido autem Ill^{mam} V. C. pro ingenità suâ clementiâ illud non gravatim suscepturum; ipsi intereà à Deo opt. max. felicissimum rerum omnium statum exoptans, ad Divini Numinis gloriam, & Ill^{mæ} Hassiacæ familiæ decus sempiternum. Lugduni Batavorum Kal. Sextilib. cIo. Io c.

DE

DE
PETRI BELLONII

Observationum libris

à CAROLO CLVSIO
donatis Latio,

CARMEN.

BELLONIVS *varias Orbis lustraverat oras,*
Regnâque vix ipsis cognita nominibus;
Viderat undosi septem-gemina ostia Nili,
Viderat altorum culmina Pyramidum;
Nullâque non illi visa insula sparsa per aquor,
Sive per Ægeum, sive per Jonium.
Viderat hac: & digna notâ quacumque tulisset
Fors, promtis nactus scripserat in tabulis.
Qua, simul ad patriam ut rediit, persolvere votum
Pro reditu cupidus, cuncta dedit patria:
At patria tantum & patrio sermone, suumque
Sic fetum angustis cluserat ipse locis.
Tu, CLVSI, melius docti monimenta recludis
BELLONII, faciens ore loqui Latio:
Quo jam perpetuum, nullâ peritura senectâ,
Durabunt scriptis emula Romuleis.
Durabunt factusque tuo merito immortalis,
Plus tibi jam debet quàm sibi BELLONIVS.

F. F. F. Raphelengius.

* 3

PRIVI-

PRIVILEGIUM CÆSAREVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Agnoscimus, ac vigore præsentium notum facimus vniuersis: Quod cum Doctus noster & sacri Imperij fidelis dilectus Carolus Clusius humillimè nobis exponendum curauerit, præ manibus se habere scripta quædam, quæ in publicam vtilitatem edere statuerit, vereri autem ne cum magnos sumptus in Pictores & Sculptores fecerit, lucri causa alij, quod fieri solet, sibi in fraudem eadem imprimant, aut imitentur, sicque laboris ipse atque industriæ suæ præmio fraudetur ac destituatur; nos considerantes, quàm præclaram iam antè operam in quibusdam lucubrationibus, quæ iam antè fuerunt editæ, posuerit, & quàm nobis exquisita ipsius ac varia eruditio, præcipuè verò etiam in indaganda stirpium & herbarum natura sedulitas atque industria commendentur, quòd multa peregrinis ac remotis in locis didicerit & obseruauerit, multa secum attulerit, quæ rara & luce digna sint, quòd assiduis adhuc studiis in hoc incumbat, vt quæ in antiquis auctoribus abdita & obscura sunt, eruat atque illustret, vt præclaram nominis sui memoriam posteritati relinquat, benignè ipsi, quod rogat, Priuilegio nostro aduersus omnem fraudem consulere cupientes, præsentium vigore scienter animoque bene deliberato, pro autoritate nostra Cæsarea seriò decreuerimus, edixerimus ac statuerimus, quemadmodum præsentium vigore decernimus, edicimus ac statuimus, ne quisquam Typographorum, Bibliopolarum aut aliorum, qui siue imprimendis siue vendendis libris aliave quacunque ratione negotiationem exercent librariam, intra viginti annos, à prima editionis die numerandos, Caroli Clusij opera duobus tomis expressa, quorum prior Stirpium, &c. historiam continet, altero plerique libelli, &c. ab ipso Latini facti comprehenduntur, & quæcunque præterea idem Clusius edet opera, ipso incio aut inuito typis seu quocunque alio modo aut caractere, siue integra, siue aliquam eorum partem imitetur, exprimat vel in publicum edat, nève ab aliis edita vel expressa vel aliunde allata intra Sacri Romani Imperij fines vendat, ac distrahat apertè vel occultè. Si quis autem præsens edictum nostrum transgredi aut violare, & prædicta opera recudere & in fraudem prænominati Caroli Clusij edere aut vendere ausus fuerit, eum non solum eiusmodi libri exemplaribus, tanquam quæ in commissum ceciderint, memorato Carolo Clusio eiusque hæredibus, vel mandatum ab iis habentibus, ope Magistratus

gistratus eius loci, vbi deprehensa fuerint, vendicandis priuati, verum etiam multa decem Marcharum auri puri fisco nostro Imperiali fraudum vindici, ac parti læsæ ex æquo soluenda ac pendenda puniri volumus; ea tamen lege, ne quid ea opera Orthodoxæ Catholicæ Religioni contrarium habeant, & vt tria cuiuscunque operis aut libri exemplaria, vbi excusa fuerint, ad Imperialem nostram Cancellariam transmittantur. Quod si negligatur, hac nostra gratia ac Priuilegio ipse, ipsiusque hæredes excidisse censeantur. Mandamus proinde vniuersis & singulis nostris & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus, cuiuscunque status, gradus, Ordinis & Conditionis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo vel superiorum suorum loco ac nomine, Iuris vel Iustitiæ administrationem exercent, ne quemquam hoc Priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur. Sed si quos contumaces compererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunque rectè fieri potest modis, coërceri curent. Quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testamur præsentibus literis manu propria subscriptis & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datum in Arce nostra Regia Pragæ, die decima quinta mensis Februarij. Anno Domini millesimo, quingentesimo, nonagesimo tertio: Regnorum nostrorum Romani decimo octauo, Hungarici vigesimo primo, & Bohemici itidem decimo octauo.

RVDOLPHVS.

Ad mandatum S. Cæsarea M^{te} proprium.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Io. Baruitius.

VOBIS, Raphelengij, qui haud exiguos sumptus pingendis & sculpendis Iconibus mecum pariter impendistis, tum ob eam quæ mihi cum Patre vestro & Avo fuit arcta amicitia, vobis inquam permitto, vt hanc meam Observationum Petri Bellonij, & adjuncti huic libelli versionem, typis vestris excudatis ac vulgetis: nec alibi alius quispiam intra viginti annos, cupio, sive jubeo, sub pœnis & mulctis, quæ S. Cæsarea Majestatis literis mihi concessis continentur.

Carolus Clusius A.

INDEX CAPITVM

quæ tribus Observationum PETRI BELLONII Libris continentur.

LIBRO PRIMO.

- CAP. I. **S**INGVLOS diversis rationibus à natura in hac vita duci, nec omnium instituta ad eundem scopum tendere. pag. 7
- CAP. II. Rerum appellationibus nimis fidendum non esse, tametsi vulgares sint, nisi veterum descriptionibus respondeant, & rebus quæ describuntur conveniant. pag. 8
- III. Brevis singularium Cretæ narratio, & peculiaris Græcanicorum morum observatio. pag. 10
- IV. Græcos qui exterorum Principum dominio subiecti sunt, ad ipsorum Principum quibus parent, ritus & vivendi consuetudinem sese componere. pag. 11
- V. Celebriorum insula Cretæ locorum observatio. pag. 12
- VI. Pseudolabyrinthus Cretensis, & ruædera quarundam urbium ejus insula. pag. 14
- VII. Qua ratione Cretenses Ladanum colligant. pag. ead.
- VIII. Scarus piscis in Cretæ litoribus admodum frequens, aliis tamen regionibus valde rarus. pag. 15
- IX. Varij generis avium in Græcia observatarum Gallica nomina cum veterum appellationibus collata. pag. 16
- X. Multarum aliarum avium Græca nomina cum Gallicis appellationibus collata. pag. 17
- XI. Vetera & recentia, Gallica, Græcæque multarum aliarum avium nomina. pag. 18
- XII. Insecti cujusdam Cretæ familiaris Phalangium nuncupati descriptio. pag. 19
- XIII. Hirci ferri quoddam genus Cretæ familiare, quod Galli Bouc-estain appellant. pag. 20
- XIV. Cretensis aries Strepsiceros nominatus: disceptatio præterea edocens quid sit Unicornu. pag. eadem.
- XV. De Cretensi quodam lapide, cujus Solinus meminit, Dactylus Jdeus nuncupato. pag. 21
- XVI. Celsissimi totius Cretæ montis, qui Græcis vulgo Psiloriti dicitur, Veteres Idam nominabant, descriptio: tum quæ plantæ in eo nascantur. pag. 22
- XVII. Rariorum arborum & herbarum quæ sponte circa Idam montem in Cretæ nascuntur, nomina: colligendi cocci baphici ratio. pag. eadem.
- XVIII. Plurimarum aliarum stirpium in insula Cretæ sponte nascentium brevis narratio. pag. 24
- XIX. Cretense Malvaticum vinum, Pramnium dictum: illudque nusquam alibi confici. pag. 26
- XX. Veterum saltandi cum armis ratio, quam Pyrrhicam saltationem nominarunt. pag. eadem.
- XXI. Quotquot mandatum sive diploma liberi transitus à purpurato aliquo Bacha, vel à Turcarum Imperatore impetraverint, modo Turcico vestitu incedant, ducemque itineris habeant, qui interpretis vice fungatur, tunc per omnes Turcæ provincias comere posse. pag. 27
- XXII. Turcas eandem dictionem suis characteribus multifariam exprimere. pag. 28
- XXIII. Variarum specierum Terra sigillatæ descriptio; atque de sigillis ipsi impressis. pag. eadem.
- XXIV. E Constantinopoli in Lemnon maris Ægæi insulam, Italico sermone Stalimene vulgo nuncupatam, profectio. pag. 29
- XXV. Urbium & ruinarum Lemni insula descriptio. pag. 30
- XXVI. Stirpium in insula Lemno vulgari nomina. pag. 31
- XXVII. Turcarum Satrapas suo more viventes, viliter & sine deliciis epulari. pag. 32
- XXVIII. Loci in Lemno, unde terra sigillanda acervitur, descriptio. pag. 33
- XXIX. Res viles & parvæ æstimationis celebriores fieri ceremoniis; & exigui precij rebus auctoritatem conciliari, si superstitione nobilitentur. pag. ead.

CAP.

CAP. XXX. Piscium ad littus insulae frequentium nomina. pag. 35

XXXI. Chondrilla gummi, aliaque singularia, tum serpentum qui in insula Lemno reperiuntur nomina. pag. ead.

XXXII. Ostrea quae vulgo in Lemni insula littoribus capiuntur. pag. 36

XXXIII. Calidarum aquarum in Lemno scaturigo, & Gracorum monachorum monasteria. pag. 37

XXXIV. E Lemno in Thason insulam navigatio. pag. ead.

XXXV. Montis Athou descriptio, & res in eo memorabiles. pag. eadem.

XXXVI. Quinque vel sex nunc esse Caloierorum Gracorum in Atho monte degentium millia, hinc inde per monasteria sparsa. pag. 39

XXXVII. Omnia monasteria in monte Atho firma & munita esse adversus Piratarum incursiones, licet illis non admodum iniqui aut molesti sint. pag. eadem.

XXXVIII. Montem Athou in eadem estimatione apud Gracos esse, quàm Roma apud Latinos. pag. 40

XXXIX. Monasteriorum nomina serie quadam enumerata, sumto ab iis initio quae continenti sunt proxima. pag. ead.

XL. Cur plerique libri in Gracia perierint: de monasteriorum in monte Atho fundatione, atque summa in qua Gracia Ecclesiastici versantur ignorantia. pag. 41

XLI. Graecanicae Ecclesiae ceremonia. pag. 42

XLII. Rariores montis Athou stirpes, sponte nullaque cultura adhibita provenientes. pag. eadem.

XLIII. Ferarum arborum perpetuo virulentium in montis Athou vallibus sponte provenientium nomina. pag. 43

XLIV. Arborum & fruticum, quos in variis provinciis perpetuam comam virere observavimus, nomina. pag. ead.

XLV. Vicinorum locorum observatio, quae ex summo montis Athou vertice conspici possunt. pag. 45

XLVI. Montis Athou Caloieros sive monachos, mechanicas artes exercere. pag. ead.

XLVII. Cancris aquae dulcis in montium rivulis versantes, à nostris fluviatilibus Cammaris, quos vulgo Cancros appellant, diversi. pag. 46

XLVIII. Portentosa vivendi inter Gracos sacris addictos ratio, quaque asperitate, superstitione & ceremonis in cibo atque potu utantur. pag. 47

XLIX. E monte Atho in Saloniki profectio, & rari pisces qui istuc capiuntur. pag. ead.

L. Auri & Argenti fodinae Turcarum Imperatoris, atque de obrizi auri origine disceptatio. pag. 48

LI. Qua ratione metallici aurum depurant ex quo Turcici Ducati ceduntur, unicumque esse Ducatorum auri genus per universum Turcarum Imperatoris dominium. pag. 50

LII. Unde fabula de aureo vellere originem sumserint: deque Periano & Indico auro disceptatio. pag. 51

LIII. Multarum aliarum rerum singularium in usdem fodinis & circa ejus regionis montes observatarum descriptio. pag. 54

LIV. Plurimorum ferorum animalium nomina. pag. 56

LV. Profectio à Syderocapsa in Bucephala. De flumine Strymone, & piscibus qui in eo capiuntur. pag. 58

LVI. Plurimarum antiquitatum & ruderum urbium Macedoniae descriptio, atque de Philippis & Philippopoli. pag. 59

LVII. Bucephala urbis, olim Chalastraea, nunc verò la Cavalla nuncupatae descriptio. pag. 61

LVIII. Muros qui supra Cavallam adhuc supersunt, Macedoniam à Thracia dirimere. pag. ead.

LIX. Nulla apud Turcas esse diverforia, sed Nosocomia inveniri, ad quae divertere liceat. pag. 62

LX. Itineris quod è Cavalla Constantinopolim ducit, descriptio. pag. 63

LXI. Cypsella vetustissimum Thraciae oppidum; & aluminis conflandi ratio. pag. 64

LXII. Regia via quae olim Romam Constantinopolim ducebat. pag. 65

LXIII. Marissa flumen, veteribus Hebrus dictum: & Turcarum expilationes seu rapinae. pag. ead.

LXIV. Plurimas nationes certo anni tempore natale solum relinquere, deinde domum redire. pag. 66

LXV. Terebinthos arbores, gallarum quoddam genus producere, quae apud Turcas magno in usu sunt. pag. 67

CAP.

- CAP. LXVI. *Turcas viatores admodum frugales esse.* pag. 68
- LXVII. *Turcas agilitate & industriâ reliquas nationes longè præcellere, in imponendis supra jumenta, deponendis ve. impedimentis.* pag. ead.
- LXVIII. *Perinthus veteribus dicta, nunc Rodosto. & de Heraclea.* pag. 69
- LXIX. *Turcarum iter facientium insigne silentium & modestia.* pag. ead.
- LXX. *Pera & Constantinopolis urbes.* pag. 70
- LXXI. *Ruinarum Nicomedia, & rerum*

- quæ istic nunc conspiciuntur descriptio.* pag. 71
- LXXII. *Orientalis nationes libentius piscibus vesci quàm carnibus.* pag. ead.
- LXXIII. *Piscationis in Propontide rationem magnum quæstum adferre.* pag. 72
- LXXIV. *Aliæ piscandi in Propontide rationes.* pag. ead.
- LXXV. *Piscandi noctu ad lumen cum tridente ratio; & varij alij in Propontide pisces capiendi modi.* pag. 74
- LXXVI. *Vetusta monumenta, & alia singularia quæ Constantinopoli conspiciuntur.* pag. 75

LIBRO SECVNDO.

- CAP. I. **P**EREGRINATIONVM quæ mari peraguntur, incertum tempus esse, atque de Constantinopolitano itinere in Alexandriam. pag. 78
- II. *Veteres urbes ad Propontidis litus sitæ in Thracia: & Callipolis.* pag. 79
- III. *Bosphori Thracici, Castellorum Sesti & Abydi, atque rudera Scamandriæ descriptio.* pag. 80
- IV. *Quæ apud Abydum observavimus.* pag. 82
- V. *Troia rudera è mari esse conspicua.* pag. eadem.
- VI. *Rudera Troiæ descriptio.* pag. ead.
- VII. *Insula Lesbos, & Promontorium Sygæum.* pag. 84
- VIII. *Brevis descriptio eorum quæ in insula & urbe Chio observavimus: solaque in ea Insula Mastichen inveniri.* pag. 85
- IX. *Samos insula.* pag. 86
- X. *Disceptatio de piratis, eorumque definitio.* pag. 87
- XI. *Patmos Insula.* pag. 88
- XII. *Cos Insula Hippocratis patria.* pag. 89
- XIII. *Singularia quedam Rhodi observata.* pag. ead.
- XIV. *Onocrotalus avis, Iaculus serpens: Turcicorum militum modestia.* pag. 90
- XV. *Profectio è Rhodo in Alexandriam.* pag. 91
- XVI. *Veteres navigationem sine pyxide nautica instituisse, & magnetis usum ignorasse.* pag. 92
- XVII. *Duo duntaxat esse magna Nilii ostia quæ navigari queant, & majoribus sive*

- onerariis navibus aditum præbeant.* pag. ead.
- XVIII. *Brevis Constantinopolitani in Alexandriam itineris narratio.* pag. 93
- XIX. *Bina Alexandria urbes, una in Ægypto, altera (quæ Romanorum erat Colonia) in Phrygia.* pag. ead.
- XX. *Hyena veteribus nuncupata, nunc autem Civetta.* pag. 94
- XXI. *Plurima in Alexandria conspicienda: Obelisci, & magni Ægyptiorum colossi.* pag. 95
- XXII. *Ichneumonem hodierno adhuc tempore in multis ædibus cicurem adservari: & alterius Ichneumonis Vespæ adversus Phalangium certamen.* pag. 96
- XXIII. *Turcarum Alexandriam incolentium mores; Divi Macarij solitudines, variæque alia in Alexandria res.* pag. 97
- XXIV. *Ex Alexandria in Cairum profectio.* pag. 98
- XXV. *Singularia quedam in Alexandria & Rosettâ reperta.* pag. ead.
- XXVI. *Rosetta urbs ad Canopicum Nilii ostium sita.* pag. 99
- XXVII. *De Nilii piscatoribus.* pag. 100
- XXVIII. *Navigatio è Rosetta in Cairum: & multa secundum Nilum observanda.* pag. eadem.
- XXIX. *Ægypti urbes & pagi ad Nilii ripas siti ob aquæ commoditatem.* pag. 101
- XXX. *Nilum, si cum alio flumine comparare licet, Pado ferè similem esse.* pag. 102
- XXXI. *Singularia quedam de Ægypto & Ægyptiis.* pag. 103
- XXXII. *Plurimarum avium, atque aliorum*

rum animalium secundum Nilum observatorum descriptio. pag. ead.

CAP. XXXIII. Navigiorum quorum in Nilo usus est, differentiæ, atque arborum quæ in Cauri hortis vulgariter aluntur, nomina. pag. 105

XXXIV. Plurimos hallucinatos esse, qui Chamaleones solo aëre videri crederunt. pag. eadem.

XXXV. Noster in Cairum appulsus; quid præterea istic viderimus. pag. eadem.

XXXVI. Cauri ædificia & horti: turris Nili incrementum designans, ex qua ejus anni fertilitas cognoscitur. pag. 107

XXXVII. Urbis Cauri, atque ejus arcis, descriptio. pag. 108

XXXVIII. Ingens aquaductus inter Babylonis rudera & urbem Cairum, per quem Nili aqua in arcem decurrit. pag. 110

XXXIX. Balsami descriptio. pag. ead.

XL. Arborea in Materea horto nascentes: & magnus Obeliscus erectus apud Cairum. pag. 112

XLI. Errones illos quos vulgo Ægyptios appellamus, perinde in Ægypto inveniri atque in aliis regionibus. pag. 113

XLII. Pyramidum observatio. pag. ead.

XLIII. Alterius Pyramidis observatio. pag. 115

XLIV. Tertia sive minor Ægyptiaca Pyramis. pag. ead.

XLV. Plurimæ aliæ in Ægypto Pyramides. pag. 116

XLVI. Ingens Colossus ab Herodoto Androsphinx nuncupatus, & à Plinio Sphinx, ante Pyramides excisus. pag. ead.

XLVII. Mumia, & vetus condiendorum sepeliendorumque corporum in Ægypto ratio. pag. 117

XLVIII. Lyra Ægyptiorum. pag. 118

XLIX. Gyraffa, quam Arabes Zurnapa, Græci & Latini Camelopardalin nominant. pag. ead.

L. Elegans & parvus Africanus Bos, quem veteres Græci Bubalum appellarunt. pag. 119

LI. Cervigenus Platyceroti simile, olim Axis nuncupatum: & Gazella veteribus Oryx dicta. pag. 120

LII. Varias gesticulationes in Cairo fieri: Simia genus Callitriches nuncupatum. pag. 121

LIII. Qualis sit eorum apparatus qui Cairo Mecham proficisci volunt. pag. ead.

LIV. Professionis nostræ ex Cairo in montem Sinai descriptio: & de singulari carnis præparandæ ratione in eorum usum qui longum iter suscipiunt. pag. ead.

LV. Altissimi in Arabia deserta putei descriptio. pag. 123

LVI. Plantæ quæ arenosis circa Sues locis nascuntur. pag. 123

LVII. Duodecim amari fontes Mosis, quorum Plinius meminit. pag. 124

LVIII. Rubri maris sive Sinus Arabici canalis. pag. ead.

LIX. Rhamni frutex ad Sinus Arabici littus nascens. pag. 125

LX. Chamaleones, lanifera, & variæ aliæ arborea, in Arabia nascentes. pag. ead.

LXI. Primus pagus quem, in montem Sinai tendentes, invenimus. pag. 126

LXII. Mons Sinai. pag. ead.

LXIII. Montis Oreb descriptio. pag. 127

LXIV. Aliud monasterium ad radices montis Oreb situm, & saxum ex quo aqua effluxit filiis Israël. pag. ead.

LXV. Loca sacra in Monte Sinai. pag. 128

LXVI. E Monte Sinai in Taurum iter. pag. 129

LXVII. Tauri oppidum & arx: tum singularia ad rubri maris littus observata. pag. ead.

LXVIII. Naves & cymbæ rubri maris. pag. 130

LXIX. Itineris à Tauro in Cairum dietim confecti supputatio. pag. 131

LXX. Portus Sues ad Maris rubri littus. pag. 132

LXXI. Murrhina Vasa in Cairo vendita; & de Nitro. pag. 133

LXXII. Succinum non esse fossile, ut plerique existimarunt, sed arboris gummi. pag. 134

LXXIII. Nostræ professionis in Hierusalem apparatus. pag. eadem.

LXXIV. Ægyptiacus quidam frutex semper virens, qui rubro colore inficit. pag. 135

LXXV. Plurimi Ægypti pagi, secundum viam quæ Hierusalem ducit, siti. pag. 136

LXXVI. Admirabile difficileque iter inter Cairum & Hierusalem. pag. eadem.

LXXVII. Nitrum: Cancer quidam exiguis, mirandæ naturæ. pag. 137

LXXVIII. Arborea, aves, aliæque res singulares

- gulares in Palestina nascentes. pag. 138
 LXXIX. Urbs Gaza. pag. 139
 LXXX. Urbs Rama. pag. ead.
 LXXXI. Hierusalem in montanis sita. pag. 140
 LXXXII. Brevis itineris inter Cairum & Hierusalem supputatio. pag. ead.
 LXXXIII. Succincta descriptio sacrorum locorum Hierusalem. pag. eadem.
 LXXXIV. Divæ Virginis sepulchrum in Valle Iosaphat. pag. 141
 LXXXV. Christi Domini nostri sepulchrum; & Hierosolymæ rudera. pag. 142
 LXXXVI. Desertum in quo tentatus fuit Christus; & Fordanis fluvius. pag. ead.
 LXXXVII. Bethlehem & Ebron. pag. 144
 LXXXVIII. Terrestre iter ab Hierosolyma Damascum: & quæ arbores spinosæ Hierosolymitano agro frequentes sunt. pag. 145
 LXXXIX. Nazareth, ubi Divæ Virgini annuntiavit Angelus, ipsam Christum parituram: & viri Arabis descriptio. pag. 146
 XC. Lacus Genesareth, vel mare Tiberiadis. pag. ead.
 XCI. Rerum in Damasco observandarum descriptio. pag. 147
 XCII. Lustratio eorum qui turmatim ex Damasco discedunt, ut Mechem profiscantur. pag. 149
 XCIII. Damasci adificia, aliæque singularia. pag. ead.
 XCIV. Iter è Damasco in Libanum montem. pag. 150
 XCV. Casareæ urbis, nunc Balbec appellatæ, antiquitates. pag. 151
 XCVI. Antiquum manducandi semina Terebinthi morem etiamnum in Cilicia & Syria perdurare. pag. 152
 XCVII. Hamous urbs, veteribus Emissa dicta. pag. ead.
 XCVIII. Turcica cauponæ, in quibus conveniunt ad potionis genus bibendum Posca vel Zythum nominatum, à Cerevisia differens. pag. 153
 XCIX. Urbs Tharsus D. Pauli patria. pag. eadem.
 C. Ciliciæ plana, & cisternæ in terra reconditæ, quæ aquâ pluviam implentur. pag. 154
 CI. Ruinarum Marat descriptio. p. ead.
 CII. Urbs Halep, antiquitus Berrhæa dicta: & Rhabarbarum atque Rhaponticum. pag. 155
 CIII. Peculiaris platearum per ditionis Turcica pagos & oppida descriptio. pag. 156
 CIV. Iter ex Halepo Antiochiam. pag. 157
 CV. Antiochia urbs. pag. 158
 CVI. Singularium rerum in Antiochia observatio. pag. ead.
 CVII. Iter per summa Amanis montis iuga. pag. 159
 CVIII. Asiaticum animal Adil nuncupatum, & urbs antiquitus Adana appellata. pag. 160.
 CIX. Apparatus peregrè profecturis idonei. pag. 161
 CX. Ex Adana in Taurum montem profectio. pag. 162
 CXI. Thermae in monte Tauro, & urbs Heraclea. pag. 163
 CXII. Ex Heraclea in Iconium profectio: de Capris delicatam illam lanam, ex qua undulatus pannus conficitur, ferentibus. pag. 164
 CXIII. Urbs Iconium. pag. 165
 CXIV. Turcarum aurifabri. pag. eadem.
 CXV. Urbs Achara. 166

LIBRO TERTIO.

- CAP. I. **D**E origine Turcicarum legum peculiaris ratiocinatio. pag. 167
 II. Quâ astutiâ initio usus fuerit Mahumetes, ut rudem plebem ad suam legem pelliceret: & qui in hac re ipsi auxilio fuere. pag. 168
 III. Omnem Turcarum fidem in Alcorano à Mahumete condito contineri. pag. eadem.
 IV. Diversæ sectæ inter Mahumetanos de ipsorum religione subortæ. pag. 169
 V. Pœnarum inferi formidinem Mahumetes Turcis incussit: & eorum sepultura. pag. 170
 VI. Variæ aliæ nugæ & deliria à Mahumete de extremo Iudicio scripta. pag. ead.
 VII. Amœna in paradysum profectio, quam Mahumetes noctu dormiens se confecisse nugatur: & insignia deliria quæ de Turcarum Paradiso refert. pag. 171
 VIII. Cur Mahumetis lex Turcis permisit, ut se cum feminei sexus mancipiis, cujuscunque

cunque tandem sint religionis, permiscere possint. pag. 173

IX. Brevis, paradisi quem Mahumeres Turcis pollicitus est, narratio, quamque ridicula sint quæ de eo recenset. pag. ead.

X. Turcarum connubia: & cur illis data licentia quatuor simul uxores ducendi. pag. 174

XI. Liberos educandi apud Turcas ratio. pag. 175.

XII. Armenij, & plures aliæ nationes Christianæ sub Turcico dominio viventes. pag. 176

XIII. Iudæi per Turcicum dominium habitantes. pag. ead.

XIV. Negotiationes & fora Turcici Domini. pag. 178

XV. Admiratione res maximè digna in Turcis, qui Opio vescuntur ut in bello sint animosiores. pag. ead.

XVI. Quibus signis soleant Turca suas amicas sollicitare; & Turcicarum mulierum ornatus. pag. 179

XVII. Turcas, plures habere uxores, quæ sine rixa & zelotypia etiam cum concubinis & servis feminis vivunt. pag. 180

XVIII. Turcarum Imperatorem quinque centena hominum millia facilius in aciem producere, & ducentarum triremium classem parare posse, quam alium Principem centena millia. pag. 181

XIX. Securicula Turcis familiaris ad varias res pacis & belli tempore admodum comoda. pag. 182

XX. Turcas plurimas res ex antiquitate retinere. pag. 183

XXI. Turcarum monachi. pag. ead.

XXII. Nivis & glaci per totam æstatem more Turcico conservanda ratio. pag. 184

XXIII. Consuetudo Turcarum sese in altum impellendi. pag. 185

XXIV. Honorum apud Turcas distinctio, cum ex barba gestatione, tum ex tiaræ varietate petita. pag. ead.

XXV. Plumarum ornamenta Turcis familiaria. pag. ead.

XXVI. Vehemens eorum exercitium qui Turcicum arcum intendere discunt. pag. 186

XXVII. Parius ciborum apparatus apud Turcas. pag. ead.

XXVIII. Turcarum circumcisio. pag. 187

XXIX. Mancipia suos heros cogere posse,

optionem sumant, velintne pro ipsorum redemptione servitutis certum tempus præscribi, an aliquâ pecuniæ summâ pacisci. pag. 188

XXX. Turcarum sacerdotes & scientia. p. 189

XXXI. Turcarum sacerdotes horologiorum vicem præstare, horarum spatia altâ voce ex summâ templorum turri proclamantes. pa. 190

XXXII. Itineris suscepti continuatio: & nonnulla de Turcarum moribus. pag. ead.

XXXIII. Nullas mulieres sub Turcico dominio viventes, cujuscunque tandem sint religionis, obscenarum partium pilos novacula demetere, sed psilotro auferre. pag. 191

XXXIV. Turcicas feminas singularis esse formæ & munditiei. pag. 192

XXXV. Quâ ratione feminae sincipitis capillos & supercilia, viri autem senes barbam nigro colore inficiant. pag. 193

XXXVI. Elegantis formæ secundum Græcos commendatio. pag. 194

XXXVII. Creditu difficilia esse, quæ Turcici circulatores in publico faciunt. pag. ead.

XXXVIII. Turcarum ludæa. pag. 195

XXXIX. Turcas imperterritos esse fumnambulos. pag. ead.

XL. Turcarum canes, eorumque venatio. pag. 196

XLI. Stirpium in monte Olympo observatarum nomina. pag. ead.

XLII. Prusa urbs, quæ Turcarum Imperatorum Regia esse solebat. pag. 197

XLIII. Turcarum vestes elegantissime esse concinnatas & consutas. pag. ead.

XLIV. Ehippiarij & sutores Turcici. p. 198

XLV. Fabri ferrarij Turcici. pag. ead.

XLVI. Turcici lamiones: & lapides qui in bubulo felle inveniuntur. pag. ead.

XLVII. Arcuum Turcicorum nervi, & testudinum fides. pag. 199

XLVIII. Testudo cava, & concentus Turcarum. pag. ead.

XLIX. Turcas latrunculorum ludum adprimè callere, magnumque usum gummi tragacanthæ apud illos esse. pag. 200

L. Flores quibus Turca delectantur: eorum horti, & variarum rerum apud illos experimenta. pag. 201

LI. Stellæ animalibus per Thraciam noxiæ: tum quorundam animantium atque plantarum in Ponti littore colle Etarum, & in foro Cōstantinopolitano conspē Etarū nomina. p. 202

INDEX PROBLEMATVM

quæ in PETRI BELLONII Libello De neglecta
Plantarum cultura, &c.

- PROBL. I **N**ULLAM temporis lon-
gitudinem esse pratexen-
dam, quo minus ea quæ ad Reipub. commoda
augenda pertinent, Silvestrium arborum cul-
turâ procuremus. pag. 211
- II. Quantam utilitatem consequi liceat ex
Silvestrium arborum cicuratione, modò cultor-
es laboris non pigeat. pag. ead.
- III. Nec silvestrium, nec mitium & do-
mesticarum arborum altitudinem certam posse
constitui. pag. 213
- IV. Quempiam idoneum fore ad magni
alicujus Principis prædia colenda, qui ineptus
esset ut tenuis fortuna homini inserviret. p. 214
- V. Tolerandum esse artificem, cujus opus
venale non est, nisi Rebus publicis & Prin-
cipibus. pag. ead.
- VI. Hujus culturae finis cum magni sit
momenti, fieri non posse, quin summa utilitas
inde accedat. pag. 216
- VII. Arborum satio, foliorum defluviij tem-
pore facienda: & loci qui conserendus est, præ-
paratio. pag. 218
- VIII. Neque homines, neque solum, ne-
que etiam animalia graviolem laborem tolera-
re posse, quam iis natura leges constituerint.
pag. 219
- IX. Disceptatio, silvestrium arborum ci-
curationem comprobans. pag. 220
- X. Quæ causa sit, cur neque in civium,
neque Principum hortis, exotica plantæ vulgo
conspiciantur. pag. 222
- XI. Exempla diligentum Agricolarum, quibus
probat, quod virens supra terram conspici-
tur, quodque novo vere transplantatur, id
omne vel locis incultis, vel domesticis semine
natum esse. pag. 223
- XII. Silvestrium & urbanarum arbo-
rum secundum earum altitudinem & magni-
tudinem nomina. pag. 224
- XIII. Silvestrium arborum quas aliæ &
cicurari posse demonstratum est, nomina. p. 226
- XIV. Præcepta iis qui hac cicuratione in
campestribus & planis uti volent, sive illa
sint in Insulis, sive in mediterraneis, accommo-
da. pag. 230
- XV. Ignorantiam & negligentiam Colo-
norum nostri temporis, argui ex scientia & di-
ligentia veterum Agricolarum. pag. 231
- XVI. Quo anni tempore paranda sint ne-
cessaria ad silvestrium arborum culturam. p. 232
- XVII. Non fore difficile, Cedros iis pares
quæ in Cilicia & Syria nascuntur, atque alia
pleraque arborum genera, etiam sine impendio
educare, si quis id negocium suscepisset. pag. 233
- XVIII. Si Galli nonnullis locis petrosa &
confragosa arbuſtare vellent, multorum cen-
sum auctiorem futurum. pag. 234
- XIX. Impedimenta in stirpium culturâ &
earum cognitione occurrentia. pag. 236
- XX. Admonitio ad Gallie respublicas de
opulentia & facultatibus quarundam exter-
norum, qui suâ diligentia ex plantarum cultu-
râ eas sibi compararunt. pag. 238
- XXI. Seminum omnis generis arborum,
quarum mentio facta est, acquirendi ratio, sine
magno impendio. pag. 241
- XXII. Insignis elegantia Florentini Du-
cis horti de Castello cognominati. pag. 242

Illustrissimo

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino

FRANCISCO CARDINALI
A TURNONE,

singulari atque liberali omnium virtutis
studioforum Mæcenati,

PETRVS BELLO NVS,
EIVS HVNILIS DOMESTICVS CLIENS,

Salutem & prosperam valetudinem.

NON immeritò, Ill^{me} ac Reverend^{me} Domine, apud doctos viros, atque exteros nostræ Reipublicæ faventes, magnâ es in admiratione, cùm & Galli magnoperè æstiment tuum singulare iudicium, & laudibus efferant tuam prudentiam & virtutem: nam præ reliquis illustribus Præfulibus, unus singulari amore prosequutus es & honore affecisti politiores literas, atque literatos evexisti, & speciali quodam favore excitasti, ac eorum studia promovisti, dum bonæ spei pueros atque adolescentes deligis, quos ali atque in omnibus artibus erudiri curas, cùm in publicis Academiis, tum in tuis Turnonensibus Collegiis, aliisque quæ extrui iussisti, & experientiâ doctrinaque claris viris egregiè instruxisti. Scientiæ & disciplinæ nunc nostris hominibus familiares & vulgares, meritò te Patronum appellant; quoniam dum gravissimum nostræ Reipub. onus sustines, volupe tibi fuit illas producere, & fecunda ingenia excitare atque promovere pro illorum meritis, hisque uti in iis rebus ad quas vel proclivia vel apta reperta sunt ut publicæ utilitati servirent. Hinc factum est, ut hominum ingenia, antea quodammodo somnolenta atque inveteratæ ignorantæ somno torpentia, excitari, & è tenebris quibus tam diu sepulta fuerant, emergere cœperint, atque in ipsa pullulatione eduxerint in publicum omnia bonarum disciplinarum genera, quæ in ipso eo felici & optato exortu (haud secus ac novellæ plantæ, quæ fugatâ jam asperâ hiemis intemperie, Solis calore foventur, atque veris tempore recreantur) incomparabilem Mæcenatem, & ad eò idoneum restauratorem nactæ, illico germinarunt, & suos turiones produxerunt: deinde ipsarum virgultis colore addito, caudicibusque novo virore intectis, ad gratum ætatis tempus pervenientes, singulæ elegantissimis flosculis sese exornârunt, atque tandem jucundissimos atque incomparabiles fructus produxerunt, quos singulæ certatim, tanquam census primitias, suo summo Ornatori, & gratissimo Soli, cujus benigno aspectu recreatæ fuerant, obtulerunt. Is autem erat Magnanimus, sapientissimus, & prudentissimus Rex FRANCISCVS hujus nominis primus, cui tanquam liberali Mæcenati hominum virtutis studioforum, nemo fuit qui non omni ratione conaretur aliquod honestum munusculum offerre, præsertim verò fructus ex amœnissimo horto arboribus Minervæ selectissimo calamorum genere confitis frequenti decerptos, quos singulari affectu prosequebatur. Fuit etenim ad eò benignæ & liberalis naturæ, ut nemo unquam sive peregrinus, sive in ipsius regno natus, quidquam quantum vis

AA 2

etiam

4
etiam exile illi obtulerit, quod non humaniter exceperit, & quin donantem regio munere, & laudata mercede honorarit. Eam ob causam omnes istius tam insignibus virtutibus præditi, atque incomparabilis Principis scientiarum parentis exemplum imitabantur: sic ut ejus Aula elegans quædam Academia, aut veterum Philosophorum schola, in qua omnis generis virtutum theoria & praxis doceretur, videri posset. Cùm igitur, Illustriss. Domine, te Musæ agnoscant præ cæteris ignorantia capitalis hostem, & probè norint quàm multæ scientiæ in tuo divino ingenio sint infusæ, communi consensu palmam tibi detulerunt, perspecta tui pectoris nobilitate, atque ex eo tempore te pro suo Præside delegerunt, summumque Phœbum constituerunt supra instrumentorum suorum Musicum concentum resonantium harmoniam, ut in hac excellenti Musica, elegans regium ipsius theatrum tua præsentia decoraretur: nam sciebant tibi ad eò familiares esse Græcas ac Latinas literas, ut quoscunque Auctores legere tibi cupido incesserit, Theologos, Philosophos, Astrologos, Cosmographos, aut Historicos, illos ea lingua qua scripti sunt legas: in quibus scientiis & Græcanicis literis tanto magis excellis, quòd ab incunte ætate plurimum ad eas ediscendas insudaveris, atque in iis eleganter instructus sis, tum etiam quòd nunc summa tua ista est voluptas, ut succisivas horas colloques in præstantissimorum veterum Auctorum lectione. itaque hanc naturalem excellentiam divini tui ingenii ducem sequens, quæ naturalium rerum, quarum summus es admirator, contemplatione semper delectata est; postquam intellexisti magno me desiderio flagrare perveniendi ad materiæ medicæ stirpiumque cognitionem (quam tamen nisi longâ peregrinatione, minimè adipisci possem,) libuit tibi præcipere ut peregrinas regiones adirem, atque ipsa medicamenta locis natalibus requirerem: quam provinciam sine tuo auxilio suscipere nec potuissem nec ausus fuisset, cùm non ignorarem, omnem difficultatem in expensis quæ mihi faciendæ fuerunt, consistere. Absoluta igitur Dei beneficio, & vestra liberalitate, mea peregrinatione, quæ mihi non minus utilis & amœna fuit quàm difficilis & laboriosa, atque quiete & ocio nunc tuâ benignitate fruens, inutiliter illud transigere nolui, sed nostro idiomate res memorabiles & singulares conscripsi, quemadmodum eas hinc inde observavi & selegi, atque dignæ visæ sunt ut scriptis traderentur, quo tibi constaret, me non prorsus irritam tuam spem fecisse: tum etiam ut nostri homines, qui norunt quantum Reipubl. utilitas tibi cordi sit, nonnullos hujus meæ peregrinationis, cujus auctor fuisti, fructus carpere queant. tanto enim magis commendabilis utilitas censetur, quanto pluribus communis est. Nostra vulgari Gallica lingua has Observationes conscripsi, atque summa qua potui fidelitate in tres libros contraxi, nullo affectato aut ornato dicendi genere usus, sed vulgari duntaxat, res ipsas nudas exponens uti eas in exteris provinciis observavi, tribuens singulis Gallicam suam appellationem, quantum mihi licuit vulgare nomen illis adaptare. Quarum rerum notitia non minùs forsitan utilis & jucunda erit, quàm veterum abusus, ex rerum, quarum veritatem detexi, ignorance procedens, periculosus & perniciosus fuit. Liberum porrò esse mihi existimans meas disceptationes ulterius promovendi, peculiare locorum quæ memorabilia mihi visa sunt, topographias adicere volui, illas, quantum fieri potuit, ad vivum exprimens, & Lectoris oculis subiiciens, uti eas ipse conspexi. Ago præterea de moribus & vitæ ratione, quibus nunc temporis Turcæ, Iudæi, & Græci utuntur. Quem meum tenuem & immaturum
adhuc

adhuc foetum tibi exhibere non sum veritus, non quod hoc levidensi munere meam fidem, quæ tibi obstricta est, liberari posse cogitem, sed quod, Deo juvante, sperem (quandoquidem nostro maximè magnanimo felicissimoque & clementissimo Regi in alumnorum suorum numero me habere, atque benignitati & liberalitati Domini Cancellarij Francisci Oliverii facultates suppeditare ad mea studia alenda placuit) brevi te conspecturum aliam meam elucubrationem, Dioscoridis scilicet versionem in nostram linguam, atque in ipsum Commentarios, quo ex parte satisfaciam tuo nunquam satis laudato desiderio, quod circa exoticarum stirpium quas per Europam, Asiam, & Africae partem observavi, tum etiam Avium, Serpentum, Piscium, aliorumque terrestrium animalium, quæ terra & mari, atque in ipsis portibus in Oriente conspexi, cognitionem versatur. Ceterum in toto hoc opere nihil propono, quod ipse prius non viderim; ut cum ex mandati tui præscripto, omnia ad vivum, ita ut natura produxit, expressero, singuli sibi persuadere & certi esse possint, se vera legere. Quod reliquum est, Ill^{me} ac Reverend^{me} Domine, ab omnium rerum Conditore tibi omnia prospera ardentissimis votis opto.

*E tuis ædibus Divi Germani ad prata,
Parisiensi suburbano. 1553.*

PRÆFATIO.

QUÆMADMODUM homines corpore & anima constant, similiter eorum conatus & actiones aliæ corporis, aliæ ingenij naturam sequuntur: & si corporis atque ingenij actiones excellunt, ita etiam sunt perennes. Nam ut homines ad gloriam & laudem concupiscendam natura proclives sunt, sic ut eam adipisci queant, diversas rationes ineunt, nonnulli corporis viribus, alii vivacitate ingenii. Hercules vires omnibus historiis sunt decantatæ. Alexander & Pompeius Magni cognomen adepti sunt, & Cæsar strenui & audacis: At Plato, Aristoteles, & alii Philosophi rerum contemplatione gaudentes, ingenii subtilitate & summâ eruditione nomen sibi compararunt. Alii similiter honestâ spe freti, diversis periculis sese exponere non dubitantes, cum nimirum ingenij facultatibus laudem sibi querere, longè magis rationi consonum censerent, immortale nomen adepti sunt. Quod Democriti testimonio probare possumus, qui, cum artes discendi, hoc est, earum usum non minùs quàm theoriam perdiscendi, præsertim Astronomia & Geometria summo desiderio flagraret, suam hereditatem fratribus vendidit, ut iis pecuniis longinquas per Ægyptum, Indiam, & Chaldaeam peregrinationes obire, & ad Gymnosophistas pervenire posset, deinde Athenas reverti cum magna nominis gloria, & istic ob doctrinam in precio esse. Plerique alij celebres facti sunt levem admodum ob causam, attamen plurimum publicæ utilitati contulerunt. Imò multi Reges ob imposita nonnullis stirpibus sua nomina, & aliarum rerum inventionem, immortale sibi nomen compararunt. Mithridates, Ponti & multarum aliarum Provinciarum Rex, licet multas variis bellis victorias obtinisset, & viginti duas linguas calleret, quibus suos subditos & audiebat, & illis responsa dabat, nonne celebrior & illustrior factus est ob unius medicamenti ab ipso denominati compositionem, quàm ob opes vel regnorum amplitudinem? Quamdiu terra Centaurium producet, Chironis centauri, qui Æsculapi præceptor fuit, nomen, hominum memoria insculptum herebit. An non Gentiana Illyriorum Regem Gentium celebriorem reddidit, quàm omnes ejus opes? Lysimachus Macedonia Rex, & Eupator Thraciæ, nonne ex plantis immortale nomen adepti sunt? An non Iuba Mauritanie Regi, Achilli Græco, Teucro, Chymeno Regi,

AA 3

& plu-

Et plurimis aliis Principibus viris, ob indita certis herbis sua nomina, aeterna nominis memoria parta est? Plurimi deinde alii omnes difficultates superare conantes, simili desiderio longinquas peregrinationes susceperunt, quibus nec naufragii per periculosa maria metus, nec typhonum naves quatientium & confringentium tempestates, aut crudelium piratarum libertatem hominibus adimentium formido, nec asperarum rupium periculosus consensus, neque summi solis ardores, neque extremi frigoris intemperies, neque noctes nimbis obscurae, neque horrenda fulgura & tonitrua, neque inhabitatarum solitudinum ob ferorum animantium occursum, periculosi accessus, ardorem generoso illorum pectore conceptum extinguere potuerunt, quin finem suis votis imponerent. Ulysses ob eam causam sapientior & prudentior reliquis Principibus habitus est, cum quod multorum hominum mores observasset, tum quod varias urbes & exterarum provincias lustrasset. Herodotus, Diodorus, Strabo, Arrianus, & plerique alii veteres, longinquas suas peregrinationes scripto tradiderunt, e quibus homines summa beneficia hausserunt; quandoquidem omnes illorum labores in posteritatis solamen & quietem cedunt. Nam in otio & securitate viventes, sine periculis & incommodorum formidine, historiam legimus plurimarum rerum, immensis aliorum laboribus & ingentibus calamitatibus partarum cognitionem nobis adferentem. Porro cum singulares quaeque res ex plantis, animalibus, & fodinis desumptae, magna ex parte peregrinationum beneficio ad nos perveniant; sine quibus difficile est, immo impossibile, donorum & divitiarum ab exteris provinciis petitarum quempiam participem fieri: eas locis quibus sponte nascuntur investigare decrevimus. Quoniam vero illarum notitia difficilis futura nobis fuisset, earum effigies primum e majorum nostrorum monumentis petere volumus, ut ipsarum idea nostra memoria infixae, tum demum illas in exteris regionibus investigandi provinciam suscipere auderemus, nullam inde nostrorum laborum compensationem sperantes, quam ut eas vigentes contempleremur. Cum igitur spontaneum desiderium nos eò impelleret, ut eas cum in montibus & convallibus, tum in campestribus & umbrosis silvis per varias Orbis regiones perquireremus, nostrum institutum non fuit plane frustraneum. Nam eas investigando & agnoscendo, pleraque alia insuper sese nobis obtulerunt in Asia & Graecia, digna quae nostrae nationis hominibus communicarentur; quae observare & breviter scripto comprehendere libuit. Nam si integram rerum quarum nomina subiiciemus, historiam conscripsissemus, nimiam prolixitate lectorem offendere potuissemus. Eas porro Observationes tribus libris comprehendere animus: quorum primus singularia quadam Athou montis, Lemni insulae, & alia plurima Graeciae complectitur: alter ruinarum Jlii & aliarum multarum illustrium in Asia urbium descriptionem continet; cui adicimus profectioem marino itinere à Constantinopoli Alexandriam, inde in Cairum, atque ad montem Sinai, deinde in Hierusalem, & demum Byzantium usque: tertius mores & rationem qua nunc Turcae vivunt docet, prout in medullio Turciae herentes, descripsimus. Atque ne Lector ignoret quo tempore has Observationes conscripserimus, profectioem vivo Rege Francisco I, anno 1546. suscepisse, & anno 1549. redusse sciat: itaque tota peregrinatio triennio absoluta est. Quod superest, cogitanti mihi, homines in dies fieri doctiores, aliosque aliis praecellere, quidquid scribimus, si à nostra duntaxat auctoritate pendeat, non admodum aestimari; decere existimavimus, probatorum Auctorum testimonia nonnunquam adducere, ut nostris scriptis auctoritatem in posterum conciliemus.

PETRI

PETRI BELLONII⁷ CENOMANI

Singularium & memorabilium Rerum,
per varias exterâsque Regiones
observatarum,

LIBER PRIMVS.

*Singulos diuersis rationibus à natura in hac vita duci, nec
omnium instituta ad eundem scopum tendere.*

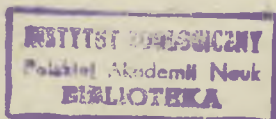
CAPVT PRIMVM.

TAMETSI res memorabiles & singulares exterarum Regionum, veluti eas observavimus, hoc libro describere constituerimus; alios tamen qui meliora præstare poterunt hoc prætextu excludere nolumus, quinimo ad rem capeffendam eos excitare animus est. Et licet pleriq. veteres & recentiores, ante nos similia in suis hodieporicis & navigationibus descriperint; quia tamen omnia, quæ hîc traduntur, observavimus, ea in publicum emittere non sumus veriti, aliorum calumnias contemntes. Nam si quis nostra cum illorum scriptis contulerit, certi sumus non posse nobis meritò obiici, ab altero quidpiam mutuatos esse, licet probatorum veterum auctorum auxilio nonnunquam usi simus, in exprimendis animalium, stirpium, aliarumq. similium rerum propriis nominibus, addita nostra vulgari Gallica appellatione. Quia verò ejuscemodi res antea nec examini subiectæ, nec nostrâ linguâ redditæ, nec cum veterum Auctorum scriptis collatæ fuerunt, tanto difficilior laborisque plena fuit ea provincia. Qui longinquam peregrinationem privati commodi gratia in exterâs regiones suscipiunt, plerumque in necessariorum rerum inquisitionem magis incumbunt, ut suis votis satisfaciant, quàm in aliarum ipsis incognitarum observatione tempus terant: ut ex mercatorum negotiatione manifestum est, qui, licet in Indiam & Novum orbem commeent, attamen quia illorum unicus scopus est, ut pecunias in mercium coëmptione bene collocent, multas res singulares, quas diligens & curiosus quispiam observare posset, conquirere negligunt: excusationem in promptu habentes, similes res illis utiles non esse: huc accedit hominum ingenia & affectus ad eò inter se differre, ut si plures, ejusdem etiam itineris comites, per eandem provinciam simul proficiscantur, vix bini reperiantur, qui ad eandem rem observandam animum applicent: contra hic illud adnotabit, alius aliud: adde neminem ad eò esse diligentem, qui singula minutim & exquisitè expendere possit: attamen res memorabiles attentè considerari debent, antè quàm certi quidpiam de illis statuatur: necesse est enim ut notæ à veteribus proditæ cum rebus quæ describuntur conveniant. Si porrò de iis rebus, quæ apud viciniore nobis provincias inventæ sunt, tanquam apud nos natis, agere nolimus, id non sine ratione factum est: nam de rebus exteris commentari magis libuit, quoniam mirus affectus nos stimulavit ut longinquas peregrinationes susciperemus. Cum igitur apud Græcos & Turcas pervenissemus, omnia diligentè scribere cepimus: nam comperimus ea, in quorum disquisitione eramus, & quorum, nisi istic, notitiam minime consequi potuissemus, sua etiamnum retinere apud illos nomina, quemadmodum à veteribus Autoribus tradita fuisse ex illorum monumentis intelligimus. Sed quoniam plurimas res in nostro usu admodum vulgares conspicimus, quarum appellatio ad eò communis est, ut nemo sit (ne mulieres quidem) qui asserere non dubitet, eas esse quarum nomen referunt, tamen falsò illis attribuitur; hoc loco demonstrare non dubitavimus, magnum errorem committi in multarum rerum admodum trivialium nomenclatura.

AA 4

Rerum

Rerum appellationibus nimis fidendum non esse, tametsi vulgares sint, nisi veterum descriptionibus ad amussim respondeant, & rebus quæ describuntur conveniant.

CAPVT II.

MULTAS vulgares stirpes, & cognita animalia exempli gratia proponemus, ut vulgaria nomina falsò illis esse imposita demonstremus: quod fortassis non fiet sine quorundam offensione. Si quis tamen gravius feret, nobis id indicet, illi, ut decet, respondere conabimur. Nos igitur asserere non dubitamus, Gallos, & magnam eorum qui Romanæ ecclesiæ obsequuntur partem, hætenus Thymi plantam ignorasse: quandoquidem ea quæ in hortis nostris colitur, neque thymus est, neque ejus species, sed Serpilli genus. Hyssopus præterea atque Satureia, quæ nobis vulgari in usu, non sunt eæ, quibus veteres Græci in medicamentis utebantur. Itaque dicimus, nisi res quas propriis nominibus exprimimus cum veterum jam dictorum descriptionibus quadrent, concludendum necessariò, eas quas ipsi intellexerunt non esse. Exemplo sit noster Thymus, cujus nomen omnibus adèò notum est, ut nemo, cujuscumque etiam conditionis sit, Thymum appellare non norit; & tamen ea appellatio perperam illi donata est. Nam ei plantæ quam Thymum nuncupamus, hoc nomen convenire non potest; at alteri quæ vulgariter in Græcia nascitur. Et necesse est, herbam, quæ Thymi nomen obtinere debet (ut ex Theophrasto & Dioscoride patet) capitulis acuminatis, & secundum pediculum angustis, onustam esse, ut sunt Stœchadis capita illis comparata: ad quorum etiam similitudinem, pensiles verrucæ, nonnullis in naso & in inguinibus succrescentes, *θύμια* à Græcis teste Celso fuere appellatæ. At herba quam Thymum nuncupamus, eas notas non habet, propterea Thymi nomen illi convenire nequit, è quo videlicet apud Athenas monte Hymetto, & in Sicilia monte Hybla apes præstantissimum mel colligebant, Auctoribus eam ob causam Atticum & Hyblaum cognominatum. Simili de causa, illa planta, vulgo Thymus dicta, in Galliæ Narbonensis atque Provinciæ solitudinibus abundanter sponte nascens, hortensique similis (cum prædictis notis careat) legitimus Thymus esse non potest. Verus autem Thymus per universam Græciam adèò frequens est, ut montes vix alia herba virescant; & istuc libentissimè sponte nascitur, floresque profert pro soli, quod obfedit, ratione, ut interdum toti nivei sint, nonnunquam toti cærulei aut purpurei, aliquando utroque colore mixti. Sed quoniam in nostris hortis nondum colimus, nobis idcirco incognitus est. Ut verò Thymus pensilibus verrucis nomen dedit, sic etiam pisci cuidam in Athesi fluvio, veteribus Thymus vel Thymalus appellato, quem *Ludæ* apud Insulæ incolæ *Themero*, vel *Themalo* appellant.

Ad Satureiam quod attinet, Græcis *θύμλεον* appellatam, vulgo autem *Tribi*; ut id nomen obtinere possit, spicis onusta esse debet, sic enim scribit Dioscorides. At quoniam in nostra hortensi nullas spicas conspicimus, fateri oportet, minimè eam esse quæ Veteres in medicamentis usi sunt. Haud negamus, quin, quam in hortis colimus, eadem sit quæ ab omni vetustate in cibos recepta fuit, atque ideò culinæ dedicata. Sed quæ medicamentis admiscebatur, nobis incognita est: quia illâ caremus, licet per universam Græciam silvestris sit & vulgaris notitia.

Idem censendum est de Hyssopo, quæ duorum est generum: unum campestre, omnibus orientalium regionum locis indifferenter nascens, cum in collibus, tum secundum vias in Cilicia, Thracia, Phrygia, aliisque plurimis regionibus: alterum hortense, nobis cognitum, & in hortis cultum, sed plurimum à silvestri differens, è quo Græci olim sua medicamenta confecerunt.

Harum stirpium admodum vulgarium & omnibus cognitarum exempla in medium protulimus, ut omnes intelligant, nos non adèò fuisse perpetuò vulgaribus appellationibus, quas provinciarum incolæ nos docebant, res quas describere volebamus exprimendo, quin prius eas diligenter perpenderemus: alioqui sæpe decepti fuisset. Nam quem admodum vulgus Gallorum hanc vocem *Plane* exprimens, multis ansam præbuit ut Platanum esse cogitarent, cum tamen Aceris sit species: sic apud alias nationes contingere potest. Et licet ne unica quidem Platanus, cultis locis, sive incultis, per universam Galliam nascatur: omnibus tamen communis appellatio imponit; imò viri docti, & alii non postremæ auctoritatis, conspicientes nostri *Plane* folium vitigineo simile, quale Platano ejus descriptio tribuit, ex unica nota *Plane* esse Platanum statuerunt, cum tamen fallantur: nam Platanus rotundaspilulas fert, Xanthii fructui similes, cui Dioscorides eas comparavit,
nucis

nucis magnitudine, & racematim dependent: quas *Plane* non habet, sed semina alato huic instrumento quo aucupes revocare falcones solent, paria. Et ut experientia comprobemus nos in universa Gallia Platanum minimè habere, ejus iconem ad vivum expressam hîc subjecimus.

Ea item planta quam Iovis barbam nuncupamus, hætenus pro Sempervivo habita est, cum tamen minimè sit: nam Sempervivum copiosè nascens conspeximus in Creta, Corcyra, & Zacyntho, arbusculæ in modum, cubitum, atque etiam binos altæ, caule pollicaris crassitudinis, extrema parte foliis eum undique cingentibus onusto; omnino Dioscoridis descriptioni respondens. Itaque mirum est eos qui similibus rerum descriptiones & effigies exhibent, non animadvertisse: nam quam recentiores pro Iovis barba pingunt, Veterum Cotyledon altera est.

Idem accidit Moro albæ, atque cuidam alteri arbori ex Aceris generibus, quas multi communi consensu Sycomorum esse dixerunt. Et tamen Sycomorus adeò rara est, ut nec domestica nec silvestris in

Græcia aut Italia sit conspecta. Nónne igitur difficile sit, nascentem in Gallia videre?

Idem dicimus de avibus, serpentibus, aliisque terrestribus animalibus: de fodinis, lapidibus, & metallicis. Nostra Carduelis quæ à carduo nomen sumpsit, Græcorum Acanthis censerî posset, attamen acanthis carduelis non est. Ita si vulgus Gallorum quosdam serpentes appellat Aspides, non sine errore hoc fit; etenim nullæ in Gallia reperiuntur; uti neque murenæ, quas vulgus Lampetras esse æstimat, neque fluviatiles cancri; quæ appellatio ineptè nostris *escrevisses* indita est. Sic singuli existimant Salpetræ esse Nitrum; sed erroneam esse eam opinionem, libello cui titulum fecimus *De medicato funere*, probavimus. Et quemadmodum falsa nomina indimus nonnullis rebus nobis vulgaribus; sic etiam nonnullas habemus admodum communes, quarum appellationem legitimam ignoramus. Nullus est rusticus, qui in Gasconia Salamandram *Myrtil* nominare non norit, apud Allobroges sive Sabaudos *Pluvine* (nam pluvio tempore conspicitur) apud Cenomanos *Sourd* (surda enim esse videtur) & tamen Salamandram esse omnes ignorant. Itaque in rebus exprimentis fides non est adhibenda vulgaribus provinciarum appellationibus, ante quàm Auctorum scripta collata & exactè perpensa fuerint. Horum autem exemplorum productione, ignotarum rerum veritatem ex iis quæ probè cognita sunt, perquirendam esse, dicere volumus. At quemadmodum homines generosi & bene nati infamiam obiicere soliti, his qui sese efferunt quòd nobili stemmate sint nati, cum tamen ignobilia facinora perpetrent, vulgari proverbio dicunt, nullam affinitatem esse inter villanum & nobilem virum: Eadem ratione dicemus nullam esse comparisonem inter solidæ eruditionis virum & ignarum; quemadmodum nec inter eum qui liberalis est ingenii, & invidum. Sic quorundam malè feriatorum & morosorum hominum calumnias repellamus, à quibus nihil unquam prodiit, unde docti nomen mereri queant: ut qui inter cos maximè mihi nocere conatus est, crassum animal esse deprehendatur, quòd nostram diligentiam & exactam disquisitionem adeò damnarit. Is veterem consuetudinem obiiciebat, iniquens nostros majores feliciter vitam traduxisse, licet has nugas minimè necessarias neglexissent:

glexissent: itaque quemadmodum illi his abstinuerunt, & sine illis salubriter vixerunt, atque suas ægritudines curârunt: nos etiam illorum vestigiis insistere posse: talia enim relinquere debere iis qui ocio abundant, aut his qui res nimîâ potiùs curiositate, quàm utilitatis gratiâ perquirunt. Huic asino responsum volumus, prisca seculi homines antè quàm ratio conficiendi panem inuenta esset, sanos vixisse, atque à morbis curatos esse, tametsi glandibus dumtaxat vescerentur, ut Arcades. Cuperemus igitur tales ignari, veteri consuetudine, sola glande vescerentur, aut solis ficis ut Athenienses, vel solis agrestibus piris ut Tyrinthii, cannisve aut arundinibus quemadmodum Indi, vel palmulis ut Carmanni, vel milio ut Sarmatæ, vel Terebinthi granis uti Persæ: nobis autem frumentaceum panem relinquerent, quandoquidem illius inventores damnant tanquam nimium curiosos. Cuperemus similiter, ut architecturam contemnentes, tanquam rem curiosam, & qua etiam veteres caruerunt, suis ædibus relictis in antra & silvas habitatum concederent. Quod si his nequaquam sibi satisfactum esse autumant, eadem operâ Aristotelis curiositatem damnent, qui animalium differentias nos edocens, non satis existimavit exteriores notas describere, sed factis singulorum dissectionibus, serpentum costas observare, piscium & avium intestina, atque reliquorum animalium interiores corporis partes enumerare voluit. Sed nec Hippocrates nec Galenus suorum majorum placitis fuere contenti. Tales ergo ignari oculos de industria sibi perstrinxerunt, ut nobis ridendi materiam præberent: de quorum vita, fabula componi posset singulis horis exhibenda: nam aulicorum more ignorare volunt, quæcunque nec videre nec scire cupiunt: cum tamen usu & ætate omnia ad publicam utilitatem immutentur & meliora fiant. Nam qui homines sunt, vitam suam prout natura eos docet instituere norunt, deteriora relinquentes, & optima ob suum commodum amplectentes, sic ut è silvestribus & campestribus urbani & cicures facti, in contrarium planè suos affectus mutarint: unde prudentiores singulariter sese oblectantes in rerum naturalium perquisitione, certique esse cupientes de legitimarum perfectione, in hoc toti incubuerunt ut verum à falso discernerent: si quis enim artificio gemmam aut metallum, aut aliud quid simile tam exactè imitari norit, ut legitimum non modò formâ sed etiam aliis qualitibus referat: ingenii tamen perspicacioris acumen in eo non consistit, sed contemplari, experiri & perpendere non desinit, donec falsumne & adulterinum, an verò legitimum & verum sit, intelligat. Et ob id factum, nemo est qui meritò reprehendere aut accusare possit, aut illi curiositatem utilitatis expertem obiicere. Itaque concludere possumus, ignarum nobis inutilem & minimè necessariam curiositatem meritò obiicere non posse. Sed prætermisissis eorum levibus & ociosis cavillationibus, & ad intermissam de exterarum regionum singularibus rebus narrationem redeuntes, præter institutum non fore existimavimus, si ante quàm Turcarum res adgrediamur, non nihil quasi cursim agamus de Creta insula, quæ nunc Candia vocatur, quandoquidem una est ex nostræ peregrinationis stationibus, in qua diutius hæsimus.

* *Legitimum thymum in Bætica Hispaniæ provincia, circa Hispalim præsertim, frequentissimum. Sedum majus Olyssipone & vicinis locis. Murena in Gallia Narbonensis maritimus.*

*Brevis singularium Creta narratio, & peculiaris
Græcanicorum morum observatio.*

C A P V T III.

OMNIUM artium & disciplinarum inventores quorum memoriam hodie colimus, magna ex parte ex Græcia oriundi fuere, quæ (ut fortuna permittente res subitò immutantur) ex divite & opulenta, qualis olim fuit, virisque in omni disciplinarum genere excellentibus abundante, & ob virtutem, magnæ orbis parti imperante, in eum statum nunc redacta est, ut ne unicum quidem pedis vestigium retinuerit, quod vel triburario Turcarum jugo, vel Venetorum servitute non sit oppressum. Turca maximam ejus partem obtinet cum in continenti tum in mari. Quod Venetis cessit, in mari est. Græci Venetis subiecti, paulo meliore conditione sunt, ad religionem quod attinet, quàm qui Turcæ tributarii: & utrorumque factâ comparatione, comperimus eos qui Turcæ subfunt, Turcorum moribus & consuetudine vivere, quemadmodum qui Venetis parent, Venetorum mores imitantur. Tam insignis apud utrosque regnat barbaries, ut nulla apud eos urbs inveniatur in qua sit academia: nemo est etiam qui suos liberos artes liberales aut literas edoceri curet. Omnes promiscuè idiomate loquuntur ex veteri corrupto: sed alii aliis ornatiore: eorum tamen vocabula majorem habent affinitatem cum legitimo Græco

Græco idiomate, quàm Italicæ voces cum Latinis. Urbium quæ Venetis subsunt incolæ, Italicam linguam perinde callent atque Græcam: at rustici, sola Græca utuntur. Græcorum qui Turcæ dominio subsunt, eadem est ratio: nam qui majores urbes incolunt, Turcicè & Græcè loquuntur: rustici verò, duntaxat Græcè. Græci rerum proprias nomenclaturas adhuc retinent, præterquam iis locis ad quæ exteræ nationes frequentius commearunt; ac multo magis in urbibus maritimis, quàm mediterraneis. Nam quum jam diu cum exteris, tum Turcis tum Italis commercia exercuerint, dictiones ab iis mutuati sunt, quas cum vulgari sua lingua commiscuerunt: quod verum esse probabimus, dum plurimos pisces, qui passim circa Cretensis insulæ litora capiuntur, nominabimus. Nam piscis qui veteribus Sphyræna dicebatur, quemque Smyrnæ & Lesbi incolæ *Sphyrna* nominant, Massilienses verò, quòd gubernaculi clavo similis sit, *Pesefcome*, vulgari Græca lingua, ad Italorum imitationem à Cretensibus *Luczo marino*, hoc est, Lucius marinus appellatur; idque ad differentiam veterum Afelli, ab illis nunc *Gaidero psaro* nuncupati. Similiter Græciæ provinciæ Turcæ subjectæ, veteribus Græcis nominibus immutatis, nova Turcica receperunt. Exempli gratia piscem proponamus, quem Barbum vocamus, cuique antiquitus Mystus nomen fuit, eum nunc *Mustachato*, dictione partim Italica partim Turcica appellant, quoniam mystaces habet. Carpati nominantes, quæ Cyprinus ab eis nuncupari solebat, *Sasanbaluk* nunc appellant. Idem etiam Turcæ fecerunt, à Græcis multa vocabula mutuantes, ut res quas in Græcia invenerunt, exprimerent, quarum neque appellationes neque notitiam habebant: nam peculiare quosdam Græciæ pisces nominantes, sua lingua *Glanos baluk*, & *Chella baluk*, hoc est Glanin piscem, & Anguillam piscem dicunt: *baluk* etenim illorum lingua piscem significat. Sed illud mirum videri non debet: nam exteri ad ea loca pervenientes, in quibus aliquid inveniunt, cujus proprium nomen sua lingua exprimere nequeunt, cum nova vocabula effingendi auctoritas illis desit, ab inquilinis nomina mutuari possunt. Quemadmodum facere solemus in animalibus & aromaticis quæ ex Indiis adferuntur, quæ nominibus, ipsis apud suos inditis appellare consuevimus: ut ex parvo animali constat ex Bresilia delato, & *Tafon* nuncupato, erinacei fortè generis, veteribus ignoto: sed à nonnullis qui ejus exuvium scæno suffultum (duro etenim corio integitur) viderunt, Ichneumon credito. Erronea tamen ea est opinio, quandoquidem hoc animalculum cum Ichneumonis natura nihil commune habet. Nonne ipsimet Galli quasdam voces ab Arabibus mutuati sunt? Nam veterum Cedriam *Cotran* vel *Cartran* dictione Arabica nominant. Nullus est navium aut lemborum architectus, qui eam ignoret, atque picandis stipandisque navibus utilem esse nesciat. Nullus est ferramentarius, qui eam in sua officina venalem non habeat. Et licet Græci non perinde constanter eandem rerum appellationem in una regione servant, quemadmodum in alia, plurimum tamen ad veterum dictiones accedunt, præsertim in rebus quæ propria habent nomina.

Græcos qui exterorum Principum dominio subiecti sunt, ad ipsorum Principum quibus parent, ritus & vivendi consuetudinem sese componere.

CAP. IV.

SCIENDVM est præterea omnes Græcos eadem vulgari lingua non uti: nam in una provincia purior ea est, quàm in alia. Et quia accentus in omnibus non conveniunt, pueros Peræ Constantinopolitanæ urbi contiguæ incolas sæpius audire meminimus advenarum idioma ridentes: imò ipsi etiam viri sese mutuo rident, quemadmodum Galli Picardicam linguam, aut aliam quæ pura Gallica non sit, imitantes.

Hominum Græcanico modo viventium ritus generaliter descripturi, opifices & rusticos à nobilibus & civibus sejungere voluimus. Nam qui opulentiores sunt, & qui auctoritatis titulo delectantur, vestibus utuntur consuetudini ipsius Principis respondentibus: Qui Venetis subsunt, Venetorum vestiuntur more: qui Turcæ, Turcicis similes vestes gestant. At vulgus utriusque partis, sive insulas, sive continentem incolens, antiquitatis nonnihil retinet: nam promissam plerumque gestat comam, anterioremque capitis fronti imminentis partem tondere solet, duplicatoque & crasso pileo utitur. Insulani easdem ferè in religione observant ceremonias, præsertim Cyprii, Rhodii, Lemnii, Chii, Imbrofii, Thassii, Pathmii, Coi, Lesbii, Corcyrenses, Zacynthii, Naxii, Cretenses, & alii qui Christianam fidem retinent, tametsi sub Turcæ dominio degant, quemadmodum & reliqui continentis Europæ & Asiæ incolæ. Omnes generaliter paucâ supellectile, uti Turcæ, contenti sunt, nec supra plumeos lectos cubant: sed culcitrâs sive centones lanâ aut panni tonsurâ suffultos

fuffultos substernere solent. Odiosum omnes censent vinum aquâ diluere: & etiamnum poculis sese invitant, præsertim Cretenses. In eo autem à Germanis discrepant cum sese mutuo provocant, quòd Germani magnis poculis plenisque haustibus, Græci verò minoribus & frequentioribus poculis generosissimum Creticum sive malvaticum bibunt. Eam ob causam apud veteres Græci (quemadmodum & nunc) dicebatur pro inebriari. Sed quoniam Græco more bibendo, ceremoniæ quædam observantur, eas hîc adungere visum est. Græcorum mensæ humiles sunt admodum; atque ex ordine (minimè eum confundentes) bibere solent: quòd si quis præter ordinem vinum postularet, incivilis haberetur. Qui in fundendo vino agilior & expeditior est, vini cantharum tenet, atque omnibus infundit. Moris est è vitro pusillo, pede carente, bibere, & quidquid infusum fuerit evacuare, ne minima quidem vini guttula in eo relicta. Nonnunquam Germanico more ad pocula sese invitant, & mutuo amplectuntur, dextras præbentes, quas deinde osculantur & fronti admovent, postremo oscula malæ utrique figunt: at tum nullus in bibendo servatur ordo. Et quia generosa vina minoribus haustibus bibentes, sitim sibi conciliant, ejus sedandæ gratiâ vas aquâ plenum perpetuo apud se habent, è quo magnis haustibus aquam bibunt. Mulieres eorum symposiis non intersunt, neque accubant cum simul convivantur. Fuit verò hic mos apud eos ab omni sæculo: cujus testis est Macrobius antiquus autor. Fuit & similis consuetudo ipsius tempore Romæ, qualis in Græcia fuit Platonis ævo. Nam idem Macrobius libro secundo, capite nono, recitans ea quæ Plato scripserat, inquit: *Et non magis inter minuta pocula, &c. Primis mensis post epulas jam remotis, & discursim variantibus poculis minoribus, solet cibus quum sumitur tacitos efficere, potus loquaces.* Paulo post addit ex Herodoto Parthos in symposiis uxores minimè admisisse, sed solas concubinas: sic inter pocula, res serias tractari non vult.

Vetus mortuos deplorandi consuetudo apud Ethnicos, etiamnum hodie perdurat in Græcia, Epirò, Bulgaria, Croatia, Servia, Wallachia, Illyrico, Dalmatia, aliisque provinciis Græcos ritus observantibus. Sed res magis ridicula est quàm ut credi queat: nam sublato aliquo è vivis, mulieres designato quodam loco conveniunt, & à summo diluculo ululare incipientes, pectora tundunt, malas lacerant, crines vellunt, ut spectatori commiserationem excitare queant; atque ut meliùs pompa procedat, feminam conducere solent bene vocalem, & crassiore reliquis voce intonantem, ut pauas & accentus faciliùs intelligi queant; sicque ejulatum continuant, laudes defuncti ab ipsis usque natalibus ad ejus interitum continuâ serie enarrantes. Accidit plerumque in hoc luctu, ut mulieres sese serio verberent, atque virgines toram faciem unguibus lacerent. Et tamen Venetus Senatus, qui plerisque locis dominatur, ubi incolæ hanc mortuos deplorandi consuetudinem habent, ut in Corcyra, Cypro, Creta, aliquando vetuerit, ne amplius more Græco deplarent, attamen incolæ minimè eam deseruerunt: nam ipsi etiam viri aliquid sibi decedere hoc edicto existimabant. Moris enim est, ut Græcorum uxores in publicum non prodeant: attamen si quæ formosa sit mulier in ea urbe in qua mortuus defletur, suæ formæ præstantiam demonstrandi datam sibi occasionem gaudebit, dum reliquas per urbem comitatur: quandoquidem passis capillis atque nudato pectore turmatim incedere solent. Ad hoc spectaculum conveniunt etiam viri, istâ saltem oblectatione fruentes, quòd vicinorum uxores & filias pro suo arbitratu conspiciere queant, quas alioqui alio tempore vix videre liceat: verum quidem est viros diversis de causis ad hujusmodi spectacula conflueri, quoniam alios stimulat zelotypia, alios impellit amor.

Celebriorum insula Creta locorum observatio.

CAPVT V.

PRIMARIJ tres Cretæ montes vetera nomina immutârunt: nam qui olim Leuci vocati sunt, nunc *de Madara*, aliàs *la Spachia* appellantur: Ida jam *Psiloriti* dicitur: & dicta nominatur *Sesbia*, & quibusdam locis *Lasti*. Aded celsi sunt, ut nix totâ hîeme eos operiat: tamen cupressi hinc inde inter saxa convallium nascantur. Hujus insulæ ambitus quindecies centena & viginti passuum milia continet: & quoniam aded frequentes in ea sunt montes, rara sunt campestria. Itaque multa sunt inculta loca, non minorem tamen censum adferentia dominis quàm fertile solum: quia pecudes uberes pastiones istuc inveniunt. Istic magnos greges alunt *Sriphocheli*, arietum & caprarum, qui illis ex caseis & lana singulis annis magnam pecuniæ vim reddunt. Ex Idæ montis summo vertice, mare insulæ utrumque latus alluens facile conspeximus. Non immeritò Cretenses olim *Dianæ* fuere dicati: nam etiam hodie veterem consuetudinem sequentes, naturæ impulsu & ab ipsa

ab ipsa pueritia Scythico arcu sese exercere solent: quin & ipsi pueri in cunabulis si irascantur & ejulent, ostenso illis arcu, aut sagitta in manus data placantur: propterea ipsos etiam Turcas arcus jaculatione superant. Quemadmodum autem antiquitus strenuissimi in pugnis marinis: sic etiam nunc adeo dextri, agiles & strenui sunt, ut e suis naviculis quas *Squiraces* appellant, magno animo hostibus resistent. Hæc ideo referimus, quoniam experti sumus, & vidimus illos à Piratis oppugnatos inter Zacynthum, nunc *Zante*, & *Cerigo*, olim Citheram, tam fortiter pugnantes, ut bini myoparones, etiam in malacia, parvam Cretensem naviculam adgredi cominus non sint ausi. Hæc Insula Creta difficile vi oppugnari potest; nam cum ad eam nullus sit aditus nisi per mare, & incommodos habeat portus, munitior propterea est. Verum quidem est urbium & castellorum muris cinctorum incolis non deesse commodos portus, ut in Canea, Candia, Setia, Voulismeni, Chisamo, Selino, Spachia: sed præterquam in prædictis urbibus, rari admodum sunt in littore portus: atque omnes illi, procul ab urbibus: e quorum numero unicum dumtaxat in tota insula commodum novimus, *la Suda* nominatum, qui pone Caneam urbem est: in quem Ariadeni Barbarossa cognominati triremes appulerunt, postremo quod Turca adversus Venetos gessit bello. Sed, ut dictum est, re infecta, imò vix conspecto quidem hoste, militem in triremes recipere coactus fuit, ob exiguum numerum, & loci incommoditatem. Tres solummodo celebres urbes nunc sunt in insula Creta. Primaria *Candia* nominatur (olim Matium) à qua univèrsa insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post Candiam, *Canea* vocatur, olim Cydon, à qua cotonea mala cydonia dicta sunt. Tertia est *Rhetymo*, quam veteres Rhithymnam nuncupabant: paulo incommodiorem habet illa portum pro navibus & triremibus, quoniam minoribus solum naviculis aditus in eum patet: at Canea & Candia commodissimos habent, pro omnibus navium generibus, eosque egregie clausos, & ab omnibus ventis tutos. Hæc de tribus primariis populosis urbibus: de castellis autem hinc inde per insulam sparsis transcursum agemus. Voulismeni castrum olim Panormus dictum, adhuc integrum est, inter Cytiam & Candiam ad littus maris in edito situm, ad cuius latus sinistrum horrenda est maris vorago. Cytia, olim Cyteum, quartum est Cretæ propugnaculum: nam oppidum pusillum est, populosum tamen, ad infimam insulæ cuspidem, è regione Rhodi, ut centum dumtaxat milium passuum interstitium sit inter Rhodum & Cytiam urbes. Duo sunt præterea alia castella in summo capite insulæ. Unum mare *Ægæum* spectans ad Septentrionem, *Chysamo* nunc, olim Cysamum appellatum, omnino ferè dirutum, cuius tamen veteres muri adhuc integri permanent: sublimi loco non est situm, sed humili, teli jactu à littore. Dimidio à Chysamo miliari, versus *Canospata*, vel *Capospata*, vetustæ cujusdam urbis in colle sitæ *Canospata* rudera inveniuntur, dimidio à mari miliari, ubi adhuc murorum restant vestigia, & tantus elegantium cisternarum numerus, ut nemo sine magna admiratione eas contemplari queat: incolæ Paleo Helenico castro appellant. Portus muri qui jam ferè arena oppleti sunt, magno indicio sunt, eam urbem antiquitus fuisse potentem. Ex adverso Chysami, insula transversim dimensa, aliud est castellum in colle situm ad maris littus, nomine Selino. Aliud est præterea oppidum Spachia nominatum, quod muris non est cinctum, sed ædificiis hinc inde sparsis magnum quendam pagum efficit ad celsissimorum montium, olim Leuci nominatorum, nunc verò de la Spachia, radices in declivi situm: ibi parva quædam arx solummodo est extructa adversus piratas per fugium, in qua præfectus vix commodam habitationem habet. Hujus pagi incolæ belli scientia & sagittandi peritia reliquos insulanos longè superant: delectantur propterea validioribus arcibus, quàm reliquarum provinciarum incolæ. Quidquid olim de Cretæ fluminibus dictum sit, persuaderi mihi non potest, unicum in tota insula reperiri quod navigabile sit, aut parvam solum naviculam ferre possit. Certum est multos inveniri magnos rivos, in quibus sponte & sine cultura Colocasia crescit: quod mihi non mediocrem admirationem attulit tantam ejus quantitatem istic conspicienti. Inveniuntur & in illis fluviatiles cancri. Aëris temperies, & rivorum fluentium commoditas occasionem præbent incolis cultissimos hortos instruendi, & elegantia vireta, eaque magno numero ingentem illis censum adferentia. Horum nonnulla adeo amœno loco sunt, ut eorum contemplatione nunquam quempiam tædium capiat, præsertim in possessionibus nobilis cujusdam Veneti, cui nomen Ioannes Franciscus Baroczo, qui nos in omnibus suis prædiis & villis honorifice excipi curavit, & quæ in illa regione singularia erant, demonstrari. Vireta maxima ex parte sunt consita amygdalis, oleis, malis punicis, ziziphis, ficis, aliisque fructiferis arboribus, inter quas vastæ magnitudinis aureæ mali, citriæ, & Adami poma ferentes, è quorum fructibus Græci succo expresso dolia implent, quibus suas naviculas Squiraces nuncupatas onerant, & Constantinopolim, vel in alias Turcæ subjectas provincias vehunt; eo enim

fucco Turcæ plurimum in cibis utuntur agrestæ sive omphacii loco : & in officinis ex dimenso venalis reperitur, in quibus falsamenta & garum prostant. Nonnullis Cretæ locis proveniunt Palmæ majores, & pumilæ, præsertim ad rivi cujusdam ripam qui ex fonte decurrit in aquæ falsæ gurgitem, quem Cretenses sua lingua Almiro nuncupant : sed non sunt fructiferæ; cælum enim Cretensè nimis frigidum est pro Palmis.

Pseudolabyrinthus Cretensis & rudera quarundam urbium ejus insule.

C A P V T VI.

L A B Y R I N T H V S qui nunc in Creta conspicitur, is non est cujus Veteres meminere. Nam qui nunc ostenditur, ad radices montis Idæ vulgo Pfiloriti nuncupati situs est: nil aliud quàm Latomia fuit : omnes tamen Cretæ incolæ eam adulterino Labyrinthi nomine demonstrare norunt. Latomia autem fuit solidi admodum & elegantis saxi, è qua lapides diversis locis exempti sunt, cum Gortinæ & Gnosii urbium ædificia extruerentur, quæ olim primariæ totius insulæ urbes fuerunt, ut ex earum rudibus appâret. Quemadmodum autem majorem Pyramidem Ægyptiacam Busiridem nuncupatam accessuris è proximo illi pago duces sumendi sunt, qui viam demonstrant, & in ipsa Pyramide præluceant : sic duces è pago quodam, ubi olim vrbs Gnosos fuit, huic Latomiæ vicino, sumendi sunt, qui Latomiam ingredi volentibus viam demonstrant. Verum quidem est multos incesse mæandros obliquè admodum, modò ad dextram modò ad sinistram sese contorquentes, quales in arte elaborato Labyrintho esse possent : at istud duntaxat provenit è locorum, unde lapides exempti sunt, cavis: quod probari potest è vestigiis & orbitis rotarum, atque è lapillis hinc inde muro inclusis ad viæ latera. Gortinæ rudera admodum sunt magna; at nunc pauca quædam columnæ rectæ, solo infixæ, restant, & exiguus quidam pagus vulgo Metaria dictus. Murorum lapides, quoniam elegantes & quadrati erant, omnes ex jam dicta latomia olim excisi, avecti fuerunt, idque facillè, propter mare vicinum. Est etiam torrens è monte delabens, quem esse existimo Strabonis & Solini Lethyus : is cum vado transiri queat, nec ponte nec cymba opus est. Aquæ ductus etiam adhuc integer magnis fornicibus subnixus, & plurimarum molarum rotas versans. Frequentes item sunt Platani in valle ad fontis scaturiginem : sed nullæ hieme folia retinent. Persistunt adhuc inter rudera quidam validi arcus & muri cujusdam templi, tum etiam multæ fornices tenaci cemento & latere constructæ supra rivum Lethyus, quæ nostra opinione factæ sunt ut locum planum & æqualem redderent, ad instituendum urbis forum.

Qua ratione Cretenses Ladanum colligant.

C A P V T VII.

L A D A N I, è præcipuis quæ nostra suffumigia ingrediuntur medicamentis, colligendi ratio, inter memorabiles res quæ in Creta observari possunt, censenda est. Non colligitur è Ledo, ut veteres æstimarunt, sed alia arbuscula Cisto nuncupata, cujus tanta est abundantia, ut ejus regionis montes isto vestiantur. Natura ea est, ut defluentibus floribus vernis, abjectisque hibernis foliis, novis frondibus amiciatur quasi lanugine pubescentibus in proximam ætatem, quæ per Solis æstus vlginoso quodam rore pinguescunt: quoque ardentiores sunt calores, tanto abundantior ille ros foliis innascitur. Invenitur Cisti genus incultis Oyse locis, ducatu Cenomano, sponte nascens, præsertim circa pagum Fouletourte, apud Souletiere (natalis nostri locum) omnibus notis Græcico respondens, præterquam quòd Cenomanus cistus pingui rore non oneratur, quemadmodum Græcicus : sed illo etiam longè minor est. Græci colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est verò instrumentum rostro dentium experti simile; huic affixæ sunt multæ ligulæ sive zonæ è corio rudi neque præparato confectæ. Eas leniter adfricant ladaniferis fruticibus, ut inhæreat liquidus ille humor circa folia concretus, qui deinde à ligulis per fummos Solis ardores cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imò intolerabilis est labor, cum totos dies ardentissimo caniculæ æstu in montibus hæreere necesse sit: neque verò facillè quisquam alius ad id colligendum operam sumit præter Calohieros, hoc est, monachos Græcos. Nusquam autem majore copia per totam insulam cogitur, quàm ad montis Idæ radices, pago Cigualinus nuncupato, & apud Milopotamo.

SCAYUS

*Scarus piscis in Creta littoribus admodum frequens, aliis
tamen regionibus valde rarus.*

CAPVT VIII.

PISCIS est muli barbati magnitudine, Cretæ admodum familiaris, Scarus dictus, cujus veteres Auctores sæpe meminerunt: nam apud Romanos olim in deliciis fuit, primum locum inter reliquos pisces facile obtinetis. In nostris siue Oceani siue mediterranei maris littoribus conspici non solet: & asserere audemus, neque in Propontide, neque in Hellesponto, neque in Euxinò, neque in Adriatico inveniri: nam eum istic frustra requisivimus. Attamen adedò frequens est in nonnullis Cretæ littoribus, ut nullus alius vulgatiùs capiatur. Quoniam verò eadem insulæ regione, quæ Ladanum, invenitur, & ejus maxima captura incidit in tempus quo Ladanum colligitur; contigit ut eadem profectioe utrumque observaremus, idque casu potiùs & fortuito, quàm dedita opera. Iam diu in insula hæseramus, quia tamen còmodo tempore in eam non appuleramus, neutrum videramus. Sed nave conscensa, ut ex Rhetymo ad Candia urbem navigarem, piratæ nobis vela facientibus obvii facti, compulerunt ut fugam capefferemus ad littus inter Milopotamo & Cigalinus. Quò appulsi nautæ, deserta navi, in montem profugerunt: quoniam tamen piratæ suas naves egredi non solent, ut eos qui in terram fugiunt persequantur, direptis solùm nostris impedimentis, abierunt, relicta istic nostra navicula, & aliis nonnullis quæ tollere non potuerunt. Nos verò perterriti, per montes currere non desimus, donec ad Calohierorum monasterium in valle juxta littus situm perveniremus, ubi tunc nassas sublevabant quas ad capiendos Scaros demiserant. Et quia istic aliquot dies hæsimus, satis nobis ocij fuit, ut, cur hi pisces alibi rari, istic adedò frequentes essent, percontaremur. Comperimus Scarum piscem saxatilem, præterquam quòd inter rupes & saxa versari gaudet, alimento ipsius ventriculo còvenienti etiam opus habere, pusilla videlicet quadam herba alibi non nascente, cujus cum Scarus admodum sit appetens, libenter in ea insulæ parte versatur, ut illam depascatur. Calohieri igitur, aliique ejus loci rustici, Scari, qui phasiolorum plantà delectatur, naturam non ignorantes, eam in agris serunt, ex qua escam parant ad Scaros capiendos idoneam, folia (reservatis in suum usum lobis) interdiu nassis imponunt, hæcque in mare demissas Scari ingressi, capiuntur, aliàs difficilis foret eorum piscatio: nam linea aut sarena rarissimè capi possunt. Quia autem Phasiolorum herbam Scaris dedicarunt, vulgo eam Scarovotano appellant. Scari gregatim natant, uti Salpæ; & mulis barbatis sunt colore proximi. Omnes Scari notas hîc recensere minime necessarium est: eum enim satis fusè cum reliquis piscibus descripsimus. Sed tamen notatu dignum quidpiam præternittendum non duximus: quòd nobis hac fuga usque in multam noctem jejunis, Calohierus Scarum attulit ipsorum more veru infixum & coctum (solent enim ligneo veru in os infixum per corporis longitudinem eos terebrare, & supra prunas assare) qui quodammodo ridentem hominem ementiebatur: nam Scarus dentes more humano dispositos habet, cumque labra ignis calore contracta essent, hominis ridentis os aliquatenus referebant. Præfertur in hoc pisce, herba quam depastus est, cujus magna in ipsius ventriculo semper invenitur copia. Iecur illi magnum est, ad jusculum ipsi faciendum accommodum: nam cum intestinis, sale, & aceto tritum, gratiorem reddit totum piscem. Ut autem quisvis intelligat de quo pisce egerimus, illius effigiem hîc adposuimus.

* Scarum tamen non procul Masilia, præsertim verò circa Stachades insulas capi, testis est C. V. Gulielmus Rondeletius lib. vi. de Piscibus cap. 11. illum inter saxatiles enumerans, atque illius historiam fusè & accuratissimè describens: sed & cum apud illum viverem anno quinquagesimo secundo supra millesimum & quingentesimum, eum secantem Scarum & illius anatomen facientem, ut commodius describeret, observabam, ut etiam plerosque alios, quorum in eo libro mentio.

*Varij generis avium in Græcia observatarum Gallica nomina
cum veterum appellationibus collata.*

C A P. IX.

VT peculiariter de avibus nunc ageremus, impulit, quòd parva navicula inter Zacynthum & Cytheram novo vere navigantibus, varia avium genera volando defessa apud nos confederunt, quas vulgaribus nominibus exprimere tum didicimus. Sed cum eas septem libris prolixè descriperimus, de singulis duntaxat aliquid nunc agemus. Quoniam porrò non ignoramus plurimos dubitare, an animalia in oriente degentia ejusdè magnitudinis & formæ sint cum his quæ apud nos conspiciuntur, eos docere volumus, similia esse omnia quadrupedum, avium, serpentum, piscium, & plantarum genera, iis quæ in nostris provinciis habentur: atque si ulla est differentia eam in toto genere conspicuam inveniri. Verum quidem est multa genera istic esse nostris ignota, quæ Veteres propriis nominibus appellarunt, quorum cognitionem ut adipiscamur, elaboramus. Quo modo igitur Germanus, Gallus, aut alterius nationis quispiam nomen vulgare in sua lingua reperiet, quo peregrinæ avis appellationem exprimat, si ipsius regio cã careat? Exempli gratiã, proferemus quam Græci Meropem, Latini Apiastrum nominarunt, Cretæ aded familiarem, ut nullo non loco volare conspiciatur, attamen alibi aded raram, ut ipsismet Græcis mediterranea incolentibus ignota sit. Vix unquam in Italia volare visa est: attamen Galli, Germani, & alii Europæi, eam avem quam nos *Mefange* appellamus Meropem esse censentes, valde hallucinantur. Nam Merops avis est Sturni magnitudine, esui minimè apta, Alcioni, quam nos Galli *Marinet pescheur* nuncupamus, ferè similis. Cretensibus ampliùs non dicitur Merops, sed Melissophago, dictione Latinæ Apiastri quodammodo respondente: nam volans in aère apes depascitur Hirundinum instar. Solus non volat, sed gregatim, & præsertim secundum montes, in quibus genuinum Thymum provenit, ut apes aucupetur, à quibus appellationem sumsit. Licet autem Gallorum *Mefange*, quam Græci Parum vocant, Itali Sparnoczolo, multum illis damni inferat, & *Rubeline* sive *Gorge rouge*, Rubecula Latinis, *Petto rosso* Venetis dicta, apes vorat, neutra tamen Apiastri nomen adepta est, quemadmodum hætenus existimatum est. Ut verò hunc errorem tollamus, veram ejus figuram hîc proponere libuit.

Elegantissimo colore prædita est hæc avis, nec minus florido quàm sit Psittaci color. Procul auditur ejus vox, illi ferè similis, quam vir ore in rotundum clauso sibilans caneret grulgruruururul; nec minus sonora quàm Vireonis, *Loriol* Gallis dicti. Ejus singularis elegantia pueros Cretenses invitat ut illum cum cicadis venentur, quemadmodum & majores hirundines Apodes nuncupatas, hac ratione: aciculam hami instar incurvam, cujus caput filo alligatum, per mediam cicadam figunt, extremum filum manu retinentes: cicada sic transfixa nihilominus in aère volat, quam conspiciens Merops, impetu in eam ruit atque devorat cum acicula, qua re-

tentus capitur. Avem quæ Gallis Coqu, veteribus Græcis Coccyx dicta est, Cretenses nunc Decocto appellant: Decocto autem significat octodecim. Ejus appellationis causa, quòd Coccyx suo cantu Decocto exprimere videtur. Avis quam nominamus Bergeronnette, Lavendiere similis, Latini Culicilegam, Veteres Knipologum, Græcis nunc Sufurada dicitur. Attagen verò Taginari: licet nonnullis Attagas, quemadmodum & Constantinopoli. Cum verò Attagenem nostræ Cannepetiere, quam Veterum Tetracem esse arbitramur, admodum similem noverimus, aliquam notam perquisivimus qua discerni possent. Cannepetiere autem deprehendimus plumosã non habere crura, uti Attagen (cui & rostrum nigrius, brevius atque firmitus; minorque est quam Cannepetiere) aliàs colore non multum differunt, tamen Attagen interdum variet: nam & omnino candida invenitur. Eam esse existimamus quam Sabaudi sive Allobroges Perdicem albam vocant, Plinius Lagopodem: nam prorsus alba est, cruraque habet plumis onusta, ut Attagen, tamen minoribus. Cum Venetiis effemus apud Dominum de Morvilliers, Regis tum Legatum, vidimus Attagenes albas: Itali autem utrumque gentis Francolin vocant. Quem
Romani

Romani Tetraonem nuncuparunt, nunc verò Itali Gallocedrone, Arverni Faifant-bruyant, Sabaudi Coc de bois, frequenter in celsiorum montium Cretæ silvis conspicitur, capone duplo major, macula rubra utrinque circa oculos ad tempora insignitus, ut Fasianus, cujus plumæ in pectore præ nigredine splendent, ut palumbis collum: nihil albi toto corpore obtinet præterquam in alis; cruraque habet plumosa, ut Attagen, perdix alba Sabaudica, & Gelinotte de bois Gallorum.

*Mutarum aliarum avium Græca nomina cum Gallicis
appellationibus collata.*

CAPVT X.

AVES veteribus Græcis Ciclæ nuncupatæ, Latinis Turdi, nobis Griues, Mauvis, Trasles & Fourêts, nunc in Græcia nominantur Schynopoulli, quasi Lentiscinas aves dicas: & quia Myrti baccas etiam devorant, à nonnullis Myrtopoulli. Sed tales aves plurimum damni inferunt locis olea confitis. Quem Aristoteles Viscivorum adpellavit, Galli Grande Grive nominant, quoniam primaria in suo genere, & reliquis major est. Secundus Aristoteli Pilaris dictus, nostra lingua vulgari Litorne nuncupatur: magnitudine est Merulæ. Tertius, illi Iliacus, nobis Mauvis, omnium minimus est, Stur-ni crassitudine, in alarum complicatione & sub ventre nonnihil flavescens. Avem nobis Roitelet dictam, vernacula lingua Trilato vocant, appellatione veteri Trochilos quodammodo respondente: quam ab altera minore probè distinguere norunt, illis Tettigon dicta, Latinis Tyrannus, & Gallis Poul, Soucie aut Sourcicle, flavas plumas utrinque in capite gestante, cristæ instar, quæ illis (ut nobis supercilia) oculos tegunt; unde hanc appellationem Gallicam invenit; locustam crassitudine non superat. Gallorum Chouettes aut Choucas, quas Picardi Belgicæ populi Craues nominant, rostro & pedibus rubris, Aristoteles Corakias appellavit, Plinius Pyrrocoraces, frequentes sunt admodum in summis montium insulæ iugis: Græci nunc Scurapola vocant. Aristotelis Cyanos, & Plinii Cæruleus, quoniam in celsorum montium scopulis degit, & Merulæ similis est, nomen nunc mutavit & Petrocossipho dicitur: minor est Merula, & omnino cæruleus, ad alendum in cavea cantus gratia aptissimus, habet etiam vocem Merulæ proximam. Nullum Gallicum nomen illi indere possumus, quia apud nos non reperitur, uti nec in Italia, nisi fortè in caveis allatus: nam interdum pulli è nidis tolluntur, ut humana verba sonare edoceantur. Quem admodum porrò Aristoteles tres Merulæ species agnovit: sic illi Merulas habent nigras & albas quas veteri Græcorum nomine Cossiphos appellant: tertiam præterea speciem cujus Aristoteles meminit, quam Galli peculiari nomine Merle au collier, id est, Merulam torquatam dicunt, quoniam albam lineam habet sub gutture versus pectus, collum omnino cingentem: ejus magna frequentia in valle Morienne, & per reliquas Allobrogum valles. Quam multis Galliæ locis Dixhuict, Lutetiæ Vanneau dicunt, veteres Romani Parcum nominarunt, Itali nunc Paoncello, vulgari Græca voce ut antiquo nomine Aex appellatur, quoniam sæpè capræ modo vociferatur: Nonnullis Taos agrios, id est Pavo silvestris nuncupatur, quoniam cristam Pavonis instar capiti imminentem gestat, ut & Galerita. Nullæ in Creta cinereæ sive minores perdices sunt: sed aliæ rubentes Gallinæ crassitudine, quas vulgo Coturno appellant, voce ut apparet ab Italis mutuata. Veterum Curuca, sive Gallorum Fauvette brune, nunc istic Potamida vocatur. Nobis asseverarunt eam vulgo Cuculi pullum alere, licet plurimæ aliæ eum etiam alant: hæc tamen peculiariter magis quàm reliquæ aves. Non desunt qui Potamida, Gallorum Rossignol, sive Lusciniam esse velint: atque ut ingenuè fateamur, nostra etiam fuit ea opinio: attamen postea deprehendimus Lusciniam istic Adoni aut Aidoni nuncupari. Rossignol appellatione Galli binas aves norunt, aliam nemoralem, alteram muralem, quæ veterum Græcorum Phœnicurus, & Latinorum, Gaza interprete, Ruticilla est. At Potamida à Rossignol sive Luscinia differt, pedesque & rostrum plumbei coloris ad cinereum vergentis habet. Gallis Fauvette brune, aut Grâde Fauvette dicitur, ad alterius, quam ipsi Fauvette rousse nominant, differentiam, Troglodytes veteribus dictam. Veterum Græcorum Ægotilax, & Latinorum Caprimulgus, * in Creta vulgo notus est, præter Solini & aliorum opinionem: quem quoniam per urbes noctu volat, horrendamque vocem emittit, Fresaye vel Effraye appellavimus: Interdiu non magis videt quàm Noctua, Galli Cheveche aut Chahuant nominant. Nonnulli Orfraye pronunciant: sed id nomen alteri avi convenit, Ossifrago nimirum, cujus mentionem libro de Avibus faciemus in Nycticoracis descriptione. Caprimul-

gus hic Cuculi ferè magnitudine & crassitudine est, & apud nos in celsis turribus & templorum foraminibus nidulatur: apud Cretenfes autem in scopulis mari imminentibus, ubi magnum damnum pastoribus, qui Capras sub tectum noctu cogere non solent, inferunt. Nam è caprarum uberibus lac exugunt. Ovidius 6. Pastorum eorum meminit his verbis:

*Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis Strigibus vomen: sed nominis hujus
Causa, quòd horrenda stridere nocte solent.*

* Hanc avem appellant Flandri eene Dwaes. De hac ave lepidam fabellam narrat Illustris Busbequius in Epistolis.

*Vetera & recentia, Gallica, Gracæque multarum
aliarum avium nomina.*

CAPVT XI.

INTER aves nobis notas nullam conspeximus quarum pedes quatuor digitos non habeant, præter Pluvier, Guillemot, Canne petiere, Ostarde, & Pic de mer, quæ olim Hæmatopus nuncupabatur. Rara est hæc avis in nostris littoribus, tametsi aliquando visa sit. Corpore est ardeolæ, Gallis Aigrette dictæ; alis Lari sive Mouëtte Gallorum: & eorundem Flambant, sive Phœnicopteri Latinorum forma; rostro quatuor digitos oblongo instar Beccasse Gallis dictæ (quam ob causam à nonnullis Beccasse de mer etiam dicta est) sed à reliquarum palustrium rostris, quibus rotundum est, differente: nam hujus planum est in extremo & mucronatum, & aliquantulum nigricans, reliquâ parte rubente: caput cum collo nigrum est: nigræ sunt & alæ superiùs, nisi albæ plumæ eas transversas secarent, unde Gallicam appellationem sumpsit Picæ marinæ: interior alarum pars & venter alba sunt: extrema cauda nigra, ejusdemque cum Anate longitudinis: binos habet pedis digitos simul coherentes, interior verò ab aliis sejunctus est: calcar in pedis calce ut reliquæ aquaticæ aves non habet: ejus præterea pedes molliores sunt & delicatuli, non sicci & duri ut in aliis: crura tres digitos oblonga; digiti breves, unguæ fornicatæ ut in Tardis. Carne est insipida, dura, & admodum nigra, gulamque habet admodum magnam, amplam & robustam. Becasse nostra, veteribus Ascolopax dicta, retinet etiamnum nominis affinitatem quandam cum veteri Græcorum appellatione: nam hodie Xilornitha ab illis vocatur, voce conformi cum Latina dictione Gallinago. Alaudas Chamochiladi nominant, & Palumbes Phassa. Magis proprium vocabulum non habent, ut Elofium sive Corliz expriment, quàm Macrimit, hoc est, oblongus nasus. Græci vulgaribus dictionibus carent, quibus tam aptè propriis nominibus aquaticas aves distinguere possint, ut nos: nam Sarcelles & Morillons indifferenter ut Cannes, id est, Anates appellant, nomine Pappi. Mergi marini peculiare quoddam genus in Creta reperitur sub aquis natans, à Cormarant Gallorum, & à reliquis Mergis diversum: Aristoteles Ethiam nominavit, Littoris accola Cretenfes Vuttamaria & Calicatczu appellant: magnitudine est Querquedulæ sive Sarcellæ Gallorum, ventre albo, capite, quod planum est, dorso, alis & cauda nigris: nullum calcar in calce habet, quod illi soli inter reliquas planipedes aves peculiare est: ejus plumæ nihil aliud sunt quàm tenuissima lanugo firmiter cuti inhærens: ejus rostrum utrinque admodum incidit, concavum & fermè planum, lanugine magna ex parte introctum, nigrum supernè, album infernè. Fluviatilis ille minor Mergus, quem Galli *Chastagneux* nominant, Cretæ ignotus est. Gallorum *Verdier*, Græcis Chloris & Latinis Lutea dicta, vulgari Græcorum sermone Assarandos appellatur, nomine satis affini illi quod apud Cenomanos obtinuit, *Servant*. Latinorum Fringillæ, sive Gallorum *Pinsons*, nunc Fringilari dicuntur, voce prorsus à veteribus aliena, Vereribus Spizæ nuncupabantur. Veterum Orospizæ, quas *Mountains*, aut *Pinsons d' Ardene* vocamus, à Vulgari Fringilaro, ex Italica Fringuello appellatione deducta, non discernunt. Nostri *Bruants* illis etiam vulgares sunt: sed veteris Græci nominis Anthi obliti, Latinam Flori appellationem usurparunt. Vulgo etiam vocant Passerem Sporguitis, & Gallorum *Mouette* Laros. Veterum Pikilis, sive Latinorum Carduelis, & Gallorum *Chardoneret*, ab illis Guardelli aut Stragalino dicitur: licet hoc vocabulum Chardoneret conveniat alteri avi quam Græci Acanthin, Latini Spinum nuncuparunt, nos verò Serin dicimus, ipsi nunc Spinidia. Nulla avis in Creta frequentior Gal-

lorum

*origines de
Utomania, Leach*

lorum *Pivoine*, quæ per vepres & dumos volat : quoniam autem avicula est capite, cauda, & aliqua corporis parte nigris, plerique vulgo *Asprocolos* nominant, hoc est, albus podex. At hoc nomen non rectè illi tributum est : nam alia est avis quæ apud Gallos hoc nomine *Cul blanc* peculiariter insignitur, Latinorum videlicet *Vitiflora*, & Græcorum *Oenanthe*. Nonnulli, Gallorum *Pivoine*, aptiore vocabulo expriment *Melanocephali*, hoc est, Caput nigrum : Veteribus Græcis *Melancoriphos* dicta est, Latinis *Atricapilla*, eadem cum *Zikalis*, quam Galli *Papafighi* aut *Becafighi* nominant, Latini *Ficedulam*. Veterum *Ortigonetra*, hoc est *Coturnicum mater*, rara est in *Cretâ* : sed reliquis Græciæ provinciis non minus frequens, quam in Italia aut Gallia : nonnullas notas cum *Coturnicibus* communes habet : & quia hoc vitium habet ut commodè volare nequeat, natura illi celerrimum cursum tribuit : Galli *Rasse* appellant, Itali *Regem Coturnicum*. Quoniam verò nigra est, & in aquis perpetuò versatur, quodammodo similis *Gallinæ aquaticæ*, Italis *Foulica* dicta : longè tamen minor, neque admodum nigra, sed albo colore in alis & lateribus variegata, caudaque subtus ruffa, & ut in reliquis aquaticis avibus brevi, rostro binorum digitorum longitudine, sed si cum *Becasse*, *Chevalier*, & *Corliç* Gallorum rostris admodum oblongis comparatur, brevi. *Vultures*, *Aquilæ*, & *Falcones* in *Creta* nidôs exstruunt, non in quercubus aliisve arboribus, ut reliquæ aves solent, sed in scopulis mari imminentibus & propendentibus, locis admodum difficilibus & præcipitiis. Vix conspici queunt nisi è navibus & mari. Itaque cum eorum pullos habere volunt, longo fune opus est secundum scopuli longitudinem demisso, cujus caput palo in montis vertice terræ infixò firmiter adligatum sit : per eum rusticus quidam se demittit, donec ad *Vulturis* nidum perveniat, deinde per eundem funem denuò in altum subit. Vel puerum magno corbi impositum ex summo scopulo demittunt : qui ad nidum perveniens, pullos eximit, & corbi imponit, quem postea rursus sursum attrahunt. *Vultures* tum furvi, tum nigri, *Cretæ* montes incolunt, in quibus greges pascuntur, agnosque & hædos, tum etiam lepores, si quos in aperto deprehendant, rapiunt. Idcirco pastores iis capiendis invigilant ob quæstum : nam alas sagittarum artificibus vendunt, ad eas plumis exornandas : cutem autem detractam pellionibus, qui adparatam magno vendunt. *Falcones* vulgo *Falconi* nuncupant, *Aucupem*, *Hieracari*, voce ex *Hierax* deducta, quæ omnibus rapacibus avibus communis : eas enim tam aptè propriis nominibus distinguere non norunt quemadmodum nostri *Aucupes* : nam *Sacre*, *Autour*, *Gerfault*, *Lanier*, & *Tiercelet*, cum *Falcone* apud illos confunduntur, nulla specierum distinctione facta. *Milvius* seu Gallorum *Milan*, quem veteres *Ichtynon* nuncupare solebant, nunc apud eos *Licadurus* dicitur. Sed quoniam de omnibus avibus in alio opere egimus, in quo singulorum effigies exhibemus; de iis plura dicere nunc supersedebimus.

*Insecti cujusdam Creta familiaris Phalangium
nuncupati descriptio.*

CAPVT XII.

CRETENSES *Phalangia* appellare norunt *Sphalangi*, insecta parva, admodum perniciofa, *Araneo* paulo majora, octo pedibus prædita, utrinque quatuor : singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosque ungues habent incurvos : bina utrinque crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina posteriora ad retrocedendum; obliqua in terra foramina inhabitant binos pedes alta, quæ retrocedentes ingredi solent, cibum ita attrahentes : aditum suorum foraminum stramine muniunt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito : resupinata autem, nigris maculis notata conspiciuntur quæ singuli pedes corpori inhærent : venter flavet. Si quis autem scire cupiat qua parte noxii, os intueatur, & binos exiles nigros aculeos deprehendet, iis similes quos *Scolopendra* obtinet, quibus mordent atque cibum retinent : telas *Araneorum* more texunt, muscisque & papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta ova ponunt, & pectori adhærentia fovere solent, pullosque exclusos ventri inhærentes gestant donec adolescant. Piloso sunt corpore : quoniam autem magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excavant : variare autem inter se pro *Insularum* diversitate observavimus. Immortale est dissidium inter exiguum hoc animal & *Vespæ* cujusdam genus à Latinis *Ichneumon* vocitatum : quod libro secundo, ubi de *Ichneumone Ægypti* agemus, ex nostra observatione describemus.

*Hirci feri quoddam genus Creta familiare, quod
Galli Bouc-estain appellant.*

C A P. XIII.

INSULA Creta Lupis caret; eam ob causam magna cum securitate animalium greges noctu in arvis pasci solent, præsertim ovium & arietum Striphoceri ab illis appellatorum. Si insulani, Hirci feri, quem Galli *Bouc-estain* nuncupant (quorum istic magna est copia) hœdos capere queunt montibus oberrantes, cum domesticis seu cicuribus capris educant, ut deposita feritate mitescant. At feri, iis cedunt, qui primi eos apprehendunt aut occidunt. Cicurem capram magnitudine non excedunt: sed non minus carnis obtinent quàm Cerui, similibus pilis fulvescentibus & brevibus præditi, non caprinis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli alteri animali Cervinis pilis prædito accidit, præterquam (ut arbitramur) Hippelapho. Senectute canescunt, & secundum dorsum longitudinem nigram lineam excurrentem habent. Hunc etiam nostri montes alunt, præsertim præcipitiis & accessu difficilibus locis. Admiratione profecto non caret, tantulum animal adeo gravia cornua ferre, quæ aliquando manibus tractavimus quaternos cubitos longa: tot autem transversos radios habent, quot hircus & capra annos nata sunt. Duo ejus diversa invenimus genera, ut ex eorum cornibus Cypro & Creta delatis demonstravimus, quæ Domino Ioanni du Choul, montium Lugdunensis agri Præfecto reduces dedimus. Illorum venationi aliquando interfuimus. Rustici quidam in summis Cretæ montium jugis inveniuntur adeo jaculandi periti, præsertim circa montem Spachia & Madaræ, ut viginti quinque passuum intervallo eos ferire norint. Captas à se educatas, & à paruulis cicuratas, loco quodam in monte alligant, qua mares transire solent. Sagittarius verò inter vepres seorsim latitat adverso vento, non ignarus Hircum alias centum passuum intervallo odoratu percepturum. Mas feminam inveniens, conficit; tum rusticus sagitta illum petit. Si Hircus leve acceperit vulnus, aut alioqui sagittæ ferrum vulnere inhæserit, illico sibi mederi novit: nam ad *Dictamum* confugit, herbam Cretæ scopulis inhaerentem, quâ depastâ brevi curatur. Miræ agilitatis est hoc animal, ejusdem cum Caprea naturæ: nam ambo in asperis scopulis & aditu difficilibus degunt: at Hircus ferus ex scopulo in alium desilire solet sex etiam passuum intervallo distantem, quod qui non viderit, difficile admodum credat. Quoniam porro iis locis fuimus, ubi ejus veram & genuinam effigiem nancisci potuimus, eam ad vivum expressam hîc posuimus.

*Creteris aries Strepsiceros nominatus: disceptatio
præterea edocens quid sit Unicornu.*

C A P. XIV.

ARIETVM genus est in Creta, cujus magni greges aliis haud minores vulgo conspiciuntur, præsertim in monte Ida, quos pastores Striphoceri nominant, nostris in hoc dissimiles, quod nostri cornua inflexa & contorta gestant, illi verò omnino erecta ut Unicornu, in ambitu canaliculata. Cum primum tantos eorum greges conspiceremus, ignari Veteres ejus meminisse, in mentem subit inquirere, si quid cum Unicornu commune haberet. Quæ causa fuit ut hoc loco de Unicornu disceptationem institueremus, quod nunc in tantâ æstimatione & precio esse conspiciamus, ut valde mirandum sit, præsertim cum apud Veteres in usu medico nullius fuerit autoritatis: nam si quam habuisset, Auctores proculdubio eam non reticuisissent. Aristoteles inter ea animalia quæ bifurcam ungulam habent, Orygem recenset unicornem: at facultatum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit Oryx cognita, quando scribit cum reliquis animalibus muro & vivariis includi solere. Quod si Romani, res exoticas plurimum æstimantes, tam insignes Unicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexissent, haudquaquam eas silentio pressissent. Non negamus quin Unicornu rarum & preciosum æstumarint, sed non ut in medica-

medicamenta reciperetur, quemadmodum nunc fit. Eam ob causam, ut ingenuè quid de eo nobis videretur dicamus; comperimus unicornu Veteribus cognitum, nigrum esse debere: id tamen quod apud nos in usu est, candidum est. Quisnam obsecro è veteribus Græcis & Latinis fidem faciat, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque scimus esse dente piscis illius Gallis *Robart*, Septemtrionalis maris accolis *Mors* appellati, trecentis ducatis æstimari debere? Etenim data nobis sunt fragmenta inspicienda, an agnosceremus, quæ pro Unicornu trecentis ducatis emta fuerant, quum tamen orbiculi essent è dente piscis *Robart*. Unus *Ælianus* auctor est Unicornu medicum usum præstare: attamen illud nigrum facit: cum verò nostrum alterius coloris sit, dicemus ab eo quod Veteres descripserunt diversum esse: præsertim cum ipse *Ælianus* scribat asinum Indicum, cornu in fronte gerere, cujus inferior pars alba sit, superior phœnicea, media verò planè nigra. *Plinius* *Aristotelis* verba expressit: Unicornè (inquit) Asinus tantum Indicus, solida ungula. Deinde paulo post: Unicornè bifulcum *Oryx*. Ex quibus verbis colligitur, duo esse animalium genera Unicornia, quorum alterum est Asinus Indicus solidâ unguâ, alterum *Oryx* bifulcâ. Certum Asinos feros, qui Latinis *Onagri* dicuntur, cornu carere: necessariò itaque consequitur, monocera alicujus alterius esse animalis, cujus descriptionem non habemus. Sed cum variis locis Unicornua conspiciantur, negari nequit quin reperiantur: etenim in nostra Europa viginti integra inveniri queant, & totidem non integra, sed contracta. Duo integra ostenduntur in *Divi Marci* thesauro apud Venetos, sesquicubitalis utraque longitudinis, crassiora infernè quàm supernè, crassiore tamen parte tres pollices conjunctos non excedente; quæ notæ satis respondent iis quas Veteres Asini Indici cornu tribuunt: attamen reliquæ notæ non conveniunt. Scimus etiam ea quæ *Angliæ* Rex habet, striata & in gyrum canaliculata esse, quemadmodum & illud quod apud *Dionysii* *Phanum* est, quod omnium maximum existimamus inter ea quæ hæcenus conspecta fuerunt. Majus præconium meretur quàm aliud quodvis cornu quod in animali procreatum viderimus. Naturale enim est, haud artificiale, in quo omnes notæ quæ alterius animalis cornu conveniunt, reperiuntur: & quoniam concavum est, existimandum est non esse deciduum, ut nec *Gasellarum*, *Chamoix*, *Bouc-estain* cornua, contra quàm *platyceris*, *Cervis*, & *Hinnulis*, quibus decidunt. Nullus est proceræ quantumvis staturæ, qui ad illius summitatem pertingere queat: septem enim magnos pedes longum est. Decem & tres duntaxat libras & uncias quatuor pendet: si quis tamen sublevet, plus quàm decem & octo libras pendere existimet. Ejus figura recta est instar cerei, inferiore parte crassa, deinde paulatim usque ad mucronem gracilescens: ejus etiam crassitudinem manus complecti nequit, cum quinque digitos in diametro habeat: atque si quis funiculo circumferentiam metiatur, palmû & tres digitos inveniet. Inæquale nonnihil est ea parte quæ capiti inhæsit, tota deinde reliqua lævi & polita. Tenuibus canaliculis striata est cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem, à dextera ad sinistram, omnibus striis in gyrum vergentibus, quemadmodum in *Limacum* testis, aut fuste quem periclymenum ambierit. Ejus color non omnino albus est: nam temporis injuriâ fuscum nonnihil redditum. Integro pede cavum est aut eo magis infimè, qua ossi, quod capiti firmiter adhæsit, insertum fuit. Hinc judicare licet, minimè deciduum esse. Cum porrò tantum onus animalis capiti incumbat, animal quod illud gestat, ingentis corporis nec bove minoris esse coniciendum. *Strepliceros* (cujus antè meminimus, cujusque cornua recta, canaliculata, & cochleæ in modum contorta sunt) arietem magnitudine non superat. Illius effigiem hîc subjecimus, non ab aliquo Auctore desumptam; nemo enim de eo quidquam tradidit (uno *Plinio* excepto, apud quem ejus nomen legimus) ejusve iconem præbuit.

Strepliceros.

*De Cretensi quodam lapide, cujus Solinus meminit,
Dactylus Idæus nuncupato.*

CAPVT XV.

ADIICERE hîc libuit, lapidem quem *Solinus*, *Dactylum Idæum*, alii *Belemnitem* appellant (nos verò non sine errore *Lapidem Lyncis*,) ab *Ida* *Cretæ* monte, ubi primum inventus fuit, nomen sumsisse. Verùm non modò in *Creta* invenitur, sed etiam

etiam quodam monte Luxemburgo vicino, Divi Ioannis nomine nuncupato videre meminimus, cum Rex Franciscus Literarum parens, eum montem muniri iussit: nam postquam Calones trium pedum altitudine solum excavarant, nihil ferè nisi Dactylum Idæum eruebant. Mercatores in suis officinis pro Lapide Lyncis vanalem exponunt: cum id nomen flavo succino, de quo postea agemus, debeat.

Celsissimi totius Creta montis, qui Græcis vulgo Psiloriti dicitur, veteres Idam nominabant, descriptio: tum quæ plantæ in eo nascantur.

CAPVT XVI.

IN summo montis Idæ culmine consistentes, cum subsequente modo descripsimus. Summus montis vertex ferè mucronatus est Strobili sive pinæ nucis instar, summis aliorum montium iugis imminens. Licet autem totius montis moles & amplitudo, utrimque maris littus attingat; nihilominus ea pars quæ cæteris sublimior est, peculiariter hoc nomen obtinuit. Certum est Madaram montem in maiorem amplitudinem & crassitudinem extendi quàm Ida: attamen non æquè sublimis est. Cretenses Idæ nomen immutarunt, & Psiloriti nunc vocant. In summo ejus montis fastigio sacellum est, quod ædificio duntaxat constat saxi sibi invicem impositis & sine calce coherentibus fornicis in modum constructo, ad tectum præbendum. Sublimi adèd loco est, & à vehementioribus ventis interdum ita perflato, ut lapilli inde transferantur. Paulo infra id sacellum planities conspicitur montibus undique cincta, in qua multa sunt pascua, ubi arietes & capræ Cretenses æstate pinguescunt. Si quis ex summo montis vertice undique prospiciat, parum aberit, quin totius insulæ ambitum videat cum aliis vicinis insulis Milo, Cerigo, sive Cythera, reliquisque Archipelagi. Aëris intemperies in hoc monte adèd magna est, quemadmodum & in ceteris præcellis montibus, ut in ipsis Caniculæ ardoribus meridie, nullo etiam spirante vento, ingens sentiatur frigus: qua de causâ nec hieme nec æstate quisquam eum incolit. Nam licet pastores interdum ovium greges istuc ad pascua agant, noctu tamen in valles se recipiunt. Ea montis parte quæ ad Orientem spectat, magnæ planities sunt ad ipsius usque radices pertingentes, in quibus plurimæ amœnæ & frigidæ aquæ scaturigines. Quæ verò ad urbem Candiam obversa est, nemora eam muniunt, in quibus Acer admodum crispâ materie, Ilices plurimæ, & Acylacæ nascuntur. Pars Meridiei opposita, silvosa non est: attamen nonnullas arbores alit, quæ alibi duntaxat frutices sunt, nimirum Arbutos, Adrachnes, Elæprinos, hoc est Philycas, quæ Latinis Alaterni dicuntur, Cistos, & alias hujusmodi arbores quæ apud nos non inveniuntur: ea autem parte colligitur Ladanum. Pars Messariam spectans, hoc est, eam planicem in qua sita est Gortina, Cupressis abundat, Piccis, * Gallis *Pignets*. Istic etiam nascuntur Chamelæa, Thymelæa, & Oxycedri: Pseudolabyrinthus eadem parte situs est. Magnos ferorum Hircorum greges in eodem monte conspiciere est, & plurimos lepores. Tribus diversis temporibus eum conscendimus, & diversis semitis; attamen nullum locum invenire potuimus in quo Rubeus Idæus nascatur. Nerion flore albo Aprili floret, medio quasi montis ascensu, apud pagum Camerachi, qua Candiam iter est. Qua occidentem spectat, difficilimus ascensus est & admodum præceps, perinde ferè ac si per erectam scalam ascendendum esset. Istic ad radices montis pagus est, à quo subire incipientibus septem passuum milia ad summum usque jugum conficienda sunt. Pars Orienti objecta, reliquis temperatior videtur: nam ad montis radices solum undiquaque admodum pingue & humidum; ibi etiam frequentissimi sunt pagi, & omnia exultissima, cum arbores fructiferæ, tum vites & oleæ, agrique omni leguminum genere & frumento sunt consiti. Tota illa moles quacunque tandem patet, possidetur à Dominis Calergis, nempe ab Antonio & Matthæo fratribus, qui jam à mille annis primum dignitatis & nobilitatis gradum in tota insula semper obtinuerunt: de quibus adhuc postea.

* *Mouendus lector Bellonium hoc loco, atque adèd toto hoc libro, piceam pro pinaestro, sive πικύα ἀχία perperam reponere.*

Rariorum arborum & herbarum quæ sponte circa Idam montem in Creta nascuntur, nomina: colligendi cocci baphici ratio.

CAP. XVII.

DE Stirpibus circa montem Idam nascentibus commodè agere nequimus, quin Dominorum Calergorum, qui hunc possident, & in univèrsa insula Creta summæ sunt auctoritatis, insignem humanitatem & liberale ingenium prædicemus.

Quem

Quem

Quemadmodum enim Dominus Ioannes Franciscus Baroczo ex urbe Rhetimo à suis ministris securè nos conduci curavit in montes Spachia & Madaræ: sic Magnificus Eques Dominus Antonius Calergo patritius Venetus, Candia habitans, suos ministros nobis duces dedit in Idam montem, atque victui necessaria deferri iussit, ut aliquot dies in eodem monte consistere possemus: nam stirpes inquirentes, noctu ad pastorum tuguria, in quibus caseos conficere solent, redibamus, & istuc pernoctabamus. Iovis sepulchrum, quale Veteres descripserunt, etiamnum ostenditur, integrum adhuc. Latè porrò patet hic mons, ejusque radices utrinque maris littora, ut antè diximus, attingunt; nam licet urbi Candia sint vicina, medullium tamen insulae occupat ipse mons, adè in sublime evehctus, ut nives ejus verticem perpetuò tegant; tamque frigida aura mediis etiam æstatis ardoribus istuc est, ut vix ferri queat: tamen in convallibus magnus sit æstus. Illuc inter stirpes memoratu dignas crescit Salvia poma ferens esui apta, quæ rustici legere solent, hisque saccos plenos in proximas urbes venum deferunt. Initio Maij foliis inhaerentia inveniuntur gallarum magnitudine, lanugine obducta, dulcia, & grati saporis. Eodem tempore spinosarum Capparum flores leguntur, atque in foro venales proponuntur, non conditi, sed elixi duntaxat & nonnihil saliti. Mandragora mas & femina; Præonia duo genera, vulgo Græcorum Psiphedile nuncupata in omnibus vallibus humidis nascuntur candido flore. Tragium secundum rivulos crescit luteo flore, Ceciliae femine. Leontopetalon crassa radice istuc hieme floret, ut Mandragora. Vera Melilotus odorata in collibus herbosis provenit, Ononidi sive Arrestæ bovis ferè similis, Majorana nostræ, quam in hortis colimus, respondens, sponte crescit sub finem Junii, rubentes flores proferens, rusticis Matherina dicta. Nihil vulgarius Trifolio mœnianthe. Heliochryson extremo Junio floret, adè frequens in montibus, ut vix (ubi nascitur) alia planta conspiciatur: quod autem lepore cubilia grata præbeat, vulgus ejus insulae Lagochimithia appellare novit. Heliochrysi autem nomine nostram Stœcadem citrinam non intelligimus: nam ut Hieronymus Hungarus Medicus nobis in Creta demonstravit, ea est quæ Ageratum nominatur. Nerion candido flore, tota insula non invenitur, nisi in Montis Idae convallibus apud pagum Camerachi. Acer in frigidis montibus nascens, à rusticis Asphendannos nuncupatus, in monte Ida crispior est materie, quàm usquam alibi. Adrachnes frutices genuinum nomen retinuerunt; sic etiam Acylaca, & Phyllica, quæ magnæ sunt arbores glandiferae. Cupressi in silvis non crescunt, ut plerique existimarunt, sed sparsim variis montium locis, licet istuc fatæ non fuerint: meridiano tamen sole gaudent, ejusque sunt naturæ, ut infima parte recisæ, ex parte tamen radicibus proxima multis ramis repullulent. At eo loco in altum non attolluntur, sed in crassitudinem excrescunt. propterea capsæ ex cupresso inveniuntur in Candia urbe paratæ admodum latæ. Nascuntur etiam perinde in Leucis montibus, Spachia vocatis, atque in Ida dicto Psiloriti. Tragacantha in montium superciliis abundè crescit: cujus duo genera observavimus. Asserimus autem ejus gummi minimè istuc colligi, licet nonnulli fati temerè id scripserint: quam nostram assertionem, si opus esset, auctoritate primarii insulae Domini Equitis Antonii Calergo, probare possemus, coram quo de ea re verba fecisse meminimus. Staphis agria sparsim sponte provenit. Coris admodum frequens est, quæ nostro iudicio inter reliquas stirpes radicem habet ingrattissimi saporis, utpote quæ degustata vomitum nobis provocarit, quod nulla alia unquam fecit. Anagyridis arbutum passim ferè secundum Regias vias nascitur, tam foetido odore ut capitis dolorem inducat, antiquum nomen etiamnum retinens; nam Anagyros vulgo dicitur: adè ingrati est saporis, ut ne famelicæ quidem capræ degustare sustineant. Istuc Tithymalum dendroidem duorum hominum altitudinem, caudice humanæ coxæ crassitudinem æquantem conspeximus. Thapsia, ferula, Libanotis & Sefeli istuc abundant. Provenit etiam frutex Agriomelea vulgo nuncupatus, exiguorum malorum pyris forma similium ferax. Nusquam hic frutex in Gallia reperitur, præterquam in scopulis Fontainebleau arcu Regiæ vicinis, quibus delectari videtur. Fruticem Sabaudis sive Allobrogibus *Malancier* dictum, Cretenses Codomalo appellant. Veratrum nigrum in insula Creta diligentissimè perquisivimus: at nunquam invenire potuimus; eaque nostra est opinio, neque album neque nigrum istuc nasci. Aristolochiæ porrò quartum quoddam genus, à tribus reliquis veteribus descriptis diversum invenitur, arbores scandens & premens Ephedræ & Smilacis modo, alioqui conveniens foliis, floribus, femine, radice, sapore & odore cum Clematitide. Cocci baphicæ census ingens est in Creta, sed ejus collectioni cum potentiores operam impendere nolint, pastoribus & pueris istam provinciam relinquunt. Invenitur mensè Junio in exiguo quodam frutice ex Ilicis genere glandem ferentis, sine pediculo inhaerens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Sed quia istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifoliæ, pastores furculam sinistra gestant, qua ramulos deprimunt

& incli-

& inclinant, dextera autem falcem putatoriam, qua illos demetunt, & rotundas vesiculas exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhæserunt apertas & hiantes, pusillis rubris animalculis lende minoribus plenas, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam inanem relinquunt. Pueri coccum jam collectam ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde summis digitis leniter eaprehendendo in pilas efformat ovi gallinacei magnitudine: etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpæ, alterum vesicularum: quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, ejus præcium quadruplo majus, quam vesicularum. Aliud præter jam commemorata genus adhuc invenitur, cujus neque veteres neque recentiores meminerunt: excrementum est, eadem quæ coccus ratione, in Myrtis nascens, unico animali vivo vesiculâ incluso præditum.

*Plurimarum aliarum stirpium in insula Creta sponte
nascentium brevis narratio.*

C A P. XVIII.

INTER reliquas stirpes quas Creta alit, insigne est Dictamum, quod vix in terra nasci vult, sed sponte in scopulorum fissuris semper provenit, nusquam alibi, soli etiam Cretæ peculiare: at Pseudodictamum non modò in Creta, sed aliis etiam locis nascitur. Vulgo Cromido filo nuncupatur: Sonchus Zucho, Alnus Schlitro, Lactuca Maroulla, Periclymenum Agioclisma, Viburnum Gallorum Clemaczida, Cichorium Picra, Vrtica Zuchnida, Lotus arbor Cacavia, Iujubæ Zinziphia, Ferula Artica, Polium Denaida. Tria Origani diversa genera Junii initio florent: at Onitis peculiariter inter scopulos colliculorum siccissima parte Meridiei objecta: Heracleoticum contra humentibus locis gaudet: quod silvestre appellatur, neutrius naturæ particeps est: nam libentius circa sepes crescit quàm apertis locis. Spinæ genus est in Creta, quam omnes vulgari Græco idiomate Afcolimpros appellare norunt: Veteres Latini etiam nomine græco Glycyrrhizon vocarunt, à Glycyrrhiza tamen diversum. Sponte passim nascitur, flavo flore, lacteo succo abundans. Radix & folia edi solent antè quàm in caulem abeat. Ravennæ cum aliis herbis in foro venalem conspeximus; & Anconæ, ubi mulierculæ eam eruentes, Riuci nominabant. Sed & agro Romano colligi observavimus, & ab incolis Spinaborda nuncupari. Ea est quæ recentioribus Græcis Afcolimbrous dicitur. Plinius variis locis & libro 21. cap. 16. de spinis agens, ubi Carduum à Scolymo distinguit, per Carduum Artichocam intelligere videtur: deinde ait, Scolymus quoque floret serò & diu. Postea subiicit: Scolymus carduorum generis ab iis distat, quòd radix ejus vescendo decocta. Sed Galenus ipse nonne de Scolymo & Cinara eodem capite meminit? Itaque assentiri possumus iis qui Artichocam silvestrem nominari debere Carduum contendunt, & hortensem cultumq. Scolymum: quoniam silvestris semper spinis horridus est. Spina quam Veteres Græci Acanon appellarunt, rusticum nomen ab Acanou derivatum nunc mutuata est, nimirum Aconachia: quæ vox illi propriè convenit: nam cum præ cæteris spinis horreat, inde factum ut aculeatæ plantæ Acanaceæ dicantur. Thymelæa qualis Dioscoridi describitur, in Creta provenit, ab ea differens quam Germani in suis picturis nobis proponunt. Gladiolus five Xiphion in arvis nascitur, & cum Vere germinat, unicum folium non admodum latum & octonos digitos longum, mucronatum, septem nervis distinctum promit: è cujus sinu aliud minus exit, deinde tertium, postremò caulis onustus floribus serie quadam propendentibus, adèd nitentis coccinei coloris, ut nullam comparisonem admittat: terra erutus cum sua radice sagittæ instar coniici potest; quandoquidem ejus radix crassa & rotunda est, ut sagittarum crassiora capita, & ejus folia terna utrinque in caule disposita pennarum vicem præbent. Tithymalus myrsinites cum in Cretæ montanis tum maritimis crescit: quemadmodum & Paralios. Securidacæ agri abundant, illisque Peleki dicitur. Terebinthi, Lauri, Arbuti, Lentisci, & pumilæ Cedri veterem appellationem retinent: uti & Aspalathos, & alia ei valdè similis Achinopoda illis dicta. Marina littora Gnaphalio candicant: nam quod ab Herbariis depingitur, adulterinum est. Iisdem littoribus frequentes sunt Theophrasti bulbi littorales, quos nostri Aromatarij Galli pro Scilla vendunt. Silvestres brassicæ in scopulis ad portum Sudæ nascuntur. Chamæsyce & Soldanella littorali arena delcætantur. Dracunculus hederæ folio in humidis Spachia locis solummodò reperitur: at alter nobis notus plurimis insulæ locis indifferenter exit. Halimi frutex nunc Halimatia appellatur; tota insula adèd

adeò frequens, ut maximâ ex parte sepes eo consent: hujus cymæ edules sunt. Noster Agnus castus, sive, Veterum Agnos, Lija appellatur. Sedum istic fruticescit. Legitimum Thymum adeò frequens est, ut alterius ligni loco uratur. Thymbra vulgari nomine Græcis Tribi dicta, hoc est, Satureia silvestris, macilenta & sterilia loca amat, præsertim autem apud Rhetimo: in his duabus stirpibus, potissimum autem Thymo, nascitur Epithymum. Tribulus terrestris quem illi vulgo Arrivolo vocant, agris maximè est noxius, præsertim autem leguminibus. Hoc autem loco reticere non possum; eos qui hunc sacre scripturæ locum interpretantur de *Tribulis ficus*, hallucinari, dum Tribulum esse existimant carduum: nam Tribulus universæ * Gallix ignotus est, saltem terrestris: aquaticus autem is est quem nos *Macles* aut *Chastagnes d'eau* nuncupamus. Heliotropium nominatur Heliocrota, Atractylis Ardaçtila, Orobanche Lycos. Hyssopo cum hortensi tum silvestri carent: ejus autem loco pharmacopœi inutilem quandam pusillam adulterinam plantam substituunt. Stœchas sponte plurimis locis nascitur. Inter rariores stirpes, singulares quaspiam conspeximus in Franciscanorum horto urbe Candia, nimirum Scammoneam & Apion, quæ alioqui sponte in montanis nascuntur, uti & Styrax. Ricini planta quoniam istic hieme non corrumpitur, multosque perdurat annos, in arborem evadit adeò sublimem ut non nisi scalis admotis conscendi possit. Xylum & Sesamum magnum censum adferunt, atque Aprili feruntur. Cogitur istic & Cedria sive Katranum, & pix, præsertim in Leucis montibus, vulgo Spachia dictis, in quibus plurimæ silvestres pini, alias Piceæ, proveniunt. Inter res memorabiles, planiciem in Creta observavimus, Sethia & Lasti nominatam, magnæ longitudinis in sublimium montium jugo, paulo supra Voulismeni in media insula, quâ Sethiam iter est. Restibile autem est solum, in quo multæ segetes, leguminaque nascuntur, & Orobus, leguminis genus nobis quidem in usu, sed quod nullum nomen Gallicum invenit. Eam planitiem uberem reddunt riuli è collibus illam undique cingentibus decurrentes. Nascuntur apud Cretenses silvestria quædam exigua pyra, ab incolis Achladas nominata, à nostris diversa: aliàs pyra silvestria apud eos Agufaga appellantur. Vix in Creta reperias Asparagi genus illud quod in hortis colimus: silvestrem enim Corrua nuncupatum passim sponte nascentem dumtaxat habent. Sed aliud præterea genus apud ipsos conspicitur, antiquâ & vulgari appellatione Polytricha nominatum. Inconstans Anemones flos pluribus quàm decem coloribus variat. Cicadæ Symphogna nuncupantur, qua etiam voce lyram appellant, Symphytum majus Stecouli. Supra Chisami arcem, ea montis parte qua Calohierorum monasterium, cui nomen D. Ioannes de Predermos, situm est, Artichocæ silvestris genus crescit, pastorebus Agriocinara appellatum, cujus radicem cubitalis longitudinis, & humani cruris crassitudinis, foris & intus nigram, pyri in modum turbinatam, Costi indici loco in Aromatariorum officinis venalem esse asserimus. Intelligimus autem nigram illam radicem quam Costum nominant, quamque ab omni antiquitate in usu esse credimus. Capita fert instar Cinaræ sive Artichocæ, quæ pastores cruda mandunt. Ejus flos maxima ex parte candidus est (licet & purpureus inveniatur) & suavis odoris. Ipsius radices Chamæleonis albi radicibus similes sunt, & folia Chamæleonis nigri foliis. Differt ab aliis Artichocis silvestribus multis Italiæ locis nascentibus. Frustrâ inter reliquas nostrates stirpes Chamæleon albus & niger depicti fuere: nam neuter nec in Germania, nec in Gallia, nec etiam in Italia nascitur: unde certum est (cum venia sit dictum) istas tres nationes hallucinari: neque enim Carlina, neque alii similes cardui, Chamæleon albus vel niger sunt. De nigro autem aliàs agemus. Albus porrò radicem producit humanæ coxæ crassitudinem æquantem, pedalem, interdum etiam cubitalem longitudinem, adeò odoratam, ut conclave in quo reposita, violæ odore ita repleat, ut capitis gravedinem inducat. Cretenses pastores, & rusticani pueri, præsertim apud Rhetimo, ejus gummi colligunt, quo feminæ pro masticatorio utuntur, uti mastiche in Chio, & Chondrillæ gummi in Lemno. Cola vel Chamæleous vulgo nuncupant Chamæleonem album. Acanthus mollis variis humidis locis frequens est: at spinosus in agris & juxta semitas. Anonidis cymas condiendi consuetudo apud Cretenses nondum abolita est, neque etiam Eryngij tenella germina edendi: at Eryngium illud marinum est, maris littoribus nascens, à mediterraneo diversum. Breviter Creta insula multas stirpes profert, atque alias res singulares, quas alibi non reperias. Ab omni etiam antiquitate generosarum stirpium istic nascentium nomine celebrata est. Macrobius cap. 5. lib. 7. Saturnalium idem testatur his verbis: Sed nec mon-
strosos carnibus abstinetis, inferentes poculis testiculos Castorum, & venenata corpora Vi-
perarum: quibus admiscetis quidquid nutrit India, quidquid devchitur herbarum, qui-
bus Creta generosa est. Serpentum dumtaxat tria genera in Creta observavimus, primum
Ophis, alterum Ochendra, tertium Tephloti à rusticis nominatum. At affirmare aude-

mus verum esse quod antiquitus proditum est, Cretam nullum venenatum animal alere. Nam cum serpentis illud genus, quod proprio nomine Ophin dici retulimus, persequeremur, dux nostri itineris sublevans lapidem sub quo latibulum quærebat, ab eodem præmorsus fuit in manu: at tamen licet sanguinem etiam elicuisset morsura, nullum aliud malum sequutum est, quam leve vulnus.

* Gallia tamen Narbonensis copiosum tribulum terrestrem alit.

*Cretense Malvaticum vinum, Pramnium dictum:
illudque nusquam alibi confici.*

CAPVT XIX.

VINUM quod Malvaticum vocamus in sola Creta fit: atque asserere non veremur, quod in exteras regiones etiam longissimo distans intervallo deferretur, puta Germaniam, Galliam, & Angliam, primum fuisse decoctum. Nam naves quæ Malvatici vini in exteras regiones transferendi causa Cretam appellant, potissimum id quod in Rethymo natum est, tollunt, cum constet illud generosissimum diu conservari posse, atque longa vectura majorem adhuc præstantiam acquirere. Porro in urbe Rethymo quæ Veteribus Rhythymna dicta est, magni sunt lebetes ad littus maris dispositi, in quibus Vindemiarum tempore vina decoquunt: omnia tamen Malvatica vina decocta esse non dicimus. Nam quæ circa Caneam, & urbem Candiam, colliguntur, & in Italiam dumtaxat transvehuntur, decoquere non est necesse, quia periculum non est ut acefiant. Sed singulis annis vina commiscentes, vetera novis admistis meliora faciunt, & horna veteris admistione generosiora reddunt. Cretica vina olim quemadmodum & nunc dulcia fuere. Malvaticum proprio nomine Pramnium vinum dictum est, ut ex Dioscoride patet, cujus hæc sunt verba: *Creticum cognomine aut Pramnion aut Protropion*. Huc accedit quod Homerus magnopere commendavit Creticum, illud Pramnium appellans. Insula Creta etiam eximium Muscatellum vinum præbet: cujus duo sunt genera; unum præcocius ante vindemias confectum, alterum ipsis dumtaxat vindemiis: sed neutrum vix ultra fretum Herculeum transvehitur. Ceterum duo etiam sunt Malvatici genera; dulce, & acerbum quod Itali garbum appellant, Galli viride, sive rude: illud autem ad nos non devehitur, quia cum (ut dulce) non sit coctum, diu conservari non potest.

*Veterum saltandi cum armis ratio, quam Pyrrhicam
saltationem nominarunt.*

CAPVT XX.

CVM in campestri quodam pago versaremur apud Dominum Ioan. Antonium Baroczo non procul ab urbe Spachia, vicinorum pagorum incolas ad diem quendam festum convenisse conspeximus, alios cum uxoribus, alios cum amicis, ut magna hominum esset frequentia. Bene poti, saltare ceperunt summo totius diei æstu, non in umbra, at sub dio, tamen si is dies totius mensis Iulii esset ardentissimus: eamque saltationem usque in noctem protraxerunt, licet suis armis esset onusti. Solent isti rustici fere perpetuo incedere alba interula amicti, quam lato cingulo magna fibula prædito constringunt: deinde femoralia linea applicant, quibus interulam non includunt, sed liberam fluitare permittunt: postmodum ocreas caligarum & calceorum vicem supplentes inducunt, ad cingulum usque pertingentes, cui ita alligantur, ut interula anteriore & posteriore parte propendeat. Sic ornati, atque pharetram centenae & quinquaginta circiter sagittas quadam serie dispositas continentem ex tergo propendentem gestantes, tensum item arcum brachio inducentes, aut transversum gerentes, & gladio latus accincti, altissimos saltus facere nituntur; neque decoram suam saltationem esse existimarent, nisi his omnibus essent onusti. Hæc Cretensium armatorum saltatio veterum Curetum saltationem nonnihil resipere videtur, quam Latini Pyrrhicam nominarunt. Græci sic saltantes tribus mensuris uti solent: nempe progressu, antè subsiliendo altero pede sublevato, ut Germani solent: altera orbicularibus saltationibus, quæ in pagis per Gallias fiunt, non est dissimilis: tertia mira est, nam modò alterum pedem in anteriorem & posteriorem partem vibrantes, mox altero similiter facientes, atque sibi mutuò respondententes, cantando, & saltationes cantilenis accommodando; modò in gyrum, modò in longum, atque interdum bini &

bini;

bini; omni conatu interea saltant. Ab omni antiquitate Græci saltando cantare consueverunt. Ipse etiam Aristoteles id testatur primo capite, lib. septimo, his verbis: *Vox is qui rem veneram incipiunt agere, mutari in sonum asperiores inaequabilioresque incipit. Abstinentibus verò, à contrario fit, & si curam adhibeant (quod aliqui faciunt ex is qui choreis indulgent,) velle longo seruari, &c.*

Mulieribus moris est velum dumtaxat capiti imponere liberum nec adnexum; pectus verò & humeros perpetuò nuda habere (nullum enim amictorij usum norunt) ea de causa fusca sunt & sole adusta: nulla etiam tibialia gestant, rusticanae videlicet, quas publicè conspiciere licet: Nam urbanae perpetuò latent, & vix prodeunt nisi noctu, sive templa aditurae, sive sese mutuo visitaturae. At quoniam nostrum institutum aliò nos revocat, de Cretensisibus rebus plura differere supersedebimus, cum navigatio in eam insulam adeò trita sit ut nunquam desint qui eò commeent, & inde redeant; atque de Turcicis rebus agere incipiemus.

Quotquot mandatum sive diploma liberi transitus à purpurato aliquo Bacha, vel à Turcarum Imperatore impetrauerint, modò Turcico vestitu incedant, ducemque itineris habeant, qui interpretis vice fungatur, tunc per omnes Turcae provincias commeari posse.

CAPVT XXI.

TAMETSI Turcae magno numero per turmas, quas ipsi Caravannas nominant, convenire soleant, ut securius protectiones suas suscipiant, quilibet tamen eorum vestitu amictus, diplomaque habens ex aula Turcarum Imperatoris, comite interprete qui illi dux itineris sit, liberè quocunque libebit proficisci poterit, exceptis desertis & extremis Provinciarum limitibus. Si quis porò eodem desiderio, quo nos, impulsus, idem experiri vellet, abs re facturi non videmur, si quidpiam hinc adscribamus. Cum primò Byzantium appulsemus, & ocium in socordia transigeremus, singulis diebus portus canalem sive sinum, qui Peram à Constantinopoli separat, traiecebamus, ut ea quae Turcae in suis officinis venalia proponere solent conspicientes, observaremus quae ipsi haberent nostris officinis incognita. Utque id commodius facere possemus, conquisito docto Turca, qui Arabicam linguam adprimè calleret, de precio cum illo convenimus, ut omnis generis mercium, aromatum, atq. aliarum rerum quae in officinis Turcarum venales habentur, indicem conscriberet, qui nihil aliud continebat quàm Avicennae indicem Arabica lingua descriptum, omnia quae illis peregrè advehuntur complectentem. Absoluto indice, Turcam nobis singula vocabula sigillatim & distinctè pronunciare iussimus, eaque cum pronunciaret, nostris characteribus exarabamus, ut erant Arabicè prolata: deinde rem prolatam nobis demonstrari curabamus; ut ea conspecta, rem cognitam vocabulis ab ipso descriptis, nostra lingua subscriberemus, cupientes ea ratione, aliis locis, quotiescumque opus esset, ipsa etiam petere posse: & ut verum fateamur, in quibuscumque Turcarum Provinciis fuerimus, plurimum nobis profuit is index, ad rerum quas desiderabamus cognitionem adipiscendam. Nam interdum evocati ad agrorum curam, cum quidpiam ex aromatarum taberna (nullos enim pharmacopoeos habent) expeteremus, si ipsorum idiomate probe exprimere nequibamus, indicem scriptum proferebamus, ut mercator conspecto vocabulo melius intelligeret. Ista profectò ratione multa simplicia conspeximus, quae à nostris mercatoribus Turcarum provincias aduentibus jam advehi desierunt. Hanc itaque laudem mercatorum negotiationi tribuimus, quòd ei accepta referre debeamus, omnia singularia è procul diffitis regionibus advecta. Atque ut rem sic se habere comprobemus, num sine negotiatione aromata haberemus canellae, carophyllorum, myrsiticæ nucis, piperis, aliarumque similibus rerum? Cur tot praecleara medicamenta, & alia singularia veteribus adeò trita, nunc sunt incognita, nisi quòd illorum negotiatio fieri desit? Num tellus Amomum, Terebinthinam, Calamum odoratum, Ammi, Costum, Acaciam, & alia huiusmodi veteribus adeò trita proferre destitit? Non profectò: sed caremus, quia nemo est qui illa cis mare advehat. At cum in Oriente essemus, plurimarum cognitionem negociatoribus impertimus, quae antè illis ignota istuc remanebant, nunc verò vulgo venalia esse incipiunt cum Venetiis, tum plurimis aliis locis: potissimum autem legitimum Nitrum, Cardamomum majus, vera Terebinthina, & alia similia, de quibus fusius nostris in Dioscoridem Commentariis. Certi autem sumus nobis non defuturos probatos testes, si demonstrare vellemus nos omnium primos, retulisse plurima medicamenta nostris ignota, quae neque auro neque argento alicui comparare potuissemus.

*Turcas eandem dictionem suis characteribus
multifariam exprimere.*

CAPVT XXII.

VETERES Terræ quoddam genus in plurimis medicamentis admodum commendarunt; quod nunc etiam minore non est in usu, quàm olim: Latini Terram Lemniam, sive Sigillatam appellant, Galli *Terre sellée*. Aded celebris est hæc terra, ut Principum Legati Constantinopoli redeuntes, eam referre, & muneris loco Principibus viris offerre solcant. Nam inter alia singularis est adversus pestem & omnes defluxiones. Vernalis reperitur in Aromatariorum officinis Terræ sigillatæ nomen obtinens, sed quæ magnâ ex parte adulterina sit: in universo etiam orbe non invenitur nisi in unâ Lemno insulâ. Er quoniam nobis animus erat in Lemnum nauigare, eam ob causam antè quàm Constantinopoli excederemus, diligenter inquisivimus quibus rationibus negotiatores illam adipisci queant; nostræque diligentia duodeviginti diversis impressionibus signatam invenimus. Pastillos igitur omnis generis impressione notatos nacti, cuidam Turcæ Arabicæ linguæ perito ostendimus, ut intelligeremus cur tot genera invenirentur. Ille omnibus perlectis, respondit singulos orbiculos duas dumtaxat Arabicas dictiones continere, *Tin imachton*, quæ significant Terra sigillata: & pastillum qui plures haberet notas, eandem dictionem expressam habere, idemque significantem, quam ea quæ paucioribus notis esset exarata: & licet pastillorum characteres inter se varient, id dumtaxat inde procedere, quod Turcæ, eandem rem exprimere volentes, variè suos characteres miscere queant: Alia item est ejus rei ratio, nimirum diversos magnates ei rei præfuisse, ideoque diversis sigillis impressisse. Omnis autem hæc terra, in pastillos, hoc est, exiguos panes circiter quatuor drachmas pendentes, vel paullo graviores interdum, nonnumquam & leviores formata est. Non desunt impostores qui eam aded dextrè adulterare norunt, ut legitimæ quàm simillima videatur. Ut verò characterum vario modo pastillis impressorum diversitas conspici possit, eos prout variè impressi fuere exprimi iussimus.

*Variarum specierum ejusdem Terra sigillatæ descriptio;
atque de sigillis ipsi impressis.*

CAP. XXIII.

COLLECTIS igitur quibuscunque sigillis, terræque generibus quæ nancisci licuit, in Lemnum navigare constituimus, ut rei veritatem expiscaremur, atque legitimam ab adulterinâ dignoscere disceremus: ea autem sic descripsimus: Antiquissimum sigillum, referentibus Græcis & Turcis, inter varias Terras id est quod pollicis latitudinem non excedens quatuor dumtaxat characteres continet, quorum qui latera occupant, hamulis similes, alii verò medii valde intricati sunt, characteris 3 ferè instar, qui medicinalem unciam denotat; in medio autem sigillo inter universos characteres quatuor dumtaxat puncta sunt addita: hujus sigilli terra aded pinguis est, ut è sevo constare videatur, dentibus cedens quando manditur, atque minimum arenæ continens; ejus color in rubedine ad obscurum accedente pallet. Aliud genus in minores pastillos superioribus respondentes efformatur, cujus characteres impressi paulo grandiores sunt, numero tres, septem punctis interpositis: hoc paulo magis rubet priore, gustuque est nonnihil acido; atque præmansum, calculis arenaceis abundare deprehenditur; minus pingue quidem superiore, sed bonitate illi non cedere creditur. Est & tertium genus exiguorum pastillorum, superioribus magnitudine respondentium, cujus characteres differunt: nam veluti unicum hamo piscatorio similem habet medium inter binos alios characteres notæ 3 similes. hujus color à superioribus differt, quoniam veluti parvis albæ terræ rubræ permixtæ maculis conspersus est. Quartum genus reliquis dilutiùs rubet: hujus, tria sigilla differentia eidem terræ generi impressa observavimus. Terra sigillata quæ Constantinopoli magis vulgaris invenitur, maximâ ex parte adulterina est, atq. in majores pastillos formata quàm reliqua; ejus etiam color diversus: nam reliquorum generum ad rubedinem tendit, hujus verò

verò flavescit. Et quoniam adulterina est, propterea majore quantitate reperitur. Inveniuntur & duo alia genera cum forma tum characteribus dissidentia, quæ in selectissimorum numero habentur, & rara sunt: in eo discrepant, quòd alterum magis arenosum sit, alioqui idem est sapor. Aliud item genus bolo armeno dissoluto adulteratum, cui impressæ sunt duæ notæ admodum contortæ, ejusdem cum postremis duabus magnitudinis, sed ab illis diversæ. Est præterea aliud genus in pastillos rudes & impolitos formatum, cæteris rotundiores, nucis juglandis magnitudine, globis ferè similes, nisi ea parte qua sigillum impressum est, sessiles & planiores essent. Hos omnium purissimos comperimus. Sed & alia est sigilli species in officinis admodum rara, utpote quam duabus dumtaxat locis Constantinopoli reperimus: cujus precium, reliquis majus est; aromaticum habet saporem, ut aliquid admixtum quod eum saporem conciliet, quispiam opinari possit; cum tamen naturalis sit ipsius terræ: hujus color saturatius rubescit; & habet plures impressas notas. Perspicuum itaque est omnia terræ sigillatæ genera ejusdem coloris non esse: nam sæpe contingit ut in ipsa vena candidioris coloris reperiatur, nonnunquam magis rubescentis, interdum etiam ex utroque colore mixta. Qui sphragidem Lemniam ex gustu discernere cupiunt, certius judicium de ea ferre possunt, quum eam in ore aromaticum quidpiam spirare, atque arenaceam nonnihil esse deprehendant, quàm qui an linguæ adhæreat periculum faciunt. Omnes porò eas differentias, dum Constantinopoli essemus, descripsimus, & depingi curavimus, atque in Lemnum insulam nobiscum detulimus, unde hæc terra eximi solet: sed unico dumtaxat totius anni die, sexto videlicet Augusti huic rei consecrato, erueri moris est. Antequam verò Byzantio solveremus, ab omnibus nautis cujusdam navis quæ è Lemno advenerat perquisivimus, an Lemniam terram detulissent: omnes responderunt, eam non posse haberi, nisi ab Insulæ Governatore: atque si eam nativam conspiceri vellemus, in Insulam nobis navigandum: nam omnibus incolis capitis pœna prohibitum est, ne quis eam efferat. Addebant præterea, si quispiam incolarum unicum dumtaxat pastillum vendidisset, aut domi servare incisco Governatore deprehenderetur, magna pecuniæ summa mulctandum: nam nemini, nisi Soubachi, eam distribuere licitum esse, qui Insulæ proventum obtinet, atque ejus rei causa censum Turcarum Imperatori persolvit. Hæc omnia cupidiores nos effecerunt, ut ipsam terram in sua vena & fodina conspiceremus. Primùm autem saluus quem vocant conductus, ipsi mandatum appellant; nobis impetrandus fuit, quò securius per Turcarum Provinciam proficisci possemus: eum autem favore & auctoritate Domini du Fumet, in Domini d'Arumont absentia tum Legati, facile obtinuimus.

E Constantinopoli in Lemnon maris Ægæi insulam, Italico sermone Stalimene vulgo nuncupatam, profectio.

CAPVT XXIV.

CELOCEM nacti quæ Salonichi, amplam urbem, olim Theffalonica nuncupatam, proficisceretur, & in Lemnum appellere debebat, necessariis omnibus rebus ad profectiorem paratis, eam conscendimus, atque vela fecimus. Secundo autem vento minus quatuor dierum navigatione Constantinopoli in Lemnum perveniri potest. Per Propontidem navigantes, Galipolim appulimus, ubi unicum diem hæsimus. Sed quandoquidem in navigationis per Propontidem mentionem incidimus, asserimus illud mare esse omnium commodissimum: cujus hæc est ratio; quòd totius Euxini maris atque Propontidis aqua nec incrementum sumat nec decrescat secundum Lunæ motum, uti in Oceano, & magna mediterranei maris parte: tum etiam quòd naves habeant huic mari (quod nec fluit nec refluit) accommodas. In Propontide, Hellesponto, Bosporis, atque etiam in Cycladibus insulis, & magna Ægæi maris parte, æstus perpetuò profluit: adeò ut navis pleno illo mari malacia correpta, singulis diebus plus quàm decem passuum millia de suo cursu decedere deprehendatur, propter aquas ab Euxino in Propontidem, & inde per Hellespontum & Cyclades in Mediterraneum mare rapidè profluentes. Cujus rei plurimos antiquitus admirationem cepisse comperio: quam nec etiam Plinius subticere voluit, qui 13. cap. 4. libri sic scribit: *Non estmittenda multorum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite nasci, non Gaditano freto, existimavere, haud improbabili argumento, quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam recipitur.* Quod ad me attinet, in ea sum opinione, locum illum omnium marium esse originem, quoniam inde magna aquarum quantitas profluit, quæ nunquam refluit: sed eas necesse est transitum & egressum habere per Gaditanum fretum, aliter qui terram inundarent, & omnes vicinas circum

regiones submergerent. Ex Helleſponto egreſſis, & maris Ægæi planum æquor ingreſſis, ventus nos, qui tribus celocibus navigabamus, deſtituit, atque ſub noctis crepuſculum, tribus Piratarum navibus conſpectis, in portum Imbri inſulæ confugere coacti ſumus, ubi ventus adverſus exoriens, duobus diebus nos detinuit. Tertio die in planum æquor progreſſi, magna remorum contentione inter duo promontoria, alterum Lemni inſulæ, Blava nuncupatum, alterum Imbri, Aulaca dictum, ſibi invicem oppoſita, & duodeviginti paſſuum millia inter ſe diſtantia, curſum dirigentes, in Lemnon maturè appulimus. Navem egreſſis, & ſignificato inſulæ Gubernatoribus noſtro adventu, qui potiſſimum erat, ut terræ ſigillatæ fodinam conſpiceremus, ejus videndæ ſpes omnis ademta, niſi ad ſextum Auguſti rediremus. Sed cùm multo tempore in plurimis inſulæ pagis ſubiſteremus, in quibus ſæpenumerò acciti fuimus, ut ægros Græcos & Turcas viſitaremus, magnam occaſionem naſti ſumus conſpiciendi varietatem terræ, præſertim in urbe Lemno. Nam unus ex primariis totius inſulæ, domicilium habens in arce ſupra rupem exſtructa, tum æger, nobis commoditatem præbuit videndi omnes ſpecies quæ in ea urbe adſervabantur, cùm illi perſuaſiſſemus, ad medicamentum quod parabamus, ſelectiſſimam inter ceteras terram nobis eſſe deligendam: maxima verò earum pars nullum ſigillum impreſſum habuit.

Urbium & ruinarum Lemni inſulæ deſcriptio.

C A P. XXV.

L E M N O N Italicè Stalimenen vocari comperimus, nomine è duabus dictionibus vulgaribus Græcis Sto & Limni, corrupto: Sto enim Ad ſignificat, & Limni Lemnon. Urbs nunc Lemnos dicta, olim Myrina nuncupabatur, parum celebris, licet adhuc integra. Forma arcem Corcyrenſem refert, aut Bucephalam urbem, vulgo Cavalla nuncupatam: in colle enim in mare prominenti ſita eſt, & utrimque à mari cingitur, ut ingreſſus continentem ſpectans admodum anguſtus ſit. Collis in quo urbs ſita, vetuſtis muris cinctus eſt; in cujus ſupercilio arx in rupe exſtructa, ubi præſidarii plerumque ſunt milites; non quòd urbs aut arx munitionum loco habeantur, ſed ut Piratis & triremibus reſiſtere queant, ſi fortè illos inopinantes adorirentur: Verumtamen præſidia Turcica iſtic duntaxat in ſpeciem ſunt collocata, ut totam inſulam in officio contineant, nève rebellare poſſint incolæ, & eam Chriſtianis tradere. Ceterùm Hephæſtia nunc Cochyno dicta plane deſerta eſt & deſtructa: accidit enim plerumque ut urbes olim ſterili ſolo ſtructæ & difficili, incommodoque, ob rerum neceſſariarum ad vitam ſuſtentandam penuriam, præſertim aquæ dulcis, ſponte corruerint, nec poſteà reſtauratæ ſint. Iſtic deprehendimus menſuram generoſi vini ſex libras continente: in uno aſpro æſtimatam, quæ reſpondet tribus piatis Pariſienſibus, pro carolino, aut decem æreis minutis denariis. Ejus urbis incolæ, ut commodiùs habitarent, in planicie ædes urbis portis contiguas exſtruxerunt, eo numero ut ingens & maximè amœnus pagus conſpiciatur, in quo magna ſit vinearum quantitas. Univerſa inſula tumulis abundat, & inæqualis eſt; inter quos tamen elegantes & bene culti agri interjacent. Reliquæ inſulæ Lemno viciniore, ut Thaffos, Scyros, Tenedos, & Imbros, altiores habent montes. Arx urbis Lemni duas ſolùm portas obtinet; ea quæ in inferiorem urbem deſcenditur, aditu difficilis eſt, quoniam in rupe exciſa, pontemque habet ſublicium; quo ſublevato, ingens eſt præcipitium ad mare uſque: altera in ſummo colle ſita, acceſſum adeò præcipitem habet, ut equo conſcendi non poſſit. Neque urbs, neque arx ædificiis abundant, neque ita munitæ ſunt ut oppugnationi vehementi reſiſtere queant. Uterque portus malè tutam habet ſtationem, quoniam ventis naves expoſitæ ſunt. Oppidum Lemnos ſive Myrina minus eſt nunc habitata quàm olim: inſulæ tamen ſolum multo fertilius, & omnibus rebus magis abundat quàm unquam antea. Tametſi autem inſulæ magnus ambitus non ſit, quinque & ſeptuaginta tamen pagos continere obſervavi, incolis diligentibus & opulentis præditos, qui legumina & pleraque alia colunt, veluti piſa, fabas, cicer, cicerculam, lentem, triticum, linum, & cannabim: vinoque carneque, caſeo & lana abundant. Porro ſciendum eſt, omnium Græciæ inſularum quæ in Mediterraneo mari ſitæ ſunt, & in quibus Græco idiomate utuntur, incolas, cùm ſecuri ſub Turcæ dominio vivant, ad nullam aliam rem animum applicare, quàm ut vitæ neceſſaria comparent, omni conſervandarum arcium & propugnaculorum abdicatâ curâ, quæ Turcæ eos ſublevare ſolent. Inde fit ut perinde ruri habitare cupiant atque in oppidis. Ad terræ itaque culturam animum applicant, neque vulgare idioma aut ſuam religionem ob Turcarum adventum mutârunt. E quinque & ſeptuaginta pagis quos in Inſula contineri diximus, binos duntaxat aut ternos deprehendimus, in quibus Græcè non loquerentur, aut non

aut non essent Christiani. Verum quidem est eos qui propugnacula inhabitant, Turcas esse, sed pagorum incolæ Græci sunt. Senex quidam insulæ inquilinus nobis referebat, eam nunquam adeò cultam aut opulentam, frequentioresque incolas habuisse quàm nunc. Quæ sanè res diurnæ paci & quieti, qua illis sine aliqua molestia frui licuit, adscribenda est. Insula equis coloris gilui abundat; gradarii sunt omnes natura, nulli succussatores, adeò humiles, ut vix inveniatur cujus precium decem ducatis æstimari possit: attamen compacto sunt corpore. Insula magis in longitudinem quàm latitudinem patet, ab oriente in occidentem, ut circiter Solis occasum Mons Athos qui plus quàm octo leucis inde distat, umbram in portum extremâ insulâ situm, ad sinistrum urbis Lemnos latus, ejaculetur, quod secundâ Iunii à nobis observatum est. Nam adeò celsus est mons Athos (ut licet Sol nondum occasui vicinus esset) ejus umbra sinistrum insulæ cornu pertingeret. Rivum quendam sequuti sumus, è rupe ab oppido dimidia leuca distante labentem, & pagum qui in planicie juxta portum est, alluentem. Ejus fons qui è loco sublimi decurrit, vulgo Cataracti nuncupatur. Nulla vulgarior est in insula planta Chamæleone nigro, florem cæruleum gestante adeò elegantem, ut ipsum cæruleum colorem provocare possit. & adeo intensum est, ut ipsum cælum, ipse cyanus flos, & cyaneus color cum illo collata pallefcere videantur. Qui à nostris vulgo Carduus Benedictus appellatur, sponte in agris nascitur, nec aliquâ culturâ indiget: Græci nomine corrupto Gaideracantha, hoc est, Asininam spinam nuncupant. Asphodelo montes abundant. Quæ in Creta Ascolymbros dicitur, istæ Scombrovolo vocatur, hoc est, Scombri carduus: est autem lacteo succo prægnans ille carduus, cichorii modo, flavo flore, esui admodum aptus, adeò ut nullam radicem in hortis cultam noverimus, quæ cum Ascolymbro sapore conferri queat, etiam si in earum numero sifer & pastinacam comprehendas. Quoniam verò Plinius scripsit Lemni insulæ incolas Gracculos ob id colere, quòd locustas insulæ vorarent; occasionem nobis præbuit inquirendi quænam avis esset Gracculus; sed de eo agemus in libro, quò omnium avium icones exhibebimus.

Stirpium in insulâ Lemno vulgarium nomina.

C A P. XXVI.

CONSPEXIMVS in arvis Lemni insulæ nascentia Psyllium, Thlaspi, Drabam, Cyperum verò longum & rotundum, atque Conyzae species secundum rivos: præterea Lampsanam, nusquam neque in Gallia neque in Italia nascentem, propterea nostris ignotam. Inveniuntur etiam plures Iunci species, Pulegium, Helxine, Cotyledon, ⁺ Apium majus & minus, quod Græci Pattimendilla nunc nuncupant, Attractylis, Scorpioides, Scorpiuros, Chrysanthemum, quod crudum edunt, Menthastrum, Majorana silvestris, Aspalathus, Synonis, Filicis omnia genera, Anagallis, Ruscus, Adianthon, Phyllitis, Hemionitis, Tragopogon, Tithymalus mas, Cichorium, Scordium, Anchusa, Dracunculus, Melanthij varia species, herba Millegrana nuncupata, ab aliis Herniaria, Lactuca silvestris, Brassica silvestris in scopulis ad littora maris nascentis, Brassica marina, Chamaesyce, Daucus, Anonis, Scabiosa, Medica, quam Attrivola vocant, sive Attrivolo, eodem quo Tribulum terrestrem nomine, Oxalis, Papaver corniculatum, Rumex, Nerion, Hippocelinon, Ascyron, Ilex, Pimpinella, Cucumis silvestris, Phalaris, Vrtica Romana, Polypodium, Apocynon, Peplis, Populus alba & nigra. Nascuntur & plurimæ aliæ stirpes, quas nec Latinis, nec Gallicis, nec veteribus Græcis nominibus exprimere quimus; earum tamen vulgarium nomina prodidimus, ut intelligi possit quænam stirpes in ea regione nascuntur, quibus hîc caremus. Inter ceteras autem, una est quam Archipelagi Cretæ & Nicomediæ incolæ vulgo Sarcophago nominant, at in Lemno Phrocalida appellatur, Phryges, & Lesbij Mauronia nominant, Itali Crabonella. Alia est Andrayda nominata, alia Aguroupes, alia Coutuzufonnada à Papavere rhœade differens, altera Achinopoda vel Cachynopoda, quam incolæ struendo igni colligunt. Congerunt & herbam Aguroupes, & Asphodeli siccos caules, quia ligni penuriâ laborant, tum etiam quia ipsum solum alendis arboribus nisi domesticis haudquaquam est accommodum. Insulæ pars Orientem spectans sicciore est, & producendis arboribus minus apta. At quæ ad Occasum & Meridiem tendit, paulo humidior est, & virentior: loca in quibus arbores nasci queunt, & humida inter colles sita, fructiferas proferunt, uti ficus, iuglandes, amygdalas, & paucas oleas: istic nascuntur & Ziziphi duo genera, quorum alterum satis in Gallia notum est, plurimis locis, cum Lutetiæ tum alibi Oleaster perperam nuncupatum: attamen Ziziphus alba est, Columellæ non ignota. Quæ Lutetiæ vicinisque oppidis frequens nascitur, nullum fructum fert, aut si quem fert,

*Confid. am. p. 101
rependit. Lactuca major
& minor*

non maturefcit. Lemni incolæ Nerii flores fpargere, & Punicæ mali ramis infigere folent; ifta ratione quodammodo indicare volentes, facultatem habere punicas confervandi, ne flores abiiciant: imo fibi perfuadent id prohibere quo minus mala punica findantur. Omnes incolæ Origani penuria quandam herbam inter vepres & fepes magna quantitate colligere folent, quam finguli domi confervant, & cum pifcibus edunt: eam vulgo Lago-chymeni, * hoc eft, Leporis cubile nominant, ejus fapor & odor Origani heracleotici funt, foliaque Millefolio fimilia, femen globofum, ut pilulæ Vrticæ Romanæ. Diu illam diligenterque perpendimus, & deguftavimus: at nihil unquam comperimus quod legitimum Ammi magis referret, iftâ plantâ. Non immeritò igitur ea utuntur condiendis pifcibus cum recentibus tum falitis. Græci vulgo Paliurum vocant fruticem quem plurimi Rhamni tertium genus effe exiftimarunt; quod certo afferere poffumus: nam cum infulanus quidam dolore fe affici diceret ex punctura spinæ Apaliura nuncupatæ, cum in montem comitati fumus ut fruticem videremus: ac comperimus nihil aliud effe ejus Apaliura, quàm Paliurum. Eorum fepes ex Rhamno constant, qui fponte iftic nascitur, vetufque nomen retinet: nam vulgus Rhamnos vocat. Altiffimi totius infulæ montes Macedoniam fpectant, littore Occidenti objecto in sinistro Infulæ cornu: eos Veteres Soace appellarunt. Cum Chamæleonis nigri radices apud pagum quendam Livadochorio nuncupatum erui curaremus, plurimi Græci & Turcæ fpectatum venerunt quid ageremus: eas verò fruftulatum fectas filo traiciebamus, ut facilius exficcati poffent. Turcæ in eo negotio occupatos nos videntes, fimiliter radices tractare & fecare voluerunt: at cum fummus effet æftus, & omnes sudore maderent, quicumque eam radicem manibus tractaverant, sudoremque abfterferant, aut faciem digitis fcalpferant, tantam pruriginem iis locis quos attigerant poftca fenferunt, ut aduri viderentur: Chamæleonis enim nigri radix ea virtute pollet, ut cuti applicata ipfam adeò inflammet, ut nec squillæ, nec urticæ ullæ centefima parte ita adurant: prurigo tamen non adeo celeriter fe fe prodit. Poft unam aut alteram porrò horam, finguli variis faciei locis cutem adeo inflammatam habere cœpimus, ut tota fanguinea videretur; atque quo magis eam confricabamus, tanto major excitabatur prurigo. Fonti affidentes fub platano, pro ludo habuimus initio, & rifimus: at illi plurimum indignati funt; & nifi afferaffemus nunquam expertos tali virtute eam plantam pollere, haud dubiè malè nos multaffent. Attamen nofta excufatio fuit ab illis faciliùs accepta; cum eodem incommodo nos affectos confpicerent. Mirum fanè, tantillæ radicis tam ingentem efficaciam noftro malo expertos effe. Chamæleon albus non minore copia in ea Corcyræ parte quæ Leſchimo appellatur, & Cretæ planis nascitur, quàm niger in Lemno. Galli & Germani medici fruſtrâ laborarunt in depingendo Chamæleone albo & nigro, quem non confpexerunt; & dicere audemus neutrum in Italia nafci: nam præterquam quòd ftirpes per Italiam perquiſivimus, nobis etiam fidem facit D. Aloifius herbarius, horti Patavini præfatus; qui afferit, utrumque conquiſiſſe, ſed nondum iftic reperiffè.

* Diſpiciendum, an id Lago-chymeni, cuminum *Æthiopicum* Matthioli fit.

*Turcarum Satrapas ſuo more viventes, viliter
& ſine deliciis epulari.*

C A P V T X X V I I .

QVI Soubachi loco erat, vulgo Vaivoda appellabatur: à quo cum obtinenda eſſet licentia, locum unde terra ſigillata eruitur, ad eundem, nos ad prandium invitavit, & ſuæ menſæ adhibuit; quæ res occaſionem præbuit, ut deſcriberem qua ratione Turcæ ſuos convivæ privatim in familiaribus epulis excipere ſoleant. Non dubium eſt, quin ſi Legatum quempiam delicatius tractare vellent, lautiore ciborum apparatu uti poſſint, quàm in eo epulo quod nobis dedit: ſed narrare duntaxat volumus, quibus ordinariè veſcantur. Prima patina fuit crudorum cucumerum abſque oleo & aceto, quos cum ſolo ſale edere ſolent: Deinde adpoſitæ fuere crudæ cepæ, & cruda Mouronia: tum juſculum tritici elixi, mel & panis. Et quoniam aderant Chriſtiani Græci, vinum bibimus, quod Calohieri vicini attulerant. Hi funt Turcarum in ſuis epulis apparatus: mantilium aut mappæ nullus uſus. Turcæ nulla difficultate cum Chriſtianiſ verſantur, longeque malunt cum eis commercium habere quàm cum Iudæis. Admodum funt avari, nec abſte; at nobis dolet toties expertos eſſe. Nam & poſtridie cum ex Livadochorio diſcedere cogitaremus, ut locum unde terra eruitur conſpiceremus, Vaivoda nobis denunciari juſſit, ne eò proficiſceremur, nec noſtros duces paſſus eſt nos deducere, ni primùm binos aureos

aureos ducatos persolveremus; quos tandem illi dare oportuit, nihil utilitatis in hac re diplomate nobis adferente: nam apertè nobis indicavit, si locum videre cuperemus, binos aureos numerarem, alioqui abirem. Hujus rei mentionem facere volumus, ut pateret quantæ sint Turcarum expilationes, si cuiquam cum illis est negotium. Nemini gratificantur, nisi parata pecuniâ, & præ reliquis orbis nationibus sunt pecuniæ avidi: imò si unicus dumtaxat denarius expilandus restaret, eum habere volent, nec teruntium remittent. Id verò accidit, quoniam unico forsitan mense vel anno, plusve aut minus uni provincie quispiam præerit, quam deserere cogetur, & ad alterius gubernationem ablegabitur, mille leucis à priore distantem: itaque nullam expilandi occasionem vel minimam negligunt.

Loci in Lemno, unde terra sigillanda eruitur, descriptio.

C A P. XXVIII.

ACCEPTA à Vaivoda licentia, iter ad montem institui: ille tamen aliquot passillis terræ sigillatæ me antè donavit, & Ianissarum comitem addidit. Concessimus in proximum pagum nomine Rapanidi, qui à portu Hecatoncephales appellato non procul abest. A Livadochorio usque ad Rapanidi, trium leucarum est distantia: cumque quinque essemus numero, primùm Hephæstia rudera videre volumus: conspicitur adhuc vetus arx, omnino ferè disiecta, cujus muros mare alluit; omni que habitatione caret: attamen ejus portus elegantior est Lemni portu, magisque fidam navibus stationem omni tempore habet. Hephæstia directè Samothraciæ opposita est, quæ vix quatuor leucis ab insula distat. A destructo castello digressi, secundum ejus murum ad sinistram progressi sumus, versus collem iter facientes, qui non longius inde abest quàm quaternis sagittarum jactibus. Inter montem & portum, facellum est Sotira nuncupatum, ad quod Calohieri oppidi Lemnos conveniunt sexta die Augusti, quo terra è suâ fodinâ erui solet. Id facellum exiguis quibusdam parietibus solummodo constat, tectum lapideum sustentibus. A facello digressi, rectaque ad montem tendentes, in binas semitas incidimus, quarum altera dextra, altera sinistra ad binos fontes ducebant teli circiter jactu inter se distitos. Quæ ad dextram est scaturigo, æstate non deficit: at quæ ad sinistram, omnino exarescit; & cum locus sit humidus, soli junci ibi proveniunt. Nos ad dextram equitavimus, ubi nullæ arbores crescunt, præter siliquam, sambucum, & salicem, umbram fonti præbentes; quo autem facilius perveniatur in eum locum unde terra signanda desumitur, lapidei gradus sunt additi. Ascensus est supra terram ipsam, & ad alterum locum humidum via ducit, atque paulo supra ad sinistram est locus terram sexto Augusti die eruendam continens. Et quoniam eruitur vena aperta, nihil aliud conspicitur quàm obliquum foramen, quod terrâ denuò tegitur. Licet verò peregrinus eò proficiscatur, atque illi locus demonstretur, nunquam conicere queat ubi nam sit fodinæ os, quia terrâ obturatum; nec vlla ratione efficere potuimus, ut fodina aperiretur: cum unico dumtaxat die in anno conspici soleat, non sine magno apparatu & ceremoniis.

Res viles & parvæ æstimationis celebriores fieri ceremoniis, & exigui precij rebus auctoritatem conciliari, si superstitione nobilitentur.

C A P. XXIX.

PER hanc terram demonstrabimus, quantam auctoritatem rebus vilibus & nullius alioqui per se momenti, ceremoniæ concilient: nam licet terra de qua agimus magnæ sit efficaciæ; si tamen adèd vulgaris esset, ut cuilibet eam sumere liceret, dos quam illi mortales ob ejus efficaciam tribuunt, vilesceret, nisi ceremoniis nobilior reddita esset: ita ut non dubitemus, quin, etiam si in aliâ insulæ parte similis terræ vena illi quæ in Cochino est, inveniatur, Græci eâ uti nolint, nisi dum eximitur adfuissent Calohieri, & solitas ceremonias adhibuissent: imò etiam si ex eodem Cochino erutam haberent alio die quàm sexta Augusti, ea uti aut aliis utendam dare nolint, existimantes aliquam efficaciam partem, ex rebus hominum ceremonias celebrantium, vel qui illis adsunt, artificio factis, accedere: atque ejus vim nullius esse momenti putarent, nisi erui conspicerent. Aliis exemplis demonstrabimus, ceremonias & superstitiones eâ quam diximus facultate pollere; & quoniam peregrini ejus rationem nondum intelligunt, exempli gratiâ Iridis radicem proponemus; quæ licet abundè in Macedoniæ montibus spontè nascatur, & vili in officinis vendatur,

Ino Plin. lib.
21. cap. 7.

Lib. 16. cap.
44. sub finem.

vendatur, eam tamen cuius colligere non licere creditum est, sed solis castimonia præditis, & terra unde eruenda erat, tribus antè mensibus mulsâ circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandientibus. Aliis insuper multis superstitionibus rem peragebant, à Theophrasto descriptis: quam ob causam à veteribus Consecratrix nuncupata est. Idem dici potest de Visco quercino, quod Druides aurea falce demetebant, aliaque ceremonias adhibebant quas Plinius commemorat. Ceremonias in terra sigillata variis modis fuisse adhibitas certum est, illique pro ætatum ratione diversa signa fuisse impressa. Nam Dioscoridis ætate, qui diu ante Galenum vixit, hircinus sanguis pastillis formandis admisceri consueverat: unde colligere licet quasdam ceremonias fieri solitas dum occidebantur hirci Veneri sacri, quæ, ut narrant fabulæ, efficiebat, ut Lemni mulieres hircum olerent, cujus rei causa à viris despectæ, uno consensu omnes insulæ mares trucidârunt. Inde factum ut sacerdos pastillos capræ imagine signaret, unde nomine Græco Sphragida ægos, hoc est, sigillum capræ appellavere. Quoniam autem capræ & hirci vulgo in insula immolabantur, eorum sanguis terræ admiscebatur. Meminit Aristoteles conspectum esse in Lemno hircum, atque secundum ab illo generatum, qui lac in uberibus caprarum instar habuerint; at pro prodigio illud refert. Galenus hujus terræ mitionis modum cognoscere cupiens, dum Roma in Alexandræam Troada Romanorum Coloniam navigaret, Lemnum appulit, & ad locum memoratum perveniens, perquisivit an hircinus sanguis etiamnum terræ admisceretur, antè quàm signaretur: at eam consuetudinem jam desuisse comperit, & quæ in ejus locum successerat, describit; nempe Sacerdotem conscenso colle certum quendam tritici & hordei numerum in terram coniecisse, aliisque quibusdam pro religione patriæ perpetratis, plaustrum totum terra implevisse, atque in urbem Hephæstiada convehi curasse. Adjecit pleraque alia, quæ brevitatis causa prætermittimus. Mirum sanè Lemniam sphragida tam longo avo in usu fuisse; atque inter homines adèd fama celebratam, etiam ipsius Homeri & Herodoti ætate, qui Dioscoridem & Galenum multis seculis præcesserunt, adèd celebrem fuisse, ut ceremoniis & patriis ritibus augustior redderetur. Hoc porro nostro seculo, utrique illi ritus, quantum observare & intelligere potuimus, planè obsoleverunt, aliique sunt inducti, quos quidem non vidimus (nam sexta Augusti in insula non fuimus) sed veros esse asserere non verebimur; quandoquidem plus quàm sexcenti viri toto suæ vitæ cursu eos ita celebrari viderunt. Totius ergo insulæ primæ auctoritatis viri cum Turcæ tum Græci sacerdotes & Caloieri, in sacellum nomine Sotira conveniunt, celebrataque Liturgia more Græcanico, precibusque fufis, omnes simul, Turcis comitantibus, collem (qui à facello, gemino teli jactu duntaxat abest) conscendunt, atque quinquaginta aut sexaginta viros ad fodiendum adhibent, donec venam terræ aperuerint: detectâ venâ, Caloieri sacculos quosdam ex animalium pilis confectos terra implent, quos Turcis astantibus tradunt, nempe Soubachi, aut Vaivodæ: cumque tantum terræ exemerint, quantum in illum annum sufficere existimant, iisdem operis, qui illuc adhuc præsto sunt, venam denuò tegi curant aggestâ terrâ. Tum Soubachi maximam effossæ terræ partem ad Turcarum Imperatorem Constantinopolim devehi curat. Reliquum mercatoribus vendit. Et ne quis nisi eorum operâ illam habere queat, severis legibus incolas coercet; neque fieri etiam posset, ut quispiam (licet viginti operas integrâ nocte adhiberet) ad terræ venam usque pertingat, quin facile animadvertatur. Qui dum effoditur circumstant, singuli in suum usum, ejus pauxillum sumere possunt: at eam divendere non audent. Turcæ minùs scrupulosi sunt Græcis & plerisque aliis nationibus: permittunt enim, ut Græci Christiani suas imprecationes supra terram sigillatam ipsis præsentibus faciant; eosque etiam adjuvant. Porro si verum est quod seniores insulæ nobis narrârunt, ritus ille deligendi certam diem in anno, primùm inductus fuit Venetis imperitantibus Lemno, & reliquis Ægæi maris insulis. Ipse collis non adèd sterilis est, quin triticum fatum optimè proveniat. Nullus est incolarum qui de Vulcano quidpiam recitare non norit. Atque quemadmodum in insula Corsula, pueri historiam Delphini recensere sciunt, tanquam si recens accidisset: sic & in Lemno de Vulcano fabulantur, sed non uno modo: nam alii referunt ipsum equi lapsu crus confregisse, atque eodem loco, terræ vi & efficacia sanitati restitutum fuisse: alii, coxendicem fregisse solum, isticque hædere coactum donec curaretur; quæ opinio antiquitatis aliquam scintillam retinet. Nulli sunt homines designati ad terram conservandam, neque ulla murorum vestigia conspiciuntur, quibus ille locus ad faciliorem tutelam seprus fuerit, ut olim creditum est.

Piscium

Piscium ad littus insula frequentium nomina.

CAPVT XXX.

CVM montem circumivissemus, in pagum Rapanidi, sexto globi jactu à Cochino monte solum distantem pervenimus: montem appellamus, non quòd præaltus sit, sed tumulus duntaxat collis instar, ascensu non adedò difficilis, & media ex parte humilior Monte martyrum, vulgo *Mont-martre*, Lutetia vicino, & per quem boves currum ad summum usque verticem trahere queant. In Rapanidi existentibus, plurimi pisces nobis delati fuere, capti in proximo portu, vix tertio globi jactu inde distante. Ex his nonnulli hamo capiuntur, ut Veterum Cana, quem ipsi Cano, Massilienses Serran, & Genuenses Bolaffo appellant; alius item vulgo illis Ropho dictus, veterum Orphus. Sagena capti pisces erant Blenni, Glini, Atherinæ, Sargi, Gobij, Merulæ, Turdi; & veterum Græcorum Iulides, vulgo verò *Sgourdelles*, ii nempe quos Veneti ob elegantiam Donzelle vocant, Genuenses Zigurelle. Nunquam impetrare potuimus ut Græci ejus pagi incolæ, nobis terram ostenderent, ob Turcarum metum: tandem unicus repertus qui ejus sacculum clam traderet, atque totâ nocte iter faciens in oppidum usque Lemnos deferret: qui si proditus fuisset, Soubachi sive Insulæ Præfectus magna facultatum parte eum multasset. Varia terræ genera in diversis insulæ pagis invenimus: at nemo unquam sigillatam ostendit, præterquam in nonnullis ædibus Myrinæ, nunc Lemnos nuncupatæ. Nobis etiam certo affirmatum est, jam ab omni ævo terram eodem loco eximi solitam, nec fodinæ locum immutatum. Nulli labori & diligentia pepercimus, ut Labyrinthi vestigia in insula Lemno inveniremus: quæ si ulla superessent, ea nos perinde atque reliqua reperturos fuisse arbitramur. Insula Lemnos magna arborum penuria laborat: nam nullæ feræ abundanter crescunt, nisi apud pagum Rapanidi, ubi Esculi arborum siluula est, quæ ad struendum ignem non cæduntur, sed conservantur, pharmaci cujusdam, à Græcis & Italis *Velonie* nuncupati, ex illis exstillantis gratiâ: calicibus verò & glandibus ejus arboris (quæ perpetua fronde viret) ad curanda coria utuntur. *Velonie* ex Insula non transferunt, verum in suum usum & commodum servant. E loco unde terra in colle effoditur, usque ad oppidum Lemnos, mille & ducentorum duntaxat passuum est distantia. Peragratis omnibus insulæ locis, in pagum Livadochorio rediimus, & nostrum Ianisarum dimisimus. Subsequentibus diebus, errabundi per insulam vagati sumus, navim vectoriam expectantes, & quendam virum è Chio oriundum reperimus in Lemno medicinam exercentem, at ipsius artis adprimè rudem, qui nihilominus breviorè quàm biennii spacio plus quàm trecentos ducatos lucratus erat: arbitramur enim nullos unquam ad medicamenta sumenda procliviores fuisse ejus insulæ incolis. Illi mercedem non persolvunt præsentè pecunia, sed ex iis quæ possident largiuntur; hic hordeum, alius caseos, tertius allia & cepas, lini semen: quæ res æquè nobis erant utiles, ac præsentè pecunia, quandoquidem eas in nostrum usum comparare oportuisset.

Chondrilla gummi, aliâque singularia, tum serpentum qui in insula Lemno reperiuntur nomina.

CAPVT XXXI.

INTEREA dum per Insulam iter facio, negocium quibusdam incolis dedi ut omnia serpentum qui in insula reperiuntur, genera viva caperent, quorum diligentem sectionem & anatomem feci. Et quoniam vernacula istic nomina obtinent, ea subsequente ordine descripsimus, Cenchruti, Laphiati, Ochendra, Sagittari, Tephiliti, vel Tephlini, Nerophidia: quæ omnes appellationes, licet vulgares sint, antiquas tamen nonnihil respiciunt. Nam Cenchruti, Veterum Cenchrus est, cujus iconem ad vivum expressam, hîc subiicere libuit.

Laphiati, illorum est Elaphis. Ochendra nihil aliud est quàm Echis aut Echidna, quæ tamen non est legitima vipera. Amphibæna vetustum nomen retinet. Sagittari veterum est Iaculus. Andri tamen & Pari incolæ in hujus serpentis appellatione non conveniunt: nam Iaculus maculis nigris oculi picturam affabre referentibus, in dorso insignitus est, uti Torpedinis piscis dorsum, quam Plinius

Oculatam

Oculatam nuncupavit, ad Melanuri differentiam. Tephli, vel Tephlini convenit nomine cum veterum Typhlino. At omnium icones & historias libro de Serpentum natura exhibemus. Phalangia Lemni, unius solum sunt coloris; eam ob causam à Cretenfibus & Zacynthinis discrepant. Conspecta tanta Chamæleonis nigri in Lemno abundantia, existimavimus albi Chamæleonis gummi facile nos invenire posse; eaque de causa incolas percontati sumus an Collam haberent: Chamæleonis enim gummi, ipsiusque Chamæleonis albi planta, Græcis Colla vocatur. Capfarum quidam opifex respondit se proferre posse, & quod Colla vocabat, nobis attulit: verum Chamæleonis albi gummi id non erat, sed Chondrillæ, qua in testudinibus & tessellatis operibus glutinandis uti solent; idque ad radicem ipsius plantæ generatur operâ vermiculi cujusdam, ipsam prærodentis, deinde tuberculo quodam fabæ magnitudine, è lacteo succo ex radice profluente conflato, sese includentis. Id Lemni incolis notum est, & ut dixi, proprio nomine illis vulgo Colla dictum. Ceræ genus illud quod veteres Propolim appellarunt, magis flavum est in Lemno, quam vulgaris propolis, quæ plerumque alibi nigricat. Stirpes in insulæ parte ad Orientem spectante, proximè collem unde terra eruitur, nascentes, sunt Thapsia, & Centaurium minus. Seduli sunt in Xylo ferendo atque Sefamo. Nullus illorum ignorat Andraida herbæ decoctum epotum, adversus stomachi & pectoris dolores utile esse. Rustici diligenter observant aspera & montana loca, in quibus caprifici nascuntur: horum etenim ramos, die, illum qui D. Ioanni Baptistæ sacer est præcedente, demetere, & domesticis ficibus imponere solent, illorum fructus ab omni noxa conservatos iri hac ratione sibi persuadentes. Aquarum scaturigines diligenter etiam ab illis excoluntur; quoniam hortos alunt, in quibus inter cetera, allia & cepas libenter ferunt, atque cucumeres, quibus non memini edere suaviores. Illis verò cum solo pane, nullo addito oleo aut aceto, vesci solent. Quòd si quis familiaris hortum ingrediatur, tum rusticus selectiorem aliquem cucumerem decerpit, eique manu sinistra apprehenso, & recto detento corticem secundum longitudinem usque ad pediculum adimet, quem supra manum stellæ instar propendere sinet; deinde cucumere in quatuor partes fisso, cum honoris gratia astantibus partietur, sine alio condimento edendum. Hæc ideò adscripsi, quoniam nostris nova erunt: at apud illos summæ civilitatis æstimatur; quemadmodum cum apud nos pyrum aliquod optimi succi alicui præbetur.

Ostrea quæ vulgo in Lemni insula littoribus capiuntur.

C A P V T XXXII.

Rondeletij
Spandyles est
sive γγάριον
20.
Contra Ron-
deletium lib. I.
de Testaceis
cap. 40.

IN Lemno nullum est flumen: eam ob causam incolæ nullum fluviatilis piscis nomen nobis indicare potuerunt: sed quia insignes habent in littore maris piscationes, marinis piscibus abundant. Et quandoquidem Ostreorum, quæ Gaideropoda nominant, piscationem vidimus, ejus rationem hîc adicere libuit. Piscator oblongam perticam, (cujus extrema pars cuspidè ferreâ planâ munita) manu tenet, quâ magnis ictibus Ostrea scopulis inhærentia verberet, hæc in mare dejecta, manu ferrea (quâ pertica alterâ extremitate prædita est) sublevat & eximit: eadem ferreâ manu Erinaceos marinos piscari etiam solet. Differunt illa Ostrea plurimum à nostris: nam eorum testæ duobus tuberculis tam firmâ articulatione connexæ sunt, ut difficillimè aperiri queant: ea quoniam magnam similitudinem habent cum asini vngula, Græci vernacula lingua Guaideropoda, hoc est asini pedem, appellant. Nullum parvum Cancrum alunt, quemadmodum nostratia. Myrina discedentes, rivulum quendam sequuti sumus nomine Salinari, atque iter ad molam vento versatilem, in tumulo qui ad dextram est, sitam, instituentes versus Candiaæ portum, sterilem locum invenimus, in quo nihil nisi Chamæleon niger, & quibusdam etiam locis albus: atque terram rubram conspicientes, fodere cœpimus, & venam quandam terræ aperuimus, cujus quantitatem desumptam cum Hephæstiana diligenter contulimus, ipsamque omnibus notis illi quam rusticus è Rapanidi attulerat, respondentem deprehendimus. Nam quemadmodum diximus, omnis terra sigillata unius coloris non est: sed interdum fit ut vena inveniatur candidior, nonnunquam magis rubra, aliquando utriusque coloris particeps. Coriarij in Lemno ad glutinanda coria, glutinis loco, pingui terrâ utuntur: Attamen propterea haud dicimus terram Cochini montis pinguem esse: sed ut plurimum magis macram, quemadmodum ferè marga.

Calida-

*Calidarum aquarum in Lemno scaturigo, & Græcorum
monachorum monasteria.*

C A P. XXXIII.

NVLLA est in Archipelago five Ægæo mari insula, quæ Calohierorum Christianorum monasterium non habeat. Lemni monasterium à pago Livado chorio non procul abest, & Agio Paulitico appellatur. Calidarum aquarum scaturigo est in insula, quam Græci vulgo Thermes nominant: adeò tamen calidæ non sunt, ut pleræque aliæ; nam ad ipsam etiam scaturiginem sese in eas immergere licet: quod in reliquis, quas per Phrygiam, Ciliciam, Arabiam, Macedoniam, Italiam, Germaniam & Galliam vidimus, Thermis observare non potuimus, quandoquidem eæ aquæ primùm refrigerari debeant. Nulla propterea istic ingens est structura, sed solùm exiguum tuguriolum, in quo quilibet vestes exuere potest, & inde in fornicem ingredi, ubi sola ingens est lapidea pila, quæ olim sepulchri usum præbuit. Exiguam scaturiginem habet hæc aqua; eam ob causam unicus solummodo, aut bini simul lavare possunt.

E Lemno in Thason insulam navigatio.

C A P. XXXIV.

INDE in Thasum Lemno admodum vicinam cum duobus Calohieris trajicere volui. Ante auroram è portu solventes, illucescente jam die tantum progressi eramus, ut medio quasi itinere inter Lemnum & Thasum essemus: verùm adversus ventus adeò vehemens exortus est, ut etiam invitos in Scyrû insulam quinquaginta miliaribus infra Lemnum sitam appellere cogeret. Tanta tempestate quatuor horarum spatio nostra navis defereretur, ut ante noctem in Scyrum appelleremus: in ea altissimi sunt montes. Subsequente die vela vento committentes, ut Thasum perveniremus, satisque secundo vento in navigatione usi sumus. Istic triduo hæsimus, hac illac errabundi, deinde navem conscendere oportuit quæ in Montem sanctum, alio nomine Athos nuncupatum, cursum tenebat. Non mirum est si Romani olim Thasium marmor in precio habuerunt: nam ipsi montes & scopuli illius insulæ ex elegantissimo candidissimoque marmore constant. Oppidi portus fidem præbet olim id admodum excultum fuisse. Insulæ montes abietibus & piceis abundant, frequentesque in iis nascuntur Thapsia & ferula. Nonnullis adhuc insulæ locis magni Scorix, hoc est, metallicorum recrementorum cumuli reperiuntur, ex quibus manifestum indicium est, olim istic divites fuisse fodinas; quod cum his quæ Herodotus scripta reliquit, convenire videtur, Thasum auri argenti que fodinis illustrem fuisse urbem. Nobis demonstrata fuerunt vetera numismata argentea, quorum inscriptio Græca erat Thasiorum. Thucydides Græcus Auctor Thasi fodinis Præfectum se fuisse scribit: Erant verò sub Alexandro Macedone Thasii: nam licet insula sit Thraciæ vicina, Macedoniæ tamen admodum etiam propinqua est, non procul à Bucephalæ portu; Thasi autem portus solùm duobus miliaribus & semisse distat à Macedoniæ continenti. Thasi fodinæ olim singulis annis octoginta talenta Philippo & Alexandro pendebant: at nunc planè desertæ sunt. E Thaso solventes ut in Montem Athon traiceremus, quatuor horarum spacio ad monasterium Liatopedi appulimus, quod inter reliqua in totius montis Athou Isthmo consistentia monasteria facile primarium est.

Montis Athou descriptio, & de rebus in eo memorabilibus.

C A P. XXXV.

QUEM nunc describemus montem, Græcè Athos, Italicè Monte sancto appellatur. Nihil scribere meminimus, quod, hoc monte, magis sigillatim describi mereatur: nam veteres Auctores illius adeò frequenter meminerunt, ut eorum scripta merito celebrem illum reddiderint. Et sanè mira est ejus forma. Quod olim Herodotus de Persarum rege & hoc monte scripsit, nimirum Xerxem eum in ipsius isthmo, quæ angustius quibusdam continenti conjungitur, fodisse, ut classem istac transeret; planè à veritate alienum nobis videtur: attamen certò statuere non audemus. At cum istac transiremus, de industria locum diligenter perlustravimus: nam ex Hierisso oppido digressi, ut an incisio-

D D

num &

num & fossarum aliquot vestigia exstarent conspiceremus, nulla observavimus: vel si olim fuerunt, nunc planè obruta & adaquata sunt.

Tametsi in diversis totius orbis partibus plurimæ sint nationes Christianam religionem variis ritibus colentes, omnesque Christum agnoscentes; nulla tamen est, quæ summum aliquod caput in sua Ecclesia non constituerit. Atque asserimus Græcicæ Ecclesiæ ritus latius patere quàm Latinæ: Græci autem cùm à Romana ecclesia secessionem fecerint, alios ritus sibi delegerunt, à Latinis admodum differentes. Quemadmodum autem Latini unicum Ecclesiæ caput agnoscunt, quod Romæ suam stationem habet, eiq. omnes nationes ejus doctrinam sequentes obediunt: similiter Orientalium Ecclesiarum capita, Patriarchæ nuncupantur, quorû sedes variis locis designatæ sunt: nam plurimi populi, etiam Græco sermone non utentes, Patriarchis subjecti sunt. Poëtæ & Historici hunc montem mirum in modum illustrarunt: fuit etiã ab omni antiquitate Græcis religiosis dedicatus: & arbitramur Ethnicorum etiam tempore à sacrificiis idola colentibus habitatum fuisse. Unica est per universam Græciam Religiosorum differentia, quorum masculini sexus Caloieri, feminini verò Calogriæ appellantur; quæ appellatio nostro idiomate reddita, tantum valet, quantum apud vulgus bellus pater: Attamen Caloieros pro eum senem, & Calogriam bonam vetulam proprie significat. His mons Athos olim dedicatus fuit, & privilegium datum, quod etiamnum hodie retinent, nempe, neque Græcum, neque Turcam hunc montem habitare posse, nisi Caloierus sit. Caloieri nunquam matrimonium contrahunt, licet Græci sacerdotes conjugati sint. Per omnem vitam carnum esu abstinent, atque etiam frequentissimè piscium sanguine præditorum, præsertim quadragesimæ ipsorum tempore. Durius admodum vivunt, & vix vllum ferculum illis est usitatus olivis conditis, non nostris similibus, sed nigris & maturis, quæ sine muria, instar prunorum exsiccatorum servantur. Ceterum quoniam sex fere Caloierorum millia variis ejus montis locis habitant, in quo prope modum quatuor & viginti ampla vetustaque monasteria validis altisque muris septa, hinc & inde sparsa cùm maris litore tum continente, quæ ingressi sumus; tum etiam quod qui ea ad eunt gratis alantur: præter institutum facturus non videor, si ipsa eo ordine quo sita sunt recenscam, propriisque nominibus appellem: namque certus sum, Græcas ceremonias istic diligenter observari, eamq. ob causam istos Caloieros majus sanctimoniam nomen adquisivisse, reliquis qui in monte Atho educati non fuerunt. Provinciæ autem quæ Græcorum religionem sequuntur, sunt Circassi, Walachi, Bulgari, Moscovitæ, Russi, portior Poloniæ pars, & Mingrelia, Bosniæ, Albaniam, & Illyrici sive Slavoniæ, cum nonnullis Tartaris, deinde Serviani & Croatæ. Breviter omnes provinciæ circa pontum Euxinum sitæ, cùm circa ipsius littora, tum continente, Græcorum religionem sequuntæ sunt. Hi omnes montis Athos Calohieros majore in honore atque æstimatione habent, plusque illis tribuunt quàm aliis qui in eo monte non fuerunt. Imò ipsi Turcæ qui in omnes partem suprâ enumeratas provincias imperium obtinent, magnas illis elemosynas conferunt ob vitæ sanctimoniam & strictam ceremoniarum observantiam. Monachi montes Sinai & Libani incolentes, Divi Antonii solitudines, oppidum Tauri, exterioraque loca ad Erythraei maris littora sita, Antiochiam item, Alexandriam, Hierosolyma Prusam, Damascum, atque pleraque alia monasteria, passim per Asiam & Turcarum ditionem sparsa, etiam apud Christianos majore in precio habentur, cùm in monte Atho habitârunt. Omnia monasteria & monachorum genera per Asiam sparsa, à nobis enumerata, sub Turcarum imperio quæ sunt, sua sacra idiomate Græco peragunt. Atque licet Græcicæ ecclesiæ caput, Patriarcha nuncupatus, Constantinopoli sedem habeat, plerique tamen alii idem nomen, similemque potestatem obtinent, in iis provinciis quibus præsunt. Nam Patriarcha Alexandrinus absolutam habet potestatem in eos qui Græcos ritus observantes in Ægypto & Arabia vivunt, magnificasque in Memphi sive Cayro habet ædes (quas vidimus) adibus Patriarchæ Constantinopolitani (quæ peculiari nomine Patriarchatus nuncupantur) non multum inferiores. Alius Patriarcha Damasci residet qui absolute imperat omnibus monasteriis & hominibus Græcæ religionis Syriam incolentibus: is singulis annis decima quinta die Augusti in Monasterio supra montem Libanum adesse cogitur ad liturgiam celebrandam. Est præterea alius Antiochiæ, qui Monasteriis & aliis Christianis Græcis præest, qui Barut, Tripolin, Haleb, aliaque plurima Asiæ loca inhabitant. Turcarum Imperator hos Patriarchas sua religione uti permittit, modò tributum persolvant. Dicitur verò Constantinopolitanus pro monasteriis in monte Atho sitis, aliisque per Europam sparsis, duodecies mille ducatos aureos pendere. Porrò cum istorum Patriarcharum quispiam è vivis excessit, Episcopi & Metropolitanus, qui nostrorum Cardinalium instar sunt, conveniunt ut alium eligant: perpendendum autem est, neminem Patriarcham creari posse, nisi primum Metropolitanus fuerit; quod cum Pontificia constitutione convenit.

Ceterum

Ceterum ex sex Religiosorum quos Caloieros appellavimus milibus in monte Atho degentium, ne quem otiosam vitam traducere existimetis: nam summo diluculo è suis monasteriis egressi, singuli sua instrumenta gestant; alii bipalium, alii ligonem, alii falcem, peramque habentes ex humero dependentem, in qua panis biscoctus & cepa. Singuli pro sui monasterij œconomia sustinenda laborant; alii vineas fodientes, alii arbores cadentes, alii naves fabricantes. Neque aptiorem eorum comparationem facere possemus, quam cum Principis cujuspiam familia œconomicè & bene constituta: alii etenim sartores sunt, alii fabri murarii, alii lignarii, alii alia opificia exercentes in communem omnium utilitatem, ad lanæ usque pensa etiam ducenda, è quibus sibi interulas texunt, & vestes comparant: vili profectò vestitu amictuntur, isto ferè modo quo Heremitæ à nostris vocati, & qui furva veste utuntur, Galli *Enfumez* & *Bons hommes* nominant. Ipsos nuncupassemus monachos vulgari nostro loquendi more, nisi hæc dictione abuteremur: nam monachi vocabulum, unicum designat, qualis nobis Heremita, sive in monte Atho Phileremos dictus.

Ad hujus montis (cujus longitudo trium dierum itinere patet) formam rectè exprimendam, proponenda est nobis hominis resupini in mari ab occidente in Meridiem extensi Idea. Quemadmodum verò si quispiam resupinus natans pedibus littus contingeret, id spacium quod pedes occuparent, angustius efficeret, quam quod reliquæ corporis partes, atque inde paulatim in latitudinem sese explicaret ad scapulas usque, & inde denuo, ubi collum est, in angustias coiret, deinde caput rotundum magisq̃ue eminentis reliquo corpore appareret: sic etiam summum jugum in extremo monte Atho attollitur, quod à navigantibus plus quam triginta miliarium intervallo conspici potest; estq̃ue illa eminentia totius montis caput. Atque si quis procul è Macedonia montibus ipsum conspiciat, supini hominis formam referre videtur: nam ut mentum atque nasus supini hominis magis eminent, deinde paulo post intervallum conspicitur inter mentum & pectus, expressum eo cavitationis spacio quod à mento ad guttur descendit: eadem planè ratione conspicitur mons dilatari, humerorum altitudinem ostendens, deinde in arcum quodammodo sese cogens: sic ut corporis medietas in ipso umbilico constituatur: postea denuò intumescit, ut in corpore coxendices, atque progressionem faciens usque ad genuum locum, quæ attolluntur non secus ac si resupinus crura nonnihil contrahat. A genibus deinde crura extensa in arcum ita desinunt, ubi videlicet continenti junctus est mons; ut Cherronesus illa montis Athou, hominum industria expressè facta videatur, ut humani corporis resupini formam exprimeret. Eam ob causam facile accedimus ad id quod de Dinocrate architecto dictum est, qui Alexandro persuadere conatus est ut supini hominis formam ædificaret, una manu oppidum sustententem, & altera craterem, ex quo proflueret aqua omnibus advenis potum subministratura.

Quinque vel sex nunc esse Caloierorum Græcorum in Atho monte degentium millia, hinc inde per Monasteria sparsa.

CAPVT XXXVI.

VNIVERSVS hic mons cum pedibus tum equitibus aditu perdifficilis est: in quo recenseri possent quinque aut sex Caloierorum millia in monasteriis habitantia, quæ vigesimum tertium aut quartum numerum explent. Nullum verò est cœnobium quod plures ducentis Caloieris pro portione non habeat: etenim in quibusdam trecenti aluntur, in nonnullis ducenti, in aliis centum & quinquaginta, in aliis centum, atque in aliis similiter plures vel pauciores.

Omnia monasteria in monte Atho firma & munita esse adversus Piratarum incursiones: licet illis non admodum iniqui aut molesti sint.

CAP. XXXVII.

EX viginti tribus vel viginti quatuor monasteriis in hoc monte exstructis, nullum est, quod munitum & muris probe cinctum non sit, cum ut hostium vi, si eos invaderent, tum piratarum excursionibus, si opus foret, resistere queant. Nam cum maris littora incolant, divexare possent piratæ, nisi munita haberent monasteria. Attamen illi ipsi piratæ, licet etiam sint Turcæ, ab omni humanitate alieni, Caloieris vix molesti esse solent, aut illos offendere magnopere conantur. Iustitia nimirum etiam inter latrones

locum obtinente, atque ratione inter sceleratos imperium habente. Etenim licet omnium mortalium sint nequissimi, & religionis maximi hostes; conscientiam tamen illorum animos urgente, montis Athou Caloieros minimè lædunt: imò qui neque patri matrive, neque fratri aut sorori, aut cuivis sanguine juncto, neque amico parcerent, quin eos venundarent, naturæ quodam modo instinctu Caloieros observant. Illi verò piratæ hominibus insidiantur non modò ob eorum facultates, sed etiam ut ipsos in servitutem redigant: nam singula mancipia quinquagenis ducatis aureis æstimare solent.

Montem Athon in eadem æstimatione apud Græcos esse, qua Roma apud Latinos.

C A P. XXXVIII.

IAM ab eo tempore quo Græci scriptores celebres esse cœperunt, fuit hic mons magnoperè commendatus: quod etiam nomen illi datum indicat. Græcis enim vernaculo sermone *ἀγιων βερε* appellatur, apud quos in ea est sanctimonix opinione, quæ Roma apud Latinos. Quibus per eum montem iter facere contingit, cujuscumque negotii causa, victus per monasteria gratis ministratur: verum à Caloieris nihil aliud sperandum est, quàm quo ipsimet vesci solent, videlicet olivæ conditæ, crudæ cepæ, fabæ aquâ maceratæ deinde salitæ, panis bis coctus, rarissimè recens panis, & nonnumquam salsi vel recentes pisces; quoniam maris littora accolunt. Omnia porrò monasteria usque aded vicina non sunt: duo verò duntaxat inter ea sunt primaria, unum Vatopedi nuncupatum, alterum Agias Laura. Magnâ verò maris opportunitate utuntur, cum propter navigationem qua illis omnia necessaria aliunde advehuntur, tum propter piscationem quæ illis perutilis est. Temporis etenim fallendi gratia piscationi indulgere solent; quam ut commodiùs exercere queant, naviculas ex crassis Platani truncis conficiunt sine magnâ difficultate, atque sine impendio, ex singulis videlicet truncis excavatis, singulas fabricantes, illis scaphis ferè similes quibus Ararim aut Sequanam traicere solent. Aliàs binos truncos excavatos ligneis clavis in navicularum formam conjungunt: quibus (dum venti silent & malacia est) tam altè in mare progrediuntur, quantum ad piscationem requiritur: illorum verò retia, suberis defectu, cucurbitis, uti in Propontide pini corticibus sublevari solent. Monasterium Agias Laura nuncupatum, inter reliqua totius montis monasteria facile principatum obtinet, atque ad radices cellissimi jugi (quod verus Mons Athos est) situm est, qua parte Lemnon spectat: in eo sunt circiter trecenti Caloieri. Monasteria igitur per montem sparsa, ea parte qua Macedonix continenti conjunctus est, recensebo.

Monasteriorum nomina, serie quadam enumerata, sumto ab eis initio qua continenti sunt proxima.

C A P. XXXIX.

MACEDONIA digressis, & magnum quendam pagum Hierizos nuncupatum paulo supra isthmum situm ingressis: atque inde secundum maris littus progredientibus, in isthmum nomine Aladiesna pervenitur, deinde ulterius in Prulacas: postea in collem Megalivigla appellatum ascensus est. Eo loco interdum & noctu fiunt excubiæ, præsertim quando piratarum excursions metuuntur. Nuper admodum Hierizos ingens duntaxat pagus fuit: at abhinc octennium Turcarum Imperator muro includi & muniti jussit, ob piratarum metum. E Megalivigla progressis, primus fons in ipsa via occurrit, Græcis Protonero nuncupatus; quo prætergresso, & isthmo superato, in montis Athou ditionem est aditus, atque monasterium nomine Sguraf occurrit. Littus deinde versus Orientem legentibus, aliud monasterium invenitur Chelandari appellatum, postea monasterium Simeon elegans & peramœnum, nequaquam tamen magnitudine, amœnitate aut opulentia cum sequente Vatopedi nuncupato comparandum. Quinto ad Pantocratorou, sexto ad Yvero supra tumulum in littore situm pervenitur; septimo ad Philotheou, octavo ad monasterium Caracoul omnium ferè postremum: nam quod in extremo monte ad radices altissimi jugi Athou situm est, Agias Laura nominatur. Ex Agias Laura monasterio digressis, atque ad aliud montis latus obversis, alia similiter monasteria cum in littore, tum in continenti occurrunt, quemadmodum in eo quod descripsimus latere. Montis igitur ambitum sequentibus, & ex Laura digressis primum occurrit monasterium

Agiou

Agiou Paulou, quod insulæ Scyro objectum est, deinde monasterium Dionysio, tertio Glygoriou, quarto Russio, Russiæ peculiare. Postea inveniuntur monasteria Xenopho, Archangelos, Diocherio, & Castamoniti: quæ monasteria in montis ambitu secundum mare sita sunt. Quæ longius à littore absunt, vel in planicie aut vallibus, aut silvis, sunt Castamoniti, Simon petra, Ichares protato, Cothleomus, Philotheou. Nemo porro mirari debet, tot monasteria in eo monte exstructa: nam trium dierum itinere in longitudinem, dimidii verò diei in latitudinem patet. Habent hæc monasteria in suis templis sacras reliquias, ad quas frequens fit concursus. Tempa egregie ornata & exstructa, in quibus Caloieri singulis diebus Liturgias canunt, omnia Græco sermone proferentes. Olim in eo monte boni libri Græci manuscripti inveniuntur: nam ejus montis Græci tum temporis multo doctiores erant quàm nunc sunt. At jam omnes indocti, vixque in singulis totius Montis Athou monasteriis unicum eruditum Caloierum reperias. Theologici libri manuscripti, fortassis inveniuntur: at nulli poëtici, nulli historici, nulli philosophici.

Cur plerique libri in Græcia perierint; de monasteriorum in monte Atho fundatione: atque summa in qua Græcia Ecclesiastici versantur, ignorantia.

C A P. XL.

H VNC Græcorum librorum interitum, Græciæ populorum, qui à suis majoribus profus degenerarunt, negligentia & ignorantia adscribendum esse necesse est. Nam non solum nostrâ memoriâ, sed etiam jam multo tempore, neminem per universam Græciam, aliquâ eruditione præditum reperias. Concedimus quidem aliquos Græci & Latini sermonis peritos: at de doctrinâ & eruditione studio acquisitâ intelligimus, quemadmodum nunc apud Latinos plerique inveniuntur. Inter sex Caloierorum millia, qui nunc in eo monte versantur, vix binos aut ternos in singulis monasteriis invenias qui legere aut scribere nōrint. Nam Græcanicæ ecclesiæ præfecti, & Patriarchæ, Philosophiæ hostes, omnes sacerdotes aut religioni initiatos, qui alios quàm Theologicos libros legrent aut describerent, anathematis fulmine petierunt: atque aliis persuaserunt nemini Christiano operam in Poëtica aut Philosophia navare licere. Ecclesiastici autem fulmine excommunicationis icti, absolvi non poterant, nisi arctissimis quibusdam jejuniis, & certâ pecuniæ summâ, aliisque corporeis quibusdam punitio- nibus præcedentibus & pœnitentiæ loco inflictis. Omnia monasteria suprâ enumerata olim à diversis nationibus cum peregrinis tum Græcis fuere instituta, suosque reditus in variis orbis regionibus adsignatos habuerunt. Multa adhuc exstant quæ censum annum ex Russia usque, Walachia, Trapezunte, Italiaque & Roma missum accipiunt. Caloieri enim Vatopedi, suum monasterium ex Romano quodam templo censum accipere solere referebant, unde nihil amplius ad eos perferretur. Atque licet Russi, Walachi, Bossenæ, Mengrelia & Circassia incola atque Moscovita sermone, eoque à Græco dissimili, inter se differrent: nonnullum tamen adhuc censum ab illis recipere: eum autem qui à Latinis provenire solebat, intermissum esse. Omnia quæ enumeravimus, ritu Græco, non autem Latino, sese habent. Per Latinum ritum intelligimus cum quem Romani Pontificis mandata tradunt. Ceterum quoniam inter Caloieros nulla est vestium varietas, omnes inter se ferè sese norunt; quorum vivendi ratio sanè mira est. Neque canabeas neque lineas gestant interulas, sed laneas, quas ipsimet nere solent: eorum amictus colore & forma convenit, ut diximus, cum eorum vestitu quos Galli Infumatos nominant. Nec quisquam est in quocunque etiam monasterio, qui artem aliquam mechanicam non exerceat; nunquam enim operas externas conducunt ad sua negotia peragenda: sed si quid in communem monasterii usum agendum est, omnes simul in id incumbunt; aut peculiari- bus quibusdam negotium committetur, veluti, vitium putatio, agrorum cultura, lignorum inventio, hortorum cultura, piscatio. Alii etenim sunt sutores, qui calceos aliis confuunt, & laceros concinnant: alii factores, qui talares vestes parant: alii fabri lignarii, ad lembos, naves, atque alia opera lignaria fabricanda: alii molitores: alii murarii & cementarii: alii similiter alia opificia exercent. Vera est inquam œconomia in monasterii utilitatem instituta, plurimum differens cum moribus tum victus ratione à Latinorum monasteriis. Religio Græca sic inter eos instituta est, ut si quisquam pauper celebs aut alioqui adulescens sese mundo abdicare vult, & Caloierus fieri, & aliquam facultatulam obtineat, ea

in communem totius monasterii usum cedit. Fratris nomine inter se non compellant, sed patris & filii. Singuli recipiuntur ad ea munia exequenda, ad quæ magis sunt idonei. Si quis autem Græcè legere norit, aut eruditior aliquantulum sit, plus auctoritatis interdum obtinebit quàm reliqui: nam ad aliis præcinendum adhibebitur: cum in suis templis eam consuetudinem observent, ut quispiam publicè legat, quod alii canendo pronunciare debent. Pauci Caloieri inveniuntur qui sint sacerdotes, & Missam celebrent: & si qui sint, non magis à manualibus operibus liberantur, quàm reliqui Patres: singuli enim manus operi adhibere debent. Inde fit ut studiis & scriptioni vacare nequeant: imò ne vernaculam quidem linguam legere discunt; in tanto ignorantia regno versantur.

Græcanica Ecclesia ceremonia.

C A P. XLI.

IAM dictum est omnes in universum Græcos, eosque qui illorum ritus observant, Patriarcharum mandatis obsequi: singulasque Provincias peculiarem habere; atque eum qui Alexandria præest, Memphi habitare, alterum Damasci esse, tertium Constantinopoli, cui omnes Caloieri montis Athou per omnia obsequantur, non secus ac nos Romano Pontifici. Hujus item montis Athou Caloieros in quæcumque monasteria per Græciam aut alias orbis provincias sese conferant, semper majore in precio haberi, quàm qui in eo monte non vixerint: imò Caloieros Ierusalem, montis Libani, Cauri sive Memphis, Damasci, Bulgaria, Russia, Bosnia, Wallachia, Moscovia, Epiri sive Albania, Illyrici sive Slavonia, aliosque per alias provincias sparsos, in quibus idiomate utantur à Græco diverso, montis Athou Caloieros magni facere; quoniam ceremonias diligentius observare feruntur reliquis qui ritu Græco vivunt. Cereis etiam & accensis lampadibus utuntur in suis templis, statuasque atque picturas, instar Latinorum, habent, & campanis utuntur. Porro Græci qui sub Venetorum ditone vivunt, majore libertate fruuntur quàm quibus Turca imperat. At cum hi, tum alii, ferrum habent è templi valvis clavo suspensum trium digitorum crassitudine, & brachiali longitudine, arcus modo nonnihil inflexum, quod campanæ ferè instar sonorum est, aut æris modo tinnit: alium verò in monte nolarum sonitum non habent, quàm hujus ferri strepitum: & ad preces hujus ferri sonitu omnes convocantur. In toto monte neque Gallinas, neque columbas, alteriusve generis aves, neque vaccas, neque capras, neque arietes alunt, quoniam carnibus non vescuntur. Aves duntaxat nomine tenus, quod illarum appellationem interdum audiant, norunt: nam quoniam iis non vescuntur, nullas aucupantur. Nihilominus tamen observavimus, eam avem quæ apud Cenomanos *Pinson royal*, Lutetia *Vn gros bec*, (quæ ab Aristotele & Græcis * *μαλακοκεραυδς*; à Latinis Molliceps nuncupatur) ipsorum lingua, id est, Crassi rostri appellationem invenisse: atque aviculam illam per arbores repentem, quam Galli Terco vel Turcot nominant, & Latinis Torquilla, Græcis Lynx dicta fuit, vulgarem istuc etiam esse, & Alcionis appellationem obtinuisse. Nullum autem in universo orbe locum monasteriis aptiorem novi, ipso monte Atho.

* De hac re vide ipsius Bellonij historiam de avibus lib. 6. cap. 7. & lib. 7. cap. 30. ubi Mollicipem à Pardalo distinguit.

*Rariores montis Athou stirpes, sponte nullaque cultura
adhibitâ provenientes.*

C A P. XLII.

MONTEM Athon præ reliquis, ubi unquam pedem fixerim, locis, herbosum observavi: nullaque in eo rarior est planta, quæ eodem antiquo nomine non sit cognita, quo à Theophrasto, Dioscoride, & Galeno donata: Planta illa, parvula radice prædita, quam Veteres Apion nominabant, nunc Chamæpydia nuncupatur; nullusque est Caloierus in toto monte, qui eam laxandi facultate præditam esse non norit. Quoniam verò multos magni nominis viros hallucinatos comperio, qui ipsius loco aliam fumunt, atque spuriam ejus iconem exhibent, ejus vivam imaginem oculis subiicere libuit, quam ex ea exprimi jussimus, quæ ex radice per octo menses integros à nobis extra terram servata, tandemque telluri commissa, folia, flores, & semina produxit, qualia in sequenti figura conspiciuntur. Montis Athou Caloieri hoc privilegium obtinuerunt, ut nemini toto monte præter ipsos habitare liceat: hanc ob causam fructiferis arboribus, vitibus & oleis cum

eum excolunt. Merito illis dicatus est, quoniam hominibus secessu & solitudine gaudentibus convenit; dignusque est qui cum deliciarum quodam paradiso comparetur, iis qui rure delectantur. Hippoglosson istuc admodum frequens est, quod ipsi Coraco Votano, hoc est, cornicis herbam nuncupant. Veratrum nigrum in multis vallibus crescit. Nemo est in toto monte, cui arbor quam Plinius Alaternum appellavit, veteri legitimo nomine, quo ipse Theophrastus usus est, Phylicæ, nota non sit: Corcyrensis verò & Cretensis Elæprinos dicitur, quoniam, ut Plinius scribit, folia habeat inter Ilicem & Oleam media. Fagus quam Galli *Fousteau* nominant, in eo monte frequens est, ab omnibus Oxya appellata; de qua postea plura, quia diu per eum montem oberravi, illam quærens, Oxyam à Fago differre existimans. Quæ veteribus Ostria dicta fuit, antiquam appellationem istuc adhuc retinet, eaque mons abundat; illa ipsa est quam Galli *Haisire* vocant. Mirari verò subit quosdam meos populares doctos & rerum peritos, adeò hallucinatos esse, ut eam quam vernacula lingua *Haisire* appellamus, Latinorum Cerrum esse putarent; quandoquidem *Haisire* nullam glandem ferat, & Ostria à Theophrasto tam graphicè sit descripta. Aria etiam vetustum nomen retinet, licet Idæ montis in Creta incolis Acylaca dicatur. Quandoquidem autem tanta est rivorum è

numerosis limpidis fontibus defluentium commoditas; quoquò te obvertas, & in umbra deambulare voles, tanta elegantium stirpium frequentia oculis obiicitur, ut nullus quantumvis tristis aut melancholicus, ilicò non recreetur tam numerofo arborum perpetua fronde virentium aspectu; tanquam is locus de industria pro deliciarum quodam viridario exstructus fuisset. Sed quoniam in mentionem incidimus arborum in isto monte perpetuò virentium, eas ordine recensebimus.

Ferarum arborum perpetuò virentium in montis Athou vallibus sponte provenientes nomina.

CAPVT XLIII.

CELSÆ Lauri atque Oleastri istuc summos Solis æstus perpetuò reprimunt: Arbuti verò, quæ aliis in locis plerumque duntaxat fruticant, ingentes istuc fiunt arbores. Adrachne istuc abundat. Aria, Phylica, seu Alaternus, Ilices, in celsam magnitudinem excrescentes, montes istuc vestiunt, quemadmodum & Picæ & Abietes. Myrti latifoliæ cum steriles tum fructiferæ, Rhododendri rubro flore in summam celsitudinem attolluntur, earumque caudices crassitudine Ficubus non cedunt. Smilax lævis ad summum usque celsarum Platanorum fastigium perreptat, perpetuam gerens virentem comam adversus ventorum injurias & Solis ardores. Sed quandoquidem aliæ sunt arbores perpetua fronde virentes, præter eas quas in monte Atho inveniri diximus, non immeritò illas hoc loco subjungemus.

Arborum & Fruticum, quos in variis provinciis perpetua coma virere observavimus, nomina.

CAP. XLIV.

QVANDO QUIDEM stirpes perpetuò virentes describendi occasio datur, rationi consonum videtur, ut à celsissimis totius orbis arboribus, videlicet Cedris, auspicemur. Eas verò sigillatim describere non est animus: sed breviter hoc loco enumerare sufficiet. Præter jam dictas Syriæ præaltas Cedros, aliæ pumilæ inveniuntur Lyciæ, quarum folium spinosum: ob id à Græcis Oxycedri cognominatæ; atque hac nota ab aliis Cedri Phœnicæ generibus differentes, quæ obtuso mucrone prædita folia habent. In eo numero recensentur etiam Myrti, licet ejus varia sint genera; nam aliæ candidæ, aliæ nigre, aliæ angustiore folio, aliæ latifoliæ: quintum insuper est genus nobis admodum frequens, nempe quod in frigidarum regionum hortis colitur. Omnes coniferæ sive resiniferæ arbores, excepta Larice, eo etiam numero comprehenduntur: quas Gallicis nominibus efferemus, prout ab urbium & pagorum Sabaudæ & Arvernæ incolis ea didicimus.

Quo verò faciliùs intelligi possit, quales eæ sint, illis antiqua nomina adiiciemus. Quæ nunc Gallis Aleuo dicitur, Pinastrî nomen obtinebat, arbor Græcis incognita, atque à Pino silvestri differens. Quæ Gallis Suiffes dicuntur è genere abietum sunt, quarum aliæ mares aliæ feminae, eas Sapinos sive Abietes feminas appellabimus. Nam quæ veteribus Abies dicebatur, à Sapino differt. At Abies tribus gallicis nominibus donata est: nam alij *du sapin*, alij *du Vergno*, tertii *du Sap* vocant: verùm Sapinus Latinorum, Gallis *de la Suisse* dicitur. Atque ut faciliùs discerni queat, ejus iconem hîc adposuimus.

Quæ universæ Græciæ adeò familiaris est, & veteribus Picea dicebatur, plurimas appellationes Gallicas obtinet: nam Lugdunensis Gallia incolæ in Tarare môte, partim *Pignets*, partim *Pins sauvages* nominant: at gallica appellatio qua & Sabaudi & Arverni utuntur, constantior est in *Pignets*, quam *Pins sauvages*. Larix in Græcia non nascitur, Galli *Melese* nominât, sola inter coniferas folia hieme abiiicit: sed hæc sigillatim in libro, cui titulus est de Arboribus coniferis, scripta sunt. Aureæ mali, Poma Adami, Citria sive Poncires, Citrones & Limones eo etiam numero recensentur. Multa quoque Capparum genera perpetuo virent: quorum nonnulla in rupibus & scopulis Cretæ crescunt alia spinosa, alia spinis carentia. Aquifolia, Acacia, Aria* sive Acilaca, Cassiæ solutivæ arbores, Palmæ, Sena, Thamarindi, Adrachnes in Græcia frequentes, Philica, Balsami arbor, Buxus, Cupressus, Trapefuntina arbor cerasifera, Esculus & Cerrus aliàs Volagnida, Ephedra sive Anabasis, Erica, Phana, Cisti frutex, Ledon, & Glans unguentaria perpetuâ fronde virent: Item Hedera cùm alba tum nigra, Halimus, Hennæ frutex in Ægypto nascens alio nomine Alcanna, à Ligustro differens, quod Gallis *du Trœsne* dicitur, & hieme foliis spoliatur; at Alcanna ea retinet. Ilex arbor, Gallis *Chesne verd* dicta; Ilex coccifera, Gallis *Graine d'Escar-*

late nuncupata, Iuniperi cùm majores tum minores, Lauri quinque genera, quorum vnum odoris expers est, Lentiscus è qua Mastiche fit, Lycium, & Lanifera arbor, Libanotis coronaria, Sebeste, Sycomorus Ægypto peculiaris, Sabina prima & altera, Thuya, Suber, Taxus, Siliqua sive Ceratia, Nerion & Oenoplia, quæ alio nomine Napeca dicitur, & in Ægypto atque Syria crescit, Persea, Polemonia, Genistæ quoddam genus in Arabia solitudinibus nascens, Tragium Cretæ familiare, Acacia altera, Myrobalani, & Salvia Cretica, poma gestans edulia, & Anapala arbor dicta, perpetuò virent. Id quæ non ex alterius scriptorum lectione, sed ex nostramet observatione cognovimus: nihil etenim scripsimus quod ipsi non viderimus. Prætermisimus multas pusillas stirpes quæ hieme etiam folia non abiiiciunt, quale est Gallorum *Frelon*, Thymum verum, Satureia græca; & alias similes; cùm arbores & frutices duntaxat enumerare animus fuerit. Nonnullæ aliæ, ut Terebinthus, in arborum perpetuâ fronde virentium numero habitæ sunt: adiicere tamen nolimus, cùm aliter rem sese habere experientiâ didicerimus.

* *Aliam, ab ea qua vulgo creditur, Ariam novisse debuit Bellonius, cùm eam inter perpetuo virentes reponat: nam arbor ab omnibus rei Herbaria scriptoribus pro Ariâ habita, hieme perinde folia abiiicit, atque reliqua Sorbi genera.*

Vicinorum

*Vicinorum locorum observatio, quæ ex summo montis
Athou vertice conspici possunt.*

CAPVT XLV.

CANTHARIDVM genus est in Atho monte à nostris vulgaribus diversum, quod Græcis Buprestis dictum est, vulgaribus Cantharidibus alioqui formâ similium, nisi crassiores essent, pallidi sive lutei coloris, & admodum putidæ, indifferenter vescentes, vel rubo, vel cichorio, vel urtica, vel conyza, vel aliis herbis. Caloieri eas antiquo nomine appellant Voupristi: alis ad volatum aptis præditæ sunt, ut muscæ. Ejus nominis rationem satis manifestam nobis dederunt, quam suo magno malo experti sunt. Nam si jumenta aut alia animantia ruminantia, simile insectum devorent, vel herbas quibus inhæserunt depascantur, intumescunt & moriuntur. Quemadmodum autem Viperæ cui nomen *Prester* est, morsus hominibus perniciosus est: sic cantharis illa lutea supra dicta, bobus præsens est venenum, atque etiam, ut credimus, hominibus: eam ob causam Græci olim Buprestin nominarunt. Alia adhuc ejus veteris appellationis etyma in variis Auctoribus inveniuntur. Montis Athou Platani altitudine cum Libani Cedris, & montis Olympi & Amani Abietibus comparari queunt. Smilax aspera in dumetis nasci gaudet, & per ejus montis sepes, quemadmodum & Smilax lævis (quæ à domestica sive culta, quæ varii coloris fabas profert, distinguenda est) in summam altitudinem monte Atho libenter excrescit, ut etiam ad celsarum Platani arborum cacumina pertingat, ipsiisque supremis ramis sese convolvat. Vitis silvestris naturam obtinet, quæ semper in altum tendit, præfertim si inveniatur cui innitatur, quemadmodum & Ephedra. Si Smilax, cujus nunc meminimus, pumilam arborem cui incumbat nanciscatur, supra illius altitudinem nec attolletur nec excrescet ut illam deprimere possit: contra verò si vastam arborem nacta fuerit, perpetuò attolletur donec ejus cacumen occupet, licet ipsa etiam arbor sidera petat. Nunquam à rustico, à quo Smilacis nomen percontati sumus, addo propriam dictionem expectassemus, qua antiquum ejus nomen exprimeretur: eam etenim vulgari Græca appellatione Smilachia nominabat. Altissimum montis Athou jugum, magisque celebre, in extrema Cherroneso, propter summam altitudinem, perpetua ferè nive tegitur, quæ in æstatem usque permanet: summum fastigium sterile est, asperrimis difficilimisque scopulis constans. In eo cum essemus, atque montis partem Septentrioni obversam, in qua etiam nix diutissime antè quàm dissolvatur, permanet, contemplaremur, uberiores, atque arboribus magis abundantem, pluresque stirpes in convallibus producentem observavimus. Quæ verò Meridiem spectat, arida est, sterilis, nullas arbores habens, præfertim circa ipsum verticem. Summum montis jugum pyri formam refert; nam & acuminatum & rotundum est: in cujus summo vertice sacellum, quò monasterii Agias Laura ad montis radices fiti Caloieri, certa anni die conscendunt, ibique liturgiam canunt: eam autem diem certo inter ipsos constitutam omnes norunt, illamque esse existimo quæ mense Augusto Divæ Virgini sacra est. Cum porrò in summo montis jugo essemus, insulas & provincias vicinas, veluti Cassandriam, quam Schiatho vocant, Scyron, Lemnon, Thasson, Samothracen, Imbron, adèdè facile conspiciebamus, ac si viciniore nobis fuissent. Semper istic aura est frigidissima, quam diu perferre nequivimus. Inde descendentes per partem Meridiei obiectam, & ad montis radices vicini, Abietum & Picearum silvas invenimus, quæ à Cretensibus & Arvernensis nonnihil differunt: nam earum coni adèdè firmiter ramis inhærent, ut si vi detrahantur, rami fragmentum cum coni pediculo sive hastula semper simul evellatur: præterea polita sunt, neque ut alii scabri. Istic etiam Ferulam, & Peucedani Centaurii que majoris abundantiam invenimus. Quocumque per montem pergas, nullam viam reperies, qua ascendendum aut descendendum non sit: nam tota regio inæqualis est.

*Montis Athou Caloieros sive Monachos, mechanicas
artes exercere.*

CAP. XLVI.

IAM antè scripsi Caloieros ipsos suam lanam in fila ducere: eam ob causam, qua ratione id faciant, describere consentaneum duximus; quandoquidem eorum colus, fusus, & verticillum nostris dissimilia sint. Colus ex canna sive arundine constat quæ Donax dicta est, & intra tres nodos duntaxat resecta, ut foramine facto tres in id lævæ manus digitos

digitos inferere possint, nempe minimum, & binos ab illo proximos, liberum relinquentes pollicem & indicem, ad lanæ pensâ trahenda, & fusô applicanda. Summa cannæ articulatio furculæ in modum incisa est, ut lana illi imposita firmiùs cohæreat. Caloierus suæ regionis more fila ducens, colum lateri non applicat, sed tribus digitis sublevatam sustinet. Lanam magno apparatu non præparant, sed eam calida duntaxat lavant, & paululum carminant; propterea fusus colui quodammodo respondere debet. Mirum igitur non est si veteres nonnullas stirpes colus, fusi, & verticilli nomine donarunt: nam & hodie Attractilis herba fusi vicem illis præbet: ejus enim caulis rectus est & lævis, tamquam arte expolitus esset. In ejus penuria bacillo minimi digiti crassitudinem non æquante, sed æquali ubique utuntur, cui ferrum hamuli piscatorii modo formatum infigunt, ut filum comprehendat è quo fusus dependeat. Verticillum etiam colui & fusô respondere necesse est, quod cum nostrarum mulierum verticillo nihil commune habet. Quoniam autem solummodo excogitatum est ad fila commodiùs ducenda, atque ut fusô pondus addat, indicare volumus Græcorum verticillum, etiam nunc illi simile esse, quod veteres descripserunt, quodque eam auctoritatem obtinuit ut & herbæ, & pisci nomen daret Sphondylium, quem piscem frequentiùs in Anglia quàm in Gallia reperiri scimus. Græcorum verticillum dimidiato pyro in binas partes per medium secto simile est: per medium perforatum est, dentibusque caret. Id verticillum superiori fusi parti infigunt, inferiore fusi parte deorsum propendente: fila autem nostro more torquent.

Nullam unquam in totius montis ambitu urbem muro cinctam fuisse credimus: quia nulla murorum vestigia exstant: Vranopolis, Palæotrium, Thyssus, Cleone, Apollonia, Cassera, à Plinio enumeratæ, solummodo exigui pagi fuisse videntur, ubi nunc monasteria sita sunt.

Caloierum inter reliquos invenimus, qui recens ex Sophia in montem Athon habitatum advenerat, lagenas è salicis amerinæ virgultis, aut tiliæ cortice, aut castanæ summis furculis, aliòve ligno sequaci ut est ulmi cortex, texendi admodum peritum. Absoluta & probè contexta lagena, aliqua materia, ne perflueret, inducenda erat: ad eam igitur rem Piceæ resinam, Græcis *ωδύνη*, & Latinis Spagas dictam dictione Plinio usitata, sumebat, quam (cum pinguis & lenta sit) paululum decoquebat, & calidam in lagenam iniiciebat, quæ foramina & furculorum corticumve interstitia complebat & indurabatur; hacque ratione lagenæ stipabantur ne exstillarent. Ejusmodi lagenæ viatoribus sunt commodissima: nam neq. Solis ardore faciliè finduntur uti lignæ, neque fragiles sunt ut terræ, neque graves ut stannæ. Quoniam verò leves sunt, atque diu conservari possunt, itaque qui illas conficiunt Sophiæ (in Servia Græciæ Provincia ea urbs est) habitant, & inde per Græciæ insulas venales circumferre solent, Sophiæ lagenas appellant. His Walachi, Bulgari, & Circassi libenter utuntur.

Cancris aqua dulcis, in montium rivulis versantes, à nostris fluviatilibus Cammaris, quos vulgus Cancros appellat, diversi.

C A P V T XLVII.

PEDESTRI itinere per montem euntibus (nam equiti, nisi qui regiam viam sequeretur, non liceret, imò ne pediti quidem, nisi quis agilitate præditus, animi gratia spretoque omni labore & molestia id faciat) itineris dux à via nota aberravit, sic ut quo destinaveramus eo die pervenire nequiremus; nec com meatum ullum nobiscum sumferamus. Tandem sub noctis crepusculum ad quendam rivum pervenimus cancris, nostris cammaris dissimilibus, ad eò abundantem, ut mille temporis momento capi potuissent. Caloierus eos crudos manducare cœpit, asserens costis meliùs sapere. His etiam cum illo vescebamur, neque jucundio rem saporem ullo in cibo invenire memini, sive fame urgente, sive cibi novitate id accideret. Cum autem eos cancos à nostris cammaris diversos esse observaremus, eos è mari perreptasse arbitrabamur: at obvertentes nos, & regionem ad mare descendente m contemplantes, locum ad eò sublimem & aditu difficile m animadvertimus, ut nullo modo perreptare eò potuissent iudicaremus: deinde cum exactiùs illos observassemus, inter eos & marinos magnam dissimilitudinem deprehendimus; & istic expresse annotavimus cancos esse fluviatiles à cammaris diversos. Stirpis genus quoddam in valle invenimus Elegia nuncupatum, cujus ramis pro calamis scriptoriis utuntur: nam neque Turcæ neque Græci anserum pennis uti norunt.

Porten-

Portentosa vivendi inter Græcos sacris addictos ratio; quæque aſperitate, ſuperſtitione & ceremoniis in cibo & potu utantur.

CAPVT XLVIII.

PORTENTOSAM cujuſdam Caloieri vivendi rationem deſcribere volo; ut qua ratione reliqui vivant, faciliùs intelligi queat. Poſtridie cum in monaſterium Simeoni perveniſſemus, Caloierus quidam, ferrariam artem exercens, aſthmaticus, lenta febre laborabat, quem ingens tuſſis vexabat, & magna ſitis perpetuò torquebat: is ad prandium nos invitans, Saracoſti, hoc eſt, unius ex illorum quadreſimis ſive angariis tempore, ciborum delicias quibus uti ſolebat nobis adpoſuit. Iſti Caloieri quadreſimarum ſuarum tempore piſcibus ſanguine præditis non veſcuntur: itaque herbis, alioque huiusmodi modico apparatu uti neceſſe eſt. Nobis igitur erucam, eleoſelini radices, porri bulbos, cucumeres, cepas, atque puſſilla allia virentia appoſuit. Hæc omnia ex communi monaſterii horto deſumpta erant, tametſi nonnulli etiam privatos hortos colant. Herbas prædictas crudas ſine oleo & aceto edimus: quoniam apud iſtos miſeros ea eſt conſuetudo. Nobis præterea adpoſuit olivas nigras conditas, quas Dermatias appellant, atrum panem biſcoctum, atque vinum. Biſcocto pane utuntur Caloieri, ne ſæpiùs clibanum calefacere cogantur. Invitavit & binos è ſuis ſodalibus, qui ſalitos & deſiccatos nonnullos piſces attulerunt, ſepias, polypos, lolligines. Eo autem tempore omni cancrorum genere, marinis cochleis, aliisſque teſta incluiſis, quales ſunt mytuli & oſtreæ, illis veſci licet, quoniam ſanguine carent. Miſer æger conquerebatur appetitum planè eſſe dejectum, ajebatque, niſi nuces ſibi à morbi initio reſervaffet, jam diu terra obrutum fore: atque iſtis ſolis vitam conſervatam referebat, quoniam illi orexin excitarent ad paululum panis aquâ intincti cum olivis ſalitis edendum. Iſti Caloieri à crudis cepis & alliis cœnas ſuas inchoare ſolent, atque crucâ & naſturtio finire; media & primaria cœnæ fercula olivæ ſalitæ, & fabæ aqua maceratæ ſunt: atque cujuſcunque tandem conditionis ſint, ſani vel ægri, vinum aquâ temperare non ſolent. Huius Caloieri victus ratione conſideratâ, perſuadere conati ſumus ut boni ſucci piſce aliquo recente uteretur; nam admodum macilentus erat, & toto corpore valdè extenuato: at ille reſpondit, etiam ſi ſtatim moriendum eſſet, illo veſci nolle, nedum carne. Ea vivendi ratio non modò apud Caloieros locum obtinet, aut apud ſacerdotes, aliòſve ſacris initiatos in Græcanica eccleſia; ſed etiam apud plebem, quæ mortis etiam pœnâ propoſitâ, quadreſimæ ipſorum tempore piſcibus ſanguine præditis, aut aliâ re pingui veſci nolit: adèd rigidi ſunt huiusmodi ſuperſtitionum obſervatores.

E monte Atho in Saloniki proſectio, & de raris piſcibus qui iſtic capiuntur.

CAPVT XLIX.

MONASTERIA ad maris littus ſita, ut ſunt Laura, Yuero, Vatopedi & pleraque alia, noctu ſuas naviculas in portu aut maris littore non relinquunt, præſertim ubi portus minimè tutus eſt: ſed eas è mari ſubductas locis quibuſdam concludunt, quorum valvæ ſunt ferreæ, ut igni quem piratæ inſicere poſſent, reſiſtant. Pauci ſunt tuti portus in montis ambitu, exceptis qui in Vatopedi & Laura ſunt: propterea frumentum rariùs ferunt. Sed cum vites, oleas, ficus, cepas, allia, fabas & legumina colant, permutationem cum Nautis faciunt qui illis triticum advehunt, vel illud præſenti redimunt pecunia. Molas in hoc monte vidimus tam pauca aqua impelli, ut rivi canalis profluentem aquam continens vix brachialem craſſitudinem æquaret. Piſcinam autem humili loco ſtruunt, partem ſuperiorem amplam & capaceſſimam habentem, inferiorem verò paulatim in anguſtum coactam infundibuli modo: in ea foramen eſt tanto impetu aquam emittens, ut in exiguam rotam, aliâ ratione quàm noſtræ ſunt, fabricatam, incidens, quantumvis magnum molarem lapidem impellere poſſit. Lauri cujus in convallibus magna eſt copia, baccas colligere ſolent, è quibus oleum exprimunt, quod venum exportant per Wallachiæ, Bulgariæ, Serviæ urbes atque loca vicina. Marinos urſos, quos Neapolitani & Maſanenſes Maſſacara nominant, iſtic capiunt, Aſtaci marinis ſive Homar Gallorum ferè ſimiles; ſed invalidi ſunt ut Locuſtæ, & aculeis carent ut Aſtaci: nam Locuſtæ dorſum aculearum habent ut marina Aranea: atque adèd hunc piſcem intellexit Suetonius Tiberii Cæſaris crudelitatem deſcribens, qui aſpero Locuſtæ cortice miſero piſcatori os dilacerari

cerari iussit. Nos Gallicè *Sauterelle de mer* reddere possemus. nam quæ Massiliensibus corrupto sermone Langouste dicitur, puro sermone Gallico *Sauterelle* appellari posset. Itaque excusatum volumus errorem ab operis typographicis nostra absentia commissum, quæ hujus piscis iconem in aliud caput Libri piscium transtulerunt. cujus rei admonitum lectorem volui.

E monte Atho digressi vt Saloniki proficissemur, facilè biduo istuc pervenimus. Saloniki ingens est oppidum, celebre & opulentum, olim Theffalonia nuncupatum, cujus D. Paulus meminit: in Theffalia proximè Macedoniam sita est: in ea pestis aded grassabatur, ut plurimi mercatores urbem desererent, & suas facultates negligenter. Turcæ inter reliquas nationes omnium minimè à pestis contagio sibi metuunt;

ideoque nulla formidine inter eos qui peste icti sunt versantur, quod in Saloniki observavimus. Biduum dumtaxat in itinere à Saloniki ad Siderocapsæ fodinas insumimus, quæ in loco sunt à Veteribus Chrysites appellato: nunc autem pagus est, tam magni proventus Turcarum Imperatori, ob auri & argenti copiam quæ ibi colligitur, quàm maxima urbs universi ejus imperii: attamen non diu est quod fodina erui cæperit, ex qua aurum & argentum conflatur. Antea paucis ædificiis pagus instructus erat: nunc verò, oppidi formam refert. Siderocapsa inter valles sita est, ad radices montis cujusdam in edito siti ad majoris cujusdam montis clivum, quam aptius cõparare nesciremus quàm cum oppido Ioachims Thal in Bohemia sito, quod Latinè Vallis Ioachimica dicitur. Metallica quæ ex Siderocapsa eruntur, in causa sunt, ut qui huic rei student eò confluerint, & magis populosam eam reddiderint. Peramœnos hortos & vireta istic instituerunt, & ubique adest aqua quæ hortos multo commodiores reddit: præsertim autem vineta vicinis locis sita egregie exulta sunt. Siderocapsæ fodinarum incolæ hominum est colluvies, linguæ varietate inter se differentium, ut sunt Illyrici, Bulgari, Græci, Dalmatæ.

*Auri & argenti fodina Turcarum Imperatoris:
atque de obrizi auri origine disceptatio.*

C A P V T L.

SIDEROCAPSA in Macedonia sita est Servia contigua: eumque esse locum, in quo Philippum Alexandri Magni patrem, aureos Philippicos primùm cudisse Diodorus scribit, puta cum Crenidas fodinas invenisset, atque eas excoluisset: namque refert illa ætate singulis annis, mille & amplius auri talenta reddidisse. Metallica quæ nunc istic laborant operæ, magna ex parte Bulgari sunt. Vicinorum pagorum eò ad mercatum confluentes rustici Christiani sunt, atque Servianicè & Græcè loquuntur. Iudæi similiter istic aded aucti, ut Hispanicam linguam quodammodo vulgarem reddiderint: etenim inter se versantes & sermones conferentes nulla alia lingua utuntur. Siderocapsæ diutiùs substitimus, ut fodinas observaremus, tum etiam quod magnoperè conspicerem cuperem qua ratione aurum è sua vena eximeretur. Cum verò aurum omnium metallorum sit perfectissimum & purissimum, atque tam varia nomina in Europa adquisierit; perpendere volumus, an illa in sua vena adipisceretur: at ipsius impuritatem aliunde, quàm eorum, qui id commiscunt, infidelitate, non procedere comperimus. Aurifabri, & Monetarii diversa illi nomina tribuunt, atque aliud altero vilius constituunt; inde factum ut aliud aurum ducatorum, aliud aurum coronatorum, aliud aurum scutatorum, aliud aurum rhenense dicatur; unum viginti karatis, aliud octodecim, reliquaque in hunc modum pluris vel minoris æstimantes. At ejuscemodi nomina & precia in variis regionibus nata sunt, in quibus eorum qui illud commiscuerunt & aliorum metallorum ipso viliorum miscellanea multiplicarunt, infidelitate adulteratum est. Ea porrò multiplicatio, ex eorum, qui illius precium in nummorum recentiorum generibus augent, arbitrio, excogitata est. Ducati etenim, Scutati, Philippei, Angeloti, Portugallici diversimodè ex puriore vel impuriore auro cusi sunt. Id autem inventum non est recens: legimus enim jam vigente Romanorum imperio, Rempublicam, cum graviores bellorum impensas tolerare nequiret, nummorum pondus interdum minuisse, ut id lucri accederet, atque purum argentum, admixta æris octava parte adulterasse & auxisse.

Natura

Natura numquam oblectata est perfectiorem substantiam elementarem condere, quam aurum : nam non minus purum & sincerum est in sua qualitate, quam ipsa simplicia, ex quibus compositum est, elementa. Non igitur immerito præ reliquis divitiis illud aestimamus, atque reliquis metallis præcellere censemus. Nam Natura, æquâ quantitatis proportionem cum elementorum symmetriâ respondente illud condens, ab ipsa origine jam expurgatum reddidit, ipsorum elementorum simplicium instar : atque istâ elementorum, in virtute pari, conjunctione adeò delicatam & perfectam indissolubilis unionis mixturam generavit, ejus colligationem tam fideliter fabricans, ut incorruptibilem massam constaret, quæ in sua excellentia & bonitate in æternum permanet. Eam ob causam neque à temporis injuriâ vinci, neque ullam excrescentiam, aut rubiginis superfluitatem in se continere aut ferre potest aurum. Nam tamen multo tempore aquâmersum aut igne sepultum maneat, nullam tamen inde maculam contrahit, neque aliam qualitatem, aut ponderis imminutionem acquirit. Illud singulare privilegium præ reliquis metallis obtinet.

Ex Siderocapsæ fodinis ingens auri & argenti summa Turcarum Imperatori accedit : nam singulis mensibus, deductis operarum stipendiis, pro sua portione decies octies mille ducatos, nonnunquam triginta millia, interdum plus, aliquando minus accipit. Qui censum pendunt, non meminisse affirmarunt iam inde à quindecim annis minus pendisse novem aut decem ducatorum milibus in singulos menses pro Turcarum Imperatoris jure. Metalla verò istic purificantur labore & industriâ Epirotarum, Græcorum, Iudæorum, Wallachorum, Circassiorum, Servianorum & Turcarum. Circiter quingentæ aut sexcentæ fornaces per Siderocapsæ montes sparsæ sunt : neque ulla est quæ peculiarem dominum non habeat, qui suis expensis omnia necessaria in ea peragi curet. Porro cum fossores, tum qui effossam fodinam educunt, Caduceo sive virgula divina non utuntur, sed sine forte aut supputationis calculo, fossionem prosequuntur prout illam commodam & utilem initio invenerunt. Pyritis sive Marcalitæ genera variis prædita sunt coloribus. Aurum verò atque argentum purum non reperiunt, quin prius fustum fuerit. Neque Chryfocolla istic est, neque Cobaltum : neque fossilium carbonum apud illos usus : aliâ verò ratione metalla excoquunt quàm in Germania. Eorum fodinæ fluoribus carent. Leges inter Metallicos sancitæ diligenter ut in aliis provinciis observantur. Qui argentum ab auro aquæ fortis beneficio separabat, Christianus erat Armenius. Vocabula quibus nunc Siderocapsæ res metallicas exprimunt, neque Græca neque Turcica sunt : nam Germani qui primum eas fodinas excolere cœperunt, incolas metallicarum venarum, & instrumentorum quibus in eruendis venis utendum, nomina Germanica edocuerunt, quæ deinde exteri cum Bulgari tum Turcæ observarunt. Eorum officinæ à Germanicis differunt : in quibus tota hebdomada laborare solent, initium à die Lunæ facientes & die Veneris finientes, quoniam Iudæi die Sabbati feriantur. Omnes camini feu fornaces secundum riuulos exstructæ sunt, quia rotas quibus folles sublevantur aquæ impetu versari necesse est. Septem autem sunt ii riuuli, quorum hæc sunt nomina, Pianize, Amerpach, Kyprich : qui verò ad Orientem spectant, Roschetz & Isvotz nuncupantur. Fornaces in quibus Pyrites colliquantur, viliter exstructæ sunt : ut quæ duntaxat tignis & asseribus plutei sive tabulati in modum coopertæ sunt : Ampli sunt camini & in ædificii meditullio exstructi, valido muro posteriore parte constantes, at anteriore levi materia clausi, quam die Veneris sub noctem diruunt : nam cum fornacis quodammodo in modum exstructi sint, fumum sive candidam fuliginem recipiunt, Veteribus Spodos appellatam, ex metalli vapore exhalantem, & quo flamma maxime ferit loco, dum vena colliquatur, camino adhaerentem ; Græcorum vulgus Papel, alii Papula nominant, cujus apud illos nullus est usus, aut pretium. Invenitur & Pompholyx, supradictâ paulo candidior : utriusque si quis colligere vellet, facile singulis septimanis decem libras cogeret. Folles erecti statuuntur ore in terram ad camini imum obverso : sublevantur verò & deprimuntur brachiis è rota quæ aquæ impetu extra ædificium versatur, immixtis. Rota binas cruces habet, quæ octona brachia constituunt per medium rotæ infixæ. Quatuor priora brachia folles comprimunt : reliqua verò quatuor perpetuò non exercentur, quoniam ad alios folles, quibus plumbum ab argento separatur, impellendos sunt destinata. Caminus sive fornax ingenti ore hiat, per quod carbones & vena colliquanda alternatim iniiciuntur : atque bina foramina habet, alterum infernè juxta terram, per quod liquefacta vena effluit, alterum paulo supra in ipsius camini quodammodo meditullio, qua ventus expirat, & ignis, exhalatione opus habens, aërem recipit. Materia per imum foramen effluens, cum suo excremento, quod semper supernatat, delabitur : perpetuoque id excrementum à metallo, quod in imo subsidit, parva quadam fossa fornaci contigua, eximendum est. Quoniam verò leviora excrementa inutilia sunt, operæ illa paulatim auferunt & abiiciunt : nam cum frigescent, crustam supra

E E

metallum

metallum inducunt, quam virga ferrea decutiunt: at aurum, argentum, atque plumbum, quæ simul mixta, gravioraque sunt, in imo subsidunt. Plumbi autem ab argento separatio ignis è carbonibus conflati calore non fit, sed flammæ ignis è crassioribus lignis violentè conflati vi. Ad eam rem folles aliâ ratione quàm primos collocari necesse est: primi enim erecti sunt atq. ori innituntur: qui verò ad plumbi separationem sunt destinati, obliqui jacent, atque quatuor, ut diximus, brachiis aquæ impetu rotatis sublevati inflantur. Plumbum flammæ ignis è lignis conflati vi colliquatum, ab eo quod ignis è carbonibus constantis ardore liquatum est differt, neque plumbum videtur, sed potius metalli recrementum. Vulgus Græcorum Molini appellat, nihilque aliud est quàm plumbum in Lithargyri substantia, quod Molybdæna nominatur, quæ postea denuò colliquatur vt plumbum fiat. Quanto autem magis ab ea repurgatum erit argentum, tanto purius reddetur. Latini, argenti recrementum Scoriam nuncuparunt, idque est quod Galli parum honesto vocabulo *merde d'argent* appellant, quam metallarii ut omnino inutilem abiiciunt. Græci dictione à Germanis sumtâ, vulgo Lefchen nominant. Cùm Galenam excoquere volunt, eam nonnihil comminutam supra ignem è lignis & carbonibus constantem, quem in arê struxerunt, coniiciunt: nam nisi excoqueretur, cùm alioqui marmoris instar dura sit, à fornace non domaretur. Illam igitur excoquunt magnâ lignorum & carbonum congerie, Galenæ copiam illis iniiciendo, atque alternatim alia aliis permiscendo, deinde ignem subiiciendo, donec colorem mutaverit: tum demum in fornace colliquandam, inferunt. Livius Siderocapsæ, olim Chrysite nuncupatæ, fodinas describens, ait Macedonum reges sua bella feliciter gessisse, ob ingentia tributa quæ ex fodinis accipiebant, eosque auro & argento Macedonico illustres evasisse. Credibile etiam est Philippi conatus sine eo non adeò feliciter cessuros fuisse: neque ejus filium Alexandrum tam ardua moliturum. Sed per illud Reges multa præclara gesserunt. Itaque hæc laus soli auro & argento tribuenda est, quòd plerique ardui conatus felicem exitum habuerint, atque ingentibus bellis, quorum auctores fuerant, optatus finis sit impositus. Paulus Æmilius Romanus, victo Perseo Rege, Macedonas ne amplius auri fodinas exercerent inhibuit, ut hac ratione Macedonum opes imminuerentur, atque Romanorum aufererent. Solinus etiam auctor est, Macedoniæ fodinas puro auro opulentas fuisse.

*Qua ratione metallici aurum depurant, ex quo Turcici Ducati
cuduntur; unicùmque esse Ducatorum auri genus per uni-
versum Turcarum Imperatoris dominium.*

CAPUT LI.

SERIVM mandatum dedit Turcarum Imperator, ut aurum argentumque Siderocapsæ summa fide atque ut decet expurgetur. Modò retulimus qua ratione plumbum ab auro & argento separari soleat: auri verò ab argento separatio non est magni negotii: etenim ea solummodò fit aquæ fortis beneficio: eique rei præfectus est Armenus quidam; qui postquam aurum ab argento segregavit, in quadrangulas laminas pedem latas, binosque pedes longas, atque novaculæ dorso haud crassiores malleo diduci jubet. Eas in vasculum diligenter componit, atque pulvere quodam aspergit, hac ratione. Pulverem primùm è sale, alumine, contritisque tegulis constantem, in vase spargit, deinde quadratam auri laminam illi imponit, quam simili pulvere etiam tegit, ei rursus aliam laminam imponit simili pulvere conspersam; atque ita consequenter aureas laminas & pulverem alternatim commiscendo, atque aceto conspergendo donec vas plenum sit. Postmodum vi ignis è carbonibus conflati, per integrum diem artificialem calcinantur & excoquuntur, donec probe aurum expurgatum sit; ex quo cusi ducati, postea Constantinopolim perferuntur. En igitur ut mortales suas met leges observantes, ducatorum aurum, reliquis auri generibus præferri voluerunt, quandoquidem certum sit illud purius esse quovis alio auro cuso, quod plerumque commixtum est. Aurum apud Turcas cusum, purissimum aurum est ducatorum; quod adeò molle & delicatum est, ut facile inflecti queat. Cujus, quemadmodum & ceteri auri splendor, etiam si impuris manibus tractetur, ilicò non inficitur, sed perpetuò splendet & in naturali suo colore permanet. At reliqua metalla cuiquam rei adfricata, suæ tincturæ notam relinquunt: quod minimè facit aurum, quod neque luteo neque nigro colore inficit. Mirum itaque non est, si solus color ad ipsius amorem nos rapiat; præsertim cùm communionem quandam cum Solis radiis habere videatur, eaque virtute polleat, ut quemadmodum ejus elegantia nostris oculis placet, singuli etiam illo
frui

frui desiderent. Aurum quacunq̄ue ratione, sive solidum, sive limâ contritum, sive in folia diductum, intrò assumptum, vitam facultatem non offendit, ut reliqua metalla; imò ipsam & cor plurimum reficit: cujus quidem facultatis licet Græci scriptores non meminerint; Arabes tamen ipsâ experienciâ didicerunt. At ejus facultatum prætextu, nonnulli impostores, magnas fraudes comminiscendi occasionem sumserunt: qui excellentius quidpiam quàm medici nomen affectantes, Curatores sese appellârunt, novam quandam facultatem in auro se invenisse simulantes: etenim duplices ducatos pueris mandendos præbuerunt, eos suo more educantes, quorum salivam curiosè excipientes, ægris sumendam præbuerunt. Sed cum meræ & crassæ sint imposturæ, eos in posterum puniendos censemus.

Unde fabula de aureo Vellere originem sumserint: deque Periano & Induo auro disceptatio.

CAPVT LII.

SÆPIVS inter eruditos viros disputationes exoriri intelleximus, utrum in fluminibus aurum arenis permixtum inveniretur, quemadmodum vulgo creditum est: ea res nos impulit, ut nonnihil hoc loco de eo ipso ageremus. Certum est mortales ab omni antiquitate quibus fieri potuit commodioribus rationibus aurum scrutatos: Experienciâ autem edoctos, aurum quod fluviorum arenis permixtum est, ponderosius cum sit & minutis granis constet, ad inum subsidere, atque cum difficultate separari. Itaque industriam segregandi rationem excogitantes, arietinis velleribus illud exceperunt. Hinc conjecturam facimus, argenti vivi usum apud eos nondum invaluisse, qui nunc maximè viget: cum per vellera separandi ratio nunc exoleverit. Ex ea porrò auri ab arena segregandi ratione, nata est de aureo Vellere fabula; nempe Iasonem cum in Pontum cum Argonautis navigasset, atque ad Phasin flumen pervenissent, ubi indigenæ velleribus aurum separabant, occasionem sumsisse multa de ea re, cum ad suos redissent, referendi: sed quod de illis vulgatum est, non multum dissimile est iis, quæ de Periano auro referemus. Nam arietinum vellus Argonautas celebres non reddidit, sed aurum quod in navibus reportarunt. Licet verò quorundam fluminum auriferorum nomina jam à Plinio sint tradita; ea tamen hoc loco inferere minimè dubitavimus. Tagus in Hispania, Hebrus in Thracia, Rhenus & Danubius in Germania, Ganges in India, Pactolus in Lydia, Ticinus è Verbano lacu, & Abdonæ à Lario effluentes, Ada præterea & Padus in Italia aurum arenis suis permixtum habere perhibentur. Ceterum, quoniam plurimæ provinciæ sibi persuadent eos pisces qui in auriferis fluminibus capiuntur, auro vesci, occasio nobis data est, quædam de eâ re commentari; dignumque nostrâ observatione censuimus, rei veritatem exquirere. Pæsqueræ incolæ ad Benacum Lacum, atque etiam qui Salo accolunt, sibi persuadent eos pisces quos ipsi Carpiones appellant, è puro auro alimentum sumere. Et ne tam longè exempla petamus, Lugdunensis provinciæ incolæ certò statuunt, pisces quos Humbles & Emblons nominant, alio cibo non vesci quàm auro. Nullus est rusticus Lacus Bourget accola, qui non asseveret pisces Lavarets, quos perpetuò in piscario fóro Lugduni venales reperias, alium cibum non degustare præter aurum. Lacus autem Paladrou in Sabaudia accolæ Emblon piscem atque Vmbram auro sustentari arbitrantur. Similiter Laudenses Mediolanensium Ducatu nobis retulerunt piscem Themolo, vel Themero illis dictum, veterum Thymalum, auri depastione pingue fieri. Sed singulorum anatome facta, & illorum ventriculis diligentius inspectis, comperimus alio cibo vesci, non auro: atque Lavaretos, Humbles, Vmbras, Emblones, Carpiones, Thymalos, tali ventriculo nequaquam esse præditos, ut aurum concoquere queat: licet incolæ communi proverbio dicant pisces aurum devorantes reliquis præstare, jam enumeratos innuere volentes, qui reliquos fluviatiles pisces succi bonitate superant: sed vulgus, rerum imperitum cum sit, verum esse asseverat.

Porro certissimum est, aurum, quacunq̄ue tandem mundi regione inveniat, non nisi magno labore & ingentibus expensis expurgari, sive in Peru provincia natum sit, sive in India. Rem exaggerent ut volent Hispani Historici, qui de Periano auro admiranda scribunt: attamen ex quibusdam locis historiæ illorum de Navigatione insularum Occidentis liquet, ejus venam fundi debere, quemadmodum in reliquis Europæ provinciis. Si illis fides adhibenda esset, quilibet in Indiam appellens (modò cruenti laborem sumat, non secus ac si quis vetustum parietem diruat) posse liberè tollere, & naves eo onerare videretur. Sed id fabulosum esse liquet: nam maxima auri à mercatoribus advecti pars, aliarum rerum quas intulerant, præsertim verò muliebris mundi per-

mutatione adq̄uifita fuit. Atque licet magnam ejus vim primâ illâ navigatione retulerint, fi nunc denuò navigationem inftituant, non eft quod fe tantundem adq̄uifituros fperent: nam cum primùm eò appellerent, id invenerunt longo jam tempore ab incolis collectum, atque eadem ratione qua in Europa fieri folet, repurgatum. Itaque sciendum eft, eos prima navigatione in Perùanas infulas fuma diligentia & omnibus mediis aurum & argentum quod Infulani diuturno tempore paulatim collegerant, perq̄uifiviffe. Sed concedamus illos denuò tantundem adquirere velle; an non tempus illud colligendi Infulani tribuere debebunt? Multo fanè tempore illis exspectandum erit, multæ deinde operæ adhibendæ quæ illud eruant; & neceffarii faciendi funtus: nam Indi è metallicis venis vi ignis id collegerant, non fecus atque in Europa fieri folet: quod illorum ipforum fcriptis probabimus. Quoniam autem Indi nullum pecuniæ ufum habent, eorum argentum & aurum in vafa conflatum fuiffe credendum eft. Nam licet Indorum fodinæ uberores fint quàm alibi, atque faciliùs minoribusq̄ue expenfis excoquantur quàm in Europa, vel licet eorum flumina plus auri arenæ permixtum ferant, quàm noſtra; magno tamen artificio, ingentibusq̄ue expenfis opus fuit in utroque genere, & longâ temporis morâ ad illud à fuis fpurciis expurgandum: minimè autem (ut plerique antè arbitrabantur) inventum eft in laminas conflatum, neque cuilibet tollere licuit, & in falculos componere ut faciliùs in naves deferretur. Rem autem fic fe habere, ipfi Scriptorum de Indorum Rege captivo fermonem facientes teftantur, cum plurimas ades ad aurum & argentum fundendû exſtrictas eſſe tradunt, auriq̄ue venam multo difficiliùs in planis colligi, quàm in montibus qui in divitibus Peru provinciis funt: montanumq̄ue aurum ſtanno & ſulphuri permixtum eſſe; à quibus ut ſeparetur, ingentem in monte ſtruunt ignem, qui ſuo calore ſulphur calefaciendo, argentum à reliquorum metallorum permixtione diſſolvat, & fluidum reddat. E quibus verbis ab ipſis ſupradictis Auctoribus deſumptis, liquet, aurum & argentum eâdem ratione quâ apud nos, è ſuis venis erui & expurgari: ubicumque etenim eximatur, ſemper judicandum minerale eſſe, atque conſequenter multis aliis metallis permixtum. Itaque ſi aliquando ingentem ejus quantitatem una vice retulerunt, illud ex Regum redemptione atque ſuarum mercium permutatione adq̄uifiverunt. Nos hæc ideò retulimus, quòd plerique exiſtimarent, aurum iſtic adeò vulgare eſſe, ut equorum ſoleæ ex puro auro fierent, & plauſtorum aratorumq̄ue rotæ eò munirentur. Aurum porrò non minùs è ſuis venis in Orientali India eruitur, quàm in Occidentalibus infulis Peru. Per Orientalem Indiam intelligimus Æthiopiam, cui dominatur Presbyter Ioannes. Literæ Latinæ Regi Luſitanæ ab ipſo inſcriptæ & typis expreſſæ fidem faciunt, ipſum millies centena millia drachmarum aut Regi Luſitanæ polliceri, ſi bellum adverſus Turcas gereret. Et fanè Presbyter Ioannes & pecunias & milites illi dedit, ut Turcæ bellum moveret. Ingens profectò auri ſumma, millies centena drachmarum millia una vice à Presbytero Ioanne Luſitanæ Regi præberi: attamen non idcirco dicendum eſt, quin plurimum impendendum fuerit ut ex ſuis venis erueretur. Idem Presbyter Ioannes quadriennio aut quinquennio poſt, alias literas ad Luſitanæ Regem dedit, quibus illum rogabat, ut è Chriſtianorum provinciis omnis generis artifices illi mitteret, præſertim autem eos qui aurum in tenues laminas diducere, numiſmata incidere, pecuniam cudere, atque in auro & argento ſculpere noſſent: item bonos typographos, qui libros typis exprimerent: ſed præ reliquis expetebat magnum numerum eorum qui in fodinis eruendis experti eſſent, quiq̄ue omnia quæ ad metallicas operas neceſſaria funt, callerent, puriores metallicas omnis generis venas à vilioribus dignoſcere noſſent, & aurum atque argentum à reliquis metallorum generibus exactè ſeparare non eſſent ignari. Ex jam dictis igitur literis patet, omne aurum & argentum Orientalis Indiæ metallicarum operarum artificio, induſtriâ, & magno labore è ſuis venis erui: ſed alias operas aliis in ſua arte magis peritas, & artem non æqualiter omnes callere, non modò iſtic, ſed etiam in Europa & Aſia. Et fanè plurimi metallarii è Bohemia, Saxonia, & reliqua Germania diſceſſerunt ut in Æthiopia laborarent, eoq̄ue Regis Luſitanæ ſumtibus perducti fuerunt. Itaque patet, in utraque India aurum è ſuis venis erui ſolere magnis ſumtibus & longo tempore, quemadmodum in Europa; atque illos culpâ non vacare, qui tam magna de iis ſcripſerunt, cum ſe à veritate aliena ſcribere non ignorarent. Atque ut exactiùs de hac re agamus, probare volumus, aurum è venis Occidentis erutum & expurgatum, non minùs præſtans & perfectum eſſe, illo quod ex Oriente erutum eſt: in Septentrione verò erutum, æquè perfectum eſſe, ac in Meridie deſumptum. Nam licet Oriens Occidente calidior & ſiccior ſit, atque Septentrio frigidior & humidior Meridie; propterea tamen aurum æquè perfectam concoctionem habere non deſinit in uno loco quàm in alio: nam quod in frigidiffima orbis regione eruitur, non minùs perfectum eſt, eo quod ex calidiſſima Æthiopiæ provincia

vincia collectum est. Sola experientia ad id probandum contenti erimus: quandoquidem omne aurum ex quacunque vena sit erutum, modò sit repurgatum, æquè sit perfectum in una mundi plaga ac altera, nulla habita temperaturæ loci, calidæ aut frigidæ, siccæ aut humidæ ratione. Et ne hæc disceptatio nimium rudis & aspera videatur, rationibus rei prædictæ respondentibus probare volumus. Dicimus enim, quòd si quispiam nobis aurum ex Æthiopia, quæ est calidissima totius orbis regio jam expurgatum e sua vena erutum adferret, deinde cum altero compararet quod ex Septentrionis frigidissima regione delatum esset, atque itidem fieret de auro in Oriente, atque Occidente eruto: singularum regionum aurum repurgatum, ejusdem precii esse comperietur, atque eundem colorem in Lydio lapide relinquet. Nam vi & calore ignis excoctum cum sit, massa e Septentrione petita neque deterior, neque purior erit eâ quæ in Meridie nata est, neque ullo modo ab ea differet: atque omne aurum e quatuor orbis partibus petatum, ejusdem qualitatis reddetur. Reliqua metalla, etiam perfectissimè repurgata, alterius sunt naturæ: nam vel levi injuria alterantur. At aurum, licet in tenuissima & aranearum telis subtiliora fila diductum sit, atque inter maximè corrodentia medicamenta, ut sunt sublimatum, ærugo æris, sal & acetum, sepultum, etiam si istis bis mille annos permaneat, non idèd corrumperetur, quinimò perfectiùs expurgabitur. Quòd si quis forsitan ista neget, nobis que animantia, plantas, vel earum fructus in exemplum adducat, fructus perfectiores in una regione quàm in alia esse dicens, atque animantia istic quàm alibi esse saniora, vel ferrum, chalybem, æs, plumbum, argentum, præstantiora & puriora in uno loco reperiri quàm in alio: ita se rem habere fatebimur; sed etiam negabimus quidpiam in rerum natura reperiri, quod æternum sit, atque omnibus injuriis sic resistat ut aurum. Nam omnia prædicta corruptioni subjecta, levi de causa mutantur, & bonam sive pravam qualitatem in ipso ortu vel in interitu adquirunt. Hinc fit ut cum maximè vigent, ejusdem qualitatis non sint. At aurum neque corruptioni neque similibus alterationibus est obnoxium: sed quamdiu hæc mundi machina consistet, perdurabit: quinimò neque aër, neque reliqua elementa, neque venti, neque mare, ejus maturitatem promovent aut retardant, sed suâ naturâ tale est.

Priùs quàm Syderocapsa discederemus, proximi montis celsissimi fastigium conscendimus, unde apertè insulam Lemnon & Arthon montem in mari Ægæo sita conspeximus. Deinde ad Macedoniæ continentem nos obvertentes, regionem inæqualem & montosam esse videbamus, quantum oculorum acies prospicere valebat: binos præterea lacus, dimidii diei itinere inde distantes. Facile etiam conspici poterant fodinarum loca, camini, atq. fornaces, hinc & inde per eos montes sparsa, cum ad Orientem tum ad Occidentem. Insuper utrumque littus ad radices montis Athou, qua parte Macedoniæ contiguus est, discernere poteramus: videbaturque ejus isthmus admodum exiguus: sed cum istic essemus, plus quàm quadrante miliaris patere deprehendimus. Maxima pars arborum quæ sponte silvestres in montibus nascuntur, sunt ostrix, fagi, Græcis oxyæ dictæ, quercus, castanæ. Domesticæ sive hortenses, sunt pyri, mali, amygdalæ, juglandes, oleæ, cerasi. Syderocapsæ pagus ab omni antiquitate vixit, postea aliquandiu neglectus fuit: sed ab hinc duodecimum aut decimum quintum annum, denuo valdè auctus est. Istic superstiosum fieri vidimus medicamentum, quod præsentibus nobis cum sit factum, commemorare hinc libuit. Turca quidam Iudæum splene laborantem curare volens, ejus mensuram supra alvum, charta excepit, quam ad novellam juglandem deferens, ex ipsius cortice tantundem excidit, quanta erat splenis chartacea mensura: deinde obmurmuratis plurimis turcicis verbis, atque ceremoniis quibusdam peractis, ad Iudæum regressus, corticem ejus alvo imposuit; deinde filo trajectum e camino suspendit, Iudæo affirmans ejus malum diminutum iri, prout cortex exsiccaretur. Sed Turca nobis imperitus medicus atque Anatomen minimè intelligere visus est, qui splenis mensuram in media alvo atque ipso etiam umbilico sumeret.

Istic duo Serpentum genera invenimus, nusquam antè nobis conspecta: Græci vulgari ipsorum lingua nobis Sapidi vel Sapiti nominabant, quæ dictiones plurimum accedunt ad eas quæ veteribus Seps vel Sips dicebantur. Pyrites sive Marchasitæ Syderocapsæ appellationem Græcam cum peregrina commutarunt: nemo etenim incolarum est, quisquis tandem sit, sive peregrinus sive Græcus, qui Ruda non appellet. Alii Quitz vel Kitz, Germanorum more vocant. Excrementum verò: Latinis Scoria dictum, metallici, Serviani, Bulgari, Albani, Iudæi, Turcæ, & Græci, vocant Schlackna, quæ appellatio potius Germanica quàm Græca nobis videtur. Aliud est porrò excrementi genus, à Schlaken differens, ab illis Lesken nominatum, gravius quàm Schlaken, quod spuma quædam spongiosa & levis est, uti metalli spuma: nam eximitur innatans venæ auri & argenti fusæ & colliquatæ, & abiicitur, quoniam nusquam ubi metalla funduntur, ejus usus est necessarius,

non magis quàm alicujus excrementi inutilis. Sed Lesken sive Leskena gravis admodum est, ejusque usus magis est necessarius: nam Germani & Bohemi aliis metallis permiscunt. Quemadmodum verò Stimmi, quod Latinis Antimonium dicitur, metallicum est vulgare, Lesken ferè in omnibus referens, eadem ratione atque ex eadem materia nascens, videlicet ex Pyrite auri & argenti, valde utile campanarum fusoribus, iis qui stannea pocula conficiunt, præsertim verò speculorum confectoribus, & typorum fusoribus; sic etiam illud Lesken aliis rebus mixtum utile esse posset. Sed nemo est in Syderocapsa, qui eo uti velit: attamen certi sumus commodissimè colliquari posse cum ferro ad tormentarios globos efformandos, qui præstantiores inde redderentur, & multo minoribus sumtibus fieri possent. Nulli tamen illorum id indicare voluimus, quoniam graviter peccare arbitrati fuisset: quandoquidem ejus tanta est, in diversis ejus montis locis copia, ut facile bis millies centena millia pondo colligi possent: eaque non modò ubi nunc excoquantur metallicæ venæ, sed diversis etiam ejus montis locis in quibus olim excoquebantur. Aliud nomen indere nequivimus, quia ejus appellationem antiquam minimè intelleximus: nam Græci qui in metallicis venis versantur, pauca vetusta nomina retinent. Syderocapsæ incoiæ magnam foliorum ejus fruticis quem Græci Rhus, Arabes Sumach appellarunt, copiam colligunt; crescit enim in iisdem montibus: iis pelles & coria dentant; ut Ægyptii siliquis cujusdam arboris apud eos frequentis, Acaciæ vocatæ; Græci & Asiæ minoris, quam Natoham vocant incolæ, calycibus Esculi; Illyrici myrto nigra; Galli quercus corticibus; Lesbii & Phryges picearum cortice. Et quoniam eo frutice abundant, lembos ejus foliis onerant, atque aliò transvehunt. Sed & ejus fructum diligenter colligunt, cui (nonnihil desiccato) corticem illum tenuem & rubrum adimunt, abjecto duro qui subest nucleo, atque per vicinos pagos vendunt ad condiendum & inspergendum cibus, sive ii ex oryza consent, sive offæ, juscula aliave ejusmodi edulia sint.

Multarum aliarum rerum singularium in iisdem fodinis & circa ejus regionis montes observatarum descriptio.

C A P V T L I I I.

SPIRACVLVM deinde inspicere voluimus quarundam fodinarum, quæ non multo antè prædivites fuerant, magnumque censum domino, qui Iudæus erat, referre solebant; sed quas, tametsi metallis abundarent, deserere coactus fuerat ob dæmonem metallicum, qui illas obsederat: is quoniam in capræ aurea cornua gerentis forma sese mortalibus ostenderat, idcirco spiraculo *Hyariss cabron* nomen inditum, in monte situm supra pagum Piavitz, apud rivum nomine Rotas. Is dæmon adeò malignus erat, ut nemo vel solus, vel alius comitantibus eas fodinas ingredi vellet: metu tamen cur minus ingrederentur haudquaquam impediabantur: nam & alii sunt metallici dæmones, ut nobis relatum est, minimè noxii, & alii etiam qui operas iuvabunt. Machinæ quibus vena extrahitur, ejusdem generis perpetuè non sunt. Nam aliquando vena adeò profunda est, ut duobus equis ad machinam versandam opus sit: cum verò non admodum alta est vena, quatuor viri sufficiunt. Interdum etiam ipsa vena in superficie & aperto est. Metallici quondam venam colliquantes, plurimum circa suas fornaces laborabant, quoniam foramen quod in mediâ fornace est, & per quod follium flatus expirat, continuè obturabatur abs excremento metallico, sic ut opus deserere cogerentur. Sed quodam die peregrinus quispiam istac iter faciens experimentum eos docuit quo huic incommodo subvenirent: attamen illum minimè prudentem existimârunt, quòd gratis eos id remedium docuisset. Nam si precium artis petiisset, facilè illi omnium nomine bis mille ducatos dedissent. Remedium autem tale est. Caminus, ut diximus, die veneris sub vesperam singulis hebdomadis diruitur, atque die lunæ subsequente restauratur, qua temporis intercapedine fornax & focus frigescent: anteriore camini parte restituta, magnam carbonis congeriem in imam fornacem coniiciunt, cui venam superaddunt, deinde rursus carbones; & sic alternatim venam & carbones superiniiciunt, donec fornax plena sit. Id semper primaria vice facere solent; deinde ignem carboni subiiciunt, & aquam supra rotam imittunt, quæ versata, folles ignem excitantes, attollit; subito carbones incensi, dum paulatim absumentur, venam colliquant. Ista follium inflatio dies & noctes non intermittitur: absumentibus verò se carbonibus & colliquante se vena, in fornacem iniiciunt album quendam lapidem, in parva fragmenta contusum, ne spiraculum in fornace obturetur. Splendens est hic lapis & arenosus: quem duplici nomine insigniunt, pro nationum diversitate. Nam

Serviani

Serviani, Bulgari, Wallachi & Turcæ *Varovitticos*, vel *Varovitnicos*, aut alia Græca appellatione *Assuest* vel *Asuest* dicunt. Is est lapis, qui illis, ut supra dictum est, demonstratus fuit: eumque ter aut quater singulis diebus in fornacem majore aut minore quantitate iniicere debent, prout metallum colliquefcens foramen per quod ventus exspirat, obturat. Pagus est supra Syderocapsam in summo montis vertice, qua Orientem spectat, situs, nomine Piavits, admodum incommodo loco; propterea quædam dumtaxat tuguria habet, tignis & asseribus tecta. In ipso monte magnos Scoriæ sive Schlaken acervos supra Piavits invenimus. Et quoniam à rivulis procul abest, subdubitavimus, an olim venti beneficio, non autem aquæ uterentur ad fornacem incendendam. Nam cum nullum istuc rivum conspiceremus, metalla autem istuc fuisse colliquata certissimum esset; cogitavimus tunc ignotum fuisse usum adaptandi rotas, quæ nunc vi aquæ versatæ inflant folles ignem incendentes ad colliquandam metallicam venam; sed folles hominum labore agitari solitos. Sciebamus tamen, veteres in extrahendis & repurgandis metallis magnâ commoditate usos, atque eorum magnam quantitatem colliquasse.

Istuc incidimus in pueros quosdam Græcos, qui Ericæ genus colligebant, quod totâ Græciâ vulgari nomine *Phana* dicitur. Cum verò qua ratione inter se Erica & Phana differrent, scire cuperemus, facile nos unicâ notâ edocuerunt. Nam Phana collectum profecturi, ad ignem struendum, nullum instrumentum ad eam eradicandam circumferunt, quoniam facile & minimo conatu cum suis radicibus, quæ summa tellure sparguntur, ut in cisto, & ligustro, evellitur: erica verò minimè; quam sine ligone eruere non licet.

Ad radices verò montis, alius est ingens pagus Serinè dictus, a quo mare veteribus Chalcis appellatum, dumtaxat quadrante miliaris distat: portus istuc est satis tutus carinis, in imo litore ejusdem sinus, Chalcis nomine dicti. Plus quàm sex hominum millia ut plurimum laborant in fodinis Syderocapsæ: quoniam autem Serinè pagus ferè mari contiguus est, & fornaces illi viciniore sunt, operæ eò confluunt, annonæ comparandæ gratiâ, quæ variis locis istuc navibus infertur. Postquam totâ hebdomadâ colliquata sunt metalla, plumbôque ab auro & argento separato, bene repurgata, atque, cui cura commissâ est, reddita superest ut ab invicem aquæ fortis beneficio sejungantur. Et licet aurum purum sit, iterum tamen repurgatur eâ quâ antè diximus ratione: deinde in laminas funditur, illæque in virgas duarum orgyiarum longitudinis, & digitalis crassitudinis & rotunditatis: hæ deinde parvis & levibus sulcis designantur, ut cultro & malleo in paruos orbes ponderis unius ducati scindi queant: qui postmodum magis complanati ad libram appenduntur, cuduntur, & in ducatos exprimuntur eodem ipso loco: postremò Constantinopolim deferuntur.

Lacus illis vulgari nomine *Peschar* vel *Covios* dictus, solummodo duorum dierum à Saloniki, & dimidii diei itinere à Syderocapsa distat. In eo varia piscium genera inveniuntur, quæ sigillatim observare voluimus. Capitur in eo piscis quidam ab incolis *Laros* appellatus, à quo avis Græcis *λαρος* dicta, nomen sumit, quòd eo pisce plurimum delectetur. Latinis *Gavia*, Gallis *Mouette*, Diepanis & Novi portus incolis *Mauue*. Retulimus alium piscem, illis *Claria* dictum. Eum cum publicè ostenderemus, convenerunt plurimi Iudæi, qui squamis præditum affirmabant, eamque ob causam illo vesci ipsis licere (etenim Iudæi, quocunque loco habitent, nunquam piscibus vescuntur qui squamis carent.) Sed cum nullas squamas in *Claria* conspiceremus, in summam dubitationem illos coniecimus, imò in talem inter sese altercationem, ut parum abesset quin pugnis & verberibus se mutuo exciperent. Qui recens ex Hispaniis advenerant, alios accusabant, & istam consuetudinem improbabant. Quidam eorum sacerdotes qui istuc aderant, piscem accuratius considerantes, quædam squamarum rudimenta in pisce deprehenderunt. Tum in eam sententiam itum est, sine scrupulo illis licere eo pisce vesci. Attamen nullas squamas *Clariam* habere observavimus; estque is quem Lugdunenses *vne Lotte*, Parisienses autem *vne Barbotte* appellant. Invenimus etiam pisciculum ab incolis *Liparis*, hoc est, pinguis, vocatum; quem Auctores minimè descripserunt, & solum ejus nomen apud Plinium exstat. Reliqui pisces qui in *Covio* lacu capiuntur, ab incolis *Peschar*, *Redina*, & *Covios*, juxta ripas lacus habitantibus, vulgari proprio nomine dicuntur, *Perchi*, *Plesti*, *Platanæ*, *Lipares*, *Turnes*, *Grinadi*, *Schella*, *Schurnuca*, *Posustaria*, *Cheronia*, *Claria*, *Glanos*. Vidimus etiam alios pisciculos marinos, qui ad ostia riuuli cujusdam capiuntur, in forum delatos: Græci nominant *Gyllari*; quem ab *Euthydemo Gelarin* appellatum existimo: sed ij pisciculi nihil sunt quàm parvi muli, quos Propontidis accolæ *Cephalopola* vocant.

Cum valles ejus provinciæ humidæ sint, & regio sit montana, omnes capillares herbar, *Asplenon*, *Lonchitis altera*, *Cotyledon* etiam, & reliquæ quæ humiditate gaudent, libenter innascuntur. *Cotyledon* autem sive *Vmbilicus Veneris*, adèd rarus non est, quin in plurimis Galliæ locis reperitur: quoniam tamen eum florentem exprimi jussimus, & à nemine

mine adhuc exhibitus est ejus picturam hinc subjecimus. Harum stirpium nomina recensuimus, non quòd istic plura alia genera non nascantur: sed quia cum istic essemus, plures non adnotavimus. Et ubicumque tandem fuerimus, animadvertendum est, me singulis diebus scripsisse, quæ in hoc libro annotavimus. Quando autem stirpium quas singulis diebus conspiciebamus nomina memoriæ mandare volebamus, singularum ramulos aut folia in sacculum diligenter inferebamus; & cum sub vesperam in diversoriū advenissemus, aut in umbra quiesceremus, singulas ex sacco eximebamus, & describebamus, ut hinc videre est: quæ ad eòd causa est, ut multarum vulgarium & omnibus notarum nomina, tum supra recensuerimus, & infra adhuc referemus. Idcirco autem illa sic descripsimus, ut notum faceremus, ea non minùs in iis locis quàm apud nos inveniri. Sed & instrumentum ferreum semper circumferebamus, cum ut stirpes erueremus, tum ut serpentes è terra educeremus, cum eos in sua foramina irrepsisse conspiceremus.

Plurimorum ferorum animalium nomina.

CAPUT LIV.

REQVIRITI ejus regionis incolæ ut ferarum quas in planis & montibus errare cognoverunt, propria nomina vulgaria nobis indicarent, illa sic retulerunt: Platagoni, Gouuidia agria, Agrimia, Zorcadia, Agriomochtera, Squamzocheros, Laphi, Alopous, Lycos, Lagos. Per Platagoni, nostras vulgò dictas Damas intelligunt, per Gouidia agria, boves agrestes & feros; per Agrimia Capream sive Boucestain Gallorum; per Zorcadia capreolos; per Agriomochtera Aprum; per Squamzocheros histricem, vel erinaceum; per Laphi ceruum; per Alopous vulpem; per Lycoslupos; per Lagos lepores. Quoniam porro ea Gallicè vel Latinè exprimere satis difficile esse scimus, non alienum ab instituto nostro existimavimus, nonnihil de illis scribere, initium à Capreolo facientes, qui in montanis frequentior est quàm in planis. Zorcadia igitur appellationem ad Dorcada accedere videmus. Solinus Capream Latinè describens, Gallorum Boucestain intelligit. Attamen Theodorus Plinium sequutus, Aristotelem Latinè exprimens, pro Dorcada semper Caprea reddidit. Omnino tamen liquet, Gallorum *Cheureul* (quem Romani Italicà dictione Capriolo vocant, cujusque carnes hieme Romæ ad libram vaneunt) exigua ramosa cornua gestare, cervinis fore similia, & singulis annis decidua. Corpore ceruum refert, minor tamen, & hanc peculiarem notam habens, quòd cauda omnino careat, ut etiam ab Aristotele est annotatum, cui *σφραξ* est. Probare autem volumus, convenire cum eo animali quòd Plinius Capream nominat, nisi in textu nonnulla appareret difficultas: quæ nulla erit si hoc modo legatur: Capreis ramosa dedit natura, sed parva (deinde pro nec legendum &) & fecit ut cervis decidua. Aristoteles in eandem sententiam de Capreolo scribit: Inter cornigera, inquit, omnium quæ explorata habemus, minimum Dorcas est, in cervino quoque genere numerandus; ut qui cornua habeat omnibus annis decidua. Græci diversis appellationibus nominarunt: nam quibusdam Dorcas dicitur, aliis Zax, vel Dorx, vel Dorcalis. Columella Capreolum dixit. Videmus igitur *Cheureul* Gallorum, veteribus minimè fuisse ignotum; cujus cum appellatio omnibus ferè locis vulgaris sit, omnibus notus est. Gallorum *Chamois*, qui Græcis Cemas dicebatur, Rex, veteri dictione Gallica,

Yard

Yfard appellat, Latini *Rupicapram* nominârunt; quòd ejus habitatio fit in duris & asperis faxis, quò se noctu recipit, atque etiam interdiu, postquam convallium herbas depasta est. Ut autem de quo animali agimus omnes intelligant, ejus iconem ad vivum expressam hâc subjecimus.

Rupicapra.

Si hujus *Yfard* aut *Chamois* cornua ramosa essent, dici posset Plinium hoc animal intellexisse cum de *Caprea* loquens, sic ait, Nec fecit ut *Cervis* decidua: nam hieme cornua non abiciunt, ut nec Gallorum *Bouc-estain*: sed cum ea ramosa non habeat, *Caprea* esse non potest. Corpus quidem *Capreoli* habet, & pilorum colorem etiam similem, diversa tamen est naturæ. Ejus cornua sunt nigra, parva, rotunda, ad frontem inter oculos erecta, extremitate incurva: hinc fit ut sæpenumerò accidat cum mori, dum nates scabere volens cornua adedò altè infigit, ut ea denudò eximere nequeat; vnci enim instar incurva

sunt. Minore est corpore quàm *platyceros*, aut *Bouc-estain*, atra linea spinæ dorsi longitudinem notante. Ejus aures arietinis longiores sunt, color gilvus; atramque lineam utrinque habet rectà à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductant, & in labro superiore desinentem. Frontem etiam veluti stella insignitam habet. Caudæ superior pars nigra est, & satis pilosa, rotunda, & ut *Dorcadis* longa. Gallica appellatio *Chamois* nobis recens non videtur, sed à Græca *Cemas* deducta, cujus *Ælianus* meminit. Nobis præterea agendum est de alio hujus generis animali, cujus nullam aptam Gallicam appellationem invenientes, veteri quo Auctores donarunt nomine exprimiere coacti sumus, quod ex *Hirco* & *Cervo* compositum est, nempe *Tragelaphus*. Simili pilo præditus est quo Gallorum *Bouc-estain*, sed barbâ caret. Ejus etiam cornua non decidua, similia sunt *Capræ* cornibus, quæ interdum contorquentur ut in *Ariete*. Os, anteriorem frontis partem, & aures *Arietinis* pares habet, præterea etiam scrotum, quod amplum & propendens est. Quatuor crura illis etiam similia, alba; coxæ sub cauda albæ sunt, cauda nigra. Colli superior & inferior pars atque pectus adedò longis pilis obsita sunt, ut barbatus videatur. Villi autem in scapulis & pectore oblongi, nigri: utrimque in lateribus maculam cinerei coloris habet: nares nigras, os album, ut & totam inferiorem alui partem. Ceterum quoniam postea de *Hippelapho* agemus, sciendum est, *Franciscum* I. Regem equum habuisse, qui posteriores corporis partes *Cervinas* haberet, ideoque plurimos cogitasse *Hippelaphum* vocari debuisse: sed fallebantur. Aiebant porrò eundem equum à cervo qui in silva equam iniisset fuisse prognatum, quod *Hippelaphi* non est: Nam *Hippelaphus* animal est sui generis, quale postea dicemus. Superest ut *Tragelaphi* iconem proponamus, quandoquidem nullam alibi conspecta est.

Diximus Græcos vulgari lingua animalia Gallis *Dains* dicta *Platogni* nominare, quæ Veteres *platycerotas* nuncupabant: attamen *Platyceros* vocabulum in *Aristotele* non invenitur, sed semper *Prox* dixit, quod interpretes *Dama* verterunt. Corpore quidem *Cervum* refert, & *Capreolo* major est, sed colore differt. *Platyceros* minus caput habet *Cervo*: cornua illi etiam omnibus annis decidua ut *Cervo*, quæ antrorsum protensa habet præter aliorum consuetudinem: gilviam habet dorsi spinam, atramque lineam secundum dorsi longitudinem excurrentem: cauda longa est, ad poplites usque propendens, uti vitulo. Sæpè contingit ut ejus latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt: accidit etiam sæpenumerò ut feminae omnino albæ sint, sic ut *capræ* existimari possent, nisi pilum admodum brevem haberent. Ostenduntur ejus cornua ingentis magnitudinis variis locis, qualia sunt ea quæ in gradibus & ascensu *Ambrosianæ* arcis conspiciuntur. Istic etiam conspicitur effigies in lapide expressa alterius animalis hujus generis, cui adposita sunt vera ipsius animalis, quod effigies refert, cornua: cujus rei ut mentionem faceremus, operæ precium visum est; arbitramurque id esse animal quod *Aristoteles* *Hippelaphum* nuncupavit, quandoquidem barba præditum

Tragelaphus.

est, ut

est, ut *Bouc-estain* Gallorum. Ut ut sit, animal fuit admodum rarum; & nisi in Gallia conspectum esset, ejus statuam cornibus ipsius animalis impositis in ipso Regis palatio erectam iri non arbitramur.

* Quando porro Bellonius mentionem facit statuarum animalium, quibus vera ipsorum cornua fuerunt imposita; operaproxiū me facturum existinaui, si de us cornibus verba facerem, quæ, dum arcem regiam Blasii anno M. D. LXI. Iustrarem, in eius horti ambitu ad parietem fixa conspiciebam. Ea autem erant bina Cervæ genuina cornua, singula duodecim ramis prædita, (quam à Marchione Badensi in venatione olim captam ferunt) & Galliarum Regi Ludovico eius nominis XII. dono missa, qui illa statua cervæ adaptari iussit: de qua re Epigramma Gallicum additum: quod, quia eius animalis capiti historiam continet, in Lectoris gratiam adiciendum censui.

Vous qui cherchez du monde les merveilles,
Voiez s'il est biches à moy pareilles :
Et si Nature, qui tout bâtit & œuvre,
Ne fit en moy un merveilleux chef d'œuvre,
Quand j'ay porte dessus semblable corps
Ceste ramure de vingt & quatre cors.
Et qu'ainsi soit, de Baude le Marquis
Au faict de chasse tresscavant & exquis,
Si grosse queste dessus moy entreprint,
Que malgré moy en si forest me print.
Lors me voyant si sauvage & estrange
A son amy le Comte de Limange

Nommé Ennel ma rameure transmit
Avec lettres, dedans lesquelles mit
Son signe & seau, & attestations
De Gentilshommes faisant probations,
Ainsi que ceux qui à ma prise furent,
Que celles cornes dessus ma teste crurent.
Long temps apres le bon Duc de Lorraine,
Bien cognoissant la chose estre certaine,
Transmit mon chef, augmentant mon renom,
Au Roy Loys douziesme de ce nom,
Qui m'a faict mettre icy, afin qu'on voie
Ceste merveille, en passant par la voie.

Sed & multis annis antè, tempore videlicet Henrici I. Regis Angliæ, Nortmanniæq; Ducis & Aquitaniæ Cervam cornutam duodecim annorum cornua ferentem in Cambria Angliæ provincia captam fuisse, ejusdemq; caput cum cornibus ipsi Henrico Regi missum fuisse, testis oculatus est Giraldus Cambrensis in suo itinerario Cambrie capite I.

Profectio à Syderocapsa in Bucephala. De flumine Strymone, & piscibus qui in eo capiuntur.

C A P. LV.

MARI iter facientibus è Syderocapsa in Cavalla urbem, quæ antiquitus * Bucephala dicebatur dimidio duntaxat die opus esset: sed terrestri itinere proficiscentibus duo integri dies insumendi, diuque maris litus legendum: nam iter instar arcus inflexum, quoniam sinus profundus est, Chalcidis sinum & Strymonium continens. Herbis & fruticibus abundat. Androsace, Chamætyce, Soldanella alias Thalassocrambe dicta, Tithymalus myrsinites & paralius ad eò frequentes sunt in litore, ut nihil illis sit vulgarius. Mare nobis ad dextram erat, & Continens ad lævam. Interdum superandi fuerunt colles exigui, in quibus Terebinthi in celsas arbores non excrescunt, ut in Corcyra insula; sed ob regionem asperam & saxeam, Coryli altitudinem vix superant. Altiores quas conspexi arbores fuerunt Aria & Phlyca, quæ apud nos cum non nascantur, Gallicâ appellatione carent. Ad littus reversi, & nonnihil in silvas declinantes, sub Cornis & Fraxinis iter faciebamus, non multo humilioribus quàm sint Abietes. Rivum qui è lacu Pefchar, aliter Cornios dictum, fluit, transivimus sicco pede ad ipsum maris littus, quoniam media æstas vigeat, & aqua sub arenâ effluebat. In planitie substitimus ad eundem rivum sub umbra præcellarum Terebinthorum, non procul à maris litore; & jam sub noctem piscatores invenimus, qui uno sagenæ tractu, circiter sexaginta piscium diversa genera ceperunt, quos ilicò observavimus & descripsimus. Sinus monti Atho proximus, alias Strymonius dictus, ad eò amplius est & altus, ut integro ferè die secundum illum iter fecerimus: quo paulo post relicto, per continentem defleximus versus urbem Tricala, olim Trica dictam, (ubi nunc sedes est Sangiac vel Præfecti Macedoniæ) quæ urbs nunc è primariis totius regionis est, in quâ magna tritici quantitas invenitur ad naves onerandas quæ ad Strymonis ostium appellant, à quo urbs non procul abest. Strymonis amnem è Tricalæ urbis conterminis fluentem, invenimus, qui multa nunc vulgaria habet nomina: nam ubi in lacus exspatiatur, à pagis vicinis nomen sumit. Plurimi Cygni, aliæque aquaticæ aves ejusdem magnitudinis, quas Aristoteles Pelecanes, & Plinius Onocrotalos vocavit, istic conspiciuntur, in illo flumine alimentum sumentes. Lentè tamen fluit, nec profundus est ejus alveus, & humiles ripas habet; quam ob rem admodum herbosum est: tribulus aquaticus tantâ abundantia istic nascitur, ut non abs re scripserint veteres, suo tempore equos istic ali solitos tribulis. Latum est nonnullis locis, in quibusdam etiam valde angustum. Ejus cursus frequen-

frequentibus cataractis retinetur, ut molas versare possit, quemadmodum in Gallia fluminibus fieri solet. Rotas autem aqua per alveum ducta non versat, sed similes iis quas molæ in Ligeri natantes habent, verum ex angustioribus asseribus confectas. Molitores Græcè loquuntur, à quibus piscium qui in eo flumine capiuntur nomina didicimus ut sequuntur: Cheriscaria, Cephalos, Gaignon, vel Glanos, hoc est, Silurus, alias Hyena, Platanes, Chelli, Turnes, Grinadies, Moustacatos seu Mystus, qui *Barbeau* Gallorum est. Anguillæ sunt insignis magnitudinis. Id flumen etiam Marmara vocatur, quoniam magnum pontem ligneum habet sub pago Marmara, quem Ibrahim Bassa exstrui iussit, & quia ante pagum, magnum est stagnum eodem nomine Marmara dictum. Plurimæ naves, veluti è Ragusa, Chio, è Græcia, Venetiis, ac interdum ex Ægypto hujus fluminis ostium ingrediuntur: & istuc brevi tempore tantum tritici reperunt, quo onerari possint. Advenerunt verò merces earum regionum unde solverunt, & ingresso fluminis ostio per integrum ferè miliare, interdum bimestri hærent hiemali tempore: mercibus autem quas advexerant venundatis, & tritico, lanâ aut coriis denuò onerata, primo vere ad suos revertuntur. Rudera cujusdam urbis ad Strymonis ostium conspiciuntur, quæ nunc planè deserta est; rustici incolæ Chryfopoli nominant. Plinius tamen Chryfopolim non procul Chalcedone ponit.

Conspectum deinde ivimus urbem vulgo Ceres nuncupatam, veteribus Cranon, amplam in planicie Thraciæ, & quasi in Macedoniâ sitam; in qua binos duntaxat dies hæsimus, deinde ex Ceres in Tricalâ profecti sumus; à quâ iter convertimus ut in urbem Philippos veniremus, ad latus habentes magnum montem vulgo Despota nuncupatum. Maxima planicies erat, frugum fertilis, & alveis irrigata, multisque pagis exculsa. Ad dextram Pangæum montem reliquimus, in quo etiam nunc argenti vena eruitur. Omnes Tricala & Ceres incolæ Græca vulgari lingua utuntur, sed Iudæi qui eas etiam incolunt, Hispanicum & Germanicum idioma callent. Rustici Græcè & Servianè loquuntur. Cùm in Macedoniâ effemus, nullam unquam urbem, aut pagum adiimus, in quibus rustici Selinum nostrum vulgare nobis non vocârunt Macedoniki vel Macedonico: eodem nomine in aliis Græciæ locis dicitur, exceptâ Cypro, ubi Condomalo appellatur: sed Eleoselinum, quod vulgo apium dicitur, ab omnibus in genere Selino nuncupatur; idque humidis locis diligenter colunt, atque crudo vescuntur. In Philippos proficiscentes, & per fodinas Castagna iter facientes, intelleximus eas argentum duntaxat & plumbum dare, & interdum paululum quidpiam auri: eas solummodò in transitu conspeximus, nec ibi substitimus. Nullis locis à nobis antè peragratis, viscum in Quercubus nascens unquam videre contigerat: sed iter facientes per silvam quæ est in planicie in extimo sinu Chalcis nuncupato, magnâ copiâ invenimus. Nulla quereus est inter montem Athon & urbes Ceres & Tricala secundum publicam viam quæ viscum non alat, ab eo quod in malis, pyris, & aliis arboribus nascitur diversum, & ab omnibus rusticis Oxo nuncupatur: nam tenacissimum viscum ex ejus baccis faciunt. Ejus provinciæ culta arva, præsertim quæ circa radices colliculorum sunt, plurimum corrumpuntur Paliuri & Rhamni fruticibus: qui serpendo per cultum solum, multum loci occupant.

* De hac vide nostri Abrahami Ortelij *Theaurum Geographicum*, in dictione *Bucephalos*.

*Plurimarum antiquitatum & rudera urbium Macedonia
descriptio, atque de Philippis & Philippopolis.*

CAPVT LVI.

DVORVM duntaxat dierum itinere à Trica sive Tricala distant Philipporum rudera, quæ urbs nunc omnino corruit: vix autem trium dierum iter est à Philippis Philippopolin, amplam etiam urbem in Macedonia. Sed quoniam Macedonia fluvio Strymone includitur, Auctores in Thracia eam reponunt. Philippopolis antea *φιλίπποπολις*, dicta est: quia verò Philippus Alexandri pater eam plurimum auxit, utramque suo nomine appellavit, unam Philippos, alteram Philippopolin. Philippi sitierant, ut & nunc, regia via quæ Roma Constantinopolim & in Asiam ducebat per continentem, non procul tamen à Mari. At Philippopolis in continenti sita est. Regia via, Romanorum tempore, euntibus Româ Constantinopolim ducebat Brundusium, deinde traiciendum erat Hadriaticum mare, & appellendum Velonam aut Dyrrachium, deinde Philippos proficiscendum erat, postea in Bucephala mare denuò conscendendum, & deinde in Alexandriam Troadis appellendum. Biduo hæsimus ad conspicienda Philipporum rudera,

dera, ubi nunc duntaxat pagus est, continens quinas aut senas ædes extra muri circuitum, apud aquam exstructas. Idem est Philipporum situs eademque structura qualis in Philippopoli. Nam Philippi magnam planiciem cingunt, & proximi montis partem usque ad ipsum fastigium, ubi murus definit in arcem elegantis structuræ in ipso monte sitam, quæ cisternas adhuc integras retinet. Philipporum muri, ferè omnino diruti sunt, qui ex lateribus & calce constabant, & nonnullis etiam locis quadrato lapide, sed neque vallo neque fossa muniti. Hujus urbis meminit Galenus: nam cum Troiâ, quæ tum Alexandria dicebatur, Romam proficisceretur, ea via, quam antè diximus, incessit. Lemno enim relicta, per urbem Philippos iter illi faciendum fuit, in plano sitam ab Orientali parte, montem verò ab occidente habentem, qui illi propugnaculi loco est. Planicies adedò humida est, ut quodammodo palus videatur: istic Althæa flavum fert florem, quemadmodum ea quam Theophrastus apud Athenas Orchomeno lacu nasci refert. Cytisus frequens admodum est in Thraciæ & Macedoniæ pratis: quem neque Gallia, neque Italia alit. Nullus locus est, ubi majora marmorea sepulcra conspiciantur per agros sparsa, quàm in Philippis: solido enim & puro marmore albo constant. Restant adhuc variis montis locis pleræque inscriptiones rerum à Romanis gestarum in marmore Latinis literis incisæ. Insula Thafos dimidii diei solùm itinere inde distat, ex qua eruebatur candidissimum & elegantissimum totius orbis marmor: atque arbitramur marmorea illa sepulchra per agros secundum publicam viam sparsa, ex Thaso fuisse delata. Inter illa verò nullum restat magis integrum, quàm quod medici Alexandri fuit; in quo adhuc ejus epitaphium conspicitur inscriptum charactere Græco, sed ex parte corruptum Servianico; quæ causa est ut difficulter legi queat. Quemadmodum verò sepulcra unico constabant lapide excavato binas orgyias longo, dimidiam orgyiam lato, atque humana longitudine alto, sic operculum habebant unico lapide constans. Excellentia & amplitudo urbis æstimari potest magno illo sepulchrorum numero: nam antiquitus opulenti Græci recondebantur marmoreis sepulchris extra urbem in apertis agris, ne urbis incolæ pestilentem cadaverum odorem haurirent: Græci etenim cadavera non urebant, neque terrâ sepeliebant, ut in Italia, utque nunc in Gallia solemus. Itali porrò aliam sepeliendi cadavera consuetudinem jam habent à nostra diversam: nam fornicatas cryptas variis templorum locis exstruunt, quæ unicum in summo foramen habent, in modum oris putei fabricatum, quod unico orbiculari lapide claudunt: habet verò is lapis ferreum anulum appensum, quo cum opus est, sublevari possit. Cum autem cadaver adfertur, in cryptam per foramen demittitur, nulla terra superinjecta: deinde foramen denuò clauditur suo lapide, calceque in circuitu munitur. Pagus est in planicie, quadrante miliaris à Philippis, nomine Bolisce, ubi ingens marmoreum saxum vidimus, cum hac inscriptione: *Nevia musa in testamento*, quo alvei loco ad aquam è puteo excipiendam utuntur.

Paulo ultra Philippos secundum regiam viam ingens lapis est quadrágulus, erectus instar supremæ partis obelisci cujusdam, Latinis literis inscriptus, sepulchrum olim C. Vibii Cor. Quartii. Fabulosa quædam de eo incolæ narrant, equæ Alexandri magni præsepium esse existimantes: per equam autem Bucephalus intelligendus est. Ad eum lapidem uti rarum quidpiam conspiciendum nos deduxerunt. Ingens autem & oblongus, erectus & summâ parte excavatus. Urbs Bucephala quæ ab Alexandri equo nomen sumpsit, vicina est, de qua postea. Philipporum rudera & ruinæ non minùs sunt admirandæ quàm ullius alterius urbis. Sed id lapidum commoditati tribuendum iudicamus, cum ipsa marmoris fodina sive latomia ipsius urbis muris sit inclusa. Pulcherrimum istic est Amphitheatrum, quod in hunc diem integrum conservatum est: possitque in multos adhuc annos perdurare, nisi Turcæ gradus, qui marmorei sunt, auferrent. Ovali formâ non est exstructum, ut quod in Otricholi aut Roma conspicitur: sed spherica est figura veluti Nemausense aut Veronense: undique etenim clausum non est. Qua aditum præbet, meridiei obicitur, atque à summo ad solum usque apertum, lumen admittit. Loco admodum commodo exstructum fuit: nam in ipso monte variis locis gradibus marmoreis incisum est. Antiquissima quæ istic restant vetustatis monumenta sunt quatuor ingentes & crassæ columnæ, quæ templi Divo Claudio dicati sunt reliquiæ, in quo conspiciuntur adhuc plurimæ marmoreæ statuæ & columnæ Dorici & Ionici operis, insignis structuræ & summi artificii.

Nacti Caloterum è monte Castagna, Philippis discessimus, ut quatuor monasteria in eo monte sita conspiceremus. Alit verò is mons Platanos, Fagos, Arbutos, Adrachnes, Ilices, Ariam, Alaternum, Abietes, Pinafros, & Esculos. Cornus femina * veteribus Macedonibus, quam Galli Latinos imitati Sanguineum fruticem appellant, haud minor in eo monte nascitur, quàm majores nostræ Corni mares.

* Multis Austria silvis nascuntur etiam Corni femina arbores, mare non minores.

*Bucephala urbis, olim Chalaſtrea, nunc verò la Cavalla
nuncupata deſcriptio.*

CAPVT LVII.

POST QUAM biduo integro per eum montem iter fecimus, uno die & ſemiſſe in urbem Cavallam pervenimus, quæ olim, ante quàm Alexander Bucephalam eam nuncuparet, Chalaſtrea dicta fuit: nec Philippos nobis regrediendum fuit, ſed ad ſiniſtram reliquimus. Cavalla urbs eſt à Bucephalo Alexandri equo ſic denominata. Plerique ex Plinii lectione in dubium venerunt, in qua potiſſimùm provincia exſtructa eſſet Bucephala. Nam cùm Indum fluvium deſcribit, Bucephalam ait caput fuiſſe Aſeniorum tres urbes incolentium, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi ſepulto conditum. Sed idem Græciam deſcribens, ſub ſinem capitis in quo de Achaia agit, Bucephalum portum eſſe ait, quem Anthedoni conjungit. Mela etiam Græciam, præſertim autem Macedoniam deſcribens Anthedonis meminit; & paulo poſt Peloponneſi ſinus & promontoria recensens, Bucephalon ab Oriente numerat: unde liquet Bucephalon fuiſſe promontorium vel ſinum. Sciendum porrò eſt, Bucephalam Græciæ urbem eſſe in promontorio ſitam, quod in mare prominet; atque à Philippis duobus duntaxat miliaribus diſtare, & nunc amœnam habitationem præbere, tametſi paulo antè omnino deſerta & diruta eſſet. Nam poſtquam Turcæ è bello Ungarico redeunt, omnes Iudæos quos Budæ, Peſtæ, & Albæ regali invenerant, abduxerunt, & in Cavallam, Tricalam ſive Tricam, Ceres ſive Cranon colonias deducere juſſerunt, ſemper deinde habitata fuit: ut plures quàm quingenti Iudæi, Græci & Turcæ nunc iſtic vivant. Ejus ſitus Lemni urbis ſitui ferè ſimilis eſt: nam pari modo undique mari cingitur, præterquam poſteriore parte, admodum anguſta. Magnum habet portum, ſed malè fidum, quia frequentibus ventis expoſitus eſt: eam ob cauſam biremes, lembi & celoces (ſi diutiùs iſtic hæreere debeant) ſubduci ſolent, urgente tamen neceſſitate naves in eo tempeſtatem quidem ferre poſſint, admodum tamen affligerentur. Plurimæ etiamnum integræ cifternae ſuperſunt intra urbis ambitum, quæ nobis alias veteres Cretæ ruinas in memoriam ſuggerebant, nomine Helenico paillo Caſtro, in monte ſitas paulo ſupra Quiſſamus. Ex cifternae adeò tenaci rudere ſunt exſtructæ, ut non minùs marmorco ſaxo ſint duraturæ. Cavalla una eſt è Macedoniæ clavis, uti Philippus dicere ſolebat Magnèſiam Græciæ eſſe clavam.

*Chalaſtrea
rum promon-
torium.*

*Plin. lib. 4.
cap. 10.
Lib. 6. cap. 10*

Lib. 4. cap. 5.

Lib. 1. cap. 1.

*Muros qui ſupra Cavallam adhuc ſuperſunt, Macedoniam
à Thracia dirimere.*

CAPVT LVIII.

EXSTRUCTVS fuit aliquando validus murus ſupra Cavallam ſummo montis vertice, qui etiamnum integer conſpicitur quadrante ferè miliaris longus: certum eſt eum Thraciam à Macedonia diremiſſe, hoc eſt, utriuſque provinciæ dominium. Nam Coſmographi Philippos & Philippopolim è Macedonia excluſerunt: quæ tamen urbes capita erant territorii Macedonum, licet cis Strymonem amnem ſitæ ſint. Murus ille qui ſupra Cavallam iter præcludit, multis fornicibus conſtat, binosque interiùs meatus habet, illi muro ferè ſimiles qui Romæ à Divi Petri templo ad Hadriani molem ſive S. Angeli arcem deambulacri in modum extructus eſt. Extremum murum in ſummo montis vertice claudit craſſa turris, quæ propugnaculi vicem præbebat adverſus Thraciam. Pauci ſunt anni quòd Ibrahim Baſſa aquæ ductum reſtituit, à Macedoniæ Regibus aliquando exſtructum, per quem fons decurrit plus quàm tribus inde miliaribus ad Cavallam urbem uſque: ſcaturiginem enim habet in præcelſo quodam monte, ejuſque ſemper latera per canalem ſtringit, donec ad vallem quandam perveniat; quam ut ſuperaret, præaltarum fornicum ſtructurâ opus fuit, ut in urbem deduci poſſet: triginta enim orgyiarum altitudinem ex fornices ſuperant. Ob ſummam porrò hujus aquæ fontanæ commoditatem, admodum populofa reddita eſt hæc urbs, quæ antè deſerta erat. Idem Baſſa urbem etiam novis mœnibus cinxit, in quibus lapides conſpeximus Latinis literis inſcriptos, eo quo Romani Græciæ dominabantur tempore. Unam inſcriptionem quæ ad baſim craſſi cujuſdam muri erat, ſic excepimus: *P. Hoſtilius P. S. L. Philadelphus petram inferiorem excidit, titulum fecit, ubi nomina cultor ſcripſit & ſculpſit. Sac. Urbano. S. P.* Thafos inſula, in qua olim triremium Alexandri ſtatio fuit, duobus duntaxat miliaribus à Cavalla diſtabat.

*Hæc inſcri-
ptio mædoſa.*

FF

Nulla

*Nulla apud Turcas esse diversoria; sed Nosocomia
inveniri, ad quæ divertere liceat.*

CAPUT LIX.

SIGNIFICATURI nulla apud Turcas esse diversoria, de magno quodam ædificio agemus, quod Ibrahim Bassa in Cavalla extrui curavit, proprio nomine à Turcis Carbachara dicto (cui templum sive Mesquitam adjunxit) ad omnes qui istac iter faciunt excipiendum, & educandum. In eo, cum essemus solummodo tres numero, cum nostris jumentis per tres dies commorati sumus, & necessaria accepimus, sine ulla eorum qui huic præsent, molestia, idque gratis. Sæpius de hoc vocabulo Carbachara agemus: esto itaque hoc exemplar reliquorum. Nos Gallicè alio nomine efferre non possumus quàm Carbachara: quoque commodiùs intelligi queat, statuendum ante omnia est, nulla esse in ijs provinciis quæ Turcæ imperio subsunt diversoria, aut loca quæ iter facientes excipiant, nisi publica illa ædificia Carbachara appellata; quæ diversis rationibus exstructa fuere, inter quas hæc maximè est usitata. Satrapæ qui in Turcarum Imperatoris aula vel aliqua alia ratione opulenti evaserunt, pium aliquod opus dum adhuc in vivis sunt facere volentes, quod ad ipsorum salutem conferre credant, tales structuras pio quodam zelo fieri curant: nam nemo ex sanguine conjunctis illis notus est, cui beneficium alicquod præstare velint. Ejus rei causam alias dicemus. Talibus ergo structuris summum aliquod bonum se facere existimantes, publicæ utilitatis gratia, multas egregias structuras restitunt, veluti elegantem aliquem pontem, vel amplum xenodochium Carbachara dictum, cui magnificentum aliquod templum Mesquita appellatum adjunctum sit, & huic proximum aliquod balneum. Atque ut iis quibus in xenodochiis & templis distributa sunt officia, suppetant necessarii sumtus, ut sunt qui impenduntur ad comparanda ligna ad focum, stipendia sacerdotibus qui preces faciunt persolvenda, coëmenda ceram & oleum quorum in templo usus est, aliasque res ad culinam necessarias & in hospitum alimentum cedentes, annuos census instituere solent. At iis qui hospitio excipiuntur, omnem supellectilem circumferre necesse est, uti culcitrâs, lectum, & lineos pannos, aliaque ejuscemodî: nihil enim istorum illis præbetur, præter cubiculum aliquod exiguum & inane: sed singulos iis quæ attulerint uti necesse est. Postquam aliquis advenit, illico supellectilem suam explicat: & si aquâ opus habeat, illam eodem quod attulerit vasculo ferre debet: atque cum offa in Carbachara cocta est, quisquis eâ vesci volet, suam scutellam præbere debet. Sed adduntur etiam carnes & panis. Nemo istis excluditur, sive Judæus sit, sive Christianus, sive Idololatra, sive Turca. Quoniam porrò Turcæ suas offas, sive pultes propriis nominibus exprimunt, sigillatim indicare voluimus, quid facientibus iter erogare soleant. Imprimis liberaliter pultem præbent ex Trachana, vel Bohourt, vel Afcos, vel oryza confectam. insulæ Lemni incolæ ex frumento & oxygala commixtionem facere norunt: primum enim decoquunt frumentum, postea ad solem exsiccant, & ex eo compositionem faciunt ab iis *Bobours* nuncupatam, quæ inde per universum Turcæ dominium transvehitur, quoniam in pultibus parandis plurimus ejus usus. Aliam præterea istis ex frumento commixtionem faciunt *Trachana* dictam, quæ minore in usu non est quàm superior. Eam esse censemus quam olim Græci & Itali Mazam vocabant. Duarum istarum compositionum Bohourt & Trachana adeò frequens est usus ut nihil supra. Nunquam enim bene epulantur, quin eas in suis pultibus decoquant. Oryzæ præterea tantum absumunt, ut singulis annis ad minimum sex naves ea plenæ ex Ægypto Constantinopolim advehantur atque exonerentur. Familiare etiam illis admodum leguminis quoddam genus ex Ægypto petitur, quod Græci corrupto ex Aphace vocabulo Afcos nominant. Hujus copiam commodo tempore sibi comparant, ut postea indifferenter distribuere possint. Culinariæ artis apud illos administrandæ ratio à nostra plurimum differt: carnes enim coctas ex olla eximunt, deinde quod commodum illis videtur, iniiciunt ad jusculum inspissandum. Et quoniam ejus magnam quantitatem parant, oblonga spatha lignea ad commiscendum utuntur. Mensarum usus apud illos nullus est: propterea humi sedent, deinde orbiculare quoddam corium in terra explicant mappæ loco, quod marsupii instar ligulis postea contrahunt. Nullus est Turcarum, etiam si Satrapes fiet, qui cultrum è cingulo propendentem non gestet: & singuli cochlear circumferunt: hinc fit ut digitos non admodum inquinant: nullus enim apud eos mantilium est usus. Magna tamen strophiola gestare solent, quibus etiam digitos abstergunt. Neminem Turcarum, quicumque etiam sit, pudet ad hujusmodi xenodochia divertere, & alimoniam quo diximus modo inde petere: ea enim est regionis consue-

consuetudo. Nec peregrinus minus quàm primarius quisque accipiet. Id verò intelligendum est de iis locis ubi tales erogationes institutæ sunt, ut in Cavalla. Præter eas structuras quas is Bassa in Cavalla instituit, fontem etiam in summam urbem, ut diximus, per aqueductum supra fornices maximis expensis exstructos non modò deduxit; sed eius aquam etiam in templum, balneum, & per omnia urbis fora distribuit. Tria præterea marmorea sepulchra ex agro quartâ milliaris parte ab urbe distante deferri curavit, quæ fontibus subjecit, ad aquam alveorum instar excipiendum, qua iter facientium jumenta adaquari queant. Tria hæc sepulchra hujusmodi habent inscriptiones. Primum: *P. C. Asper, Atrivsus Montanus, equo publico honoratus, item ornamentis Decurionatus & Iniurialicis Pontifex, Flamen Divi Claudi Philippis. An. xxiii. H. S. E.* Alterum: *Cornelia P. F. Asprilia sac. Divæ Aug. Ann. xxxv. H. S. E.* Tertium: *Cornelia Longa Asprilia mater, Ann. lx. H. S. E.*

*Mendosa hæc
inscriptio.*

Singula pedes undecim longa sunt, quinque alta, sex lata. Turcicæ interdum feminæ quæ opulentæ sunt, ejusmodi structuras etiam fieri curant, & suas facultates militibus testamentò legant, ut se magis strenuos in præliis adversus Christianos præbeant: erroneam enim hanc opinionem habent, suas animas expiari morte Christianorum ab iis interfectorum quibus suas facultates reliquerunt. Medicamentum Splenetico cuidam in Cavalla confecturi, elaterii cogendi rationem invenimus, quale veteres conficere solebant, nempe leve & candidum, ejusque substantiæ, ut igne instar pinguedinis accendatur. Neminem arbitror nostrâ ætate gloriari posse, simile elaterium venale conspexisse. Plura de eo dicemus, cum peculiarem stirpium historiam describam.

Itineris quod è Cavalla Constantinopolim ducit, descriptio.

CAPVT LX.

EVCEPHALA Constantinopolim proficiscentes, alios in vertice Hæmi montis muros invenimus (iis similes qui supra Cavallam sunt) duobus milliariibus à Cavalla distantes, aditum ex Macedonia in Thraciam præcludentes. Inde in amplam planiciem descendimus, maris littori admodum vicinam, insulam Thason ad dextram habentes, & præcella Hæmi juga ad sinistram relinquentes, quæ jam prætergressi eramus, nulla usquam conspecta Cupresso. Flumen superavimus quod Græci vulgari lingua Mestro, Turcæ Charasou, id est, fluvium nigrum, nominant. Ejus appellatio satis convenit cum flumine Mela, à quo sinui nomen impositum Melanico, de quo postea acturi: Melas tamen non est, sed Nessus ex Hæmo monte delabens, uti Strymon amnis: est autem is mons quasi propugnaculum quoddam inter Macedoniam & Thraciam, ab una parte desinens inter utrumque flumen. Lentus est Nessus admodum, & Strymone paulo minor, multam tamen arenam secum trahit, & in mare influens paulo supra Thason, vicinior ei insulæ parti quæ Samothraciam spectat, quàm ei quæ monti Atho objecta est. Strymon autem in mare suas undas exonerat inter Athon montem & Thason, & illi nomen dat, appellatur enim Strymonicus sinus. Pons supra Nessum exstructus, ligneus est, uti qui supra Strymonem amnem, sed illo brevior. Ad extremum pontem in pastores incidimus, qui integros verveces assabant absciso capite, saligneis perticis infixos, exemptis tamen priùs intestinis, & confuto ventre. Nemo facile credat ejusmodi carnis massam posse commodè assando coqui, qui ipse non vidisset. Turcis autem id novum non est: Nam cum in Asia minore sive Natolia, puer aliquis circunciditur, cujus parentes re mediocriter lautâ sunt, integrum bovem, immisso in ejus alvum integro vervece, qui gallinam cui ovum insertum sit, etiam in alvo contineat, crassâ sude infigere solent, & luculento magnoque igne assare, sic ut omnia ad ovum usque percoqui queant. Omnia ista sic assa, à pueri sanguine junctis in epulo absumentur. Illi quos diximus pastores, vervecem assum in frustra concidere solent, & iter facientibus divendere. Sub salicibus ad extremum pontem substitimus, ut nostra jumenta paululum conquiescerent, & ex his carnibus comparavimus, quas longè sapidiores judicavimus, quàm si frustatim concisæ assatæ fuissent. Sumpto prandio, satis longum iter confecimus: nam in urbem Bouron (quæ vetustum nomen adhuc retinet) pervenimus. Sita est apud eum lacus qui Bistonis appellatur. Iter fecimus per planiciem valdè herbosam, Cytiso, Halimo, & Rhamno (qui à Grossularia differt) tectam. Licet autem Halimus natura sua in fruticem ramosum sine spinis attollatur, uti in Creta; in hoc tamen prato, Capparis spinosæ instar, humi diffunditur. Scordium herbam invenimus apud Bouron urbem, quæ cum in magna quadam & humida planicie non procul à lacu salso sita sit, cum Aigues mortes Gallix Narbonensis oppido comparari queat. Lacus Bouron sive Bistonis, magnum ei regioni censum adfert. Nam istic sunt

*Nessus Plin.
lib. 4. cap. 11.*

*Stagnum Bistonis.
Plin. lib. 4.
cap. 11.*

quæstuosæ piscationes. Ejus Aristoteles lib. viii. de Hist. animalium cap. xiii. in hæc verba meminit: Quinetiam maritimis lacubus genera plura piscium marinorum gigni apertum est, &c: statimque addit: Et in Bistonide lacu plurima genera habentur. Pisciculorum istic capitur ingens quantitas similium Albiculis, quas Græci in Bouron Lilinga, Constantinopolitani Leucorini appellant, Galenus Leuciscum nominavit, Parisienses *Vandoise* dicunt, & aliæ provinciæ *vs Dard.* Eadem ratione eos condiunt qua nos haleces: nam postquam eos paululum sale infectos fumo induratum, iis currus onustos & naves in varia Græciæ loca devehunt, etiam in Italiam usque. Pari etiam ratione eos præparant qua Boianæ incolæ Scourances: Albanæ enim sive Epiri Scourances à Leucorinis differre non videntur nisi solâ magnitudine. Maxima pars incolarum Bouron piscatoriam exercet: nam cum is lacus piscibus abundet, ad piscationem libenter animum adiiciunt. Mare istic nullum æstum habet, quemadmodum nec Pontus Euxinus, nec Propontis, nec Hellepontus, nec magna Ægæi maris pars. Græciæ Asparagi Corrua illis dicti, aculeatum habent folium (at in hortis culti folia obtuso mucrone sunt prædita) adeoque hujus planicie solo delectantur, ut sint frequentissimi, nec aliud virere in ea conspiciatur præter Asparagos. In exilem deinde pagum pervenimus nomine Commercina, dimidii diei itinere à Bouron distantem; in eo omnis generis edulia venalia invenimus. Istic est ruinosa quædam parva arx, in qua Græcorum Christianorum templum: pagus à Græcis, & paucis Turcis incolitur.

Cypsella vetustissimum Thraciæ oppidum; & aluminis conflandi ratio.

C A P. LXI.

POST QUAM aliquanto tempore apud Commercina sub Esculi & Ariæ arboribus commorati fuisset, per planitiem denuo progressi, relictis ad sinistram montibus, in alium pagum Cypsella appellatum pervenimus, quo de industria divertimus, ut Aluminis conficiendi rationem observaremus: triduo itaque & paullo amplius ad ejus fodinam hæsimus. Vbicumque alumen conficitur, id semper fit aperta vena, quia ejus vena non est valde profunda: nonnullis tamen Cypsellæ locis, ejus lapides sex orgyiarum altitudine eruuntur. Cypsella in Thracia sita est, & vulgariter partim græco, partim turcico nomine Chapsylar dicitur. Ejus incolæ maximâ ex parte Turcæ sunt; pauci autem Græci. Sunt & nonnulli Iudæi, quorum unus Aluminis censum, persoluto annuatim certo precio, obtinebat: apud quem divertimus, ut certiùs ejus conficiendi rationem intelligeremus. Comperimus autem Alumen quod fit in Tolsa Pontificis Maximi dominio, cum eo convenire quod in Chapsylar fit, ut observare potuimus è Civitate Vetero Romam proficiscentes in creatione Pontificis Iulii tertii, paululum à regia via declinantes, ut per Tolsam iter faceremus. Alumen in Chapsylar colligitur, & expurgatur eodem quo ipsius vena extrahitur loco, eamque ob causam minoribus expensis fit, quàm Tolsanum, quod vehiculis deportandum est in eum usque locum in quo excoquitur. Et tamen si Alumen dumtaxat condensetur ex lixivio cinerum lapidis è vena eruti (qui primum urendus est) conflato: cuilibet tamen id facere non licet: sed iis solum quibus certo precio venæ census traditus. Prima igitur vena eruitur ad ipsas radices montis, quem Serrium esse censemus. Oppidulum Cypsella ad latus regie viæ est quæ à Dyrrhachio Constantinopolim ducit, qua initium ascensus est in montem: relictis aliquantulum ad sinistram fodinis, è quibus maxima difficultate lapides eruuntur: nam cum adeò duri sint, malleo & cuneis perfringendi, deinde urendi, simili planè ratione qua calx aut gypsum uritur. Quoniam verò istic magna lignorum est copia, nec lapides qui eruuntur longiùs deferendi sunt, apud ipsam fodinam uruntur, ad dimensum id facere paciscentibus operis. Nam singulæ suum tuguriolum habent, in quo terni aut quaterni alvei lignei in terra defossi, in quibus lixivium infusum relinquitur, donec alumen in glaciem coëat, fiatque quale vulgo conspici solet. Lapidem ex quibus conflatur alumen, primum in fornacem sive arcum componuntur, deinde levi flamma ustulantur, eadem ratione qua gypsum uri solet: nam si nimium urerentur, omnis aluminis substantia ignis calore evanesceret: at suam duritiam retinentes, & aëri per binos aut ternos menses expositi, sponte in pulverem resolvuntur. Quemadmodum enim Marga, qua agri pinguescere solent, non maceratur, aut in pulverem resolvitur statim ab initio, vel cum primum ipsius gleba ex fodinâ eruta est; sed aliquanto tempore aëri exposita permanens paulatim dissolvitur cum nocturno rore, tum pluviis diurnis, & hiberno gelu; ac tandem colliquescens, & telluri sese commiscens fimi vicem præbet; eadem ratione hic lapis levi dumtaxat flamma ustulatus, durus permanet,

net, tamquam nullam ignis injuriam sensisset; sed aliquot diebus sub dio permanens, nocturno rore & diurna pluvia adedè tenerescit, ut brevi in cineres omnino resolvatur. Lapidès hi è fodina eruti nec adusti, in fabricis aut muris exstruendis adhibiti, durabiles sunt ut cæteri lapides: in cineres autem redacti sive pluvia naturali, sive artificiali, adfusa aqua decoquuntur in lixiuium, quod in quadratos alveos ligneos, aut fictiles ollas effusum, decem aut duodecim dierum spacio coit & congelatur. Ea est conficiendi aluminis ratio in Chapsylar, quod in Italiam delatum, Lesbium sive de Metelin cognominatur. Quoniam porrò rubrum & album invenitur, profiteri audemus ex albi aluminis fodina, rubrum etiam erui posse: colorem enim duntaxat ex aluminis conficiendi ratione acquirit, prout cineres ab operis diligenter aut negligenter tractati fuere. Alumen spumam quandam reddit, quam plurimæ fodinarum operæ colligere solent, & ex eâ massam rubram pictoribus utilem conficere, quæ gallico nomine terra de Macharon dicitur: ea tamen in Chapsylar negligitur: inde fit ut valles hac spuma, quam torrentes cum pluviis abripiunt, omnino rubere videantur.

Regia via quæ olim Roma Constantinopolim ducebat.

C A P. LXII.

CONSTANTINOPOLIM tendentes, montem subire incepimus: aliquantulum in altum progressi, nos obvertimus; ut iter quod à Bistonide lacu emensi eramus, conspiceremus. Pagum Commerciam perspiciebamus in maxima planicie situm. Hujus planicie iter, regia via olim fuit quæ Roma Byzantium ducebat, magnisque lapidibus excisis strata erat. Nam à Bouron Commerciam usque, & inde porro ad Chapsylar, quoniam solum pingue erat, difficilisque via; eam Romani lapidibus sterni curârunt, quæ hodie etiamnum integra restat. Inde probare volumus, Romanos hac via olim Româ in Asiam profectos. huc accedit quòd ejus viæ constratæ structura tenuis fortunæ cujuscumque hominis opus non sit: nam in directum strata est via: at nunc semitæ modò ad dextram, modò ad sinistram sunt quærendæ; quoniam nonnullis locis in silvas cæduas penetrat; magnæque arbores inter ipsa constrata saxa postea excreverunt. Conscendimus supradictum montem Serrium, qui nonnullis locis aditu admodum difficilis est, apparetque multis locis rupes cuneis atque aliis instrumentis excisa; quod sine magnis sumptibus fieri non potuit. Sed & ex hoc opere colligere licet, regiam viam Româ Byzantium ducentem olim frequenti hominum multitudine fuisse tritam. Plinius etiam Græciæ distantias & longitudes describens, illas semper à Dyrrhachio (quæ urbs est apud Vallo-nam, nunc Duras dicta, portus videlicet in quem appellebant qui ex Italia trajecto mari Adriatico solvebant) sumit; aitque Byzantium abesse à Dyrrhachio septingentis undecim millibus passuum, & tantum patere longitudinem terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem vult. Pervenimus deinde in pagum verticem montis occupantem, à Græcis habitatum, ubi nobis sumendi fuerunt pedites viæ indices, ne per montem oberraremus; in quo magna est abundantia ejus herbæ quam Galli perperam Saturciam hybernâ appellat, inter saxa sponte nascentis. Eam primùm observaveramus in Creta insula, & paucis antè diebus in Amphitheatro quod Philippis est: postea in montibus Spoletò Italiae vicinis eruimus in Marcha Anconæ. Sed quoniam jam in nostris hortis vulgaris est, ejus vetustum nomen, quale à Cretæ & Cytheræ insularum incolis didicimus, proferemus. Id enim vulgo Tragarigani appellabant, quod nihil aliud est quàm Tragoriganum.

*Marissa flumen, veteribus Hebrus dictum: &
Turcarum expilationes seu rapina.*

C A P. LXIII.

NVLLVS est pons supra Marissam amnem exstructus, sed cimbâ traiciendus. Moris est ut quilibet pro se & jumento nummum Turcis Aspre dictum, pro trajectu persolvat; quindecim tamen pro nobis & itineris duce persolvendi fuerunt. Nam Turcarum avaritia consueque progressa est, ut si numero viatores superent, ab iis exigant quidquid possunt, & ingratis persolvendum quidquid exigunt. Tantæ enim sunt eorum rapinæ, ut ne parentibus quidem suis parcituri sint, si prædæ occasio sese offerat. E regione trajectus ad quartam milliariis partem reliquimus elegans oppidulum nomine Vire, com-

Lib. 4. cap. 12

modo admodum loco ad radices collis cuiusdam situm, veteribusque muris cinctum. Hic amnis nunc ab omnibus vulgò Marissa nuncupatus, olim Hebrus dictus fuit. Locortum huic amni vicinorum incolæ, æstate, quando fluminis alveus exiguus est, magnos arenæ cumulos aggerere solent, non ignorantes in eâ latere nonnulla auri grana; quos satis procul à fluminis ripa submovent, ne exundans flumen arenam secum abripiat. Aurum ab arena separaturi, asseres pertusos simul componunt, deinde fluminis aquâ arenam eluunt: quòd si interdum nonnullam auri portionem inveniunt, id non fit sine magno labore & expensis, atque temporis longitudine: sed nec sine argenti vivi adminiculo quidquam efficere possunt. Strymon & Nessus amnes in mare labuntur eodem fermè loco; unus videlicet ad infimam, alter ad summam insulæ Thasi partem. Sed Hebrus ante Samothracen sese exonerat, quod Plinius etiam annotavit. Adèd lentus est hic amnis, ut in utram partem fluat, judicari non possit: Turbida ejus est aqua, attamen dulcis; & mediâ etiam æstate adèd frigida, ut glaciata videatur: multæ myricæ secundum ejus ripam proveniunt: frequentes habet mæandros, seseque incurvat uti Sequana inter Lutetiam & Pontoyse urbem. Tantum verò aquæ hiberno tempore è montibus delabitur, ut rapidior fiat, & amplum quoddam inundet pratum, olim Doriscus nuncupatum, in quo Xerxes in Græciam profecturus, exercitum recensuit. Quoniam porrò amplum illud pratum hieme instar paludum inundatur, nulli in eo pagi ædificantur, sed æstate equorum armenta aluntur. Ipse Turcarum Imperator plures mille istic alit, neque privatorum è vicinis pagis minus quingentis eò agi arbitramur. Pratum enim adèd repurgatum est, ut neque talpæ, neque mures, neque glires, neque aranei mures illud suffodiant, neque serpentes in eo inveniantur: hibernâ nimirum inundatione omnes abiigente. Cytifus herba pluribus ejus locis nasci conspicitur. Pagi in pratorum circuitu exstructi, ad collium radices siti sunt: nam cum colles & montes scaturiginibus prægnantes undique prata cingant, & propterea ad culturam valdè idonei sint, rebusque necessariis abundant, rusticorum magna frequentia eò confluit. Amnis ripæ quibusdam locis sunt satis altæ, in quibus fluviatiles alcyones, à Gallis *Martinets pècheurs* nuncupatæ, & Hirundines quædam ab iisdem *Martinets* simpliciter dictæ, nidos exstruunt; quemadmodum & avis Merops sive Apialter, quam Cretenfes Melissophagon appellant. Ocium nacti ut eas Alcyones observaremus, comperimus ipsas ab his non differre quæ nostrorum fluminum ripas incolunt: sed & earum nidi ex pisciculatorum spinis & squamis sunt confecti, uti nostratium. Viciniores amnis Marissa incolæ secundum fluminis alucum in amplo illo prato hortos instruunt: nam aquæ commoditatem nacti & telluris ubertatem, Melones, Angurias, Copous vulgò ab illis dictas, Citrullus, Cucurbitas, Cucumeres, aliosque similes æstivos fructus colunt. Nobis affirmarunt Colocasiam etiam nonnullis locis nasci: at nihil certi pronunciare possumus. Pratum illud egressi, colles & montosa loca subire cœpimus, in quibus Aceris arboris genus observavimus à reliquis quæ hætenus videramus diversum. Sextum id genus fuit à nobis observatum. In arbusculam excrescit; de quo aliàs plura, cum arbores describemus. Thermas in continenti reperimus è regione Imbri insulæ apud amnem Melanem, ejusdemque nominis sinum, apud Callipolim in Cherroneso includit; in qua deinde Sestos Abydo opposita. In his thermis duæ sunt calidarum aquarum scaturigines, altera viris dedicata, altera feminis: atque ut nihil ab iis qui istic se lavant exigitur, sic nemo est qui eas thermas repurget; hinc fit ut sordidæ admodum sint. His vicinæ conspiciuntur urbis cuiusdam à veteribus Macron-tichos nuncupatæ ruinæ, & in longum porrecti muri; qui hostes Thraciam depopulatuos excludebant & arcebant.

*Plurimas nationes certo anni tempore natale solum
relinquere, deinde domum redire.*

C A P. LXIV.

IN magnas miserorum Epirotarum rusticorum, quos Ergates appellant, turmas in jam dicta planicie incidimus, ex Turcia ab opere redeuntium in natale solum. Idem illis accidit quod Longobardis & Sabaudis, qui natale solum certo anni tempore relinquunt, postea domum redeunt. Turmatim suam regionem egrediuntur miseri isti Epirotæ, ob ejus sterilitatem; atque aliò proficiscuntur, ut operas suas Turcis locent lucri gratiâ. Ii cum in Macedonia, & Thraciæ, vel etiam Asiæ minoris plana pervenerunt, à Turcis conducuntur ad segetes ipsorum metendas & frumentum expurgandum. Perfectâ messe domum redeunt, cum suis uxoribus & liberis vitam traducturi. Modum secandi segetes magis industrium habent quàm Galli: nam illorum messoriarum falces aliquantulum discrepant,

discrepant, suntque planæ, latæ, minusque incurvæ, & dentibus carent. Dextra manu eas tenere solent, atque sinistra lignum quoddam incurvum extremâ parte mucronatum, in quo tria sunt foramina, quibus tres sinistrae digitos inserunt, minimum videlicet & duos subsequentes; pollicem & indicem liberos conservantes, ut tritici manipulos commodius comprehendere queant: manum siquidem explicantes, & frumentum comprehendentes, multo majores manipulos abscindere possunt. Collectâ messe, frumentum triturant; haud flagellis, ut apud nos, sed bobus, quemadmodum per universam Græciam: idque facientes, asseres Chalcedonio lapide munitos post se trahunt, ut stramina & paleas confringant. Sed quoniam istos Albanos cum Sabaudis & Longobardis comparavimus, indicare volumus, eos nobis occurrisse gregatim iter facientes veluti sturnos. Sabaudi in Italiam proficiscuntur ut ligna secent, populos videlicet secundum Padum amnem, atque ilices apud Foro-Julienteses, & omnis generis quæ duram habent materiam alias arbores, per Tusciam & agrum Romanum. In hoc autem Sabaudi ab Epirotis differunt, quod æstate abeunt Epirotæ, & Autumno revertuntur: Sabaudi contra Autumno abeunt, & novo vere redeunt. Nam quia montana incolunt, nives illis omnem operarum exercendarum occasionem adimunt: huc accedit quod in lignis per Italiam secandis ob duritiam multo labore opus sit, quem æstivo tempore præstare nequirent: si verò in patria manerent, totam hiemem in ocio traducerent. At sub æstatem domum regressi, Abiètes, Piceas, Larices, atque alias ejusmodi molliores tenerioresque arbores habent, quæ minore difficultate etiam ipsa æstate & medio æstu secari possunt. Longobardi porro, gregatim quidem, ut Albani & Sabaudi, domo egrediuntur, simulque persistunt, donec è sua regione excesserint: at in Germaniam, Galliam, Belgicam, Daniam, aliasque ulteriores regiones pervenientes, ab invicem segregantur, singulique loca destinata petentes, caminos hinc inde purgatum eunt per hiemem: domumque redeunt, Ciconias imitantur, quæ sigillatim adveniunt. Istinc animadvertere licet varias nationes certo anni tempore, vitæ sustentandæ causa ad alias regiones lustrandas & obeundas cogi. Albani veteribus Epirotæ dicti, Christiani sunt, peculiaremque habent linguam à Græca diversam: religionem tamen Græcam colunt, & quoniam Græciæ vicini sunt, Græcum idioma etiam callent: domum regressi, per hiemem sese sustentant, ex eâ quam sibi æstate comparârunt pecuniâ. Omnes ferè nudis pedibus incedunt, admodum egeni, frugales, & in laboribus seduli: hinc fit ut facile quod agant per totam æstatem nanciscantur in Turcarum agris & pagis: segnes etenim sunt Turcæ, ad agrorum culturam inepti, lenti, tardi, & qui in suis negociis moras semper nectunt. Reperimus in itinere Iaspides variorum colorum in agris, atque etiam Chalcedonios: immo nonnunquam & ipsi ædificiorum in pagis muri è Iapidis & Chalcedoniis lapidibus exstructi sunt.

*Terebinthos arbores, gallarum quoddam genus producere,
quæ apud Turcas magno in usu sunt.*

CA P V T LXV.

TH R A C I Æ atque Macedoniæ rustici, non ignari quantus sit usus gallarum in Terebinthis nascentium, quorum in collibus magna est frequentia, eam quæstus occasionem negligere non solent; at sub finem Junii, gallas intus concavas nucis ponticæ magnitudinem æquantès, aut sub foliis, aut in Terebinthorum, qui semen in vuæ modum congestum ferunt, ramulis nascentes sedulo legunt, easque maturius, dum adhuc exiguæ sunt: quoniam si in arbore diutius relinquerentur, oblongæ tandem instar corniculî cuiusdam evaderent. Harum usus est inficiendis in Prusa urbe tenuissimis sericeis pannis. Per Thraciam pergentes, Caravannam invenimus, vel frequentem mulionum turmam è Theffalonica Byzantium proficiscentium, atque in pago quodam Aigætic nomine pernoctavimus. Cæterum quia Græci nullis testudinibus * sive marinis sive terrestribus, sive fluviatilibus vescuntur, adeò frequentes sunt per Græciæ agros, præsertim autem Thraciæ, ut secundum vias subinde magnæ & pingues inveniantur. Et nisi hortulanis plurimum invisæ essent, quod eorum olera germinare incipientia prærodant; præsertim autem melones, peponesque, xylon & sesamum appetant; nemo eas necaret. At illi in suis hortis inventas necant, atque palis per sepes affigunt.

* Croatia non modò testudinibus, cuiuscumque tandem sint generis, non vescuntur; sed eas etiam abominantur: quod re ipsa comperi. Nam anno 1579. cum Maio mense Illustrè Heroem Dominum Balthasarem de Batthyan, Regni Ungariæ Archidapiferum hereditarium, in Pannoniam interamnem, quæ nunc ex parte Vandalia sive Windisch-landt

nuncupatur, comitarer: integro die substitimus in ipsius arce quadam Turnizza, cui contiguus est pagus eiusdem nominis, Mura anni vicinus, supra ipsius & Dravi fluminis confluentes. Istic dum forte circa rusticorum pradia obambulo, multas testudines palis affixas, & e sepibus hortos ambientibus pendentes animadverto. In arsem regressus, eius rei causam percontor: maxime ab incolis exosas intelligo: ego ridere illorum stultitiam: interrogatus an eis vesci cuperem, annuo: sed cum nemo ipsas adparare sustineret, cocus quispiam Gallus Byzantio redux, qui in itinere nobis sese adiunxerat, ferculum ex illis conficit: vescor: ibi omnes summa tum admiratione me intueri, imò plerique non dubitare quin ea nocte extinguerer: at postridie, cum me non modo vivum, sed etiam alacrem conspicerent, multo magis mirari, & plerique asserere, etiam è Nobilibus viris qui illum Heroem comitabantur, si Viennemensem urbem primum loco nancisci queant, non tamen degustaturos.

Turcas viatores admodum frugales esse.

CAPVT LXVI.

POSTRIDIE, comperimus agros aristolochia longa obfitos: observavimus etiam veram Hyssopum, bina Polii genera, & Chamædryn. Omnia ad victum necessaria in pagis invenimus, uti butyrum, ova, aves, panem, caseum, & lacticia. Quicumque in Caravanna erant cum viatores tum agasones, genus quoddam acescentis lactis coemerunt, nomine oxygala, quod lineis sacculis impositum, è suorum jumentorum clitellis suspendere solent: atque licet liquidum admodum sit id lac, lineis tamen sacculis inclusum permanet, nec exstillat. Græci & Turcæ aliorum nucleos in ligneo quodam vasculo contufos oxygala permiscere solent. Magnatum id edulium, adeò palato gratum est: eo non modò viatores, sed etiam ipsi Satrapæ in Turcica aula vesci solent. Quod si quis ad eò esse exquisitum non credat, faciat modò periculum; facilis etenim est experientia. Vulgari admodum est in usu apud Turcas, existimantque eo se per ætatem refrigerari, atque per hiemem calefieri. Viam quæ Callipolin ducit, ad sinistram * reliquimus, & versus Rodosto perreximus. Interdiu substitentes sub juglandibus, ut nostra jumenta aliquantulum quiescerent: deinde sub vesperam in planicie quadam stationem habuimus, Caravannæ impedimentis nos in ambitu munientes, ut securiùs pernoctare possemus.

* Imò ad dextram: nam Callipolis in Cberonneso est, ad Hellefonti caput, quam ad dextram relinquere oportuit Perinthum petentibus.

Turcas agilitate & industriâ reliquas nationes longè præcellere, in imponendis supra iumenta, deponendisve impedimentis.

CAPVT LXVII.

HOC loco mentionem facere voluimus ejus rei quam Turcas pacis & belli tempore industriè administrare observavimus: videlicet rationis qua uti solent in impedimentis supra equos, camelos, aut mulos imponendis aut auferendis. Quinque enim aut sex viri duntaxat ea industria & agilitate omnia Caravannæ jumenta (quæ centum & quinquaginta numero erant) vesperi impedimentis liberarunt, atque postridie summo mane rursus ea imposuerunt, ut non animadverterimus. Tres solùm viri vix quadrantem horæ impendent ad centum equos onerandos, modò sarcinæ secundum ipsorum consuetudinem sint colligatæ. Singulas autem sarcinas decussatim crucis in modum per utramque extremitatem colligari necesse est, atque funes sequenti ratione appendi. Cum bini viri sarcinam sublevârunt supra clitellas, tertius mulio alterius sarcinæ, quæ adhuc humi jacet, funem, per ejus sarcinæ quæ jam clitellis imposita est, alteram crucem traicit: impositæ verò sarcinæ funem, per alteram ejus quæ humi est sarcinæ crucem traici oportet, & alterum ex his qui priorem sarcinam sublevârunt, in alia etiam sarcina sublevanda auxilio esse (sufficit enim unicus ad sarcinam quæ clitellis imposita est sustinendam) atque singulos, funis quem singulæ sarcinæ unicum habent, extremitatem capere, eamque denuò traicere per crucis summum caput, funesque deinde adstringere aut laxare, prout illis commodum videtur, ut sarcinæ pendeant: funes autem parte sarcinarum exteriori connectuntur, ut faciliùs vesperi dissolvi queant; sarcinæque decussatim Burgundicæ crucis in modum supra clitellas collocantur. Unicus vir in adventu omnes totius Caravannæ equos subito suis sarcinis liberare potest, funium extrema dissolvendo, atque ipsas sarcinas æqualiter quasi ad æquilibrium demittendo. Qui sarcinas deponit, funem manu tenendo, posset etiam ad altitudinem unius pedis supra solum utramque sarcinam æqualiter suspensam tenere. Imò puer quadrante horæ centum equos exonerare posset, sine ullo sarcinarum damno.

Perin-

Perinthus veteribus dicta, nunc Rodosto. & de Heraclea.

CAP. LXVIII.

INTER Perinthus & Callipolin ponte amnem quendam trajecimus, quem Arzum esse arbitramur, Turcæ Chiaurlic appellant, in Propontidem labentem inter Gallipoli & Rodosto. Rodosto autem urbs in Propontidis littore sita, olim (ut putamus) Perinthus dicta veteribus: tametsi non desint qui Perinthus fuisse existiment eam quæ nunc Heraclea appellatur. Rodosto vetusta admodum est, nullis tamen muris cincta. Regiâ viâ quæ Byzantium ducit, gradientes, Heracleam ad sinistram reliquimus: etenim secundum viam non est, sed balistæ jactu ab ea distat. Heraclea vetustum nomen retinuit: quæ me causa movit ut diligenter inquirerem, cur mel cognomine Heracleum perniciosum esset. (Variæ autem Heracleæ sunt, sed hæc in Thracia est.) Nullam aliam rationem invenimus, nisi quòd ea regio Chamæleone nigro abundat, cujus radici excresecientia quædam adnascitur nomine Ixia, quæ perniciosum venenum est, & eos qui degustant illicò necat. Quòd si apes mellis substantiam ex ejus Chamæleonis floribus suscipiant, non dubitamus, quin id mel hominibus admodum sit perniciosum: non ignoramus autem apes mellis materiam ex ipsis floribus non colligere, sed ex foliis duntaxat, pingui rore cælitus delapso obfistis. Deinde profecti sumus ad urbem Selibriam, olim Selymbria dictam. Duorum dierum itinere à Byzantiò, atque dimidio miliari à Selymbria distantes, in ipsâ viâ & maris littore metalli cujusdam recrementa invenimus (indicium istic olim fodinas fuisse) quæ licet diligenter à nobis considerata, cujus tamen metalli essent, dignoscere non potuimus. Ædificiorum vestigia & rudera quæ istic adhuc supersunt, fidem faciunt metallicas fornaces istic aliquando exstitisse: multis etiam locis conspiciuntur magni cumuli scorix, quam Galli *Merde de metal*, hoc est, metallicum recrementum appellant. Olim cum metalla liquarentur, non aquæ adminiculo, ut nunc fit, folles inflabantur, sed hominum viribus, ut antè diximus: sunt tamen vicini quidam rivi, quorum usus esse potuisset, nostra opinione, si tum temporis consuetudinem habuissent aquæ adminiculo rotas impellendi, quæ folles sublevarent & deprimerent, quemadmodum jam habemus. Dum agro Selymbriano plantas perquiro, lacte manantem quandam inveni Nerii foliis, & flore simili, sed longè per omnia minorem: procul aspicienti Tragio Cretico persimilem; at propius intuenti ad Lysimachiam purpuream magis accedere videbatur. Cytisum etiam invenimus, cujus semen abundanter collegimus. A veteribus illis fodinis secedentes, Selymbriam pervenimus, quæ elegans habet castellum in edito situm. Selymbria, commodè urbs nominari non potest, quoniam muris cincta non est. Ædificia, balnea, & templa supra arcem sunt: oppidulum ipsum in acclivi, multumque repræsentat Ryam Angliæ urbem, quemadmodum etiam Callipolis. Selymbriâ volenti in regiâ viam quæ Byzantium ducit, pervenire, collis superandus est; deinde per planitiem iter faciendum. Maxima ædificiorum Selymbriæ pars longiusculè à portu est. Onerariæ naves Selymbriam magna ex parte appellant, ut merces excipiant quæ ex Adrianopoli, Thraciæ continenti, & Bulgaria advehuntur. In cujus rei exemplum cum istac iter faceremus, Veneta navis jam oneris expletionem accipiebat ex iis mercibus quæ non modò advectæ erant ex iis quæ nunc enumeravi locis, sed etiam ex Anatolia vulgò dicta, veluti lanâ, coriis, xylo. Anatolia sive Natolia ex altera Hellepontis parte est: Turcæ dictione Græca Anatoli appellant, quæ Orientem significat: sed vulgò regiones Asiæ, imperio Turcæ subditæ, quæque ab Europa separantur Bosphori freto, Propontide & Helleponto, Anatoliæ nomine continentur. Sic cum Græci Anatoliæ mentionem faciunt, varias alias provincias intelligunt, nempe Phrygiam, Galatiam, Bithyniam, Pontum, Lydiam, Cariam, Paphlagoniam, Lyciam, Magnesium, Cappadociam, & Comagenen. Atque si illis sermo est de preciosis quibusdam mercibus ex aliqua istarum provinciarum, illas ex Anatolia delatas dixisse satis erit.

Turcarum iter facientium insigne silentium & modestia.

CAPVT LXIX.

QVO tempore Selymbriam pervenimus, exercitus istic circiter quatuor milium Turcarum fuit, quibus hospitia designata fuerant cum in Carabachara, aliisque urbis locis, tum extra urbem sub arboribus. Omnes erant equites; atque in Turcarum Imperatoris, qui bellum adversus Persas gerebat, castra proficiscebantur: ii autem diu ante lucem tanto silentio discesserunt, ut nos, qui etiam ante lucem discedere constitueramus,

tueramus, minimè animadverterimus, tametsi essemus illis vicini. Hæc res nobis visa est digna relatu, tantam hominum multitudinem sine ullo strepitu discedere potuisse. Selymbria unius diei itinere à Byzantio solùm distat, perapertâ regione, & nullis arboribus confitâ. Bini pontes lignei superandi sunt tribus cis Constantinopolim milliaribus, quorum primus admodum brevis est, alter verò longior multo, Buyckchemeghy nuncupatus. Univerſa Thracia Picardiæ comparari posset: nam arboribus eodem modo caret, magnâque habet planicies, quas nonnullis locis colliculi interfecant. Pagus est inter utrumque pontem: in quo, quoniam frequens est admodum via, res ad victum necessariæ, omni anni tempore pecunia comparandæ inveniuntur. Vterque pons ligneus exstructus est supra falsæ aquæ stagna, è mari in continentem ingredientia, & veluti sinum efficientia: istic multæ sunt scaphæ, ad homines ex uno pago in alium transvehendos, tum etiam ad piscationem necessariæ. Secundum ejus stagni quod ad sinistram reliquimus ripas multæ sunt molæ, octo alis sive brachiis præditæ, quales sunt omnes in Turcarum ditioe, quæ venti beneficio versantur, non quatuor ut nostræ. Quemadmodum autem bini pontes superandi sunt; sic etiam bini sunt lacus qui in unum coeunt, quorum census è piscium captura, magno æstimatur. Turcarum Imperatoris ædes quasdam delectationis causa exstructas supra pagum Buyckchemeghy videre licet in colle quodam cincto silvâ arboribus confitâ, quæ muro undique clausa est. Ejus arbores sunt Coryli, Quercus, Ulmi, Fraxini, Salices, Platani, Loti, quæ Gallis *Micacouliers* dicuntur. Tandem secundò Constantinopolim pervenimus, & nostræ peregrinationi finem imposuimus sub initium Augusti mensis.

Pera & Constantinopolis urbes.

C A P. LXX.

ANTE quàm de Constantinopoli agamus, de urbe Pera primùm scribere commodum videtur, quæ sinu quodam vel canali à Constantinopoli sejuncta est, quemadmodum plurimas interdum urbes sibi invicem oppositas videmus ad fluminis alicujus ripas, ut Civitas & Carcaffo, Beaucaire & Tarraſco: eadem ratione iis qui Constantinopoli Peram adire volunt, portus traiciendus est. Propterea eam appellationem adquisivit: nam Pera nihil aliud significat, quàm trans aut ultra; in collis autem acclivi sita est. Quisquis peregrinus Constantinopolim aut Peram maritimo aut terrestri itinere advenit, nullum hospitium quò divertat reperit: itaque per Turcarum regiones iter facturos, impedimenta in quibus recumbat, secum deferre necesse est. Fieri tamen nequit, quin aliqua ratione tandem hospitium nanciscatur, præsertim cum Carabachara (quæ publica sunt Turcarum hospitia) in urbibus nunquam desint: præterea nemo est, cujuscunque tandem nationis sit, qui non magnâ ex parte ædes aliquas nanciscatur, sub quarum tectum se recipere queat. quoniam plerunque singuli ad eos confugiunt, quos ex sua provinciâ esse sciunt. Hinc fit, ut cum singuli sciant, omnes Europæ Principes & Respublicas, suos Oratores Constantinopoli habere, præsertim cum pax inter Principes est, eosque Oratores Respublicarum & Christianorum Principum, veluti Gallicum, Venetum, Ragusanum sive Epidaurensem, Chium, Florentinum, Transilvanum, Hungarum, atque alios (præter Cæsareum qui in urbe Constantinopolitana degit) Peræ maxima ex parte habitationem suam habere, ad ipsos confluere soleant. At Gallorum peculiariter præ reliquis nationibus, felicior est fortuna: quia à nostro Legato semper meliùs excipiuntur, eorumque gratior est adventus, quàm reliquorum apud suæ nationis Oratores: huc accedit quòd Galli in exteris regionibus inter se meliùs conveniunt, & magis mutudè se diligunt, quàm reliquæ nationes. Domini Aramontii, Regii ad Turcarum Imperatorem Legati liberalitas ea quæ diximus maximè confirmat: nam adedè gaudebat beneficia conferre in Gallos aut Gallorum partes foventes, ut nemo unquam Constantinopolim adveniens, cujuscunque tandem conditionis fuerit, ipsum adierit, quin ab eo humaniter exceptus, & in ejus contubernium admissus fuerit. Ejus etiam liberalitas ex eo appàret, quòd magnum Christianorum mancipiorum numerum privatis pecuniis è Turcarum potestate liberârit. Imò quibuscunque Gallis Constantinopolim advenientibus, non modò necessaria ad victum subministrabat, sed etiam vestes largiebatur, si iis carerent: omnibusque patebant ejus ædes. Quòd si quem Gallum traxerit diutinâ istic morâ; illi pecunias tribuebat pro conditionis ipsius ratione, quantum sufficerent ut in Galliam rediret. Si verò nobili stemmate prognatum intelligebat, illo honorificè excepto, jumenta & alias res necessarias etiam subministrabat. Atque uti nunquam molestæ illi fuerunt expensæ in gratiam eorum qui illustri genere nati erant factæ; nunquam similiter tenuis fortunæ hominibus gratificari dedigna-

dedignatus est. Cùm id porrò in nobis ipsi experti fuerimus, non immeritò ingrati cense-
remur, nisi ejus rei testimonium præberemus: certi enim sumus neminem nos mendacii
arguere posse in his quæ recitavimus, nisi parum æquum, & veritatis hostem.

*Ruinarum Nicomediae, & eorum quæ istic nunc
conspiciuntur descriptio.*

CAPVT LXXI.

CONSTANTINOPOLI aliquandiu commorari, ad conspiciendas Nicomediæ,
quæ vetustum adhuc nomen retinet, ruinas profecti sumus. Est Nicomedia in
edito sita: murorum ambitus admodum amplus fuit: namque à portu incipiens,
etiam collis verticem comprehendebat. Ipsa urbs omnino corruit, sed arcis ambitus in
ipso colle situs, adhuc integer est, urbisque muris includitur: muri arcem ambientes ex co-
ctis tegulis tenaci rudere junctis constant; quorum turres dumtaxat tribus orgyis aut sex
ulnis inter se distant, adedò valida fuit arx ista. Amœnus ejus situs est, cùm in collis vertice
exstructa sit, magnamque scaturiginum aquæ commoditatem habeat: quæ causa est ut fre-
quentioribus habitetur incolis Turcis & Græcis. Epistylia & fragmenta columnarum,
magnæque hujus arcis columnæ, indicio sunt, Nicomediam aliquando potentem urbem
fuisse. Istic etiam nacti sumus elegantia numismata vetera, Græca & Latina. Navigantibus
secundum oram maritimam, & circa littus sub aquam intuentibus, eos pisces quos Latini
Pinnas appellant, humi ordine & serie quadam conspici licet, quasi pernas suillas in ter-
ra defixas: eam ob causam Latino etiam nomine Pernæ dicuntur. Cùm aliquandiu versa-
remur in insulis veteribus * Demonesi nuncupatis, quæ sunt in sinu Nicomediæ, in ipsa
Propontide, quæque ex urbe Constantinopolitana aperte conspici possunt, eas novem esse
numero deprehendimus. Illarum prima nunc à Græcis Proto appellatur, Altera Bergus,
Tertia Isula del Corbo. Reliquæ exiguæ sunt, & proprio nomine carent. Aliæ etiam sunt
inferiores & viciniore Helleponto: sed earum plurimæ nomina mutarunt. Nam quæ
olim Procœnesus vocabatur, nunc Marmara; & Besbicus olim quæ fuit, nunc Calomiao
dicitur.

* De Demoneso consule Ortelij Theaurum geographicum.

Orientales nationes libentiùs piscibus vesci quàm carnibus.

CAPVT LXXII.

ANTE quàm à Propontidis divitiarum narratione recedamus, quandoquidem ea
omnis generis piscibus abundat, non minorem censum illam reddere asserimus;
quàm Continentis aliqua regio, pascuis & armentis abundans: hinc fit, ut omnes
Turcæ & Græci piscibus magis delectentur quàm carnibus. Continentis in nostra Gallia
incolæ, qui à piscium esu adedò abhorrent, persuasione potiùs id facere videntur, quàm ra-
tione. Eos verò intelligimus qui pertinacia quadam carnibus in abdito vescuntur piscu-
lentis diebus, & diebus Dominicis vix pisces habent quos vorent. Ex veterum præterea
monumentis observare licet, carnes ab illis tanti non fuisse æstimatas, quin piscibus infe-
riores perpetuò sint habitæ. Ægypti monachi toto vitæ cursu piscibus abstinerunt qui-
dem, quasi inferre vellent se ejusmodi deliciis privatos, quemadmodum qui apud nos car-
nibus abstinent. Carnium ille contemptus & piscium æstimatio, effecit, ut veteres, cùm
Græci tum Latini, avium genera minùs noverint quàm piscium. Medici insuper in suis de
alimentis libris varii generis piscium sæpiùs meminerunt quàm avium & quadrupedum:
neque legimus Imperatores atque Primates Romanos aves in suis conviviis ita expetisse, ut
nos hoc tempore, præter turdos & attagenes. Nam omnis generis pisces in deliciis habe-
bant, & præferebant omni aucupio: sic ut perdices, phasiani, ascolopaces Gallis *Becasses*, &
illorum *Pluviers*, atque aliæ quæ primum tenent gradum in Gallorum deliciis, in veterum
Imperatorum Romanorum etiam profusissimorum, vel ut Pliniano verbo utar, Gulæ pro-
cerum conviviis, in precio non fuerint habitæ. Illud præterea addemus, ipsum Turcarum
Imperatorem, ejusque majores, atque etiam aulicos, pisces magis appetere quàm carnes:
propterea rarè conspiciuntur in foro Byzantino venales aucupio captæ aves: Quoniam
cùm piscibus abundant, ad eos variis modis capiendos animum applicant, ut postea
apparebit.

Piscatio

Piscationis in Propontide rationem magnum quæstum adferre.

CAP. LXXIII.

QVANDO QUIDEM in piscationis mentionem incidimus, nunc de ejus ratione agemus quæ in Propontide fit, atque primùm de ea quæ majorem quæstum adfert. Mare Constantinopoli vicinum magis piscibus abundat quàm reliqua maria: idcirco incolæ ad eos capiendos magis industrii. Aqua dulcis è fluminibus in Pontum delabens, & marinis undis sese commiscens, alendis in Ponto & Propontide piscibus admodum accommoda est. Eæ porro aquæ in mediterraneum mare effluunt, sed per Propontidem delabentes, nunquam augentur vel minuuntur, utpote nullum refluxum aut reciprocationem habentes. Pisces certo anni tempore ex uno mari in aliud transmeant, suasque habent quietis & motus horas: quod non ignorantes Propontidis incolæ, quorum plerique frequentius piscibus vescuntur quàm carnibus, ea loca maris observant, in quibus pisces, eorum judicio, frequentius versari soliti sunt, præsertim circa littora ubi aqua non admodum alta & profunda est. Istic binas trabes longitudinis mali navium rectas, & circiter quadraginta aut quinquaginta passus inter se distantes figunt, in quarum summis turguriola exstruunt unius aut duorum hominum capacia, qui istic à solis ardoribus & imbris tuti, pisces observare queant. Trabes ligneis palis hinc & inde transfixæ sunt, quo ascensum & descensum facilem præbere possint. In edito istic stantes, vinetorum custodes imitantur: nam si piscium gregem oberrantem animadvertunt, alter alterum ad diligentem piscium observationem adhortatur; ut simulatque eos in aream ingressos animadverterint, singuli funem ad se trahant reti adnexum; quod tali artificio dispositum est in imo fundo sub aqua, ut reti sublevato, pisces qui in area sunt, concludantur. Ut doceamus porro quâ ratione rete dispositum sit; intelligendû est, illud quadratum esse, & singulis angulis annexum funibus; binosque retis angulos, qui à præaltis trabibus longius absunt, longius etiam in mare protendi, atque summitati duorum palorum in mari defixorum, vix tamen supra summas undas apparentiû affigi, ut immobiles permaneant. Alios item binos angulos funibus alligari necesse est, qui ad turguriola illa in editis trabibus sita respondeant. Reti in eum modum quatuor angulis extenso, ejusque medio ad imam aquam propendente: simulatque piscatores qui excubant, pisces ad se advenientes animadvertunt, sese invicem admonent; at postquam illos in aream ingressos vident, ilico funes attrahunt, piscesque reti concludunt. Tum alter piscator, funem suum colligat, ut rete suspensum maneat; perque fibulas trabi utrinque infixas delabens, scapham suam ad trabem alligatam ingreditur, eamque solutam ad comitis sui trabem dirigit, qui funem suum paululum laxans, eum cum scapha in aream ingredi permittit: at ille ingressus, rete ab uno capite colligere incipit, & ita pergit, donec omnes pisces in unum angulum coegerit; atque illos in scapham recipiens, ad speculam suam regreditur, alios pisces expectans. Tali instrumento varia piscium genera indifferenter capiunt, uti Sphyrenas, quas Galli Narbonenses *Pesecomé* appellant, Melanuros, Lampugnes, Pelamides, Cholios, Auratas, Synodontes, Salpas, Sargos, Mullos, Cuculos, Percas, Saurides, Mænas, Smarides, aliosque similes, pro diverso anni tempore: sed præsertim æstate, quando malacia est, nec venti mare turbant. Nam per tempestates, excubiæ adedè commodè pisces adnatantes observare non possunt, ut mari placido, & minimè turbato.

Aliæ piscandi in Propontide rationes.

CAP. LXXIV.

MULTÆ sunt præterea aliæ piscandi rationes in Propontide, quæ omnibus etiam nationibus communes sunt, ut fagenam, quam Galli *Traine* vocant, quæ omnium est securissima sive facilima, & aliis nationibus etiam nota. Sed quia nulli hujus maris piscatores subere utuntur, ut in Oceano & mari Tyrreno; nonnulli vulgo cortices quosdam leves suberis vice usurpant, uti ex pino & pinastro, quos ex Ponto advehunt: plerisque aliis cucurbitæ in usu sunt, ut in Macedoniæ lacubus. Sæpenumerò de industria Constantinopoli egressi, Piscatorum Perensium scaphas subiimus, eosque comitati sumus, ut pisces qui ad littus insularum Proconesi & Besbici, atque in Montaneæ sinu capiuntur, observaremus: nam simulatque multos pisces ceperunt, domum redeunt, & Constantinopoli divendunt. Piscandi per Tratte vel Traine, hoc est, fagenam, ratio ejusmodi est: Binis scaphis opus est, & multis funibus ad rete necessariis: littus præterea in quo piscari volunt,

volunt, æquale sit, & à scopulis liberum: deinde rete explicantes in mare abiiciunt, singularum deinde scapharum funes extremis retis partibus alligantur; tum pisces cymbas suas ad littus dirigunt, rete versus continentem post se trahentes. Quòd si funes breviores sint, quàm ut ad terram pertingere possint, remis cymbas impellunt, donec ad littus perveniant: quo occupato, cymbis suis, quæ circiter viginti passus ab invicem distant, egrediuntur, atque rete (cujus funes æqualis longitudinis esse necesse est) æqualiter trahere incipiunt; ex nodis enim qui in funibus sunt, intelligunt utram in partem rete sit magis adductum, idque sibi mutuo indicant. Viciniore jam reti, pisces etiam paulatim contra gradiuntur: cumque ad extremos funes pervenerunt, omnes rete apprehendunt, & æquali passu in terram trahunt; diligenter animadvertentes, ne pisces sub retis imo sive sacco elabantur. Polypis captis, illorum brachia diducunt & explicant, atque dentibus eorum rostrum, quod psittaco simile habent, confringunt; nisi enim occiderent, è cymba effugerent. Captis murenis, illarum cervicem ferreis forcipibus apprehendunt, atque fuste os & maxillas confringunt, totumque corpus contundunt: nam si manu apprehenderent, morsu ab illis appeterentur; oblongum enim habent rostrum, & dentes instar aculeorum. Captis pastinacis, illico caudas præcidunt, quod nostri Oceani pisces facere negligunt, qui suis aculeis adhuc præditas Lutetiam & Rotomagum transportari curant. Licet autem hæ pastinacæ nullum nomen Gallicum adhuc invenerint, Parisienses tamen Raias appellant, quòd Raiis similes sint. Omnia ferè piscium genera denique capiunt præter Scarum, quem ab illis minimè capi scimus. Alia est præterea cum quadrangulo reticulo piscandi ratio, quæ iis duntaxat qui littora Constantinopoli vicina accolunt, præsertim sinistra, versus Hariadeni sive Ænobarbi sepulchrum, in usu est. Nam omnia Hispanica mancipia, quæ libertate donata, Turcicam religionem amplexa sunt, ad Propontidis littora sese contulerunt, elegantibus ædificiis istic exstructis, atque hortis institutis: quoniam Turcarum Imperator quasdam immunitates & privilegia concessit iis qui in ora maritima ædificarent. Eam ob causam supra tigna terræ infixæ, atque saxa usque ad marinam aquam aggregata ædificia exstruxerunt: nam, ut antè diximus, Ponticum mare, Propontis & Hellepontus, magnaque Ægæi maris pars, nullum penitus habent refluxum, sed perpetuum profluentem. Rete porrò illud cuius modò meminimus, ad minutulos pisces capiendos duntaxat utile est, veluti Atherinas, & Cabassons Massiliensibus dictos, Romanis Lavarona, aliosque similes, qui littore gaudentes, majores non evadunt: qua de causa eius maculæ sunt admodum exiguæ. Simile esset Truble, nisi longè major esset ipsius tela quàm illius cuius in fluminibus usus esse solet. Ejus quatuor anguli affixi sunt lignis incurvis, & crucis instar transversim dispositis, quorum medio affixum est manubrium sive pertica, quæ trabi erectæ, & in summo, furcæ instar cavæ, incumbit, & quasi in æquilibrio pendet, sic ut reti in mare demisso, extrema altera manubrii pars sursum attollatur: huic verò appensus est funiculus, quo deorsum tracto, rete ex marinis aquis sublevetur: tum pisces reticulo comprehensi, in aëre pendentes manent. Piscationis in Propontide commoditas & quæstus adeò Constantinopolim auxit, ut undique in circuitu pagi exstruantur. Congri minùs frequentes, quàm in Oceano: eorum etiam capiendorum ratio diversa est. Nam quia Oceanus defluit, pisces scopulos accedunt, ibique pisciculos sub lapidibus latitantes reperiunt, maris fluxu in sicco relictos, nomine Exocetos: hos hamis è gemino funiculo appensis infingunt, funiculos scopulis alligant antè quàm marinæ aquæ refluant. Cùm deinde marinæ undæ scopulos contexerunt, congri, raia, caniculæque marinæ, hanc pisciculorum escam inventientes, cum hamis vorant, eaque ratione scopulis alligati remanent. Marinis postea undis recedentibus, pisces ad escam reversi, pisces in sicco relictos reperiunt. Natura hunc pisciculum exocetum in ejuscemodi escæ usum commodè formavit: nam ut in sicco hære, & sub lapidibus sine aqua latitare gaudet, sic pisces eum invenire norunt & in suum usum capere. Hanc ob causam veteres Græci Exocetum, recentiores Glinos appellant, quorum nonnulli in Propontide, cristam Galli gallinacei instar in capite ferunt. Quoniam verò magnis dentibus præditi sunt, & acriter mordent, Comasco incolæ ad Padi ostia, Vulpem nominant, Massilienses Bavecque: at noster Oceanus nullum illi vulgare nomen adhuc indidit. Altera piscandi ratio nautis vulgaris, eorum præsertim qui in triremibus & onerariis navibus versantur, & nunquam sine retibus navigant, duorum est generum. Aliàs enim in aqua explicantur atque ex subere suspensa manent, nulli rei affixa: aliàs gemina sunt atque duplicia, in quorum maculis pisces per marinæ aquas oberrantes, sæpissimè sese implicant, atque capiuntur.

in quo Imperatoris Turcici fera animalia adservantur: ad hujus singulas columnas, leones alligati, quod profectò sine admiratione conspicerè haud potuimus; quandoquidem solvuntur, manibus tractantur, denuò alligantur, atque nonnunquam per urbem etiam circumducuntur. Quia porrò omnes Turcarum Imperatores, quantumvis etiam barbari, singularibus & raris animalibus delectati sunt: singulae provinciæ ipsorum Imperio subditæ, si ferum aliquod animal capiant, Constantinopolim mittunt, quod Turcarum Imperator ali & sedulo curari præcipit. Istic catenis alligatos vidi Lupos, Onagros, Erinaceos, Histrices, Ursos, Lupos cervarios, & Lynces: imò minuta animalia istic etiam sedulo aluntur, qualia sunt Pontici mures Latinis, Ermines Gallis dicti. Erant præterea bina animalcula, felibus adè similia, ut ab his differre nisi magnitudine non viderentur, quibus veterem appellationem adaptare nullam potuimus: Aliquando Lynces esse existimavimus, quoniam pantheram pro lynce sumebamus; tandem imaginari nequivimus, quænam essent animalia. Mirum sanè est eos adè leniter omnia hæc animalia curare, ut maximè domestica reddant: imò ipsas etiam Genettes Gallis nuncupatas, (quarum iconem subicimus) liberè per ædes vagari non minus quàm felines permittunt.

Ceterum cum Pera & Constantinopolis unica ferè urbs sint, solo portu divisa, sæpe traiciendum est. Eam ob causam frequentissimi inveniuntur navicularii, (magna ex parte misera mancipia) qui homines hinc inde transevant. Qui verò è navibus in officinas onera transportant, omnes ferè sunt Ægyptii, octoni aut deni simul conjuncti proficiscentes: nam cum plerumque magnas gravesque sarcinas, quales sunt quæ navibus vehi solent, educere, atque etiam vasa vino plena portare debeant, illa gestare solent pendula, eandem vocem & similes accentus personantes simulque æquo passu gradientes. Multi sunt Constantino- poli opifices, varias artes mechanicas exercentes nobis ignotas: cum enim typographica careant, omnes in papyro expolita & levigata scribere solent, quæ apud illos quidem non conficitur, sed ex Italia advehitur. Papyrum levigare volentes, asserem sibi comparant ex buxi fragmentis simul glutine junctis constantem, nonnihil interiore parte concavum, cui papyrum levigandam imponunt, deinde chalcedonio lapide sive iaspide per medium baculum cubitalis longitudinis trajecto, ejus extremitatibus manu apprehensis, papyrum buxco asseri impostam lapide confricant, atque expolunt. Turcæ suos enses, quos Cimeterres appellant, gestare gaudent, non lucidos ut nos, sed damasquinatos ut vocant, hoc est, utrinque subcæruleos: ejus rei gratiâ armorum expolitores ammoniacum salernum cum ærugine æris in aceto macerant in vase aliquo, deinde ensis mucrone imposito, sublatum tenentes, illam mixturam integro die per enses defluere sinunt; nonnihil enim exedit ferrum sive chalybem radiatim secundum longitudinem, cui magna venustas ex politurâ postea accedit. Qui cultrorum & ensium vaginas conficiunt, magnâ industriâ corium quasi granis quibusdam obsitum parare norunt, ut aliàs dicemus. Apud Turcas, nobiles gemmæ non minore, imò etiam majore sunt in pretio, quàm apud nos: & plura genera apud illos inveniuntur, quàm apud nostros gemmarios; è quarum numero est spurio nomine Lachryma cervi nominata, & alia Sultan Meheure dicta: sed de his aliàs plura. Plurimæ sunt officinæ, quarum domini solis lineis telis vario colore depingendis sese & familiam alunt: qui quoniam suum opus subito & magnâ facilitate peragunt, ejus modum hinc declarabimus. Primum omnium telam xylinam vel lineam, pulve ex amylo facta inducunt, eamque sive flavi, sive cærulei, sive alterius coloris sit, valide extendunt, levigant, atque expolunt: ligneam deinde formam elegantibus aliquot flosculis insculptam, colore inducentes, (quemadmodum operæ typographicæ solent) lineæ telæ ita tensæ imponunt, premunt, & fricant; quâ ratione pergentes, elegantes operas sine molesto labore absolvunt.

Musicum instrumentum apud Turcas invenitur ex arundinum calamis confectum; quod inflatum, non minus elegantem reddit harmoniam Germanicâ fistulâ. Turcam forte ante Domini Aramontii ædes, transeuntem, & hoc instrumentum instantem semel audientes ego & reliqui qui in legati triclinio erant, Germanicâ fistulâ ludere existimavimus: sed è fenestra prospicientes, observavimus id instrumentum, eadem ratione confectum, qua fistulæ eorum qui animantia castrare solent, quatuor tamen & viginti calamis constare, cum illæ decem & octo solummodo habeant. Qui ipse non audivisset, vix credere queat

queat ex tam vili & sordido instrumento, adeò suavem harmoniam prodire posse. Cui otium est visitandi eorum officinas qui Constantinopoli cultellis manubria adaptant, magnam varietatem dentium & cornuum animantium conspiciet: nos enim istic bubalidis, gazeilarum, & aliorum variorum animalium cornua observavimus ex Ponti Euxini littori vicinis locis delata: duo præter hæc dentium, Elephantis videlicet, & Mors, Gallis *Robard* vocata belluarum genera; aliorum etiam animantium, quæ vulgare nomen nondum invenerunt. Qui legitimum Calamum odoratum desiderabit, in mercatorum officinis Cassabouferire^e petat, & pro Acacia, Akakia pronunciet, Acacalis Kesmesen; Amomum Amama; Ammi Ameos; Napellus Bisch; Saccharum Alhasos, Tigala; Harmel Armala; Ben albi & rubri radices Behen amer & Behen abias: nam quas Ben album & rubrum esse arbitramur, plurimum absunt à veterum descriptione. Hebulben semina venalia habent, quæ nobis in usu non sunt, quemadmodum nec nux quædam gemini pugni magnitudine, parvis granis esui aptis atque avellanæ instar dulcibus, plena, quam Coulcoul, hoc est, nucem de Coulcoul nominant. Qui Calamum aromaticum nostrarum officinarum expecteret, Acorum ab illis petendum esset. Colocythide cui cortex sit ademptus, non utuntur, sed integrâ, magno errore. Ubique venale reperitur Terebinthi granum viride, & ejus resina dura. Bryon istic etiam venale est, à nostro arborum musco longè diversum. Fallimur enim qui nostrum muscum Vsneam esse arbitramur; eam ipsi Vsnech nominant. Auctores Ponticum Absinthium commendant: id in Constantinopolitanis officinis non modò venale, sed etiam usurpatum vidimus: sed omnibus notis cum nostro vulgari hortensi conveniens, nec ab illo differens, nisi quòd Ponticum sponte nascens invenitur. Et nobis admirationis causam non levem præbuit, plerosque in nostra Europa, id Absinthium in dubium vocare, ineptamque quandam herbulam Abrotoni potiùs genus, & nullius efficacix ei substituere maluisse, quàm vulgari uti, quod legitimum est Ponticum; simili errore implicati quo Veneti, qui legitimi Hyssopi loco, herbulam quandam, magnâ quantitate in Forojulientis provinciæ montanis crescentem, in usum receperunt, potiùs quàm domesticâ & cultâ uterentur, levi & tenui errore in multo graviolem commutato. Constantinopolitani, qui tam diversis aromatum & simplicium medicamentorum generibus in suis officinis abundant, ut mera sit confusio, neque silvestri neque domesticâ Hyssopo utuntur, nisi in penuriâ; (eam enim pro Thymo habent) sed ejus loco inutilem quandam herbulam veteribus ignotam usurpant. Sic Thymi Cretici nullus apud eos usus, sed veram & legitimam Hyssopum ejus loco substituunt. Rhaponticum nancisci qui volet, Rhabarbarum sibi demonstrari curet (nam id distinguere non norunt, cum utrumque Rhabarbarum nuncupent) atque radices oblongas & foris nigras, interiùs verò Centaurii majoris radicibus similes seligat. Certum enim est, satis magnam esse inter Rhabarbarum & Rhaponticum differentiam. Quia autem de utroque, tum etiam de omnibus animalibus, plantis, & medicamentis in Commentariis quos Gallicâ linguâ in Dioscoridem scripsimus, agemus, plura non addemus, sed finem priori libro imponemus.

* *Hac vox corrupta est ex Avicenna Cassab & Aldirira (quod referente Garcia, Calamum ex Aromatibus significat) vel Serapionis Assabeldiriri: aut Bellonius mercatorum vocem non rectè expressit.*

PETRI BELLONII CENOMANI

Singularium & memorabilium Rerum,
per varias exterâsque Regiones
observatarum,

LIBER SECVNDVS.

LECTORI.

Variorum recentiorum, & veterum, qui terrestria maritimaque itinera confecerunt, plurima de suis Peregrinationibus scripta legimus: sic etiam deprehendimus eos qui de incomperis prorsusque illis incognitis agere voluerunt, sapenumero Vanitatis & mendacij argui. Exemplum proponemus eius rei quam nunc Mumiam vocant: de qua nonnulli nimium sibi tribuentes, bonarumque literarum, & naturalium rerum ignari, prodere non sunt veriti, eam constari ex humanis cadaveribus, arenâ submersis in Africa & Arabia desertis. At cum singulas res quas in Aegypto observavimus, describemus, Mumiam longè aliud esse quàm quod vulgus censet, nec eam Græcis & Latinis ignotam fuisse demonstrabimus. Itaque in hunc secundum Librum nihil nos relaturos profiteamur, præter ea quæ nostris oculis observata fuere, quorum pleraque veterum auctorum testimonio confirmabimus. Liberum porrò vobis esse existimantes, ea quæ sese obtulerunt examinanda, plenè describere; liberè & sine dissimulatione de iis nostram sententiam proferemus. Ceterum quoniam favor & auctoritas Domini de Fumet, nobilis viri & Cubicularii Regis Gallia, in istarum rerum observatione plurimum me iuverunt; ingratitude notam nullo modo effugere possem, nisi liberè faterer, plurimum me ipsi debere: nam multarum rerum notitiam adeptus sum ex eius peregrinationibus, in quibus magnâ humanitate erga me usus est. Ipsum autem Constantinopoli inveni, Regis Henrici II. ad Turcarum Imperatorem Legati munere surgentem, qui certè magno favore illum prosequutus est: nam aliquot ex suis Aulicis adiunxit, qui eius curam haberent, atque per omnes quas vellet adire provincias ipsius Imperio subiectas securè deducerent. Itaque comitibus non infimæ nobilitatis viris Gallis, atque etiam Ianissaris, Chaous, & interpretibus, honorificè absolvit longas & difficiles peregrinationes per Turcicas provincias, ut postea videre licebit.

*Peregrinationum qua mari peraguntur, incertum tempus esse;
atque de Constantinopolitano itinere in Alexandriam.*

CAPVT PRIMVM.

QVI marino itinere peregrinationem suscipere volunt, nullum certum tempus præscribere possunt: quoniam, cum navigationes ventis sint obnoxia, sapenumero contingit, quilibet naves magnas vel parvas, quæ velorum vel remorum beneficio aguntur, triremes, vel onerarias, vento secundo, octo dierum spacio iter absolvere; adversa autem tempestate, vix bimestri illud conficere posse. Verum quidem est, nautam qui navigationem instituit, illius tempus posse supputare; at illud certum spondere nequit: cum secundis ventis iter institutum, brevi confici possit, adversis verò minimè. Nobis contigit ut trium & decem dierum spacio, è Propontidis freto Venetias perlatis fuerimus, in quod iter nonnunquam sex menses sunt impendendi. Nunc autem descripturi iter è
Constan-

Constantinopoli in Alexandriam Ægypti, nostrum est demonstrare, Arabum naves & præsertim Ægyptiacas, certum anni tempus observare, quæ Constantinopoli Alexandriam navigare solent: nempe circa Augusti finem; nam Septentrionales venti diutiùs in eadem statione permanent Septembri, quàm ullo alio anni tempore. Ne igitur tam commodam navigandi occasionem negligant, pleræque naves Constantinopoli tunc solvere solent in Ægyptum navigaturæ. Qui verò ex Alexandria Constantinopolim proficisci cupiunt, sub vernum tempus discedunt: nam Australes venti constantiùs flant vere, quàm reliquis anni partibus. Vela igitur explicantes solvimus sub vesperam, totaque ea nocte & sequenti die navigantes, secundo vento boreali vecti sumus, unius diei & noctis spacio totam Propontidem emensi: eo nomine appellatur illud mare Constantinopoli vicinum, quod binis Bosphoris clauditur, binosque Sinus habet; unum Montanæ, qui olim Nicopolitanus; alterum Nicomediæ, veteribus Astacenus. Sequenti igitur primam noctem die, plano æquore vecti, Phrygiam ad sinistram & Thraciam ad dextram relinquentes, Propontidem emensi sumus, quæ montibus undique cingitur, nec admodum lata est: nam si quis in media Propontide navigaret, facile continentem utrimque conspiceret, atque multas insulas præterea supra enumeratas. Tertio die manè Callipolim appulimus, ubi anchoris in Sinu iactis constitimus.

Veteres urbes ad Propontidis littus sitæ in Thraciâ: & Callipolis.

C A P. II.

CALLIPOLIS à Byzantio distat quatuor dierum itinere, hoc est, circiter triginta sex miliaribus, nec ullum portum habet magnis navibus aptum. Verum quidem est, Sinum habere satis capacem: sed & tota Propontis & Hellespontus, ut verum fateamur, Sinus propemodum dici possent: nam ubique vadosi sunt. Terrestri itinere Constantinopoli Callipolim proficiscentibus, & oram maritimam Thraciæ legentibus, quatuor veteres urbes occurrunt, vetus nomen etiam hodie retinentes, nullo tamen muro clausæ; ut nec reliquæ urbes per eas provincias quibus Turca imperat. Prima est Selymbria, nunc Selibria dicta, ubi portus est & navicularum capax, & sinus pro majoribus navigiis. Secunda est *Heraclea, olim Perinthus, elegantem & capacem portum habens onerariarum navium & triremium. Tertia est Rodosto. Quarta est Callipolis, nunc Galipoli, oppidulum nullis mœnibus cinctum, ubi Propontis desinit, & Hellespontus incipit: nam universum illud fretum à Callipoli ad Ægæum mare usque, Hellespontus appellatur. Turcæ eam nunc consuetudinem observant, ut omnes naves, cujuscunque regionis, fretum egredi volentes, sisti hîc debeant, & earum naucleri Callipolitana præsidia convenire, & licentiæ diploma ab eis petere, quod in Bosphori alterutro castello repræsentent. Quæ Constantinopoli licentiam acceperint, Callipoli aliam non expectent: fretum tamen egredi volentibus, licentiæ diploma in alterutro eorum castellorum præbere necesse est. Quælibet onerariæ naves ex Turcarum Imperio per fretum hoc egressuræ, integro triduo anchoris fixis hæere debent, ut Turcæ ociùm hæbeant perlustrandi totam navem: nulla etenim ab hac visitatione immunis est. Veneti, Anconitani, Genuenses, Neapolitani, & Ragusæi id fretum navigare solent. Et quia clavis est, & primarius ex Turcarum dominio egressus quo mancipia effugere possent, eam ob causam adeò diligens istic fit perquisitio. Exteræ naves hoc fretum ingredientes, si secundo vento ferantur, hîc non subsistunt, ut licentiam petant: omnibus enim navibus liberè ingredi licet, at egredi minimè: nam si fortè fugitivum mancipium in navi aliquâ latens, aut aliud quidpiam ex Turciâ efferri prohibitum deprehenderetur, gravi pecuniæ summâ mularetur. Biduo Callipoli hæsimus, & Augustinianorum monasterium accessimus, templum adhuc retinens iuxta Christianorum Latinorum normam, ubi vitem fructu suo semper onustam, vidimus; quam nobis affirmabant septies in anno fructum, eumque maturum præbere. Apud Callipolim in planicie, vetera quædam Regum & Imperatorum Thraciæ sepulchra in crassæ cujusdam & orbicularis metæ formam exstructa conspiciuntur; colles quosdam referentia, quibus universa Thracia abundat, alioqui inæqualis est. Procul plurima adhuc alia ipsis montibus imminetia apparent, sic ut colliculi montibus humanâ operâ impositi videantur, ut reverâ etiam sunt. Callipolitanus portus admodum angustus est pro onerariis navibus: at cata scopiorum, biremium, myoparonum, & Maonnarum (navigii genus Latinis Græcâ voce Hippago dictum, quod transvehendis ex Europa in Asiam equis & Camelis usurpatur) satis capax est. Hujusmodi generis navium Maonnæ appellatarum, frequens numerus singulis diebus mane Constantinopolim appellit, quæ maximâ ex parte à Turcarum Imperatoris

prætorianis Ianissaris ducuntur. Posteriore parte apertæ sunt: eam ob causam equi & camelæ sine difficultate in eas tanquam stabula ingrediuntur. Secundum portus oram triremes in siccum pertractæ supra trabes ligneas impositæ, & asseribus tectæ, armamentarii marini in modum. Omnia eduliorum genera Callipoli in foro venalia non minus quàm Constantinopoli reperiuntur. Urbs à Græcis, Iudæis & Turcis culta. Frequens istic tractus ex Europa in Asiam. Cùm Callipoli biduum hæsissemus, vela explicantes, nostrum iter prosequeremur: sed ad Castella pervenientes, secundò anchoras fiximus: nam (ut diximus) nulli navi, exteræ sive Turcicæ per fretum hoc egredi licet, quin primùm Callipoli, deinde iterum ad Castellorum angustias anchoras jaciatur. Navi sive triremi exteræ mercibus onustæ, triduo integro istic hærendum, ut expeditionem expectet: Turcica autem vento nimirum secundo adflante, hac prærogativa gaudet (ne tempus elabatur) ut primo die expediatur.

* Rectius hîc Bellonius quàm superioris libri cap. 64. ubi Perinthum nunc Rhodosio dici contendit: nam Rhodosio olim Ptolemæo *Ῥαδῶν ἐπαίδεσσι* dicta fuit. Consule Ortelii Thesaurum geographicum.

Bosphori Thracici, Castellorum Sesti & Abydi, atque runderum Scamandria descriptio.

C A P U T III.

CAPELLORVM fretum circiter quadrantem milliari in latitudinem patet: in eo olim, ut & nunc, Sestus & Abydus sitæ fuere. Ex hoc Poëtæ fabulam de Leandro & Hero scribendi occasionem sumpsere. Abydus in Asiâ est, paludoso loco sita, & quadrangulâ formâ reparata. Muri castelli ambitus præaltam turrim quadratam antiqui operis adhuc permanentem comprehendit, quam Turcæ summâ parte extulerunt, atque bellicis tormentis munierunt. Ea non sunt rotis imposita, at humi iacent, validoque muro posteriore parte nituntur, ut nec retrorsum ferri, nec antorsum progredi queant, eaque septem & viginti numero, omnia serie quadam disposita maris planiciem spectant. Quatuor propugnacula valde infirma quadranguli muri quatuor angulos occupant: & licet hæc arx una ex clavibus Turcarum dominii sit, valida non est; firmior tamen quàm Sestus: & ut majoris momenti, majore etiam quàm Sestos curâ & diligentia adservatur. Saxa quibus reparata est, è ruderibus vicinæ cujusdam urbis desumpta sunt, quam antiquitus Scamandriam nuncupatam fuisse arbitramur in Asiæ continenti sitam; etenim dimidio duntaxat miliari abest à mari, & dimidii diei itinere à Castellis. Istic magnificarum quarundam structurarum eleganti candido marmore constantium rudera conspiciuntur, & columnæ omnis generis opere elaboratæ, tum plurima quadrangula & ampla epistylia. Sita fuit in colle, quem utrinque ambiunt maxima lataque planicies & elegantia præta, hieme restagnantia, at æstate sicca. Istic vidimus ingens saxum summo artificio sculptum, viri armati effigiem referens, thorace secundum veterem consuetudinem induti, galeamque plumis exornatam in capite gerentis, sub mento fibulis restrictam; oblongum & erectum clypeum manu tenentis, atque acinacem sive ensẽ falcatum gestantis, non corpori alligatum, sed è collo propendentem sub ala sinistra. Hanc structuram quoddam magnificentum templum fuisse existimamus, alicui Deorum consecratum, cujus saxa, ut diximus, Turcæ nunc ad mare deferunt, ad supradiçtam arcem muniendam devehenda. Altera arx Sestos in Thraciæ Cherroneso sita est, ingenti & amplo pago à Græcis habitato, nomine Maito, vicina, in collis cujusdam acclivi, trifolij propemodum formâ. Hujus prima turris mediam arcem occupans, tres hemicyclos simul conjunctos refert. Altera primam simili forma ambit. Murosum ambitus triangularis est: primusque ejus angulus monti oppositus, turrim in summo obtinens, quæ arcem eâ parte propugnat. Ab hac turri protenduntur utrinque muri ad ipsum usque mare, mediam turrim comprehendentes: deinde secundum maris littus progredientes clauduntur; validisque tormentis bellicis egregie muniti sunt, explodendis (si necesse sit) in eas naves quæ sine licentiâ effugere, vel in Hellespontum vi perumpere vellent. Infirmior est Abydo, ob montem illi imminentem. Qui per Hellespontum navigant, montes picarum [verius pinorum silvestrium] silvis obsitos conspiciere possunt, quarum tedam incolæ legunt, atque accendunt; nam instat candela ardet. Ex hac etiam picem nigram conficiunt, atque cedriam, à Gallis voce Arabica Quodran sive Quotran nuncupatam, ab Avenionensibus verò Cade cerbin. Quoniam autem vilis istic est pretii, exteræ naves eò appellentes, magnam ejus copiam avehunt, atque interdum etiam eâ explentur. Turcæ, quod admodum sit liquida, ovillis
aut

*Imbros inf.**Melanicus fin.**Mare Aegæum.**Tenedos inf.**Europa.**Gallipoli.**Marmara inf.**Besbicus.**Propontis.**Ruine**Idamons**Silva Pi-**Asia.**Troie.**Phrygia.**cearum.*

1. <i>Melas Fl.</i>	<i>pressa: nam media</i>	5. <i>Lampsacum.</i>
2. <i>Maito.</i>	<i>arx tres hemicy-</i>	6. <i>Abyrus.</i>
3. <i>Hellepontus.</i>	<i>clos simul junctos</i>	7. <i>Gymnesium.</i>
4. <i>Sestus. sed male ex-</i>	<i>referre debet.</i>	8. <i>Troia.</i>

aut caprinis utribus excipere solent: precium in singulos utres dimidius aureus. Multo autem liquidior est illâ, quæ in ligneis doliis ex montibus Burdegalæ vicinis advehitur. Eâ olim Ægyptij sua cadavera conservare solebant, unde id medicamentum conficiebatur quod Mumia vulgo appellatur, de qua postea plura. Nautæ nunc nauticos funes eâ cedriâ illinunt, atq. cum pice fossili (Pissasphaltos nuncupata, supra Epidaurum nascente) miscentes, simul colliquant, ut Pissasphaltos mollior & liquidior reddatur, cum suâ naturâ exsucca sit, nec usui esse possit, nisi cedriæ in Phrygia paratæ commisceatur. Ut autem intelligi queat, quam arborem per Piceam intelligamus, picturam hîc exhibemus, licet ejus luculentam historiam libro de coniferis arboribus dederimus.

Helleponti & Propontidis littora, magnam Algæ latifoliæ quantitatem projectam habent, quæ in mari nascitur, ut in prato fœnum. Incolæ eam in littore legunt, atque argillæ commiscentes, suas ædes illâ contingunt: cum enim oblonga, lata molliaque habeat folia, facile contorqueri potest & argillæ misceri: quandoquidem ædium tecta plana habent. Mare per has angustias magno impetu fertur. Hinc fit ut excrementa in litus eiiciat non profus inutilia, veluti Alcioni quintum genus à Dioscoridè descriptum, quod Samothraces, Imbri, & Lemni incolæ vulgari lingua Arkeilli vocant. Hujus tanta quantitas in Besbico Propontidis insula paululum sub Marmara sita invenitur, ut naves eo onerari queant: cum tamen admodum magno ematur in Venetis, aliarumque nationum officinis: veteri quidem nomine illis ignotum; sed quia leve est, & spumam refert, Spuma maris nuncupatur. Nos istic etiam Antipathes invenimus.

Quæ

Quæ apud Abydum observavimus.

CAP. IV.

ABYDO adjacet pagus, eo amplior qui Sesto vicinus est: in illo cum essemus die martis, Augusti vigesima octava, magnam ciconiarum prætervolantium turmam vidimus, quæ multorum judicio trium aut quatuor millium numerum explere poterant. Ex Russia & Tartaria advenire credebantur; nam Hellespontum decussatim transvolabant. Hæ cum supra Tenedon insulam quasi pervenissent, diu in gyrum sese vertentes aliis alias subsequenter, quodammodo in orbem sese composuerunt: & inde, antequam à Propontidis ostiis longius abscederent, plus quam viginti minoribus turmis distributæ; aliæ alias præcesserunt, omnes tamen versus meridiem tendentes. Abydenus ager Chamæleone nigro, uti Hellesponti littora, abundat. Incolæ ex Iberide, quam Græci vulgari appellatione Serapidi nominant, scopas conficiunt. Plures quam centum Turcæ in nostra navi erant, qui Constantinopoli in Ægyptum proficiscebantur: longè etenim brevius est iter marinum terrestri, ut postea demonstrabimus. Singuli viatores aureum pro vecturâ pendunt. Ægyptij mercatores divenditis Constantinopoli mercibus, ne inanes naves in patriam reuehant, magnum viatorum numerum Memphim aut alia Ægypti loca adire volentium, recipere solent. Nostra nave in Abydeno portu hærente, & donec omnia expedita essent expectante, secundum riuulos quosdam aquæ salis deambulantes, terrestris cujusdam serpentis genus invenimus, magna ex parte interdiu in mari vivens, uti coluber in aqua dulci: sed noctu in continentem quietis causa progreditur: Rubro quodammodo colore, cui cinereus permixtus sit, præditus.

Troia rudera è mari esse conficua.

CAP. V.

Arcibus manè secundo vento, quem nautæ Maestro tramontano nominare solent, vecti, ex Hellesponti angustiis egredi cœpimus, & in Mediterraneum mare, quod trium miliarium duntaxat spatio ab Abydo abest, ingredienti, Cherronesum ad dextram reliquimus; in qua Promontorium est veteribus Mastusia dictum, ubi Hecubæ tumulus, & Protefilai sepulchrum erat: deinde Imbrum insulam, Lesbos paulo maiorem, celsiores tamen montes habentem; Thraciæ enim littori valde vicina est. Longius porrò in mare progressi Lemnon insulam ultra Imbrum sitam conspeximus, quæ propter humilitatem, & quia altos non habet montes, vix nobis apparebat. Secundo vento longius in mare delati, ad sinistram secundum Asiæ littora defleximus: nam si ad dextram navigassemus, ab insulæ Chio canali, ad quem tendere oportebat, aberrassemus. Continenti Promontorio Capo de Ianizzari, quod veteres Sigæum nominârunt, viciniore facti, satis apertè cujusdam vetustæ arcis olim Caput Gymnesium nuncupatæ, rudera conspeximus, ejus vetustatem demonstrantia: è longinquo autem videre potuimus, quia in summo Promontorio exstabat. Hujus arcis muri ex latere & tenaci intrita extructi fuere. Ingentes istic sunt cisternæ, atque ampla penuaria, quæ Troiam profecturi conspectum ivimus: nostra navis cursum tenebat inter Tenedon insulam, quam ad dextram, & Troiæ rudera, quæ ad sinistram habebamus.

Ruderum Troiæ descriptio.

CAP. VI.

TROIANA rudera procul aspicientibus satis appârent: nam urbis muri nonnullis locis adhuc supersunt. Quoniam verò ea terrestri itinere spectatum ivimus, quid istic sit reliqui dicemus: deinde nostram navigationem prosequentes, quid etiam è mari conspici possit, declarabimus. Constantinopoli maritimo itinere illuc tendere volentibus, ad Abydi angustias appellendum est: nam diuidii diei itinere solummodo inde distant. Iis conspectis, cui cordi esset amœnam regionem videre, per montem Idam in Phrygia, deinde per Olympum & Orminium regiâ viâ quæ Prusam urbem ducit, progrediendum foret. Mons Olympus pari propemodum cum monte Senis est altitudine, aditu tamen nequaquam adeò difficilis. Qui istac proficisci nollet, Callipolim redeat, deinde terrestri per Thraciam itinere Constantinopolim. Troia in collis cujusdam acclivi

sita

sita est, è mari facile conspicui: nam secundum littus extenditur. Inter Tenedon insulam & Troiæ rudera, inter bina promontoria transivimus: alterum infra Troiam, in conspectu Lesbii insulæ, quod nunc Cabo Sancta Maria, olim Iarganum nominabant: alterum est in extrema insula Tenedo, isticque ventus nostram navem deseruit. Ad radices collis sive Promontorii, quædam fornices antiqui operis adhuc conspiciuntur, ex arenato & latere constantes: deinde paullo infra, secundum littus maris, duatum Promontorii arcium quæ in urbe inclusæ fuerant rudera. Troiani agri incolæ, partim Græci sunt, partim Turcæ, partim Arabes: omnesque eam regionem Troada vulgè nuncupant. Non abs re Troianæ urbis magnificentia (cum aded ampla sit) à veteribus Poëtis fuit celebrata. Edificiorum enim quæ adhuc conspiciuntur rudera tam admiranda videntur intuentibus, ut eorum majestas non nisi longa oratione explicari queat. Murorum ambitus de urbis amplitudine satis magnum testimonium præbet: constabant autem ex magnis saxis, raris, & valdè spongiosis, nigris & duris, formâ quadrangulâ incis, quæ ex vicini Promontorii Assos dicti, latomiis exempta fuerant, à quo Salpetræ olim Flos Asiæ petræ dictum est. Exstant adhuc turrium quæ in muris erant rudera. Itaque minimè iis credendum qui omnia rudera periisse referunt. Murorum qui urbem cingebant fundamenta adhuc apparent nonnullis locis suffulta columnis & fulcris binas orgyias latis. Quatuor horas in iis circumambulans insumimus, nunc equites, modò pedites. Extra murorum ambitum secundum regias vias videre licet magna marmorea sepulchra operis antiqui, ex unico lapide instar cistæ excavata, quorum opercula adhuc integra sunt. Apparent & prædictarum duarum arcium rudera ex marmoreis lapidibus constantia, quæ omnino corrumpi nequeunt. Quæ infimo urbis Troiæ loco est, secundum maris littus in longitudinem, duorum propugnaculorum instar, extenditur: ejus muri ex marmore cum albo tum rubro tessellatim composito constant. Altera arx in summo colle sita, ab alterâ muri parte in ipso urbis ambitu continetur. Ex hac universa ferè urbs, atque etiam vicinus ager conspici potest: illius muri paullum extra urbis mœnia eminent. Postquam mœniorum ambitum circumivissimus, interiora urbis observare cœpimus; sed nihil nisi ruderum confusa moles conspicitur: inter quæ turris cujusdam quadrilateræ basis occurrit ex quadrato lapide structa, magni operis, quam Phari cujusdam noctu navigantibus lucem præbentis, basim fuisse credimus. Inveniuntur insuper multæ cisternæ integræ, quibus aqua pluvia adservabatur; quòd toto illo tractu rari essent fontes, imò unicus duntaxat loco inferiore apud portum. Conspiciuntur etiam templorum quæ habitantibus istic Christianis exstructa fuerant, rudera, & magna adhuc murorum pars: in quibus marmorea saxa, crucem sculptam habentia. Toties excisa fuit hæc urbs, ut nulla integra remanserint ædificia: eam ob causam profus nunc deserta, cum nemo ibi habitare possit ob agri sterilitatem, & aquæ penuriam. Intra primum milliare in circuitu nullus est vicus, nullæ ædes, aded sterile & arenosum est solum, ut raras admodum arbores fructiferas alat. Pro loci tamen natura Esculi arborum proventus satis quæstuosus est: nam vicini incolæ ejus glandes adhuc teneras cum suis calycibus perticis decutiunt, ut apud nos iuglandes decuti solent, quas sub ipsis arboribus exsiccare sinunt, nihil sibi à suis (nullas enim alunt) metuentes. Resiccatas & aridas colligunt, saccis imponunt, camelos onerant, atque in proximas urbes vehunt & vendunt, ut Prusam & Callipolin. His coria parant, ut nos querno cortice comminuto, Ægyptii Acaciæ filiquis, Itali Myrti, Græci Rhois foliis. In hoc capaci ruderum ambitu, ampla est planicies, quæ nunc Xylø & Sefamo conferitur, quod magnum censum adfert, quia Turcæ ex eo oleum exprimunt. Istic etiam Melonum genus serunt, nullâ rigatione indigens: imò ejus naturæ, ut per integram hiemem sine corruptione conservari possit. Veri tamen sunt melones, & simul atque à sua planta revulsi sunt, aliorum melonum modo edi possunt: in eo tamen differentes, quòd tota hieme, totaque ferè proxima æstate conservari queant. ^a Legitimos autem esse Melones asserimus, quoniam tota planta à nostratibus non differt, & eorum sapor ad nostrorum saporem proximè accedit: non desunt tamen alii nostratibus similes. Aliud fructus genus istic serunt, quod Turcæ & Græci Arabica vulgari appellatione Copous nominant: Græci antiquitatis studiosi, Chimonicha, Latini verò, Græca quadam appellatione Anguria: Arabes, Napeca. Anguriæ tamen nomen improprie illi attributum est: nam Anguria nihil aliud est nisi cucumis nobis notus. Magni colossi operis antiqui Troiæ humi prostrati adhuc jacent: estque locus non procul ab arce mari vicina, in quo magna marmoreorum saxorum copia, istic de industriâ congesta, ut arbitramur, cum sine magno sumptu id fieri nequiverit. Restant adhuc in mœniorum ambitu nonnullæ portæ ferè integræ, præsertim ea quæ in colle arci collateralis est, qua in planiciem egressus erat. Protenditur etiam oblongus & præaltus murus, quem anterides foris fulciunt, ex ambitu progrediens ad planiciem versus montem Idam. Altera porta per quam ad prata

aditus

aditus erat, & descensus ad thermas, integra etiam est. Reliquæ mare spectantes valde corruerunt, paucaque restant earum vestigia. Columnam è candido marmore invenimus terræ quidem infixam, sed media ex parte procumbentem: quæ ab uno latere hanc inscriptionem habuit, vetustate aded corruptam ut vix legi posset: *Imp. Caesar Mar. Aur. Antoninus Pius Felix Parthicus Maximus, Germanicus Maximus, Trib. P. I. Imp. xv. Cos. III. provinciam Asiam per *viam & flumina pontibus b subjugavit.* Ab altero latere alia fuit inscriptio, cujus initium dumtaxat legere potuimus: *Imp. Caesar. Aug. Diocletiano regnante.* De fluminibus Simoi & Xantho aded à Poëtis celebratis, quæ Troiana prata rigabant, nihil aliud referre possumus, quàm aded exiguos riuulos nunc esse, ut vix minutulos pisces, *Loche* Gallorum aut Phoxinum alere queant: nam æstate omnino arefcunt; hieme verò vix tantum aquæ ferunt, ut anser in iis natate possit. Nec mirum videri debet, si hanc dubitationem de iis fluminibus moverimus: nam nec Aristotelis^c tempore inveniri poterant: inquit enim cap. 12. lib. 3. historiæ Animalium; *Scamander etiam annis flavas reddere oves creditur: quam obrem Xanthum pro Scamandro nuncupatum ab Homero autumant.* Disquirendum ergo an Scamander & Xanthus idem flumen sint. Via quæ à Troia ad Thermas ducit, ad occidentem vergit; eò profecturi, faciem versus Lesbos insulam obvertere debent: quæ à calidis aquis vix binis milliariibus abest. Tenedos etiam admodum vicina est: canalis etenim dumtaxat traiciendus. Thermæ verò dimidio miliari à Troia tantum absunt: Aded frequentia sunt secundum eam viam sepulchra, ut iis quodammodò septa videatur, nam plura conspiciuntur quàm secundum viam quæ à Philippis Cavallam ducit. Græcorum autem esse videntur, quia Græcis literis inscripta: licet etiam quædam Latinis, videlicet quæ Latinorum sunt. Viciniores Thermis facti, superbas structuras antiqui operis conspeximus, in quarum vna *Iulio* legebamus, in alia *Magistratus*. Brachium illud quod ex murorum ambitu in longum produci diximus, secundum urbem dumtaxat sequuti sumus: ad viginti tamen passuum millia extendi, nostri itineris duces affirmabant. Ut ut sit, præclarum quidpiam est, & propugnaculum aliquod fuisse adversus continentem credimus. Versus Idam montem, qui binis solum tribusve milliariibus à Troia abest, procurrere, atque ad sinum Sateliæ pervenire referebant. Verum quidem est, continuam haud esse ejus altitudinem, sed quarta milliari à Troia parte disiectum perruptumque conspici: inde tamen eandem quam apud Troiam habet altitudinem obtinere aiunt. Thermæ porrò tres aquæ falsæ scaturigines habent, è quibus sal excoqui posset, quemadmodum ex aliis falsis scaturiginibus. Quod facile ex eorum rivulis deprehenditur, quos solis calor æstate sale concretos reddit. De his intellexit Plinius libro 3. cap. 6. cum ait Larissa, Troade: nam locus ubi illæ sunt, Larissa appellatur. Veteres fornices ex arenato & latere constructæ adhuc istic restant: sed in earum unâ non lavantur, quoniam murus collapsus fontem obstruxit: leve tamen & temporarium tugurium exædificatum est apud scaturiginem alteram ubi lavantur. Fornices autem illæ non aded magnificè constructæ sunt, ut ad calidas aquas Tauri montis.

* Eiusmodi etiam melones Hispania profert, Melones de ynvierno appellatos, quos in totius anni usum adservant è laquearibus adium suspensos: sunt verò ii optimi saporis, nec æstivis minus suaves; nam periculum non semel feci, cum Madrii & Complusi, tum alio locis.

^b Utraque inscriptio parum integrâ fide excepta videtur.

^c Male argumentatur Bellonius: nam istic Aristoteles non dicit, inveniri non potuisse: sed Scamandri aquam flavo etiam colore oves tingere, eam ob causam Xanthum pro Scamandro, &c.

Insula Lesbos, & Promontorium Sygæum.

C A P. VII.

VT porrò nostram navigationem prosequamur: cum è regione Promontorii Cavo Santa Maria nuncupati, olim Iarganum dicti, essemus; rudera vidimus veteris arcis, quam Achillis fuisse suspicamur: nam ingens terræ tumulus instar collis cujusdam adhuc est, Achillis forsitan sepulchrum à Lesbiiis constructum. Nos eo die longius progressi non sumus ab arcium angustiis, quàm donec insulam Lesbos in conspectu haberemus; lento enim vento ferebamur. Subsequens etiam nox quieta fuit. Altero die nostra navis adhuc hæsit è regione arcis urbis Metelin totius insulæ Lesbi primariæ, à qua insula denominata est. Ejus incolæ Turcæ sunt: sed qui rura inhabitant, eaque & vineta colunt, ferè omnes Græci. Lesbium vinum ceteris præfertur Constantinopoli, idque magna ex parte helvolum est. Ut verò saturatoris coloris reddant, ex Iudæorum doctrina ebuli baccas admiscere norunt. Alia vini genera quæ ex Chio & Cycladibus insulis Constantinopolim invehuntur, vilioris precii sunt quàm Lesbium, quòd etiam gustu ab aliis discerni potest. Lesbos Phrygiæ opposita est, validos & robustos alens equos, licet humiles. Multi

Multi istic fiunt casei, atque optimum frumentum nascitur. ex quo materia duorum generum abundè paratur, quæ in pulvis suis Turcæ utuntur, Trachana & Bouhourt, *olim Crimnon & Maza appellata, magni apud Turcas usus cum pacis tum belli tempore: quemadmodum in Romanis exercitibus Maza. Eo die longè non sumus progressi: sed hæsimus inter Chion & Tenedon, è regione ejus scopuli, qui ob capræ similitudinem, quam procul intuentibus repræsentat, universo huic mari Ægæi nomen dedit: αἴξ enim Græcis Capram significat.

Tertio die thracias ventus nobis secundus esse cœpit: sed quia lenis, Lesbi insulæ, quam ad sinistram relinquebamus, littus duntaxat legebamus: ejus castellum è longinquo prospici potuit, tum quoniam recens dealbatum, tum quòd in edito: in insulæ occidentali parte situm est, ^a Tenedo insulæ adversum, veteri more fabricatum; eamque ob causam infirmum. Urbs portum habet elegantem & amplum, qui tutam omnibus navium generibus stationem præbet. Is ventus toto die nobis secundus fuit: & longiùs à Lesbo progressis apparuit Psara sive Psyra insula, quam ad dextram reliquimus. Exigua ea insula, Promontorio Phanææ vicina, quæ onagros sive asinos feros alit, ab his qui in campestribus Assyriæ aluntur diversos, & alium aërem non ferentes; nam aliò transvecti pereunt. Promontorio Mastichi, veteribus Phanæa nuncupato, desinente nobis apparere, idem ventus sub vesperam paulo vehementior factus, sub noctis crepusculum non procul à Chio nos impulit. Per fretum vecti inter Chion & Magnesiæ cuneum, illi adeò vicini facti sumus, ut facilè lapidem è nostrâ navi in continentem conicere liceret. Ea verò Magnesia, non est quæ in Thessaliâ Mæandro amne alluitur, quindecim milliaribus ab Epheso distans: sed Chio vicina, nobisquæ ad sinistram sita, Chios autem ad dextram. Præcellsum Chij montem nomine Pellenæum infra nos reliquimus, pervenimusque Chion, in cujus canali noctu hæsimus, diem expectantes.

* De Bnuhourt & Trehan, quæq; ratione paretur, vide Raywolphi Itinerarium lib. 1. cap. 8. sub finem.

^a Bellonius hallucinari videtur hoc loco: cum Lesbi occidentali pars, Tenedo, ad eius Septentrionem spectant, adversa esse non possit, secundum geographicas tabulas.

Brevis descriptio eorum quæ in insula & urbe Chio observavimus: solaq; in ea Insula Mastichen inveniri.

C A P. VIII.

Ex superiùs enumeratis diebus liquet, bidui duntaxat navigatione opus esse, ex Hælesponti freto in Chion insulam, secundo vento aspirante, quandoquidem tertio die nos eò appulimus. Simul atque illuxisset, ex nave descendimus, urbis conspiciendæ gratiâ; quæ exigua est, & in littore maris sita ad montis radices, Orienti exposita & Natoliam spectans. Turcico Imperatori tributaria est, eique in singulos annos duodena aureorum ducatorum millia pendit, ut suas immunitates conservet. Angustum habet portum, sed satis commodum triremibus, aliisque generibus navium minorum, & lembis. Majores naves anchoras in ipso canali figere solent, nec portum ingrediuntur. Sola insula Chios inter reliquas Mastichen generat, tametsi Galenus lib. 2. ad Glauconem, Ægyptiacam mastichen commendat: hoc autem tempore scimus in sola Chio reperiri; tibi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, ut non minores in eam rem sumtus fiant, quàm apud nos in vinetorum cultura. Cum verò potiores incolarum hujus insulæ opes in Mastiche consistant: eam ob causam in Lentisci arboribus curandis majorem adhibent diligentiam. Quemadmodum enim Oleæ & fructiferæ aliæ arbores curam & culturam expetunt: sic Lentisci, nisi necessaria cura adhiberetur, exiguum gummi proventum darent. Lentisci per Galliam Narbonensem, Provinciam & Italiam nascentes, iis quæ in Chio crescunt sunt similes; nullam tamen Mastichen præbent. Eruitur ex ea insula peculiare genus terræ vitentis, æruginis æris colorem admodum referens, quàm in Turcæ dominio terram Chiam nuncupant: attamen veterum terra Chia non est, sed Vitruvii Theodotion. Chii humanitate reliquos mortales superant: nec alium locum scimus, in quo suavior vitæ ratio haberi queat, nostro iudicio, & femina elegantioribus moribus & forma sint præditæ, celebratæ olim pulchritudinis adhuc amplum testimonium præbentes. Ut enim quædam nympha hujus insulæ ob insignem candorem vocata est Chione à vocabulo Græco χιών quod nivem significat: sic insula ab eadem nympha χίος vocata est. Sed & viri in ea insula admodum humani sunt: licet autem Græca sit insula, magnâ tamen ex parte Franko more, hoc est, Latino vivitur. Plurimi incolarum, Græci cum sint, Græca vivendi

HH

consue-

consuetudine uti malunt, cuiuslibet tamen eam vivendi rationem deligere permittum, quæ magis arridet. Utriusque religionis observatio plurimum differt. Nam qui veri sunt Græci, si quem e suis in Quadragesima piscibus sanguine præditi vesci videant (similium enim piscium usus tali tempore iis interdictus) plurimum offenduntur. Quid illud est (inquierent) an non Romeos es? quasi dicerent, Nonne tu Græcus es? (nam qui Græcam religionem sectantur, Romei appellantur: qui verò Latinam, hoc est, Pontificem Romanum agnoscunt, Franki) aded suæ religionis observantes sunt. Chii autem cum partim Genuenses & Itali, partim Græci, & Turcæ tributarii sint, in solitâ libertate vivunt, quam illis Turcæ conservat. Ante quàm hæc insula in ejus potestatem veniret, Genuensibus omnino parebat. At ab ipso occupata, Genuensibus non aded subjecta est, quin administrationem Reipublicæ pro sua voluntate gubernet, haudquaquam ex Genuensium arbitrio: quemadmodum & Respublica Epidaurica, quæ similiter Turcæ tributaria est. Insulani partim lingua Græca, partim corrupta Italica, qualis est Genuensis, utuntur: Vestium autem forma & victus ratio Genuensium est. Mastiches proventus in ea insula tantus est, ut singulis annis Turcico Imperatori pro quaternis vel quinis millibus ducatorum pendant in deductionem ejus summæ quam illi tributi nomine dare debent: & singulas centenarum libras centenariis quinariis ducatis æstimant. Quidquid ejus superest, sibi reservant. Galli mercatores Mastiches precium idem perpetuò esse considerantes, existimant atque etiam referunt incolas, collecta ejus certa quantitate, reliquam abiicere. Sed falluntur: nam, uti diximus, magnæ impensæ in Lentisci fruticibus colendis & curandis faciendæ. Quia verò Turcico Imperatori singulis annis pro quatuor aut plurium millium ducatorum æstimatione pendunt, ejus precium vel augere vel imminuere non licet.

Cessante Austro, qui nobis aliquamdiu adversus fuerat, vela expandimus, atque thracia satis secundo versus Alexandriam navigavimus, Prima è longinquo conspectui nostro sese obtulit insula Icaria, nunc Nicaria appellata, quam ad dextram reliquimus. * Exigua est insula, Reipub. Chiæ subdita, minimè lata, sed in longitudinem protensa, non admodum celsis montibus prædita, atque raris silvis, sed frumento, & optimis ad alendas oves pascuis abundat, è quibus ingentem caseorum numerum colligunt. Turcos portus habet hæc insula: atque nisi piratæ huic (quemadmodum & plurimis aliis parvis & desertis insulis) negotium facefferent, longè meliùs coleretur. Nam vilis etiam quivis pirata eò appellens, in incolas impetum facit, comprehensos in triremem coniicit, & vi abducit. Paulo post, procul admodum intuentibus Samos apparuit, quoniam præaltos montes habet. Deinde longiùs progressi, Ion inter Iariam & Naxon vidimus, in qua Homerum sepultum ferunt.

* *Quæ hoc loco de Samo insula in Gallico exemplari inpersa fuere, sustuli, atque sub capitis finem reposui: alicui non constabat sibi Bellonius. Sed & Ion insulam malè collocare videtur inter Iariam & Naxon, si topographica tabula vera sunt, quæ Ion longè infra Naxon reponunt.*

Samos Insula.

C A P. IX.

TAMETSI insula Samos ampla sit, utpote quæ quingenta & octoginta octo passuum millia in ambitu habeat: deserta tamen est. Mirum autem eam ita negligi: cum olim aded celebrata potensque fuerit, ut cum Atheniensibus decertare auderet: piratarum metus eam aded desertam reddit, ut ne pagus quidem unicus superfit, cujus rei causâ nulla pecora in eâ aluntur. Orbicularis potius est, quàm longa aut in latum extensa, & solo canali sive angustis ab Asiæ continenti separata. Insulæ pars Septentrioni & Occidenti objecta, celsissimum præruptumque & scopulosum habet montem, qui olim Cercetius dictus fuit: cujus scopuli penè inaccessibleles. Nauta Græcus in nostrâ navi vêtus, qui eam insulam perlustraverat, multos istic conspexisse rivos referebat: nos enim (tametsi proxima nobis esset) è navi duntaxat conspeximus. Præaltarum arborum nemoribus abundat, è quibus brevi temporis spatio piratæ naves sibi fabricare possunt, ad prædas in mari agendum.

Discepta-

Disceptatio de piratis; eorūque definitio.

CAP. X.

QUONIAM quid sibi hoc vocabulum Pirata velit, Mediterraneæ regiones non satis intelligunt, atque in ipsorum potestate fuimus; quid Pirata sit, edocere volumus. Ut id porro paucis demonstremus, quomodo sese sustentare queat, atque unde originem sumat; imaginandum est, tres aut quatuor viros navigandi peritos, atque audaces, fortunæ sese exponere; qui cum initio egeni sint, unicamque nauiculam prædatoriam aut vilem dromadem habeant, pyxide tamen navigatoria sive quadrante quod Buffolo vocant, præditos esse, atque bellico apparatu, videlicet levibus quibusdam armis ad eminus feriendum. Pro sua alimonia faccum farinâ plenum vehunt, atque nonnihil panis biscocti, utrem olei, mel, aliquot alliorum & cepearum simul colligatorum fasciculos, & salis modicum; quæ in menstruum spacium sufficiant. Rebus ita comparatis, mari sese exponunt, cò navem dirigentes ubi quæstum facere sperant. Si ventus adversus terram petere eos cogit, nauiculam in continentem subducunt, eamque arborum ramis tegunt: tum ligna securibus cædentes ignem struunt, placentamque ex farina conficientes, eadem ratione coquunt, qua olim Romani milites in bello solebant, æream aut ferream laminam gestantes, quâ binis lapidibus impositâ, ignem substruebant, sed supra extensâ prius placentâ, quæ, ignis ardore incalcescente laminâ, percoquebatur. Cum igitur ita parata omnia habeant, fieri non potest, quin uno aut altero mense opimam aliquam prædam nanciscantur. Quam si favente fortunâ adepti sint, brevi opulenti fiunt. Ut ut sit, nulla adeò exigua præda illis obtingere potest, quæ ad majora illos aspirare non faciat. Quia verò hæc pestis adeò contagiosa est, ut uno die ex Asia in Africam tranfvolet; nemo est qui non magnoperè eam metuat, sibi que, quantum possit, ab illâ caveat. Id malum publicum, continentis incolas cogit ipsos in mari observare eâ quâ dicemus ratione. Nulla sunt in insulis, sive in continentis littore, montium iuga, in quibus interdum non constituantur excubitores, qui observent an aliquos piratas in mari navigantes conspiciant. Quòd si navem aliquam viderint, facile discernent si tñe piratæ alicujus, necne: nam tam dextrè dissimulare non poterunt, quin suspectos sese reddant. Semper enim latibula quæritant, hinc inde observantes, ut aliquem inopinatum opprimant. Si excubiæ ejusmodi naves in mari conspexerint, subito ignem accendunt; qui quoniam interdum conspici non possit, de industria materiam aliquam præparatam habent, quæ ingentem fumum excitet. Si plures naves conspexerint, variis locis fumum excitabunt: nam multi fumi plures naves conspectas esse indicant. His signis omnes vicinorum portuum incolæ admonentur ut sibi caveant. Reliquæ quæ in aliis montium iugis sunt excubiæ, priorum exemplum sequuntur, tametsi nihil aliud quàm fumos viderint. Sub noctis verò crepusculû, luculentum ignem excitât, qui ab omnibus conspici queat. Nam ea nautarum est consuetudo, ut tum omnes ad loca ubi collocatæ sunt excubiæ, oculos convertant, scientes excubias singulis noctibus lucidum ignem excitare, in securitatis indicium: idque appellant, littus marinû atque ipsum etiam mare nitidum & purum esse, ut contra cum multi ignes conspiciuntur, maritimam oram nebulosam esse. Quòd si speculator binos ignes excitârit, duas hostium naves conspectas esse indicium est: idem fit de tribus, quatuor, aut pluribus. Quòd si tot ignes excitârit ut eorum numerus iniri nequeat, indicium est plures eum cõspexisse naves, quàm numerare valuerit. Illud ignis indicium omnibus locis tam in pace quàm in bello observatur: eaque certe res inter ceteras Reipublicæ maximè utilis est. Nam unius duntaxat speculæ exploratore opus, ad universam provinciam commonefaciendam. Speculatoribus enim sibi invicem respondentibus, is qui procul abest, non minus admonet eum qui longiore adhuc intervallo distat, quàm si ipsemet vidisset: idque unicâ eiusdem diei horâ, ad plura quàm centum quinquaginta miliaria. Non est recens inventum. Herodotus enim refert, Scyri incolas admonere potuisse Græcos plusquam triginta miliaribus inde distantes, de tribus triremibus quas illis Xerxes ademerat. Similis ignium ratio non minus in Anglia observatur, præsertim belli tempore, quàm in maris Ægæi insulis. Nam ad unicum ignis signum in proximo monte editum, minus trium horarum spacio omnes vicinæ regionis incolæ cum armis congregantur; cumque singulæ tribus sciant quò illis proficiscendum sit ad hostes reprimendos, eos à suis littoribus arcentes, descendere non patiuntur. Hæc cum piratæ non ignorent, eam ob causam noctu plerumque navigant, atque ad littus appellant loco iis maximè opportuno, ut suum myoparonem in littus pertractum ramis tegere queant. Interea ocium habent insidiandi iis qui è pagis adveniunt, sive pascendi pecoris, sive aquandi, sive quidpiam aliud agendi gratia; comprehensis illicò compedes iniiciunt, ut iis remigibus

utantur. Si industrii fuerint, & bimestri solummodo spacio piraticam exercuerint, segnes admodum fuisse necesse est, nisi duodena mancipia nacti fuerint: quorum numerum ea ratione augendo, paulatim majores naves sibi comparant, donec triremis alicujus fiant domini. Quod si forte fortuna binæ Piratarum turmæ simul societatem ineant: tum liberius grassantur: non minùs enim hostes sunt sanguine junctorum quàm quorumlibet exterorum, nulli prorsus parcentes. Bini duntaxat piratæ impetum facere audebunt in Squirasse, Marciliane, Luc, & ejus generis minuta navigia. At onerariam navem adgredi non audebunt, modò aliquot tormentis bellicis prædita sit. Hac igitur ratione piratæ in mari grassantur, sensimque potentiores facti, omnibus insulans sunt formidini, aded ut miseri rustici perpetuò in majore metu versentur, quàm avicula cui auceps insidiatur: nam dum quispiam maximè securum se putat, ab illis opprimitur, imò ipsi etiam piscatores. Atque ut hujus rei exemplum adferamus: Cùm in Paxo, olim Ericusa dicta, insula essemus, non procul à Corcyra, & cum itineris duce stirpes aliquas perquirerem, piratæ eam navem quæ nos ed advexerat, cum ipsis nautis abduxerunt. Item alio tempore magna navis oneraria Veneta Priola appellata, in portu cujusdam insulæ maris Ægæi fixerat anchoras, cui nomen Zia, olim verò Cia, commodum ventum exspectans ut Constantinopolim proficisceretur: lembus quidam ex Andri insulæ portu solvens, secundo vento in nostrum portum delatus est, quo admodum serò pervenit. Hunc piratarum lembus persequens in portum simul ingressus fuisset, nisi piratæ nostram istic navem conspexissent: eam ob causam in alium portum, qui post insulam erat, sese subdixerunt, tenebris iam obortis. Sed postridie ante lucem piratæ octo numero inter arundines sese abdiderunt, auroram exspectantes, & lembum qui in littore erat, occupare sperantes, quem vi cum his qui inerant abducerent. Idque sine dubio præstitissent, nisi auxilium tulissemus. Simulatque verò qui in lembo erant, sese oppressos à piratis animadverterunt, robustiores viri in mare insilierunt, ut natando salutem suam consulere: at reliqui cum feminis & paruulis qui in lembo remanserant, in piratarum potestatem venerunt. Aded temerarii erant hi piratæ, ut in nostro, qui multi eramus, conspectu, miseros captos è portu abducere vellent. At noster nauclerus tormentum bellicum in illos explosit, & sclopetariis per navis foros dispositis, aliud tormentum in ipsos emisit, ut captum lembum deserere & ad suos redire cogerentur. Sed & cùm è portu egredi voluissent, proximè nostram navem illos navigare necesse fuisset. Miseri isti qui ex Andro solverant, haud dubiè Turcis venditi fuissent, nisi opem illis tulissemus. Nunquam Turcæ eos iugulant quos in mari, sive in continenti capiunt, sed vendunt. Formosa & iuencula mulier octoginta aut centum ducatis, vetula triginta aut quadraginta, puer aliquis benè habito corpore, quadraginta aut quinquaginta ducatis æstimabitur, vir autem robustus & quadratus sexaginta. Hæc causa est cur naves semper armis bellicis instructæ navigent: & cur illæ quæ armis carent, perpetuo in metu versentur. Sed hæc satis de piratis: nunc ad nostram navigationem revertamur.

Aquilo nobis secundus, tota ea nocte constans fuit, ut Samon insulam ad sinistram relinquentes, per angustias quæ inter Samon & Icariam sunt, navigaremus. Alto adhuc sole apud binos illos parvos scopulos fornaces nominatos transivimus nautis omnibus aded celebratos, quoniam periculi plena est secundum eos navigatio: appellationem vulgarem sumpserunt à Græcis, quibus olim *πυροί*, hoc est, furni dicti sunt: licet veteres hos non intellexerint, sed alios ad ostia Penæi amnis apud Thessaliam. Hi sunt admodum metuedi, præsertim noctu istac navigantibus. Marina tabula eos fornacum nomine indiget. Quoniam verò nobis istac iter faciendum erat, vel aliàs magno ambitu mare navigandum; plurimum metuebamus: nam sæpenumero contingit, naves tempestate istic perire: transivimus deinde apud aliam insulam appellatam Gaideroniso, hoc est, Asinorum insulam: sed neglectam, quia deserta est.

Patmos Insula.

C A P. XI.

PATMON insulam (in qua Divus Ioannes Evangelista relegatus fuit, & Apocalypsin scripsit) ad sinistram reliquimus, cujus montes aded celsi, ut procul etiam conspicui sint. Vulgò Palmosa nuncupatur, à Christianis Græcis incolitur, & longè infra Icariam sita est. Ejus incolæ in omni libertate Christianâ secundum Græcorum consuetudinem vivunt, quemadmodum & reliquæ Græcorum insulæ Turcico Imperatori tributariæ. Magistratus tamen & urbium Præfecti magna ex parte Turcæ sunt. Patmi portus satis capax est pro myoparonibus, triremibus, & minoribus navigiis. Univerfa insula tritici ferax

ferax est, & omni leguminum genere abundat; in eâ est monasterium Caloierorum Græcorum, in quo cadaveris manus ostenditur, cui ungues crescunt, ut in viventis hominis manus; & tamen refecentur, post aliquod tempus denuò succrescunt. Unde Turcæ occasionem sumserunt dicendi manum esse cuiusdam ex ipsorum prophetis. At Græci Divi Ioannis manum esse asserunt, qua istic Apocalypsim exaravit. Aquilone perseverante, ad dextram Lipson insulam vidimus procul in mari distitam, parvam eam & desertam: paulo post insulam Pharmaco, veteribus Pharmacusa nominatam, omnino etiam desertam superavimus. Apud hanc insulam olim Cæsar à piratis captus, Rhodon proficiscens, Apollonij Molonis audiendi causa. Pharmacusa superata, in insulam pervenimus olim Ireon [*Leria Sophiani tabula habet*] dictam, nunc Lero, rectè objectam Asiæ continentis cuneo longè in mare protenso, quem marina tabula Cortolo appellat. Veteres istic arces conspiciuntur collibus impositæ. Leriæ montes Samiis longè celsiores; probè autem exulta est ea insula cum à Turcis tum à Christianis Græcæ religionis. Longiùs progressi, in aliam magnam insulam pervenimus Calimno nuncupatam, à Græcis Christianis habitatam: inde in aliam nomine Psermo, in quâ bina aut terna sunt oppida, & multi pagi, Græcorum Christianorum industriâ & labore exulti. Urbem ad sinistram habebamus Lesmirne appellatam, unam ex opulentissimis, & maximè mercurialibus totius Anatoliæ sive Asiæ minoris, quæ veteribus Smyrna * dicta fuit. E regione Patmi insulæ superandus nobis fuit cuneus Anatoliæ, longè in mare prominens, quem marina tabula Capo rosso, veteres Erythram dixerunt, hoc est, Promontorium rubrum. Magnâ difficultate eum superavimus: nam nebulosus erat aër, & intempesta nox. Ventus etiam adversus nos detinuit, sic ut dimidiato velo in latus obliquè versò uteremur: Thracias is erat, adeò vehemens, ut mare mirum in modum concitaret & turbaret. Postridie manè canalem Co insulæ ingredi cœpimus, apud continentem qui Halicarnassi nomen habet; is quinque solum milliariibus in latitudinem patet. Mare inter Samon & Con tam multis parvis insulis abundat, ut eas vix numerare liceat: omnes veteribus Sporades sunt dictæ.

* Si topographica Castaldi & Sophiani Græciæ tabula verae sunt; Bellonium non toto (quod aiunt) calo, sed toto mari errare necesse est, aut suam navigationem confuso admodum ordine describere. Nam qui fieri potest ut in Patmi insula conspectu sit promontorium Erythra, atque ad Pserma sinistram Smyrna, quæ in Ioniâ apud Clazomenas ad Sinum quendam in tabulis reponuntur? Sed id ego Lectoris iudicio relinquo.

Cos insula, Hippocratis patria.

C A P. XII.

CUM jam illuxisset, canalis bonam partem emensis, universam insulam Con apertè conspiciere poteramus, Hippocratis patriam; Turcæ Stancou nominant. Ejus montes nobis celsiores videbantur quàm reliquarum insularum antè conspectarum: nam Cretæ montibus inferiores non apparebant. Ipsa urbs Cos à solis Turcis habitatur, & in universa insula duo duntaxat sunt pagi à Græcis habitati: urbs & arx etiam Stancou appellantur. Hæc in edito sita, turres orbiculares habet majores arcibus Lesbi & Tenedi: illa autem humili loco sub arce ad maris littus. Insula animantibus abundat, longiorque est quàm lata: illius oram diu legimus, secundo vento delati, omnibus velis expansis (nam tempestas jam desierat) & additamentis etiam adhibitis. Eâ porrò ad dextram relicta Rhodium mare ingressi sumus. Cum procul ab urbe Rhodo adhuc abessemus, illam supra collem exiguum, in mare protensum, sitam conspeximus: quia verò præaltas habet turres, & pharos in quibus lumen reponitur, cujus conspectu naves dirigantur, ne à portu aberrant, procul nobis apparuit. Viciniore facti, comperimus veterem, quam referunt fuisse urbem, colliculo rotundo impositam ad littus maris, binis milliariibus distare ab hodierna urbe: aiuntque istic cœnobium fuisse equitum Rhodiorum: præter splendida ædificia, munitum esse locum, qui etiam diligenter à Turcis adservatur. Tandem ante insulam appellentes, anchoris jactis è navibus descendimus, atque urbem perlustratum ivimus.

Singularia quædam Rhodi observata.

C A P. XIII.

URBS Rhodus partim in declivi collis molliter descendente sita est; altera pars litus occupat. Maxima eorum qui pagos totius insulæ incolunt pars, Græci sunt: his urbem interdum ingredi ad operas faciendas & annonam comportandam, atque in

ca toto die commorari licet: at ut nocte istic hæreant, non concedunt Turcæ, ob seditionis atque prodicionis metum. Inferre tamen ideò nolumus, quin noctu Christiani aliqui istic permaneant: nam pleraque eorum mancipia Christiani sunt. Senatus item Venetus istic negotiorum Procuratorem, sive, ut vocant, Factorem, qui noctem in urbe ducit, alunt, tamen omnes ejus famuli Christiani sint. Turcarum Imperator perpetuò quinque triemes bene instructas habet, quarum Præfeci cura est, liberum reddere mare ab incurfionibus piratarum in Cyclades & Sporades insulas, aliaque Græciæ loca Turcico dominio subjecta: tum etiam ut Mediterraneum mare sibi subjectum habeat, atque reliquam Græciam tutam præstet. Nam plerumque cum suis triemibus excurrit: & si quem piratam in mari vagari intelligat, eum persequi non cessat, donec inveniat. Omnia equitum Rhodiorum cum Gallorum tum aliarum nationum ædificia integra adhuc permanent. Turcæ enim nulla insignia, nullas picturas, sculpturas, aut inscriptiones quas istic invenerunt, abstulerunt: nam & hodie plurimas inscriptiones Gallicas & Italicas legere licet. Afferimus insuper Turcas hanc consuetudinem perpetuò observasse, ut omnes arces & propugnacula occupata, qualia invenerunt conservarent; nihil enim unquam struaturarum aut sculpturarum diruunt. Postridie urbe egressi, vicinos quosdam pagos adiimus, sacris Caloierorum Græcorum interfuimus, & eorum hortos perlustravimus, puniceorum, aureorumque malorum, zyzipharum & sebesten, cujus fructu viscum conficiunt, arboribus, quibus abundant, probe instructos: aderant etiam ficus, amygdalæ & oleæ. Pagorum Rhodi incolæ Græcam religionem observant, & rerum propria nomina habentium vocabula adhuc retinent. Nocturnæ Turcarum excubiæ cum Rhodi, tum aliis Turcæ dominio subjectis arcibus† alta voce fiunt (non campanarum sonitu, ut in Italiæ urbibus & Epidauri) respondentibus sibi invicem excubitoribus. Rhodi mœnia in eodem adhuc statu permanent quo fuerunt cum urbs Equitibus adempta fuit: nec quidquam ab eo tempore immutatum. Istic inveniuntur venales elegantes & variis coloribus acu pictæ merces, præsertim verò lectorum tentoria, sericeis staminibus crucis in formam decussatim confuta. Ipsa pictura frondes repræsentat, differtque à Turcica, Chia & Cypria.

Qui mos
apud Vagos
etiam ob-
servatur.

Onocrotalus avis, Jaculus serpens: Turcicorum militum modestia.

C A P V T X I V.

ISTIC Onocrotalum cicurem vidimus per urbem deambulans; cujus magnitudinem, Cygno minoré esse deprehendimus. Omnino albus est, & Anser longè crassior. Crura & pedes, Cygni pedibus similes, crassiore cute præditi, coloris cinerei. Excitata est avis, capite sublimi & elato, rostro lato & canaliculato, per extremum mucronato & unco, plumarum cristam in occipite gerens, ut Vannellus sive Aëx, & in volatu Cygnorum more alas verberans. Victum quarritat cum in salis tum in dulcibus aquis. In eo quem de avibus conscripsimus libro, hunc Pellicanum esse demonstrabimus, de quo brevitatis causa plura nunc non dicemus. Inter hujus Insulæ singularia, serpentem Jaculum, (parvis maculis oculorum instar in dorso varium, iis quibus Torpedo in dorso prædita est similibus) extra urbem sub spinosa cappari reperimus, quo loco Turca sua tormenta collocarat dum Rhodum obsideret. Græci nunc vulgari voce *Saetta*, hoc est, Sagittam; Turcæ *Ochilanne* appellant, veteres Aconciam dixere. Trium palmorum longitudinem habet, & minoris digiti crassitudinem non superat: color ejus cinereus ad lacteum tendens, venter prorsus candidus, squamas in dorso, tabellas sub ventre habens, reliquorum more. à cervice nigra binæ albæ lineæ per dorfi longitudinem usque ad caudam excurrunt. Maculæ quibus aspersa, lenticulæ majores non sunt, coloris nigri, albo orbe cinctæ. Nos aliàs ejus anatonem describemus, cum peculiarem de omnibus serpentibus sermonem instituemus. Ejus tamen effigiem ad vivum expressam nacti, eam hoc loco inferere libuit.

Jaculus.

Vidimus præterea myoparonem, Styrace rubra, quam Græci hujus seculi *Maurocapno* appellant, onustam, in portus littore exonerari. Nobisque relatum est, in ipsa insula nasci: sed quoniam iis qui navigationem instituunt, longius à suis navibus progredi non licet, evagari non potuimus ut ejus arborem observaremus: nam cum nautæ

commodum tempus habent, nullius gratiâ navigationem retardare solent. Ex quo inferre volumus, illos qui in triemibus aut aliis navigiis peregrinationem instituunt, pauca in continente observare posse; quoniam perpetuò navem qua vehitur, præstolari necesse est.

Diligen-

Diligentiùs observantes Turcas milites qui ad Rhodi urbis portas excubant, occasionem sumptimùs scribendi quàm ingens sit Turcarum militum continentia & obedientia: nam licet viginti aut triginta viri diligenter portas observarent, id tanto silentio & modestiâ faciebant, ut non plus turbæ exaudiretur, quàm si nemo istic adfuisset, videbanturque potius opifices aliqui quàm milites, nihilominus senatoriam quandam gravitatem præ se ferentes. In omnibus sanè actionibus adeò modesti erant, ut nemo eorum arma, imo ne acinacem quidem haberet. Binæ duntaxat nunc Rhodi patent portæ, una portum spectans, altera continentem; deinde janua ad Præfecti olim ordinis hortum. Rustici capreolos, caseos, butyrum, aliamque annonam in urbem inferentes, eodem quo Cretenses rustici modo amicti sunt, fuscam & corrugatam faciem habentes, prolixamque & ad scapulas usque propensam comam gestantes, atque crasso duplici que pileo caput tegentes. Thoracem coriaceum sine manicis, lineam interulam anteriore & posteriore parte propendentem induti, coriaceasque oblongas ocreas, quas thoraci ligulis adnectunt, & supra interulam lineas braccas inducunt. Qui eos antea non conspexisset, larvatos esse homines censeret iis omnino similes qui mimos sive matacinos Romæ & Venetiis in Bacchanalibus agunt: nam simili modo compti sunt. Turcæ eorum merces præsentì pecunia & bona fide redimere solent. Ex ruderibus urbi proximis, facillè colligere licet, magna olim istic fuisse suburbia, quæ omnino diruta fuere cùm Turca Rhodum obsideret, nec postea restituta. vicini tamen urbi sunt aliqui pagi, non longiùs à portis distantes quàm ad balistæ iactum, quos Græci & Turcæ incolunt; ibique Caloieri monasterium habent.

Profectio è Rhodo in Alexandriam.

CAPVT XV.

ALIVOT diebus Rhodi exactis, & expeditis negotiis nostram navigationem prosequuti sumus aquilone flante, navemque in alterum latus impellente; superandum enim nobis erat promontorium quod Cavo del Bo vulgò dicitur, longè supra Rhodum urbem. Eò primùm appulerunt Turcicæ triremes, cùm continente occupato urbem obsederunt. Superato promontorio, & Aquilone secundo, omnia vela expandimus, additis etiam appendicibus, & proram versus Alexandriam direximus, ut rectà nostrum cursum teneremus. Id Itali Gallico velo navigare appellant: videnturque hanc differentiam fecisse respectu Latini veli quod triangulum est, cùm Gallicum quadrangulum sit: tum etiam quod Bourdon nuncupatum vulgò, Latinum velum nominetur. Perseverante tota nocte hoc vento, sub solis exortum eò progressi eramus, ut insula amplius non conspiceretur; sed ipsa meridie deseruit nos ventus, & maris tranquillitas atque malacia subsecuta est: vbinam autem locorum essemus, cognoscere cupientes, ex marina tabula deprehendimus dimidium iter nos confecisse: nam vento secundo navigationem à Rhodo in Alexandriam minus triduo totidemque noctibus absolvere licet. Quando malacia pleno æquore navem occupat, non magis agitur quàm si in portu esset. Tum singuli nautæ colludunt inter se, piscantur, natandi & lavandi gratia, sese in mare abiiciunt, nec, sub aquam merfi, ab uno navis latere in aliud transire verentur. Tum plerumque piratas metuere solent: nam in malacia, nulla est exigua navis longa, hoc est, quæ remis impelli solet, quæ in magnâ navi rotundâ navigantibus metum non incutiat. At flante vento, ne minore quidem rotunda vecti, à trireme sibi metuunt: quia velorum beneficio effugere possunt. Euroauster paulatim flare incipiens, sub vesperam intendi cœpit, & tandem nimium vehemens fieri, ut omnia vela contrahenda fuerint, dolone excepto, quem ad dimidium usque malum deprimere, atque funibus validè constringere necesse fuit. Huic succedit Auster, sive Notus, nobis satis secundus, qui totâ nocte flavit. At sub auroram, Aquilone nobis denuò aspirante, tum demum magnum iter peregimus, singulis horis quaterna ad minimum vel quina milliaria conficientes: qua navigatione nulla expeditior esse potest, nisi tempestate navis feratur. Hæc autem ejus navigationis ratio est, ut à bosphoro eam rectà instituentibus, nostræ navis puppis Septentrioni obversa esset, & p̄ora Meridiei: nam Constantinopoli in Alexandriam rectâ lineâ contendentibus, à Septentrione in Meridiem navigandum est. Quoniam porrò in navigationis narratione nostra oratio ad eò progressa est, ab ea abstinere commodum non videtur, quin prius de veterum navigatione aliquid dicamus, longè difficiliore & minus commoda quàm hodierna, ut in sequenti capite apparebit.

*Veteres navigationem sine pyxide nautica instituisse,
& magnetis usum ignorasse.*

CAPVT XVI.

VETERES longè difficiliùs suas navigationes instituebant, quàm nos: nam Orientis vel Occidentis, Septentrionis vel Meridiei conjecturà eos uti necesse erat: vel ex stellarum & Solis quæ noctu & interdiu illis apparebant fulgore; atque magnà ex parte non longiùs in mari progrediebantur, quin continentem perpetuò conspiciere possent. Nunc autem cùm magnetis facultates omnibus sint perspectæ; navigatio adeò facilis reddita est, ut bini viri cum levi navicula, omni momento, omnibus periculis, vehementissimisque ventis sese committere, & mare traicere non vereantur: quod veteres ipsa meridie tentare non fuissent ausi, cùm nauticam pyxidem non haberent cujus acus magneti adfricata esset. Hic lapis alio nomine Heracleus & Sideritis dicitur; Itali Calamita, Galli *Aimant* vocant; in quo diversæ facultates reperiuntur. Comperimus cum qui primus hujus lapidis usum invenerit, Flavium fuisse nuncupatum. At Albertus magnus primus omnium ejus facultates scriptis tradidit: quem cùm suo tempore in usu iam esse animaduerneret, veteribus non ignoratum, at Aristoteli ejus facultates fuisse perspectas credidit. Attamen & ipse Aristoteles, & qui aliquot sæculis eum subsequuti sunt, planè ignoraverunt hunc lapidem talibus facultatibus esse præditum, ut altera ejus pars ferrum ad Septentrionem convertere faciat, altera ad Meridiem. Aristotelem non latuit quidem ferri attrahendi facultatem habere; navigationibus autem utilem esse, prorsus ignoravit. Hujus lapidis Gallicæ appellationis affinitas ansam præbuit nonnullis Chymicis imposturas excogitandi de ipsius efficaciâ in rebus amatoris, ut etiam polliceri atque persuadere ausi sint, non minus hominum amorem pellicere, quàm ferrum attrahere: sed falluntur, licet ad eam rem candidum magnetem longè præferant, non ignorantes difficiliùs & rariùs inveniri, illo qui ferruginei coloris sit. Huius magnetis ingens copia nunc invenitur in quadam Tyrrheni maris insula Elba, olim Ilva nuncupata, è regione Plombini, quod Florentini juris est, sita, ubi vili emitur. Sed de eo plura in Mahumetis vita.

*Duo duntaxat esse magna Nili ostia qua navigari queant,
& majoribus sive onerariis navibus aditum præbeant.*

CAPVT XVII.

INTER Rhodum & Alexandriam, Hierax sive Sacer, Falconis genus, volando defatigatus, nostræ navis antennæ infedit, per binas ferè horas. Plurimæ coturnices à Septentrione versus Meridiem tendentes, in nostrâ etiam nave captæ fuère. Unde certiores redditi fuimus, illas esse peregrinas: nam & antè, alias in vere observaveramus, cùm è Zacyntho insula in Peloponnesum navigaremus. Istic enim coturnices vidimus à Meridie in Septentrionem tendentes, ut tota æstate illis commorarentur: harum tum temporis plurimæ etiam captæ fuère, cum aliis avium advenarum generibus, quæ in nostram navem sese conjecerant. Vidimus præterea aliud avis genus, omnibus qui navi vehebantur ignotum: cuculi magnitudo erat, merulæ color quodammodo. Vidimus etiam onocrotalos volantes, atque à Septentrione versus Meridiem tendentes: aves hæ sunt in Gallia aut Italia minimè notæ, nisi quòd interdum in lacu Mantuano conspiciuntur, sed hieme abeunt. Toto eo die & magnà subsequentis noctis parte nullus flavit ventus. Postridie satis secundo nobis aspirante Aquilone, in locum quendam maris pervenimus, quem Nili aqua per ostium Mendesium sive Damiatæ sese exonerans, alio colore quàm nativo infecerat, ut omnino canescere videretur. Ex quo indicio nautæ intellexerunt sese non procul ab Ægypti continente abesse, tametsi nondum nobis appareret: nam universa regio humilis est, neque montes habet qui è mari conspici queant. Sub vesperam in hanc turbidam aquam pervenimus, remissione vento: eam ob causam anchoras pleno æquore icimus ad nonaginta orgyiarum altitudinem. Mauritanorum sive Ægyptiorum Constantinopoli advenientium consuetudo est, quando sub noctem ad turbidam illam aquam adveniunt, atque ignorant suprâne an infra Alexandrinum portum, sive Nili ostium longiùs sint progressi, ut anchoras in mari figant, in proximum usque diem, ut eo jam lucido locum dignoscere queant, quò navem in portum sint deducturi. Quòd si altiùs progressos se agnoscant, cum tempore regredi possunt ut portum occupent. Nos istic nocte traductà

cum

cum tranquillitate maris, anchorisque postridie ex imo mari subductis, vela explicuimus, & ex hac turbida aqua egressi, non diu navigavimus, quin in aliam Nili aquam ex ostio canopico sive heracleotico prolabentem inciderimus. Hæc sunt duo maxima Nili ostia, cujus postremi aqua marinam ex viridi pallecente colore infecerat. Eam cum per dimidii fortassis milliaris latitudinem emensi essemus, iterum in cæruleam maris aquam pervenimus. Omnium primùm nobis in Ægypto apparuit Rosettæ arx, quæ sesquidiei itinere supra Alexandriam est. Cùm autem pleno æquore veheremur, & observantes quid nostris oculis primùm obijceretur, nihil aliud quàm Palmas, Sycomoros, & Pompeii præaltam columnam conspeximus, quæ in Promontorio est supra Alexandriam. Cùm enim adeò humilis & montium expers sit regio, procul intuentibus apparere nequit. Nos cum sub noctem in portum appulsemus, illo die navem non sumus egressi.

Brevis Constantinopolitani in Alexandriam itineris narratio.

CAPVT XVIII.

Ex dierum quibus hanc navigationem absolvimus observatione, cognoscere licet, commodè quindecim dierum spatio navigationem ejusmodi perfici posse, modò prosper, ut nobis, adflet ventus. Atque ut dietim nostrum iter repetamus, nisi Callipoli, in Bosphoro ad Arcium angustias, tum in Chio, tum Rhodi substitissemus, octiduo illud absolvissemus. Nam à Rhodo in Alexandriam tres duntaxat dies & totidem noctes impendimus; è Chio Rhodum, binos solum dies & binas noctes; & è Constantinopoli Chion duorum dierum & trium noctium spatio perveniri potest. Eâ ratione magnum iter brevi tempore conficitur, vento adflante secundo.

Bina Alexandria urbes, una in Ægypto, altera (qua Romanorum erat colonia) in Phrygia.

C A P. XIX.

POSTRIDIE mane navi egressi in urbem Alexandriam profecti sumus. Sed antè quàm de eâ sermonem instituamus, primùm nobis dicendum est, hujus nominis varias esse urbes: sed duas maximè celebres. Etenim latè imperium obtinentibus Romanis, Troia ab iisdem restaurata, & coloniis Romanorum in eam missis, Alexandria nominata est, cujus Plinius meminit, atque etiam Annæus Seneca in morte Claudii Cæsaris: Quæro, inquit, sororem suam stultè studere Athenis dimidium, licet Alexandria totum annum: nam tum temporis Latinorum istic erat Academia, eaque est cujus Galenus sæpè meminit, non de Alexandria Ægypti: quod ex ejus lucubrationibus facile deprehendere licet. Nunc porrò de singularibus rebus à nobis observatis, breviter agere sufficiet: nam sigillatim de Alexandria scribentes post tam multos magni nominis viros, actû, quod aiunt, ageremus. Arenoso solo sita est in promontorio quodam: ab uno enim latere mediterraneo mari alluitur; ab altero, Mareoti lacu amplo & in longum extenso. Superfunt adhuc mœnia quæ Alexander Macedo exstrui iussit: at urbs interior, ex veterum ædificiorum ruinis magnâ ex parte constat. Diruta autem fuit ea urbs, quando Gallia & Cypri Reges Sultanum ex eâ expulerunt. Nam illam minimè posse retinere animadvertens, prius diruit, quàm in hostium potestatem veniret. Postea tamen paulatim ædes exstrui cœperunt pro incolarum ratione. Sed & nunc, nisi Christiani mercatores suos istic institores alerent ob mercium permutationem, parum celebris esset. In eam invehitur omnis generis commeatus cum ex Ægypto, tum ex Cypro, aliisque vicinis locis. Panis qui istic pinsitur, in placentas efformatur planas, quibus inspergitur legitimi melanthii semen. Eam ob causam hujus seminis magni culei per fora & mercatorum officinas venales inveniuntur. Omnis generis vina istic etiam reperiuntur ex variis locis invecita. Sed nec Cyprus longè inde abest. Optimi saporis istic est caro vervecina, hædina, vitulina & bubula. Magna etiam abundantia generis cujusdam caprarum quæ Gazellæ vocantur (veteres Græci Oryges nuncupabant) quas in agris Sclopetis petunt: gregatim enim incedere solent. Inveniuntur & gallinæ & ova. Alexandria sita est loco piscoso: istic enim observavimus cantharos, lupos, synodontides, mugiles, raias, squatinas, caniculas, liram priorem Rondeletii. Sed & multi alii cum saliti tum recentes ex Nilo invehuntur. Istic nascuntur punica mala, musæ, limones, aurea citriaque mala, ficus, sycomori, ceratia, & pleraque

pleraque alia fructuum genera, quibus caremus. Abundant etiam omnis generis leguminibus (è quibus quæstus magnus) atque omni frugum genere, veluti oryza, hordeo, farre, alias spelta nuncupato. Dolichos Græcis dictus, florem fert istic flavum. Copiosum etiam pisi genus, quod Græci Latyri, Veneti Manerete, Romani Cicerchie, Galli *des Cerres* appellant. Quid potissimum in urbe aliqua abundet, scire volentes; adeant fora diebus quibus venales inferri solent aves, pisces, olera, fructus, & reliqua victui necessaria: brevi enim deprehendent quibus rebus incolæ magis abundet: quod in Alexandria nos observavimus. Ægyptii rarè cibum sumunt, quin addatur radicis genus Colocasia nuncupata, cum carnis decocta. Magnum ejus vectigal per universam Ægyptum: nam vix quidpiam frequentius in urbium & pagorum foris emitur. Cum porrò de Alexandria institutus nobis sit sermo, illius typum uti eam observabamus ad viuum expressam hîc inferere voluimus.

Genuina delineatio Alexandria Ægypti.

Mare Mediterraneum.

1. Ingressus Nili in urbem.	5. Mosquea.	11. Porta maritima.
2. Porta del Pepe.	6. Porta Memphitana.	12. Palatium Alexandri.
3. Colonna Pompea.	7. Silva Palmarum.	13. Pharos.
4. Mareotis, lacus aqua
dulcis valde amplus
& piscosus.	8. Obeliscus.	14. Casteleto.
	9. Arx nova.	15. Garophalo.
	10. Arx vetus.	16. Portus vetus.

Hyana veteribus nuncupata, nunc autem Civetta.

C A P V T XX.

QVI tum Alexandria Florentinorum Consulem agebat, Civettam habuit aded cicurem, ut cum hominibus colludens, illis nasum, aures, & labra sine noxa morsu prehenderet: ab ineunte enim ætate humano lacte educata fuerat. Rarum profectò ita cicurari posse animal aded ferum & indomitum. Civettam veteribus probè fuisse cognitam, & Hyænam ab ipsis fuisse nuncupatam, ipsorum auctoritate demonstrabimus; tamen nunquam observaverint aded odoratum excrementum eam reddere: meminerrunt tamen generis cujusdam Pantheræ odoriferi. Auctores verba fecerunt de Hyæna tanquam de fero animali Africano; quod nobis suspicionem movet, Civettam eo tempore in caveis minimè fuisse adservatam. Hodierno autem die, cicur reddita, majorem quæstum præbet quàm olim. Illius etiam nomen quo eam nuncupare solemus, ex Arabibus auctoribus mutuatum est, relicto veteri. Compacto, ut Meles, est corpore, major tamen: cum autem alium præter muliebrem naturam habeat meatum, ex quo Civetta emanat, plurimi Hyænae historiam legentes, existimarunt illam esse Melem sive Taxum, vulgo nuncupatum, qui veteribus & Aristoteli Trochus dictus est. In cervice & per dorsi spinam pilos habet nigros, quos surrigit cum indignatur, non minus quàm fûs. Inde factum, ut Glanis piscis etiam Hyæna nuncupata sit. Os habet magis mucronatum quàm felis, sed barbæ pilos illi similes; oculis est splendidibus & subrubentibus: sub quibus binis maculis nigris insignita est. Ejus aures orbiculares sunt ad Melis aurium formam accedentes. Corpus habet maculis aspersum nigris, cum aliàs ejus color albicet: crura & pedes pilo nigro obsiti sunt, quemadmodum in Ichneumone: cauda oblonga, fu-

perius

perius nigra, infima verò parte albis maculis aspersa. Agilis est, & carne vescitur. Hæc est Civettæ historia, quæ si cum Hyænæ descriptione conferatur, apparebit veterum Hyænæ esse.

*Plurima in Alexandria conspicienda: obelisci & magni
Ægyptiorum colossi.*

CAPVT XXI.

POSTRIDIE urbe egressi, præaltam Pompeii columnam spectatum ivimus, in exiguo quodam promontorio sitam, octava milliari ab urbe parte. Immensæ est altitudinis, & crassitudine reliquas antè nobis conspectas, superat. Columnæ Agrippæ quæ in Pantheo Romano sunt, nihil ad ejus crassitiem accedunt. Univerfa ejus materies, cum epistylis, tum formæ cubicæ ex Thebaico marmore est; ex eodem videlicet, quo omnes obelisci ab Ægypto delati constant. Eam Cæsaris iussu, ob victoriam adversus Pompeium partam, istic erectam aiunt. Adèd crassa est hæc columna, ut impossibile judicetur, nunc quenquam artificem reperiri, qui ullis instrumentis eam aliò transferre queat. Ex summo hoc promontorio longus in mare & Continentem patet prospectus. Si quis ad meridiem faciem obvertat, Mareotim lacum amplum & spaciosum conspiciere potest, palmarum silvis in ambitu obsitum, qui vix dimidio milliari ab Alexandria distat. Ager vicinus magna ex parte arena mobili constat; planeque sterilis esset, nisi Harmalæ, & Capparum non spinosas stirpes aleret, crassas illas Cappares proferentes, quæ nobis inde adferuntur: minores enim in Capparum stirpibus spinosis nascuntur, hieme folia abicientibus: cum non spinosæ Ægypti, & quæ arborefcunt in Arabia, folia retineant. Miricæ arenosis locis plurimum istic delectantur: cum tamen aliis locis humidum solum ament. Harmala admodum similis est Moly: Rutæque genus est, quod Arabibus, Ægyptiis & Turcis nunc vario in usu est. Ea enim suffiuntur singulis diebus mane, sibi persuadentes noxios spiritus hac ratione abigi. Quæ res huic herbæ atque ejus semini tantam celebritatem peperit & conciliavit, ut nullæ sint adèd exiguæ & viles officinæ, quæ eam non habeant, tamquam preciosum aliquod medicamentum. Apollodorus antiquus auctor, cypero easdem facultates tribuit, cum ait Barbaros domo egredi non solere, quin primùm Cypero suffiantur: quod occasionem aliquando præbuit cogitandi, ejus usum verustum esse. Inter singularia quæ Alexandria conspeximus, bini sunt obelisci, apud ejus urbis palatium: alter rectus & integer, alter humi jacens & confractus: rectus altero longè major est: cujus crassitudo comparari posset cum eo qui Romæ est ad D. Petri. Cum de obeliscis verba facimus, de re inter reliquas maxime admirandâ agimus, quæque magnam dubitationem parit, cur adèd mirabiliter sint incisi. Si terni aut quaterni duntaxat invenirentur, coniici posset, eos Regis cujuscumque curâ excisos: sed cum multi sint, nonnulli exigui, ut qui pone Minervam, in foro apud Pantheon, & apud Aram cæli Romæ conspiciuntur; alii ingentes admodum, ut qui apud Populo, & Pontificis palatium sunt, atque omnes Ægyptiacis sive hieroglyphicis characteribus insculpti; statuere possumus eos olim excisos, ut tumulis quibus in Ægypto corpora condita reposita erant, imponerentur, minime autem ut templis dicati essent. Plurimi videntes solidum lapidem, tam ingentem, tam longum, & crassum, adeoq. expolitum, fusilem esse credunt (nam omnes obelisci ex lapide Thebaico sunt excisi, multis granis distincto duorum aut trium colorû, ut sturni avis collum: inde factum, ut veteres Græci Psaronium cognominarent: *Ψάρον* enim Græcis, sturnum significat) sed hallucinantur, nam ejus varietas & granorum distinctio, ex saxi (quod hujusmodi coloris) naturâ est. Tanto magis admirandi obelisci videntur, quòd ex solido lapide constent; quemadmodum si quis imaginaretur, se quadrangulam aliquam turrem intueri ex unico lapide exstructam. Omnes qui nunc sunt Romæ obelisci, jam in Ægypto insculpti fuere antè quàm Romulus unquam pedem Romæ figeret. Rupes sive Latomia, unde excisi sunt, adèd solida est, nec ullis venis distincta, ut excindere istic liceret solidam & unico lapide constantem turrem, crassiorem atque altiorem, quàm binæ illæ sunt turres ad Divæ Virginis phanum Lutetiæ, si humanâ industriâ moveri posset: nam montem integrum duorum milliarium longitudine, solido eoque sine ullis venis lapide constantem, videre est, ex quo colossi vel obelisci excindi queant quantæ quis voluerit crassitudinis & altitudinis. Tres colles murorum Alexandria ambitu continentur, qui scoparii, sive sordium montes cognominantur, ut ea loca quæ Lutetiæ *Les voiries* [in qua videlicet omnes sordes & animalium cadavera abiciuntur] nuncupantur. Elegantes aqueductus, ingentes cisternæ, atque putei qui Nili aquam excipiunt, observatione profectò digni: adèd enim

enim probâ materie, atque tam magnifico opere exstructi sunt, ut adhuc integri persistant. Necessarii etiam omninò erant: nam Alexandria incolæ semel in anno eos implere solent, cum Nilus inundat, ad totius anni usum. Per ingentem canalem primum universas urbis cisternas replent, in quibus depuratur & limpida redditur. Tota autem urbs supra ejusmodi cisternas & puteos exstructa fuit olim firmo lapidum & laterum opere, quoniam rara per Ægyptum nascuntur ligna, præter frequentes Palmas, quæ ad ædificandum profusæ sunt inutiles. Ægyptii rustici per agros palmas abortivas & quæ vitium fecerunt, requirere solent, quarum cacuminibus excisis, candidam medullam eximunt, & in foro venalem proponunt: ea cruda vescuntur, cynaræ enim saporem refert. Veteres Palmæ medullam sive cerebrum nuncupant, Græci ἐγκέφαλον. Advertendum tamen est, Varia esse Palmarum genera: spinosum enim in Creta observavimus genus, ab eo differens quod nautæ ex Hispania advehunt & Cephaloni [*Hispani Palmitos*] vocant; pumilam videlicet illam Palmam quam Rotomagenses & Lutetiani Aromatarii in suis officinis recentem venalem proponunt, & quaternos vel quinos asses æstimant.

*Ichneumonem hodierno adhuc tempore in multis Ægypti adibus
cicurem adseruari: & alterius Ichneumonis vespa ad-
versus Phalangium certamen.*

C A P V T XXII.

ALEXANDRIÆ incolæ Ichneumonem Ægypti peculiare animal alunt: cicurati enim potest, non secus atque feles & canes. Vulgus antiquo nomine appellare desit, & vernaculo sermone Pharaonis murem nuncupat. Observavimus porrò ejus catellos à rusticis Alexandriam venales inferri, atque ab oppidanis avidè emi, ut domi alant, nam mures venantur non secus atque mustelæ. Exiguum est animal, & valdè mundum. Qui id non conspectum ex ingenio duntaxat depinxerunt, rectè exprimere nequiverunt, ut ex præsentis pictura deprehendere licet; illæ enim nihil naturale referunt: in nostra autem, reliquo corpori conjungenda est cauda.

Primum Alexandria conspeximus, inter arcis rudera, gallinam quam ceperat vorantem. Vaser est in præda aucupanda: nam posterioribus pedibus sese sublevat, & observata præda, summa tellure adrepens, magno impetu sese in prædam vibrat, indifferenter vescens omnibus vivis corporibus, uti scarabeis, lacertis, chamæleone, omni serpentum genere, ranis, muribus majoribus & minoribus, aliisque similibus. Aviculas etiam

maximè appetit, præsertim gallinas atque earum pullos: indignabundus, pilos furrigit, qui duorum sunt per intervalla colorum, nempe exalbidi vel flavescens, & cinerei, duri & asperi instar pilorum lupi. Majore est robustioreque corporis mole quàm felis, rostrumque nigrum & mucronatum habet instar viverræ, sine ullis tamen barbæ pilis: breves & orbiculares habet aures, coloremque cinereum ad flavescens accedentem, qualis in cercopithecis conspicitur: ejus crura nigrescunt, & quinque digitis posteriores pedes sunt præditi, quorum calcar interius breve est: cauda oblonga est, & superiore, qua spinæ adhæret, parte, crassa: linguam verò & dentes felinos habet. Peculiari præditus est nota, qua reliquæ quadrupedes animantes carent, quæ suspicionem Auctoribus præbuit, ut existimarent mares non minùs uterum gestare quàm feminas. habet enim præter muliebris sexus meatum, alium amplum illi contiguum, pilis obsitum, non admodum dissimilem pudendo mulieris, quem per magnos æstus aperit (clauso nihilominus permanente quo excrementa reddit foramine) ut ejus cavitas appareat. Testiculos felis habet: & ventum magnopere formidat. Tametsi hoc animal exiguum sit, adeò tamen industrium & agile est, ut adversus magnum canem configere non vereatur: atque si felem observet, statim strangulet. Quum verò os adeò mucronatū habeat, difficulter crassiorem carnis molem morfu apprehendere potest, imo ne humanam quidem manum in pugnum contractam mordere. Auctores de eo multa alia scripserunt, præsertim bellum adversus aspidem gerere, crocodili ova confringere, admodumque vigilantem esse; illi multas singulares facultates tribuentes, quas brevitate causa hîc prætermittimus; existimantes nos satis functos esse officio, datâ ejus descriptione. Sed & aliud animalculum est, è vesparum genere, Ichneumon

vespa

vespa appellatum, cui bellum internecinum cum phalangio: quoniam verò eorum pugnam vidimus, ipsam hoc loco commemorare libuit. Insecti genus est sanguinis expers; forma api sive vespæ, vel magnæ formicæ alata perquam simili, vespa tamen mihi; in terra etiam suum latibulum quemadmodum phalangium faciens. Superat phalangium quotiescunque extra suum latibulum invenire potest: at si in latibulo adoriatur, sæpe numero re infecta redit. Accidit ut ichneumon vespa phalangion è suo latibulo egressum corripere, atque post se traheret, quemadmodum formicæ tritici granum, & quæ vellet impelleret, tamen non sine magna difficultate: nam phalangium pedum uncis obvia quæque apprehendens, quantum poterat renitebatur. Ichneumon verò, suo aculeo, quod instar apis exeret, variis locis ipsum pungebat. Defessus autem isto labore, avolavit hac illac oberrans ad balistæ ferè iactum; deinde suum phalangium requirens, nec quo reliquerat loco inveniens, ejus vestigia sequebatur, quasi odoraretur, non minus quàm canes leporum vestigia. Inventum plus quàm quinquagies aculeo pupugit, rursùmque pertrahens, quò voluit perduxit, & planè confecit.

Merces quæ in Alexandrinis officinis reconditæ adservantur perlustrantes, observavimus struthionum pelles cum suis plumis maximâ copiâ: solent enim Æthiopes illis confectis pellem detrahere: carnibus quidem vescentes, at pelles cum suis plumis, aliis mercibus permutantes. Hæ deinde à mercatoribus Alexandriam in vectæ, in varias Turcarum provincias distribuuntur: nam apud Turcas non minus invaluit usus, suas tiaras his pennis exornandi, quàm apud nos galearum cristas.

Hortorum cultura apud Alexandriam & per universam Ægyptum, præterquam secundum Nili ripas, admodum difficilis est: quoniam perpetuò instrumentis à bobus versatis haurienda est aqua ad rigandum solum. Illorum iaseminum à nostrate differt: flavo etenim est flore, admodum odorifero. Inveniuntur etiam istic flavæ rosæ, sed odoris expertes.

*Turcarum Alexandriam incolentium mores, Divi Macarii
solitudines, variaq; alia in Alexandria res.*

C A P. XXIII.

QUINQUE dierum ultra Alexandriam itinere versus Africam tendentibus, solitudines occurrunt, Divi Macarii cognominatæ, D. Antonii solitudinibus conterminæ, quas Caloieri Arabes inhabitant, ejusdem cum Græcis religionis: plurimæque istic sunt Arabum monasteria Græcis permixta. Incidimus Alexandria in Nobiles quosdam Venetos, qui nuper inde reverterant: quorum nonnulli curiositate quadam Tamarindorum qui istic crescunt, ramulos cum suis floribus retulerant. Istic etiam tanta lapidis ætitis abundantia reperitur, ut eo naves onerari queant: inde olim mercatores Romanam devehebant. Plinius enim ætitem lapidem, cognomine Cissitem, in Ægypto sponte nasci circa Copton tradit. Inter reliquas lapidis ætitis facultates, veteres nobis scriptum reliquerunt, eo furem deprehendi, quæ etiamnum apud Græcos in usu est; ejus etiam Dioscorides meminit, sed plene eam non describit. Furem igitur deprehendere volentes Græci, omnes furti suspectos simul evocare solent: multis ceremoniis rem peragentes: admurmurant enim Caloieri multa verba, dum massam pinunt sine fermento, è qua parvos panes conficiunt ovi magnitudine: horum, singulis qui convenerunt, terni totidem bolis, nullo potu addito, deglutendi præbentur. Id experimentum nos fieri vidimus: atque qui furtum commiserat, nunquam tertium panem devorare potuit, quinimò dum deglutire nititur, parum abfuit quin suffocaretur, propterea reiicere coactus est. Monachi Græci id observant tanquam peculiare secretum, nec cuiquam communicare volunt. Intelleximus tamen illos lapidis ætitis pollinem suæ massæ, dum panes hos conficiunt, inspergere. Locus à Cæsare Pharus nuncupatus, qui que tum insula, nunc continenti junctus est, arcemque habet admodum incommodam: nam singulis diebus aqua è cisternis Alexandriae hausta camelis in eam devehenda est. Omnium Alexandriae ædificiorum tecta plana sunt & constrata, quemadmodum vulgò apud Turcas, Arabes & Græcos, ubi incolæ noctu dormiunt, ad frigidioram auram captandam, omni anni tempore, cùm æstate, tum hieme. Ægyptii autem & Arabes supra reliquas nationes sub dio quovis tempore pernoctare delectantur, nullo etiam lecto substrato; modò enim chlamydem aliquam habeant qua se tegere queant, lectos negligunt; non ignorantes, plumis confectos lectos plurimum nocituros. Mirum igitur videri non debet, si ejus regionis homines adè exactè stellarum cursum earumque ortum & occasum observare potuerunt: illis

enim tota nocte conspicuæ sunt, ob aërem purum & minimè nubilum. Alexandrini Arabicè vel Mauritanicè naturâ loquuntur: at Turcæ illis permixti, sermone ab iis admodum differente utuntur. Et cum istic multi Iudæi, Itali & Græci versentur, variorum idiomatum invaluit usus. Olim Græcè loquuti sunt: nam cum Alexander Ægypto subacta Alexandriam condidit, verisimile est, relictis illic Macedonum coloniis, linguam Græcæ admixtam fuisse. Caloieri Iacobitæ & Græci ædificium istic habent pro Patriarchatu cum suo templo, eo loco in quo reconditum erat D. Marci cadaver, ante quàm Veneti Venetias transferrent. Latini & Iudæi, sua istic peculiaria templa habent. Inter singularia quæ nobis Florentinus Consul ostendit, cum aromata nos requirere animadvertisset, degustandam dedit radicem Arabibus Bisch nominatam: ea nobis tantum calorem in ore per integrum biduum excitavit, ut flagrare videretur. Plurimi recentiorum hujus radicis gratia Auctores Arabes conviciis ferè confecerunt, eos toties mendacii arguentes, ut referre pudeat: cum tamen ipsis nunquam nota fuerit. Exigua est, parvi napi instar (alii Napellum vocant) & adeò vulgaris Turcicis aromataris, ut nullus eorum venalem non habeat.

* Eiusmodi etiam consuetudinem apud plerosque Hungaros iter facientes, dum apud eos versabar, observabam, & plerumque lapidem pro cervicali capiti subiicere.

Ex Alexandria in Cairum profectio.

C A P. XXIII.

ALEXANDRIÆ aliquot dies commorati, ad iter Memphiticum nos accinximus. Duobus autem diversis itineribus eò tendi potest: altero longiore, adverso videlicet Nilo; altero terrestri brevior. At quoniam Nilus Ægyptum inundaverat, Rosettam profecti sumus, ut navigio Nilum subiremus. Dimidio milliari ab Alexandria progressi, in amplam planiciem arenosam pervenimus, in qua variæ stirpes nascuntur, inter quas Anthillis Græcorum est, quam Arabes Kali appellant: hanc incolæ lectam desiccant, ignis struendi causa (nam ligni magna istic penuria) & calcis cum ea adurendæ geminum quæstum faciunt: calcem enim Alexandriam deportant, atque herbæ cineres diligenter adservant, hoc est Soldam à nobis appellatam. Indurantur saxi modo, & tanta copia colliguntur, ut mercatorum naves onerari possint; qui eos istic coëmentes, Venetias devehunt, vitrorum crystallinorum fundendorum gratiâ. Vitrorum Veneti in Muran eos commiscunt saxi per Ticinum amnem ex Papia advectis, quæ cum cineribus æqualiter commixta, materiam reddunt ad selectissima crystallina vitra conficienda. Galli autem nuper admodum Crystallina vitra conflare edocti, Stampanum fabulum saxorum Ticensium loco usurpant: id enim opifices commodius esse deprehenderunt, Papiansium saxi. Nondum tamen quidquam excogitare potuerunt, quod cinerum vicem supplere queat: eamque ob causam ex Provincia Narbonensi usque eos petere necesse est. Quæ res nobis fidem facit, illos cineres his similes esse quos ex Syria mari invehunt. Gallis tamen *De la Soude* appellantur, denominationem sumentes ab altera stirpe Soldanella * nuncupata, quæ adusta, similitum facultatum cineres reddit, quorum sit usus in Syriacorum defectu.

* Plurimum hallucinatur meo iudicio Bellonius, qui in Gallia Narbonensi Soda cineres induratos ex Soldanella adusta conflare auramæ. Maris etenim & stagnorum in ea accola, Soldanellam non urunt: sed Anthillidem domesticam, quam ipsi Vitriariam ab effectu, & quod instar vitri pellucida sit, nominant, magna cura & diligentia serere (eius etenim maior commodiorq; est usus quam sponte nascenti) & sub aëlatu finem succidere solent; deinde aridam in scrobes, de industria in eum usum paratos, congerere, atque ignem subiicere: huius adusta cineres in unum perentes indurantur, atque massam eam præbent quàm Sodam appellant, non modò ad vitra constanda utilem, sed quàm etiam Saponarij artifices plurimum uti solent: uti ego, dum in Mompelio viverem, observabam: Sed ea de re Quinquarani libellum de Laudibus Provincie inscriptum, consulendum iudico. Existimo enim non viliozem Sodam in Gallia Narbonensis orâ marissimâ fieri, quàm in Syria & Ægypto.

Singularia quadam in Alexandria & Rosetta reperta.

C A P. XXV.

BINIS ab Alexandria milliariibus per agros reperimus pastores, caprarum greges pascentes, quæ aures ad terram usque promissas habebant, per extremitatem quatuor aut amplius digitis fursum recurvas. Hi pastores ne tempus in ocio tererent, arenam ventilantes, vetera numismata perquirebant. Sæpenuerò etenim accidit, ut aurea & argentea

gentea inveniunt. Ad dextram nobis erant ingentes planities arenosæ, in quibus præter paucas cappares, atque iam dicta Kali & Harmala, nihil crescebat. Regio ad sinistram paulo sublimior erat, ingentesque pagos hinc inde inter palmarum silvas sparso habebat. Tribus circiter milliaribus emensis, aquam dulcem & potabilem invenimus, quæ fontana videbatur, cum duntaxat hydria esset Nili aqua plena, in utribus à Camelis eò deportata, quam repleti perpetuò curabat Turca quispiam gratis: nam magnam eleëmofynam esse censent & meritum, si secundum regias vias aquam reponi curent ad aquandos viatores. Tantum autem abest, ut istic reperiatur vinum, ut in ipsis etiam urbibus ægrè aquam recentem invenias. Palmæ, ut & per reliquam ferè Ægyptum, celsissimæ sunt: inter quas nonnullæ reperiuntur ex unico trunco eademque origine viginti magnas arbores ab invicem separatas proferentes. Nox in itinere nos oppressit; eam ob causam in tenebris diu nobis faciendum fuit iter secundum littus maris Mediterranei quod ad sinistram habebamus: neque substitimus, donec ad primarium è Nili rivis perveniremus, quo juxta littus maris superato, solum piscatoris tuguriolum invenimus, in quo sal erat ad saliendo piscis, atque etiam *Botarques* Gallorum sive *ὄα ταιλα*, quæ fiunt ex Mugilum, quos veteres Cephalos nuncupabant, ovis. Istic noctem sub dio traduximus cum camelis & jumentis. Primus ille Nili rivus, ostium Canopicum non est: ejus tamen antiquum nomen ignoramus. Profundus non est ejus alveus; nam, ut diximus, vado illum transivimus, ipsomet quo Nilus Ægyptum inundaverat tempore. Postridie à riuo illo digressi, per arenosa loca iter fecimus, in quibus nullæ arbores crescunt præter Myricas, quæ in ingentem magnitudinem attolluntur, gallasque ferunt, ab Arabibus hujus tēporis *Chermasel* proprio nomine appellatas, magni olim in medicina usus, & non pœnitendum mercimonium. Secundum maris littus iter facientes, pumilas myrtos nigras observavimus, sed humiles, quod perpetuò à ventis marinis affligantur. Maritimis gaudent Myrti, eam ob causam Veneri dicatæ quam Poëtarum fabulæ mari natam referunt. Diu littus marinum sequuti, planiciem arenæ mobilis ingressi sumus, ubi tenuissimæ arenæ tumulos à vento congestos conspeximus. Planities hæc adeò sterilis erat, ut nihil in illa nasceretur. Eo die sub vesperam pervenimus Rosettam, à Mauritanis Raschit nominatam, ad littus sitam circa magnum quoddam Nili ostium. Ejus urbis incolæ diligentes sunt in curandis hortis, in quibus Musæ arbores nascuntur, Papyri planta, Sacchari harundines, Colocasæ, Sycomori adeò exquisitâ viriditate præditi, ut reliquas arbores sine controversiâ superent. Colitur etiam istic radix quam Itali Dolceguini nuncupant. Chamæleones frequentes reperiuntur in fruticibus Rhamni alterius, qui in varios colores sese commutant. Magna ex parte ex viridi pallent, interdum ex cæruleo virescunt. Inde fit ut non facile observari queant: nam ramo insidentes simili viriditate præditi, etiam à diligenter requirentibus vix inveniuntur. Vescuntur muscis, erucis, scarabeis, & locustis, serpentum more, qui omnis generis parva insecta devorant, quæ sæpenumero anatome facta in eorum ventriculis invenimus. Nonnulli memoriæ prodiderunt Chamæleones vento vesci. Verum quidem est integro anno sine esca perdurare posse: quod creditu difficile non est: nam varii generis serpentes vidimus per decem mensium spacium vivere nullo administrato illis cibo: interdum tamen nonnihil aquæ dandum est, quam bibant.

Rosetta urbs ad Canopicum Nili ostium sita.

CAPVT XXVI.

ROSETTA elegans est oppidum, nullis tamen mœnibus cinctum. Veneti istic Consulem alunt, alio nomine Bailum appellatum; qui res ad mercaturam pertinentes curat. Onerariæ naves per Nilum ad oppidi usque ædificia appellere possunt. Nullum est adeò exiguum oppidum per universum Turcæ dominium, ubi Veneti quempiam non alant, qui eos de mercibus in amnium & maris portus, sive in continentem advectis admoneat; magno sanè illorum commodo: nam ex omnibus orbis partibus nova intelligunt, atque mercium in remotissimis etiam regionibus precia; unde fit ut reliquas Respublicas, in mercium negotio superent. Quod si quaspiam merces in aliquo portu venales intelligant, illico per suos occupant, ut primi quæstum habeant. Rosettæ vicina est parva quædam arx non procul à Nilo, quæ Alexandriam iter est. Vix binis milliaribus ab ostio quo se Nilus in mare exonerat, Rosetta distat. Arabicus sermo istic in usu est, quemadmodum per universam Ægyptum. Plurimi illic Iudæi, qui per universum Turcæ dominium adeò multiplicati sunt, ut nullum oppidum sit aut pagus, in quo non inveniuntur frequentes; callentque varias linguas: qua in re plurimum nobis contulerunt, non

modò interpretandi officio, sed etiam in illius provinciæ rerum memoratu dignarum explicatione. Ejusmodi generis cibos in Rosettano foro invenimus, quales in Alexandria, Palmarum silvæ oppidum inumbrant. Ædificiorum structura similis iis quæ in Cairo sunt: ad quam rem maximè accommodata sunt ligna navibus Constantinopoli invec̃ta. Nam qui inde Constantinopolim nauigant, potiùs quàm inanes redeant, naves lignis onerant, ad ædificia instruenda, cùm nulla ad eam rem utilia in Ægypto inveniuntur. Ægypti animantia ob pabuli abundantiam, stirpium à Nilo rigatarum probum alimentum, atque aëris temperiem, in magnam molem evadunt, uti Bubali, Boves, Cameli, Equi, Asini, Arietes & Capræ. Arietes autem, qui admodum pingues & crassi sunt, amplam, densam atque ad terram usque propendentem caudam habent, palearia insuper è collo dependentia ut boves, nigraque lana vestiuntur.

De Nili piscatoribus.

C A P. XXVII.

PLVRIMI Rosettæ quæstu è piscium in Nilo captura duntaxat factò vitam sustentant. Peculiare autem est his piscatoribus, in suis cymbis ingluvie illa uti quæ sub avium quas Plinius Onocrotalos appellat, rostro propendet, ad aquam exhauriendam. Ejusmodi rostra (ea parte quæ capiti adhæsit) colligata, orbem quodammodo expriment: viva autem avis illo sacco seu ingluvie utitur, tanquam altero ventriculo, ut devoratas conchas & mytulos illius tepore sese aperientes reiiciat, atque carnes à testis separatas devoret. Ejus porrò naturæ est hæc ingluvie, ut humiditate corrumpi nequeat: quam ob causam multo tempore piscatoribus utilis est. Per onocrotalum autem non intelligimus ardeas stellares, quas nostri Boves tauros nominant, quòd bovis mugientis instar sonitum edant; neque nostras Pellas, hoc est, ardeolas, quæ rostri extremam partem latam habent: sed eas, quas Aristoteles *πελεκαιε*; Pelecanes nominat. Aquis innatant ut cygni & anseres; his majores, illis autem minores, omnino albi; pedibus latis, coloris inter cinereum & nigrum medii, præditi, sicut antea dictum.

Navigatio è Rosetta in Cairum: atque multa secundum Nilum observanda.

C A P V T XXVIII.

PHASELO^a conscensa, ut adverso Nilo Cairum peteremus, & Aquilone nobis favente (Nilus enim à Meridie in Septentrionem vergit) brevi nostrum iter absolvimus. Nam paullulum progressi, & ad alteram ripam appellentes, descendimus, ut terrestri itinere secundum Nilum pergeremus. Magna autem voluptate afficiebamur, solum adeò herbidum conspicientes. Qui verò Nili alveum sequuntur, Cairum profecturi, compendium non quærunt; multos enim habet mæandros. Maxima elegantiorum Ægypti pagorum pars secundum Nilum exstructa est, cùm ob aquæ commoditatem quæ agrum inundat, tum ad hortos rigandos. Conspiciuntur tamen & alii procul à Nilo sejuncti, qui maxima anni parte aquæ penuriâ laborant. In pagum nomine Anguidie pervenimus, deinde in alium majorem Mahatelimie nuncupatum, postea in Dibi, inde porrò in oppidulum dimidii diei itinere à Rosetta distans, Nantubes appellatum, quod utramque Nili, qui istic major non est Rhodano Lugduni, ripam occupat: ut Beaucaire & Tarascon, ad Rhodanum sita: Postremò in pagum Elminie. Magnum iter confecimus eo die: prosperum enim ventum habebamus. Ejus loci horti & agri vicini, à Nilo inundati jam erant, & undiquaque Palmarum silvæ apparebant. Agri ab invicem sejuncti sepius ex Rhamno constantibus, qui à nostra Grossularia differt. Invenimus etiam Tamarices suis Gallis onustas. Agri plurimis locis oryza, papyro, & musis erant consiti, interdum etiam colocasia. Quia autem colocasia (quam etiam ad Cretæ insulæ rivos sponte proveniente invenimus; Ægyptii autem diligenter colunt) Lotus & Faba Ægyptia etiam nominatur, & frustra ejus semina magnâ diligentiam perquirentes, Cairi incolis ridendos nos præbuimus, quasi innuere vellent nulla reperiri: occasionem sumpsimus inquirendi cur veteres Auctores Fabam Ægyptiam nominarint, cùm nullas proferat fabas. Erroris tandem hanc originemprehendimus. Herodotus vetustissimus scriptor de duabus stirpibus in Nilo nascentibus verba fecit; quarum altera orbicularem radicem habebat, quæ

quæ est colocasia; altera verò quidpiam olivarum nucleis simile in capite proferret. Illum subsequuti auctores, alii aliorum vestigiis insistentes, pro arbitrio de his loquuti sunt. Nam quod Theophrastus ait ejus radicem spinosam: aliter rem se habere experientia docet. Dioscorides de Faba Ægyptia agens, Theophrasti verba fere expressit. Plinius verò ex illis ipsis mutuatus, similia omnino scribit. ^b In eam itaque opinionem facile imus, ut per fabam Ægyptiam intelligenda sit edulis faba quæ in Ægypto nascitur. Ipse enim Galenus de vulgaribus fabis intellexisse videtur libro de Alimentis, cum de Ægypti fabis agit. Ut verò elucidemus quod Plinius refert Ægyptios vari generis vasa ex ejus foliis facere: animadvertendum est colocasiæ folia admodum ampla esse, eamque ob causam complicari & convolvi instar corniculorum posse, quibus aquam è Nilo hauriant & bibant, deinde abiici. Tandem in amplum quendam pagum pervenimus, nomine Berimbal. Ægypti regio nobis apparebat omninò aqua submersa, præter quosdam aggeres nonnullis locis eminentes, per quos ex uno pago in alium pateat iter. Incolæ ut securi sint ab inundationibus Nili, pagorum ædificia sublimioribus locis substruere coguntur, quorum maxima conspicitur frequentia: etenim plana est regio, ædificia ex tenaci pinguique limo constructa, & tecto operta acuminato, alveariorum instar, procul admodum apparent: nonnulla etiam teguntur planâ formâ, propugnaculi modo, quod vulgare est per universum Turcæ dominium & Græciam. Tanta apud illos est lignorum & lapidum penuria, ut eorum ædificia humiles duntaxat sint casæ, non ampliores quàm pusilla tecta, recipiendis anseribus idonea. Eam videlicet ob causam, quòd magna ex parte cubent, bibant & edant sub arboribus; vel insectorum vitandorum causâ, vel ut frigidiorum auram excipiant; etenim hieme istic non pluit. Æstate autem sub tecto frigidiorum auram non requirunt sed sub Palmis. Tamarices in Ægypto humidis & siccioribus locis indifferenter nascuntur; illarum enim silvulæ perinde in aridioribus locis reperiuntur atque in humidis littoribus. Ex autem exerescentiâ quam Gallam nominavimus adedò onustæ sunt, ut parum absit quin rami præ pondere rumpantur. Novum quidpiam nobis fuit mense Septembri conspiciere aquaticam avem à Gallis (quia in stagnis non minus damnum infert quàm Castor) *vn Bieure*, hoc est, fibrum vocatam, à Latinis Vulp-anferem, pullos recens exclusos in Nilo ducentem. Aquaticæ aves quæ sub hiemem à Septentrionalibus regionibus loca commutant, in Ægyptum adveniunt, isticque pullos excludunt, deinde æstate revertuntur, solis immentum & intolerabilem ardorem fugientes.

^a Valde intricatus est hoc capite Bellonius: nam initio ait, omnes navem exscendisse, ut terrestri itinere profiscerentur; paulo post, quasi sui oblitus, magnum iter confecisse eo die scribit, quòd secundo vento usi essent.

^b De faba Ægyptia, consulendus Prosperi Alpini Liber de Plantis Ægypti.

*Ægypti urbes & pagi ad Nili ripas siti ob aqua
commoditatem.*

CAP. XXIX.

AD Berimbal transeuntibus nobis, plurimi Ægyptiaci pueri sese in Nili profluentem abiiciebant, ut panem exciperent, quem de industria è navi proiiciebamus, ut ex illis adedò peritè natantibus voluptatem caperemus: nam in aquam defilire non magis reformidant, quàm anatum pulli. In pagum nomine Sindou deinde pervenimus, ad cujus dextram est ^{*} Diuruth; eaque nocte in oppidum appulimus Fova nuncupatum, amplam olim urbem ut Cairum: nec hodie ullum est in continenti Ægypti oppidum (excepto Cairo) magis amplum: multo etenim major est Rosetta, è regione magnam Insulam habens, Sacchari arundinibus, Sycomoris, Palmis, Colocasiis, omnis generis leguminibus, & oryza (quæ præ reliquis magni est census per universam Ægyptum) excultam. In Fova pernoctavimus: nam licet nobis secundus adspiraret ventus, nautæ tamen noctu navigare reformidabant, quòd Nilus iis locis multos mæandros habeat, nec minùs rapidus sit, quàm Ligeris. Nonnullis locis rectum tenet cursum, in quibus etiam noctu velis explicatis (secundo vento) sine metu navigare liceat: lentiùs enim fluit, quàm ubi sese contorquet.

^{**} Imò Zuga potius, secundum geographicam tabulam, nam Diuruth longè infra Sindou est, ut Deruthi infra Berimbal adversa esse potius censeatur, quàm Sindou.

*Nilum, si cum alio flumine comparare licet,
Pado fere similem esse.*

CAPVT XXX.

Vix in nostra Europa amnem invenire liceat magis ad Nilum accedentem Pado, præsertim à Ferraria mare usque : nam facile velis expansis subiri potest, adversus ipsius etiam profluentem : idem in Ligeri fieri potest perinde ac in Nilo & Pado. Ligeris autem alveus non est adeò profundus. Omnia Cymbarum sive navicularum quarum in Nilo usus est genera, ab aliorum fluminum naviculis differunt : vulgare enim est cymbas singulis locis pro amnium natura variare. Nam homines ad loci naturam navigia accommodare volentes, fluminum cursum observare coguntur. Nisi enim in Tiberi, qui rapidus est, profundumque alveum & altas ripas habet, cymbarum utraque extremitas, sive prora & puppis præaltæ essent, & riparum altitudini responderent, quodcumque appellunt, ad egrediendum scala perpetuò opus foret : eam ob causam angustis scaphis in Lunæ crescentis formam fabricatis, proramque & puppim præaltas habentibus & in mucronem desinentibus utendum est : quarum gubernacula longis perticis alligata sint, & gubernator in summa puppi stet, ut quò agenda sit navis, conspiciere queat. At Nilus cum ripas humiles, & summâ aquâ dumtaxat eminentes habeat ; naviculas exiguas, humiles, planasque, & latas fert. Padi scaphæ breves sunt, profundæ, constratæ, subrotundæque, & gubernaculum ad latus habent, possuntque mare subire, & Venetias usque navigare. Oblongæ naviculæ, quarum usus est in fluminibus haud profundi alvei, ut sunt Ligeris & Sequana, extremâ puppi gubernaculum seu temonem habent.

Nonnulli persuadere voluerunt, amnes inveniri qui majores naves gravioribusque oneribus plenas ferre queant aliis simili alveo & profunditate præditis : in exemplum adducentes fluvium Aise, qui licet Ligeri angustior sit, triplo graviora tamen fert onera ; id autem aquæ naturæ tribuentes, haud ejus profunditati, solido argumento niti non videntur. Sed quia ejus rei elucidatio in experientiâ consistit, facile veritas adquiri potest. Cùm Nilus universam regionem inundat, vastus est, magnaque & capacia fert navigia, quorum dumtaxat usus est inundationis tempore : cessante inundatione, certa loca ostenduntur ubi ab equite vado transiri potest. Expansis etiam velis navigare in eo licet, cum neque montes neque silvarum frequentia ventum adimere vel impedire queant, ut neque in Pado. Et quemadmodum populi in ripa Padi nascentes quibusdam locis ventum navigantibus infringunt : sic etiam Palmæ ad Nilum crescentes. Nili piscatores cum Padi piscatoribus in hoc conveniunt, quòd utrique aquam in cymbarum alveo vehunt, cratibus vimineis superimpositis tectam : ut hac ratione pisces vivos adservent ; & per crates incenditibus pedes non madeant. Paulo supra pagum^a Sindou progressi, alvei caput conspeximus, quem Alexander fodi curavit, ut aquam in Alexandriam deduceret implendis urbis cisternis, puteis & fontibus ; quem ad sinistram reliquimus. Terra exempta, adhuc superest utrinque projecta secundum canalis ripas, cujus caput à magno illo pago Sindou quadrante milliaris dumtaxat distat. Regio ad dextram relicta, paulo sublimior erat sinistrâ, atque magis arenosa, ideoque (nam Nilus eò non pertingit) sterilior. At quæ ad sinistram est, quoniam humilis & plana, atque Nilo irrigatur, fertilior est & magis herbida ; in quam aquaticæ aves hieme commeant tantâ copiâ ut agri & prata iis albescant, præsertim ciconiis, quas Ægyptii non ab re magni faciunt, cum ranæ tantâ abundantia istic generentur, ut nisi ciconiæ eas vorarent, nihil illis esset frequentius ; tum etiam quòd serpentes capiant, & devorent. In arenosa altera parte, vultures conspiciuntur, accipitres Ægyptii, milvii, aliaque aves carnivoræ : sed Ægyptius accipiter omnium frequentissimè, corpore corvi, capite milvii, nostro inter corvinum & aquilinum medio, nam mucronem paulo magis incurvum habet, crura verò & pedes inter corvum & aves rapaces. Similis nominis avem in Herodoti aliorumque veterum scriptis invenimus : videturque ea esse quam accipitrem Ægyptium nominant. Colore est accipitris : qui tamen interdum variat. Ejus iconem libro de Avibus exhibebimus. Buffali, tempore inundationis, in aqua ad alvum usque versantur, caput ad armos usque in aquam demittentes, ut gramina depascant, quibus depastis, rursus in aërem attollunt, ut herbam dentibus attritam ruminent, atque in alvum demittant : nullum etenim animal pulmonibus præditum, sive aves, sive quadrupes, sive etiam cete & delphini, & reliqui qui mandunt, escam in aqua deglutire queunt. Hac itaque ratione aluntur Buffali inundationis tempore. Nulli peritiores natatores^b reperiuntur Ægyptiis ; tales ut sint, necessitate cogente:

ros. 170

gente: nam inundationis tempore subinde ex uno pago in alium tranare necesse est, ad sua expedienda negotia: quam ob causam vestes ad natationem aptas gestant, promissam videlicet interulam albam, leviter elaboratam; deinde chlamydis genus inconsutile laneum, vilis cujusdam tapetis instar, qua humeros & corporis aliquam partem obvolvunt: nec alias vestes gestant peregrè profecturi. Si profundum amnem transire necesse est, chlamydem cum interula capiti obvolvunt diadematis instar; atque sic natantes ad alteram amnis ripam perveniunt. Si verò longior facienda natatio est, scirpeos fascies post se trahunt, donec terram pedibus attingere amplius nequeant: tum demum illis incumbentes, natationem leviolem & minus operosam habent. Aquilone adhuc prospero, magnum iter conficiebamus, & licet plus quadraginta passuum millibus à Pyramidibus, adeò à veteribus celebratis, abessemus, nobis tamen apparere inceperunt: edito enim sunt loco, eorum qui Nilo vehuntur oculis exposito: quod Plinius his verbis intellexit: Sanè conspicuæ undique adnavigantibus. Ægyptii Pyramidum nomine appellare non norunt, sed Pharaones nuncupant. Magis adhuc admirandæ videntur propè inspicientibus, quàm ab auctoribus descriptæ sunt, ut postea demonstrabimus.

^a Cùm Bellonius superiore capite ad Foya usque progressus sit; hoc capite, quasi sui oblitus, in Sindou regreditur, supra quens alvei illius Alexandriam fluentis caput ponit, qui tamen in Geographica tabula paulo supra Ber imbat, infra autem Sindou constituitur. Præterea non potuit eum canalem ad sinistram relinquere cum à Rosetta Cairum navigaret; sed ad dextram potius: ad Nili quidem profluentis sinistram est.

^b Laudet quantum velix Bellonius à natandi pericia Ægyptios, eos tamen à Brasilianis in hac arte vinci, nemo est qui dubitet.

Singularia quadam de Ægypto & Ægyptiis.

CAPVT XXXI.

NVLLA est natio quæ magis antiquitatis vestigia retineat, Ægyptiis: nam etiamnum illos in urbibus videmus similibus vestibus uti, quales descripserunt veteres. Per universam Ægyptum, pulli gallinacei à matre excludi non solent: sed fornaces artificiosè, ut vidimus, exstructas habent, in quibus tria aut quatuor ovorum millia reponunt; quarum calorem ita temperare norunt, ut omnia ova simul excludantur: quod recens inventum non est. Nam Aristoteles lib. 6. historiæ animalium cap. 2. jam scripserat: Incubitu avium, fœtum excludi naturæ ratio est: non tamen ita solum ova aperiuntur; sed etiam sponte in terra, ut in Ægypto, obruta fimo pulliciem procreant. Hi furni communes sunt plurimis rusticis, qui è diversis locis sua ova inferentes istuc excludi curant.

Aggeres exstruunt, ad continendum in suo alveo Nilum, quos straminis, Sacchari harundinum, Halimi, Rhamni & Tamaticis fasciculis muniunt.

Postridie nostram navigationem vento maximè prospero prosequentes, quibusdam locis Nilum sæpenumero se contorquentem & Mæandros facientem invenimus: interdum etiam Palmarum arbores nostræ navis velis flatum adimebant, sic ut nautæ phaselo egredi, eamque vi pertrahere cogentur. Remissiore autem vento, Nilique profluente admodum rapido, ad alteram ripam appellere non oportuit, atque in terram descendere. Sed cùm istuc parumper hæsissemus, secundus ventus nobis denuò adspiravit.

Plurimarum avium atque aliorum animalium secundum Nilum observatorum descriptio.

CAPVT XXXII.

CVM Ægypti regio hieme adeò tepida sit, & palustris; plurimas aquaticas aves alit, atque inter reliquas illam quæ Græcis & Aristoteli Crex dicta fuit. Eam ex voce agnovimus; strepera etenim est, & ut Vannellus Aex, sic hæc dum volat Crex, Crex pronunciat: ipsam verò sequentibus verbis descripsimus. Crex corpore est inter elorium & calidrim, media inter illas crura etiam habens, quæ cum pedibus & capite nigra sunt: cervix, pectus, & humeri albescunt: corporis superior pars ad cinereum tendit colorem, candidam lineam obliquè alas secantem habens. Humi & in aëre victum quæritat, ut Vannellus, qui veteribus Aex appellatus fuit, atque simili modo strepitum volando excitat. Inter aves quæ Gallico nomine cognitæ sunt, minimè recensendam arbitramur, tamen antea existimaverimus Gallorum *Barge*, hoc est, Ægocephalum Crecem esse, quoniam Herodotus eius magnitudinem cum Ibis genere comparat. Antea Ibidem nigram pro

Hamatopode habueramus: sed observatis ejus moribus, non Hamatopodem, sed Ibin nigram esse deprehendimus, cujus Herodotus primus meminit, deinde Aristoteles. Corpore est elorii, aut paulo minor, omnino niger, capite corvi aquatici, rostro, quâ capiti jungitur, pollicis crassitudinem superante, sed per extremitatem mucronato & incurvo non nihil, atque fornicato, & omnino rubente, uti etiam cruribus, quæ oblonga sunt, similia cruribus illius avis quam Plinius Bovem taurum, Aristoteles Ardeam stellarem nominant, collum verò oblongum ardeolæ instar habet: sic ut cum primum Ibin nigram conspiceremus, Bovi Tauro corporis habitu similis nobis videretur.

Ægyptii, Mauritani, vel Arabes, suæ religionis ceremonias strictius & diligentius observant quàm Turcæ: & licet utriusque eandem religionem, quæ Mahumetana est, amplectantur, ejusdemque Domini imperio subsint; Turcæ tamen majorem sanctimoniam Arabibus, quàm sibiipsis tribuunt: Eam ob causam, quòd Alcoranus lingua Arabica primum conscriptus sit, deinde in Turcicum idioma conversus. Sed & ipsi doctiores Turcæ, non Turcicè, sed Arabicè loquuntur. Characteres quidem similes sunt; Turcæ etenim suos Characteres ab Arabibus mutuati; sed lingua diversa est. Ad Nili ripas appellentes, & navim egressi ut pagos perlustraremus, Mauritanos in suis Moscheis, hoc est, suis templis canentes, & sibi alternatim respondentes audiebamus, Latinorum sacerdotum more, & iisdem accentibus pausisque fere utentes ut ii qui Latinos Psalmos canunt: quod minimè faciunt Turcæ, quorum idioma rude est, Arabici facilis, & ad rhythmos componendos apti, comparatione. Sed & Alchoranus rhythmicis versibus conscriptus est. Quatuor sub Cairo milliariibus Nili alveus in binos ramos sese dividit, quorum alter ad sinistram tendens, Rosettam, quæ est Ostium Canopicum, unde veniebamus, delabatur: alter ad dextram profluens, apud Damiatam, ubi est Ostium Pelusiacum, se exonerat. Inde affirmare possumus, Nilum bina duntaxat primaria & navigabilia habere Ostia, per quæ magnæ naves subire possint, aut ad summum tria. Non inficias imus, quin in multos rivos diducatur, sed duos tantum illos alveos navigabiles esse dicimus: aut si aliorum nonnulli quibusdam locis navigabiles sunt, id inundationis tempore fieri: aliàs etiam quâ in mare sese exonerant vado transiri possunt, quemadmodum canalem illum inter Alexandriam & Rosettam superavimus.

Ventus ad Cairum usque nobis secundus fuit, isticque navigationem absolvimus. Descendimus autem ad magnum quendam pagum nomine Boulac, territorii Cairini, in Nili ripa situm.

Porrò antè quàm de Nilo sermonem finiamus, de nonnullis animalibus, quæ in eo reperiuntur, nobis agendum est; atque inter cetera de Crocodilo, cujus hæc est effigies.

Nos illum suspensum in multis templis & foris publicis admiramur: inveniuntur tamen & terrestres. Hippopotamus etiam Græcis & Latinis dictus, istic invenitur; Latini enim Græcorum vestigia sequuti, appellationem Græcam, quæ equum fluviatilem significat, non immutarunt, sed eam retinuerunt; quod fecisse hanc ob causam videntur: nam animadvertentes id animal nulla ratione equum referre, sua lingua interpretari noluerunt, sed Græcam dictionem servarunt. Alterum tamen horum fuisse, necesse est, vel Romanos Græcorum Hippopotamum non novisse: aut id animal quod Hippopotamum censebant, diversum à Græcorum Hippopotamo fuisse. Nam si is qui Romam advectus fuit, Dione teste, in Augusti de Cleopatra triumpho, & alii qui in M. Scauri ludis, & Pompeii triumphis exhibiti fuerunt, Hippopotami erant: dubium non est, quin veram eorum effigiem in eo libro quem de omnis generis piscibus conscripsimus, dederimus: nam id animal quod è Nilo delatum Constantinopoli vivum conspeximus, omnibus notis conveniebat cum iis qui in variis Imperatorum numis expressi sunt. Ad ejus historiam quod attinet, cum eam alibi Gallicè & Latinè dederimus, hoc loco nihil amplius ad-

demus.

Nilus plurimos alios pisces admodum celebres alit, quos tamen sigillatim enumerare hoc loco non volumus: nisi quod Lucium qui istic frequens est, & cui veterem appellationem applicare difficile est, Oxyrinçum veteribus nominatum asserimus. Capiuntur etiam piscium orbicularium duo genera humani capitis magnitudine, quorum pelles tomento vel fœno repletæ à mercatoribus ad nos perferuntur: Græcis vulgo Flascopsari (Latinis Orbis, vel Græco nomine Orchis, dicuntur) lagenæ etenim instar rotundi sunt. Alius est qui squamatum vice totus osseo cortice tectus est: eam ob causam ut præcedens adservatur.

Navigio-

*Navigiorum, quorum in Nilo usus est, differentia, atque arborum
quæ in Cairi hortis vulgariter aluntur, nomina.*

C A P. XXXIII.

NOSTRA per Nilum navigatione peracta, & in pagum Boulac, quo omnia in Nilo comineantia navigia appellere solent, ut merces quas in Cairum convehunt exonerent; exscensu facto, eorum navigiorum (Gerbes ipsi vocant) formam observare voluimus; atque comperimus eorum quatuor esse differentias. Etenim alia humilia, plana, lataque sunt, sed admodum brevia si ad latitudinis proportionem conferantur. Alia majora latioraque, sed in orbem ferè contracta. Majora non multum absimilia Sequanæ navibus, nisi longè breviora essent: majora onera ferunt quàm reliqua, præsertim autem Sacchari harundines pro Turcarum Imperatore: sed illa inundationis duntaxat tempore navigant, neque, infra pagum Fova descendunt, Latinoque velo utuntur. Omnium minima, plana, humilia & lata sunt, veloque quadrangulo utuntur, neque longius à Boulac evagantur, ad traiciendum Nilum duntaxat apta, & ad annonam ex proximis pagis in Cairum devehendum, atque armenta ex unâ ripâ in adversam traducenda. Quæ Damiatam & Alexandriam usque descendunt Gerbes, Latino velo utuntur, mareque, si malacia sit, ingredi possunt: at si tempestas suboritur, diu obsistere nequeunt. Eam ob causam in iis navigaturi mitem mollioremque auram observant, & ventum admodum faventem. Hortorum etiam arbores istic observavimus, nempe Sycomoros, Palmas, Cassias solutivas, Punicas malos, & Aureas, Acaciam, & Tamaricem.

*Plurimos hallucinatos esse, qui Chamaleones solo aère
victitare crediderunt.*

C A P. XXXIV.

CVM nullas cæduas silvas in Ægypto conspiceremus, è quibus fascies fieri, aut silvas quæ ligna præbere possent ad ea in carbones ustulanda: ad fundenda tamen metalla (quibus perpetuò ea regio abundavit) plurimis lignis opus fuerit: quæ ligna istic frequentiora essent, observabam (in quotidianum autem usum cedunt Cassiæ, Tamaricis, Rhamni, Sycomori, Napca, Palmarumque rami & arundines) nihil istic frequentius Sacchari arundinibus vidimus: idque veterum auctoritati consentaneum est, qui materiâ, ad colliquandum aurum, opus esse non ignorantes, dixerunt, & inter ceteros Plinius, Pineis optimè lignis æs ferrumque funditur, sed & Ægyptiæ papyri paleis aurum. Nam primarium Ægypti metallum, aurum semper fuit.

Sepes Cairi hortos ambientes, Chamæleonibus obsiti sunt, præsertim secundum Nili ripas: sic ut brevi spacio ingentem eorum numerum conspiceremus. At non abs re in dumetis versantur: nam Viperæ & Cerastræ, si eos apprehendere possint, integros devorant. Chamæleones prædam capere cupientes, linguam semipedalem exerunt, teretem instar linguæ Pici martii, lumbrico terrestri similem, in cujus extremo spongiosus quidam & glutinosus nodus est, quo insecta, ut locustas, erucas, muscasque capiunt, & in os attrahunt. Ipsam autem exerentes, tam validè tantaque velocitate vibrant, quàm sagitta ab arcu emitti possit. Natura frustra huic animali linguam, ventriculum & intestina tribuisset, si edendi usum illi ademisset, ut plerique arbitrati sunt.

Noster in Cairum appulsus, quidq, istic viderimus.

C A P. V. XXXV.

DVM in Boulac iumenta expectamus quæ Cairum nos veherent, novum quidpiam & memoratu dignum audivimus: Denæ enim vel duodenæ mulieres per plateam simul transeuntes, Ægyptiaco more salutationem dicentes, simul vocem emisérunt, cui similem antè in quibusdam pagis ad Nilum sitis audiveramus quidem: sed quidnam esset, imaginari nequiveramus. Mulieres etenim nunquam in publicum prodeunt, nisi tecta facie, non ob singularem formam qua præditæ sint, sed quia Mahumetes sic præcepit. Immo Æthiopes quæ carbone sunt atriores, faciem larva contegunt, non secus atque formosissima totius Asiæ Turcica mulier. Difficile itaque nobis erat, qua ratione ejusmodi

ejusmodi vox efformari posset, imaginari: acclamationem tamen sapius repetitam, & confusam quandam harmoniam referentem, audientes, intelleximus, ipsas aperto & hiante, quantum fieri potest, ore, vocem acutam, volutata inter dentes lingua & versus palatum contracta, emittere, accentuque acuto terminare, quemadmodum rusticæ mulieres sub acclamationis finem facere solent, quando lac venale Lutetiæ proclamant. Faciem autem obvelant pro regionum vario more. Sed ea qua Arabicæ & Ægyptiacæ rusticæ utuntur faciem tegendi ratio, omnium est inelegantissima: nam xylinam telam nigri vel alterius coloris ante oculos & faciem propendentem, atque in cuspidem versus mentum desinentem ponunt, quemadmodum nostræ nobiles mulieres utuntur sua barbata appellata: ut autem per hanc telam prospicere queant, bina foramina ex oculorum adverso faciunt, sicque instructæ, iis similes videntur, qui die Veneris ante Pascha Romæ & Avenioni sese flagellant. At in amplioribus urbibus, Turcicarum mulierum morem sequuntur, quæ exiguum quoddam velum ex caudæ equinæ pilis contextum ante faciem gestant: splendidiore verò, tenuissimam lineam telam. Itaque si quis earum vestimenta singulatim describere vellet, non minus susciperet negotii, quàm qui pictura omnes omnium quæ in Gallia, Italia & Germania sunt mulierum habitus, exprimere cuperet. Nam ut in eadem provincia animadverteret ornatum capitis plurimum inter se differre, atque vicinarum ornatui planè dissimilem esse: sic etiam Ægyptiacæ mulieres ornatu à Turcicis plurimum differunt. In Ægypto (quemadmodum neq. apud Turcas, neq. Græcos) mulierum aut virorum vestes concidere cõsuetudo non est. Nullus præterea est præscriptus ordo, quo homines diversæ religionis dignosci queant ex vestium coloris varietate, nam ut diximus, in solo pileo cõsistit. Christiani variis coloribus distinctū gestant, nunc cæruleo, nunc rubro: Iudæi luteum ferunt: nam solis Turcis albo aut viridi uti conceditur, viridi quidem, his qui ex Mahumetis sanguine prognatos se jactitant. Capitis porrò ornamentum quo Ægyptiacæ mulieres utuntur, consideratione dignum: vetustum enim est, quale in variis numis expressum conspicitur. Auctores turritum capitis ornamentum, aut turritam coronam, seu vittam turritam nuncuparunt, quasi dicas capitis ornamentum in turris formam sublevatum. Harum aliæ sandalia gestant editiore solea, aliæ cothurnos ferrato calcaneo, Turcicarum mulierum more. Cùm autem talis capitis ornatus vetustatem adeò respiciat, ad eum diligentius observandum nos commovit, præsertim cùm Latini poëtæ ejus meminerint. Ceterùm ut facilius demonstraremus quomodo amictæ incedant, earum icones hîc exhibere volumus, Turcicarum amictum postea exhibituri.

Illo ipso die Cairum profecti sumus, quò peregrino equiti ingredi non licet, nisi illustri viro & Satrapæ, aut cuipiam ex ejus comitatu: at incolis sive peregrinis, asinis insidere indecorum non est. Nobiles inquilini, & Turcarum Imperatoris milites, ostentationis gratia equitant ephippio brevi mstrato tecto insidentes, non minus quàm in Gallia, equorumque usum sibi reservarunt, tenuioris fortunæ hominibus eos invidentes. Mulieres etiam asinis clitellatis superimposito gauface insident. Non ignorantes autem singulas nationes retinere suæ regionis consuetudinem, ne Ægyptiorum naturalem habitum cum Turcico confundere-mus, Civem Cairinum equo insidentem, cum uxore asino insidenti secundum regionis consuetudinem animi gratia deambulatum proficiscentes, hîc exprimi curavimus.

Boulac à Cairo dimidio duntaxat milliari abest. Per hortos iter facientes multas elegantes arbores fructiferas vidimus. Nulli Tamarindi in Ægypto nisi sati proveniunt. Unicam arborem inter Cairi rudera apud Boulac invenimus, & limones quosdam silvestres, quarum fructus columbino ovo major non est. Cassiæ, Sebesten, Palmarumque arbores & Sycomori in summam altitudinem excrescunt. In Cairum cùm pervenissemus, nostrum unicuique licuit sine duce per urbem deambulare: nam quocunque diei tempore vel intra urbem, vel foras prodeambulare libuit, nemo nobis obstitit, nec damnum à quoquam metuimus. Imò asserimus, nulli peregrino, modò oblonga veste amictò, si per singulas Turcarum Imperatori subjectas urbes ire vellet, neminem ei magis nociturum quàm inquilino.

Sub

Sub noctem conspicitur exiguus quidam lacertus secundum muros reptans, & muscas captans; Græci vulgari lingua Samiamitos, Itali Tarentola appellant, veteribus Chalcidica lacerta dicta fuit. Quoniam verò recentiores hoc nomen Tarantola cum Phalangio confundunt, nec vocabulum Italicum Tarentola sive Terantula vetustum est, sed à terræ denominatione desumptum videtur: longa oratione opus esset ad explicandum exiguum illum lacertum Chalcidicum, de quo alio loco pluribus agemus.

Plerisque accidit, ut de exteræ regionis rebus scribentes, primos earum inventores sese existiment: attamen si veteres auctores legant, apud illos eadem ferè, his quæ observarunt, inveniant. Idem nobis contigit: nam cum nostrum singuli noctu inter dormiendum à culicibus ita afflicti fuisset, ut postridie exanthematis laborare videremur, id adnotaveramus, atque etiam adjeceramus, noctu tegendam esse faciem dormiendo sub tentoriis, aut in summis ædibus sub dio. Legentes tamen postea Herodotum, eum similia scripsisseprehendimus. Ægyptii, inquit, noctu suis retibus tentoriorum vice utuntur, ob culicum metum, quæ illis interdum usui sunt ad capiendos pisces. Ægyptii coria parantes, Quercus corticibus, ut Galli, non utuntur; neque Esculi calycibus, ut Asiatici; neque Lentisci, Terebinthi & Rhodii foliis, ut Græci; sed arboris Acaciæ siliquis, quarum ingentes culei pleni in Cairo venales reperiuntur: sic herba Kali sive Anthillis tingendi vicem illis præstat. Cum istic essemus, plurima aromata diligenter requisivimus, quorum veteres Auctores meminere, atque comperimus multa illic in usu esse, quæ mercatores ad nos non advehunt, veluti Nitrum, Acacia, Calamus odoratus, Amomum, Costus, Ben album, & pleraque alia similia.

*Cairi ædificia & horti: turris Nili incrementum designans,
ex qua eius anni fertilitas cognoscitur.*

C A P. XXXVI.

ARCIS Cairinæ structuræ, cubicula, atria, & picturæ quæ supersunt, Circassiorum qui nuper admodum Ægypto dominabantur, antè quàm in Turcæ potestatem venirent, magnificentiam satis declarant. Muri ad humanam altitudinem, fimbria quadam marmorea pedem lata, in ambitu circa ianuam & fenestras incrustati sunt, cui opere vermiculato inserta sunt unionum conchylia, ebenus, crystallum, marmor, corallium, & vitrum coloribus infectum. Similia etiam ornamenta in privatis quibusdam Cairi ædificiis conspiciuntur. Maxima ædificiorum pars gemino pavimento subdiali tecta est. Ædificiorum ianuas adeò angustas & humiles fieri curant, ut equus ingredi nequeat: eam ob causam inclinare se (ingredi cupientibus) necesse est. Seræ vulgariter ex lignea materia fabricatæ sunt non minore artificio quàm ferreæ. Vulgare est per universum Turcæ dominium (ut belli tempore immunes sint ab excipiendis equis) ædificiorum ianuas humiles exstruere. Satraparum tamen ædes, ianuas Europæis similes habent. Ægyptii quos nominavimus accipitres, per Ægyptum admodum frequentes sunt, & rarè ex eâ abscedunt. Milvii etiam istic nidulantur eo tempore quo à nobis absunt; adeoque cicures fiunt, ut ad ædium usque fenestras convolent, * dactylis victitantes: æstate autem in Europam avolant, ut immensum solis ardorem fugiant. Cairi urbs ampla admodum & laxa est, nõ tamen ab omni parte mœnibus cincta; quoniam major ejus pars à Nili rivo alluitur, qui mœniorum vicem præbet, ut etiam magnâ ex parte ipse Nilus. Hic rivus humano artificio ductus est, curantibus Romanis Imperatoribus, cum Ægypto dominarentur. Ex hujus adverso conspicitur structura quædam solidæ turris instar, ex qua Ægypti fertilitas singulis annis æstimatur. Cum enim non ignorent Nilum Ægyptiacæ fertilitatis auctorem esse; qui eius rei curam habent, certo anni die conveniunt, ut observent quantum Nilus excreverit. Quod si ad supremum usque foramen quod in turri est, pertingat: planè agnoscunt uberem futurum subsequente anno Ægypti proventum. Quia verò singulis annis in eandem altitudinem non excrefcit, variæ sunt in eâ turre notæ, quibus futuri anni ubertas deprehendatur. Scriptis proditum est, Ægypti censum ingentem admodum fuisse, dum Romani huic provinciæ dominarentur, qui postea valdè imminutus est: sed etiam considerandum, Romanos nullis sumptibus pepercisse, ut eam fertiliorem redderent. Admodum admirati

admirati fumus, tantam Cassiæ solutivæ arborum quantitatem in Cauri hortis & per Ægyptum conspicientes, cum tamen veteres nullam ejus mentionem fecerint: sed neque Theophrastus, qui ferè de reliquis Ægypti stirpibus scripsit, ejus meminit. Idem contigisse censendum est Theophrasto de plantis scribenti, quod Aristoteli de animalibus commentanti. Nam quemadmodum variæ nationes Alexandri mandatis obsequentes, varia animalium genera Aristoteli adferebant, cum eorum historiam scriberet: sic necesse fuit, ut de plantis earumque naturâ diversæ nationes similiter Theophrasto referrent, cum illarum historiam scriptis proderet. Ex ejus enim historiâ apparet, non sine ingentibus fumibus missos esse in varias regiones viros, qui stirpes quas descripsit, observarent. Itaque nullum in universa ejus historia locum invenientes qui Cassiæ conveniat, statuimus nullam ejus mentionem fecisse: nisi fortè tertio capite libri quarti, ubi scribit, ipsi relatum, arborem circa Memphim tanta magnitudine esse, ut tres homines nequeant ejus amplecti caudicem. Nam Cassiæ arbores istic minores non sunt nostris juglandibus, foliaque similia habent, ut ex ejus icone, quæ ipsam ad vivum exprimit, videre licet.

Mirum non est si Ægyptus oleraceis stirpibus abundat: nam cum vehementes istic sint calores, plantasque summa facilitate rigare queant; diligentes sunt incolæ in conferendis opportuno tēpore seminibus. Nilo inundante, rigatione non opus est: sed ante & post inundationem, diligens cura requiritur. Cum autem alvei ex Nilo ducti alti non sint, instrumenta habent hauriendæ aquæ idonea, variis modis fabricata. Inter cetera verò unum est illis duntaxat usui aptum cum alta est aqua, nec difficilis est ratio: binos etenim palos terræ infigentes summâ parte bifurcos, ut tignum sustineant patibuli instar, huic palam utrinque ansatam, vel lancem ligneam binis funibus propendentibus alligatam adfigunt, quam bini homines utrimque in aqua ad umbilicum usque stantes, manibus tenent, eaque validè impulsâ aquam haurientes, magnâ vi vibrant, & in horti solum spargunt.

** Vix majorem in Cairo milviorum frequentiam conspicimus existimo, quam Londini Trenobantum in Britannia, qui nullo non anni tempore frequentissimi istic apparent: cum enim eos interficere vetitum sit, ut spurcitiem in plateas, veletiam ipsum flumen Thamesim qui urbem alluit, ab incolis ejectam legant & devorent, maxima quantitate eo confluunt, adeoque cicures redduntur, ut per confertos etiam homines, prædam ab ipsis in alto volantibus inspectam, corripere non vereantur: quod sæpenumero, dum istic esset, admiratus sum.*

Cassia.

Urbis Cauri, atque eius arcis, descriptio.

C A P V T XXXVII.

CAIRI urbs in longitudinem magis protensa est, quam in latitudinem laxa, folique viri (ut in universo Turcæ dominio) mercimonia exercent. Femina, earum filia, & infantes rarissimè in publicum prodeunt. Atque arbitramur urbem longè magis populosam apparituram si populi sex per urbem excurrendi consuetudinem haberet, feminæque necessaria emerent & venderent, ut apud nos ferè consuetudo: adeo tamen frequens non est, ut vulgò fertur. Triangulari est forma: nam arx (quæ in colle sita, supremam urbis partem occupat) unum angulum constituit. Itaque qui ab arce egressus secundum mœnia ad meridiem descenderet, in alterum urbis angulum perveniret: inde autem versus Septentrionem progressus, in alium, qui tertius est, angulum pertingeret: inde porro ad arcem conscendens, urbis circuitum absolveret in Δ Græci formam. Totidem

Totidem ferè sunt extra mœnium ambitum ædificia, quot in ipso ambitu; unde plurimi hallucinati sunt, urbem mœnibus minimè cinctam esse existimantes. Arx in solida rupe exstructa est, in qua gradus incisi, ut facilius sit in eam ascensus, iis ferè similes qui in arce Ambrosiana ad Ligerim sunt: nam ejus situs similiter, ut diximus, in edito est, orbiculari ferè figura, multasque crassas rotundas habet operis antiqui turres, infirmas tamen. Quia verò in sublimi est, addita est versus hortum quadrangula cochlea gradibus instructa, ut quæ in Palatio Divi Petri Romæ est; per quam equi, cameli, atque asini onusti faciliè subire possunt. Hujus arcis area magna & laxa est; jucundaque istic & sana est habitatio: nam ex fenestris undiquaque quantum oculorum acies ferre potest, circumspiciendo, universa ferè Ægypti regio apparet, non minus quàm si quis in summo pyramidis alicujus fastigio esset. Hac arx si cum propugnaculis comparatur, infirma admodum æstimari debet. Nonnulli Lutetiam cum Cairo comparare volentes, Cairum antiquitus Is dictum asserunt, & quod ob parem amplitudinem, dicta sit Par Is, quasi similis urbi Is. Verum quidem est, celebrem urbem fuisse Is, cujus Herodotus meminit, sed Cairum non est: nam ipsius testimonio Is octidui itinere à Babylonia aberat, à fluvio qui eam perluit, deinde in Euphratem sese exonerat, nomen mutuata. Cairi incolæ solis ardoribus admodum vexati, ad arborum perpetuò virentium umbram confugere coguntur: ejus rei gratiâ multis urbis locis, & per compita, & publica fora Sycomorum alunt & colunt: de qua plura diceremus, nisi ejus amplam descriptionem inter arbores perpetuâ fronde virentes dedissemus; ejus tamen iconem hîc exhibere voluimus.

In Clivio
lib. 2.

Plurimæ etiam herbulæ per parietes serpentes istic observari queunt, nostræ Europæ incognitæ, præsertim autem convolvuli genus lacteo succo prægnans, semen in oblonga siliqua ferens, ut Smilax silvestris, Scammonæ admodum similis: nam ex eadem radice plurima producit sarmenta, quibus sæpenumerò sepes (quæ magnâ ex parte Tamarice, Oenoplia & Rhamno constant) atque parietes ex pingui argilla factos, vestiunt, quemadmodum apud nos hedera, quæ in Ægypto non crescit. Peculiarem etiam istic habent herbulam, quæ sursum rependo pergulas tegere solet; ideoque perticis adpositis ejus ascensum usque ad ædificiorum fenestras promovent. Nihil in Cairo magis æstimatione dignum ipso Bafestan, hoc est, loco illo muris cincto, in quo argentaria aureaque opera, tum ex sericeis staminibus contexta, & nonnulla rariora exoticaque aromata venduntur; quò plerumque frequens hominum turba confluere solet: istic enim negociandi gratiâ conveniunt, quemadmodum Lutetiæ in Palatium, Antverpiæ in Bursam, vel Lugduni in eum locum quem *Change* appellant. Si quid enim elegantis & rari in tota urbe est, istic requirendum. Ex nostro comitatu quispiam quæstionem movit, utrum plures Meschitæ in Cairo essent, quàm primaria templa Lutetiæ: paruum certe esse discrimen, plurimis diligenter observantibus, deprehensum est.

Sycomorus.

*Ingens aqueductus, inter Babylonis rudera & urbem Cairum,
per quem Nili aqua in arcem decurrit.*

C A P. XXXVIII.

CAIRO discessimus, ad veterem Cairi urbem paulò suprâ sitam, videndum, quæ priscis Babylon dicta fuit, tametsi alia Babylon sit Assyriæ, nunc Bagadat dicta, in Mesopotamia. Nos istic multorum vetustorum ædificiorum ex latere & calce

KK

constru-

constructorum rudera vidimus, quæ splendida fuisse apparebant: nunc exiguus est pagus, à Christianis Armenis & Græcis habitatus, qui elegans & satis splendide structum facellum nobis ostenderunt, à Christiano quodam Medico D. Virgini consecratum. Fornix est in eodem templo subterranea, in qua ipsa cum infante Christo latuisse fertur, cum ob Herodis tyrannidem ex Iudæa profugissent. Paulo supra Cairum in itinere reperimus ingentem aquæductum plus quàm trecentis fornicibus constantem, ad Nili aquam in Cairi arcem devehendam: quibusdam etenim machinis, hoc est, magnis rotis, boum labore in orbem versatis, aqua è Nilo hauritur, atque in aquæductum iniicitur. Mauritanii & Ægyptii præ reliquis nationibus sunt hilares & faceti: nam sive ad saltationem, sive ad choreas ducendas, sive ad totum corpus in aërem vibrandum semper parati; quod illis ab omni antiquitate innatum est. Flavius enim Vopiscus scribit Ægyptios magnos poetas fuisse, & comædos, semperque ad saltandum paratos. Qua in re plurimum à Turcis differunt, qui naturâ morosi, lenti & desides sunt. Mauritanæ mulieres Cairi incolæ instrumentum quoddam pulsare norunt, Cinghi * appellatum, quod etiam Constantino- poli non est incognitum: non minus harmonicum est citharâ; & licet adedò suavem concentum non edat, auribus tamen placet ejus harmonia, modò humanæ vocis modulatio accedat. Mauritanii & Ægyptii majorem Musices usum habent quàm Turcæ, præsertim fistularum & lyrarum: imò asserere audemus, ejus si quem usum habent Turcæ, à Mauritanis didicisse.

* *Hac vox Cinghi abluere non videtur à Gingrina, qua γίγγας Polluci, γίγγις Eustath. dicitur; tibia brevior, exilem luctuosumq; sonum edens, nomen habens à Gingri, hoc est, Adonide (ita enim Phrygica lingua dicebatur) deslexo, talibusque tibus funerato: vel, uti Festo placet, à gingritu scititia anserum voce, vel quòd ex anserum osibus ea tibia concinnarentur. Consule Hadriani Junii Nomenclatorem.*

Balsami descriptio.

C A P V T X X X I X .

IN quodam pago spectatum ivimus hortum Balsami fruticibus consitum, qui à Cairo longius haud abest, quàm Lendit à Lutetia. Quoniam porrò Balsami planta admodum celebris, preciosâ, rarâque est; hîc scribere libuit, quidquid ad ejus historiam pertinere arbitrati sumus. Quosdam esse scimus, qui Materæ Balsamum ex Iudæa delatum esse putent: rem autem haud ita sese habere, postea demonstrabimus. In magno quodam horto sunt, sed angusto loco muris conclusæ, quos exstructos fuisse aiunt postquam Turca Ægyptum Sultano ademit: Bacham autem à Turcarum Imperatore huic regioni præfectum, ea arbuta digna existimasse quæ peculiari loco concluderentur. Cum istic essemus, novem aut decem duntaxat frutices ejus inerant, qui nullum liquorem præbebant. Inter notas à veteribus proditas, quibus Balsamum dignosci possit, una est, ut perpetuò vireat: illud tamen in Materæ, apud Cairum, pauca admodum folia Septembri mense habebat: quod nobis insolens visum est. Nam reliquæ arbores quæ hieme virere solent, folia solùm novo vere abiiciunt, cum videlicet nova germina produxerunt: solentque autumno magis virere, quàm novo vere. At reliquæ quæ folia abiiciunt, id sub hiemem facere solent, ut æstate, nova adquirant. Ideoque nobis præter naturam videbatur, Balsamum æstate folia abiicere, ut hieme, nova germina produceret: nam observabamus, quotquot haberet folia, recens nata esse. Eius justam magnitudinem tradere nequimus; nam omnes ejus frutices singularem stipitem habebat pedis longitudine & pollicari crassitudine, tenuibus ramulis præditum, quos rara folia obsidebant. Ubicumque autem nascentur, duorum aut trium cubitorum altitudinem non superant, & pedalem altitudinem adæpti, in multos graciles ramulos anserinæ pennæ caule haud crassiores finduntur. Balsami frutices Materæ jam recens putati fuerant, sic ut foli stipites superessent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiusdem enim est Balsamum cum vite naturæ, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. Nova illa Balsami germina subrubente cortice erant tecta, foliaque viridia habebant, lentiscinorum foliorum modo formata, hoc est, utrinque in nervo nata, ut in rosarum, fraxini, juglandis foliis videre est; ciceris tamen foliorum magnitudinem non excedebant; sicque constructa erat eorum series, ut postremum foliolum extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alæ foliolis numeratis, terna, quina, aut septena inveniuntur, septenarium certè numerum superare vix animadvertimus: extremum autem foliolum reliquis majus est; factò etenim ab illo progressu, reliqua sensim minutiora fiunt, uti in Rutæ foliis. Plinius in ejus historiâ Theophrastum per omnia sequutus est, quemadmodum etiam Dioscorides, ejusque

ejusque vestigiis insistentes, Balsami folia Rutæ foliis compararunt : quod veritati consonum esse deprehendimus. Quia autem primum in Materca illud exactè non observaveramus, denuò spectatum ivimus, ejusque ramulum nacti, ipsum atque folia degustavimus, quæ facultatis nonnihil adstrictoriæ esse comperimus, pinguisque aliquantulum saporis & aromatici : ramulorum autem cortex his odoratior est. Gemino cortice præditi sunt ramuli, extimo foris subrubente, qui ut membrana intimum viridem operit. Ejus sapor medius inter Thus & Terebinthi folium, Satureiæ silvestri similis, valde gratus, digitis tritus Cardamomum olet : ipsum lignum candicat, odoris & saporis expers, non secus atque aliud inutile lignum. Ipsi virgæ rectæ & graciles, rarisque foliorum alis sparsim & confuso ordine nascentibus obseptæ, quæ (ut diximus) ternis, quinis, aut septenis foliolis constant. Variæ sunt auctorum qui de Balsamo scripserunt opiniones : & nisi nos ipsi plantam conspexissemus, nihil post illos de eo scribere ausi fuisset : atque in eam ferè opinionem inclinarem, in Hierico planis nunquam cultum fuisse. Quia autem ipsum fruticem vidimus, diligenterque observavimus, de eo, tanquam de re diligenti observatione digna, differere libuit. Experienciâ autem didicimus, lignum illud vulgo Xylobalsamum nuncupatum, quod ex felici Arabia delatum, à mercatoribus venditur, cum Ægyptio quod in Materca colitur, convenire : nam desiccatum nostrum Balsami ramum cum eo quod in officinis venale reperitur conferentes, omnibus notis respondere deprehendimus : estque ex duobus alterum necessarium, ut si Xylobalsamum & Carpobalsamum, quale in officinis venditur, adulterinum sit, adulterinum etiam sit illud Ægyptium, quod colitur in Matercæ horto, legitimumque Balsamum esse censetur. Nam cum in omnibus conveniant, certique simus idem esse, asserimus & concludimus, id quod hoc nomine venale reperitur, simile ei esse quod ab omni antiquitate in usu fuit. Balsamum nunc temporis in sola Ægypto colitur apud Cairum. Et licet Theophrastus in ea opinione sit, silvestre & sponte nascens non inveniri ; asserere tamen audemus ab omni ævo in felici Arabia fuisse, atque etiam nunc nasci, cujus lignum & fructus etiam olim ad nos perlata fuerint cum aliis Arabiæ mercibus. Atque demonstrare volumus ea non minùs cognita fuisse mercatoribus, quàm reliqua aromata, ut ex medicamentorum, quibus perpetuò iniici solita sunt, compositionibus apparet. An non Mithridates in suum medicamentum intulit ? An in officinis venalia non reperiebantur ? Id ex sola Dioscoridis auctoritate probari potest, qui sua ætate Carpobalsamum adulterari conqueritur. Carpobalsamum (inquit) adulteratur semine hyperico simili, quod à Petra oppido defertur : (per Petram oppidum Mecam intelligimus.) atque de Xylobalsamo : E ligni genere quod Xylobalsamum vocant, probatur recens, sarmento tenui, fulvum, odoratum, quadamtenus Opobalsamum spirans. Ex his liquidò apparet vulgaris usus inter reliqua aromata fuisse. Sed ex Diodori Siculi vetustissimi scriptoris Arabiæ felicis opes enumerantis verbis manifestò liquet : maritimis enim locis Balsamum producere ait. Cultum igitur id esse non intelligit, sed sponte nascens. Pausanias etiam tradit Balsamum Arabiæ fruticem esse. Plerique tamen auctores de Balsamo agentes inter se non conveniunt : nam Strabo prodit in Syria nasci apud lacum Genezareth, inter montem Libanum & Antilibanum. Reliqui volunt solam Iudæam id producere, ejusque ramos osseo cultro, aut vitro duntaxat vulnerandos esse ad liquorem eliciendum ; alioqui si ferro cædantur, statim emori. Cornelius Tacitus scribit, ferro juxtà adposito metu exhorrescere, idcirco aliis quàm ferreis instrumentis vulnerandum, si liquorem elicere quis cupiat. Interrogati mercatores Cairini de Balsamo, cum nostrum ramulum conferremus, nobis affirmarunt, quidquid Xylobalsami vel Carpobalsami unquam vendidissent, id omne ex Meca cum aliis aromatibus accepisse ; atque meminisse, suo tempore, Balsami frutices qui nunc in Materca coluntur, ex Arabia felici, magnis sumptibus Sultani delatos. Quoniam verò id nobis tam multi affirmarunt, existimavimus sine ullo scrupulo aut dissimulatione nobis licere id scribere.

*Arbores in Materca horto nascentes, & magnus Obeliscus
erectus apud Cairum.*

C A P. XL.

IN Matercæ horto multæ Sebesten arbores & Sycomori, quas Ficus Pharaonis nominant, aluntur. Illius ficus nostris similes forent, nisi putamen rubrum haberent, ovi essent magnitudine, & perpetuò fissæ & hiantes. Siccatae sunt inutiles : nam aridae, duræ, granulis plenæ, ingrati insipidi que gustus, iis præsertim qui iis vesci non consueverunt.

runt. Recentes paulo sunt meliores : attamen , ut maximè celebrem , parum grati saporis : licet magnum censum præbeant toti Ægypto. Ocimi sive Basilici planta istic in agris feritur , atque in triplo majorem amplitudinem excrescit quàm apud nos. Ea vescuntur , quemadmodum nos aliis oleribus. Mala insana , nobis Poma amoris dicta , magnâ frequentiâ in arenosis agris sponte proveniunt , duorum aut trium generum , alba , rubra , oblonga & rotunda. Theophrastus nostro judicio * Malinathalam nominat : nam de Ægypti plantis scribens , ait , Locis autem arenosis , haud procul à fluvio , nascitur terrenum , quod Malinathalam appellant. Omnibus ferè mensis adponuntur , aut sub cineribus cocta , aut elixa , aut frixa.

In hoc Matereæ horto demonstratus est nobis locus in quo Christus cum virgine Matre diu habitârunt cum in Ægyptum venissent , ex Iudæa Herodis metu profugi : & fenestra , in qua D. Virginem reposuisse ut quiesceret ferunt. Est etiam fons Balsami hortum irrigans , in quo D. Virgo Christum sæpius lavasse , atque ejus fascias pannosque eluisse creditur.

Certissimum est Obeliscos excisos , ut Regum Ægypti tumulis imponerentur , veluti Pyramides atque magni Colossi. Obeliscus unus ingens est erectus in agro quodam paulo supra Mateream , longè major & crassior his quos Alexandria habet , aut illo qui Constantinopoli in Hippodromo est. Eo conspecto , versus Cairum regressi sumus , ad dextram declinantes , ut alium hortum spectaremus , uno milliari à Cairo distantem , in quo amplum & laxum est atrium à Circassis exstructum cum Sultanus Ægypto dominaretur. Hæc structura , ampla & capax est , magnis lapidibus quadris strata , tectaque ad solem arandum , tectum sustentibus pilis. Nilus inundationis tempore proximè ad ejus parietes accedit. Ad hujus structuræ Orientalem plagam , elegans hortulus est , in quo multæ Cassiæ arbores , Cypri sive Alcennæ , Rosæ , & Iasminum flavum : ad Septentrionalem verò & Meridionalem , parvi gemini lacus ad aquam potabilem adservandam idonei. Universa hæc structura superiore parte picturis ornata est. Ejus trabes & asseres ex Palma sunt. Postquam autem Ægyptus in Turcarum Imperatoris potestatem venit , sensim collabi cœpit.

Malinathalla.

* Sed meo iudicio Bellonius fallitur : nam si Theophrasti locum , qui est lib. Plant. histor. cap. 10. totamque Malinathala historiam diligenter perpendat : eius Malinathalla qua Mespiti magnitudine est , sinèque semine & cortice , & folia Cypero similia habet , plurimum à Malo insano differre deprehendetur. Sed Bellonio fortè vocabulorum affinitas imposuit.

Malinathalla porro , qua & Anthalum Plin. lib. xxi. cap. xv. multis notis convenire videtur cum Trasi , sive Dolceguini , quod cap. xxv. huius Lib. in Ægypto colit scribit ipse Bellonius : Rauwolfius etiam Tripoli venalem in officinis proponi ex Ægypto delatam , ab incolis edi , & Habel assis sive altzis nuncupari scribit lib. i. cap. IIII. sui Hodeporici. Eius iconem hic subieciimus.

Hac etiam planta frequens reperitur agro Valentino in Hispania , ubi Iuncia abellanada appellatur , & plurimus eius est usus.

Errones

Errones illos quos vulgo Ægyptios appellamus, perinde in Ægypto inveniri atque in aliis regionibus.

CAPVT XLI.

NULLAM regionem in universo orbe immunem esse existimo ab erronibus illis turmatim incedentibus, quos falso nomine Ægyptios & Bohemos appellamus: nam in Materca & Cairo, atque secundum Nilum, in plurimis Nili pagis magnas istorum turmas invenimus, sub Palmis desidentes, qui non minus ab Ægyptus quàm à nobis peregrini habentur. Quoniam autem ex Wallachia aut Bulgaria oriundi, Christiani sunt, atque plurimas linguas callent. Itali eos Singani appellant. Istorum uxoribus (privilegio à Turcis impetrato) sese prostituere publicè licet, cum Christianis tum Turcis: & desque habent in Pera, multis cubiculis instructas, quò quilibet liberè ingredi potest, sine ullo Turcici magistratus metu; ubi continuò duodenæ ad minimum mulieres versantur. Hi errones per Græciam, Ægyptum, & reliquum Turcarum dominium, ferrariam artem exercent; atque inter ipsos excellentes inveniuntur in eâ re artifices. Ipsimet suos carbones excoquunt; & eos (ut intelleximus) qui ex ericæ stipitibus & radicibus parantur, ad ejusmodi opera omnium aptissimos esse censent; ferrum enim indurare creduntur.

Cum, aliquot diebus in Cairo consumptis, Pyramides spectatum ire constituissemus; rebus necessariis paratis, ex urbe per meridionalem portam egressi, cymbas invenimus quæ trans Nilum nos vexerunt. Magno comitatu instituenda est ea profectio, alioqui spoliationis periculo non caret. Eam ob causam quidam Sangiac cum multis Spahi Domino de Fumet sese adjunxit, in ipsius, totiusque eius comitatus præsidium.

Pyramidum observatio.

CAPVT XLII.

ROMANORVM fabricæ & antiqua opera (cum veniâ dictum sit) nihil accedunt ad Pyramidum splendorem & superbiam. Ægyptii mortuorum resurrectionem exspectantes, corpora condire solebant, ut ad æternitatem perdurarent, ea comburere nolentes, ut Latini; ignem etenim animal esse existimabant, quod omnia devorat & absumit, quodque iam satur, cum his quæ devoravit, perit: neque terra obruere, ut Græci, quòd, ne à vermibus absumerentur, metuerent. Itaque ad ista incommoda evitanda, olim corpora condiebant cedria & nitro (quæ nunc nobis in usu sunt sub Mumia appellatione) eaque condita, sepulcris condebant, sub ingentem aliquam lapidum molem: cuius rei causa, maximè sterilia loca deligebant. Pyramidum etiam locus valde desertus est, quatuor miliaribus à Cairo distans ultra Nilum, quem veli & remorum adminiculo sub ea insula quæ Cairo opposita est, transivimus: sed neque satis fuit fluminis alveum semel transivisse; nam alterâ ripâ occupatâ longus agger nobis sequendus fuit, multas lapideas fornices, & quibusdam etiam locis ligneos ponticulos habens, qui nobis superandi fuerunt. Tandem cum prope Busyrim pagum pervenissemus, ubi Nili aqua pontis lapidei fornices everterat, cymbâ trajecimus: deinde à Busyri pago, alius est oblongus agger, qui in Pyramidum solitudinibus desinit. Nili alveus primùm dividitur longè supra Cairum, canalem promens qui in Mareotim lacum perpetuò secundum desertam illam Africa partem decurrens effunditur. Propterea nobis dubitationem intulit, an hic Nili ramus Ægyptum ab Africa separaret: nam iuxta Pyramidum basim labitur, Ægypti fertilem regionem à sterili dividens. Nilus itaque Cairum alluens integer non est: nam jam longè supra, suas undas in canalem distribuit, qui in Mareotidem lacum decurrit. Superato Nilo, ad alteram ejus ripam, in quo latere sunt Pyramides, delati, illum integrum inter nos & Cairum habuimus. Quacunque igitur parte Ægyptus spectetur, non potest non figuram Delta exprimere. Nam si quis eam circumeat, & à Mareoti lacu incipiens recta linea sursum supra Pyramides tendat, & inde Damiatam, quæ ad ostium Pelusiacum est, descendat, nonne angulum fecerit? inde porro in Alexandriam pergat, an non duos alios absolverit, qui triangularem formam veluti Δ expriment? Cum per Busyridis aggerem iter faceremus, qui quodam loco, ab exundante Nili aqua perruptus erat, qui validos & firmos habebant equos, præeuntibus itineris ducibus sine difficultate transiverunt, at qui bus viles erant equi, cymbam, quæ eos traiceret, exspectare necesse fuit. Nonnulli tamen exutis vestibus, & suos equos loris trahentes, transiverunt, pertingente sub axillas usque aquâ.

Hic porrò lacus occasionem Græcis præbuisse videtur, fabulas comminiscendi de Lethe & Styge, quòd per eum vehebantur condita corpora ad locum in quo recondi debebant.

Lib. 36.
cap. 12.

»

Proximi pagi Mauri, comites se nobis præbuerunt, & itineris duces ad conscendendas Pyramides, quæ procul admodum à mari absunt, sed à Nilo duntaxat tertio lapidis iactu. Pyramides videntur esse montes immensæ magnitudinis: earum etiam moles magno hominum labore eò congestæ fuere. Locus in quo sitæ, valde arenosus & sterilis est, cuius Plinius, Herodotum sequutus, in hæc verba meminit: Arena latè pura circum, lentis magnitudine. Maxima Pyramis, procul aspicientibus minor secundâ esse videtur, quòd humiliore loco sita sit: sed si quis prope adsistat, sine comparatione multo major apparet. Ceterùm magis admirandæ sunt, quàm Historici eas descripserunt. Amplissima, exstructa est gradibus foris prominentibus. Nos ejus basim dimensum sumus, quæ quatuor angulorum paribus intervallis cum sit, trecentos viginti quatuor passus habet in singula latera, paululum extensis cruribus, gradiendo singulos passus numerantes. A basi autem ad ipsius fastigium, supputatione facta, comperimus circiter ducentos quinquaginta gradus, quorum singuli altitudinem habent quinque solearum calcei novem pollicum longitudinis. In ejus fastigio cum essemus, aperte Cairum ex adversa parte Nili situm, qua Arabiam desertam spectat, conspicerè potuimus; ad Septentrionem verò conversi, universam Ægypti regionem veluti submersam, maris alicujus instar videbamus: inde porrò ad Meridiem obvertentes faciem, qua Africa est, arena sterilis nostris oculis duntaxat apparerebat. Consideratâ autem Pyramidis parte quæ Septentrionem spectat, eam comperimus magis corruptam reliquis partibus; quia nocturni roris & Nili humiditate ventis aquilonaribus agitatâ, plurimum absumitur, manentibus aliis (quæ vel Orienti vel Meridiei objectæ sunt, ab humore tamen non asperguntur) integris. Nam Aquilo in Ægypto humidus est, cum in aliis regionibus desiccat. Et hæc quidem de exteriorè amplissimæ primæque Pyramidis parte. Nunc de interioribus partibus sermonem instituere volumus. Nos eam ingressi sumus per quadratum foramen, quod subire non licet nisi incurvato corpore: nam transversim fabricatum est, hoc est, ex alto in imum descendendo. Sine autem probabili ratione illud ita exstruxisse non videtur artifex: nam si, obliquum fecisset, nullum in Pyramidis cavitatem lumen recipi potuisset. Singuli autem cereum accensum in manu habentes, in id foramen descendimus, (pluribus enim simul non licet) nam cum ad imum pervenissemus, ut cavitatem ingrederemur, in ventrem procumbendum fuit, & serpentum more perreptandum; nec adhuc sine difficultate ingressi sumus. * In ipsa Pyramide vacuum quendam locum invenimus: inde ad sinistram progressi, alium meatum pergulæ quadræ satis affabrè excisæ, per quem ad superiora ascensus est, quæ vit erectus gradiri potest: nam satis latus & altus est, magnis latisque & perpolitissimis splendidibusque lapidibus constratus, nullis tamen gradibus. Sed podiâ, quæ utrinque exstant, manu apprehendenda sunt, quo facilius ascendi possit. Confectis igitur hac ratione quindecim aut sedecim passibus, pervenitur in elegans cubiculum quadrangulum, sex passus longum, & quatuor latum, quatuor verò vel sex orgyis altum; in quo marmor nigrum solidum, in cistæ formam excisum invenimus, duodecim pedes longum, quinque altum, & totidem latum, sine operculo. Sepulcrum Regis cujuspiam Ægyptii id fuisse certum est, in cujus gratiam Pyramidis illius moles exstructa fuit: sepulcrum autem istuc repositum fuisse ante Pyramidis substructionem, non dubium est. Inde regredientes, & per spatiosum illum meatum descendentes, ad Septentrionem vergebamus. Egressi ad sinistram nos convertimus, ubi puteum invenimus, sed lapidibus nunc ferè plenum. Harum Pyramidum historia ab Herodoto, Diodoro, multisque aliis Græcis est prodita. Plinius verò inter Latinos scribit puteum admodum profundum esse; nihilque certius est, ex eo aquam haustam ad fabricam substruendam, & operas potandum: nam interior Pyramidis pars opere signino ex calce & arenâ constructa est; quod indicium est aquâ opus fuisse. Cum in primam cavitatem regressi, longius progredieremur, exiguam aliquam ejus partem ad sinistram reperimus confractam: nam alioqui solida est substructio. Istic vespertiones erant à nostris, & ab iis quos antea in Cretensi Labyrintho conspexeramus, diversi: nostri etenim caudam alis longiorem non habent; at his oblonga est cauda instar murium, quatuor digitis alas superans longitudine. Pyramide tandem egressi, ad secundam nos contulimus. Amplissimam porrò hanc pyramidem primò descripsimus, quòd reliquas magnitudine & præstantia superet, eaque ipsa sit, quam omnes veteres auctores aspectu admirabilem esse scripserunt. Peritissimus atque validissimus sagittarius in ejus fastigio existens, atque sagittam in aërem emittens, tam validè eam ejaculari non poterit, ut extra molis basim decidat; sed in ipsos gradus cadet: adeò vastæ latitudinis, uti diximus, est hæc moles.

Qui

Qui plura de hujus, reliquarumq; Pyramidum, & similium operum Ægyptiacorum magnificentia intelligere vult, eiusdem Bellonij libellum consulat, cui titulum fecit, De admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia. Legat similiter cap. XIII. Lib. III. Itinerarii Villamontii nobili Galli.

* At nunc, ut de iis qui illam Pyramidem & reliquas postea viderunt, intelligebam, Bassa præfectus illi urbi, cavitatem expurgati & ingressum laxiorem fieri curavit, ut sine difficultate nunc liceat in eam ingredi.

Alterius Pyramidis observatio.

CAPVT XLIII.

ALTERA Pyramis, magnitudine secunda, scândi non potest; nullos enim gradus foris prominentes habet: quia autem editiore quàm prior loco est, procul aspicientibus major esse videtur; propius autem contemplanti contrarium deprehenditur. Ejus forma quadrangula est, uti superior, sed usque ad fastigium solida. Primæ fastigium in planitiem definit, duos * passus in diametro patentem, in qua quinquaginta homines consistere queant: hæc autem in cuspidem definit minus capacem quàm ut homo in eâ stare possit. Foris intrita incrustata est: atque ejus pars quæ ad Septentrionem vergit, perinde ab humore quem aquilones ex aquâ Nili & nocturno rore inspergunt, corrupta, atque prior. Stelliones Græcis Colitis nuncupati, circum has Pyramides admodum frequentes sunt, & in sepulcrorum cavis, quæ per eam planiciem passim sparsa sunt. Inter lapidum interstitia domicilium habent, muscæque venantur, uti nos observavimus. Tarentolis quæ ædificia incolunt, similes essent, nisi compactiore essent corpore, crassioreque & planiore capite. Hi sunt qui excrementum illud excernunt, quod veteres Crocodileam appellarunt, nostræ verò officinæ stercus lacerti. Turcicæ mulieres faciem illo fucant; atque in omnibus Turcicorum aromatariorum officinis venale prostat: sed & in nostra Europa satis magnus ejus est usus.

* Si planicie, quæ in prima Pyramidi fastigio est, diameter binos dumtaxat passus amplius est, quo modo quinquaginta viri in ea stare possent? Hallucinaris Belloni, aut Typographus numerum à se scriptum fideliter non expressit: quapropter verisimilior est Villamontii sententia, qui scribit fastigium illius Pyramidis ex singulari lapide constare, cuius diameter esset sex passuum, sive (ut eius verbum utar) cuius singula latera, ut minimum, quindecim pedes essent longa: nec in totâ Pyramidis descriptione convenit per omnia cum Bellonio. Nam scribit eius basim singulis lateribus proscendit in quadringentos passus; hoc est ambitum ipsius Pyramidis mille sexcentorum passuum esse, sive quater mille pedum (singulis enim passibus binos pedes cum semisse tribuit) conscendi autem forinsecus ducentis quindecim veluti gradibus, qui efficerent plusquam nongentos nonaginta duos pedes: nam perinde alta est ac lata. Bellonius autem tribuit singulis basim lateribus trecentos viginti quatuor passus, & ducentos quinquaginta gradus altitudini.

Tertia, sive minor Ægyptiaca Pyramis.

CAPVT XLIV.

TERTIA Pyramis duabus superioribus longè minor, tertia autem parte major eâ quæ apud Testaceum montem est Romæ, quæ ad D. Pauli itur, via Ostiensis: adhuc integra est, nec magis rimis corrupta, quàm si jam recens exstructa foret: Marmoris enim genere constat, quod Basaltes vel lapis Æthiopicus nuncupatur, ipso ferro duriore. Ex eo lapide ut plurimum constant omnes Sphinges Ægyptiicæ, quales Romæ in Capitolio conspiciuntur, ab Ægyptiis aliquando sculptæ. Hæc tertia Pyramis sagittæ iactu longius distat quàm secunda. Minimam illam appellamus, comparatione ad duas priores factâ: nam licet Romana candidi marmoris perpoliti ordinibus quinquaginta incrustata sit, Ægyptiicæ in morem; ejus tamen artifex magnâ solertiâ usus fuisse non videtur, etiam si cum minima Ægyptiaca conferatur, quarum plus quàm centum per eam planiciem hinc inde sparsæ conspiciuntur: nam ne unica quidem ex illarum numero adeò vitiata reperietur, uti Romana. Eam ob causam si cum illis comparetur, novam appellare licebit: etenim ejus interior pars rudere ex tegulis arena & calce conflato duntaxat constat; quod subsidens, marmoris incrustationem dissolvit; sic ut singula latera jam rimas agentia & fatiscientia Terebinthis, Capparibus, Genistis, Rubis, Timis, Teucris, Absinthio, aliisque stirpibus locum dederint in quo radices agerent: & nisi lapides ferro & plumbo firmati essent, jamdudum corruissent.

Plurima alia Ægyptiaca Pyramides.

CAPVT XLV.

PRÆTER superiores tres, plurimas alias minores hinc inde per arenosam illam Africæ solitudinem sparsas vidimus: quarum pleræque etiam parvæ & rudioris operis, tum varii generis sepulchra, ad corporum cedriâ & nitro conditorum sepulturas in Ægypto destinata, quemadmodum bitumine in Iudæa. Historici prodiderunt, Ægyptios pro facultatum ratione sepulchra sibi condidisse. Opulentiores aliquod opus magnificentius & præstantius fabricari curabant, ut Obeliscos, Colossos, Pyramides: mediocri fortunæ homines, alia mediocria opera: neminem autem ad eam tenuis fortunæ fuisse, qui non aliquot lapides in cumulum congestos pro sepulchro habuerit. Locus in quo sunt sepulchra exstructa, ad eam incommodus & desertus est, ut nemo istuc habitare aut quidquam ferere possit. Inde Plato occasionem sumsit, leges sancienti, ut sterilia loca, defunctorum sepulturæ dicarentur: quod & Græci & Turcæ nunc etiam observant, Arabum imitatione: nam mortuos sepeliunt salebrofis locis, ad colles aliquos alioqui naturâ steriles. Quia autem Sphinx, sive Androsphinx, cujus veteres tam frequenter meminerunt, integra adhuc est in arenoso illo campo cum Pyramidibus; facere non potuimus quin hoc loco de eâ non nihil ageremus.

*Jngens Colossus ab Herodoto Androsphinx nuncupatus,
& à Plinio Sphinx, ante Pyramides excisus.*

CAPVT XLVI.

DILIGENS consideratio ingentis faxei capitis Nili alveo vicini, paululum infra amplissimam Pyramidem, occasionem dedit ut Ægyptia opera admiraremur. Ut autem Plinius modum excessit in Pyramidum mensurâ; sic æquior fuit in describendo Sphingis Colosso ad amplissimæ pyramidis dextram sito, qua Orientem spectat. Nos in Sphingum descriptione diutius immorari nolumus: nam quæcunque de hoc animali picta & scripta sunt ab Æthiopicis & ab Ægyptiis, meræ revera sunt fabulæ. Sed Diodorus ipse cum eas describeret, nihil aliud adferre potuit, nisi picturis, quibus expressæ sunt, similes esse, paulo tamen pinguiore, atque miti natura præditas. Hæc Diodorus, qui Sphinges ex earum picturâ nos dignoscere cupit, uti Herodotus Phœnicem. Iam verò Sphingum & Phœnicis picturas à vetustissimis temporibus exhiberi solitas certum est: quandoquidem eorum tempore ex picturis agnoscebantur. Sphinges itaque ex picturis cognoscere volentes, diligenter quibuscunque exstant vel cæcæ vel sculptæ locis, observavimus quænam earum esset forma. Sed cum in diversis sculpturis, & veteribus numis ad eam variè expressas deprehenderimus, ut ex denis aut duodenis vetustis quæ Romæ sunt, cum in Capitolio ex marmore Basalte, sive Æthiopico lapide sculptæ, tum in peristylio Pontificii Palatii horto Belveder, ex Thebaico lapide, uti sunt Obelisci; nulla sit quæ cum altera conveniat; quæque in Augusti & Hadriani numis expressæ sunt, à sculptis differant: libertatem nobis concessam arbitramur statuendi, meram esse fabulam quidquid de iis scriptum est, ut postea demonstrabimus. Rex Franciscus, literarum restaurator, & omnis virtutis parens, binas satis obscuras fundi iussit, ad Romanarum imitationem, quas adhuc in Fontainebelleau Palatio cum aliis ejusdem Regis vetustatis monumentis videre licet: sed nec illæ cum Augusti numis aliquam similitudinem habent. Imò nullam adhuc conspiciere nobis licuit, cui notæ à Plinio attributæ conveniant. Nam aliæ ubera in pectore habent, ut quæ sub brachio magni illius Colossi marmorei Nilum experimentis conspiciuntur, tum in Hadriani numis, & quæ Romæ est in horto Belveder. Aliæ in alvo, ut quæ in Augusti numis expressæ sunt. Aliæ his omnino carent, ut quæ Romæ ex Basalte & Thebaico lapide sunt. Nunc porrò de Ægyptia Sphinge, quam Herodotus Androsphingem nominavit, cujusque Strabo, Plinius, & plerique alii Auctores meminerunt, dicemus. Plinius de Pyramidibus & hac Sphinge agens, ait: Ante has est Sphinx, vel magis miranda, quasi silvestre numen accolentium. Cum tamen Sphingem nominat, caput immensæ magnitudinis duntaxat intelligit, ut ex ipsiusmet verbis apparet: Est autem saxo naturali elaborata (inquit) & lubrica: Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: longitudo pedum centum quadraginta trium est: altitudo à ventre ad summum apicem in capite, sexaginta duorum. Hoc saxum formæ cubicæ insidet, nihilque aliud est quam

Lib. XXXVI.
cap. XII.

quàm ingens quædam facies sculpta, Cairum spectans. Cujus faciei vel omnium ejus partium, veluti nasi, oculorum, oris, frontis, menti, & ceterarum proportio adeò diligenter observata est, ut negari non possit, quin insigni artificio sit facta: attamen nullam habet cum aharum Sphingum sculpturis similitudinem. Rex Franciscus, rerum suspiciendarum summus admirator, Herculem ex ære fuso conflare decreverat: quod haud dubiè effectum curasset, nisi morte præventus fuisset: nam ejus typus diu asservatus fuit Lutetia in Regia *de Nelle*, quinquagenos binos vel ternos pedes altus. Hunc si absolvere licuisset, credibile est hoc opus reliquas cum Romanorum Imperatorum, tum Ægyptiorum substructiones superaturum. Nonnulli existimant Martem eum conflare voluisse: nam & Veneris typus ejusdem magnitudinis jam factus erat: quiq̃ue eum viderunt, plurimum admirati sunt. Sed aliud opus illis proponere volumus: nempe Mercurium quem Zenodorus architectus in Arvernia erexerat (qui q̃ue postea Romam evocatus, Solis Colossus excidit) quem Nero Imperator in Rodez, sive Segoduni Ruthenorum erigi curavit, ex solido marmore, qui exactè duplo major erat quàm Hercules Regis fuisset: nam quemadmodum Regius quinquaginta duorum & semis pedum altitudinem habere debebat; Segodunensis centenos quinos altus fuit. Sed hoc saxum de quo nobis sermo institutus est, magis adhuc admirandum: nam cum sit solidum, sexaginta & trium * pedum est altitudine. Plinius centum quadraginta trium pedum longitudinem illi tribuit. Hic certè Colossus propter magnitudinem & altitudinem, non minùs admirandus est quàm ingens aliquis obeliscus. Asserere non dubitamus, Romanos ex solido saxo nunquam quidpiam confici curasse, quod operis præstantiâ & sublimitate cum Pyramide, aut Obelisco, aut hac de qua agimus Sphinge comparari possit: imò quidquid præstans unquam fecerunt, ad Ægyptiorum imitationem id peregisse; sed & Sphingum effigies, quæ nunc in Capitolio cernuntur, ex Ægypto delatæ sunt, idq̃ue post Plinii tempora: nam ne unicam quidem notam obtinent eorum quæ Plinius Sphingi tribuit, neque vlla illarum ubera vel alas habet: quæcunque etenim alas gestare videntur, Chimærarum & Harpyiarum sunt picturæ (de quibus in libro de avibus) non Sphingum. Romanorum statuas, veterum Ægyptiacarum comparatione, veteres nuncupare indecorum existimaremus: nam inter reliqua vetustatis monumenta quæ Romæ conspiciuntur, nihil vetustius conspiciamus, quàm quod ex Ægypti regione translatum est. Nunc superest ut dicamus unde hæc Sphinx suam originem apud Ægyptios habeat. Sole in Leonis & Virginis signis existente, Nilus Ægypti regionem irrigat: itaque Ægyptii suas opes significare volentes, monstrem sculpturâ expresserunt, anteriore parte virginis formam, posteriore leonis referens, Sphingemq̃ue appellârunt: & quoniam pro hominis arbitrio sculptæ sunt; idè earum forma adeò est varia. Certissimum autem est, ingentem hanc capitis molem, sepulchrum fuisse, uti & Pyramides & Obelisci: nam Plinius ait, Amasim Regem putant in ea conditum. Quoniam porrò funus conditum illud ipsum est quod falsò Mumiam vocamus, ejus conficiendi rationem hîc demonstrare volumus.

* In huius Colossi descriptione discrepat Villamontius à Bellonio: nam nonaginta duos pedes tribuit eius altitudini, non comprehensâ basi, seu columnâ qua sustinet; & sexaginta pedes crassitudini. Sed qui plura de hoc Colosso volet, consulat ipsius Bellonii libellum *De admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantiâ. An porro Sphinx & Satyrorum genus apud Plinium lib. 10. cap. 72. nostra Simia, & Cercopitheci sint? quos tîbum in thesauris maxillarum condere ait?*

*Mumia, & vetus condiendorum sepeliendorumq̃;
corporum in Ægypto ratio.*

CAPVT XLVII.

ÆGYPTII mortuorum resurrectionem sperantes, corpora humana ab elementis ære, terra, aqua, vel igne absumi, flagitium esse censebant. Nam, uti retulimus, Zoroastes Philosophus eos docuerat ignem animatam quandam beluam esse, quæ omnia devoret; & jam devorando saturam unâ cum ipsa re devoratâ emori. Eam ob causam corpora in Ægypto cremari vetuit, pro aliarum nationum consuetudine, neque humari, sed condiri, ut à vermibus præservarentur. Pomponius item Mela de conditis Ægyptiorum corporibus agens, Medicata funera Latine ea appellat, Plinius Servata corpora. Ea etenim ad æternitatem ita condiebant, ut adhuc incorrupta maneant, atque in æternum sint duratura. Corporum autem condiendorum apud Ægyptios ratio varia fuit: nam qui majores sumptus impendere potuit, accuratiùs condiebatur, atque ei splendidior sepultura curabatur: nemo tamen moriebatur, cujus funus quocunque tandem modo non

*Herodot. in
Thalia.*

non condiretur. Ea corpora servata, nos Mumiam appellamus: Arabes tamen Auctores Mumiam describentes, medicamentum illud intelligebant à Græcis Pissasphalthon nuncupatum, cujus priore libro meminimus. Corporum in Ægypto conditorum, hoc est, nostræ Mumia usus tantus est in Gallia, ut Rex Franciscus, litterarum restitutor, nusquam proficisceretur, quin penui ejus præfecti semper cum Rhabarbaro illud in pyxide deferrent, atque etiam ipsemet gestare solitus esset. Qui, ut sua mendacia de hac Mumia stabilirent, arenosum mare finxerunt, quod ventis agitatam, eorum qui per Lybiæ aut Arabiæ solitudines iter faciunt, corpora absorbeat, multis imposuerunt: nam licet nonnulli in his arenis pereant, cum tamen putredini obnoxij sint, non possunt eorum corpora non putrescere. Qui Tabulas topographicas fecerunt, & loca unde Mumia sumeretur adscripserunt, quàm judicio carerent, & istarum rerum ignari essent, aperte declararunt. Eos autem minimè veraces esse, ex Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Herodoto, Hippocrate, Diodoro, Strabone, & Plinio demonstrare volumus: qui de Ægypto agentes, expressè scripserunt corpora istuc conservari medicamento cedria: quorum, cum in Cairo essemus, tria delata sunt, in jam dictis sepulchris recens inventa. Nos in plurima sepulchra ingressi sumus, quorum alia concamerata sunt, alia in cubiculi formam exstructa; eorum enim infinitus per arenosa illa loca inter Pyramides numerus est.

Muscarum apud Pyramides tam magna est frequentia, ut aer illarum murmure (dum nobis transeuntibus avolarent) resonaret. Istuc Tithymalum platiphylon observavimus. Prandium autem sumpturi ad Nili ripam sub Pyramidibus descendimus: eò enim illati fuerant cibi; eodemque quo veneramus itinere regressi sumus. Cum ad Nili alveum pervenissemus, istuc nobiles quosdam Arabes sub tentoriis invenimus, Dominum de Fumet expressè expectantes, ut illi gratificarentur; nam prandium illi apparaverant. Quoniam verò binos fidicines habebant, qui fidibus ludentes simul accinebant; eam harmoniam, qua delectati sumus, hoc loco describere voluimus.

Lyra Ægyptiorum.

C A P. XLVIII.

ÆGYPTIORVM Lyra sive Viola vulgo dicta, singulis, aut ad summum binis fidibus sunt prædita, quæ ex singularibus equinae caudæ pilis constant non contortis: sic ut Lyra tum pletri fides similes sint. Cervix oblonga est, itaque divaricatis admodum digitis tactus sunt faciendi. Magas sive ponticulus hujus Lyra, vel eorum testudinis, non sustinetur à Chely lignea, sive assera, ut in nostris, sed à piscis in Nilo capti pelle, qui Glanis nominatur, sub ligno adglutinata. Ipsa concava testa, pyxidis planæ in morem formata est, quam oblongo ferro ex ipsa prominente humique innixo sustinent: eam enim humero non applicant. Simul accinebant voce pari sive consonante, quæ delectationem adferebat: nam rhythmicierant numeri. Eodem die Cairum pervenimus, ubi multo tempore hæsimus. Mercatores qui istuc officinas instructas habent, è variis nationibus sunt, veluti Iudæi, Turcæ, Græci, & Arabes. Sed Iudæi majore ex parte Hispanica, Italica, Turcica, Græca & Arabica lingua utuntur.

Cyraffa, quam Arabes Zurnapa, Græci & Latini Camelopardalin nominant.

C A P. XLIX.

AB omni vetustate Satrapæ & Principes viri beluas exterarum regionum sibi dono mitti delectati sunt. Hujusmodi plurimas in Cairo vidimus undique eò advectas: inter quas erat quam vulgo *Zurnapa* vocant, veteres Latini *Camelopardalin* appellarunt, nomine à Pardo & Camelo desumpto: Pardi enim variis maculis infecta est, oblongumque instar Cameli habet collum. Elegans est animal, & mitis admodum præ reliquis feris naturæ, pænè instar ovis; Cervinum fermè caput habet, exceptâ magnitudine, exiguis obtusisque cornibus præditum, sex digitos longis, & pilosis: longiora marem à femina distinguunt: alioqui uterque sexus magnas aures habet, bubulis ferè pares, bubulamque linguam & nigram, dentibus molaribus in superiore mandibula carens: collum oblongum, rectum, & gracile, jubam tenuem & in orbem inflexam, gracilia crura, anteriora oblonga, posteriora augeam ad eò brevía habens, ut quodammodo erecta stare videatur.

tur: pedes bubulis similes habet: cauda ad poplites promissa, orbiculata, pilis obsita, equinis triplo crassioribus: medio corpore gracili: moribusque Camelo perquam similibus. Cum currit, anteriores pedes simul glomerat: prona iacet, collumque in pectore & femoribus tenet, Cameli instar. Stans gramen depasci nequit, nisi admodum divaricatis anterioribus cruribus; nec id sine summa difficultate. Itaque credendum est, eam in solitudinibus vesci duntaxat arborum foliis, cum oblongum aded habeat collum, ut capite ad dimidia lanceæ sive sarissæ Germanicæ altitudinem pertingere queat. Cum autem ejus iconem ad vivum expressam nacti simus, illam hinc exhibere libuit.

* *Camelopardalis* meminuit etiam *Strabo* lib. 16. in hac verba: *Camelopardalis* nullam cum *Pardali* similitudinem habet: coloris enim varietate *Hinnulo* similima est, virgatis pilis distincto: posteriora etiam humiliora sunt anterioribus, ut à cauda sedere videatur ad *Bovis* altitudinem. Anteriora verò crura *Cameli* cruribus non sunt humiliora: collum rectum est, & in altum exurgit, verticem paulo sublimiorem *Camelo* habet: propter quam partium inconcinnitatem (*ἀσυνμετρίαν*) nec tantam celeritatem habere puto, quantam dixit *Artemidorus*, in superabilem affirmans. At nec fera quidem est, sed pecus; nullam enim feritatem præ se fert. Meminit & *Plinius* lib. 8. cap. 18.

*Elegans & parvus Africanus Bos, quem veteres
Græci Bubalum appellarunt.*

C A P. I.

SVMMMA voluptas est homini studioso, & rerum antiquarum scrutatori, cum in peregrinum aliquod & rarum animal incidit, ut illud veteri nomine exprimere nōrit: nam qui describere aliquam rem adgreditur non expressâ propriâ appellatione, nã is operam ludere videtur. Itaque cum exiguum Africanum Bovem primum conspiceremus quadrato & bene habito corpore & expolito; subito nobis suspicio incidit, id animal esse quod veteres Græci Bubalon nuncupârunt: animadvertendum tamen est ne vocabulorum affinitas nobis imponat, nec pro hoc animali vulgarem Buffalum intelligamus. Nos porro in eo omnes Bubali notas reperimus: ex *Asiam* in *Cairum* devehctus fuerat, licet in *Africa* etiam inveniantur. Iam ætate grandis, corpore minor *Cervo*, sed habitiore & majore quàm *caprea*, tam quadrato & bene formato corpore, ut oculis gratus esset ejus aspectus: nam ejus pili flavi, aded splendentes & læves erant, ut expoliti viderentur. Alvus magis rufa, ad flavum colorem tendens; dorsum ad fuscum accedebat: Bubuli pedes, brevique & firma erant illi crura: collum crassum & breve, exiguis præditum palcaribus: Caput bubulo simile; cujus vertici insidebant cornua nigra, incurva, ut *Gazellæ*, lunæque crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cum in sese sint recurva: Bubulis auribus præditus, armos elatos & plenos habebat: caudam ut *Camelopardalis*, ad poplites usque promissam, nigris pilis fultam, duplo quàm equini crassioribus: Bovis mugitum edebat, sed non aded sonorum. Breviter, si quis imaginetur se conspicerem pusillum Bovem, quadrato corpore, pilo fulvo & splendente, cornibusque lunatis, surrectis, & in se recurvis, Bubali idæam habebit. Quoniam autem Bubali nomen ei dedimus, quod vulgariter Buffalo adaptatur, ingenuè fate-mur vetustam Buffali appellationem nos ignorare: nam licet in *Gallia* nullos habeamus, aded tamen frequentes sunt per *Italiani*, *Græciam*, & *Asiam*, ut nullum animal magis sit obvium. Itaque mirum videretur, si *Aristoteles*, qui in animalium perquisitione septies centena quinquaginta coronatorum millia, expensas faciente *Alexandro*, insumsit, illius non meminisset. Non negamus eum Bubali pluribus locis meminisse, & concedimus Buffalum intelligere voluisse: sed reliqui Auctores nobis dubitationem pariunt, an pusillum istum Bovem de quo egimus, intelligere non voluerit. Nam *Plinius* ait: Insignia tamen Boum ferorum genera, Bubalos, Bifon-

Ingens Ale-
xander libe-

tes, excellentique & vi & velocitate Uros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, cum id gignat *Africa*, Vituli potius *Cervive* quadam similitudine. *Solinus* cadem

eadem dicit. Omnes autem notæ quas Plinius suo Bubalo tribuit, huic puſillo quem deſcripſimus Bovi conveniunt. Itaque facile aſſerimus, Plinium & Solinum per Bubalum minimè Buſſalum intellexiſſe. Quoniam autem Bubalum in Cairo ad vivum exprimi curavimus, ejus iconem Lectoris oculis ſubiicere volumus.

*Cervi genus Platyceroti ſimile, olim Axis nuncupatum:
& Gazella, quæ veteribus * Oryx dicta.*

C A P. L I.

ADERAT etiam utriuſque ſexus Cervi vel Platycerotis quoddam genus in illius ar-
cis area, quod agnoſcere nequivimus, ſed ſuſpicionem ducti, Axin eſſe arbitramur,
de qua Plin. lib. 8. cap. 20. in hæc verba ſcripſit: In India & Boves ſolidis vngulis,
unicornes: & feram nomine Axin, Hinnuli pelle, pluribus candidioribusque maculis; fa-
cram Libero patri. Uterque cornibus carebat, caudamque Platycerotis inſtar longam, ad
poplites uſque propendentem habebat, quæ Cervum non eſſe arguebat. Et ſanè cum
initio videremus, Platycerotas eſſe exiſtimabamus: ſed diligentius deinde perpendentes
& cum Platycerotis notis conferentes, opinionem mutavimus. Femina mare minor eſt:
& utriuſque corium orbicularibus maculis albis rutilum ad flavum tendentem colorem
diftinguentibus aſperſum, venter albo colore inſignis: in hoc à Camelopardali differunt,
quod in Camelopardali phœnicæ maculæ fatiſ amplæ album colorem diſtinguunt, non
autem rutilum, ut in hoc animali Axi. Vocem magis argutam & ſonoram habent, quàm
Cervus; mugientes enim audiſ. Permultis igitur manifeſtis notis, eas feras neque cervos
eſſe, neque Platycerotas, nobis occurrentibus, facile inducti fuimus ut illas Axis nomine
vocaremus. Aderant etiam cicures Gazellæ è ſilveſtribus locis eò deductæ, Capræ proſus
ſimiles, corpore & colore Rupicapras referentes, anterioribus pedibus brevioribus, poſte-
rioribus longioribus, Leporis modo: nigram lineam ſupra oculos ductam habent ut Rupic-
capra: atque Capellæ inſtar balant: at barba carent. Pilus rutilus eſt, ad pallidum tendens,
lævis & ſplendens: pectus & nates albescunt, ut in Platycerote: cauda ſubtus candidat, at-
que ſuperiore parte fuſca eſt, ad poplitum uſque ſuffragines propendens, ut in Platycerote.
Gazella multò levioſe curſu montes conſcendit, quàm in valles deſcendit, & in plano ſatis
veloci impetu fertur. Aures arrigit ut Cervus, graciliaque crura habet & biſulcos pedes:
collum oblongum & gracile uti Rupicapra. Maris cornua majora ſunt, quàm feminarum,
quæ omninò recta, niſi circa ſummum nonnihil incurvarentur, longioraque quàm Rupic-
capræ, & lunæ crescentis in modum inflexa. Niſi cicurentur, loca campeſtria, ſtenilia, &
ſicca inhabitare ſolent.

* An Bellonius Orygi nomen Gazella rectè tribuerit, hæc eſt: nam licet Plinius Hiſtoria Naturali lib. VIII. cap.
LIIII. inter Capra genera Orygem recenſeat, Capra, inquit, in plurimas ſimilitudines tranſfigurantur: ſunt ca-
prea, ſunt rupicapra, ſunt ibices pernicioſiſſi miranda: ſunt & oryges & dama, & pyrgi, & ſtrepſicerota, multâ-
que alia haud diſſimilia: Orygi tamen quaſdam notas tribuit, quas haud ſcio an Bellonius in ſua Gazella obſervaverit.
Sunt & Oryges, inquit, ſoli quibuſdam dicti contrario pilo veſtiri, & ad caput verſo: Deinde lib. XI. cap. XLVI.
(Ariſtotelem ſequutus) unicum cornu illi dat. Solidipes & unicornes aſinus tantum Indici; unicornes & biſulcum
Oryx. Quin & Martialis Epigrammatum lib. XIII. ſævum Orygem facit, inquit,

Matutinarum non ultima præda ferarum,

Sævus Oryx, conſtat qui mihi morte canum.

Ceterum aliud illud animal Gallis Dain appellatum, cui Axin animal ſimile facit Bellonius, cum eius Obſervationes
Latinas faciebamus, Dama nomine inſigniebamus, vulgarem multorum opinionem ſequuti: accuratiùs autem perpen-
dentes notas à Veteribus Dama attributas, hallucinatos eſſe nos, ingenuè fateſmur: eam ob cauſam in hac altera editio-
ne, non Dama vocabulo, ſed Platycerotis expreſſimus. Arbitramur enim Gallorum Dain è Cervorum eſſe genere, & à
Plinio lib. XI. cap. XXXVI. Platycerotam appellari, ubi de quadrupedum cornibus agens; Sparſit hæc, inquit, in ra-
mos, ut cervorum: alii ſimplicia tribuit, & in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis: aliorum ſinxit in pal-
mas, digitosque emiſit ex iis, unde platycerotas vocant: dedit ramiſa capreis, ſed parva, nec fecit decidua. Dama por-
tò, qua è caprarum genere eſt, ipſo Plinio ceſſe, ut diximus, cornua adunca tribuit. Rupicapra, inquit, in doſum ad-
unca, dami in adverſum. Sed & Martialis lib. iam dicto Epigrammatum, Damam imbellem animal facit, hiſ verbis:

Dente timetur aper, defendunt cornua cervum,

Imbelles Damæ, quid niſi præda ſimus?

Varias

*Varias gesticulationes in Cairo fieri: Simia genus
Callitriches nuncupatum.*

C A P. LII.

ARABES multas gesticulationes in Cairo faciunt, quæ Constantinopoli non conspiciuntur: petauristæ verò gesticulando tympanum digitis pulsant, vocemque ad tympani strepitum pro arbitrio accommodant: tympanum enim ab altera duntaxat parte membranâ clausum est; ipsum lignum sex digitos latum, multa ænea fragmenta appensa habet sonitum simul edentia: sinistra autem tympanum tenentes, dextra digitis complodunt.

Multa animalia varias gesticulationes imitari magnâ facilitate edocent; atque inter reliqua, capras ipsas ephippium gestare, subsultare, & calcibus ferire equorum instar, quibus deinde simias sessores imponunt. Asinos item humi sese abiicere, volutare, atque mortuos se simulare docent, Simias quæ in illos insiliunt, se petere fingentes. Atque, quod rarum est, Cercopithecus similiter instructos habent, cum tamen animal admodum inconstans sit. Magnas præterea Simias illas quas veteres Cynocephalos appellarunt, adeò edoctas habent, ut in orbem singulos spectatores adeant, manu protensa nummos sibi in illa numerari innuentes, quos deinde suo hero perferre norunt. Hac ratione varii generis Simias instituunt: inter quas nonnullæ à nostris differunt. Ex harum numero est quæ Plinio ob pilorum venustatem Callitriches nominatur. Rutilat ut aurea pensa, & è Cercopithecorum genere est, quod Aristoteli Cepus dictus: nam oblongam caudam habet ut Cercopithecus.

Qualis sit eorum apparatus qui Cairo Mecham proficisci volunt.

C A P. LIII.

QVVM singulis annis Caravanna ex Cairo Mecham iter conficiat, plurimi Turcæ Cairum conveniunt, ut huic profectioi sese comites addant, quam religionis causâ in Mahometi gratiam (tametsi istic sepultus non sit) suscipiunt. Cum verò per ingentes solitudines, in quibus neque oppida neque ædificia inveniuntur, iter faciendum sit; res ad integram profectioem necessarias comparare solent, ut cicer, non elixum quidem illud, sed in sartagine tostum. Multæ enim sunt in Cairo officinæ, quæ ciceris tosti quæstu sese sustentant, magna copia illud vendentes; cum nemo sit qui non emat, quantum illi in totam profectioem sufficiat. Turcæ Mecham proficiscentes, simul duo itinera absoluunt: alterum in Almedina, ubi Mahometi cadaver reconditum est, alterum in Mecham negociandi causa. Nam inde magnam vim Aromatum & aliarum mercium referunt: Mecha autem ea est quam veteres Petram nominarunt, de qua plura libro tertio.

*Profectioi nostræ ex Cairo in montem Sinai descriptio: & de singulari
carnis præparanda ratione his qui longum iter suscipiunt.*

CAPVT LIV.

NCESSARIIS omnibus rebus ad longam illam è Cairo in montem Sinai profectioem comparatis, per portam egressi ad Septentrionem vergentem, Caravannam invenimus, quæ non procul ab urbe secundum Moseheam quandam constiterat, donec omnes qui profecturi erant advenissent, expectans. Nam per Arabiam iter facere non est tutum, nisi magno comitatu. Dominus itaque de Fumet viginti Ianitzeros corporis custodes habens, juxta Nilum castra posuit, ubi vasâ atque utres fluminis aqua implevimus, quæ nobis & nostris equis in triduum sufficeret: siquidem per solitudines nobis erat transeundum, in quibus nulli fontes, nulli rivi reperiuntur. Annonam insuper habebamus, nobis in profectioem & reditum sufficientem: fuit enim camelus biscocto pane onustus, in Domini de Fumet, eorumque qui frequentes illum comitabantur, usum. alius item carnibus in sequentem modum præparatis. Multi arietes jugulati & in frustra secti elixantur; deinde abjectis ossibus, in minuta frustra extremi pollicis articuli magnitudine conciduntur; quæ cum cepis & pinguedine porrò ad totius aquei humoris absorptionem elixata, sale & aromatibus asperguntur, & vasculis reconduntur. Hæ carnes sic

L L

paratæ

parata diu conservari possunt: nam post decimum quintum etiam diem, addita cepa calefacta, videntur illo ipso die apparatus, nobisque in solitudinibus delicia fuerunt. Eo die ingentem perpeffi sumus æstum, nulla aura spirante. Noctem sequentem sub tentoriis ad Nili ripam fixis, duximus: atque media nocte digressi, ut æstum fugeremus, per steriles arenas pedibus cedentes iter faciebamus, in quibus nihil aliud crescit quàm Hyoscyami nigri genus, tantâ abundantia, ut agri duntaxat illo virescerent. Hujus semine Ægyptii oleum conficiunt, non modo ad lucernas, sed ad alia pleraque illis utile. Postridie subortus est lenis ventus, qui totius diei æstum temperavit nobis ad Orientem tendentibus. In arenoso autem isto solo muris genus invenimus, jam dicti Hyoscyami semine solummodo victitans; dorso cinerei coloris, candida alvo, satis oblongo corpore, proluxaque cauda, & mucronato ore, ut nobis facile observare licuit; nam quocunque profecti fuimus, ferreum ligonem semper circumtulimus, quo effusa terra, & hunc murem, & varii generis serpentes eduximus. Meridie sub tentoriis substitimus, ut cameli & equi paululum quiescerent: quibus noctu aquam ex utribus depromptam bibendam dedimus. Cameli autem non biberunt, quia triduo aut quadriduo integro sine potu persistere possunt. Qui prodiderunt Arabes per solitudines iter facientes camelis accinere solere, ut gradientes excitent, verum dixerunt: nam qui camelos agunt, illorum passus observantes, simulque gradientes, cantum ad ipsorum passus accommodant. Istic usque ad mediam noctem substitimus, quæ frigidiuscula fuit, ob aërem nebulosum & frigidum (nebulæ enim istic Septembri mense non minus humectant, quàm in Europa rores Maio) interdum tamen vehementissimus est æstus. deinde ad iter nos accinximus, ut frigidiusculâ noctis aurâ frueremur, diu in tenebris iter facientes, donec jam diluculo ad Suez puteum perveniremus, quod tribus castris sive stationibus factum est: prior enim à Cairo ad Nili ripam, fuit sub Palmarum arboribus, altera in ampla planicie, tertia ad puteum Suez. Omnibus istac iter facientibus constitutas mansiones, quas stationes appellavimus, sequi necesse est: distat autem hic puteus duntaxat sesquimillari, hoc est, sesquihoræ spacio ab oppido Suez; & castello includitur, in quo toto die substitimus. Ejus aqua salsa est, quam tamen viatores & Suez incolæ potare coguntur, alterius penuriâ, nisi è Nilo importetur, licet in arce Sues ingens & elegans sit cisterna, quæ semel vel bis in anno aquâ pluviâ impletur: nam tametsi rarè istic pluât, ingentes tamen interdum decidunt imbres. Putei aqua ad potum camelis & equis præbendum duntaxat idonea est: nam viatores aliam in suum usum deferre solent. Perquirens in ea regione stirpes, atque aliquantulum per planiciem progressus, Ambrosiam, Senam, Hiericuntinam quam vocant rosam, Colocynthidem, Acaciam, Paliurum Agathoclis, à Theophrasto descriptum, Genistæ peculiare genus, Rhamni duo genera, atque arborem à Græcis Cairi incolis Oenoplia dictam inveni. Istic viperam cepi atque binos Cerastras, marem & feminam, quos, anatome factâ, sigillatim descripsimus, eorumque exuvias tomento explevimus. Licet porrò plura de hoc Ceraste cum aliis serpentibus egerimus, hîc tamen etiam meminisse libet cum bina tubercula, instar hordei granorum supra oculos habere, gemina minuta cornua imitantia, quorum Aristoteles meminit, Colubros Thebanos eos nuncupans. At quemadmodum omnes auctores, alterius vestigia sequentes, in prioris errorem incidunt; sic Solinus Plinii verba sequutus hallucinatus est, cum Cerasten octonis cornibus esse præditum scripsit; etenim rem non ita se habere comperimus. Dentes viperinis similes, similiq; ordine dispositos habet. Haud ignari sumus magnam esse inter vipersas differentiam, pro regionum in quibus vivunt, diversitate: nam diligente curâ quam in iis cognoscendis adhibuimus, factum est, ut in Anglia, Gallia, Italia, Græcia, Asia, & Ægypto observaverimus, corpore coloreque inter se differentes, etiam in variis Gallia provinciis. Viperam autem eam intelligimus quam Turonenses & Cenomanni Aspic nominant. Sed & in Arvernia inveniri, testes habemus. Nam cum apud Fratrum Minimorum Monasterium, ab Episcopo Claremontano Dn. Guilhelmo du Prat apud Beauregard exstructum, essemus, Renatus des prez, Episcopi familiae pharmacopæus, Cenomannus, Foletourte municeps, nuda manu unam coram Episcopo ejusque universa familia apprehendit, colubrum esse existimans: at præmorsò ab ea illius pollice, totum brachium illico inflammatum, cum ejusmodi symptomatibus, ut toto octiduo de ejus salute perquam exigua spes relinqueretur: postea tamen sanitati restitutus est. Cerastes non minùs quàm Vipera omnis & Salamandra, vivum animal parit. Quia verò Aristoteles ultimo cap. lib. 5. de Historia animalium de Vipera scribit in hunc modum: Parit
 » catulos obvolutos membranibus, quæ tertiâ die rumpuntur. Evenit interdum, ut qui in
 » utero adhuc sunt, abrosis membranibus perrumpant: parit enim diebus singulis singulos, &
 » plures quàm viginti. Id nos impulit ut admiranda Dei opera, vipersas scilicet prægnantes, videre cuperemus. Attamen pace illius dixerim, sine tunicis illos parere nobis visa est.

*Quod

* Quod propterea hîc adiicere libuit, ut alii nostrâ dubitatione admoniti, etiam observent, & istam dubitationem nobis adimant.

Plurimas alias insuper plantas eo agro invenimus, quas neque veteri neque recenti nomine exprimere potuimus.

Hallucinaris Belloni: nam plerique vipers fœtum suum membranâ involutum abicere observârunt: inter quos est doctissimus idemq̃ diligentissimus Naturæ scrutator Ferdinandus Imperator. Eius verba apponam ut sunt Lib. xxviii. eius *Historia Naturalis*: In ea opinione, inquit, fuit Aristoteles, vipers singulis dumtaxat diebus unum fœtum parere, partum q̃ per viginti dies durare, priores autem fœtus sexto demum à partu die membranam quâ involuti, rumpere, posteriores verò qui diutiùs in ventre harent, membranam quâ ambiuntur in utero adhuc existentes perfringere: at tamen nos observavimus uno die omnes fœtus eiicere, singulosque suâ membranâ involutos, quâ ruptâ sexto insequente die aliam membranam tamquam exuvium & senectam abiciunt.

Altissimi in Arabia deserta putei descriptio.

CAPVT LV.

PUTEVS porrò, cujus meminimus, ut ipsius formam describamus meretur: nam revera admirabilis est: & magnis sumptibus exstructus olim fuit, cum Sultanus Ægypto imperaret, ut urbis Sues incolæ faciliorem aquationem haberent, & viatores istac transeuntes suis jumentis aquam potandam præbere possent. Ædificium est non admodum amplum, muris cinctum, & arcis instar quadrangulare, in quo machina est ad hauriendam ex puteo, qui altissimus est, aquam exstructa, cum rotâ, quæ à bobus circumagitur: supra rotam bini sunt funes simul colligati ad pedis distantiam; secundum quorum longitudinem multi urcei adnexi, qui, versatâ à bobus rotâ, aquam ex puteo educunt, atque in alveum sub rota collocatum effundunt, quæ deinde per canalem extra arcem in cisternam fluit. Hujus machinæ descriptio, sit tanquam typus omnium reliquarum quæ in Ægyptiis hortis sunt: nam ad hujus exemplar omnes ferè fabricatæ. Paullo munitior est hæc arx, ut homines cum suis jumentis tutiores esse queant.

Acacia vera.

Planta, quæ arenosis circa Sues locis nascuntur.

CAP. LVI.

CVM apud eum puteum toto, ut diximus, die substitissemus, diu ante intempestam noctem discessimus, nec urbem ingredi voluimus, nisi in reditu. Lucescente die, ad Arabici sinus littus pervenimus, Sues ad quartam milliaris partem post nos relicta: atque per sterilem solitudinem itinere facto, ubi nullæ stirpes nascebantur præter Acaciam, cujus gummi diligenter ab Arabibus collecto, per Europam in atramento & coloribus conficiendis utuntur; licet recentiorum nonnulli aliter existiment. Demonstrabimus tamen in libro de Arboribus perpetuò virentibus, id esse quod veteres *Gummi Arabicum* nuncupârunt. Ejus folia aded tenuia sunt, ut eorum ala pollice contegi queat; quæ si numerentur, trecenta & quinquaginta reperies. Incolæ ejus ramos longis perticis flagellant, ut folia decutiant à pecore devoranda. Ejus iconem ad viuum expressam hîc adposuimus.

LL 2

Superato

Superato Sues, latam planiciem ingressi sumus Sena virente obsitam, quæ istic sponte nascitur, qualis ad nos à mercatoribus adfertur. Sena autem quæ in officinis venalis est, duorum est generum, ut ex ejus delectu apparet: altera enim planas habet siliquas, falcis in modum incurvas, foliaque mucronata: altera etiam planas habet siliquas, ut prior, at multo latiores, & minus incurvas, foliaque obtuso mucrone prædita. Prior præfertur, atque Orientalis cognominatur: altera, quam mediam vocant, imbecillior. Regiones unde devehuntur, hanc differentiam pariunt. Rerum sibi similibus affinitas facit ut errores nonnunquam committantur, quemadmodum in Sena & Colutea nostris hortis vulgari accidit, plurimis Senæ genus esse affirmantibus: falluntur tamen; nam nullas facultates cum Sena (quæ perpetuò viret) communes habet.

*Duodecim amari fontes Mosis, quorum
Plinius meminit.*

C A P. LVII.

LICET satis maturè ad duodecim fontes peruenissemus, istic tamen substitimus. Horum aqua admodum salsa est & amara: feruntque duodecim fontes illos esse, quorum in Bibliis fit mentio: nam Mosis fontes adhuc nominantur: Solo sterili, arenoso nitrosoque in amplissima planicie siti sunt, plus quinquaginta passibus ab invicem diffiti, non quòd omnes æqualiter inter se distent, sed unus centum, alter quinquaginta, reliqui plus vel minus. Omnes è terra scaturiunt ad tumuli vel colliculi radices, atque in varios rivos sese diffundunt, fontium perennium instar, qui paulo post in arena se condunt & evanescent. Æstus tantam sitim nobis conciliaverat, ut falsam illam aquam singuli bibere cogere mur: quæ licet ob nitrum amara esset, ab omnibus tamen ob summam sitim grati saporis fuit reperta.

Lib. VI. cap.
XXIX.

Plinius de his fontibus luculenter meminit, & Fontes amatos appellat, ubi ait Ptolemaum fossam duxisse latitudine pedum centum, altitudine triginta, in longitudinem triginta septem millium & quingentorum passuum, usque ad fontes amaros. Vterque, deterruit inundationis metus, excelsiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quam terra Ægypti, vel, ne immisso mari corrumperetur aqua Nili, qua sola potum præbet.

Rubri maris sive Sinus Arabici canalis.

C A P. LVIII.

ARABICVS sinus ad oppidum Sues desinit, ubi statio est triremium Turcicarum, quæ in continentem hieme subducuntur, quia portus ille à ventis malè tutus. Hoc mare, canalis sive sinus duntaxat est, haud latior Sequanâ inter *Haure-fleur*, & *Honde-fleur*, qui sine difficultate & periculo navigari non potest, ob scopulorum frequentiam: à Septentrione versus meridiem vergens, & à Sues ortum habens, per triginta ferè miliaria rectâ lineâ extenditur, paulo tamen infra duodecim fontes, nonnihil ad occasum sese convertens. Nonnulli hujus maris aquam, solùmve aut arenam rubere existimant: sed falluntur. Planicies in qua versabamur, ferè æqualem cum Sinus Arabici littore altitudinem habebat: ab altera parte celsissimi montes & rupes ipsum cingunt. Fontes gemino balistæ jactu à mari duntaxat absunt; à montibus verò, quos ad sinistram conspiciabamus, integro circiter miliari. Ab æstus maris recessu, varia minorum pisciculorum, tum etiam conchyliorum & aliorum excrementorum marinorum genera observavimus, & in his erinacei marini quintum genus nusquam alibi nobis conspectum, licet jam alia quatuor inter se differentia observassemus. Omnes conchæ in ingentem magnitudinem excrefcunt, vel climatis, vel temperati aëris, vel alimenti ratione.

Rhamni

Rhamni frutex ad sinus Arabici littus nascens.

CAP. LIX.

SECUNDVM littus ejus maris, fruticem invenimus Rhamno alteri similem, foliis crassis admodum, falsis & candicantibus: rami spinis horrent, sed obtusioribus, ut in Europæo rhamno. Gazellarum etiam vestigia observavimus, cordis figura in arenis impressa, æquabilis etenim est arena. Ex proximis montibus descendunt, ut ex dictis fontibus bibant, & Rhamni folia depascantur. Nos illuc quartam à Cairo stationem, & à Nilo tertiam habuimus. Impletis utribus, progressi sumus per saxosa & arida loca, nullisque fruticibus prædita, exceptis quibusdam genistis. Summus toto illo die nos aduffit calor: nam Borealis, qui superioribus diebus nos recreaverat, ventus planè desierat. Et licet aqua è fontibus hauista, falsa, fœtida, & solis ardore quodammodo fervida esset, vix tamen ad extinguendam in itinere sitim sufficit: suo enim calore sitim potius augebat quàm sedabat.

Chamaleones, lanifera, & varia alia arbores, in Arabia.

CAPVT LX.

CHAMÆLEONES invenimus multis notis ab Ægyptiis differentes: minores enim sunt, colorisque planè diversi, videlicet albi, cui ruber admixtus sit: licet autem utrumque genus libro de Serpentibus describemus; ejus tamen iconem hoc loco exhibere libuit, cum ut ejus forma agnoscat, tum quòd antè sæpiùs ejus meminimus.

Gazellarum greges per agros pascentes & currentes vidimus. Circiter autem meridiem substitimus, ut jumenta quiescerent; & sub tentoriis ob summum calorem delitimus. Noctu denuò jumentis oneratis discessimus, ut nocturno frigore frueremur; tum colles & tumulos invenire cœpimus; atque ad exiguum fontem progressi, quintam stationem habuimus; comparata istic viva animalia, quæ hinc inde à pastoribus quibusdam agebantur, mastavimus, atque exstructo igne è Tamaricis, arborisque laniferæ, & Acaciæ Oenoplæque lignis,

eorum carnes decoximus. Per istos colles oberrantes, Cappares invenimus, pumularum ficuum altitudinem æquant, ut nobis conscendendæ fuerint ad earum fructus colligendos, gallinacei ovi magnitudine, & semina intus continentes piperis instar calida: ipsæ Cappares juglandibus magnitudine non cedunt. Ut verò Insubres album sinapi in vinum vernachiam iniiciunt, ne ferveat, sed diutiùs suam dulcedinem retineat: sic Arabes istarum Capparum semina in suis vinis commiscere solent, ut dulcia ea conservent; quod etiam Avicenna annotavit. Herodotus primus meminuit illius arboris lanigeræ: quem sequuti sunt Theophrastus, Plinius, & plerique alii. Ex earum arborum albo est, quæ perpetua fronde virent. Ejus lana bombycinis staminibus tenuior est, ex qua Arabes elegantes pannos texunt, longè tenuiores sericeis, & ex gossipio confectis candidiores. Quod facile colligere licet ex ejus fructu, quem retulimus lanâ plenum. Per montana deinde, stirpibusque carentia & steriliora ipsis solitudinibus quas superaveramus loca iter fecimus: atque à mari digressi, tentoria fiximus eo vespere in quadam planicie Amphitheatrum quoddam eminenti: nam undiq. montibus cingitur, unico excepto loco. Hæc fuit sexta nostra mansio. Refectis quiete corporibus, & temperato calore, per reliquam diei partem

Chamaleon.

cum subsequente nocte iter fecimus, atque sub diluculum denuò ad mare pervenimus: nam ubi digressi eramus, in arcum se quodammodò incurvabat. Ad trium ferè sagittarum jactum per aquam secundum littus gradiendum nobis fuit; deinde eo relicto, in magnas angustias concedendum inter arenosos montes, in quibus etiam lanigeras arbores & Cappares arborecentes invenimus. Superatis iis montibus, in planiciem pervenimus, in qua magnos Gazellarum greges vidimus, tam procul ab aquis viventes, ut ea de causa asseramus ipsas non bibere; vel si bibant, rariùs id facere: quod difficile creditu nò est, & veteres etiam scriptum reliquerunt: nam & plurima alia animalia sine potu viuunt; imò Anglicanæ Oves, Ceraustes atque Viperæ inter reliqua serpentum genera, à potu abstinent; ut Chamæleones sine alimento plus quàm integrum annum vivere queunt. Confecto magno itinere, & calore

jam ingravescente, ejus vitandi causa substitimus: astu autem mitigato, jumentisque illico oneratis, tota nocte iter fecimus, inter difficiles rupes ingressi, quæ Arabiam Petream à deserta dividunt.

Primus pagus quem in montem Sinai tendentes invenimus.

C A P. LXI.

IAM ipsa luce perveneramus in apertum locum, dextra & sinistra cellis montibus oblitum, ubi rivum aquæ fontanæ dulcis limpidæque invenimus, ex monte procul inde disfito delabentem. Ea prima aqua dulcis toto itinere à Cairo usque nobis obtigit. Insignis pagus ad hujus loci ingressum ab Arabibus habitatus nomine Pharagou erat, licet terrena aut quaterna ædificia exstructa duntaxat haberet: nam ejus regionis pagi in ædium structurâ non consistunt, sed hominum numero, qui sub palmarum arboribus habitant, aut sub rupibus: suas enim ædes subterraneas condunt, ut apud Turones & Lodunenses, atque multis aliis nostræ Galliarum locis secundum amnes. Ianissarus cornicem pyxide tormentaria istic deturbavit, quam Domino de Fumet obtulit. Pharagou locus nobis elegans visus est, ejus regionis quam emensî eramus respectu: nam punica mali, palma, olea, ficus, pyri, & alia arbores fructiferæ egregiam præbent umbram: atque is primus pagus fuit, excepto Sues, quem à nostro ex Cairo discessu invenimus. Refectis corporibus hujus aquæ dulcis potu, utribusque eâ expletis, & necessariis rebus comparatis, veluti gallinis, capris, vervecibus, pomis, pyris, granatis, vuisque recentibus, denuò jumenta oneravimus, atque nostrum iter profequuti sumus. Ejus regionis incolæ, cum raræ sint pluvie, alia, ut dixi, tecta non expetunt, quam Palmarum ramos, earum truncis subnixos, quo se aliquantulum à Solis ardore tueantur: ideoque fusci sunt coloris: asini autem, equi, cameli, verveces, hædi, boves, vaccæ, capræ, gallinæ, ceteraque animalia, multo sunt minora Ægyptiacis. Rupe deinde cõscensâ, Balani myreplicæ arbores inter saxa provenientes conspeximus Betulæ magnitudine, similibusque ramis: caudice etiam candido, ut procul intuentes, Betulam esse existimaremus. Pharagou incolæ, ejus fructus diligenter legunt, & ex illis multum olei exprimunt. Ut autem istam arborem observaremus, occasionem nobis præbuit ejus semen cum suis siliquis trigonis, ab incola Arabe in acervum congestum apud pagum. In rivo autem similes plantas animadvertimus, quæ ad Europæ rivos nasci solent, ut Symsbrium, Pulegium, Conyzam, Anagallidem aquaticam, Cardaminem, & Scirpos. Adverso rivo ascendentes, sub Palmarum silvis totum illum diem per continuas valles iter faciendo insumimus, parumper tamen subsistentes, nostrorum jumentorum recreandorum causa: inde porrò totâ nocte equitantes, ad radices præaltorum montium Sinai, cum illucesceret, pervenimus, isticque aliquantulum quievimus: paulò post, per difficilem ascensum subeundum fuit, ut in summum montem Sinai perveniremus. Humanâ enim arte gradus ex solido saxo parati sunt, & interdum in ipsâ rupe excisi, quo facilius cameli atque alia animantia in montem traduci queant: rarò autem equi, ob nimiam itineris difficultatem. Is ascensus per dimidium miliare durat. Cum ad summum pervenissemus, plus quàm binis adhuc miliaribus nobis progrediendum fuit inter montes tumulorum rotundorum instar hinc inde dispersos, & ab invicem distantes, alios alios majores. Tum demum à meridie ad monasterium pervenimus; licet summo diluculo montem conscendere incepissemus.

Mons Sinai.

C A P. LXII.

DE Sinai monte agere volentibus, cum nihil celebrius istic sit ipso monasterio; operæ precium visum est, primùm significare, monachos qui istic habitant, Christianos Maronitas esse, atque Græco ritu vivere: qui jamdudum de nostro adventu præmoniti, obviam progressi, nos humaniter exceperunt. Eorum monasterium exstructum est ut quæ in monte Atho sunt, illi quod Agias Laura dicitur admodum simile. Templum humili loco structum est, quemadmodum & monasterium Ivero. Circiter sexaginta Caloieri Maronitæ ut plurimum in eo monasterio versantur, quorum nonnulli Græci, alii Syri, alii Arabes, omnes tamen Caloieri nomen retinentes, & Græco ritu viventes. Perinde ac si monachi Germani, Itali & Hispani Gallis essent permixti; qui licet diverso uterentur sermone, ejusdem tamen professionis essent. Peregrini montem Sinai accedentes,

dentes, in monasterio excipiuntur (nullum enim aliud est diversorium) in valle sitò ad radices montis Oreb, magnamque habente aquarum commoditatem: nam rivus e monte delabens eò perfluit, cisternamque implet aquâ limpidâ, frigidâ, dulci, & omnibus suis dotibus præditâ. Præaltis muris cingitur, ut etiam adversus hostes qui impetum in illos facere vellent, sese tueri queant. Istic & Moschea est pro Arabibus & Turcis, & hospitium illis deputatum: nam Christianis montem accedere non licet, nisi comitantibus Turcis Arabibus. Per montis Sinai valles, amœnissimi conspiciuntur horti, in quibus vites & legumina coluntur, tum etiam brassicæ, lactucæ, betæ, cepæ, allia, porrum, & similes vulgares herbæ; arbores item fructiferæ varii generis, præsertim verò amygdalæ.

Montis Oreb descriptio.

CAP. LXIII.

SUMPTO prandio in monasterio, remissoque solis ardore, montem Oreb conscendere instituimus, itineris indicibus Caloieris, qui quæ singularia in hoc monte observanda essent, nos docerent, rivum qui in monasterium defluit, ducem sequuti. Ex Caloieris itineris indicibus vnus septuagenarius æquè agilis in ascensu erat atque quispiam alius in universo comitatu: magnū sanè bonæ valetudinis indicium in hujus montis incolis: omnes enim eramus pedites. Montē conscendentibus Oriens objectus erat: paulo altius progressi, sub montis Oreb vertice vallem invenimus, in qua templum exstructum loco quo Helias comoratus esse dicitur: altius porrò, gradus lapide solido excisos, atq. portam quæ olim ad graduum initiū claudi solebat, ad latus illud separandum, ut qui præsidium istic collocare velit, descensu ex monte in eum locum facile arceat. Ad summum montis Oreb verticem perducti, aliud templum invenimus: fuit autem iste mons habitatus ob fontis commoditatem, non mons Sinai, qui aridus est. Diodorus de Iudæorum regione agens, hujus montis meminit, *Abbatæorum* regionem appellans. Scribit enim faxum istic esse munitissimum, quod à paucis defendi queat, quoniam unicus est & perdifficilis aditus. Hunc locum velle illum intelligere nobis videtur: nullus etenim alius totâ eâ regione reperitur, cui hæ notæ convenire possint, quàm monti Oreb. Itineris indices sigillatim nobis sacra loca demonstrabant, præsertim autem ea quorum in Bibliis fit mentio. Plurimorum Galorum nomina facelli montis Oreb muris inscripta legimus, qui se istuc pervenisse hac ratione testari voluerunt. Descendentes porrò, magnam cisternam inter binas rupes exstructam vidimus, non procul à facello iam dicto, Agiasma nuncupato, in quâ pluvia aqua adservatur, de quâ bibimus: nam vnus ex indicibus de industriâ leberem cum fune ad aquam hauriendam detulerat. Montem conscendimus quâ ad Orientem vergit, descendimus verò eâ parte quæ Occidentem spectat: ad cuius radices exiguum monasterium Saranda Pateres nuncupatum situm est, in quo ea nocte pernoctavimus.

N. Abbatæorum

Aliud monasterium ad radices montis Oreb situm: & saxum, ex quo aqua effluxit filius Israël.

CAPVT LXIV.

HOC angustum monasterium ex altero dependens, templo præditum est, & à quadraginta Patribus nomen habet, in quo panem, vinum, & olivas conditas invenimus. Istic sunt horti, varii generis fructibus excolti. Postridie inde discessimus, montem Sinai conscensuri, qua ad Orientem vergit, nos autem ad Meridiem spectantes. Sinai mons, Oreb longè celsior est: quemadmodum autem Athos mons, Sole ad occasum tendente, insulam Lemnon inumbrat; sic mons Sinai, Sole Oriente, monti Oreb umbram facit. Cum ad montis verticem pervenissemus, durissimum saxum esse deprehendimus ferrei coloris, plantis tamen non carens: nam Absinthium seriphium, cujus semen Barbotina Gallis, vel Contra vermes nuncupatur, frequens istic nascitur, Panax item Asclepium, Conyza, Eupatorium Arabum, undique montibus cingitur, & celsitudine superat montem Oetam in Græcia, vel Idam in Creta: at nostra opinione Olympo Phrygiæ humilior est. Adeò tamen celsus est, ut cum faciem ad Meridiem obverteremus, facile utrumque litus sinus Arabici, aliter Mare rubrum nuncupati, conspiceremus, quod in Britannici arcus formam incurvari videbamus: montes præterea, in quibus situm est monasterium Divi Antonii aut D. Macarii in solitudinibus Æthiopiæ finitimis supra mare rubrum, ubi etiam habitant Caloieri Christiani, & Armenii, aliter Maronita nuncupati.

L L 4

Deinde

Deinde ad Orientem obversis, quousque acies oculorum penetrare poterat, nihil nisi montes & celsissimæ asperrimæque rupes Arabiæ Petrææ ad montem Sinai pertingentes, oculis nostris objectæ erant. Inde porro ad Septentrionem conversi, supra montem Oreb, qui sesquimiliari duntaxat inde abest, regionem frequentibus scopulis & montibus obfitam videbamus, ad Orientalem usque plagam extensam, in qua Hierusalem, in montanis Monti Sinai contigua sita. Ad Occidentem spectantibus, nihil aliud oculis nostris sese offerebat, præter Arabiam desertam, sterilem & arenosam, quam, ex Cairo venientes, cernenti eramus: inter Occidentem verò & Septentrionem, sereno aëre, regionem in qua mare Mediterraneum, quod quinque dierum itinere aberat, discernere potuimus, non ipsum mare conspiciere. Istic etiam fons est ex eodem montis latere scaturiens, qui in monasterium Quadraginta Patrum, Quarenta Padri dictum, defluit, vallemque & Caloierorum hortos irrigat. Planicies in summo montis vertice non multo amplior est maximæ Pyramidis fastigio, hoc est, quatuor * passuum: sed paulo infra multo est amplior: neque eò perveniri potest sine summa difficultate, quoniam nulli adsunt gradus, & rupes est admodum præceps. Descendimus deinde in monasterium Quarenta-Padri dictum, ubi cæna sumpta pernoctavimus: deinde ad D. Catharinæ monasterium, unde pridie discesseramus, regressi sumus. Ostensa est nobis in itinere rupes unde effluxit aqua quæ filii Israël sitim sedavit, Mose eam virgâ feriente: solidum est saxum, surrectum, ejusdem qualitatis & coloris cum Thebaico lapide, ex quo cum Obelisci sunt exstructi, tum Pompeii columna in Alexandria, nam variorum colorum granulis distinctum est, ut Thebaicus lapis: hinc nata occasio, ut plurimi cogitarint lapidem esse arte humana conglutinatum & paratum: attamen falluntur, quandoquidem nullus lapis æquè ferro resistat. Cum autem vicinus sit rivus qui ex summo montis Sinai vertice delabatur, in suspicionem venimus, eam rupem non esse quam Moses feriisset, aut nullum istic tum temporis fuisse rivum: vel, quod omnium pace dictum volo, Caloieri rupem (unde fontis scaturigo emanat) supra montem demonstrare potius debuerant.

* Cap. XLIII. huius libri maxima Pyramidis fastigium duos duntaxat passus amplum esse scribebat.

Loca sacra quæ in Monte Sinai sunt.

C A P. LXV.

PRÆCEDENTIBVS diebus per supremum montis Oreb verticem iter feceramus: at hoc die secundum radices eum circumivimus, & eum locum transivimus in quo filii Israël fusilem vitulum constantes postea adorarunt. Hujus monasterii atq. aliorum quæ in solitudinibus, quale D. Antonii, & D. Macarii, Caloieri, nullum frumentum colligunt: Patriarcha in Cairo habitans, singulis annis illis mittit, & Ægyptiaca legumina: oppidi Tor ad Rubri maris littus incolæ siccos etiam pisces, inter quos Salpas, Sargos, Sparos, & Cantharos exsiccatos observavimus. Reconditas item habent colymbades olivas & legumina. Pecus in vallibus alunt, non ut ejus carnibus vescantur, sed ut illo venundato, ex ejus lanâ quæstum faciant, ad alenda sua mancipia; qui verò in vallibus habitant, ut lac excipiant & caseos conficiant: nam Caloieri Græci neq. caseo, neque butyro, neq. carnibus vescuntur. Vites colunt, & nonnulla legumina ferunt: solum enim in vallibus situm cum riguum sit & humidum, satis temperatum est. Nam præaltus licet sit hic mons, adèd tamen frigidus non est ut Europæ Alpes: neq. tam calidus ut Europæ plana & humilia. Adèd autem sterilia & arida sunt hæc montana, ut nihil (præter paucula quædam in humidioribus locis) coli possit. Eâ nocte in D. Catharinæ monasterio quievimus. Postridie demonstrata nobis est in templo pensilis capsula, in qua Catharinæ ossa adservantur. Sacra Græco ritu celebrantur: multiq. elegantibus picturis & Divorum reliquiis templum ornatum est. Turcæ qui montem Sinai accedunt, istic etiam Mesgedam sive Moscheam habent, sed extra Christianorum templi septa: nam & ipsi religionis gratiâ eò proficiuntur. Caloieri exteris cibum administrare solent tam Turcis quam Christianis; sed vilem admodum & exigui precii: oryzam nimirum, frumentum, fabas, aut pisa. Hæc decocta in lignea paropside in media area proponere solent, quam cochlearibus coronant, & modicum panis sine mantili addunt: singuli deinde eò advenientes Arabum ritu se componunt, nempe ut pedibus extremis inflexis ipsorum calcancis insideant. Hoc enim sedendi genus ab omnibus Arabibus usurpatur. Turcæ verò aliter sedent, nempe more sartorû Gallorum. Ipse Schecarab, qui Dominum de Fumet à Cairo huc usque conduxerat, atque ipsius Nobiles eadem cum Arabibus ratione sederunt. Caloieri liquidam Mannam in suis montibus colligunt, quam Tereniabin, ad durioris & concretæ differentiam, nominant. Nam quæ Tereniabin ab

Arabicis

Arabicis Auctoribus appellatur, fictilibus adseruatur ut mel, atque in Cairum venalis defertur: Hippocrates cedrium mel, reliqui Græci Libani rorem dixerunt. In Gallia, ex Brianſon delata, & in Laricibus ſummo montium jugo collecta, dura eſt, à jam dictâ differens. Cùm autem Manna duorum generum ſit, utrumque genus in Cairi officinis venale reperitur: unum ſolidum, Mannæ appellatione; aliud liquidum, Tereniabin nomine: de quibus hoc loco nihil dicemus, cùm in libro de Arboribus perpetuâ fronde virentibus, ſatis ſuperque de eis egerimus.

E monte Sinai in Taurum iter.

CAPVT LXVI.

IAM diſceſſuros Caloieri baculis donârunt oblongis, teretibus, lævigatis & ſatis gravibus, quos ex eâdem arbore revulſos aiebant, ex qua Moſis virga confecta erat, quâ percuffo ſaxo, aquam filiis Iſtaël elicuit. Videretur hæc arbor Acacia, niſi enodis eſſet. Nos, relicto quod emenſi eramus itinere, id, quod Taurum ducit, ingreſſi ſumus, quod duorum duntaxat eſt dierum. Magnos Gazellarum greges diſcurrentes per Sinai montes & rupes obſervavimus, quæ inſtar oviliſſimi gregum multiplicantur, quod nemo eas venetur. Noctem in planicie duximus; poſtridie ſummo manè ad eum montem profecti ſumus, qui unico die ſuperandus erat, inter Taurum & montem Sinai, admodum difficilem. Omnes magna ex parte Abſinthio Seriphio & Pontico, Ambroſia Arabum, Eupatorio, Papavere corniculato, Balani myreſpicæ arbore, atque Geniſtæ Arabicæ genere à noſtra diverſæ obſiti ſunt. Nascuntur etiam in ſaxorum fiſſuris Cappares, plurimum ab his quæ in arbores adoleſcunt, & quæ in Græcia proveniunt, differentes. Monte tandem ſuperato, ejus deſcenſus longè difficilior nobis fuit quàm aſcenſus: nam cùm celſo loco eſſemus, magis difficilis viſus eſt deſcenſus ipſâ aſcenſione. Paululum in deſcenſu progreſſi, amœnum fontem reperimus, qui ſecundum noſtrum iter decurrebat, ejus riuum diu ſequuti, Acaciæ nonnullæ ſtirpes, & Heliotropii majoris (quod in fruticem trium cubitorum altitudinis excreſcit) ſeſe obtulerunt. Hyoſcyami præterea genus, in fruticem quodammodo aſurgens, valde odoratum & pingue. Conſpiciuntur etiam iſtic Colocynthides & Cucumeres ſilveſtres ab Aſiaticis & Europæis differentes. Paulo poſt meridiem, montem omninò ſupergreſſi, & amplam laxamque planiciem inter montem & ſinum Arabicum ſitam ingreſſi, quietis cauſâ tentoria fiximus, quatuor ferè à Tauro milliaribus. Paulo poſt mediam noctem inſtitutum iter proſequuti, ante diluculum in Taurum pervenimus. Colocynthides per hanc planiciem maximâ abundantia ſpontè naſcuntur.

Tauri oppidum & arx: tum ſingularia ad rubri maris littus obſervata.

CAP. LXVII.

TAURVM perducti, tentoria extra oppidum quidem fiximus, at in oppidum ingreſſi ſumus: oppidum autem nuncupamus, licet tenuis duntaxat ſit pagus: ſed quia celebris eſt iſta transitus, marisque Erythræi portus, oppidi appellationem obtinet: cumque regio ad inhabitandum ſit incommoda; magnum quidpiam eſt, talem pagum in adeò ſterili loco conſpicere. Dimidio à Tauro milliari, in planicie, quadraginta palmæ nobis oſtenſæ ſunt, quarum in Bibliis ſit mentio: apud has ſunt aquæ calidæ, quarum ſcaturigo haud multo major eſt exili fonte: harum rivus aliquantulum decurrens, brevi per arenas evaneſcit. Summa loci incommoditas in qua Taurus ſitus eſt, facit ut pauci ſint incolæ: nam lignis & aquâ dulci carent, cogunturque procul inde ea petere: ad hæc portus minùs tutus & tranquilluſ eſt, cùm omnibus ventis valdè ſit expoſitus: imò ne portus quidem propriè dicendus eſt, ſed marina potiùs plaga. Pagus editiore nonnihil loco ſitus eſt, quoniam intumescens interdum mare, totam planiciem inundat, & pagum ambit; cui contigua eſt arx, arenoſo loco ſita, exigua, quadrato lapide conſtructa, ſingularibus turruculis in quatuor angulis prædita, leviter fabricatis, & foſſis aut aqua dulci carens: vicinum tamen habet puteum, cujus aqua ſalſa alterius penuriâ bibi poteſt. Hujus arcis latitudo intra muros ſexaginta duntaxat paſſuum, longitudo octoginta, quales celeriter gradiendo fieri ſolent: eam itaque ejuſdem longitudinis & latitudinis deprehendimus cum cœnaculo illo Palatii Lutetiani, Sala nuncupato. Magna Tauri pars à Iudæis & Chriſtianis Græcis, Arabibus, & Armenis habitatur. Templum etiam eſt Caloicrorum Maronitarum, quorum

quorum sacra adiimus, partim Arabica, partim Armeniaca, partim Græca lingua decantata: quæ dum celebrantur, sedere non solent; at cum longo tempore in templo sint, singulis scipiones præbent, quibus sub alis impositis innitantur. Magnus est hîc ficcatorum piscium provetus; captos per alvum aperiunt, exenteratos faliunt & sole resiccant: eo etenim modo parati diu conservari possunt. Inter reliquos agnovimus Bars Gallorum, quos Latini Lupos nominant, & Umbras, quas nostri *Maïgres* appellant, Cantharos, Gallis *Bremmes de mer* dictos, & Synodontides, plurimos etiam Sargos, Sparos & Auratas, Dorades Massiliensibus dictas, à Gallorum Dorades differentes, quæ in Oceano capiuntur, & Faber Latinorum sunt. Salpæ istic longè majores & frequentiores quàm in mediterraneo mari. Corallii genus istic nascitur, Arabibus *Chavein* nomine cognitum, interiore parte concavum, numerosisque tubulis præditum: quoniam verò elegans est, & copiosum, ejus fragmenta, (quæ binorum cubitorum longitudine, coxæque humanæ crassitudine, colore partim albo, partim rubro sunt prædita) ad Mesgedarum & Carabaschara valvas appendere solent. Lapidis etiam genus istic conspeximus, à veteribus Arabici cognomine insignitum: nec agnovissemus, nisi à Caloiero quopiam admoniti, qui ejus globos nobis ostendit à D. Macarii phano, quod ab altera sinus Arabici parte, è Tauri regione est, à sese (ut assererat) delatos: ubi non minor ejus est copia quàm in aliis regionibus silicum. Orbicularis est, gravis, Pyriti similis, granis constans quadrangulis, Andro-adamantis instar. Taurus Caravannarum est statio, quæ aromata ex Mecha & Arabia felici advehunt. Scimus autem piper, gingiber, aromaticas nuces, caryophyllos, laccam, sanguinem draconis, atque macin eò invehit: etenim his omnibus Caravannam onerari conspeximus, nobiscum profecturam, in qua etiam viginti cameli his duntaxat conchyliis rotundis onusti fuerunt, quibus claves in Europa appendi solent: Cauri verò incolæ iis utuntur ad levigandam & expoliendam papyrum, telasque coloribus permixto gummi infectas, quibus amiciuntur, ut olim solebant.

Naves & cymba rubri maris.

C A P. LXVIII.

CYMBÆ, lintresque & alia navigiorum genera miserorum & egenorum incolarum earum urbium quæ ad mare rubrum & Taurum sitæ sunt, funiculis è foliis palmæ contextis duntaxat confuta sunt, quæ licet non adeò firmiter stipata sint, ac si ferreis clavis conjuncta forent, iis tamen se mari concedere non formidant: nam ligneis clavis ea adeò probè compingere, piceque stipare nōrunt, ut tutò navigare queant. Hallucinantur qui naves in quibusdam regionibus ferreis clavis non compingi ob magnetis metum existimant: nam licet magnes ferri ad se trahendi facultatem habeat, minime tamen credendum est, eum tantà vi pollere, ut navem ferreis clavis conjunctam, vel è longinquo pertrahere possit. Hujusmodi verò naves fabricant incolæ, quòd magnis arboribus, quarum asferes ferreos clavos ferre queant, reliquâque materiâ necessariâ destituantur; adeoque egeni sint, ut aliunde comparare non possint: cumque præterea naves ferro aut ære veterum more conjungere usus apud eos jam desierit, funibus cymbas consuentes, levibus expensis eas construunt. Huc accedit, magnis navigiis ipsos non indigere; exigua enim illis sufficiunt cum ad piscationem, tum ad merces hinc inde per canalem, & ætate per mare rubrum transvehendas. Verum quidem est magnas onerarias naves, triremes, aliæque varii generis navigia istic conspici; sed aliunde advecta. Vt sit, navigatio in mari rubro periculosa, ob scopulorum frequentiam. Ad Tauri littus ostrei genus invenimus Tridachna à Veteribus Græcis nuncupatum, nunc autem à vulgo Aganon vel Aganos. Illyricis & Mediterraneis majus, & ab his quæ à Lemni & Eubœæ incolis Gaideropoda vel Acynopoda appellantur differens, & istic in littore non minus frequens, quàm nostrum in Oceano; eo Caloieri vescuntur. Generosum etiam vinum invenimus (nam Christiani Arabes, Armenii, Græci que incolæ vineta colunt) eoque utres & lagenas implevimus. Aqua quam Tauri incolæ bibunt, dimidio inde miliari petenda, eaque non admodum salubris: nam nitrosa & falsa est. Vicus est in eo pago, aliorum per Ægyptum sparforum more contactus; sub tectum enim incolæ concedunt, ut ab insigni solis ardore sese tueantur. Palmæ per planiciem nascentes, dactylos ferunt pingues, rufos, molles, admodum humidos, & ab aliarum provinciarum dactylis differentes. Eam ob causam incolæ in sportis è foliis Palmarum contextis eos reponunt & comprimunt caricarum more, massamque conficiunt, quæ longo tempore conservari potest, ut tamarindorum massa; is vulgaris est & primarius incolarum cibus. Ingentes marinas testudines capiunt, quarum integumentum sive corium non minus amplum

*Vide Garciam
ab Orta.*

amplum est ædificii alicujus ianuâ. Olim Christiani iis vesci non audebant, quia Patriarcha Alexandrinus omnes qui vescerentur, anathematis fulmine periit: sed ab eo soluti, nunc vescuntur. E Tauro deinde discedentes, Cairum redituri, per planiciem ite fecimus, montem Sinai ad dextram relinquentes, & mare rubrum ad sinistram, ad Septentrionem verò tendentes, Polaris stella juxta ursam minorem adeò nobis humilis erat, ut vix quidpiam urse appareret cum sub horizontem mergeretur. Conspeximus in ea planicie elegantes hortos apud fontem parietibus luto paleato constantibus cinctos, ad quos nullus nisi per januas aditus patet: tum etiam lacerti quoddam exiguum genus, scincorum magnitudine per planiciem excurrans, Arabes *Dhab* nominant. Conspècti sunt etiam nobis stelliones, quorum excrementa Arabes diligenter legunt, Græco nomine Crocodilea dicta, atque in Cairum venalia deferunt; unde ad nos porrò advehuntur. Inter steriles & calculosas arenas, exiguum animal invenimus phalangio simile, octonis pedibus præditum, hoc est, utrinque quaternis, quòd equorum crura conscendens, mirum in modum eos diuexabat: at camelorum ductores simulatque id animadvertēbant, scopis ad eam rem paratis, illicò deturbabant. Nonnihil à maris sinu deflectentes, ad fontem pervenimus, cujus aqua subdulcis quidem erat, sed nonnihil etiam falsa, quâ adaquati sunt cameli. Istic subsistentes, postridie ante lucem secundum maris littus iter fecimus: atque ob montis in mare prominentiam per aquam equitare necesse fuit. Deinde planiciem denud ingredienti, ad pugnam nos comparavimus, ab Arabibus metuentes: eos enim prædæ causa adoriri nos velle intellexeramus. Viginti Ianizari, Secharab cum suis Arabibus, & qui Dn. de Fumet comitabantur, cum reliquis sese comparaverant ad latrones Arabes excipiendos, si advenissent. Idcirco servatis ordinibus iter diu fecimus, & ob eorum metum maturiùs castra fiximus. At licet eo die magnum iter confecissemus, utribus aquâ repletis, & camelis rursus oneratis per binas adhuc horas progressi sumus, donec tenebræ orientur: tum in planicie substitimus & pernoctavimus. Postridie per molles & aridas arenas gradientes, sub noctem in humidum locum pervenimus, atque istic inter montes quievimus, ubi tamarix, genista, acacia, holoschœnos & cyperus rotundus nascebantur. Aviculas in tamarice hærentes conspiciens, diligenter observabam, an aliquas agnoscere possem (mirum enim videbatur, aves adeò sterili loco vivere) inter has, passerēs, anthi & ægithi à nobis fuerunt agniti. Vidimus etiam eodem die vultures & corvos prætervolantes.

Itineris à Tauro in Cairum dietim confecti supputatio.

CAVTV LXIX.

Ex eo loco digressi, in eandem viam rediimus, quam in montem Sinai proficiscentes reliqueramus, atque pervenimus ubi mare rubrum in planum littus se explicat. Secundo per aquam nobis gradiendum fuit camelorum ventre tenus. In littore lapidem invenimus orbicularem, magnitudine & crassitudine cum argenteo nummo Gallis *Teiton* appellato, respondentem, quem nuniisma (ferrei etenim coloris erat) esse arbitrabamur, quòd Hebraicos quosdam characteres naturâ expressos haberet: is nobis in memoriam revocavit alios quosdam lapides in Britannia etiam à nobis observatos, in quibus tribuli aquatici, Domini de Rohan insignia, erant expressi. Sub noctem dimidio miliari à fontibus amaris substitimus, ad quos propter jumentorum lassitudinem, & noctem vicinam pervenire nequivimus. Postridie ante lucem digressi, & ad fontes pervenientes, utres aqua implevimus, & paullum deflectentes ad Sues meridie venimus. Itinere igitur dietim, ut ex Tauro in Sues confecimus, supputato, quinque dierum cum semisse esse comperiemus, etiam properanter confectum. Hujus sinus sive canalis nec aqua nec arena rubent, ut plerique existimavere: nomen alia de causa ei inditum. Nam Rex quidam, Græco nomine Erythra dictus, Ægypto imperans, huic mari appellationem dedit: hinc Erythræum, hoc est, rubrum mare appellatum. Æstus reciprocationem habet ut Oceanus: sinus enim solummodo est ex Oceano in continentem Arabiæ protensus, quem veteres Arabicum cognominarunt: at successores Erythræum dixerunt ab eo quem dixi Erythra, qui naves fabricandi artem invenit: cum antè ratibus duntaxat veherentur, ut solent nunc in Druentia, & aliis rapacibus fluminibus.

Portus

Portus Sues ad Maris rubri littus.

C A P. LXX.

RECENTIORVM plerique Sues oppidum olim Arfinoë fuisse nuncupatum volunt: quod verisimile videtur; nam primus rubri maris portus est, & Cairo vicinus. Alexandro è vivis sublato id nomen adeptum fuit: Ptolemæum enim Lagum, cum Ægypto imperaret, filiam suam Arfinoën insignis formæ Lyfimacho Macedoniæ Regi matrimonio collocasse legimus, in cuius honorem hanc urbem Ptolemæus Philadelphus exstrui iussit, & ipsius nomine appellavit. Magna hîc est omnium rerum difficultas; eam ob causam à paucis incolitur: nulla enim est aqua potabilis ad duo milliaria in circuitu. Illîc duntaxat conspicitur exigua quædam arx, veteri more exstructa, infirma, in tumulo sita. Et licet Turcarum Imperator ingentes sumptus fecerit, ut magis excultum eum locum redderet, ne hilum tamen profecit: tanta enim omnium rerum, uti dixi, est difficultas, ut vix quisquam habitare queat. Circiter triginta vel quadraginta triremes conspeximus in sicco repositas, quas Turcarum Imperator Constantinopoli in Nilum usque transvehi curavit; deinde adverso Nilo Cairum pertrahi; ibi dissolutas, camelis & curribus in Sues deportari, atque denuò concinnari. Navium statio illîc male tuta est; quoniam plaga marina omnibus ferè ventis est exposita. Difficilis est in mari rubro, ob scopulorum, qui sub aqua latent, frequentiam, navigatio: attamen omnis classis quæ à Turca adversus Indos mittitur, in Sues instruitur. Atque cum istîc versaremur, incidimus in quadraginta vel quinquaginta camelos, Cairo illuc missos, qui aquam è puteo Sues hausit, coriaceis utribus deferrent in triremiû usum, quas Bassa five Pro-rex Ægyptiacus in Indiam ablegabat, ut oppidum nomine Zibit, quod paulo antè defecerat, denuò sub potestaté redigeret. Tametsi autem ea aqua salsa sit & amara, nautæ alterius dulcioris penuriâ bibunt. Cairum repetentes, medio inter Sues & puteum itinere, speculatores conspeximus, tabulatis quibusdam hinc inde sparsis insistentes, eorum more qui apud nos vineta, ne uvæ decerpantur, observant. Singulis tabulatis bini aut terni viri inerant, qui procul conspicerent an insidiatores aliquos observarent, & urbis incolas admonerent, ut sibi caverent: quod cum his convenit quæ Plinius de Carthaginensium speculis (quibus usi sunt dum Romani illis bellum inferbant) narrat, hinc inde per illius regionis plana, quæ veluti mare æqua sunt, & deserta ut apud Sues, collocatis. Ad puteum Sues cum secundò pervenissemus, in multam noctem substitimus: deinde oneratis rursus camelis, reliquâ noctis parte, & sequenti die, sine intermissione iter continuavimus, donec serò admodum ad Nili ripam pervenientes, eodem loco pernoctavimus, in quo antè, dum montem Sinai petebamus, quieveramus. Hunc successum nostra habuit in eum montem profectio, quam vicesimo die absolvimus, reducis solùm tribus equis: nam reliqui sex vel septem in itinere perierant. Arabes fabis duntaxat & hordeo eos pascebant, quemadmodum camelos, quorum etiam maxima pars periit. Hoc die camelorum dux, animadversa procul in planicie vipera, proclamata & geminata viperæ suo idiomate appellatione, coniectis saxis, ipse & ejus comites illam necarunt; quod indicium est, illos magnoperè eas exhorrescere. Ægyptiacæ viperæ & cerasæ pelle admodum obsequente sunt præditi, ut experientia nos docuit: nam earum pelles tomento impletæ, duplo crassiores quàm antè fuerunt; quod in aliarum regionum viperis non contingit. Habet Ægyptus multos præterea serpentes, quorum non meminimus, quia de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porrò condita atque integra quorundam serpentum alis & pedibus præditorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum advolare ferunt) corpora vidimus, unius ex iis iconem Lectorum oculis subiicere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.

Draco.

In itinere, Arabum & Ægyptiorum rusticorum turbam invenimus, quam Bassa vi per Ægyptum comprehendi iusserat, ut remigum officio fungerentur in expeditione suprâ memoratâ. Cairi enim Bassa, qui Turcarum Imperatoris nomine Ægypto præest, triremium classem paraturus, quoscumque obvios indifferenter comprehendi iubet: nec quisquam mutire audet, quandoquidem id fit in Turcici Imperatoris obsequium; tanta est inter eius subditos obedientia: catenis tamen non coërcentur, sed expeditione confectâ, domum redire permittuntur. Quo tempore similis fit delectus, Christiani Cairum incolentes, domi se continent, nec quôquam egrediuntur. Turcici milites, qui

qui tota illa profectioe comites Domino de Fumet additi fuere, tantum biscocti panis secum detulerant, quantum ad illam à Cairo ad montem Sinai profectioem sufficeret: nec tamen omnem in reditu absumferant. inde facile cognosci potest eorum in victu frugalitas, quam aliarum nationum homines imitari haud possent. Noctis partem ad Nili ripam traduximus: postridieque summo mane, oneratis camelis Cairum secundò pervenimus. E Cairo in montem Sinai profectio, Ægyptiacorum & Arabicorum Camelorum cimiterium est: quia plerique omnes in eo itinere pereunt, ut apparet ex eorum ossibus quæ hinc inde secundum viam dispersa jacent: inde fit ut illud iter multum à vulturibus frequentetur, quorum pridie magnas turmas (in quarum singulis non minus quinquageni fuere) observavimus: atque affirmare ausim inter reliquas rapaces atque curvis unguibus præditas aves, solos vultures turmatim volare.

Murrhina vasa in Cairo venalia; & de Nitro.

CAPVT LXXI.

INGENS Murrhinorum vasorum copia in Cairo à mercatoribus publicè venalis proponitur. Cùm autem videremus ea novo Porcellanæ nomine appellari, ejus appellationis Gallicum etymon perquirere libuit: atque animadvertimus, denominationem sumxisse à Conchylii quodam genere Murex Latinis dicto, quod Galli concham porcellanicam nuncupant: tametsi affinitas vocabuli Murex satis respondeat voci Murrhina: Gallicæ tamen appellationis etymon duntaxat perquirimus, quoniam Porcellanica vasa ea nuncupamus: nec ignoramus Latinos Myrrhæ vocem à Græca *μύρρα* deduxisse. Vasa quæ Porcellanæ appellatione apud nos hodie venduntur, nullâ notâ cum veterum vasis conveniunt. Sed nec summi totius Italiæ artifices similia parare norunt, nam commoda materia destituuntur: attamen vasa ab ipsis conflata, Porcellanæ nomine donant atque etiam venundant. Latæ significationis est Porcellanæ vocabulum, & multis conchis marinis applicatur. Quia porrò elegans vas è concha marina paratum aptius denominari non posset secundum veterem appellationem, quàm Porcellanicum: expolita illa & splendentia conchyliis margaritifera conchyliis respondentia arbitratus sum affinitatem aliquam habere cum materia vasorum antiquorum Porcellanicorum: huc accedit, quòd Galli sphæras illas ad preces ad numerum recitandas idoneas, è magnis cochleis confectas, Porcellanicas sphæras appellant. Transparentia sunt ea vasa Porcellanica, magnòque æstimantur in ipso Cairo, quoniam ex India deportari affirmant: quod mihi verisimile non videtur. ^a nam neque adeò frequentia, neque adeò magna vasa conspicerentur, si ex tam remotis regionibus deferrentur: Gutturium enim, poculum, aut aliud vas quantumvis parvum, singulis ducatis vaneunt: si ampla sint, tanto pluris æstimantur.

Magna est in plerisque Europæis pertinacia, qui affirmant nostrum Sal petrae esse Nitrum veterum, cùm tamen ne mica quidem legitimi Nitri in universo orbe Christiano reperitur, nisi aliunde delatum; contra in Cairo adeò vulgare sit, ut ejus decem librae vix uno maidin æstimentur. Varius apud illos ejus est usus: nam & vasa eo inducunt, & siliquis Acaciæ admixtis coria parant.

Extra urbem Cairum eleganter constructa conspiciuntur templa, Mesquitæ, seu Moschæ, sive Mesgedæ dicta, multorum magnatum sumtu & curâ paucis ante annis exædificata: nam si quis Bascha, Sangiacus, aliùsve auctoritate pollens Imperatoris Turcarum aulicus, aliquid memoriâ dignum posteris relinquere vult, ejusmodi fabricas exstruit pietatis causa, quibus cisternas adjungit, aquæ conservandæ idoneas, ut quilibet sua jumentâ inde aquare, ipseque secundum eorum consuetudinem eluere se possit: nam toto corpore eloto, ab omni peccato se liberari, ex Mahometi instituto, arbitrantur. Solent Arabes publicis locis aquam plerumque proponere, quam per certos viros circumferri curant, & quibusvis obviis præberi sine ullo precio, nisi qui aquam sumpsit, civilitatis causa aliquid ipsemet donet. In Cairo reliquisque Ægypti, Syriæ, Turcorumque Imperatori subjectarum Provinciarum urbibus, ubi viæ coeunt & junguntur, ingentia ponuntur vasa, quæ singulis diebus aquâ implentur, ut qui sitiunt inde haurire queant. Inde fit ut publicè cibum sumere eos non pudeat. Nam comparato quem cupiunt in foro cibo, ad vas aliquod aquâ plenum concedunt, exemptisque calceis istis confidentes, in propatulo vescuntur. Fenum in Cairo venale, in pratis, nostro more, non est demessum, neque gramen est, quale in Cycladum insularum scopulis legitur: sed ex trifolio ^b fato constat, caule concavo prædito, quod demessum in manipulos colligatur, deinde per fascies distribuitur. Eo autem libenter vescuntur equi.

^a Mirum sane est, Bellonium dubitare, an porcellanica vasa qua Cairum ex India advehuntur, sint legitima, ob abundantiam & pretii vilitatem. Si Vlisipponē Regias naves conspexisset ex Goa & aliis India Orientalis emporiis redeuntes, varii generis mercibus exoticis onustas, inter quas & frequentia vasa porcellanica, non istuc quidem confecta, sed ex Sinarum regno advecta, aliter haud dubie sensisset. Sed etiam nunc, postea quàm Batavi in Indiam Orientalem navigationem instituire cœperunt, ex Bantam Java emporio, & Sumatra alijsq; Insulis in quibus Sineses negotiantur, singulis annis similia vasa cum magnâ aromatum omnium generis abundantia reportant.

^b Non dubium est: quin id trifolium legitima sit medica, qua viridū per Hispanias equis datur: nullum etenim fœnum per universam Hispaniam reperitur; nec etiam avenam; hinc, concisum stramen sœni, hordeum avena vicem istius supplet.

*Succinum non esse fossile, ut plerique existimarunt,
sed arboris gummi.*

C A P. LXXII.

SUCCINVM è quo sphærulæ, quibus ad numerandas preces uti solent, parantur, non minore est apud Arabes, Syros, Ægyptios, & Indos precio, quàm apud Christianos: nam Turcæ perinde his sphæculis utuntur ut nostri homines, & suas preces ex consuetudine ad eas demurmurant. Sed & ad alios varios usus applicant, veluti ad ornatum ephippiorum, frenorum, clitellarum, equorum, mulorum, camelorum. Ejus adhuc rudis ingentes culeos plenos in Cairo conspeximus, fragmentis sive glebis gemini pugni crassitudine, quorum nonnullis arboris cortex adhuc inhærebat, tenuis, levis & nitidus: & cum ejusmodi cortex interdum inveniatur plusquam palmari amplitudine, ingentem arborem ex qua profluit, esse dicendum est. Plerique æstimarunt Succinum fluidum esse liquorem terrestrem, qui in mare devolvatur, & istuc induratum à ventis in littus reiciatur. Erroneam autem esse hujusmodi opinionem experientia ipsa docet: nam si Succinum in aquâ mergitur, quâ ratione verum id esse poterit quod asserunt? Diligenter igitur perlectis iis quæ veteres de Succino scripserunt, totiesque reperto inhærente cortice, in Dioscori sententiam facile concedimus, qui expressè affirmat gummi arboreum esse, quod vi ferrum ad se trahendi pollet, quemadmodum magnes, si primum fricetur; quod Dioscorus, Theophrastus, & nonnulli alii jam observaverant: idque verum esse comperimus. Pleraque obtinet nomina cum Græca tum Latina, uti Succinum, λυγέριον, Lapis lycis, πτερυγοφόρον.

Bellonium in censura de Succino falli, iam notius est quàm ut multis de eare agendum sit: nam & odor & tota adeò Succini natura bituminosum quidpiam esse, facile evincunt.

Nostræ Professionis in Hierusalem apparatus.

C A P. V T LXXIII.

IN Cairo subsistentes, professionem in Hierusalem adornabamus, & res ad eam necessarias curabamus, conductitia jumenta & annonam nobis comparantes, quemadmodum antè ad professionem in montem Sinai feceramus. Hierosolymitana autem profectio, magis equorum & mulorum quàm camelorum operâ perficitur. Turcæ porrò & Arabes longinquam profectioem æstate suscepturi, tamarindos emunt: magni etenim usus sunt per universum Turcæ dominium, non ad medicamenta paranda, sed ad sedandam sitim, ut singulis annis plus quàm tria millia pondo in Cairo venundari putem.

In eorum Mesquedis elegantia magna vasa è marmore varii generis confecta antiqui operis conspiciuntur, quæ olim ad condienda variorum animalium cadavera usurpasse credimus: nam cum pleraque animalia sacra æstimarent, ea condiebant, & in ejusmodi vasa tanquam in sepulcrum recondebant; homines autem aliter condiebantur, ut antè diximus. Cairi incolæ mentionem facientes Præfectorum qui Sultani tempore vixerunt, Circassos eos nominant, quod admirati sumus, appellationem adeò antiquam & Herodoto notam etiamnum retineri audientes. Cairinus Bassa suam aulam non Arabum aut Ægyptiorum, sed Turcorum more gubernat. Cumque observaverimus qua ratione Dominum de Fumet (qui illum salutandi & ipsi valedicendi causa adiit) exceperit, dignum quod hinc infereretur judicavi. Omnes suos Ianissaros auratis, sericeisque diversorum colorum vestibus eleganter exornatos ordine collocavit, nullis acinacibus aliisve armis accinctos, sed demissis & decussatis manibus; quod indicium est magnæ Turcarum obedientiæ: ad gerendum etenim bellum solummodo arma expetunt. Arabes gestare pugiones solent,

folent, quod Turcæ nondum in usum receperunt : alia tamen tela habent cum pacis tum belli tempore magis utilia, de quibus iam diximus. Comparatis rebus ad profectiorem necessariis, terrestri itinere illam absolvere visum fuit.

Ægyptiacus quidam frutex semper virens, qui rubro colore inficit.

C A P. LXXIV.

DIE Saturni qui fuit XXIX. Octobris anni quadragesimi septimi supra millesimum & quingentesimum, nocte dubia, urbe egressi sumus, & ad Mesquedam quartâ milliariis parte ab urbe distantem concessimus, sub cuius tecto pernoctavimus: unde die Dominica ante lucem discessimus. Ægyptus Nilo inundata nobis ad sinistram erat, in quâ pagos locis editioribus sitos inter palmarum silvas conspiciamus. Observavimus fruticem Alcannam nuncupatum, quem diligenter colunt, atque ex eo egregias cæduas silvulas parant. Latini Arabum interpretes, Ligustrum Latinorum esse arbitrati sunt, sed falluntur; nam dissimiles sunt frutices. Alcanna * in Punicæ mali altitudinem excrescit: sed cæsa, virgulas duntaxat profert, salignorum viminum instar. Magnum adfert quæstum Ægypti incolis: nam ejus folia arida in pollinem terunt, flavo colore inficientem. Hujus pollinis census tam ingens est per eas regiones quæ Turcarum Imperatoris subjacent imperio, ut plus quàm octodena ducatorum millia reddat: invaluit enim ea consuetudo, ut omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem rubro aut flavo, viri autem ungues rubro colore, hoc pulvere inficiant: addito præterea alumine, puerorum utriusque sexus capillos tingunt, equorum juba, pedes & caudas. Ejus regionis mulieres ad formæ decorem multum accedere putant, si ab umbilico infra, etiam coxarum partem flavo colore inficiant, quem ex hoc pulvere concinnare norunt, simulatque ex balneis egrediuntur; quoniam eo tempore color altius penetrat. Illius usus adeo frequens est, ut non modò apud Turcas invaluerit, sed etiam Wallachiam, Russiam, & Bosniam deferatur. Cùm itaque plebs hoc pulvere carere nequeat, necessariò ejus distributio magnum censum præbet: sæpeque accidit ut Alexandrinæ naves eo oneratæ, Constantinopolin devehantur, qui illic venundatur & distribuitur. Cairum egressi, Canalem sequuti sumus Damiatam ducentem. Et quoniam intempestâ nocte discesseramus, ante lucem pervenimus ad viam quæ Sues ducit.

Alcanna Arabum.

* Huius etiam meminisse C. V. Leonhartus Dasylæus, sive Rawwolfius, Lib. 1. cap. 4. sui Hodæporici. Tripoli, inquit, invenitur etiam frutex, nostro in Germania Beynholtz seu Mundholtz, Ligustrum à Latinis appellato, similis, Arabes Alcanna, sive Henne, Græci vulgari lingua, Schenna vocant: ad quos ex Ægypto, præcipuè verò ex Cairo, ubi copiosè provenit, deferuntur. Hunc Turci & Mauritanii, propter florum gratum & suavem odorem, Moscho similem, diligenter in fictilibus vasibus, aut ligneis capsulis alunt, & hieme, ne frigore (valde illi adverso) pereat, in cubiculis aut subterraneis locis servant. Flores sunt pallidi, vel subflavi, nascentes in thyrsis palmarum ferè longo, aliquantulum samentis explicato, ut etiam foliola inter flores nascentia conspiciantur. Ramuli pane flori coloris sunt, qui sat copiosè ad nos adferuntur purgandorum dentium gratiâ: iis enim extrinsecus parte primùm præmansis, tamquam scopulâ aut penicillo dentes lavant & detergent. Cùm porro seriùs, in Augusto videlicet, germinare soleat, nonnulli aquâ rigant, in qua sapa dissoluta; alii radicibus calcem addunt, ut maturius germina & flores proferat. Folia tota hieme permanent, ex quibus in pollinem redactis, & citriorum succo exceptis, ungues & infantium capillos, festis diebus, rubro colore, ut etiam equorum iuba & caudas, tingunt. Viridis est is pulvis, & adeo vulgaris apud eos ejus usus, ut ubique in foris culei eo pleni venum exponantur, imò naves eo onustæ ex Ægypto & Africa per Turcarum Imperatoris ditionem distribuendum evehant; illo magnum vectigal singulis annis ex eo commercio accipiente. Ex huius radicibus usûs parant Arabes suum spodium, cuius Avicenna 17. cap. meminisse. Quia cum ita sint, hunc peregrinum

MM 2

fruticosa

fruticem (cuius Salomo primo Cantorum meminit) Cypro Dioscoridis convenire aſſimo. Haſſenus Daſilycus.

Ceterum, licet adeo luculentam huius fruticis deſcriptionem ipſe dederit, ad pleniorẽ tamen eius cognitionem conſequendam, fruticis etiam iconem ex Daſilyci Lib. III. deſumptam Lectori oculis ſubiicere libuit.

*Plurimi Aegypti pagi, ſecundum viam
qua Hieruſalem ducit, ſiti.*

CAPVT LXXV.

PER latè patentẽs mollis arenæ campos iter fecimus, in quibus ruſtici Citrulli genus colebant, tanti in Cairo uſus, ut toto Septembri & Octobri ſingulis diebus cameli huiusmodi fruſtu onuſti adveniant. Quæſtuofus eſt, nam nullo negotio provenit præſertim per Nili inundationem. Avicenna & Serapio Bategam nominarunt: nunc Aegyptii Copus appellant. Plerique in huius nomenclatura hallucinati ſunt, falſo Anguriam nuncupantes: nam Anguria cucumerem ſignificat. In tantam interdum amplitudinem excreſcit, ut quatuor aut ſex camelum, unicus, hominem onerare queant. Eo die in apertâ planicie pernoſtavimus: poſtridie verò in amplũ pagum pervenimus nomine Cauq, ubi ſubiſtendum fuit, ad annonam neceſſariam comparandam (per ſterilia enim loca faciendum erat iter) orizam, piſa, fabas, ova, poma, pira, uvas, dactylos, ficus. Vix alia herba per eas arenofas ſolitudines naſcitur quàm Hyoſcyamus niger, agros ſua viriditate veſtiens. Tardè ex Cauq digreſſi, tota nocte iter fecimus, donec in pagum Cataro, editiore loco, non procul à Nilo ſitum veniremus. Suam quadrageſimam tum celebrabant: propterea ſtagia turrium ſuorum templorum aut Meſguedarum, undiq. obſita erant accenſis lampadibus totâ nocte ardentibus: qui mos per-univerſam Turcæ ditionem ubi Mahumetiſtæ viuunt, obſervatur. Arabicarum porro Meſguedarum turriculæ à Turcicis differunt, quòd Arabicæ triplicem, Turcicæ unicam contignationem habeant. Eorum quadrageſimæ menſe lunari durant: jejunium celebrantes, cibo & potu abſtinent in obſcuram noctem, donec ſtellarum ſplendorem conſpiciant: deinde totâ nocte compotatiunculis indulgent. Cataro magnitudine reſpondet Cauq, palmæque arboribus cingitur: elegantes iſtæ coluntur horti, ob aquæ commoditatem; cuius rei cauſa celebris eſt pagus. Uteriùs deinde progreſſi ad alium pagum nomine Bilbez, ubi ſumpto prandio, reliquo die ſubiſtitimus; cum æſtus vitandi cauſa, tum ut jumentorum quieti conſuleremus: ibi autem victui neceſſaria in foro perinde atque in Cauq invenimus. Inde digreſſi, & inter Orientem ac Septentrionem tendentes, à dextris præter ſterilem planiciem nihil conſpicebamus; ad ſiniſtram verò offerebat feſe regio quæ à Nilo inundata, fertilis & culta eſt, plurimis pagis abundans, Palmarumque & Sycomororum ſilvis. Magnos Gazellarum per eam planitiem oberrantium greges invenimus; eoque veſpere tertiam ſtationem à noſtro ex Cairo diſceſſu conſecimus.

Admirabile difficileq. iter inter Cairum & Hieruſalem.

CAPVT LXXVI.

DIE Martis omnium Sanctorum nomini ſacro, ad Salatiam uſque pagum progreſſi, toto deinde die quievimus. Huius pagi, licet admodum celebris, ædificia ex Palmarum duntaxat ramis in ipſum arboris truncum inclinatis conſtant: ſunt præterea nonnullæ ædiculæ nullius momenti. Incolæ quadrata quædam loca harundinibus ſepiunt, ad gallinas, anſeres & anates coërcendas. Nos iſtæ camelos, deinde capreolos, gallinas, ova, hordeum, panem, vinum, & alia victui neceſſaria venalia reperimus. Quoniam porro emetienda erat ampla planities & latronibus infeſta, decem Arabes probè armatos conduximus, qui comites eſſent, licet Ianiſſaros haberemus: Arabes autem longas ſariſſas tametſi equites in humeris geſtare ſolent. A Salatia quinque horis integris fecimus iter per incultam planitiem, nihilque conſpeximus præter Tamarices & Rhamni genus rubentibus baccis, cum qui in Græciâ naſcitur, nigris baccis ſit præditus. Eatenus nihil aquæ contuleramus; cum in ſingulis pagis aquam invenerimus: illo verò die utres aquâ implere coacti ſumus; quia ejus eſt penuria quæ nobis gradiendum erat. Ter eo die Nili alveum tranſivimus, aquâ ad equorum cingula pertingente, quæ amara & falſa eſt, quoniam marinæ permiscetur. Latos etiam pontes invenimus, ſed non admodum longos. Salſos igitur rivos prætergreſſi, ad Carabaſſara rudera ſubſtitimus, ad noctem iſtæ traducendam. Subſequens dies nobis difficilior obtigit quàm ſperaveramus, quòd per mollem, cedentem, mobilemque arenam iter faciendum eſſet. Ea de cauſa agalones equorum

equorum & mulorum suffragines pannis involvere & munire necesse est, alioqui mutuo allisu atterendos. Arenosa planicie emensa, ad vallem accessimus, in qua paucas Palmas conspeximus, juxta puteum, subdulcem aquam continentem, cujus potu Caravanna usa est: ea autem versatili rotâeducta, ut in Ægypto. Sub vesperam in pagum Belba appulimus, Castellum nimirum quadrangulâ formâ, in Palmiræ regione (quæ haud procul à Mediterraneo mari abest) situm, inter Ægyptum & Syriam, bidui à Salatia itinere. Hujus muri admodum debiles, quæque insunt ædificia, vitulorum stabulis vix sunt majora: regio admodum sterilis & arenosa est, alioqui Palmarum silvis abundans, attamen pleraque victui necessaria istic invenimus. Eius regionis incolæ macilenti sunt, fusci, & sole adusti, qui Turcorum more humi non sedent cruribus decussatis, ut Gallia sartores facere solent, sed ut Arabes incurvati, summis pedibus terræ infixis, insident suis calcaneis; totosque interdum dies cum in modum sedendo traducunt, nec magis defatigantur quam nos scabellis insidentes: nam cum à teneris assueverint, nullam molestiam illis præbet ea sessio: deinde cum eorum regio arenosa sit, vestes conspurcarent si Turcarum more sederent. Arabes, Armenii, Turcæ, maximâ ex parte suas interulas cæruleo colore infectas habent, raroque albas gestant: pediculis tamen non scitent, quia sæpe balneas adeunt, ubi eluuntur & mundantur. Arabes humi cubant, substratis duntaxat storiis ex harundinibus vel palmarum foliis contextis, nec lintheaminum usum norunt. Exspectabat nos Caravanna quædam quæ Hierosolymam proficiscebatur, apud puteum in planicie situm, binis à Belba miliaribus distantem, cujus aqua nitrosa erat, nam circumjacens locus etiam nitrosus: alterius tamen penuriâ eam bibimus. Media nocte Caravanna discessit, nos post tres horas dumtaxat subsequuti. Secundum mare mediterraneum, ad sinistram relictum, diu iter facientes, rectâ ad Orientem tendebamus, nonnihil properantes ut Caravannam adsequeremur, quam ad vesperam comitati sumus, & ad maris littus paululum substitimus: deinde ad quartam miliaris partem progressi, inter binos arenæ mobilis tumulos fodimus ad dimidiâ orgyæ altitudinem, dulcemque aquam invenimus, sed turbidam, & albescentem, qua nostras lagenas & utres implevimus, Sinai montibus ad dextram jam nobis apparentibus. Qui porro rectâ profectionem ex Cairo versus Hierusalem instituunt, neque Belbam neque Salatiam adveniunt, sed alia via pergunt, cibos & aquam in totam profectionem circumferentes. Nos autem qua diximus via progressi sumus, ob Nili & pagorum commoditatem; Ambrosiam, Thapsiam, Libanotidis species, Tamarices atque Apocynon in aperta planicie nascentes reperientes.

Nitrum: Cancer quidam exiguus miranda natura.

C A P. LXXVII.

TOTO illo die sub nostris tentoriis traducto, Caravannam sequuti sumus, aliamque planiciem ingressi, quæ per sex horarum spacium duravit, sub lucem, in depressiorem planiciem descendimus Nitro omnino obsitam, in quo equi & cameli pedum vestigia imprimebant: atque initio propter splendorem, salem esse arbitrabamur: nec facile agnovissemus, nisi antea in Cairo id fuisset conspectum. Non est autem Sal petra: nam Nitrum naturale est, iisque notis quas veteres tradiderunt dignoscendum, nempe ut ustum multos cineres relinquat; Sal verò petra: nullos. Per eam planiciem ad dimidium ferè miliare progressi, paulo ulterius mare attigimus, secundum cujus littus diu fecimus iter, & frequentes Galei, caniculæque marinæ in littore pascentes nobis conspectæ fuere. Istic etiam peculiaris quidam Cancer, & admiranda naturæ: nam media æstate, summisque solis ardoribus, catervatim mare egressus, per littus vagatur, ad tres balistæ jactus per arenam excurrens tanta celeritate, ut vix assequi liceat, cum tamen pusillæ castanæ magnitudinem non excedat: & integro die per summos solis æstus in sicco versatus, noctu in mare sese recondit. Aristoteles Cancrum cursorum nominat: plerique autem falluntur qui inter cetaceos pisces reponunt, & Dromonem, hoc est Cursoré appellant; nam, ut dixi, pusillus est, ejusque amplam descriptionem lib. 2. de Piscibus dedimus. Noctes tota hac nostra profectione nunquam adeò obscuræ fuerunt, quin obvia quæque conspiceremus. Ea nocte cum paululum à Caravanna secessissemus, Sangiacus quidam Hierosolymam proficiscens, tumultu quendam excitavit, fingens adesse Arabes. Quo nuncio non magnopere commoti sumus: Ianissari enim qui Dominum de Fumet comitabantur, animosi & bene instructi erant. Diu ante lucem discedentes Mediterranei maris Littus reliquimus, atq. claro mane quorundam Iudæorû gratia, qui in turbâ erant, Caravanna & Sangiacus substiterunt, munere enim ab illis donatus, ut eos exspectaret. Atq. illi quidè astute Veneris die sub vesperam

longius progressi erant, ut postridie quiescere possent: consuetudo enim apud illos est, ne die Sabbathi ullam operam faciant. Nos verò ipso Sabbathi die præcessimus, in Carbassara muris cinctum, atque castelli in modum exstructum, divertentes, apud magnum pagum, in quo victui necessaria coëmimus; illoque vespere uberiores glebam invenire coëpimus, deferente nos arenâ. Istic Smyrniū copiose nascitur, Ambrosia, Alga tertia, Anchusa & Ligusticum. Inter Cairum & eum locum nullas alias arbores conspeximus, præter Palmas & lanigetas, quarum mala sive fructus delicatâ tenuique lanâ pleni sunt, ut antè meminimus.

Arbores, aves, aliæque res singulares in Palæstina nascentes.

C A P. LXXVIII.

SED ante quàm in Carbassara perveniremus, in editiore colliculo, Balanum myrepficam invenimus, præ iis quæ in Arabia nascuntur vastam admodum, Betulæ parem, sub quâ magna Smyrni quantitas nascebatur, semine, uti Coriandrum, rotundo & valde odorato. Car-bassara vicini è longinquo conspeximus virentes quasdam arbores, initio nobis ignotas: sed observatis earum ramis confertim in summo nascentibus, valde frondosis, & elegantem umbram præbentibus, crasso præterea ipsarum caudice, Sycomoros esse deprehendimus serie quadam in planicie dispositas, veluti apud nos Juglandes. Circa Car-bassaræ porrò puteum aderant arbores Græcis Oenoplæ nuncupatæ, ab aliis Napeca. Est autem illud Car-bassara limes & initium fertilioris soli Palæstinæ. Istorum verò diversiorum sive Car-bassara cum per Ægyptum tum per Syriam portæ ferreæ sunt, arcamque continent, propugnaculum in medio habentem, quo se viatores conferunt: intra muros parte interiore porticus sunt, sub quas noctu se recipere licet pluvio tempore, atque etiam propter æstum de die. Tota nocte conclusi fuimus in eo Car-bassara, excubias agentes, prædonum Arabum causa, quos non procul abesse, relatum nobis fuerat. Caravanna à nobis relicta, tota nocte iter fecit, & ante lucem nos prævertit; commodè enim vel ex longinquo exaudire potuimus: eam ob causam illico ad eam subsequendam nos comparavimus. Nam consuetudinem hanc habent, ut si quis Sangiacus, vel Caravanna aliqua numerosa iter facit, campanam satis crassam cameli alicujus collo appendant, quæ è longinquo exaudiri possit, ad commonefaciendum universum comitatum. Turcici proceres perinde lecticâ vehuntur ac in Europâ; quam muli non gestent, verùm cameli. Inter Gazara, quæ prima urbs est provinciæ * Ægypti, & Belba, agros desertos invenimus ob murium & soricum abundantiam: quos nisi devorarent aves Percnopteri ab Aristotele nuncupatæ, à Gallis verò *Boudrees*, naturæ instinctu catervatim eò advolantes, nullam sementem possent facere incolæ, quin statim absumeretur. Provenit istic Scilla, Thapsia, Ferula, Polium, Hastula regia. Deinde iter fecimus per agros, frumento, leguminibus, & fructiferis arboribus bene excultos. Sepes possessiones separantes, Rhamno & Halymo constant, in quibus volitantes observavimus Colluriones, *Pies griesches* Gallis nuncupatas, quæ mures vorant perinde ac tinnunculi. Vidimus etiam prætervolantes multos Vultures, aliasque aves carnivoras, quales suprâ commemoravimus Accipitres Ægyptios: quidam è nostro comitatu Pelicanos appellabant, quòd forma similes essent iis quos sanguine suos pullos alentes depictos viderant. Quia verò molestiam nobis exhibuit inquisitio quænam avis Pelicani nomine donanda esset, asserere non dubitamus, pro Pelicano sumendam esse eam quæ gemino ventriculo prædita est, alia appellatione Onocrotalum dictam: ab Alberto non sine errore Ossifragum; cum Ossifragus is sit qui à Græcis Phinis vocatur: quod vocabulum multis ansam præbuit varia de Phœnice commemorandi, ave longè tamen diversa à Latinorum Ossifraga, quam nido incumbentem pingunt, pectusque rostro aperientem ad pullos suo sanguine alendum, ut ex historia Phinis ab Aristotele prodita, apparet; quem sequutus Plinius, Ossifragam describens, omnia illi attribuit quæ Aristoteles suo Phini: Aquilâ esse majorem, & proximum ei genus, aduncis unguibus, & carnivoram, colore ex cinereo albicante; hebetè oculorum acie præditam, benignam, pullos Aquilæ ejectos excipientem, & educantem donec ad volandum apti sint.

Cognita est Gallis avis, quam appellatione Phini sive Latinorum Ossifragæ convenienti nominant *Offraye*, cum Ossifraga non sit, nec tali nomine dici debeat, sed *Haliaetus*, quintum Aquilarum genus, circa flumina & stagna versans, librans sese ex alto, & præceps in pisces ruens, discussis pectore aquis eos rapiens. Quatuor integris horis per apertam planiciem arboribusque liberam equitavimus: tandemque Gazaram, primam
quam

quam in Iudæâ invenimus urbem pervenientes, in horto quodam urbi vicino sub Palmâ tentoria fiximus.

* *Ægypti, imò potius Palaestina; qua veteribus, ut verisimile est, Gaza dicta fuit: sed & ipse Bellonius ad huius capiti caicem Gazaram in Iudæa locat.*

Urbs Gazara.

CAP. LXXIX.

GAZARA muris non est cincta, sed veterem habet arcem quadrangulam in colle sitam, infirmam, cui præest Sangiacus. Solum circa Gazaram fertile est, abundatque ficibus, oleis, ziziphis, malis, punicis, & vitibus. Alit etiam nonnullas palmas, sed cujus fructus serè maturatur, regio etenim frigidior est. Iam ante trimestre, dactyli in Ægypto & Arabiâ maturuerant, Gazaræ verò adhuc virebant. Istic invenitur lacerti nigri genus Stellio dictum, mustelæ serè magnitudine, tumidâ alvo & crasso capite, in Iudæa & Syria etiam frequens. Conspeximus præterea avem mea opinione reliquas cantus suavitate superantem, quam veteres Venaticam avem appellasse arbitramur. Sturno paulo major est, albo ventre, & dorso cinereo, ut Molliceps, *Gros bec* nobis dictus, cauda nigra, alasque ut in pica superante, Pici Martii in modum volans.

Omnis generis edulia in Gazara invenimus, panem, vinum, gallinas, ova. Incolæ Gazaræ, Græci, Turcæ, & Arabes vineta sua diligenter colunt. Istic hæsimus usque ad noctis crepusculum, deinde totâ nocte per elegantes planicies iter fecimus Ramam versus: Postridie verò mane pagos in colliculis sitos secundum agros omni tritici genere instructos vidimus rectâ à meridie ad Septentrionem tendentes: & quoniam Euro auster vehementer flabat, marinorum fluctuum murmur exaudiebamus (non procul enim à mari aberamus) & magnas Onocrotalorum turmas eò volantes conspiciebamus. Oenopia sive Napeca Pyri altitudinem attingit, fructumque fert silvestribus Malis æqualem, & adeò similem ut vix dignosci queat, sapore dulci cum grata quadam aciditate juncto, nucleuni continentem, oliuæ nucleo parem. Ægyptus, Syria, & Armenia hac arbore abundant, qua Græcia imò verò tota etiam Europa caret: perpetuâ fronde viret: eam ob causam libro de arboribus sempiternâ fronde virentibus ejus * icon reponetur. Repperimus in itinere planiciem sacchariferis arundinibus & colocasia excultam, quam aqua ex puteo hausta rigabant. Inde Ramam pervenimus, ubi reliquo die hæsimus.

* *Istam Oenopia iconem nondum conspicerè licuit, in commentario Bellonii de Coniferis & sempiterna fronde virentibus arboribus, cuius quidem exemplaria mihi hæcenus videre contigit. Sed C.V. Prosper Alpinus, eius historiam cum icone Lib. de Plantis Ægypti exhibuit, & ego cap. XIX, Lib. I. Plantarum Historia illam exhibeo.*

Urbs Rama.

CAP. V. LXXX.

AMPLA olim fuit urbs Rama, ut ex ruderibus appâret: nam cisternæ & fornices quæ etiamnum supersunt, majores sunt Alexandrinis, licet non adeò frequentes. Sita est solo pingui & fœcundo: quia verò adeò rari sunt incolæ, ut vix decem ædes inhabitentur, agri magnâ ex parte deserti manent: seruntur tamen frumentum, hordeum, legumina, & pauca vites: istic venalia reperimus carnes, panem, vinum, & alia edulia. Potior incolarum pars Græci sunt. Acaciæ alterum genus copiosè ibi provenit, atque alius frutex spinosus, quem à veteribus non descriptum arbitramur, suspicamur tamen Myrrhæ arborem esse: contorto est caudice, denso, horrentibusque spinis obfuso, folia habens Acaciæ similia, sed paullo majora. Rama ante lucem digressi, per pingua arva iter fecimus, in quibus frumentum facillè nasceretur: sed incolæ de suo commodo parum solliciti, segniter admodum terram colunt. Sub auroram valles montanorum Hierusalem ingressi sumus; in quibus longiùs progressi, montiumque præcipitiis utrimque conclusi, quosdam Arabes hinc inde è tumulis descendentes, strepitumque facientes invenimus, qui statim nobis conspectis, pecunias exposcentes, simulârunt sese nos adoriri velle: commonefacti autem tales nebulones exteros expilare solere, si superiores sint, eos contempsimus; Prætexentes autem sibi regionis tutelam ab Imperatore Turcarum commissam, exiguâ pecuniæ summâ donati fuerunt: tametsi nos aggredi non ausi fuissent: nam præter ordinarium comitatum, Dominus de Fumet in Gazara alios decem Ianissaros sibi adjunxerat, permissu Sangiaci illius urbis. Sed illi etiam adeò versuti sunt, ut peregrinos (si numero se potiores & ipsis resistere posse, animadvertant) nunquam adoriantur.

Hierusalem in montanis sita.

CAP. LXXXI.

ADEO abundant hæc montana omni arborum genere, silvestribusque & aromaticis herbis, ut monti Idæ in Creta comparari possint, cui etiam temperamento & aliis dotibus respondent. Excolitur terra in ipsis scopulis scalarum in modum: unde cognosci potest veterum Iudæorum diligentia & industria, qui solum alioqui petrosum & sterile, culturâ fructibus abundans reddiderunt. Similis diligentia observatur veterum Græcorum qui Ægæi maris insulas habitaverunt: quarum plurimas conspeximus nunc desertas, & vix centum incolas alentes, in quibus olim plures quam sexies milleni vivere potuerunt, ut apparet ex tumulis & collibus, qui antiquitus ex firma materia per scalas exædificati fuerunt, ad retinendam terram ne per præcipitia devolveretur, & in ea stirpes nasci possent. Insulæ Ceos, Milos, Andros, Naxos, Paros, & pleræque aliæ, eâ diligentia à veteribus Græcis fuerunt excultæ, ut uberiores redderentur planis locis. Sic etiam Iudæi cum solum haberent sterile, uti dixi, & ad alendas vites aliosque fructus ineptum, magno labore & sumtu fecundos reddiderant colles, ut apparet ex structuris quæ nunc etiam permanent, veteremque majestatem quodammodo resipiunt. Arbores sponte in illis montibus nascentes sunt Adrachne, Picea, Aria, Ilex, Terebinthus, Lentiscus: plantæ, Cistus, Ledon, Thymbra, Smilax aspera, Maron, Origanum Heracleoticum, Tragoriganum, Salvia, Stachys, Ruta silvestris, Trifolium Asphaltites, Cyclaminus, Umbilicus sive Cotyledon, Thymus, Hyssopus silvestris, à nostra domestica differens, quæ tamen Cretæ ignota est. Montium pars quæ ad Occidentem vergit, vitium aliarumque fructiferarum arborum, ut olearum, ficuum, malorum puniceorum opulentissima est, si cum aliis quæ silvestres duntaxat arbores gignunt, conferas.

Brevis itineris inter Cairum & Hierusalem supputatio.

CAP. LXXXII.

Ex nostri itineris supputatione liquet, Cairum novem duntaxat, aut ad summum decem dierum itinere ab Hierusalem distare. Verum quidem est nos utcumque properasse: nam die Sabbathi, vigesima nona Octobris, Cairo discessimus, & die Martis, octava Novembris, Hierusalem pervenimus. Quatuor milliariis per montana confectis, fontem ad cuiusdam templi rudera invenimus, quod Monasterium Christianorum Latinorum olim fuisse credimus, ut ex picturis & muri vestigiis conicere licet. Istic sumto prandio, in Hierusalem pernoctavimus. Peregrini eò advenientes hospitio excipiuntur pro ea quam profitentur religione. Nam si Romanæ Ecclesiæ ceremonias sequuntur, quos illi Latinos appellant, apud Franciscanos extra urbem in monte Sion excipiuntur: si Græcos ritus amplectuntur, concedunt ad Caloieros Græcos in urbe apud sepulchrum habitantes: si ex provinciis Presbyteri Ioannis, apud monachos Indos locum habent: sic & reliquæ nationes Christianam religionem profitentes, Georgiani & Armenii. Franciscani plerumque sunt triginta aut quadraginta numero è variis nationibus, sed tamen magnâ ex parte Itali. Peregrinos per omnia Hierosolymitani territorii loca sacra deducere solent: eam ob causam interpretem quem ipsi Droguement appellant, suis sumtibus alunt, Turcicam, Arabicam, Græcam, Italicam, & alias linguas callentem, ut sermonem cum incolis conferre, peregrinorum nomine respondere, & illos per omnia loca sacra deducere queat. Singulis noctibus excubias agunt Franciscani, mutatis in singulas horas personis, supra muros stantibus; quoniam eorum monasterium extra urbem cum sit, sibi metuunt à latronibus Arabibus: nam licet monasterii muri sint admodum alti, ne tamen incolæ ejus regionis ipsos adoriantur, formidant.

Succincta descriptio sacrorum locorum Hierusalem.

CAPUT LXXXIII.

VICINA Hierusalem regio, præsertim urbi proxima, bene culta est. Vineta diligenter excultæ. Nascuntur istic mali, amygdalæ, ficus, & oleæ multum olei reddentes: habent autem oleæ peculiarem notam qua à reliquis differunt; nam viscum quod eis innascitur, rubris baccis est præditum, magno incolarum damno, quoniam sterile.

riles oleas reddit. Sumtus à Franciscanis facti, ex Latinorum, quos vocant, provinciis subministrantur: designatas enim habent suas eleemosynas variis Europæ locis, ab ejus ordinis præfectis, Gardianos appellant, collectas, præsertim autem in Cypro, Gallia & Italia. Nobis referrebant, se ex Germania & Anglia solere accipere, sed nihil ad illos nunc inde deferri. Nullus in Hierusalem Latinorum monachorum alius est ordo quàm Franciscanorum. Postridie illorum nonnulli diluculò nos deduxerunt ad loca circa Hierusalem sacra. monasterium egressis, demonstratus nobis primùm omnium locus in quo Christus cum discipulis cænam celebravit: Turcæ eum Franciscanis ademerant, Mesguedamque Mahometi consecrârant: sed Dominus de Aramont illis restitui curavit, vicinus enim est eorum monasterio. Longiùs à monasterio digressis, locum demonstrarunt, urbis portæ contiguum, ubi Iudæorum, ne discipuli Divæ virginis corpus efferrent, prohibere volentium, brachia riguerunt; deinde murum urbis sequentes, apud vallem Iosaphat alium ubi D. Petrus abnegato Christo ploravit. Secundum eum murum est templum virginum, in urbis angulo situm, nunc Turcarum Mesgueda. Paulo infrà in eodem angulo conspicitur triangularis lapis, quem aiunt esse, cujus in sacrâ paginâ Psalmus mentionem facit, *Lapidem quem reprobaverunt edificantes*. Inde descendentes in vallem Iosaphat, torrentem Cedron transivimus, lapidis jactu ab urbe distantem, aquâ alioqui carentem, nisi pluvio tempore: istic lapis in quo impressa sunt Christi pedum vestigia, cum è ponte decideret: huic contigua duo sunt sepulchra in rupe incisa pyramidis in morem; plerique Esaiæ & Hieremix esse arbitrantur. Collem conscendentes, arboris è qua Iudas se suspendit, locum vidimus. Circumdato colle, ut urbs nobis amplius non appareret, sacellum dirutum conspeximus, quod Magdalenæ ædes fuisse perhibent: & juxta illud, lapidem, cui insedisit Christus dicitur, de suscitando Lazaro cum illâ verba faciens, vix quartâ miliaris parte abs Hierusalem distantem. Paulo ulteriùs est exiguus pagus in quo sepulchrum Lazari à Christo excitati: sed ut conspiciere possemus, in fornicem quandam instar cubiculi amplam & firma materie exstructam descendendum fuit, in qua tumulus, altaris altitudine, in quo peregrini sæpe Missam cani curant. Inde digressi, & Hierusalem repetentes, locum in quo Sycomorus, cui maledixit Christus, vidimus: ea pars Bethania nominatur. Versus Bethphage conscendentes per aspera & confragosa loca, ad dextram defleximus quâ ad Oliveti montem iter est: atque hac ratione summa semper petentes, longè vicinos limites prospicere poteramus, quoniam cellissimo circa Hierusalem loco consistebamus. Transivimus deinde quâ Christus ingressus est Hierosolymam, & ubi conscendit asinam, quam dissolvi & cum suo pullo adduci imperaverat. In edito isto loco consistentibus, & ad Meridiem obversis, plana Hiericho, mareque mortuum (alio nomine Asphaltites dictum, ubi Sodomæ & Gomorrhæ absorptæ) apparebant: deinde ad sinistram, ex eodem monte nobis ostendebant Franciscani locum in quo Discipuli multa ediderunt. In colle Oliveti stantes, commodè urbem Hierusalem perspiciebamus, ex editiore nimirum loco quàm ipsa urbs. Inde per eum locum iter fecimus, ubi Christus dixit, *Va tibi Hierusalem*.

Divæ virginis sepulchrum in valle Iosaphat.

CAPVT LXXXIV.

SACELLVM est in summo Oliveti monte à Christianis fabricatum, in quo conspicitur vestigium unius pedis Christi saxo impressum, cum à resurrectione in cælum conscendit: alterum autem translatum ferunt in regionem Latinorum. Alius est tumulus, æqualis altitudinis, in quo aliud sacellum omnino ruinosum. Redeuntes Hierosolymam, atque descendentes per montis Oliveti radices, semitam transivimus in qua D. Paulus sedebat, cum D. Stephanus lapidaretur: deinde inferiùs tres lapides vidimus, in quibus obdormierunt discipuli Christo orante: item ubi Christus captus fuit, & D. Petrus Malcho aurem abscidit. Hæc verò omnia loca secundo aut tertio lapidis jactu ab invicem distant. Regressi per pontem Torrentis Cedron, conspeximus in valle Iosaphat locum, in quo Christum sanguinem & aquam sudasse aiunt, atq. hîc sacellum exstructum. Ad hujus latus, tumulus est D. Virginis & D. Annæ; est autem hic tumulus subterranea fornix è magnis complanatisque saxis exstructa, atque crassis lapideis columnis fulta: lati sunt gradus scalæ per quam descendendum est: est enim sacellum sub terrâ, Helenæ Constantini matris iussu, ut putatur, exstructum. Vallem Iosaphat egressis, & ad Portam auream tendentibus, demonstratum est quâ Romani, urbe à Vespasiano & Tito obsessâ, murum perfregerunt, & urbe potiti sunt. Quâ verò Christus Hierosolymam ingressus est, Porta aurea est; quam quia clausam invenimus, murum usque ad montem Sion circuiimus.

Omnia

Omnia igitur prædicta loca ante meridiem conspeximus; breve enim erat iter. Reliquum diem impendimus visitandis Monasterio vicinis locis; nempe eo qui multis specubus abundat, in quibus cadavera imposita viginti quatuor horarum spatio absumuntur. Paulo infra probatica piscina est, vallem Iosaphat irrigans. Inde ad Sepulchrum Domini ivimus, in urbis magno templo situm, quod Helena Constantini mater exstrui curavit. Novem autem ducati persolvendi, cuilibet sepulchrum ingredi volenti; nemo etenim sive dives, sive pauper, immunis à solutione est. Nam qui tributum illud in censu habet, octo ducatorum millia Turcarum Imperatori pendet: hinc fit ut publicani isti à peregrinis numeros extorqueant, alioqui ab ingressu prohibitori. Franciscani verò & Caloieri Græci, aliorumque Christianæ professionis ordinum viri, sine precio ingredi & egredi possunt. Turcæ magnâ cum reverentiâ illud tuentur, & cum veneratione ingrediuntur. Istam pecuniæ summam imposuisse dicuntur Pisani, cum urbs Hierosolyma sub illorum esset imperio, atque ab eo tempore conservatam esse hanc extorquendæ pecuniæ consuetudinem.

Christi Domini nostri sepulchrum; & Hierosolyma rudera.

C A P V T L X X X V .

HI E R O S O L Y M A paucis ab hinc annis novis & præaltis muris cincta est, sed infirmis, quæque bombardarum impetum minimè ferre possent. Plana sunt ædium tecta, officinæ in primariis plateis fornicatæ, ut in Alexandria: licet inæqualis sit comparatio. Nam Hierosolymorum fornices ex quadrato lapide superbè exstructæ sunt, quæ nonnullis adhuc locis persistunt ab eo tempore quo Iudæi merum istuc imperium obtinebant. Aromatari Hierosolymitani, varias, ut Cairini, linguas callent. Christianæ religionis populi Hierosolymam ablegare solent homines, qui in urbe apud sepulchrum habitent, plures vel pauciores, pro regionis ratione: hinc fit ut duodecim varia & inter se differentia Christianæ religionis idiomata numerentur: verumtamen octona duntaxat comperimus; videlicet nationis Latinæ, ab ipsis Franke appellatæ, quæ reliquis antecellens, omnes comprehendit Romanæ Ecclesiæ obedientes; deinde Græcæ, illis Romæos dictæ, quæ Papæ mandatis non pareat, sed suos Patriarchas peculiare habet: tertiæ Armeniæ, cujus ritus ad nostros magis accedunt quàm Græcorum: deinde aliarum consequenter, ut Iacobitarum, illius regionis quæ à D. Iacobo Majore ad fidem conversa est: Georgianorum, qui suis legibus reguntur, vicini Persis; eorumque limites extenduntur in Indiam usque Orientalem; à nemine subjugati, & nemini parentes: Christianorum qui à cingulo denominationem sumserunt, Coctique cognominantur, & à Divo Thomâ ad Christianam fidem sunt conversi: Indorum, qui ex Presbyteri Ioannis regione missi, Abyssini appellantur, admodum nigri, sed minus Æthiopibus, tribus adustionibus, quia igne baptizati sunt, insigniti, unâ supra nasum inter oculos, reliquis duabus ad tempora, & circumcisi: Nestoriansium & Maronitarum, qui non differunt ab Arabibus. Singulæ istæ nationes peculiare habent sacellum, quoniam in quibusdam articulis inter sese differunt, atque aluntur pecuniis quas Principes singularum provinciarum illis mittunt. Græcis Chorum templi obtinentibus, Calvariæ custodia demandata. Latinis Sepulchri custodia commissa. Hujus Sepulchri templum (quod comprehendit totum Calvariæ locum, in plano situm, non in monte, ut plerique existimant) sublime est, & rotunda forma: in alto apertum, quæ recipit lumen. In hujus rotunditatis centro est Sepulchrum Domini, conclusum sacello quodam fornice rotunda ex solido marmore constante, tecto. Præfectus sive Gardianus Franciscanorum in monte Sion, præbere solet diploma peregrinis qui ab alio missi sunt, sive testimoniales litteras, quæ fidem faciant eos istuc fuisse, continentes sigillatim alia pleraque, quæ brevitatis causâ prætermisimus.

Desertum in quo tentatus fuit Christus; & Jordanis fluvius.

C A P V T L X X X V I .

EX P E D I T I S nostris equis, ut postridie ad flumen Iordanem proficisceremur, sub oleis extra urbem noctem traduximus, & ante lucem inter Orientem & Meridiem tendentes, polum arcticum ad sinistram relinquebamus. Summo diluculo ante quàm plana Hiericho ingrederemur, Camelorum turmam procul conspeximus Myrobalani citrini folia depascentium ad sinistram: unde plerique ex nostro comitatu magno metu affecti fuere, Arabes, qui nobis insidiarentur, esse existimantes: imò ipsos Ianissaros, quos

quos Sangiacus Domino de Fumet addiderat, tantus metus occupavit, ut confisterent, suo idiomate dicentes, Arabes de nostro adventu fuere admoniti: atque animi vilitate correpti, ignem quem in sclopetorum funibus gestabant, exstinxerunt, ut cum Arabes advenirent, tali signo intelligerent se non voluisse illis resistere, & solos Christianos adorarentur. Sed Dominus de Fumet, magni vir animi, (in cujus comitatu sex generosi nobiles Galli, ex familiis videlicet de Rostin, de saint Aubin in Picardia, de Perdigal in Vasconia, du Val, atque alii plurimi, ipsius præterea familia, in qua erat Iustus Tenellus, vir litteratus, quem Rex Franciscus I. scientiarum restaurator, illi adjunxerat, ut Græcos codices perquireret, habentes singuli suas bombardas) primus ex equo desivit, omnibus qui in ipsius comitatu erant, sequi iussis. Ianissari tamen in plana nondum descendere audebant, sed in monte subsistentes, rei exitum expectabant. Nos verò confecto multo itinere, equos denuò conscendimus: tum demum Ianissari animadvertentes nullum subesse periculum, in plana descenderunt, & nos subsequuti sunt, postquam intellexerunt camelos in planicie pascentes duntaxat fuisse, qui talem illis metum incussissent. Tandem pervenimus in pagum, ubi aliquando Hiericho fuit, nunc verò turris quædam quadrangula superest, columbario vix firmior. Stirpes per hanc planiciem nascentes, in memoriam revocârunt pusillam illam plantam, quam nonnulli impostores monachi Rosam Hierichontis appellârunt, quæ radice aquæ impositâ sese explicans, satis tolerabilis imposturæ prætextum dedit, ut admirationem spectantibus inducerent, affirmantes eam in vigiliâ Nativitatis Dominicæ duntaxat aperiri, vel mulieribus partus difficultate laborantibus. Qui illius naturam ignorantes, alio tempore non posse aperiri existimant, falluntur. Argumentum sumserunt ex sacra scriptura, quæ habet: *Sicut plantatio rosæ in Hiericho*: cum tamen de vulgari rosâ rubra sive carnei coloris sit intelligendum. Nam hæc apud Hiericho non nascitur; sed in Arabia, deserto maris rubri littore per arenas nascentem jam observaveramus. Non minus hallucinati sunt alii, qui illius iconem pro amomo exhibuerunt, cum nihil sit minus. Hiericho planicies undique montibus cinctâ est: hanc, quæ Meridiem spectat, alluit mare mortuum, nullum habens exitum, sed sub terra sese exonerans. Ad Septentrionem obversâ, regionem videbamus ubi Iordanis mediam Hierichontis planiciem secans, exoritur: Ad Orientem verò spectantes, Arabiæ petrææ montes, non procul inde distitos, & eò ferè usque radices extendentes: ab Occidente autem, Hierosolymæ montes nostris oculis obiiciebantur. Lycii frutices, myrobalaniq; citrini, è cujus nucleis incolæ oleum eliciunt, arbores in hac planicie nascuntur; acacia altera istic etiam frequentissima. Amnis Iordanis à Septentrione in Meridiem tendit, non adèd latus, quin puer lapidem in contrariam ripam jacere possit, septem aut octo fortè orgyiarum latitudinis, nec alvei adèd profundi ut navem ferre possit: in eo Peregrini sese abluere solent. Innascuntur salix nigra, myrica, vitex, & multa arundinum genera, quæ Arabibus ad varios usus serviunt. Etenim ex uno genere jacula, tela, & leves lanceas conficiunt: ex alio genere sagittas, quinque asprorum precii, quibus vix aliâ quàm Satrapæ utuntur: aliud genus diligenter legunt in alium usum: nam Turcæ, Græci, Armeni, Arabes, Persæ, Iudæi, Ægyptii, avium pennis in scribendo non utuntur, sed hac arundine elegia nuncupata scribunt: eam prius in Athou montis rivis observaveramus. Conspecto porrò fluvio & mari mortuo, apud arcem dirutam tumulo cuidam impositam iter fecimus. Inde ad fontem profecti sumus à Plinio Callirhoë appellatum, quem Helisæi esse dicunt. Aëtius nostrâ opinione Fontem Solis nuncupavit. Ejus aqua limpida & gelida est, magnumq; rivum efficit, in quo Sisymbrium utrumque, Iunci, & similes nostratibus herbæ proveniunt. Quod si verum est Balsamum unquam in hac planicie excultum fuisse, nõ procul ab eo fonte crevisse credendum est. Fidem non adhibemus quibusdam magni nominis viris, qui adèd excellentes dactylos in hac planicie nasci existimârunt: nam cum palmæ quæ illic nunc crescunt, suos dactylos ad perfectam maturitatem non perducant, nunquam istic præstantes fuisse arbitramur: nisi quis dicat ejus regionis clima immutatum esse, quod tamen fieri nequit: Sub Myrobalanis & Ficibus eum rivum inumbrantibus cibum sumpsimus. Deinde per lapideos gradus conscendimus in locū ubi Christus jejunavit, non procul à fonte distitum: tres sunt istic fornices atriorum in modum, aliæ supra alias in rupe incisæ: denique culmen montis ubi diabolus Christum tentare voluit. Sacelli cujusdam istic ædificati vestigia adhuc apparent. Inde descendimus, Hierosolymam redituri. Sacellum olim à Christianis extrui jussum in deserto in quo D. Ioannes Baptista concionabatur & baptisabat, jam verò dirutū, apud amnem Iordanē conspicitur. Credibile est D. Ioannem in solitudine locustis vesci potuisse: nam Græci Auctores scriptum reliquerunt locustæ genus esse ἀσίτεκος ἢ ὄνος dictum, quo Afri vescerentur: quod hic adicere voluimus, quoniam illæ ipsæ sunt quæ D. Ioanni in cibū cesserunt, quasq; Afri in deliciis habebāt, non medicamēti, sed alimenti loco:

Beshlebens

Bethlehem & Ebron.

CAP. LXXXVII.

POSTRIDIE, sumto prandio in monasterio Franciscanorum, ad Bethlehemiticum iter, quod binorum duntaxat est milliarium, nos comparavimus. Emenso dimidio miliari, vastam Terebinthum invenimus, sub qua Diva Virgo quiescere solebat, cum ex Bethlehem Hierosolymam proficisceretur, juxta quendam agrum, lapillis quibusdam rotundis obsitum, magnitudine & forma Ciceris. Vulgi opinio est, Divam Virginem, dum hac iter faceret, quendam conspexisse qui cicer fereret, eumque interrogatum quidnam ageret, respondisse, lapillos sero: ab eo tempore solum petrosum remansisse, tamquam cicer in lapillos fuisset transmutatum. Lapidis jactu ab illâ Terebintho magna cisterna secundum regiam viam in rupe incisa conspicitur, quæ pluviam aquam eaque potabili impletur. Itaque pedetentim progredientes binas duntaxat horas insumimus donec Bethlehem perveniremus, exiguum pagum & casulis malè instructum, nihilque elegans continentem, præter magnum & superbum Franciscanorum monasterium, quod Helena fabricari iussit: nam crassis columnis marmoreis fulcitur, & marmoreis tabulis undiq. cingebatur, sed Turcæ sustulerunt, in suarum Mesguedarum ornatum, & in templum Salomonis dictum, quod nunc in Mesguedam Mahumetanis dedicatam consecratum. Monstrantibus Franciscanis, in fornice facelli, sub majore templo, locum vidimus in quo Christus de Maria virgine natus est: deinde Divi Hieronymi, discipulorumque ejus, & Innocentium sepulchrum in eodem templo. Sumpto in Bethlehem prandio, ulterius descendimus ad duas elegantes Oleas & Ficus, apud quas Angeli Christi nativitatem pastoribus annunciarunt: illuc fuit olim sacellum, sed nunc dirutum, solâ fornice restante, in qua Maron, Tragoriganum, Zigin, Thymbram, Onitin, & Heracleoticum Origanum observavi. Mature in monasterium regressi, accinximus nos ad profecionem in Hebron, quod ab Hierosolyma septem aut octo milliariis distat: nam in Hierusalem semper inveniuntur muli & asini conductitii. Discessimus ex Bethlehem ante lucem, & per loca montana admodum difficilia, satis mature in Hebron pervenimus. Sepulchra Adami, Abrahami, Isaaci & Jacobi sunt in Mesgueda Turcarum, quæ per foramen in muro factum Christianis videre licet, minimè autem Mesguedam ingredi. Iudæi nobis persuadere volebant, regione quadam supra Hebron alios Iudæos habitare, à quibus litteras acciperent sapissimè, non tabellariis Iudæis, sed exteris: quoniam transeundus est amnis sine intermissione fluens, die Sabbati excepto, quo ejus alveus omnino exsiccatur: cum verò tali die ipsis iter facere non liceat, nec is amnis navigabilis sit ut alio die traicere queant, mutuo conspectu frui non posse. Iam illud mendacium esse liquidò constat, tametsi non recens: nam Plinius simile quidpiam scribit lib. 31. cap. 2. In Iudæa, inquit, rivus sabbatis omnibus siccatur. Cum autem in Iudæa essemus, falsum id esse comperimus; quemadmodum & illud quod plerique arbitrantur, Iudæos omni die Veneris sacro, profluvio sanguinis laborare: nam nos tali die cum iis versantes, simile quidpiam non deprehendimus. Nobis porrò demonstratus fuit locus in quo Abraham tres vidit & unum adoravit, extra pagum Hebron, ad agri cujuspiam fossam in quo Adam creatus dicitur: hunc notat terebinthus triplici caudice ex uno trunco prodeunte. Hebron rudera indicio sunt, frequentius olim habitatum fuisse. Redeuntes Hierosolymam, defleximus ad fontem quem signatum appellant: in itinere similes stirpes observavimus, quas prius in Rama, & Hierusalem: deinde per pagum transeuntes ubi D. Ioannes natus est, templi cujusdam à Christianis olim istuc ædificati ruinas vidimus. nunc ab Arabibus cultum, in quo cisternæ lacuum in formam exstructæ: nam fonticulus est perennis. Suprà locus, ubi * Anna Elizabeth visitavit: tumulus is est multis oleis confusus. Eo die sub vesperam in monasterium Franciscanorum rediimus, & istuc pernoctavimus: postridie, visitatis sigillatim omnibus in urbe rebus, in sepulchrum Domini cubitum nos contulimus: peregrinis enim licet cibos eo inferre & per triduum hære, si volent, aut quotiescunque lubebit ingredi, modò (uti diximus) novem ducatos persolverint. Hierosolymitanæ plantæ, in quibus mercatorum tabernæ, in fornices tectæ sunt (ut in reliquis Turcici imperii urbibus) atque anteridibus postica parte firmatæ sive fultæ. Hierosolyma Sangiaci sedes est, qui certo numero Spahiz, hoc est, equitum præest: Sangiacus autem Regionis præfectum significat. Spahiz verò non liberè vagantur per pagos Hierosolymæ vicinos, rustici etenim eos ferre nolunt, sed in urbe apud Sangiacum versantur. Ceterum mirum est Sangiaci munus adè esse mobile apud Turcas. Nam sapissimè accidit, ut qui per semestre duntaxat ejusmodi munere in aliquâ urbe functus sit, ad minimum Turcici Imperatoris mandatum, alteri cedere cogatur.

Atque

* Forè legendum Maria.

Atque interdum contingit ut qui ex Africa in Europam vel Asiam ablegatur, consumpto ferè semestri in itinere, antè quàm cum sua familia perveniat ad locum sibi præscriptum, si paulo post in alium locum ablegetur, obtemperet: eaque ratione hinc inde discurrendo, perpetuò motoriam aget vitam, non minùs quàm omnes munere aliquo fungentes, & milites Turcici. Sunt verò circiter duodenæ Sangiacorum præfecturæ, per Syriam, Iudæam, & Damascum, quæ donantur intimis aulicis Bassarum Constantinopoli hærentium. Ad eos enim ablegat Turcarum Imperator quos promovere vult: eamque ob causam permutantur præfecturæ ex Superioris voluntate. Possent itaque hujusmodi munia comparari cum Provinciarum præfecturæ donationibus, nisi donationes perpetuæ essent: Sangiacorum autem præfecturæ donantur, permutantur, & adimuntur pro Principis arbitrio: singuli enim ad sublimiora adspirantes, observant, muneribusque demerentur Bassas, ut eorum operâ opimiores obtinere queant præfecturas: Sic gradatim subeunt, pro favoris quem aucupari possunt ratione: cujus rei documentum nobis dedit Sangiacus qui tum temporis Hierosolymis præerat. Nam postquam anno in Tana urbe extrema Euxini Ponti vixisset, facta permutatione in Peloponnesum ablegatus fuit, & inde post semestrem Hierosolymam. Hunc exempli causa in medium adduximus: quia reliquorum Sangiaci officiorum eadem est ratio.

Terrestre iter ab Hierosolyma Damascum: & qua arbores spinosæ Hierosolymitano agro frequentes sint.

CAPVT LXXXVIII.

PER QUIRENTES circa Hierosolymitana mœnia stirpes, Hyoscyami genus observavimus Europæ ignotum. Diligenter autem examinatis spinarum generibus, quòd certiores fieri cuperemus è qua spina contexta fuerit corona, Christi capiti imposita; nullo autem frutice spinoso frequentiore invento, ipso Rhamno; arbitramur coronam ex eo contextam fuisse: nam neque rubum, aliùmve spinosum fruticem istic crescentem invenimus, præter paucas Cappares spinosas. Cum autem Itali Rhamnum vulgariter appellent Spina sancta, præsertim circa Maceratam & Pisaurum (ubi sepes eo constant, quemadmodum Hierosolymis) hoc loco id subiicere voluimus: huc accedit quòd veteres Auctores Arabes, fruticem e quo contexta fuit Christi corona, *Alhansegi* appellant, quod vocabulum Latini interpretes Coronam spineam verterunt. Fructiferæ istic arbores proveniunt, Ficus, Oleæ, Punica malus, Zizipha, Prunus. Cum verò lignarii mercatores in urbibus varia lignorum genera adservare soleant in suis ædibus & fabrorum tabernis: vix suspicari licet, ex altero quàm supra memoratarum arborum ligno, Crucem fabricatam fuisse. Rebus ad profectorem paratis, discessimus die Martis sub vesperam Hierosolymis, pervenimusque in Car-bassara ferè dirutum, contiguum perenni fonti, in pago Elpira nuncupato, duobus cum femisse milliariibus distante ab Hierosolymis. Hujus pagi rudera, celebrem & magnum aliquando fuisse declarant: fertur ex eo loco rediisse Hierosolymam Diva Virgo, ut Christum quæreret, istic hærentem ut in templo cum Doctoribus disputaret. Fœcundum est hoc solum vitibus, ficibus, & oleis. Media nocte inde discedentes & ad Septentrionem tendentes, per agros Sefamo & Xylo consitos iter fecimus, montesque circumquaque habuimus Efculo, Aria, Illice, & Coccigeris fruticibus virentes, quibus Cocci grana incolæ colligunt, Venetisque mercatoribus ea undique conquirentibus vendunt. Observavimus etiam Elæprini sive Alaterni arbores, Terebinthos, Adrachnes, stirpes Tragorigani, Serpilli, Zygis, Onitidis, Mari, & Libanotidis quasdam species: ne quis verò ægrè ferat si per Libanotidem haud intelligimus Rorem marinum; qui ejus duntaxat quinta est species. Sensim semper descendentes (est enim Hierosolyma edito loco sita, & undequaque illuc eatur, perpetuo ascendendum est) admodum properabamus, quoniam nostra jumenta in urbe quieverant: pervenimus itaque meridie Napolosam, quæ nostro judicio antiquitus Sichar vel Sichem dicta fuit, in Samariâ sita, postea Neapolis appellata; apud quam octavâ milliari parte in valle conspiciuntur rudera exigui cujusdam templi, ubi puteus fuisse perhibetur unde Samaritana aquam hauriebat Christo ab ea petente: nunc vacuus est solum locus in agro ad regiæ viæ dextram Napolosa egressis; ubi reliqua diei parte perstitimus sub Mori albæ arboribus. Napolosæ vicini colles fructiferis arboribus egregiè exculi sunt. Oleæ in magnam crassitudinem adolescunt, viscoque rubris baccis prædito onustæ sunt, quemadmodum Hierosolymitanæ, non adedè tamen feraces, ut quæ graciliores ramos habent. Albæ mori arbores colunt ad bombyces alendos, quemadmodum & pumiliones ficus. Ficus porro Ægyptiacæ & Arabicæ non minùs ferè aridum gignunt fructum, Sycomoris.

*Nazareth ubi Diva Virgini annuntiavit Angelus, ipsam
Christum parituram: & viri Arabis descriptio.*

C A P. LXXXIX.

Est Napolosa in acclivi collis sita, castellum habens vetustum: quòtque Hierosoly-
mam proficiscentes aut inde redeuntes istac iter faciunt, binos in singula capita du-
catos pèndere necesse est. Nos igitur diu ante lucem inde digressi, per montes &
valles iter fecimus, fontibus & rivulis è montibus labentibus irriguas: norunt etenim in-
colæ per canales hinc inde distribuere, ut fœcundius solum reddant: sub vesperam in Na-
zareth pervenimus, exiguum pagum inter colles irriguos situm, Galilææ regione. Quid-
quid diei supererat, in Nazareth visitando insumpsimus, & locum in quo Angelus D.
Virginem salutavit vidimus, sacellum videlicet exiguum in fornicem exstructum, quò per
gradus descendendum, nam subterraneum est: templi etiam cujusdam olim à Christianis,
dum eam regionem possidebant, exstructi rudera istic conspiciuntur. Nazareth ab Arabi-
bus incolitur, viris brevibus & gracilibus, ut sunt reliqui Arabes. Eorum vestis, talaris tu-
nica est, ad suras usque demissa, pilis caprarum contexta, alboque & nigro coloribus di-
stincta, & sine arte ruditer consuta, quam cingulo coriaceo quatuor digitos lato præcin-
gunt, cujus fibula quo latior est, eo magis se exornatos putant. Falcatum pugionem, non
à cingulo pendentem, sed à cingulo lateri adstrictum gestant: interula talarem vestem lon-
gitudine superat, & ad talos demittitur, manicis admodum laxis & vestis manicis exceden-
tibus: pilei acuminati, & replicati instar pilei Ducis Veneti, colore nigro (ad Ægyptiorum
differentiam, qui rubri sunt) & crasso panno Xylino involuti: nullus braccarum caliga-
rùmve apud eos usus, sed solis mulieribus gestandas relinquunt ut Turcæ: Cothurni præ-
alti ad talos usque. Iter aliquò instituentes, singuli vel plures, pacis vel belli tempore, hie-
me vel æstate, dextrum brachium manica exerunt, humeroque cum dimidio pectore nu-
do incedunt, ut, si necesse sit, facilius arcum intendere queant, & ad pugnam expeditio-
res sint: tum etiam ut animosos se esse demonstrent. Opulentiores laneo panno amicti
sunt: alioqui à ceteris, quorum iconem hîc subjeci, non differunt.

Eorum arcus & pharetræ à Turcicis differunt,
& Græcis similiores sunt: nam Turcici Asiatici
breves, affabrè facti, incurvi & valide tensi sunt:
Cretenses, sive qui in Sphagia adjunctis hirci feri
cornibus, sive qui in Candia urbe additis bubali
cornibus conficiuntur, Turcicis majores sunt,
crassioresque & longiores sagittas requirunt: sic
etiam Arabum arcus Turcicis cum sint majores,
longioribus sagittis opus habent, cum illorum
breves sint. Tartarorum & Wallachorum arcus,
illos adhuc superant latitudine & longitudine:
molles tamen sunt. Turcæ, Cretes, Arabes, Tar-
tarique arcibus glutino paratis utentes neque
cornu brachiali, neque chirotheca opus habent,
quemadmodum Angli, Brasiliiani, aliive qui li-
gneo arcu utuntur: sed annulus eboreus, cor-
neus, aut buxeus, eorum vicem supplet (auctoritate pollentes aureum gestant, vel argen-
teum, splendidis lapillis exornatum) non recenti inventione, sed antiquissimâ: nam vete-
res medici Græci, atque ipse Galenus, ejus gutturis partis, quæ Latinis Larynx, Gallis *La-
luisse* dicitur, formam exprimere cupientes, parem illam faciunt annulo quem Thraces
sagittas excutere volentes, pollici indunt: atque adedò annulus quem Turcæ in pollice ge-
stare solent, dum jaculantur, laryngi omnino similis est.

Lacus Genezareth, vel mare Tiberiadis.

C A P. XC.

HAVD procul inde digressi, ad maris sive lacus Tiberiadis littus pervenimus, in quo
Cyprini, Lucii, Tincæ, & Chevesnes Gallorum, sive Squalo Romanorum & Ve-
netorum, capiuntur: prætergressique sumus collis illius radices, ubi Christus
quinque millia hominum pavit quinque panibus hordeaceis, & duobus pisciculis. Toto
illo

illo die per steriles agros iter fecimus, exceptis humidioribus quibusdam locis, quibus incolæ colocasias, brassicas capitatas, betas crassâ radice præditas, tepas, allia & paucas musæ stirpes colunt. Planicies circum Tiberiadis lacum Napecæ arboribus abundat, cæduæ silvæ celsioris in modum nascentibus, & fructum proferentibus dulcem atque edulem: adeo autem spinolæ sunt hæc arbores, ut agros ficciores corruperint, ne feri queant: huc accedit quod incolæ fœcundiore solo abundantes, faciliora humidioraque loca solummodo excolunt. Per pagum Capharnaum, multis fontibus irriguum, iter fecimus: & Tiberiadis lacus ambitum contemplantes Galileæ regionem, & Bethsaidæ, ubi D. D. Petrus & Andreas nati erant, pagum conspeximus; similiter & Chorozaïm, cui Christus imprecatus est. Pagi illi nunc à Iudæis incoluntur, qui circum lacum passim ædificârunt, & ob piscationes istic constitutas, loca antea deserta, incolis frequentiora & cultiora reddiderunt. Hic lacus non adeo latè patet, quin terra circumquaque conspici possit. In Car-bassara amni Iordani vicino, quem lapideo ponte superavimus, sub noctem venimus: Arabes nobis vim inferre voluerunt; sed strenuè restitimus. Cùm non procul absint ab eo Carbassara pagi; rustici venalia nobis attulerunt ova, gallinas, panem, ficus, vuas passas, ziziphaque alba & rutila. Postridie mane digressi, per saxosa asperaque loca à quibus ea regio Thrachonitidis cognomen accepit, iter fecimus. In ea provenit Ilex cocci-gera, Esculus, veteribus Græcis *πλατύφυλλος* dicta, nunc *βελαγίδα*: glandem fert magnam, columbini ovi crassitudine; qua etiam panis penuria homines vesci queant, nam aliquantulum ad castaneæ saporem accedit; sed istic inutilem, quoniam fues non aluntur. Submeridie in planiciem venientes, pluvia ad noctem usque durans, donec ad Car-bassara quoddam tribus a Damasco milliaribus distans perveniremus, nos oppressit. Tentoria fiximus ad pagum Carbassara vicinum; quod à multis viatoribus maturè occupatum erat, imbre illos ne abirent, istic detinente. Postridie bene exultos & fertiles agros invenimus, atque frequentes pagos: ad sinistram autem Tripolitanos montes jam nive obstitos, & Phœniciam conspiciebamus. Antè quàm in planiciem descenderemus, & adhuc in editiore loco stantes, Damascum urbem commodè videre poteramus: depresso enim planoque loco sita est: at ob salices populosque albas & nigras per planiciem crescentes, in mediâ silvâ posita videtur. Universam verò planiciem irrigantes rivi è montibus labentes, & per canales distributi, fœcundioram eam reddunt, & eleganter cultos hortos præbent. Dominica die satis maturè Damascum pervenimus; sex enim duntaxat dierum itinere distat ab Hierosolyma: precium in singula jumenta vecturæ nomine, bini aut terni ducati.

Rerum in Damasco observandarum descriptio.

CAP. XCI.

CHRYSOROAS fluvius tantam aquæ commoditatem Damasci incolis præbet, ut singuli ferè fontem in ædibus & hortis habeant. Urbis plateæ angustæ & flexuosæ: forum quod ipsi Bazar vocant, elegans est, & suprâ contextum: ædificia satis protectum. bè exstructa: sed maximam elegantiam his addunt porticus pilis subnixæ, ad fugiendum æstum aptæ. Duplici muro urbs cingitur, ut Constantinopolis. Utriusque muri turres vicinæ admodum sunt: nam inter binas orbiculares, easque inæquales, tertia major, eaque quadrangula media est: urbis fossæ altæ non sunt, sed in iis albas moros colunt bombycum alendorum gratia. Parva arx quadrangula licet extra mœnia sita, mediam urbem occupare videtur: nam suburbia urbe duplo ampliora sunt, foraque in suburbiis habentur, tametsi ipsa fori loca intra mœnia sint. Urbis portæ ferreis laminis teguntur: Cairi verò corio. Ad Orientem turris est quadrangula, cujus fastigium inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam, istic ut ferunt positam Damasco Christianis ademptâ: nam paulò infra conspiciuntur bina lilia marmoris insculpta; ad quorum latus leo: quod multis occasionem præbuit existimandi insignia esse Gallix vel Florentiæ. Opificum tabernæ Cairinis sunt similes. Medici ad ægrum evocati, ipsimet medicamenta conquirunt: & cum ægro paciscentes, pro morbi ratione se eum curaturos recipiunt, integram summam non accepturi donec æger morbo liberatus sit. Videntur itaque proximam medendi rationem sequi, quæ apud veteres Græcos & Arabes in usu erat, cùm chirurgicam & pharmacopœiam ipsimet exercerent. Non negamus tamen quin magnus honos sit illis habitus, ut nostro hoc ævo: sed verisimile est non adeo frequentes fuisse: quemadmodum pauciores tum erant caufidici, quàm nunc. Ceterùm quemadmodum hominibus tria potissimum in hac vitâ curæ sunt, anima, corpus, & facultates; anima que sit in homine pars potior & magis divina: ita singuli salutis curam habentes, etiam Ethnici, Theologos summâ in

veneratione semper habuerunt. Ab anima cum corpore nihil homini sit carius, & ejus integrâ valetudine, Medici semper in honore fuerunt: nam cum sanitas facultatibus præferatur, homines facultatibus quàm vitâ privari malunt. Volentes autem conservare facultates quas suo labore & industriâ adquisiverunt, iisque pacificè frui, Causidicos & alios Iustitiæ ministros venerati sunt, in quorum salarium facultatum partem libenter expendunt, ut reliqua pacificè frui queant. Antiquitus, Respublicæ bene institutæ tribus istis ordinibus nunquam caruerunt, quemadmodum nec nunc carent: at in aliis regionibus eorum numerus non adeò excrevit uti apud nos. Apud Turcas nullo opus est lictore ad quempiam in jus vocandum: nam qui alium Iudici sisti volet, illum ipsemet adibit, atque dicet, ut ad Dei justitiam veniat: si qui alii Turcæ præsentis sint, refragari non audebit, sed statim cum adversario Iudicem, toto die sub tecto prominente apud suas ædes sedentem, adeuntes, causam coram ipso disceptabunt; Iudex illico pronuntiabit prout illi æquum videbitur: itaque neque solicatoribus, neque procuratoribus, neque causarum patronis egent.

Qui simplicia medicamenta venalia proponunt, composita etiam habent: nam in eorum tabernis inter reliqua observavi Confectionem Anacardinam, Mithridatium, Theriacam, Philonium, confectionem Hamech, mel rosatum & violatum, conservam rosarum & stœchadis, lohoc de pulmone vulpis, oleum absinthii, spicæ, & menthæ.

Merces venduntur ad ponderis genus quod ipsi *Rotulo* appellant, septem libras pendens, Damasci, in Syria, & in Ægypto. Nostra Damascena pruna (parva illa nostratia dulcia, magis vulgaria, meliora, quibusque frequentius utimur, intelligo) iis quæ istic leguntur, similia non sunt. Nam Damasci nata, quæ etiam istic caro venduntur, juglande majora sunt, firma carne, dulci sapore, cui admixtum sit nonnihil acidi, nucleo longo & plano potius quàm crasso & rotundo: ea duntaxat sicca vidimus, quia maturitatis tempore ibi non fuimus. Tabernæ sunt Damasci in quibus solum expurgatur Xylon, & à suo semine sejungitur. lamina ferrea pedem longa, duosque digitos crassa Xylon in assere premunt: semen rotundum, fugit ferrum, eaque ratione ab ipso Xylo secernitur. Equos & camelos erviala & eruo alunt, parvis leguminibus, satis in Gallia vulgaribus, licet Gallicum nomen nondum invenerint: cumque ea decorticata & rubescentia videremus, non agnovissemus, nisi integra proposita fuissent. Saccharum Alhasur nuncupatum, in Ægypto nascens, in planta quadam, ope vermiculi scarabei æmuli, se eo involventis & habitaculum conficientis, magno est in usu Damasci, & reliquis locis Turcæ dominio subjectis, ut nemo sit qui Turcicâ appellatione illud Tegalia nuncupare non noverit. Cogitur in globulos avellanæ magnitudine, à saccharo albo discrepans, quod comestum vel bibitum, sitim sedat: Arabes verò auctores etiam testantur album saccharum sitim magis augere quàm sedare. Saccharum Alhasur recens adeò temperatum est, ut sitim illico sedet, & tussim brevi curet.

Magnus est Damasci Iudæorum numerus, qui seorsim habitant, quemadmodum Avenioni; Armeni verò & Græci hinc inde per urbem liberam habent habitationem; Veneti istic Præfectum quendam tamquam Consulem vel Prætorem alunt mercimoniorum causa. Is solet Venetiis secum abducere omnis generis opifices, quorum operam utilem sibi fore novit, nempe sartorem, sutorem, & alios similes: præterea Medicum, Chæirurgum, & Pharmacopœum, more patrio vestitos. Damascus sedes est Bassæ, veluti Cairum: in urbe tamen non habitat; nec in arce, propter rebellionis metum. Quidam etenim ex ejus antecessoribus tam callidè in plebis gratiam se insinuaverat, ut dominium occupare cogitaret: & in aciem cum suis militibus progredi non dubitaret adversus eos quos Turcarum Imperator ad eum debellandum miserat. Pollicitus fuerat suis militibus, se Iudæos prædæ expositurum: sed cum hoste congressus, superatus & profligatus fuit; Iudæorum ingente lætitiâ: in cujus rei memoriam is dies quo Bassa fugatus, solennis apud eos singulis annis celebratur, & victoria in ipsorum annales relata: imò etiam nunc gloriantur, Turcorum Imperatorem idèò victoriam obtinuisse, quòd is Bassa eos expilare constituisset. Nullus Iudæorum est, qui non speret Hierosolymam in ipsorum potestatem redituram: ea de causa in annales referunt omnium rerum eventus. Syriaci arietes brevioris caudæ præditi Ægyptiacis, non minus tamen latâ & crassâ. Frequens istic est gummi Chondrillæ usus, & aromatis instar vulgè venale: nam mulieres mandere solent mastice loco. Coit istud gummi, vermiculi cujusdam artificio, Chondrillæ radicè erodentis & terebrantis, ex qua deinde lacteus succus emanans, concrevit magnitudine exiguæ nucis Ponticæ: legitur deinceps ab his qui perquirunt, & urbium mercatoribus venditur. Quemadmodum porrò Crentes mulieres, Chondrillæ gummi usum ignorantes Chamæleonis albi gummi utuntur, & Chii insulæ incolæ mastice; sic Persis terebinthinæ usus familiaris est: mandi enim potest, nec dentibus inhæret, neque in ore dissolvitur, ut supra memorata.

Illustratio

*Lustratio eorum qui turmatim ex Damasco discedunt,
ut Mecham proficiantur.*

C A P. XCII.

DVM Damasci hæreremus, Caravannæ apparatus vidimus, quæ Mecham profectura, hoc est, in Mahumetis honorem profectioem susceptura lustrabatur. Magna est hominum caterva quæ singulis annis hanc profectioem ex Damasco suscipit, in quâ singula, interdum bina, nonnunquam & terna hominum millia sunt. Sed ante discessum lustrationem facere solent elegantem sanè & spectatu dignam: magno enim cum apparatu & pompâ fit. Turcæ Europæi hoc iter suscepturi, duplici ratione id conficere possunt. Nam vel Constantinopoli solventes, Cairum navigant, singulis enim annis Caravanna inde Mecham proficiuntur; vel Damascum petunt. Asiatici verò multò commodiore ratione id iter per Damascum conficere possunt quàm per Cairum. Primum cameli conquirendi (præcipuum profectioem fundamentum) qui diu sitim ferre possunt; nam per solitudines iter faciendum: equorum, qui sitim ferre nequeunt; in hac profectioem nullus usus. Præcipuum autem totius pompæ spectaculum est, thecam conspicere, sua pergula eleganter fimbriata tectam, dorsoque cameli impositam, in qua Alcorani liber Mahumetis legem continens, reponitur pulvinari incumbens, multis Mahumetis prophetis comitantibus. Nobiliores Damasci urbis incolæ, quales sunt Sangiaci & Bassæ, Spahis, aliique nobiles Turcæ, ad lustrationem per urbem faciendam suos equos præbent. Inter reliqua equorum ornamenta caudas habent bouis Indici, pilis admodum tenuibus & candidis, tanti apud eos precii, ut singulæ quatuor vel quinque ducatis æstimentur: eam ob causam satrapæ duntaxat utuntur, equorum gutturi eas appendentes. Elegans spectaculum est, conspicere satrapam Turcam equo insidentem: nam stapedes admodum latos habent è brevibus loris pendentes, calcaria rotulis carentia, acinacem sub femore ephippio applicatum gestant, & exiguum aliquod flagellum in manu: ut autem facilius intelligi id queat, similem equitem satrapam cum ornatu patrio hîc exprimi curavimus.

*Circassi sive Arabis satrapæ equitis icon, qui, cum Sultanus in Ægypto rerum
potiretur, omnium opulentissimi erant.*

Tibicines & tympanistas comites in Caravanna adsumunt, & circiter vicenas bombardas campestris, quas Galli *Fauconaux* appellant, vehunt ad totius Caravannæ securitatem, ne per solitudines ab Arabibus latronibus spolientur. Pompa hæc triduum durat: sed per integrum mensem comparant sibi edulia ad eam profectioem necessaria: pleræque idèd tabernæ sunt Damasci, uti in Cairo, in quibus cicer (vulgari Græco nomine *Ervithia* nuncupatum) frigitur in patulis æneis palis: iis maxime conveniens qui longinquam suscipiunt profectioem: sumunt etiam biscotum panem, & sale conditas carnes, deinde resiccatas, uvas coctas, oryzam, bouhourt & tracana tritici genera lacti incocta, deinde resiccata.

Damasci adificia, aliaq; singularia.

C A P. XCIII.

NVLLÆ sunt Damasci silvestres aves magis insignes quàm ejus regionis perdices; minores rubris & cinereis. Dorsi & colli colore gallinagem sive rusticulam æmulantur, alis verò alius inest color: nam qua corpori junguntur, albis, fuscis, & fulvis pennis integuntur; decem verò remiges pennæ cinerei coloris sunt: alarum pars interior & venter alben, torquem habent in pectore ut merula torquata, vel tetrax, rubro, fulvo, flavo commixtis coloribus constantem: alioqui capitis & colli inferior pars, rostrum & oculi perdici similes, brevisque cauda. Eam inter alterius ortigometræ seu perdicis rusticulæ, aut *Pluvier* Gallorum genera reposuissimus, nisi crura haberet pennis vestita, ut

NN 3

Allobro-

Allobrogica perdix alba, quæ lagopus est, vel columba plumatis pedibus.

Insignis, magna admodum & elegans Damasci est Mesgueda, tum etiam Bafestan, locus in quo venduntur exquisitissimæ & magni precii merces, ut sericca stamina omnis generis colorum, ex auro & argento confecta monilia, gemmæ Orientales, acinaces, ephippia, frena, aliaque ejusmodi magni precii opera, tum etiam mancipia masculini & feminini sexus. Omnia apud Turcas proclamando venundantur: nullumque est oppidulum quod suum Bafestan non habeat, nec pagus in quo non sit forum Bazare illis dictum. Damasci ædificia eadem symmetriâ sunt exstructa cum Cairinis, ad frigidiorum auram excipiendam optimè accommodata. Quemadmodum autem in Septentrionalibus provinciis vaporaria sunt, quo se à frigore commodius tueantur: sic Damasci ædificia porticus in modum sunt exstructa, fenestris utrimque satis depressis, ut humi desidentes faciliùs aërem frigidiorum excipere queant. Vux passæ quæ ad nos in platani pyxidibus adferuntur, veræ sunt Damascenæ vux, quas Arabes *Zibeben* appellant. Nullas in Damasci regione ferri fodinas esse arbitror, ex quo chalybs liquetur, ut plerique arbitrati sunt; diligenter enim inquisivimus: sed is qui Damascenus cognominatur, istic solummodo repurgatus est. Ferrum, chalybs, æs aliunde delata, istic temperie & præparatione perfectiora redduntur: insignes enim sunt artifices in ære & chalybe sculpendo. Eam ob causam, ærea, chalybea, & cuprea opera istic facta, statim Cairum aut Constantinopolim deferuntur: hinc fit ut plura hujusmodi opera Constantinopoli reperiantur, viliori que precio comparari queant quàm Damasci: simulatque enim opifices aliquod opus singulare abolverunt, à mercatoribus redimitur, qui Constantinopolim id deferri curant. Secundo rivo Chrysooras veteribus appellato, urbem perfluente, cujus pars planiciem irrigat, ad hortos extra urbem sitos pervenitur. Falluntur qui illum Jordanis esse caput existimârunt.

Sapiùs diximus, per universum Turcarum imperium, nullum esse diversorium: eamque ob causam elegantia ædificia Car-bassara dicta Damasci, in Cairo & reliquis Turcici imperii urbibus conspici, quæ Arabes *Kan* vocant. Instar magnorum horreorum exstructa sunt, quibus omnes viatores, cum exteri, tum inquilini, excipiuntur, nullo vel admodum exiguo perfoluto precio.

Iter è Damasco in Libanum montem.

C A P V T X C I I I I.

REBVS ad itineris continuationem Constantinopolim versus præparatis, serò admodum urbe egressi, & ad Septentrionem tendentes, ad proximi montis, ex quo defluit riuus urbem perfluens, radices duntaxat pervenimus, isticque sub dio tentoria fiximus. Postridie montem præcipitem conscendimus; & in ejus culmine constituti, urbem conspiciebamus latè patentem & nostro judicio magnam: nam horti varii generis arboribus confiti, simul cum urbe commixti apparebant in eleganti illa planicie, à rivo egregiè rigati, qui tanto impetu ex monte devolvitur, ut vicinis locis strepitus exaudiat: at postquam in planiciem descendit, adedè temperatè fluit, ut duci & in plurimos canales distribui possit pro incolarum arbitrio. Hortos etiam optimè excolendi laudem semper obtinuerunt, vel teste Plinio, qui ait, *Syria in hortis operosissima*. Planiciem elegantiorum & fecundiorum videre non memini: summam etiam diligentiam & curam adhibent incolæ, ut fecunda reddatur. Superato monte, colliculos reperimus multis pagis frequentes, ubi terra magnâ diligentia excolta est: solum alioqui per se pingue, uberius redditur, deductâ circa istos colliculos aquâ. Vitium stipites admodum crassi palmites latè extendunt: non ignorantibus incolis qua ratione eas colere debeant: nam tanto intervallo conferunt, ut facile carrus inter illas duci queat. Non mirum est igitur, si vux adedè magnæ sint, & vinum tam generosum præbeant; quemadmodum mirari non decet, si in nonnullis regionibus vinum adedè tenue sit ut aqua videatur, cum incolæ vites tam contiguas ferant, ut inter eas pedis vestigium vix figi possit, ad illas excolendum. Aratra in planis Syriæ à nostratibus differunt: nam duo asini vel imbecilles boves aratrum sine rotis è populea materie confectum, duplicique vomere admodum levi constans, sine buride trahere queunt: itaque non difficilis est aratio, cum soli superficiem duntaxat scalpant: domum redeuntes aratrum humeris impositum referunt. Plinius id etiam innuit, *Syria*, inquit, *seminui sulco arat*. Differunt autem Syriacæ vites ab Hierosolymitanis, quod Syriacarum stipites quatuor serè cubitis in altum attollantur, quinaque vel sena sarmenta habeant crassa in longitudinem, utrinque expansa, & palis serie quadam dispositis fulta, inter quæ aratrum duci queat: Hierosolymitanæ verò sine pedamentis per se magnâ ex parte subsistunt, nec per series dispositæ sunt.

Longius

Longius progressis jam Libanus mons nive oblitus apparere incipiebat : atque in itinere eupatorium Mesuæ, absinthium Ponticum, centaurium minus, zizipha alba & rutila, populi genera, & cedri pumilæ duo genera, videlicet oxycedrum, & eam quæ foliis non pungentibus sed obtusis constat, reperimus. Incolæ pyros, malos, armeniacas & amygdalas alunt. Nocte in pagum Calcous nomine pervenimus, & in Car-bassara fornicato atque in solidâ rupe inciso (veluti sunt reliqua ejus pagi ædificia) noctem traduximus. Põstridie, itinere quod in Libanum ducit, insistentes ut Tripolim proficisceremur, Antilibanum Syriæ contiguum ad sinistram reliquimus inter nos & Phœniciam. Monasterium Caloierorum Maronitarum & Græcorum in summo Libani vertice est, qui præaltas Cedros ostendunt, iis quibus Salomon templum ut perenne esset, exstrui curavit, similes. Sola hæc arbor inter reliquas (abiete exceptâ) conos fert sursum erectos, magnos, duros, & pincis strobilis ferè similes, nisi laeviores essent.

Cæsarea urbis, nunc Balbec appellata, antiquitates.

CAPVT XCIV.

AB itinere defleximus, ut in Balbec veniremus, vetustam & celebrem Phœnicie urbem, ad montis Libani radices sitam. Balbec vicini, in planicie sepulchrum invenimus, brevibus & crassis ex Thebaico lapide columnis fultum, in fastigium asurgens. Amœno loco est Balbec, sed nunc ferè omninò diruta : ex ruderibus tamen eam per celebrem olim fuisse colligere licet. Superest arx quasi integra, in qua novem præaltæ columnæ iis crassiores quæ Constantinopoli in Hippodromo sunt ; alia præterea supra urbem erecta, Pompeianæ apud Alexandriam fere similis, cujus scapo epistylium impositum est quadratum. Multæ sunt extra urbem aræ, quadrato lapide sepulchrorum in modum exstructæ, quæ Arabicas habent inscriptiones. Incolæ magnâ ex parte Iudæi sunt, qui Salomonem eam urbem exstruxisse aiunt. Sed Cæsarea est Philippi, cujus D. Paulus meminit, apud quam Iordanis fontes defluunt. Mœnia alta non sunt, sed saxorum materia & pulchritudine omnium aliarum urbium mœnia superant, & sumptuoso opere substructa sunt, fossâ tamen carent. Antiquitatum studiosus integro octiduo omnia in Balbec spectatu digna observare vix posset, neque observare potuimus ob temporis angustiam. Vino atque victui necessariis comparatis, istic prandimus ; & sub noctem egressi quandam substructionem invenimus ex valida materia coagmentatam ad collis cujusdam acclive, viginti quinque passus longam, & quindecim latam, utcunque capacem, cujus muri humiles quidem, sed crassitudinis immensæ. Noctu in pagum Lubon appellatum venientes, antiquam fabricam Romani operis adhuc integram & solido saxo duas orgyias lato exstructam vidimus. Egregiam umbra n huic pago præbent ulmi & juglandes ; rivus ex monte delabens aquam administrat. In se in planiciem pervenimus ; pauloque longius progressi, collem subiimus, ubi Arabes invenimus magno gradu ad nos accedentes, exercitis è manica brachiis, quo facilius saxa in nos torquerent ; & expeditiùs arcu sagittas emitterent : Turcæ nobis comites additi resistere non volentes, secesserunt. Eam ob causam Dominus de Fumet cum nobilibus Gallis eum comitantibus, Arabibus animose sese opposcentes, strenuè eos propulsarunt, aliquot tamen prius utrinque vulneratis : paulo pòst in planiciem pervenimus Damascenæ similem, in quam deductâ per rivulos aquâ, agros, æquoris instar planos, fœcundos reddunt. Multi pagi hinc inde sparsi conspiciuntur, in quibus arbores diligenter coluntur, præsertim verò morus nigra & alba, quarum foliis bombyces aluntur : nigram autem morum & ficum silvulæ in morem cædunt, quoniam folia in virgultis eodem anno natis nascencia teneriora sunt. In itinere denuò invenimus Eupatorium Mesuæ & Absinthium Seriphium. Rarò per Syriam & Asiam conspiceretur est ruri elegantem aliquam substructionem : quoniam magna pars Orientalium hominum, & totius Asiæ, Syriæ, Ægypti & Arabiæ, mancipia sunt, nec ruri magnificè ædificant, ut in Europa : (eam ob causam regio maximâ ex parte culturâ caret) sed in ipsis etiam urbibus substructiones ex vili materia constant. Id verò contingit quia non eadem est apud Turcas nobilitatis ratio quæ in Christianorum provinciis, ubi ad posteros transmittitur. Sed inter illos qui primam dignitatem secundum Turcarum Imperatorem obtinebit, ignorabit cuias sit, & quinam sint ejus parentes : imò quisquis ab Imperatore stipendium accipit, tam nobilem se æstimat atque ipsemet Imperator : non transit enim nobilitas ad liberos, quemadmodum apud Christianos & Græcos. Verum quidem est nobilitatem non æqualiter æstimari in omnibus provinciis : nam magna nobilium pars in Italia, ut Florentiæ, Venetiis & multis aliis Rebus publicis, mercaturam atque alias res exercent, quas nemo apud

nos potest, quin nobilitatis titulum amittat: quod cum his convenit quæ Herodotus de vetustâ Ægyptiorum nobilitate prodidit, qui præ reliquis sese efferebant, quod mechanicas artes non tractarent, quodque omnium primi ad bellum gerendum accerferentur; quam nobilitatem a parentibus hæreditario iure acceperant. Quoniam verò Respublicæ diversas opiniones habuerunt de hominum nobilitate, asserimus illam pro arbitrio æstimari. Aristoteles enim inquit, Nobile id est quod ex bono produit genere: generosum autem, quod non à sua natura degeneravit. Quasi innuere vellet, qui legitime utroque parente natus sit, nec à natura degeneravit, eum esse nobilem: & generosum qui à nobilitate non descivit. Summo honori sibi cedere Turcæ existimant, Turcici Imperatoris mancipium sese venditare posse: quemadmodum apud nos qui se Principis ministrum jactitet. Quia porro facultatum quas à morte mancipia relinquunt, pars Turcarum Imperatori cedit; qui opulenti sunt, suas facultates in fabricas non expendunt: propterea illorum ædificia duntaxat mapalia sunt, si cum nostris conferantur. Montes itineri vicini frondebant arboribus Terebinthi, Adrachnes, Arbuti, & Elæprini. Mons Libanus, quem superioribus diebus prætergressi eramus, jam non conspiciebatur: atque montibus latè hinc inde sese porrigentibus superatis, in magnam planiciem ab ipsis inclusam descendimus in Ciliciâ sitam. Paululum per planiciem progressi, quievimus in Car-bassara, exiguo itinere eo die confecto, quia ante meridiem vulneratorum gratiâ divertimus. Ceterum Asiæ Car-bassara aliâ ratione gubernantur atque Arabica: nam ianitores illorum, viatoribus hordeum quod Camelis detur, vendunt (avena etenim in iis regionibus non invenitur,) cujus rei causâ tributum Turcico Imperatori pendunt.

*Antiquum manducandi semina Terebinthi morem etiam-
num in Cilicia & Syria perdurare.*

CAPVT XCVI.

CETERVM rem quæ nobis admirationi fuit, silentio haud quaquam premere volumus: rusticum videlicet Arabem in proximo pago conspexisse Camelum ducentem, Terebinthi semine onustum: eâ arbore vicini montes sunt obfiti, ex quâ gummi colligitur, quod Damascum venale defertur: nam quod in Cairo venditur, Asamia mittit. Asamiam Turcæ appellant, quam Latini Chaldæam (cujus caput Babylon) totam Mesopotamiam & Assyriam complectentem. Auctorum verò probatorum testimonio evincere possumus, jam plus quàm bis mille annis Terebinthi fructu homines vesci solitos; atque Persas, ante panis usum eo vitam sustentasse. Ad eò exquisito colore cæruleo præditus est hic fructus, ut quemvis alium cæruleum superet: ea de causa veteres Arabes *Granum viride* appellarunt; medius enim inter viridem & cæruleum color est.

Terebinthus, cuius meminit hic Bellonius, alterum peregrini Terebinthi genus erit, quod doctissimus vir Leonardus Rauwolfius Reip Augustana Medicus cap 8. Lib. 2. Itinerarii sui describit, in Mesopotamia Armeniaq; abundanter crescere asserens; & Bel Serapionis, Avicenna & Rhafis esse suspicatur.

Hamos urbs, veteribus Emissa dicta.

CAPVT XCVII.

DILVCVLO per suprâ memoratam latè patentem planitiem iter fecimus, in qua Smyrnum & Leontopetalon invenimus, & per urbem ab Arabibus Hamza, Turcis Haman, veteribus Emissa nominatam transivimus. Hujus urbis mœnia olim ex solido saxo constructa fuere, quæ etiamnum persistunt: mœniorum ambitu includitur præaltus tumulus ex planicie facile conspicuus, in quo arx sita à Romanis olim exstructa. Superest adhuc extra urbem sepulchrum *Disgor*, in Pyramidis quadrangulæ modum fastigiatum, valido cæmento exstructum, in quo C. Cæsaris epitaphium Græcis caracteribus inscriptum.

Magna est in Haman sericei staminis abundantia: nam bombyces magnâ curâ & diligentia aluntur, ob rigorum hortorum commoditatem, in quibus ficum, morum, & alias arbores fructiferas colunt; rivi enim e montibus delabentes, totam planiciem uberiolem reddunt. Istic fiunt strophiola & pepla versicoloribus sericeis & aureis contexta filis: vel ex sericeis staminibus albis, rubris, & flavis, quibus admixta aurea, nomine illius urbis per univèrsam Turcici Imperatoris dominium celebria. Sita autem est Haman in latè
patente

patente planicie, quam elegantes rivi alluunt. Mœniorum ambitus adhuc integer ferè est; sed interior urbis pars omninò corruit: nihilque spectatu dignum restat præter Bazare, hoc est, forum, & Basteian Turcico more exstructum. Ipsa mœnia celebrem aliquando fuisse urbem testantur. Istic victui necessaria omnis generis invenimus. Quoniam verò per singulas urbes Græci, Armenii, & Iudæi Turcis permisti sunt, quocumque pervenimus, vinum perpetuò reperimus.

*Turcica caupona, in quibus conveniunt ad potionis genus bibendum
Posca vel Zythum nominatum, à cerevisia differens.*

CAPUT XCVIII.

P R I M V M in Hama observavimus, potionis illius veteris, Posca dictæ, conficiendæ rationem penitus non intercidisse: imò asserimus, nullam in Asia urbem inveniri, in qua cauponæ non sint, ubi hæc potio venalis non habeatur. Vulgus *Chouffet* appellat, veteres Græci Zithum, Latini Poscam dixere, vel Puscam aut Phuscam, ut Columella & Suetonius, Serapio & Avicenna etiam meminerunt. Candida est ut lac, densaque, & boni alimenti, valde autem caput tentat & inebriat, si quis liberalius sumat. Nonnulli existimarunt Poscam idem esse cum Oxycrato, attamen differunt: nam Oxycratum id est quo Græci & Itali nautæ uti solent, & nautarum fex in Venetorum navibus & triremibus vulgò bibit. Qui enim mare fulcant, aquam tam diu adservare coguntur donec plerumque corrumpatur & fœteat: ut tollatur teter ille sapor ex nimia in vasis adservatione contractus, nonnihil aceti admiscetur, quod fœtorem adimit, & jucundum saporem conciliat: id Oxycratum est. Zythum verò vel Posca, nunc Posslet vel Chouffet dicta (à Cerevisia differens quæ veteribus Curmi appellatur, & ex integris vel contritis granis fit) paratur ex farina in massam coacta, quæ in capaci aheno coquitur, ex qua deinde orbiculi confecti in aquam demittuntur, quæ illicò sponte ebullit, & calefit sine ignis adminiculo, atque in densam sorbitionem coit. Ejus spuma alba est & levis, qua Turcicæ mulieres sese illinere solent; erugat enim, tenerioremque reddit cutem, præsertim si in balneis eâ fricentur: quam facultatem veteres in Zitho non ignoravere. Ut autem evincamus Poscam non esse Oxycratum, unus Suetonii locus sufficiat, qui refert, fugitivum Cæsaris mancipium Capuæ deprehensum fuisse Poscam venalem habens: certè nisi ea potio aliud quàm Oxycratum continuisset, frigida admodum fuisset ejus taberna, exiguumque fecisset quæstum.

Urbs Tarsus D. Pauli patria.

CAP. XCIX.

D I V ante lucem ex Haman digressi, in tenebris per locum in colle situm transivimus, quem Sebastopolis urbis rudera esse nonnulli existimant, ubi adhuc pleræque rectæ columnæ conspiciuntur, quas aliqui è Palatii Herodis, alii Herodiani esse asserunt. Vulgaris tamen inquilnorum opinio est, columnas esse templi D. Ioanni consecrati, cui istuc caput ademptum fuisset. Inde in vallem descendimus, ut lapideo ponte superaremus amnem quem plerique Oroum existimant, alii Irin, alii Martiam, magno impetu labentem, molasque versantem. Rursus deinde conscendendum fuit, ut in planiciem perveniremus amplam & unius diei itinere patentem, ab arboribus planè liberam, quæ, meo iudicio, antiquitus Sabæus campus nominabatur. In ea seritur sesamum & gossipium. Postea pervenimus in urbem Hama, sive Hamsa, olim Tarsus dictam, dimidii diei itinere ab Haman (quam nonnulli neoterici Apamiam veterum putant) distantem. Sita est hæc urbs in valle olim admodum populosa, ut ex mœnibus latè sese explicantibus, & ruderibus apparet. Arcem habet in collem sublatam, ut ea quæ in Haman est. Conspiciuntur adhuc multæ veteres magnæ præaltæque turres. Nulli regioni commodius comparari potest Ciliciæ regio in qua Tarsus, quàm *Beause* Galliæ. Verum quidem est, secundum Cydnum flumen, quod mediam urbem secat, ficum, morum, juglandem, aliasque fructiferas arbores provenire: sed campestria ab arboribus libera. Magna aquæ commoditas quâ horti irrigantur, facit, ut hæc regio mediocriter culta sit: nam cum fluminis alveus admodum depressus sit, magnis rotis aqua ex eo sublevata, per canales non modò in hortos distribuitur, sed etiam urbis balneis servit. Habet etiam magnas Mesguedas satis bene instructas: privatorum ædificia hinc inde sparsa sunt in colliculis. Fluvius

vado

vado ferè superari potest: nam cataractis quibusdam exiguis sistitur, ut per canales molas versare queat. Propterea parvum ligneum pontem duntaxat habet. Hama sive Tarsus Divi Pauli patria est, licet istic non nati, sed pago Gischali in Galilæa apud mare Tiberiadis. Tarsi parum hæsimus: nam simulatque nostra jumenta pasta fuerunt, iter profequuti sumus.

Cilicia plana, & cisterna in terra recondita, quæ aqua pluvia implentur.

C A P V T C.

PER argillaceum solum & campestria loca latè patentia aquæque expertia iter facientes, in Beause, vel Lodunensi Gallia regionibus versari videbamur: nam vix ad orgyæ altitudinem fodere quis possit in Cilicia, quin saxum inveniatur, quemadmodum in Lodunensi tophus. Ciliciæ incolæ, ut commodius vitam traducere queant, rationem conservandæ aquæ in suum & jumentorum usum invenerunt: nam cisternas in ipso saxo sub terra excavarunt, angusto superius ore, quæ pluvia aqua ingredi possit: si interdum ea aqua defit, plus quàm quatuor miliaribus inde petenda est. Nullas istic plantas observavimus præter Asphodelum & Ferulam. Licet Cilicia *Beause* Gallia similis sit, agriculturâ tamen differunt, nam ea frequens est in *Beause*, in Cilicia verò propemodum nulla: imò ligna illis petenda sunt è montibus plus quàm bidui itinere inde distantibus. Ejus rei penuriâ, granum quoddam ferunt Italis & Gallis ignotum, Sorgo Insuorum ferè simile; à quo colore solummodò differt: Sorgo enim rutilum est, illud verò album. Ejus apud Græcos & Latinos Auctores nullam mentionem invenimus: Arabes * Hareoman appellârunt. Incolæ ejus calamos pollicari magnitudine crassos diligenter colligunt, ex illis ignem, alterius ligni penuriâ, structuri. Molas domi habent quibus grana conterunt, atque ex farinâ massam pinsunt duram, quam tenuiter admodum complanatam, radiis solaribus coquunt, aut veteri Romanorum militum more, qui calefactæ ab igne tegulæ atque lapidibus utrinque sustentatæ pistam massam complanatam imponentes coquebant. Eadem ratione rustici panem coquunt: at urbani in clibano. Nos antea illud idem triticum in Epiro nascens observaveramus, cujus rustici magnos faccos Corcyram in forum deferunt, quo insulæ illius incolæ columbas alunt. Eâ nocte in Car-bassara pervenire non potuimus: nam imber in pago quodam manere coëgit, vbi panem jam memoratum invenimus, & alios cibos, vilique precio redemptas gallinas & ova. Postridie summo mane discessimus, ut quod pridie decesserat, compensaremus: & per campestria loca iter facientes, sub vesperam in colliculos incidimus coccigero frutice abundantes; deinde jam nocte ad Marat rudera pervenimus.

* *Hareoman* illud Bellonij, id ipsum est quod doctissimus vir Leonardus Rauwolfus Dora ab incolis veteri Arabico nomine & *Rhasi Serapioniq;* noto vocari tradit, elegantiq; describit cap. 6. Lib. 11. Itinerarij sui.

Ruinarum Marat descriptio.

C A P. C I.

MA R A T, olim amplam & elegantem urbem fuisse, ex ejus rudetibus appâret; olim Maronias nomine insignitam, facile nobis persuaderemus: nihil tamen asserere volumus. Mirum est non aliter habitari, cum & fontibus & rivis non destituatur: nonnullæ solummodò Mesguedæ conspiciuntur, & pauca quædam ædificia sub fornicibus. Istic hominem palo affixum Turcarum more vidimus: sic enim flagitiosos plectere solent. Nam simulatque aliquis, facinus admisisse convictus est, illius manus & pedes quatuor palis solo defixis alligant, deinde præacutum palum ligneum ano impositum malleo incutiunt, donec aliquâ corporis secundum caput parte cuspis emergat, eaque ratione affixum attollunt & reponunt, expansis brachiis, & pedibus pendentibus. Hoc supplicii genus novum non est: nam Herodotus de * Scytharum (à quibus Turcæ originem trahunt) sepulturâ agens, scribit; mortuo quopiam Scytharum Rege inter reliquas ceremonias observari solere, ut quinquaginta adolescentes ejus mancipia palo per spinæ longitudinem ad caput usque transfigant, deinde circum Regis sepulchrum palorum crassiorrem partem & infimam terræ infigant. Dicimus ergo hanc palis traiciendi rationem, suorum majorum consuetudinem resipere; quæ tamen quantum ad sepulturam attinet, apud eos amplius non observatur. Marat æqualiter distat à Tarso & Halep. Campestria ejus regionis loca frumento, hordeo, gossipio & sesamo sunt confita: nullæ autem arbores vel frutices

frutices conspiciuntur. Noctem traduximus in Carbassara. Postridie iter fecimus ad noctem usque, per loca ad eò plana, ut æquor planius esse nequeat. Terra eadem ratione excolitur quam, de Syria agentes, commemoravimus. Præcipuus regionis proventus est Gossipium & sesamum, quod Iunio mense feritur. Non dubito quin tam facile in Gallia proveniret quàm in Asia, si quis periculum faceret. Cujus rei testimonium Italia præbere posset, quæ Romani Imperii tempore sesamo & gossipio confita fuit, nunc verò ne unicam quidem eorum plantam alit. Gossipium integro semestri in terra non permanet: nam Septembri demetitur, Maio autem vel Iunio feritur: sed singulis annis repetendâ satio. Invenimus tamen in Cairi hortis perenne, & humanam altitudinem superans. Aliud porrò est Gossipii genus quod ex India vel Brasilianâ regione defertur, ab eo quod in Asia crescit longè diversum. Nam Brasilianum, semen habet crassum, nigrum, simul in dena vel duodena grana congestum: Asiaticum verò singula grana habet separata. Sub vespere invenimus rivum versus Halepum labentem, quo prætergresso, mollius solum desit, sequutaque est aspera per montes & faxa via: deinde oleas, malos, pyros, prunos, amygdalas conspeximus. Distat is rivus tribus ab Halepo milliaribus, quò serò admodum pervenimus, & excepti fumus apud nobilem quendam Venetum, quem Respublica Veneta istic alebat negotiationis gratiâ.

* Quoniam Bellonius sepultura Regum Scythia meminit ex Herodoto, ipsius Herodoti in Melpomene sive lib. 4. verba adponere hic libuit, quæ nonnihil ab his qua in medium adduxit Bellonius, differunt. Is postquam multa de Regi cadaveris sepeliendi ratione retulit, addit: Circumacto anno, rursus hoc agunt. E famulû Regis intimos sumunt (sunt autem Scythia indigena: nam famuli sunt quos Rex iusserit, nec ullus venalitus ei ministrat.) Horum ministrorum quinquaginta quum strangulaverunt, ac eodem præstantissimos equos, vacuata & purgata alvo, paleis implens ac consuunt: & ubi dimidium fornicu super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq; dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixerint, tum super ea equos imponunt crassu signis in longum ad cervicem usque traiectos, ita ut priores fornices sustineant artus equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant uteros, utrisque cruribus supernè pendentibus. Equos autem insenans, eorumq; habenas ad palos extensas alligant: dehinc super eorum singulos statuunt singulos quinquaginta juvenum strangulatorum, hunc in modum: Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad cervicem usque tranfigunt: quod insertus stipitis existat ultimum, infigunt signo illi quò equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum Reges sepeliunt, &c.

Urbs Halep, antiquitus Berrhœa dicta: & Rhabarbarum atque Rbaponticum.

C A P. CII.

HALEP ab omni antiquitate celebris fuit: nam totius Orientis maximum emporium est, caput etiam est Comagenes. Nomen Arabicum adquisivisse creditur, quòd quemadmodum Aleph prima Alphabeti littera est, sic Halep primaria ejus regionis in qua sita est, urbs sit. Ex Neotericis nonnulli, veterum Hierapolim esse existimant: at Gillius Berrhœam esse censet. Caravannæ ex India, Persia, Mesopotamia, aliisque Orientis regionibus advenientes, in Halep onere liberantur. Qui verò in Indiam, Persiam, aliasque Orientis regiones proficisci cupiunt, semper istic negotiatores reperiunt, qui ultrò citroque commeant. Quia porrò in eam urbem omnes totius Orientis merces deferuntur, Veneti Consulem ibi commorantem habent, tamquam Legatum, qui merces comparet, easque ad vicinos maris Mediterranei portus Tripolim & Berytium devehit curet. Ut autem rerum Orientalium negotiationem commodius intelligere queant, quosdam ex suis liberis istic educandos curant, quemadmodum & in aliis regionibus, ad indigenarum mores observandos, & linguam ediscendam. Cùm Caravanna mercibus quibusvis onusta Halepum adpellit, unius diei spatio omnes distrahuntur: nam prædivites & opulenti sunt mercatores, qui illic eas redimunt. Maxima pars Rhabarbari quæ in Europam infertur, in Halepo empta est; eò enim interdum duodeni cameli Rhabarbaro onusti, ex Asamia, ubi diligenter colitur, simul adveniunt. Neminem unquam videre contigit, qui asserere posset se Rhabarbari stirpem conspexisse, de cuius facultatibus Mesuæus auctor Arabs luculentè scripsit: Rbapontici verò, quod Græci ad eò commendârunt, nusquam meminit: ipse verò qui vel Damasci vel in Halepo commorabatur, ait suâ ætate Rhabarbarum ex India & regione Seni (hoc est, ex * Asamia vel Assyria) deinde ex Barbaria & Turcomannia solere inferri. Addit præterea, indigenas Rhabarbari fragmenta macerare aquâ solitos esse, succumque exprimere, è quo densato & exsiccato trochiscos efformarent, deinde Rhabarbari fragmenta resiccantes, mercatoribus vendidissent. Ipsius ætate id fieri solitum à mercatoribus credibile est: at nunc cùm non ignorent magnam quæstum

quæstum ex Rhabarbaro accedere, quod apud omnes nationes in usu sit, adèd diligenter illud colunt, eaque quantitate, ut cum in Halepo essem, dena ejus pondo duntaxat duodenis ducatis varient. Semper tamen istic æqualis precii non est: nam cum Caravanna ejus exiguam copiam ex Asamia advehit, sequente anno carius æstimatur. Colitur, ut diximus, in Asamia, hoc est, Mesopotamia, & semine feritur: radices crassas agit instar Bryoniae, quas in taleas orbiculares secant, desiccantque, quæ paulatim absumente se humore corrugantur. Plerique eam ob causam abs expressione id contingere existimant: experientia tamen contrarium docet. Ut autem certiores essemus, diligenter inquisivimus à mercatoribus Halepum confluentibus, si aliqua fieret ejus maceratio: sed medicamentorum quæ Rhabarbarum recipiunt, usum, paucos, apud quos nascitur, nosse comperimus. Quando hujus seculi Scriptorum commentarios, de Rhabarbaro disputantium, lego, an veteribus cognitum fuerit (Arabes auctores pro recentioribus collatione ad Græcos facta, habeo) & Mesven in quatuor genera illud distinguere, nullamque de Rhapontico mentionem facere animadverto, & Caravannas ex Asamia tantum adferre Rhabarbarum pro comperto habeo: Mesven per quartum Rhabarbari genus ex Turcia delatum, intelligere Rhaponticum assero: atque, ut verum fatear, Rhaponticum Rhabarbaro admodum simile est: & licet idem esse non dicam; proximas tamen utriusque esse facultates, liquidò constat.

Præstantiores lacrymæ, gummiq; & aromata, ut Galbanum, Opopanax, Styrax, Laffer, Sagapenum, aliaque hujuscemodi, ex Halepo ad nos deferuntur, quemadmodum & Scammonea Firmiores dactyli ex Mesopotamia Halepum inferuntur: Ægyptiaci enim & Africani adèd pingues sunt, ut seorsim conservari nequeant, sed in massam simul comprimantur.

Tridui duntaxat itinere ab Halepo Tripolis distat, quo Veneti appellunt, ad suas naves mercibus in Halepo coemptis onerandas. Sequens dies dicatus fuit visitationi urbis, quæ amplitudine Aurelianæ urbi Galliæ comparari potest. In ejus umbilico tumulus assurgit rotundus, cui imposita est arx, fossis aquâ plenis cincta, quam Sangiacus cum suis militibus inhabitat: ejus mœnia veteri more exstructa sunt, & cum edito sit loco, procul conspicua est. In ipsis fossis inclusus erat asinus feras Onager dictus, ab asino Indico qui unicornis est, differens. Istic etiam avem vidimus Grui ferè similem, sed minorem, oculorum ambitu rubro colore tincto, ardæ caudâ, & voce exiliore quàm grus: balearicam gruem à veteribus fuisse nuncupatam credimus.

** Bellonius (quod eius viri bene de republica literaria meriti veniam dictum volo) perperam Mesvei verba interpretari mihi videtur, cum per Indiam & Sem regionem, Asamiam sive Mesopotamiam intelligi vult. Nemo enim unquam, præter ipsum, in Mesopotamia & Assyria Rhabarbarum nasci scripsit: sed omnes ex Sinarum regione advehi asserunt in ipsam Indiam, Persiam, Ormuz, Halepum, & Alexandriam, deinde in Europam.*

Peculiaris platearum per dititionis Turcicæ pagos & oppida descriptio.

CAP. CIII.

PER universum Turcæ dominium, vehicula aut currus per pagorum & oppidorum plateas, vel fora ducere non licet: sed in medio platearum semita est de industriâ tacta; cum ut aqua istac effluere possit, tum ut equis viam præbeat: editiores sunt utrinque viæ, & quasi in scamnorum speciem sublevatæ, atque pluteo rectæ, ad imbres arcendos & solis ardores æstate: cum enim Turcæ longis talanibus vestibus & ad terram usque demissis utantur, eas omninò conspurcarent, nisi hæc ratio in singulis urbibus observaretur. Inde fit ut plateæ non sint lapidibus constratæ; sed ne pulvis in foro & Bazaflan oblongis istis vestibus æstate excitetur, quisquis tabernam habet, aspro singulis mensibus numerato, redimit operam bajuli, qui singulis diebus mane ex utre aquam promit, & effundit ante ipsius tabernam. Omnes omnium urbium tabernæ Turcarum Imperatoris sunt, qui eas mercatoribus elocat, neque permittit ut in illis familiam alant, præferunt in foro. Mahumetes etenim vetat ne mulieres vendant, emant, in publicum prodeant. Cujuscunque generis opifices, boni consulunt quem dietim faciunt quæstum, neque noctu laborant. Aliquot diebus in Halepo hæsimus, atque mœnia ambivimus, Damascenis latius sese expandentia, multis locis obliqua, uti Hierosolymitana; quorum turres in ambitu sitæ valde sunt sejunctæ. Octo portas habet Halepum, frequentia vineta viretaque, & elegantes hortos in mœniorum ambitu, in quibus brassica capitata, lactucæ, beta, porrum, cepa coluntur, in forum deinde venum exponenda. Veteribus numismatibus utuntur

utuntur Turcæ ponderis vice, unciarum videlicet, semunciarum & drachmarum : qua de causa nos multis locis Græca & Latina nacti sumus : quando verò illa exquirere volebamus, tabernas mercatorum adibamus, atque Giaur mangour, hoc est, Christianorum monetam expetebamus: tum nobis proponebant quæ habebant. Turcæ, Arabes, Ægyptii, aliæque omnes Orientales nationes Turcico Imperio subjectæ, nullam habent monetam nisi auream vel argenteam : aurea obrizi auri ducatorum est ; argentea, depurati argenti, non mixti : aliud tamen est monetæ genus apud Turcas, Mangoures appellatum, ex puro ære, quorum sedecim asprum conficiunt : sed quia grave est, nemo eo se onerat; cusum etiam duntaxat fuit, ut asprum permutari possit, cujus pretium æquiparari potest caroleo Gallico decem ærea minuta pendenti. Utraque autem cum aurea, tum argentea, inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam. Arabes autem & Ægyptii aliud monetæ genus habent Meidin nuncupatum, quod asprum cum dimidio conficit. Halepi incolæ Arabica lingua utuntur, non Turcica; sed & per Ægyptum, Arabiam, Syriam, Ciliam, aliisque vicinas Provincias, solius Arabicæ linguæ usus est.

Iter ex Halepo Antiochiam.

CAPVT CIIII.

ANTIOCHIAM profecturi, Halepo à meridie discessimus, & per excultos riguosque agros iter fecimus: sub noctem maturè in pagum nomine Farrou pervenimus, juxta quem in agro præaltæ columnæ scapus erectus stat sine epistyllo. Postridie diluculo paulum progressi, agris relictis, per confragosa loca & colles equitantes, Arcis rudera conspeximus, ad cujus portam nascebatur Hedera alba, novum nobis spectaculum, nam à Corcyræ discessu similem non videramus: Adrachnem in tumulis nascentem etiam reperimus, cujus ramos suo fructu onustos quilibet abstulit ut in itinere ederet; nam maturus erat, elegantique suo colore singulos ad edendum invitabat : Racematim cohæret, magnitudine & colore fructus Rubi idææ, quem Galli *Framboises* appellant, mollisque ut Arbuti fructus & * Suberis quem sapore refert. Ariam item, Esculum, Terebinthum, Elæprinon, Latinis Alaternus dictum, Italis, Termini & Narni incolis, Alinterno. Per valles interdum iter facientes, vetustum ædificium dirutum, monasterii cujusdam formâ, cujus umbilicum occupabat elegans turris, ad sinistram reliquimus: aliud præterea elegans ædificium è quadrato saxo exstructum, Latinis characteribus insculpto, sed dirutum, Romanorum haud dubiè opus. Prætergressi deinde sumus rivum ab ipsa fontis scaturigine tantum aquæ effluentem, ut ad lora quibus nostri cameli cincti erant, pertingeret. Pernoctavimus ad basim arcis Heirim nuncupatæ, omnino dirutæ, & deserto loco sitæ; qui si coleretur, non minus sæcundus esset, quibusvis ex Italia uberrimis. In tumulo sita est, ut ex quæ in Halepo & Haman sunt: vix credibile est, decem hominum millia illam intra biennium excavare, & scopulum ad fossas quibus prædita est faciendas perfringere potuisse. Videtur natura elaborasse ut hunc tumulum in scopulo collocaret, quo ista arx exstrueretur. Postremus is est Turcicæ dominationis locus, in quo nascentes Colocasiam & Musam conspexerimus. Ibidem in scopulis crescunt Adrachne & Alaternus: nec aliis lignis usi sumus ad parandam nobis cœnam. Ceterum in Car bassara noctem non traduximus, at in quodam illius pagi ædificio: rarissimè enim accidit ut in iis regionibus inveniantur qui peregrinis hospitium præbeant: si autem præbent, locus duntaxat aliquis sub porticu vacuus, nullâ supellectile instructus datur, perinde ac si quis in vacuo horreo exciperetur. Istic observabam dignum quidpiam quod adscribatur. Noster ille caupo pugionem falcatum Arabum more habebat, eumque nec auro nec argento exornatum, quem noster interpres quatuor ducatis ab eo redimere volens, impetrare non potuit, sex ducatis Damasci emptum esse affirmante: similes tamen duodecim vix uno coronato in celeberrima totius Gallia urbe emptum iri arbitror. Pleraque unguenta habebat, uti metopium, rosatum, aliisque similia quorum in Syria & Arabia usus est; nos verò spernimus.

* Suberis istius sive Liege Bellonii fructus quis sit, ignorare me, ingenuè fateor: quod etiam in nostra *Rariorum Plantarum historia lib. 1. cap. XLIII. admonui.*

Urbs Antiochia.

CAP. CV.

SUBSEQUENTE die campestria loca latè admodum patentia invenimus, & fluvium Orontem, (cujus cursum diu præcedente die sequuti, donec in stagnum quod olim Meandriopolis nuncupatum credimus, sese effundat) eleganti & magno ponte longe supra Antiochiam superavimus. Antiochia bidui duntaxat itinere ab Halepo distat: ac quoniam imbres deciderant, & cameli onera portantes difficulter gradiebantur, duos cum dimidio dies insumimus. Ut porrò ad eam urbem quæ sub stagno sita est veniremus, à recta via Constantinopolim ducente defleximus, illam ad dextram relinquentes: recta enim ad Amanum montem proficiscendum nobis fuerat, & inde in Adena: quem tamen, licet Antiochiam deflexissemus, superare oportuit. Is quoniam niger appàret, Turcico & Arabico idiomate Niger appellatur. Perelegans est Antiochiæ situs, quiq̃ue paucis verbis vix describi queat: nam mœnium structura illam admirabiliorem reddit aliâ quapiam urbe in plano constitutâ, testimonium insigne præbens, Antiochum ingentis animi & incomparabilis magnificentiæ virum fuisse. Murorum ambitus non minor est Nicomedia aut Constantinopoli: frequens habitatur à Græcis, Armenis, Iudæis & Turcis. Fontanis aquis abundat, è rupe muris inclusa scaturientibus: pars mœnium montem ambit: altera pars per duorum montium juga porrigitur, qui valli vicem illi præbent: nam tres montes murorum ambitus complectitur, qui non sunt tumuli, uti Romæ vel Constantinopoli, sed præalti montes. Nullam urbem in Gallia novi, cui Antiochiam comparare possim præter Lugdunum: nam quemadmodum Lugdunum altos D. Iusti montes claudit, sic Antiochia altos montes cingit, in quibus exstructum est Antiochi palatium, nondum planè dirutum: pleraque enim adhuc integra restant, ut magna cœnacula & cubicula, & cisternæ immensæ capacitatis, ad earum quæ Philippis in Macedonia sunt, formam exstructæ: integra etiam arcis & mœnium materia restat, in quibus turres præaltæ sibi invicem admodum vicinæ conspiciuntur, quibus exstruendis operæ cœmento non pepercerunt, habentque singulæ suam cisternam. Mœnia ad Occidentem spectantia tali artificio sunt facta, ut onusta vehicula, equiq̃ue cum suis sessoribus, per interiorem muri partem, inter utramque fornicem, in summam usque arcem perducere queant. Montes urbi vicini, ilice, alaterno, coccigero frutice, adrachne, stœchade, & stachide abundant. Ciconiæ quæ æstate in Europa degunt, istic hiemis partem, quemadmodum & in Ægypto, transigunt: sed etiam onocrotali aliæque diversi generis aquaticæ aves in lacu supra urbem sito vivunt: inter quas agnovimus quæ ab Somonæ accolis *des Cotees*, à Parisiensibus autem *Morillon* dicitur, veteribus verò Glaucion appellata: aliam item quam Galli *Piette* vocant sive veterum Phalarim. In montibus pascuntur verveces, brevi quidem sed pingui pedemque lata cauda. Ejus regionis incolæ, atque quotquot Turcæ dominio sunt subiecti, in diem utuntur pane malè cocto & malè fermentato. Bombyces, quas Itali Cavalieri nominant, magni sunt in ea regione quæstus, ac ficus & mori secundum fluminis ripas cultarum foliis aluntur. Celsissimæ Platani nascuntur ante Antiochiam, quæ neque in Gallia, neque in Italia conspiciuntur, præter paucas quæ Romæ, & aliis quibusdam urbibus curiositate quadam aluntur. Raræ quædam Sacchari cannæ, Colocasîæ, Musæque magnâ curâ & diligentia nonnullis Antiochiæ hortis aluntur. Incolæ Arabica lingua loquuntur ut Syri.

Singularium rerum in Antiochia observatio.

CAPVT CVI.

TOTVS subsequens dies factorum in Antiochia locorum visitationi dicatus fuit, ut Portæ D. Pauli, sepulchrorumque variorum Divorum. Vetusta præterea alia plurima monimenta istic conspici possent à curiosius ea requirentibus. Omnis generis victui necessaria in foro vœnalia reperiuntur. Aromatariorum & opificum tabernæ Damascenis similes sunt. Loti, quam Gallia Narbonensis Micacouliers appellat, arbores, etiam in ipsa urbe magna copia crescunt, quemadmodum in ejus territorii montanis: atque ut ob Populi albæ & nigra, fructiferarumque arborum frequentiam Damasci planities silva quædam videtur: sic propter Platanos & Lotos Antiochiam in media silva sitam esse diceres. Equorum sarcinariorum, qui Antiochiæ habentur, clitellæ adeò oblongæ sunt, ut ab auribus per cervicem ad caudam usque pertingant. Antiocheni rustici tam dextri non sunt in jumentis ab onere liberandis, quàm Turcici; quia eorum clitellæ ad onera

onera minus idoneæ. A meridie discessimus Antiochia, & amnem Orontem transivimus, quem adversum diu sequuti sumus. Agri Antiocheni solum adedè pingue est, ut equi ad cingula usque in cœno mergerentur, quia præcedentibus diebus imbres deciderant. Longiùs progressi, rivos è montibus labentes invenimus, ad quorum ripas proveniebant Nerion, Agnus seu Vitex, & altissimæ Platani. Noctu in Sarameli pagum pervenimus, in planicie situm, ad radices præalti montis Amano contigui. Postridie duobus confectis milliaribus, substitimus ad radices præcelsi montis, isticque reliquo die hæsimus, expectantes equum quem Dominus de Fumet ex Antiochia accersi jufferat. Interea montem conscendi, in quo silvas Picearum repperi iis quæ in Tarare monte nascuntur similium: præterea Esculum, Ilicem, Adrachnen, Oxycedrum, Polium, Tragacantham, Chamædryn, Carlinam, quam plerique falso nomine Chamæleonem nominant. In planicie observavimus rusticos lignorum fascēs boum tergo imponentes, & tritici saccos aliaque hujuscemodi; interdum etiam, cum defessi essent, ipsorum tergo insidentes: nam cum iter non urgeant, boum ministerio utuntur, quemadmodum nos equorum. Ab illis redemimus gallinas, ova, carnes: nam licet tota æstate in agris sub tentoriis habitent, omnibus tamen rebus necessariis non minus sunt præditi, quàm si in urbe aut pago viverent.

Iter per summa Amani montis iuga.

C A P. CVII.

POSTRIDIE inter Orientem & Septentrionem tendebamus secundum altos montes. Mons Amanus vulgò appellatur Monte negro, id est, niger: attamen non ille est qui Plinio Mons ater dicitur. Viâ admodum rectâ & præcipiti etiam difficiliore quàm ullam hætenus invenissemus, conscendendus nobis fuit mons. In eo crescunt celsæ cedri quemadmodum in Libano, juniperus major, sabina, ei similis quæ in Tauro monte, adrachne longè celsior quàm in Ida Cretæ. Plus sex horis impendimus antè quàm in summum montis jugū perveniremus: in supremo ejus vertice stantibus, & quæ nos veneramus prospicientibus, apparebant summa montium Syriæ & Cauri juga, præsertim verò ejus quem nos Pierium montem censemus, & præcedentibus diebus secundum ejus radices ambiveramus: apparebat etiam Taurus mons procul ante nos in longitudinem excurrans, & summum verticem jam nive obsitum habere incipiens. In descensu viam neque adedè difficilem neque molestam invenimus ac in ascensu, quia non erat præceps: sed cum in tenebris iter faceremus, unus è nostris in vallem decidit plus quàm quadraginta orgyias profundam, nullo ipsius aut equi damno, quod omnibus admirabile visum est. Abundat hic mons variis plantis. arbuti non minus altæ erant, quàm in Atho monte nascentes, vicino monasterio Agiaf-laura loco: magnæ erant etiam alaterni arbores, quæ aliis locis in fruticem duntaxat assurgunt, picea insuper, adrachne, latifolia laurus. In descensu myrtos albis baccis, thymelæam, chamelæam, eumque fruticem quem Germani *Kellers-bals* appellant, binis præcedentibus dissimilem reperimus. Ad imum montem cum descendissemus, apud rivulum hæsimus, & cibum sumpimus in maris littore, quod in arcum se incurvans, magnum admodum sinum efficit, qui Issicus appellatur: Pamphylium id est mare, Cilicio ex parte conjunctum. Cum in Amano monte essemus, mare radices montis alluens conspicebamus, adedè vicinum, ut conjectus lapis facile in mare Mediterraneum devolutus fuisset: Taurum etiam montem assurgentem ex littore Cypro insulæ opposito. Diu nobis iter faciendum fuit secundum littus marinum, sinus circumeundus, multiq̄ue elegantes riui superandi; deinde alius mons admodum angustus & difficilis, piceis obsitus, post quem castellum ad ipsius radices situm invenimus, in quo perpetuæ fiunt excubiæ, quia trita admodum est hæc via. Varia istic victui necessaria emimus, panem, vinum, caseum, carnes, & hordeum pro jumentis: paululum sub eo castello descendimus ad rivum quendam, & sub arbâ moro, à Gallis perperam Sycomorus appellatâ, constitimus. Luculento igne ob ligni abundantiam totâ nocte instructo, ante lucem discessimus, atque in tenebris per loca plana & campestria iter fecimus: ortâ autem luce, denuò ad maris littus regressi, amnem quempiam vado transivimus, qui forsitan Issos est. Amcenissima sunt ea loca: nam secundum viam publicam crescunt laurus, ilex, platanus, smilax aspera, & aliæ pleræque stirpes perpetuò virentes. Montes dextram claudebant, mare sinistram. Superato amne, in vastam illam planiciem in qua Alexander cum Dario conflixisse creditur, pervenimus, in qua fruticem antea nobis non conspectum, sed Myrto admodum similem legimus: abundat etiam ea planicies Myrti fruticibus, qui omnes albo fructu sunt præditi. Per fornicem admodum vetustam, latere & intritâ exstructam, materiâ longè quàm saxum duriore, trans-

ivimus : hanc veteres Auctores *Portas Cilicias* vocarunt. Quaqu oculorum aciem obvertas, planicies velut amphitheatrum apparet : nam præalti montes lunæ crescentis in modum illam ambiunt, ut sinus Issici mare recipiant : sub Portis Ciliciis, singuli, Adrachnes arbores suo fructu conjunctim nascente & maturo fragisq̃ue simili onustas conspicientes, ramos revellebant, & in itinere ejus fructu vescebantur. Raros habet ea provincia incolas : & qui istuc viuunt, neque piscationi neque navigationi indulgent (hinc factum, ut toto illo maris littore ne unicam quidem navem conspexerimus) & terram incultam relinquunt, licet admodum rigua sit: arbitror enim plus quàm triginta rivos è montibus altis labentes, atque in mare sese exonerantes, duarum horarum spatio nos transivisse. Postquam à portis longius abcessissemus, per sterilia & confragosa loca iter fecimus, deinde veluti per cæduas silvas, in quibus is frutex, cujus modò meminimus, nascitur, cui nullum aptius nomen indere possumus quàm Pseudomyrti: postea in Car-bassara quodam, cui vicini erant pagi, quievimus.

*Asiaticum animal Adil nuncupatum, & urbs
antiquitus Adena appellata.*

CAP. CVIII.

PVMILIONIS lupi genus est in Cilicia, & universa Asia, rapiens & auferens quidquid impedimentorum invenire potest eorum qui æstate extra Car-bassara noctem traducunt. Medius est inter lupum & canem. Ejus plerique veteres auctores Græci, & Arabes meminere. Græci vulgari nomine *Squilachi* appellant: cum esse arbitror, quem veteres Græci *ῥούτρον* nominârunt, hoc est, aureum lupum: aded furax est ut noctu adire non vereatur eos qui dormiunt, & quidquid invenit rapere, pileos, ocreas, calceos, frena, vel alia ejuscemodi: semper catervatim incedit, ut interdum ducenti simul conveniant; nihilq̃ue illo frequentius per Ciliciam: itaque alternatim canum more, & hau hau exprimentes & singulis noctibus latrantes audiebamus: & nisi canes eos arcerent, in pagos usque penetrare non formidarent: elegantis flavi est coloris, ex cujus pellibus, quæ vili venduntur, incolæ sibi pelliceas vestes parant. Postridie versus Adena proficiscentes, lapideum pontem transivimus cornui fluminis, quod fortè Pyramus est, impositum, cui contigua est arx ad dextram, in scopulo aditu difficili sita. Inde id flumen diu sequuti sumus, donec ad urbis cujusdam, quæ nostra opinione Cæsarea Ciliciæ appellata fuit, ruinas perveniremus, ubi alio ponte flumen superavimus. Illius regionis flumina, tametsi navigabilia, naves tamen non habent: nam cum regio deserta sit, nemo istuc negotiatur. Sultani Ægypti dominium eò usque extenditur, & istuc erant limites qui Arabicam linguam à Turcica distinguebant, quiq̃ue olim Arabum imperium à Turcico separabant. Primum bellum quod unquam motum est inter Arabes & Turcas, istuc gestum: sed Turcæ victores, paulatim illos in servitutem redege're. In ruinis illis Cæsareæ nihil conspicias præter Car-bassara, & quædam tuguria. Superato ponte, fluminis cursum ad sinistram sequuti, in campestria steriliaq̃ue loca & latè patentia pervenimus, quæ à nemine peculiariter possidentur, sed omnibus qui suos greges pascere istuc volunt, libera sunt. Myrti istuc etiam albo fructu sunt præditæ, aded frequentes ut cædux silvæ formam repræsentent. Per Terebinthi arborum hinc inde mixtim cum Piceis crescentium silvam, iter fecimus. Aluntur hac planicie plurimi vervecum, & caprarum magni greges, ingentem adferentes quæstum suis dominis, ex butyro, & caseo. Et licet butyri genera inter se differant delectu & præstantiâ, aut animalium, aut pascuorum, vel confectiois ratione, naturâ tamen non ita variant, ut caseus. Nam degustato butyro diversorum animalium, uti bubalino, vaccino, equino, camelino, ovino & caprino, exigua varietas deprehenditur: at in caseo longè aliter evenit, quandoquidem solo odoratu, vel aspectu discerni queunt, atque omnium optimè gustu. Turcarum porrò rustici procul ab urbibus per campestria loca errabundi vagantur totâ æstate, sui gregis curam habentes: cumq̃ue fictilibus vel ligneis vasis careant, jugulata ove vel capra, pelle ejus inversa, utrem conficiunt, quem butyro vel caseo implent: alvum etiam diligenter adservant; nam eâ butyrum excipiunt prius coctum, deinde refrigeratum: singulæ alvi tricenas vel quadragenas libras continent, utres verò plures quinquagenis. Non negamus quin nonnulli aliam butyrum parandi rationem habeant, etiam illud nostratum more saliant: at id solummodo fit circa celebriores urbes. Mengrelliæ incolæ bubulas & vaccinas pelles recenter detractas butyro implent, atque Constantinopolim vernali advehunt, quemadmodum ex Narbonensi Gallia in caprinis pellibus oleum nobis adfertur.

adfertur. Ceterum non dubitamus, rusticos si commoda haberent vasa, suos caseos in utribus non conservaturos; quandoquidem illos in panis formam conservandi consuetudinem non habent. Quoniam porro similis caseus per Græciam, quod mercatores transvehunt, distribuitur, Græci vulgari nomine Dermatifi hilatissimo appellant, hoc est, in pelle salsum, & non Tyri, id est, caseum; quemadmodum cum *Du salé* nostrâ linguâ dicimus, hoc est, salsum, suillam intelligimus. Ipsi verò tale nomen indiderunt, ad alterius casei differentiam, quem vulgari linguâ Cloro tyri nominant, hoc est, recentem caseum, quem Columella viridem appellat, non quod vireat, sed quod musteus mollisque sit. Pastores nunquam lac colant, ut nec Cretenses, qui tamen aspalathi ramum, aut aparinen, vasorum ori admovent, ut si fortè pili adhæserint, caseus purior reddatur: at Turcarum caseus in pellibus ea ratione salitus, plerumque pilis scatet, quoniam lac non percoiatur. Nostum porro iter ad Septentrionem dirigentes, variis locis miserorum rusticorum mapalia & tentoria invenimus, qui ætate ex urbibus & pagis discedentes, per campestria vagantur in hibernum usque tempus, istic rem domesticam eadem ratione curantes, quâ in urbibus vel pagis facerent. Ii cum octiduo hæserunt uno in loco, abscedunt in alium, tentoria sua ex tegetibus confecta, & penulâ tecta, secum asportantes; in urbem verò redituri, complicant denuò, & diligenter adservant donec hiems præterierit, quam asserere ausim apud Asiaticos non minus sævam, quàm in mediâ Galliâ. Segnes sunt; eam ob causam, terram nullâ diligentiam colunt: præsertim opulentiores rustici, qui perpetuò ociosi sedere volunt: & nisi ab ipsorum mancipiis solum coleretur, deserti magna ex parte essent agri. Eo die in Adana pervenimus, ubi de Anazarba, Oppiani & Dioscoridis patria, quæ postea Cæsaraugusta vocata est, intelleximus. Iudæi nobis indicârunt pagum nunc esse ad ostia fluminis, Tyberis forsitan, quod Adana perluit, antiquum nomen retinentem. Adana magnum est oppidum, hoc est, ingens pagus, mœnibus non cinctus, sed arcem habens, quatuor quadrangulis turribus infirmis præditam: istac frequens admodum transitus patet, nam elegantem & latum pontem lapideum habet. Appellatur id flumen à Turcis *Schelskmark*; quod ex Armenia minore profluens, Lydiamque & Ciliciam perluens, in mare Mediterraneum sub Rhodo sese exonerat: navigabile non est, quoniam plurimum sabuli provoluit. Istic omnis generis victui necessaria invenimus, & vinum: nam incolæ, qui Græci sunt, Iudæi, Armeni, atque ipsi etiam Turcæ vites colunt, ut passas uvas habeant. Monetæ mutationem istic habuimus: nam cum hætenus per Ægyptum, Syriam, & Ciliciam, meidins usi fuissetus, qui supererant, in aspros permutandi fuere. Istic etiam desit Arabicæ linguæ usus, & Turcico sermone deinceps agendum fuit. Mutatis in Adana jumentis, annonam in triduum comparavimus. Turcæ suas merces pondere vel mensurâ licitantur, justo tamen precio, nec plus solvunt peregrini quàm eorum vicini. Panis etiam ad pondus vœnit, inde fit ut malè coquatur. Carnes item salis magno apud illos in usu sunt: quas recens sale exemptas, cumini pulvere inspergunt, & appensas exsiccant. Hallucinantur qui scribunt Turcas desiccare carnes, ut eas deinde in pollinem redigant, quem secum deferant in aliquam expeditionem bellicam ituri: nam diligenter id inquirentes, comperimus neque in Græcia, neque in Turcica ditione, neque in Arabia, carnes exsiccandi, ut in pollinem redigantur, ullam esse consuetudinem. Carnes verò deligunt cum bubulâ tum vervecinas, pingui cum macro æqualiter permixto constantes, quas in tenues laminas scindunt, deinde paululum saliant atque exsiccant. Magno æstimantur ejusmodi carnes pacis & belli tempore: eis enim crudis cum cepâ vescuntur iter facientes. In Creta & Chio moris est apud rusticos, ut integrum leporem, etiam hircum ferum, & vervecem in frustra concisum exsiccant: primùm autem paululum sale aspergentes, deinde tegetibus complanantes, atque in clibano resiccantes. Sæpe numerò apud varios rusticos divertimus, cum Cretæ montes peragraremus, apud quos erant hirci ferè integri, & hœdi, & agni in eum modum exsiccati: Turcæ verò illam consuetudinem non habent. Græci quidem si Quadragesimæ tempore leporem aut capram silvestrem interemerint, id facere solent, ut ad Paschales usque ferias conservare queant: nam neque apud ipsos neque apud Turcas moris est carnes salis in dolio conservare.

Apparatus peregrè profecturis idonei.

CAPVT CIX.

MVLTA edulia parare norunt Turcæ, peregrè & in bellum profecturis idonea: e quorum numero farciminis genus est, vulgari Græcorum lingua Stopides dictum: sunt autem in hunc modum: Nuces juglandes in quatuor partes divisas, filo

traiciunt, farciminis longitudine, deinde in coctum vinum fervens reiteratis sæpius vicibus immergunt, eorum more qui candelas parant: nonnullis farinam inspergentibus; ut citius inspissentur. Eâdem ratione è ficibus, amygdalis, avellanis & aliis durioribus fructibus cocto vino inductis parari possunt. Vulgaria sunt in ea regione hujuscemodi farcimina, quæ peregrinantibus valdè sunt accommoda. Montem Taurum superare volentibus, in triduum annona paranda Adanæ: nam inde Heracleam tridui iter est per sterilia loca: elocationis singulorum jumentorum precium quinquaginta meidins, hoc est, ducati & decem meidins est. Tapetes fiunt in Adana, quorum maxima pars ignis calore parari solet, pileorum & gausapum more: veraque, ut ita dicam, sunt gausape, tapetum in modum concinnata, quibus Turcæ peregrè proficiscentes indormiunt; levia enim sunt & mollia. Ejus regionis viri acuminatos galeros gestant, colo sive sacco nivario, Hippocraticæ caligæ vulgò appellatæ persimiles, apice in humerum propendente: cumque sint ex inspissatis pilis concinnati, ad gelatinam colandam usui esse queant. Verum quidem est Turcas alicujus auctoritatis, & opulentos, urbes vel oppida incolentes, albas tiaras gestare: at rustici, quales dixi galeros ferunt; similesque nobis perpetuò conspecti sunt ab Halepo Adanam usque, ubi nonnulli aliâ ratione complicati videntur. Provinciarum incolæ hujuscemodi notis, non minus quàm vestium varietate, dignoscuntur.

Ex Adana in Taurum montem profectio.

C A P. CX.

ADANA digressi, atque inter Occidentem Septentrionemque tendentes, per planiciem iter fecimus usque ad meridiem: deinde montem Taurum conscendere cœpimus. Tentoria autem fiximus & quievimus ubi nox nos oppressit: sed quoniam aër serenus erat & frigidus, Platanis junioribus, Adrachne, Nerio, arbuto cæsis luculentum ignem struximus, præsertim è Siliqua arbore arida. Postridie ante lucem, in ascensu perreximus via admodum difficili, dimidium diem insumentes, ante quam ad summum verticem (jam nive tectum) pervenire possemus: In eo Juniperos majores, in Cupressi altitudinem assurgentes invenimus, fructu dulci, nucis ferè magnitudine, & Gallæ quodammodo simili, quo indigenæ vescuntur, ut ex nucleis hinc inde à nobis in itinere collectis, & ab his qui pulpam exederant, abjectis observabamus: ii sunt longitudine & crassitudine nuclei olivæ, adco duri, ut solo mallei ictu frangi quirent. Inter reliquas arbores in Tauro monte nascentes post Cedrum primas obtinet, perpetuoque viret. Ejus* vera delineatio & descriptio invenietur in libro cui titulum fecimus, *De Arboribus perpetua fronde virentibus*. Styrcis arbores istic etiam observavimus & Piccas, deinde Sabinæ genus à Dioscoride descriptum, vel Thuyam Theophrasti & Homeri. Quoniam autem superioribus annis in Regio horto ad fontem Bellaqueum arborem conspexeramus, è Canada, Francisco i. hujus nominis Galliarum Regi delatam, Arboris vitæ appellatione: Sabinam illam diligentius observabamus in Tauro monte; atque utriusque accuratiore descriptione facta, admodum similes esse comperimus, quibusdam tamen notis inter se differentes, à nobis exponendis, cum singularum plantarum historiam pertexemus. Crescunt in hoc monte Platani Antiochenis adhuc majores,

Cedrus.

jores, eâ naturâ præditæ, ut hieme corticem abiiciant, contrario planè modo quàm Adrachne, quæ summis æstatis caloribus suo cortice rubro sese spoliat, ut cinereum inducat, initio pallentem. Platanus verò hieme plumbeum corticem exuit, ut cinereo se induat. Crescunt in summo vertice altissimæ Cedri, iis quæ in Libano nascuntur similes, tantâ abundantia, ut vix alias conspiceremus frequentiores arbores; quarum fructum nobis hortantibus plerique collegerunt, conis Abietis ferè similem, sed crassiorem, læviorem, & cælum spectantem. Cujus arboris descriptionem hîc adferre operæ precium non duximus, at iconem duntaxat oculis subicere.

Nullæ verò proveniunt Abietes; quæ tamen Cedros admodum æmulantur, sic ut dicere possemus Cedrum, Abietis genus esse, vel Abietem, Cedri. Eam ob causam illius iconem Cedrinam sequi voluimus.

Nullæ præterea istic larices, Gallis Melese dictæ, neque Sapini, ipsis Suisse, neque Pinastrî Alevo dicti, cujus etiam arbor est ad fontem Bellaqueum, e Canada similiter delata, atque Francisco I. Regi cum Arbore vitæ donata. Longo tempore per montis fastigium iter faciendo commorati, nondum tamen summum jugum attigeramus, sed alios montes utrinq. habebamus: sub arcem autem quandam in saxo sitam perventientes, pedetentim descendere cœpimus, & sub noctem in itinere Car-bassara invenimus ad præalti illius montis radices.

* Quæ hætenus vidi Bellonii exemplaria de Coniferis, neque delineationem, neque descriptionem Tuniperi maiori habent.

Therma in monte Tauro: & urbs Heraclea.

CAP. CXI.

CETERVM Car-bassara quò noctû pervenimus, contiguum est thermis muro lateritio inclusis, iis simili quibus constructæ sunt salsa thermæ ad Trojæ rudera. Aqua nonnihil sulfur redolet: sed ejus excrementa in lapidem non coalescunt, quemadmodum thermarum Patavinarum & Prusæ. Ceterum non modò thermarum aqua facit recrementa in lapidem concrecentia, verum etiam frigida: quemadmodum fontana illa in Medane prope Noisî Domini Ioannis Brinon Domini de Villaines possessionem, sex à Lutetia miliaribus distantem: & apud Clarum montem Arvernæ urbem, ubi pons lapideus conspicitur, quem aquæ decursus confecit. Postridie descendentes, labentem ex monte rivum sequuti sumus, & conscenso denuò vicini montis jugo, nullas arbores invenimus. Relicto porrò Carbassara, non multum itineris confeceramus, quin agros sepibus inclusos conspiceremus, arbore Ziziphia alba Columellæ appellata constantes, cujus fructus rutilus Ziziphis similis, excepto colore, & venalis per urbes proponitur: Græci vulgari linguâ Ziziphia appellant, voce à Zizipha deductâ. Ad meridiem usque continuato itinere, in monte autem adhuc versantes, urbem Heracleam procul in planicie sitam perspicue conspiciebamus. Ulterius in descensu progredientes, plerosque pagos secundum montem sitos videbamus, à Borea & Thracia ventis liberos; & Absinthii Ambrosiæque magnam copiam invenimus. Heracleæ planicies admodum fœcunda est, & per omnia exculta, multisque pagis habitatur: nam rivi è montibus labentes, hortos & vireta irrigant, in quibus omnis generis fructiferæ arbores coluntur, ut persicæ, corni, pruni, mali, pyri, amygdalæ, punicæ, aureæ, alixque similes hortenses. Amplus est pagus apud Heracleam,

à solis Christianis Græcis habitatus, quorum lingua vulgaris pura Græca est: alius etiam est Christianorum Armeniorum: utrique admodum diligentes sunt hortorum & vinetorum cultores, cumque aquâ abundant, varia olerum genera in ipsorum hortis, similia nostris conspiciuntur. Serò Heracleam pervenimus, primam cis Taurum montem urbem, ad ipsius tamen radices sitam, ubi panem, vinum, carnes, & reliqua esui apta invenimus. Plures autem sunt Heracleæ: siquidem de unâ jam verba fecimus, ad Propontidis littus sitâ, Rhodostoque vicinâ, quod Perinthum vocavimus, tametsi neoterici quidam Heracleam illam Propontidis Perinthum esse contendant. Verùm jam protestati sumus, minimam esse nobis curam ut vetera nomina iis quæ nunc in alia mutârunt urbibus adaptemus. Itaque Perinthus sine Heraclea Propontidis, an Rhodosto, alius disceptandum relinquo. Pro certo nobis relatum est, in planicie illâ Heracleanâ magna armenta ali, plus quatuor millibus equorum constantia, è quibus, singulis annis plures sexcentis deliguntur ad bellum apti. Ejus regionis equi ab Turcis admodum æstimantur, Caramanique appellantur. Incolæ Rhois frutice abundantes in vicinis montibus, ejus fructum colligunt & recondunt, quo saporem suis eduliis concilient; eo enim admixtis aliis confusis, & modico sale, carnes elixas & assas inspergunt, illisque aciditatem quandam & suavem saporem conciliant. Heracleæ hæsimus toto subsequente die, ad jumenta conquirenda. Patet Heracleana planicies ad bidui iter; iis tamen locis duntaxat habitata, quæ aquâ abundant.

Nostra ex Heracleâ in Iconium profectio: de capris, delicatam illam lanam, ex quâ undulatus pannus conficitur, ferentibus.

C A P. CXII.

CONDUCTIS ergo in singula capita, ducato cum semisse jumentis, iter fecimus Iconium, vulgò Cogne dictum. Planicies rigatur canalibus ductis ut Damasci. Multi apparent pagi, procul inter se disjuncti, secundum montium radices. Frequens istic Absinthium, quod Græci marinum cognominârunt; non quòd eo loco circa mare nascatur (plus enim quàm quatruidi itinere inde abest) sed quòd illis ita nuncupare visum sit, tametsi in Mediterraneis locis proveniat. Campestria Salviâ tenuiore & Polio canescunt. Tres ligneos pontes superavimus; nam frequentes istic canales & rivi: & subito exortus auster, magno impetu arenam in faciem nobis provoluit. Secundum rotundum tumulum iter fecimus, qui humanâ arte exstructus videbatur: nam æqualiter affurgebat, atque fossis aquâ plenis cinctus erat. Longius deinde progressi, loca admodum lapidosa, iis in quibus situs est Fons Bell-aqueus, similia (nisi quòd hæc arboribus carent) invenimus. In Car-bassara quodam pernoctavimus juxta fontem regiâ viâ, unde ante lucem digressi, in ampla campestria loca, nuda, & ab arboribus libera pervenimus, ex quibus hinc inde montes procul à nobis distitos conspicebamus, in quibus non nisi in summo vertice arbores nascuntur; ad eorum autem radices Absinthium quod diximus Seriphium, & aliud Ponticum à nostro domestico non discrepans, nisi quòd candidius sit. Ejus regionis capræ tenui aded lanâ sunt vestitæ, ut sericum ipsum tenuitate provocet, candore nivem: majores non sunt nostris arietibus, nec ut oves tondentur, sed velluntur: Carnes non minùs suaves vervecinis, nihil ferinum redolent. Tenuissimi elegantissimique panni sive undulati, sive non undulati, ex hujusmodi caprarum lana texuntur. De his vel sanè his similibus Ælianus auctor Græcus, nostro judicio, meminit. Caspiæ, inquit, capræ albissimæ sunt, & cornibus mutilæ, quarum villi aded molles, ut Milesis lanis mollitudine comparari queant, omnium quæ reperiuntur mollissimis & delicatissimis. Sed Plinius alias ab his differentes describit. Tondentur capræ, inquit, quòd magnis villis sint in magna parte Phrygiæ, unde cilicia fieri solent. Sed quòd primùm ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicas adjecisse dicunt. E quibus appâret, diversi generis esse capras. Laniferæ illæ domesticæ sunt, à nostratibus differentes: nam minore sunt corpore, pusillisque cornibus. Earum villi albicant ut nix, longiusculi sunt, & capillis humanis tenuiores. Nullam herbam invenimus Ambrosiâ frequentiore, aded odoratam, ut capitis gravedinem non minùs induceret, quàm si in cella vino musto plena versatus fuissèm. Incolæ lignis carentes, eam legunt ad ignem struendum. Eadem causa bubulum stercus desiccant, quemadmodum in Armour Britannix. Sunt autem ea campestria de quibus agimus, admodum deserta, cum & rivis & fontibus careant. Satis tempestivè in amplum pagum venimus nomine Sarameli, ubi vidimus scopas ex Ambrosia confectas, cujus manipulum in Galliam retulimus, pro re singulari: nam in Europa, quod sciam, spontè non provenit.

Bellonius satis attentè Ælianum legisse non videtur: nam licet is auctor lib. 17. Historia Animalium cap. 34. de Capris

mus, quæ cum Ciliciæ regione Caramania nunc appellatur, Sangiacorumque septem sedes habet. Iter faciebamus inter elegantissimas fructiferas arbores humiles, urbem Angouri, veteribus Ancyra dictam, ad dextram relinquentes. Ea urbs nunc est totius illius regionis celeberrima, propter panni undulati frequentissimum mercimonium, qui in ea sola urbe textitur ex mollissimis villis caprarum, quæ in Cilicia & Pamphylia duntaxat reperiuntur. Deinde pervenimus in Achara, ubi in Car-bassara pernoctavimus.

* Huiusmodi dentes Vlyssipone aliquando videbam, quos equi marini esse dicebant, & magnopere adversus hamorrhoides commendabant: ibi etiam ex eo anulos torno elaborari curabant, quos in sinistra manus digito medico gestarent ad eum morbum leniendum. Amstelredamenses verò etiam adversus spasmodum similitum anulorum gestationem utilem esse censebant. In eo autem fallitur Bellonius, quòd utrumque genus eiusdem belua marina esse arbitratur: primi quidem generis beluam aliquoties vidi, quod Phoca genus censeo; Batavi Walruschen, nonnulli Zee-elephant appellant: alterius numquam, dentes autem saepe; atque etiamnum unum valde magnum habeo, Vlyssipone anno Christi M. D. C. XI. V. redemptum.

Urbs Achara.

C A P. C X V.

T V R C I C Æ ditionis oppida, magnâ ex parte mœnibus cincta non sunt, uti nec Achara Armeniæ minoris oppidum. Sepulchra istic faxea vidimus, Latinis litteris inscripta, quæ sub fontibus collocata, propter concavitatem, conservandæ aquæ nunc serviunt, ad aquanda peregrinorum jumenta. Situm est hoc oppidum apud latum & amplum stagnum, secundum quod diu progressi sumus: varii generis pisces in eo capiuntur, tincæ, lucii, cyprini, bramæ. In nostra peregrinatione dietim iter computavimus, non per miliaria ut in Italia, neque per leucas ut in Gallia. Achara digressi, per eadem campestria iter prosequuti sumus, secundum colles ad dextram & ad sinistram multos pagos sitos conspicientes. Prandimus in exiguo quodam pago, in quo victui necessaria affatim reperimus. Noctu pervenimus in aliud oppidum Carachara nuncupatum, hoc est, Arx nigra, ubi huic nostræ peregrinationi finem ad tempus imposuimus. Quoniam porrò istic hæsimus, reliquamq. hiemem, & magnam subsequens veris partem traduximus, per vicina loca obambulantes; multa ad Turcarum mores & vivendi consuetudinem pertinentia observare nobis licuit. Qui opificium aliquod callet, meliore semper apud Turcas est conditione, quàm illius ignarus. Hinc fit ut è captivis alii alii sese facilius è servitute liberent. Nam qui opifices sunt, brevi redemptionis precium acquirere possunt: qui verò nihil callent, duram servitutem servire coguntur, quia eorum domini vel ad arandum ipsos compellunt, vel ad greges curandos ablegant. Ipsimet Ianissari maximâ ex parte aliquod opificium exercere norunt: nam dum in Androne adhuc pueri adservantur, aliquam artem edocentur. In summa, cum artes sint servilis conditionis hominum alumna; nihil istic prodest, nobili stemmate progenitum se profiteri. Plurimi vitam sustentant, panem recentem & calidum vendendo, qui musto maceratus edatur: quoniam verò fabrica clibani quo utuntur, non est vulgaris, illam hic exponam. Magna habent fictilia vasa, iis similia quæ à nostratibus mulieribus lineos pannos eluentibus usurpantur: Galli *curviers de terre*, hoc est, cupas fictiles appellant: ea ad dimidiam altitudinem in terra recondunt. Cumque sint in imo perforata, canalem orbicularem ad latus in terra faciunt respondentem imo fictili. Transversim autem jacente fictili, & canalem ad imi latus habente, lignum sive carbones in imo repositi, facile flammam concipiunt, & facile vas undequaque calefaciunt: Pistor farinæ massam fermentatam habens, tenues placentulas facit, quibus in tegete curva & fornicem æmulante, nec pilei amplitudinem superâtes repositis, manum tegeti subdens, placentulas fornicis fictilis jam fervidi applicat, eaque ratione placentulæ pendentes facile coquuntur: pistor autem placentulam jam coctam adimens, alteram coquendam eodem loco semper reponit: ut multæ simul ex vasis fornice propendeant. Quo verò facilius eas eximere queat, furculam unci modo incurvam, sinistrâ tenens, placentulas propendentes apprehendit; dextrâ autem longam spatulam habens, eas decutit. Pistor porrò prolixam barbam alere non debet: nam facile à flamma adureretur. Incolæ igitur has placentulas adhuc calentes ementes, cum musto edunt, & pro deliciis habent. Hiberno potissimum tempore: nam æstate fructus aliaque similia magis expetuntur. Sed quoniam fusiùs de his omnibus libro tertio agemus, nunc supersedebimus.

Attamen antè quàm earum rerum narrationem auspicemur; non absolum videtur, nonnulla de legibus quas Mahumetes suis asseclis dedit, in mediû adferre; ut facilius intelligi queat, barbariem & stoliditatē falsi hujus prophetæ, miseram istam & rudē plebem seduxisse, & ad suas leges traduxisse, quæ tamen nihil sunt nisi mera somnia. Iraq. finem huic secundo libro imponetes, tertium auspicabimur ab apertissimis Mahumetis deliramentis.

PETRI BELLONII CENOMANI

Singularium & memorabilium Rerum,
per varias exterâsque Regiones
observatarum,

LIBER TERTIVS.

QVANDO QUIDEM de Variarum nationum, quas adiimus, moribus, superioribus libris egimus: operæ pretium facturos arbitrati sumus, si tertio hoc libro singularia quædam circa Turcarum vivendi consuetudinem, sicuti nos in Asia mediterranea constituti observavimus, explicaremus, pauca tamen de deliriis quæ pseudo prophetæ Mahumetes in suo Alcorano illis scripta reliquit, prius dicturi. Tametsi autem neque dies, neque menses, neque etiam annos in hoc libro indicaverimus, ut plerique alij qui sua itineraria descripsere: quisquis tamen ea requiret, illum ad primi libri præfationem ablegamus, istic, quo desiderium expleat, inventurum. Tam enim virorum fide dignorum & doctrinâ præditorum auctoritate demonstravimus, nobis testes non defuturos, qui nostram peregrinationem, de qua hîc agitur, sint asserturi.

De origine Turcicarum legum peculiaris ratiocinatio.

CAPVT PRIMVM.

AD Secundi libri calcem scripsimus, deliramenta esse quæ Mahumetes in suo Alcorano tradidit. Cùm itaque plurima de Turcarum moribus & institutis observandi ocium habuerimus, in Paphlagonia aliquamdiu versantes; necessarium esse duximus, nonnulla seorsim de Mahumete differere, quæ forsitan (quod omnium pace dictum volo) nostra lingua nemo hæcenus prodidit; ut facilius deinceps demonstrare possimus, cur Mahumetani in eo vitæ genere persistant, præsertim cùm res sit nostro instituto accommodata.

Anno, ut fertur, Christi sexcentesimo vigesimo natus est Mahumetes Arabiæ Felicis urbe Mecha nuncupata, quam Petram esse arbitramur, isticque Turcicæ hæresis primordia jecit: anno verò sexcentesimo octogesimo tertio è vivis sublatus. Turcæ librum nomine Asear magna veneratione observant, totius vitæ Mahumetis cursum, & quidquid ab ipsa nativitate ad vitæ usque exitum ille fecerit, continentem: nomen ipsius patri fuisse Abdola Motalip, matri Imina; & utrumque idololatram: Abdolam periisse ante Mahumetis nativitatem, Iminam binis ab ipsius nativitate annis naturæ concessisse, ipso orphano relicto. Mahumetem oriundum ex prosapia Ismaëlis, Abrahami ex Agar filii; Ismaëlem templum in Mecha exstruxisse, quod omnium primum à condito mundo fuit: Mahumetem quadriennem, cum aliis pueris ad piscationem progredi solitum: cumque solus in agro versaretur, angelum Gabrielem vestibibus ornatum candidissimis, humana figura ad illum venisse, manuque ipsius apprehensa, post collem seduxisse, pectus illi acutissima novacula aperuisse, cor exemisse, è quo nigram guttulam sustulerit (quam Turcæ asserunt omnibus inesse hominibus, in eaque dæmones tentationis sedem collocare) cor ita expurgatum denuò in pectus recondidisse, ne unquam postea à dæmone tentari posset. Hæc Asear liber de Mahumetis pueritia tradit. Deinde cùm decimum quintum annum attigisset, sæpius peregrinationes suscipere solitum, in Persiam, Memphim, Syriam, cum prædivite & opulento negotiatore nomine Gadisa, ipsius cognatæ marito, quo mortuo, illam matrimonio sibi conjunxisse, ex qua quatuor proles susceperit, tres filias, unicum filium, atque

atque eam primam ipsius uxorem fuisse: negotiationem deinde affinis defuncti exercuisse ad annum usque ætatis trigessimum octavum: in solitudinem deinde concessisse, isticque vitam traduxisse, & singulis diebus in cryptam se abdixisse non procul à Mecha, ubi ad noctem usque permanebat, tantaque abstinentia utebatur, ut corpus vires deficerent: inde mente privatum, multa insomnia & visiones habuisse, cumque neminem conspiceret, quasdam voces exaudiisse, quas noctu suæ uxori referebat: illam verò assertuisse, diaboli tentationes esse: eaq. de causa in hujusmodi delirium incidisse, ut quodammodo fureret, atque ex montis fastigio sese præcipitare constitueret. Deinde Alcorano suo initium daturus, Gabrielem angelum ipsum abs sua opinione diuertisse simulavit, formaque humana candidas alas habente ipsi apparuisse & dixisse: Alacri sis, ô Mahumetes, animo, Deus enim tibi salutem denunciat, vultque te ipsius esse prophetam: siquidem tu es omnium creaturarum perfectissima. Præterea illi suum diploma angelum ostendisse, iussisseque ut legeret: respondentem verò Mahumeti se legere nescire, angelum replicuisse: Tui Creatoris nomen lege, ô Mahumetes, atque subito disparuisse. Addit præterea Afsar, Mahumetem summa lætitiâ affectum, domum rediisse, arboreque, saxa, & animalia obvia, honore illum affectisse, & eum salutando, dixisse: Dei nuncius futurus es, ô Mahumetes. Quæ omnia cum uxori narraret, fidem adhibere noluisse, immo dixisse dæmonis esse tentationem; quod adeo ægrè tulit Mahumetes, ut in adversam valetudinem incideret. Sed angelum ad ipsum lecto decumbentem venisse, & Alcorani secundum caput attulisse, in quo adscriptum erat: Surge, tuum Creatorem extolle, tuas vestes purga, & idola abhorretum uxorem evocasse, omniaque ista retulisse: verum illam censuisse, tentationes esse prioribus similes; qua re adeo commotus ipse fuerit, ut in graviolem quàm antea morbum incidere: at angelum mediâ nocte ad ipsum rediisse, tertiumque Alcorani caput scriptum tradidisse: ex quo pristina valetudini restitutus fuerit. Cum ipsius uxor diceret, angelum se libenter conspecturam; id non fieri posse respondit.

Qua astutia initio usus fuerit Mahumetes, ut rudem plebem ad suam legem pelliceret: & qui in hac re auxilio ipsi fuere.

C A P. II.

CUM Mahumetes novam hæresin instituere haberet in animo, satis feliciter illi successit initio: nam binos Christianos in Mecha invenit, veteris & novi testamenti codices habentes, & in illorum lectione utcunque exercitatos, à quibus in condendo suo Alcorano magnopere adjutus fuit. Ipse porro cum varias provincias adiisset, Syriam, Palæstinam, Ægyptum, acri præditus erat ingenio. Nam conscriptis aliquot capitibus (quæ per angelum Gabrielem sibi missa dicebat ut Alcorano inderet) describenda exempla curabat, quæ multis in Mecha clam dabat, ut ea memoriæ commendarent: nam illa non nisi clam ab initio communicare ausus fuit. Postquam verò potens quispiam vir Homar appellatus, ipsius consanguineus, atque alter nomine Vbecar, cum plerisque cognationis vinculo sibi junctis diutiùs non latere constituissent, Alcoranum in publicum proferre tentârunt: sed orto inter Mechæ incolas ob eam rem tumultu, maximaque eorum parte in Mahumetis necem conspirante, in mentem venit, ipsum à dæmone obsessum à plerisque æstimari, ideoque suæ insanix relinquendum. Sed cum mutato animo denuo coirent, ut illum carceri manciparent, admonitus statim in aliud oppidum Almedina dictum, bidui itinere à Mecha distans profugit, suisque persuasit, ut cineribus manu plena inspersis suorum equorum capitibus, tantundem in ærem spargerent, frenaque equorum illigarent, versumque Alcorani libro tertio, cap. decimo octavo scriptum recitarent, illos non conspectum iri ab iis qui persequerentur. Hæc omnia de ipsius fuga cap. secundo, libri primi Alcorani descripta sunt. Cum igitur in Almedina commoraretur, magno sequacium ipsius numero roboratus, Iudæos sibi tributarios reddidit, postea majore exercitu instructus, Mecham occupavit, & sibi subjecit.

Omnem Turcarum fidem in Alcorano à Mahumete condito contineri.

C A P. III.

SUPERSTITIOSI & stolidi omnes Turcarum ritus ex Alcorani doctrinâ hausti sunt. Nihil verò aliud significat hæc dictio Alcoran, quàm Capitum epitome, sive Psalmorum collectio: dicitur & alio nomine Alforcan. Hic liber rhythmicè conscriptus

scriptus in vocum consonantiâ definit: adeoque rigidè observatur, ut si quis Turca vel unicam litteram immutet, vel accentum, lex jubeat illicò lapidibus obrui. Mahumete autem vivo, eam seriem & ordinem nondum adquisiverat quem nunc habet; sed eo è vivis sublato, alter è generis Osmen vocatus, tertius ab ipso Rex, ipsius omnia scripta arculâ inclusa, in ordinem redegit; & per capita distribuens, quatuor libros fecit. Primus liber quinque habet capita: Secundus duodecim: Tertius novem & decem: Quartus centum & sexaginta quinque. Omnia ista capita Alcorani propriis nominibus sunt insignita, numerumque ducentorum & unius explent. Hunc Alcoranum tanta in veneratione habent omnes Turcæ, ut deosculentur, amplectantur, per illum jurent; eumque gloriosum librum appellent. Omnes leges & instituta quæ unquam Mahumetes Turcis tradidit, complectitur, quæ credenda & facienda, quæ in altero seculo bonis & malis speranda, atque potiones & epulas prohibitas. In illo condendo Mahumetes, partem ex novo, partem etiam ex veteri Testamento suffuratus est: ut ex his quæ de Mundi creatione scripsit, apparet. Nam istic recenset, Adamum & Evam post peccatum admissum, è Paradiso ejectos, in terram venisse; angelos peccasse; quam peccandi ansam habuerint. Ait præterea, Deum misisse Moysen, ut Iudæos à Pharaonis captivitate liberaret; quid acciderit Ægyptum egressuris; qua ratione mare rubrum transierint, in quo submersus fuerit Pharaos; ut ipsi peccârint, falsos Deos sibi fabricantes, & Vitulum adorantes; atque ut illis sit Lex tradita. Insuper agit de Christo & D. Virgine, de Nativitatis mysterio, vita, miraculis Christi, de ipsius Evangelio, & mandatis quæ dedit. Primo namque libro cap. 1. aliisque multis locis, de Iesu Christo Domino nostro perhibet quæ sequuntur: Nos Deus scripturam dedimus Iesu Christo, & Spiritu sancto illum adjuvimus. Et primo capite libri secundi dicit Deum Mahumeti Alcoranum tradidisse, Iesu verò Christo Testamentum & Evangelia, in legem plurimorum. Capite autem secundo libri primi, D. Virginis Conceptionem fusè tractat, atque totam ferè Elizabethæ visitationem recenset. Hoc loco dicunt Alcorani interpretes, Christum cum matre duntaxat à dæmonis tentatione immunes fuisse, ipsamque sine originali peccato vixisse concedunt. De Christi nativitate, deque salutatione & universo annunciationis mysterio expresse meminit cap. 1. libri tertii. Atque tres excellentiæ Domino nostro tribuuntur in Alcorano; prima cap. 2. lib. 1. Iesum Christum corpore & anima in cælum ascendisse: altera, quòd illum Dei Verbum appellet: tertia cap. 3. lib. 1. quòd Dei spiritum ipsum nuncupet. Hæc Alcoranus nemini unquam attribuit, nec Mosi, nec Davidi, nec Abrahamo, nec ipsi Mahumeti. Addit cap. 2. lib. 4. Iesum Christum humani cordis secreta cognovisse, mortuos suscitasse, deploratos morbos curasse, cæcis visum, mutis linguæ usum restituisse: ipsius etiam discipulos miracula edidisse naturam superantia. At Turcæ, suæ hæresis patrociniò faventes, hæc omnia non ad Christi, sed ad sui Mahumetis laudem exponunt.

Diversa secta inter Mahumetanos, de ipsorum religione, suborta.

CAPVT IIII.

PRÆTER Alcoranum observant Turcæ alterius libri præcepta, qui *Zuna*, hoc est, Iter, sive Lex, sive Consilium Mahumetis dicitur. Is liber ab ipsius morte primum à discipulis ejus conscriptus fuit. Cum autem per multorum manus vagaretur, nonnulli quidpiam adiciebant, alii dehebant, pro arbitrio: ut tandem pleraque adedò confunderentur, & tot contradictiones in illo libro reperirentur, ut quæ Mahumetes affirmativè dixisset, negativè descripta essent: eam ob causam tanta dissensio in illa hæresi suborta est, ut Alcaliph, hoc est, Rex qui tum illi genti dominabatur, omnibus Mahumetanis præciperet, ut omnes in Alcorano bene versati, proprio nomine Alphachi appellati, Damascum convenirent, & delatis eò omnibus suæ legis scriptis, Concilium haberent. Ex ducentis qui convenerant, sex Alphachos, hoc est, peritos delegit, quorum primo *Muzlin* nomen fuit, secundo *Bochari*, tertio *Buborayra*, quarto *Annecey*, quinto *A termindi*, sexto *Dent*. Hos in locum quò illati erant quotquot reperiri potuerant libri, induxit, ut ipsos examinarent. Singuli ex variorum scriptis librum concinnantes, Regi Alcaliph obtulerunt: Ille aliis eruditus evolvendos tradidit, reliquos omnes in Damasci amnem Chrysoirrhoas Latine appellatum, Arabicè *Adegele*, abiici jussit. ea ratione soli sex illi libri, quibus *Zuna* nomen inditum, ex ducentorum camelorum onere conservati sunt: reliqui in amne perierunt. Rex porrò omnibus Alphachis, hoc est, Theologis Mahumetanis præcepit, ne, quis in posterum ullam Mahumetis auctoritatem in medium proferret, nisi ex illis sex *Zunæ* libris petitam. Postea verò Mahumetanus Theologus quidam in Epitomen contraxit sex illos

PP

libros,

libros, quæ Liber florum appellatur. Turcæ eadem observantia colunt Zunæ libros, quæ Alcoranum; propterea Alcalipham illum sanctum virum arbitrantur. Tametsi autem pauci illi Theologi in sex libros contraxerint quidquid innumeris illis libris continebatur, eum tamen multæ adhuc in illis contrarietates reperiantur, varia inter illos sunt orta schismata. Ab illo enim tempore quatuor diversæ opiniones exortæ, quarum unam amplectentes Persæ, Turcis adversi sunt, sese mutuò hæreticos appellantes: atque nisi Turcæ potentia, ob victorias adversus Babylonæ Sultanum adeptas, & Syriam, Ægyptum, Mesopotamiam sibi tributarias redditas, plurimum eas opiniones unisset, variæ aliæ exortæ fuissent, propter linguarum diversitatem. Turcæ credunt Alcoranum unica nocte compositum fuisse: alii mense integro occupatum in eo condendo Mahumetem: quæ res magnam auctoritatem Alcorano conciliavit. Sed errant: nam ipse Mahumetes fatetur, tredecim annos Almedinæ, decem Mechæ, in eo componendo impendisse. Sed & ipsa capita dilucidè id demonstrant: quædam enim Medenia vocantur, alia Mechia.

*Pœnarum Inferni formidinem Mahumetes Turcis
incussit: & eorum sepultura.*

C A P. V.

QUÆMPIAM sepulturæ tradituri Turcæ, primùm cadaver abluunt, deinde sindone involvunt: sed quæ ad caput & ad pedes est partem non consuunt, ex Mahumetis præcepto, qui ait, simulatque cadaver terra reconditum est, duos angelos, atros Mongir & Guanequir appellatos, advenire, alterum ferreo malleo præditum, alterum unco, qui cadaver in genua sistunt, animamque in corpus reponunt, non secus (inquit Alcoranus) quàm si quispiam interulam induat: tum angeli mortuum interrogant, si Mahumeti crediderit, ejusque præcepta ritè observaverit; si bona opera dum in vivis esset fecerit; si Turcarum Quadragesima, ipsis Radaman nuncupata, jejunaverit; si ritus Zalæ coluerit; si decimas pertolverit, & eleëmofynas egenis contulerit. Defuncto plenam rationem actorum angelis referente, abs illo discedunt, aliis binis illico succedentibus candidis ut nix, quorum alter ipsius capiti brachia supponens pulvinaris vicem supplebit, alter pedibus ipsius assidebit, eumque sic tuebuntur ad extremum usque judicium. Defuncto verò atris angelis actorum rationem reddere nequeunte, quòd videlicet Mahumeti non crediderit, & hujuscemodi alia; liber Zunæ refert, atrum angelum ferreo malleo præditum, defuncti caput tam validè malleo ferire, ut illum novem orgyis sub terram impellat; & neutrum cessaturum, hunc malleo ferire, alterum uncis ferreis torquerè defunctum ad extremum usque judicii diem. Eam ob causam Turcæ defunctorum cadaveribus, croco nomen inscribunt, sepulchraque concava faciunt, ut locum habeant, quo se in genua prosternere queant: imò nonnulli foveis ligneas tabulas superimponunt, ne terra oppleri possint. Hæc Turcis tantam formidinem incusserunt, ut in matutinis suis orationibus hoc semper aduciant: Domine Deus, ab interrogatione duorum angelorum, sepulchri tormento, & malo itinere me libera, Amen: imò preces quæ ab utriusque sexus Turcis in cœmeteriis ad defunctorum sepulchra fiunt, eò referuntur, ut defuncti ab interrogatione atrorum angelorum liberentur.

*Varia alia nugæ & deliria à Mahumete de extremo
Iudicio scripta.*

C A P. VI.

MAHUMETES in suum Alcoranum plerosque Bibliorum locos transferens, nonnulla etiam de Mundi creatione inseruit, & ipsius Adami Dei ipsius manu è pura terra conditi historiam, & vitalem spiritum in illum infusum: per ipsius autem transgressionem omnes posteros morti destinatos. De extremo Iudicio ait, sub Mundi finem cornu inflatū iri, tum superstites homines & cælestes angelos morituros: deinde cornu denuò inflandum, ad cujus sonum, homines & angelos denuò in vitam redituros. Insuper scriptum est cap. 5. libri 1. omnes quadrupedes & aves vitæ restituendas in die Iudicii: arietes item qui die Paschæ, Bairan ab ipsis appellati, mactantur, paradisum in extremo Iudicio, teste Zuna, ingredientur; arietem ab Abraham filii Isaac loco immolatum, per quadraginta annos in paradiso educatum, nigrum ab angelo Gabriele delatum fuisse. Hinc

Hinc fit ut Turcæ multos arietes jugulent, die Paschæ sacrificandos, tametsi unicus ex præscripto & obligatione sufficiat: nam liber Zunæ dicit, omnes arietes à Turcis propter Paschæ sacrificium jugulatos, in extremo iudicio pro iis qui ipsos jugulandos curarunt, oraturos. Alcoranus porrò capite primo libri primi refert, binos Angelos caverna quadam in Babylone includi, & è superciliis pendere, torquendoque ad extremum usque iudicium. Glossa autem hoc loco addit, Deum binos Angelos Babylonem misisse, qui de incolarum controversiis iudicarent, singulis diebus mane è cælo descendere, sub noctem verò cælum repetere solitos: quodam autem die in formosam mulierem incidisse de marito conquirentem, quæ sic illis placuisset, ut de concubitu sollicitarent; ipsam annuisse, ea conditione ut orationem edocerent, cujus virtute in cælum conscenderent: mulieri obsequentes, orationem docuisse: quâ memoriæ mandatâ, ipsam in cælum evolasse; angelos, ob peccatum, orationis efficaciam privatos, in cælum amplius cõscendere non potuisse, sed in terra hæsisse. Deum porrò pœnarum in hoc vel in altero sæculo luendarum optionem illis ob peccatum obtulisse: pœnas in hoc sæculo deligentes, ad iudicii usque diem ut è superciliis penderent, adjudicatos. Ab iis Angelis addit Alcoranus, illius regionis homines Necromantiam edoceri. Cap. autem 19. lib. tertii scriptum habet, Deum stellas in cælo fixisse, ad hujus mundi ornatum, & ad arcendos malignos spiritus: quos, ad cælum propius accedere volentes ut paradisi secreta exaudiant, singulæ stellæ accensâ face fugant. Liber Zunæ verò, stellas in aëre è catenis aureis pendere ait, ad excubias agendas: alioqui dæmones paradisi secreta captatum venturos, ad ea hominibus conjectoribus revelanda.

Amœna in paradisum profectio, quam Mahumetes noctu dormiens se confecisse nugitur: & insignia deliria quæ de Turcarum paradiso refert.

C A P. VII.

MAHUMETES noctu dormiens, visionem habuit, quam postridie narravit & descripsit: ea omnibus suis posteris magnum commodum attulit, ut in articulis à Deo illi (ut ait) concessis videbimus. Cum Axâ igitur, ex undecim quas habuit mulieribus, maximè dilectâ, jacens; mediâ nocte evigilans, somniavit, quempiam suas fores pulsasse; ipsum surrexisse ut aperiret, angelum Gabrielem istuc reperisse bis septuagenis alis nive candidioribus, & cristallo lucidioribus amictum; animal apud se habentem lacte magis album, asino majus, mulo autem minus, Arabico nomine Alborach appellatum. Libro Asear nuncupato scriptum est, angelum Gabrielem in Mahumetis amplexus tuisse; atque dixisse, Ad te salutandum Deus me misit, ô Mahumetes; mihi que injunxit, ut te hac nocte in paradisum abducam, maxima, quæ unquam ab homine conspici potuerunt, secreta conspecturum. Mahumetes respondit se paratum esse. Cui Angelus: Conscende ergo Alborach, & abeamus. Verùm Alborach retrocedenti dixit angelus: Cur Mahumetem sessorem admittere non vis? Hoc tibi certò affirmare possum, neminem Mahumete meliorem unquam conscendisse, nec conscensurum. At Alborach negavit se eum admissurum, nisi prius polliceretur se in paradisum investum iri. Mahumetem tum respondisse, ipsum futurum primum animal quod paradisum ingressum sit. Mahumetes illicò conscendit; frenumque tenente Angelo, totâ nocte versus Hierosolymam iter fecerunt. Addit Asear, Mahumetem in itinere femineam vocem exaudisse evocantem, Mahumetes, Mahumetes; Angelumque dixisse: Cur non respondes? At ipsum tacuisse. Deinde longius progressum, aliam vocem audivisse clamantem, Mahumetes, Mahumetes: Angelum autem vetuisse ne responderet: Mahumetem porrò Angelum interrogasse, quænam essent istæ mulieres quæ eum appellassent? Cui Gabriel: prior est quæ Iudæorum legem evulgat, cui si respondisses, omnes Turcæ facti fuissent Iudæi: altera est quæ Christianorum legem denunciat, cui si à te responsum datum fuisset, omnes Turcæ Christianismum amplexi fuissent. Brevi pòst in Hierosolymitanum templum advenisse: quod ingressis, omnes prophetas & Dei nuncios qui unquam in orbem missi, ipsis obviam progressos, & Mahumetem his verbis excepisse: Salve verorum nunciorum gaudium, & honorabilis propheta: eumque in aërem sublatum, in intimum sacellum cum solenni pompa detulisse, seque illi commendantes obsecrasse, ut pro ipsis oraret, ipsorumque meminisset cum Deum alloqueretur. Templum egressos, Mahumetem scalam invenisse Dei lumine constantem, atque ad cælum usque pertingentem, quam, ipsius manu à Gabriele comprehensâ, conscenderunt. Ad primum cælum pervenientes, quod ex puro argento constat,

& ex quo stellæ dependent catenis ex obriso auro fabricatis alligatæ , ejus magnitudinis cum Noho monte urbi Almedinæ vicino, Gabrielem fores pulsavisse: interroganti ianitori quis feriret, Ego, inquit, angelus Gabriel, & Mahumetes propheta & Dei amicus: audito Mahumetis nomine, illicò apertas fuisse fores: istic canum senem invenisse Adamum, qui Mahumetem amplexus, Deo gratias agebat, quod tali filio illum donasset, multumque se Mahumeti commendasse. Vlteriùs progressos, variæ formæ angelos invenisse, boum, hominum, equorum, avium, inter quas gallus fuit pedibus primum cælum premens, & capite secundum cælum attingens. Interroganti Mahumeti quid ista sibi vellet, angelum respondisse, angelos esse qui pro iis qui in mundo sunt, Deum orant: humanæque formæ angelos, pro hominibus orare; bubulæ, pro bobus; equinæ, pro equis; gallinacæ, pro gallis: atque cum ingens ille gallus caneret, reliquos gallos cum cælestes tum terrestres canere. Deinde ad aureum cælum venientes, fores pulsasse: ianitori inquirenti qui essent, Gabrielem respondisse, Ego & Mahumetes: illicò ingressos undique Dei & Mahumetis nomen inscriptum hac ratione vidisse: Nemo alius est præter Deum, cujus Mahumetes est propheta: Noëque incanum reperisse, qui Mahumetem amplexus, sese illi commendavit. Postea admirandæ formæ angelos conspexisse, quorum unus pedibus secundum cælum calcabat, & capite tertium attingebat, altera manu Orientem, altera Occidentem pertingens. Inde in tertium cælum ingressos, ex precioso lapide constans, ubi reperto Abrahamo, ingentem angelorum numerum viderunt, quorum unus inter utrumque oculum septuaginta dierum itineris intervallum habebat, manuque librum tenebat, in quo omnia scribebat & expungebat; isque angelus mortis nuncupabatur, homines nascentes libro inscribens, & morientium nomina expungens. Inde porrò in quartum cælum Smaragdo constans delatos, reperto istic Joseph Jacobi filio (qui salutato Mahumete se ipsi commendavit) atque magno angelorum numero, quorum unus, procerus admodum, hominum vicem, qui propter peccata ad inferos descendebant, deplorabat. Postea in quintum cælum adamantinum pervenisse, ubi Moses Mahumeti se commendans, majorque angelorum numerus quam in reliquis cælis. Hinc in sextum cælum ex carbunculo sive pyropo fabrefactum, ascendisse, ubi D. Ioannes Baptista, qui Mahumeti sese commendavit. Postremò in septimum cælum, Dei lumine constans, venisse, ubi reperto Iesu Christo, ipsi Mahumetes se commendavit, & conspecto istic maximo Angelorum numero, Angelus ipsum reliquit. At ille per difficilia loca ascendens, ingentem aquarum & nivium quantitatem invenit; & mirum in modum fatigatus, cælestem vocem exaudivit, dicentem: Saluta tuum Creatorem, ô Mahumetes, non procul enim ab illo abes: tum lumen adedò ingens illum circumfulsit, ut oculorum ipsius aciem turbaret. Ait Deum tetram habuisse faciem septuagesies mille lineis pannis, Dei lumine constantibus, atque abs illo abfuisse gemino duntaxat balistæ jactu: Deumque ipsius umbræ manum imposuisse, unde ingens frigus senserit: Deum præterea ipsum hoc loco alloquutum, multa illi Legis præcepta dedisse, atque plurima secreta revelasse. Addit Asear, Deum quinque donis Mahumetem affecisse, quæ in nullum mortalium unquam contulisset. Primum, Mahumetem sublimiorem esse creaturam quæ in cælo aut in terra esset. Alterum, ipsum esse excellentissimum & generosissimum omnium qui ab Adamo fuerunt, atque ad extremum usque iudicium futuri sunt. Tertium, ipsum esse universalem redemptorem, hoc est, peccatorum condonatorem. Quartum, omnes linguas callere. Quintum, ut bellorum spolia ipsi tribuantur: quo dono ipsius posteris maximè gloriantur. Scriptum habet præterea Asear, Mahumetem descendisse eadem via qua ascenderat, quæque ipsi acciderant, Gabrieli angelo enarrasse: angelum autem dixisse, O Mahumetes, Deus injunxerat, te in hunc locum perducerem, ut ejus omnia secreta conspiceres. Nunc autem ad Inferos descendamus, ut inferna secreta etiam videas, & quo modo homines à dæmonibus torqueantur. Omnia hæc inscripsit Mahumetes suo Alcorano: è quibus liquet crassi fuisse hominem ingenii. Describens porrò Paradisum quem suis pollicetur, quinque rebus præditum esse refert, ædificiis, supellectile omnis generis, cibo & potu, vestibus, elegantisque formæ mulieribus, cum quibus voluptatem capere possint; generosis item equis, ephippia & frena gemmis exornata habentibus. De Inferis refert septem inesse portas, dæmonesque esse varii generis, quosdam ferreis catenis vinctos, alios veru ferreo transfixos; homines autem perpetuò colliquatam plumbum bibere, putridisque cibis, & arboris cujusdam malis vesci, quæ vera sunt dæmonum origo. Hæc omnia eò retulimus, ut Mahumetem, cum hujuscemodi nugas describeret, exiguo iudicio præditum fuisse demonstrarem.

Cur

*Cur Mahumetis lex Turcis permiserit, ut se cum feminini
sexus mancipiis, cuiuscunque tandem sint religionis,
permiscere possint.*

C A P. VIII.

INDIFFERENTER hodie sese commiscunt Turcæ feminei sexus mancipiis, nullâ habitâ an Christianæ religionis, an Iudaicæ, an idololatræ sint, ratione; quod vivo etiamnum Mahumete illis lege concessum fuit. Cùm enim Mahumeti, qui plures habebat uxores, donata fuisset à Iacobitarum Rege elegans Iudæa virgo, illicò ipsius amore flagrauit, nec abstinere potuit quin illam comprimeret. Quod animadvertentes ipsius uxores, ferre nequiverunt, repudiumque minitaturæ sunt, si perseveraret: cùm autem ille non abstineret, scandalum illi creatum est: nam duæ uxores ab illo secesserunt, & rem, ut gesta erat, per Mecham sparserunt. Ille, ut erat vigilans, remedium huic rei illicò quærendum existimavit. Itaque novum caput suo Alcorano addidit, ut videlicet omnibus ipsius legem observantibus, indifferenter liceret cum feminei sexus mancipiis, non secus ac cum legitimis uxoribus commisceri: eaque lex initio capituli libri quarti Alcorani indita est, etiamnum nomen obtinentis, Defensionis caput; ejus sunt verba: O Propheta, quoniam tuis uxoribus placere volens, licita prohibere voluisti, scito Deum permittere, ut hominibus licentiam præbeas cum feminei sexus mancipiis concumbendi. Hanc legem clam credidit nonnullis ipsius uxoribus, quæ subitò illam evulgarent: addebatque: Attamen vos mulieres, si pœnitentiam coram Deo egeritis, magnam utilitatem adsequemini. Sin à Mahumete repudiaturæ manebitis, ipsius Creator alias dabit ipsi uxores virgines & viduas, in ipsius legem credentes, & illi obsequentes. Promulgatam hanc legem Mechani viri facile receperunt, Mahumetisque causæ patrocinati sunt: accesseruntque Mahumetem repudiatarum uxoribus cognati, ipsum obsecrantes ut uxores reciperet. Quo successu valde lætatus est; nihil enim aliud optabat, tametsi se eas recipere nolle simularet. Ex illo tempore Turcicæ mulieres sine zelotypia cum mancipiis habitant. Licet autem Turcis vel centum mancipia feminei sexus habere: at legitimas uxores duntaxat quatuor.

*Brevis paradisi quem Mahumetes Turcis pollicitus est, narratio;
quamq̃, ridicula sint qua de eo recenset.*

C A P. IX.

DE materia ex qua cælum compositum sit agens Mahumetes, ex fumo illud Deum creasse ait, atque firmamentum in bubuli cornu cuspide stabilitum: agitante se aut succutiente bove, terræ motum fieri, quoniam universa terra ipsius cornu incumbat. Mille alias hujuscemodi nugæ Turcæ nunc credunt, quas Mahumetes illis persuasit, atque inter reliquas, septem esse paradisos, auro argentoque, unionibus & gemmis exornatos, in quibus palatia iis quæ hic exstructa sunt longè elegantiora, magna conclavia atriaque habentia: hortos præterea omni fructiferarum arborum genere cultissimos, fontesque & amnes palatia alluere, modò ex puro lacte constantes, modò ex optimo melle, tum etiam nonnullos ex dulci vino: in medio verò paradiso arborem esse, totum illum inumbrantem, ramosque supra muros spargentem, quorum singula folia ex puro auro argentoque constantia, Mahumetis post Dei nomen, inscriptum habent. Inde factum ut usitatissimam suam orationem subinde repetant hoc modo: *Le illebe ille allah Mahomet ra? olollach.* Quam orationem si Christianus imprudenter pronunciaret, aut moriendum illi esset, aut Turcicæ religioni nomen profitendum. Ex Alcorani præterea doctrinâ credunt, quòd Turcæ in paradiso ridebunt, & voluptati indulgebunt, procul valere iustis mœstitiâ & sollicitudine, semperque lætabundi aulæis & lectis sericeo coccineoque panno exornatis insidebunt; equorum ephippia & alia ornamenta ex gemmis adornata habebunt; quodque pueri non minùs elegantes quam gemmæ auro inclusæ, sericeis, coccoque viridi splendentibus, auratisque vestibus induti, illis ministrabunt aureis atque argenteis poculis. Expletâ autem fame & siti, iidem pueri crura, manus, brachia, & aures gemmis, annulis aliisque clenodiis exornata habentes, singulis Turcis in aurea lance ingens malum citrium præbebunt; quo ab ipsis accepto, & naribus admoto ut odorentur, illicò exorituram venustissimam virginem, elegantibus vestibus ornatam, quæ Turcam amplectens, ille vicissim eam; in mutuis amplexibus per quinquaginta annos hærebunt, voluptatiq̃ indulgebunt. Quinquage-

simo anno expleto, Deus illis dicit : Quandoquidem , ô mei famuli, genio indulgistis in meo paradiso, meam faciem vobis ostendere volo. Tum velum à facie amovebit. Turcæ autem corruent præ hujus luminis fulgore : quibus Deus deinde : Surgite mei famuli, & meâ gloriâ fruimini : nunquam enim ampliùs moriemini , neque mœrore afficiemini. Illi autem capita attollentes, Deum facie ad faciem videbunt , & comprehensam singuli suam virginem, in suum cubiculum abducent, ubi victui necessaria invenient, isticque genio indulgentes, voluptatemque ex sua virgine capientes, sine mortis metu vitam in lætitia traducent. Hæc Mahumetes & alia pleraque deliramenta de suo paradiso tradit : ex eaque narratione de pueris & virginibus quas in paradiso creatas esse ait, & muro inclusas, occasionem Turcas sumpsisse autumo condendi suas illas fabricas quas Serraglio appellant. Addit autem, si aliqua ex istis virginibus intempestâ nocte locum muris conclusum egrederetur, non minus quàm Sol, mundum illustraturam : si verò in mare spueret, aquam ut mel dulcem futuram. Ceterùm antè quàm narrationem de Turcico paradiso absolvamus, fabulam de symposio quod Mahumetes sanctioribus Turcis à Deo exhibitum fuisse ait, recitabimus. Primum dicit, Deum Gabrieli mandasse, ut claves adferret, quibus paradisum aperiret, earum autem septuaginta millia in angeli cura esse, singulasque claves septies mille milliarium longitudinis esse. Cùm verò Gabriel tanti ponderis clavem tollere non posset, Deo indicavit : cui Deus, Invoca meum & mei amici nomen. Quibus nominibus invocatis, clavem facile sustulit, & paradisi fores aperuit ; in quo mensa adamantina inerat, septies centena millia diurni itineris spatia longa & lata, in cujus ambitu erant dispositæ aureæ & argentæ fellæ. Deinde addit Turcas mensam stratam inventuros, mantiliaque sericeis & aureis filis contexta, fediliaque quibus insideant, puerosque supradictos in hoc symposio ministraturos, variique generis cibos præbituros, & fructus, vinumque & aquam è paradisi amnibus haustam pocillaturos : pro bellariis autem citria illa quorum antè memini, daturus. Absoluto Dei symposio, pollicitus est Mahumetes etiam epulum. Fons porrò est, ipso perhibente, in paradiso, cujus aqua nive candidior, mellèque dulcior est, longitudine & latitudine septuagies millena diurni itineris spatia comprehendens, ubi plura vitra pateræque sunt, quàm in cælo stellæ. Hunc fontem Deus Mahumeti donavit, quo Turcæ ingredientes, sitim sedent, quæ in æternum deinde ipsis non erit molesta. Egressus autem fonte Mahumetes, in infernum descendet, delecturus probos omnes Turcas, qui aliquam pœnam commeriti erant, quos, ut plenam remissionem consequantur, in prædictum fontem deferret, & ut atrum colorem, quem in inferno ex ustulatione contraxerunt, deponant, ipse illos aquâ fontanâ abluet, niveque candidiores reddet, deinde in aliorum Turcarum paradisum transferet. Turcici concionatores aiunt Mahumetem in arietem transmütandum, Turcas verò in pulices, quos ex inferis in paradisum transportans istic excutiet, ut pulices cadentes, aliorum Turcarum formam denuò recipiant.

Turcarum connubia : & cur illis data licentia quatuor simul uxores ducendi.

C A P V T X.

HODIERNO etiam die Turcis, & Mahumetis lege initiatis, ex vetere instituto, plures quatuor vxoribus ducere non licet : vivus enim adhuc Mahumetes suis a seclis quatuor legitimarum uxorum usum concessit : ex lege autem in suam met gratiam conditâ, quotquot voluit uxores ducere potuit. Ex Asearis libro constat, quindccim uxores eum habuisse, præter ingentem mancipiorum feminei sexus numerum. Legem condidit, quæ & hodie observatur, de mulierum æqualitate, ut eadem ratione omnes vestibus, cibo, potu, & cubili tractarentur : si quid secus fiat, quæ injustè secum agi existimat, apud Iudicem conqueri, & maritum in jus vocare potest. Eam ob causam, Turcarum Imperatoris vel Bassæ alicujus filia majore apud maritum privilegio hodie non gaudet, quàm infimæ sortis cujuspiam filia : nam propter levissimam causam matrimonio renunciare queunt : conquerente enim apud Cadi aliquâ, si maritus deserere illam vult, jam solum est mattimonium : divortium autem renunciare uxori in ea regione, perinde ferè est, atque in Gallia ancillam dimittere. Mahumetes adhuc vivus legem condidit, ne defertas à se uxores, cuiquam matrimonio sibi jungere liceret : præcepit etiam, ne ipsius uxores (quas moriens novem adhuc habuit) ab ejus morte cuiquam nuberent. Scriptum est in libro quodam Arabico, cui titulus, De bonis moribus Mahumetis, illum à virtutibus & virium robore extollente, eadem horâ undecim suas vxores subsequenter cognoscere gloriar

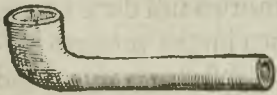
gloriarī solitum. Condidit etiam legem, quæ & hodie observatur, ut si quis uxorem ter repudiaverit, non possit deinceps illam recipere, nisi prius cum alio concubuerit. Hæc porrò quatuor Turcis sunt prohibita; ne sanguine vescantur, ne suillâ, ne iis quæ idolis sunt immolata, ne suffocatis. Vivo Mahumete, atque etiam aliquamdiu ab ejus morte, mancipia quæ ipsius doctrinam amplectebantur, libertatem consequantur; quia primus qui in ipsum credidit, mancipium fuit, se enim libertate illum donaturum pollicitus erat, si in ipsum crederet. Zuxæ liber meminit legis quâ sancitum erat, ut omnia mancipia Iudaicæ, sive Christianæ religionis, religionem suam abjurantia, & Mahumetanam amplectentia, libera fierent, etiam invito domino: at ea lex hodie non observatur. Nostratium vulgus Mahumetis cippum in aëre pendere existimat, lapidis magnetis vi atque efficacia: at tamen id recentiorum inventum non est: nam Plinius simile quiddam cap. 14. libri 34. de magnete scribit. Eodem, inquit, lapide Dinocrates architectus Alexandria Arfinoës templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulacrum ejus è ferro pendere in aëre videretur. Hæc autem de ridiculis Mahumetis nugis dicta sunt; nunc de Turcis agamus.

Liberos educandi apud Turcas ratio.

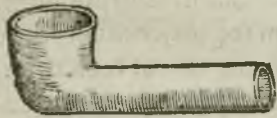
CAPVT XI.

MIRAM, sed facilem tamen, infantes educandi rationem habent Turcæ: nam licet eos muniant undique & fasciis involvant, podicem tamen illis nudum relinquunt. Etenim illorum cunæ alveum sive fundum habent coriaceum, bene tensum, in quo rotundum foramen faciunt, cui infantis nudas nates imponunt; deinde fictile aliquod ampli oris sub eo foramine adhibent quo infantium excrementa excipiantur: eam ob causam tot cunabulis non egent quot nostri infantes, neque ita immundi sunt, neque tantam in educando molestiam exhibent: & licet succrescendo aded robusti evadant, ut sine adminiculo ingredi incipiant, quiescere tamen non permittuntur, nisi foramini cunarum impositi, donec aluum continere noverint. Fasciis autem involuti, superiora involucria permeierent, nisi huic rei provideretur. Idcirco buxeos tubulos, in infantium usum factos, digitum crassos, sex longos, concavos, & ab una parte incurvos, apud institores emunt, qui duorum sunt generum: alii enim masculis infantibus subserviunt, alii puellis. Masculorum, supernum foramen rotundum habent, hac figura: Puellarum autem longius, hoc est, supernum foramen latius in longitudinem excavatum est, ut hæc altera figura demonstrat.

Masculorum tubulus.

Puellarum tubulus.

Difficile autem rem intelliget qui eos tubos applicandi rationem ignorat. Masculis igitur infantibus tubum applicaturi, extremam mentulam laxiori tubi parti imponunt, longiorem inter crura ductam, faciunt ut foramini cunarum respondeat, quod urina in fictile cunis suppositum defluat. Eadem ratione puellarum tubuli applicantur, ducta enim ejus longiore parte inter crura, ut urina in vas cunis subjectum defluat, efficiunt. Hæc consuetudo optimè Turcis convenit, qui perpetuò in aulais sedere solent, alioqui ipsorum liberi omnia conspurcarent. Nullus est apud eos pultis usus; ejusmodi enim alimenta infantibus præ-

bere non solent, qualia nos in Europa. Mulieres nihil illis aliud præbent quàm mammam, donec unius sint anni, aut decem mensium; quæ consuetudo vulgaris est omnibus Orientis nationibus suos infantes nec pulte nec lacte animalium alere solitis: & ne tam remota petamus, ipsimet Itali magnâ ex parte nihil aliud suis infantibus præbent præter mammam, donec annum ætatis expleverint; nutrices deinde quod ipsæ edunt, in infantium os ingerunt, sed prius præmansum, præsertim autem nuces cum pane; pultis enim nullus est usus, sed potius boni alicujus jusculi, aut panatæ ut appellant. Expleto anno, cum mandere incipiunt Turcarum infantes, dantur illis cibi quilibet; imo ne cepas quidem illis edendas præbere formidant, prius tamen cum pane vel carnibus præmansas. Cubilis etiam infantium non admodum magnam habent curam: quandoquidem apud ipsos plumarum nullus sit usus. Ea consuetudo per omnes Turcici Imperii provincias inolevit, cum inter opulentos, tum inter tenuioris fortunæ homines: nec aded delicatè suos liberos tractare solent, quemadmodum Europæi Christiani.

*Armenii, & plures alia nationes Christiana sub
Turcico dominio viventes.*

C A P. XII.

TURCIS ex Scythia egressis, & vicinas regiones occupare incipientibus, Armeni tunc Christiani licet omnium primi subjugati; in fide tamen Christianâ constantes semper permansere, & per universum Turcicum Imperium nunc etiam hoc nomen retinent: si enim Armenum appellant, Christianum intelligunt; at si Mahumetanam religionem amplectitur, eam appellationem amittit. Pagos & oppida etiam supra Armeniam inhabitant, ut per Asamiam & Adiabenem; Persarum enim Rex in provinciis sibi subjectis illos admittit: nam pacifici sunt & humani, egeni magnâ ex parte agricolæ, diligentes hortulani, bonique vinearum cultores. Illorum sacerdotes conjugati sunt, perinde atque Græci, & cum calice celebrant Missam, Latinorum more, similiaque habent ornamenta, & parvas consecrant oblatas, non integrum panem ut Græci: omnes qui Missam audiunt, sacerdoti respondent Armeniacâ linguâ. Christianæ religionis omnibus cultoribus per universum Turcæ dominium propria habere templa conceditur. Neminem enim ad suam religionem amplectendam adigunt Turcæ; sed omnibus in propria religione licet vivere. Ea ratione sui Imperii potentiam conservat: subjugata enim aliqua provincia, satis illi est ut indigenæ ejus Imperium agnoscant, & tributum pendant; de animarum curâ non est sollicitus. Quapropter sæpe multos pagos in Thracia vidimus, quorum incolæ vel soli Bulgari essent, vel Valachi, vel Serviani, vel Bosnenses, vel Epirotæ, vel Dalmatæ, vel Illyrici, omnesque Christianam religionem amplectentes: nam devictâ aliquâ provinciâ, Turcæ rusticos è pagis tollit, eosque tanquam colonias ad loca circa Constantinopolim deserta vel alia colenda transfert. Secundum Ponti Euxini littora interdum per pagos vagantes, unico die quinque aut sex Christianæ religionis diversâ idioma audivimus, pro pagorum varietate. Sæpenumero Armenorum qui in Turcicis oppidis habitant sacra adiimus, eaque animadvertimus Latinorum ritibus magis accedere quàm reliquarum nationum Christianarum. Atque licet diversarum nationum Christiani in eodem oppido aut pago habitent, si tamen Armenus aliquis moritur, soli Armeni funus comitantur; si Græcus, Græci. Alia enim natio alteram ad funus prosequendum non invitat, neque alia alterius negocia curat. Hinc fit ut sæpe quinque aut sex cœmeteria in Turcico aliquo oppido conspiciantur, pro variarum nationum quæ illud inhabitant ratione, facile id permittentibus Turcis. Armenorum sacerdote Evangelium legente, qui interfunt, dextra & sinistra inter se oscula libare solent, in testimonium mutuè sibi datæ veniæ, omnesque intelligunt quod sacerdos ipsis prælegit: nam Armeniaca lingua veterem elegantiam ferè retinet. Turcæ suos liberos in Arabica lingua diligenter institui curant: quod ut commodius fieri queat, porticus fabricari curarunt, quo liberos ablegant, ut legere & scribere discant, atque Arabicam Grammaticam edoceantur: (Puellas verò, docent mulieres:) nec adeò vilis pagus est qui porticum aliquam non habeat, vel saltem compluvium, sub quod conveniât omnes ejus pagi pueri masculi. Legendo humi sedent, consuetudine pueris admodum commoda; nam hac ratione quiescunt. Lectionem autem recitantes, universum corpus modò in anteriorem, modò in posteriorem partem quatiunt, ob accentuum & prononciationis (ut opinamur) difficultatem.

Judæi per Turcicum dominium habitantes.

C A P. XIII.

PROFUGI ex Hispania & Lusitania Iudæi, Iudaismum in Turcico dominio adeò auxerunt, ut omnis ferè generis libros in Hebræam linguam traduxerint, & Constantinopoli typographiam sine accentibus instituerint. Libros etiam Hispanica, Italica, Germanica, Latina & Græca lingua excudunt: Turcica autem vel Arabica, minimè, quoniam non licet. Qui per Turcicum Dominium sparsi sunt, quatuor vel quinque calant ut plurimum linguas, & eorum plerique denas vel duodenas. Qui ex Hispaniis, Germania, Hungaria & Bohemia discesserunt, vernaculam earum nationum linguam liberos suos docuerunt; illi deinceps earum nationum linguam didicerunt cum quibus negotiantur, uti Græcam, Slavonicam, Turcicam, Arabicam, Armeniacam & Italicam. Pauci Gallicam norunt, cum Gallis enim non negotiantur. Ab omni porrò antiquitate fuerunt Iudæi

Iudæi magni negotiatores, & varias calluerunt linguas; quod cum ex Historiis, tum ex sacra scriptura probari potest. Nam cum Iudæi undique confluisissent Hierosolymam, ut interessent festo Pentecostes; Domini nostri Iesu Christi Apostoli, qui Galilæa nunquam egressi erant, neque aliam linguam noverant quàm vernaculam ejus regionis, eo tamen die singuli loquebantur omnibus linguis; quod maximè admirati sunt Iudæi præsentés, qui ex Parthia & Media advenerant, Elamitæ, Mesopotamiæ & Iudææ incolæ, Cappadoces, Ponti & Asiæ, Pisidiæ, Pamphylæ, Ægypti, Lybiæ accolæ, Romani, profelyti plerique, hoc est, qui spontè Iudaismum amplexi erant, præterea Cretenses & Arabes: eamque ob causam sese mutuò interrogabant: Nónne hi omnes Galilæi sunt? & tamen singuli audimus eos loquentes lingua in qua nati sumus. Hæc autem descripta sunt in Actis Apostolorum: ex quibus probare volumus, ab omni antiquitate per universum orbem negotiari solitos. Turcarum simplicitas admodum corrupta est Iudæorum commercio: quemadmodum Galli nonnihil immutati sunt exterarum nationum commercio; ad minimum, ipsorum ingenia torpentia, excitatiora sunt reddita. Ubicunque tandem Iudæi vivant, reliquas nationes versutiâ superant. Omnem Turcicam negotiationem ita amplexi sunt, ut tota Turcici Imperatoris opulentiâ, ejusque universus census in eorum sit potestate. Nam majore precio redimunt quæsturam census provinciarum, teloniaque & navium excensum, aliaque Turcici imperii vectigalia. Eam ob causam sedulò eorum linguam ediscunt cum quibus negotiantur. Eâ astutiâ utuntur, ut in Italiam negotiationis causa profecturi, capitis operimentum colore albo inducant, ut Turcæ esse existimentur; nam Turcarum fidei plus tribuitur quàm Iudæorum: alioqui Iudæi peregrinantes, operimentum illud capitis flavum gestare solent; Armeni, Græci, Mæronitæ, Indi, Cophthi, & reliquæ nationes quæ Christianam religionem amplectuntur, cæruleo-purpurei coloris gestant illud diadema, vel versicolor. soli enim Turcæ album ferunt. Quoniam autem Iudæorum operâ uti sæpenumero coacti fuimus, atque cum illis versari, facile deprehendimus, astutiâ & malitiâ reliquas nationes superare. Non vescuntur carnibus, à Turca, Græcove, aut Latino sive Franco, ut vocant, apparatis: nihil pingue edunt; neque quod Christianorum aut Turcarum sit, sed nec vinum à Christiano vel Turca redemptum bibunt. Tot controversiæ & schismata inrer illos sunt, ut plurimi contraria ab aliis sentiant. Nonnulli Christiana mancipia possident, mares & feminas, quorum operâ variis in rebus utuntur die Sabbathi; veluti in Constantinopolitana typographia, aut exercenda mercatura: feminis etiam abutuntur tanquam Iudæis. Hæc alii reprehendunt, & in Legem peccari asserunt, negantes Iudæo licere mancipio feminei sexus Christiano abuti, quòd mulier Christiana sit; neque mares ad labores die Sabbathi adigere, quoniam ipsius opera peragantur. At illi prohibitum non esse respondent, quandoquidem res sint sua pecunia redemptæ. Recenti adhuc memoria Iudæo cuidam, medico filii Turcarum Imperatoris Iconii habitantis, mancipia fuerunt binæ Hispanicæ puellæ eleganti forma præditæ, & Italicam linguam callentes, quibus abutebatur; & licet ex iis proles sustulisset, vendere tamen voluit: ipsaque intelleximus mœrore animi admodum adfectas, quòd in Turcarum potestatem venturæ essent. Cum enim Turcæ puella aliqua suo ære redempta abusi fuerint, tametsi ex ea proles susceperint, illam quam maximo possunt precio denuò vendunt, ut aliam ea pecunia redimere queant. Hinc fit ut interdum mulier aliqua vicies aut tricies publicè venundetur, viri nonnumquam quadrages, modò Iudæis, modò Turcis. Qui magis scrupulosi sunt Iudæi, aiunt sibi prohibitum ne cum exteris mulieribus commisceantur; mancipio verò eorum religionem profitente, pro arbitrio abuti posse. Qui per Ægyptum, Syriam, Asiamque minorem, & universum Turcicum dominium medicam artem profitentur, magna ex parte Iudæi sunt, licet etiam nonnulli Turcæ reperiantur, Iudæis plerumque doctiores, & sic fati in praxi industrii: in reliquis autem rebus quæ in absoluto medico requiruntur, non admodum versati. Facile est Iudæis medicam artem callere, ob librorum Græcorum, Arabum & Hebræorum commoditatem, qui in ipsorum vulgarem linguam conversi sunt, uti Hippocratis, Galeni, Avicennæ, Almansoris sive Rhafis, Serapionis, & aliorum Arabum auctorum. Turcæ etiam Aristotelis & Platonis opera in Arabicam & Turcicam linguam conversa habent. Aromatarii, quos Materialistas vulgo appellant, Turcici domini urbes incolentes, magna ex parte Iudæi sunt: Turcæ autem in Aromatum cognitione peritiores, pluraque simplicia medicamenta in suis officinis venalia habent quàm nos in Europa: imò ausim dicere, primarium Aromatarium Venerum tabernam varietate aromatum & medicamentorum adedò instructam non habere, ut Aromatarius aliquis Turcicus: de numero & varietate dico, non de quantitate. Præscripto aliquo medicamento, illud statim Aromatario mittit Medicus (nulli enim apud eos sunt Pharmacopeci) & medicamenta simplicia ab illo præsentè pecunia redimit, more apud eam gentem

gentem usitato, quæ nihil nisi præsentem pecuniâ vendit, nec magis istic vicino creditur quàm cuivis extero: unde fit, ut nullis istic rationum libris opus sit, neque syngraphis.

Negotiationes & fora Turcici Dominij.

C A P V T X I I I I.

NIHI nisi quod ad suam artem attinet, suscipiunt veri Mercatores apud Turcas, hoc est, qui vero & antiquo Turcarum & Græcorum more negotiantur: Iudæi verò Hispaniis pulsî, atque Christiani apostatæ Constantinopoli tabernas instruxerunt, in quibus omnis generis merces venales habent Latino more: hinc fit, ut non minus imponant emptoribus quàm in Europa, ubi vix videas pagum in quo non sit hujuscemodi aliqua taberna, quæ fortè decem aut duodecim mercium genera habeat, eaque vel vitata, vel vetustate corrupta. Turcæ longævi sunt; quia minimè delicatuli, & sine discrimine aliis & cepis vescuntur, nec vinum bibunt nisi quàm rarissimè. Cùm autem grassante peste, non sibi consulant, nec à contagio sibi metuant, sæpe ab ea tolluntur. Omnia aula detonsa quæ ex Turcico imperio ad exteros devehuntur, inter Iconium Ciliciæ & Carachara Paphlagoniæ solummodò fiunt. Selectiores autem panni undulati, ex pilis caprarum contexti, ut diximus, Ancyræ Cappadociæ metropoli: sed & tapetes è caprarum pilis constant: qui verò apud Memphim venduntur, minus elegantes sunt; ex lineo enim panno versicolore facti sunt. In Adana fiunt peristromata, levia admodum & mollia, ad substernendum cubituris. Forum habent Turcæ per singula oppida & pagos, certo aliquo die singulis hebdomadibus, ut in Europa, quo rustici conveniunt, ad vendendum suas merces: alii ligna convehentes, alii ova, butyrum, caseum, sericea & lineæ stamina, aliisque similia. Iudææ mulieres, quibus aperta facie in publicum prodire licet, per hæc fora frequentes conspiciuntur, ut sua opera acu picta vendant. Quoniam porrò Turcicis mulieribus Mahumetica lege prohibitum, ne in publicum vendendi aut emendi causa egrediantur, Iudaicis mulieribus sua opera vendenda tradunt. Lex tamen non adeò rigidè observatur, quin interdum Turcicæ mulieres etiam sua vendentes conspiciantur, sed velo supra faciem inducto, per quod prospicere queant, & loqui volentes, illud attollere, perinde atque bucculam in galea. Venalia autem plerumque habent mantilia, strophioia, caliendra, cingula alba, pulvinorum integumenta, aliaque majoris precii opera, ut conopea, cortinas varii generis, quæ à Iudæis redimuntur, ut exteris deinde vendant. Turcæ delectantur lineo panno albo, & acu egregie picto, nulli sumptui parcentes ut cum adquirent: Interdum venduntur duo exigua strophioia acu picta viginti aspris, quæ in Gallia vix sex assibus sive tribus batziis æstimarentur. Varia opera in tela à Turcicis mulieribus acu pinguntur; vulgatissimum autem est, ut opus quod conficere cupiunt, picturam primùm in tela designent, quam deinde inter bina fila sequentes, & subtili admodum acu bombycina stamina diversorum colorum ducentes, ut opus ipsam picturam planè referat, efficiunt. Ea ratio pingendi acu apud nos usitata non est. Et vix apud nos credi possit, quantum apud Turcas hujusmodi opera æstimentur, quantaque eorum sit quantitas. Cùm autem mulieres ut plurimum conclusæ maneant, neque rem familiarem administrant; ne planè sint otiosæ, tempus in istis operibus conficiendis terunt, præsertim cùm lineam pensâ trahere rarissimè soleant.

Admiratione res maximè digna in Turcis, qui Opio vescuntur ut in bello sint animosiores.

C A P. XV.

OBSE RVATIONE maximè digna est conficiendi apud Turcas Opii ratio, præsertim in Achara, Carachara, Spartada, Emetelinda, aliisque oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, & Ciliciæ. Agros papavere albo conferunt, ut nos tritico: sed ea consideratione, ne singuli rustici plus ferant, quàm familiam habeant ad id colligendum sufficientem. Colligunt autem eadem, quam Auctores tradiderunt, ratione. Papaveris capitam formatam, leviter inciduntur; atque ex vulnere emanantes lactæ guttæ, parumper inspissari sinuntur. Sunt qui denas libras colligant, alii sex, alii plures vel pauciores, pro operarum quas in colligendo adhibuerint diligentiam: nam hoc negotium in latifundii satione non versatur, sed in legentium numero & diligentiam. Nisi hujus Opii tantus apud
Turcas

Turcas esset usus, nostra opinione commercium ejus periisset, quemadmodum multarum aliarum rerum quæ amplius non cognoscuntur. Ceterum nemo est Turcarum qui illud non emat; etiam si asprum solum haberet, ejus dimidium in Opium impendet, quod pace & bello semper circumferet. Asiæ minoris Iudæus mercator nobis asseruit, singulis annis quinquaginta camelos Opio oneratos educi ex Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, & Cilicia, qui in Persiam, Indiam, Europam, aliasq. exteras regiones, & per universum Turcicum imperium illud importent. Cui difficulter fidem adhibuissimus, nisi sigillatim nobis enarrasset quantum colligeretur in singulis vicis Paphlagoniæ, Cappadociæ, Armeniæ minoris, & Gallogræciæ; addebatque, majore adhuc apud Persas in usu esse quam apud Turcas. Periculum autem facere volentes, quantum quis Opii devorare posset sine noxa, Ianissarum nobis familiarem, & singulis diebus Opio vesci solitum, ejus drachmæ semissem in nostra præsentia devorasse animadvertimus: postridie illum apud negotiatoris tabernam reperientes, illi integram drachmam dari curavimus, quam unico bolo devoravit, nec quidquam incommodi inde sensit, præterquam quod temulentus quodammodo videretur. Hæc Opii manducandi consuetudo jam dudum apud Turcas invaluit: illius etenim esu animosiores sese fieri, neque belli pericula formidare existimant. Cum Turcarum Imperator, bellum gesturus, militum delectum facit, tota provincia Opio ferè spoliatur. Vulgare apud eos est, sibi mutuo obicere, Tu edisti Opium; quemadmodum si quis apud alias nationes alteri obiciat, ipsum temulentum esse. Diu usi sumus contubernio Armeni cujusdam Christiani, Opium coram nobis sæpius devorantis: sed & nos eo degustato, nullam aliam noxam deprehendimus, nisi quod pectus nobis excalfaceret, cerebrum nonnihil perturbaret, somniaque turbulenta induceret. Si Papaver in Europa, videlicet Gallia, Germania, vel Italia coleretur; arbitror Opium perinde colligi posse atque in Asia, modò necessaria cura in eo legendo adhiberetur. Nam Asia minor non minus frigida est ipsa Gallia. Fieri potest, ut quod ad nos adfertur, adulterinum sit: solent enim mercatores illius quantitatem augere antè quàm per provincias distribuatur. Quoniam porò observavimus quibus notis ejus delectus faciendus sit, eas subiicere voluimus. Optimum est amarum, gustu calido, fauces incendens, flavescens leoninorum pilorum modo, in massam veluti ex granulis diversi coloris coactum; legendo enim Opium, ea grana in Papaveris capitibus collecta cohærent, & in placentulam quodammodo coeunt; odor virosus & gravis: & licet in refrigerantium ordine reponatur, fauces tamen incendit. Iam in placentulas cogitur Opium in ipsa Asia minore, quatuor uncias vel selibram non pendentes: at mercatores quæstus gratia illud multiplicant; sic ut massæ ex Venetis officinis delatæ, libram quasi pendant.

*Quibus signis soleant Turca suas amicas sollicitare;
& Turcicarum mulierum ornatus.*

CAPVT XVI.

VT difficulter admodum conspici queunt puellæ & mulieres Turcicæ; longè difficilius compelli possunt: eam ob causam sui in aliquam mulierem amoris indicium præbere volentes, ut vel è longinquo eam videre possint, operam adhibent: nam in summis ædibus complanatis plerumque versari solent. Turca igitur observatâ eâ quam deperit, caput attollit, manuque gutturi admotâ, cutim prehensens, illam nonnihil vellit, hoc indicio significare volens, se ejus mancipium esse, & extremâ servitute obnoxium (in ea enim regione nemo se magis abicere potest, quàm si cujuspian mancipium esse profiteatur.) Si mulier constiterit, vel suam manum deosculata fuerit, bonam de suo amore spem concipit. Quibusdam autem locis difficulter admodum possunt conspici mulieres resecta facie: earum enim mariti fenestrarum usum illis adimunt, nisi sint cancellatæ: & consuetudo apud eos invaluit, ut & puellæ & feminae vetulæ sive juvenes, perpetuò sint inclusæ, nec in publicum prodeant, nisi vel pro defunctis oratum ituræ, vel balnea accessuræ (quod sæpius in hebdomade accidit) sed multis aliis mulieribus comitibus. Cum verò dicat Mahumetes, mulieres paradisum non ingressuras, templa etiam non accedunt, prohibente id Mahumete, causamque addente quod non sint circumcisæ ut viri. Plerique verò opinati sunt, mulieribus peculiarem locum in templis esse datum: asserere autem audeamus, rem ita se non habere; diligenter enim inquirentes, ab omnibus intelleximus, templa ingredi illis non licere. Ceterum cum in universo Turcico dominio, tum in Arabia brachas gestant longas & laxas, nauticis similes, ad calceos usque defluentes: comperimus autem ejus conduplicationis rationem & consuetudinem (quam multi admirarentur si
eam

eam proferremus) inde procedere : de qua tamen plura ne verbis quidem testis dicere volumus, cum res sit nimium curiosæ observationis: itaque non sine causa vulgatum illud in usu est, totidem consuetudines quot regiones. Pedes nudos calceis vel cothurnis inferunt, & in cruribus supra talos monile aut armillam plerumque gestare solent, ad singularem ornatum. Pauca in Cairo reperientur quæ brachia & suras pictas non habeant, panni Damasceni modo: dum enim in balneis versantur, cutem secundum picturam inductam sibi perstringi curant; nigerque color cutim penetrans inhæret, sic ut variæ formæ ipsarum brachiis & aliis corporis partibus impressæ conspiciantur : at ea consuetudo nondum ad Asiaticas feminas transit. Quia Mahumetis lex vetat he apertâ facie in publicum prodeant, velum à fronte ante faciem propendens semper gestant, collumque & manus contegunt : cothurnos autem oblongos induunt in calce ferratos, ut ex hac pictura conspiciere licet.

*Turcica Asiatica
mulieris effigies.*

Turcarum talarum tunica collari & manicis caret, vel perbreves eæ sunt, & supra cubitum resectæ: quæ etiam mulieribus convenire possunt: hæc Babyloniâ acu consui magnâ ex parte solent, præsertim sericæ: sed antequam consuuntur, sulcum ferro candente primùm designant, qui nunquam tollitur, sed semper permanet uti plicæ in undulata. Undulatum autem sive bombycinum pannum nunquam usurpant, nisi prius subblatis plicis; quod facile fieri potest: nam quemadmodum undulatus sulcos plicæque calore accipit, ita etiam calore tolli possunt. Mahumetana lex vult ut simplices sint mulierum vestes: attamen cum in publicum prodeunt balnea accessuræ, sive sponsam comitaturæ, omnes quidem lineas raræ texturæ vestes supra alias gestant, sed ut infernæ (quæ plerumque sericæ & preciosæ sunt) appareant, albas attollere solent. manicæ vestium sunt valdè angustæ, & aded longæ ut manus tegere possint: nam lex prohibet manus aliasve corporis partes nudas apparere in publico. Mulierum, & virorum caligæ pedibus carent; nam utriusque, pedes, manus, brachiaque ad cubitum usque, & collum abluere solent.

Quando egerere volunt, fictile aquâ plenum deferunt, ut anteriora & posteriora abluant, etiam sævissimo gelu: ad ejusmodi consuetudinem à pueris assuefiunt tam mares quàm feminæ, eamque toto vitæ cursu observant: Mahumetes enim illis in ea re chartæ alteriusve rei in qua Dei nomen inscribi possit, usum prohibuit. Secessus autem locum in angustum & longum in terra fodiunt, ubi inclinati, facile manu sese abluere possunt. A Mahumete enim sancitum est, istâ frequenti ablutione peccata expurgari. Inde factum ut alveos aqua plenos, in singulis compitis collocent, & tabulato aliquo sepiant, quo viri seorsim, mulieres item seorsim ingressæ sese lavare queant: at in ædibus, secessus utriusque sunt communes.

*Turcas, plures habere uxores quæ sine rixa & zelotypia etiam
cum concubinis & servis feminis vivunt.*

C A P V T X V I I .

NATURA sunt Turcæ avari & pecuniarum avidi; primariæ idcirco eorum opes in numerata pecunia consistunt. Nulla est istic acquirendi ratio; eam ob causam nulla his intenditur: nam cum aliquid venditur aut emitur, id fit præsentem pecuniam. Viri œconomiam curant, nullam administrationem mulieribus relinquentes. Nullam aliam curam ipsæ habent præterquam liberorum, & ut quietè inter se vivant: contrariâ planè quàm Latinorum ratione, quorum feminæ non modò rerum curam gerunt, sed & in corpora imperium exercere volunt, imò plerumque exercent. At apud Turcas longè alia est ratio: nam quispiam tres vel quatuor uxores habens, & sex vel octo pluresve servas; omnes sibi obsequentes retinet, & inter se aded pacificas, ut nullum invidiæ inter uxores & servas metum concipiat. Ratio hæc est: quia tametsi liceat eodem tempore quaternas uxores ducere, omnes tamen æqualem potestatem habent; nam illæ & servæ præsentem ipsius pecuniâ sunt redemptæ: consuetudo enim apud illos invaluit, ut si quis eleganti forma præditam habeat filiam, sibi præsentem pecuniam repositam esse existimet, quandoquidem filia nullam dotem maritis, neque quidquam paternæ suppellectilis adferunt: sed qui illas uxores sibi expetunt, magnam pecuniæ summam patri numerare, illasque etiam vestibus ornare debent: nam pater illas licitatur, & majorem summam offerenti tradit, nullâ sollicitudine anxius, etiam si ipsas nunquam in posterum conspiciat. Ea de causa cognatio-

cognitionis vinculum apud Turcas non adeò latè propagatur quemadmodum in Europa: imò ne cognomen quidem ullum habent Turcæ, quod familiæ antiquitatem respiciat, nec ipse Turcarum Imperator, nisi Ottomannorum: rustici autem nullâ dictione majorum nomina exprimere possunt, ob uxorum frequentem mutationem. Apud Turcas, ex serva natus non minus decoris sibi adscribet, quàm si ex legitima uxore natus foret, nec ignominiam ducet sese servæ filium profiteri, quoniam serva non censetur adultera. Servæ enim in omnibus domini obsequuntur imperio. Hinc fit ut illorum liberi exiguo amore erga parentes afficiantur, nec frater sororem magis diligit quàm aliam quamlibet. Si quispiam Satrapæ alicujus filiam in uxorem ducat, aliamque præterea vilis alicujus opificis filiam, æquales & comites deinde erunt, & unanimiter vivent; quia cum ita simul inclusæ sint, æquali omnes sunt auctoritate, neque quidquam agent nisi ex mariti mandato. Non est enim moris apud Turcas dicere, Domina hoc præcepit, vel istud in hunc modum fieri vult, neque è cingulo dependentes habent multas claves, ut bonæ œconomæ opinionem adquirant, imò nullas gestant prorsus, neque horæ quadrantem impendunt in universæ rei domesticæ curam: quandoquidem satis est cuilibet Turcæ tapetem humi expansum habere in quo sedeat, & pulvinaria quædam quibus innitatur (nullum enim scabellorum, sellarumve aut scamnorum usum habent, neque fulcri sive spondæ magna ex parte) vespere autem culcitæ humi stratæ incumbentes, noctem transfigunt, quam postridie surgentes complicant, atque in asserè aliquo reponunt, vel è pertica suspendunt. Pauci apud eos toralibus, sive lecticariis sindonibus utuntur; quoniam viri, & feminæ lineas brachis nauticis similes noctu permutant, atque in iis dormiunt. Servi apud illos in extergenda supellectile non admodum sunt occupati: sufficit enim unicum fictile pro omni ciborum apparatu, & unica lanx pro omnibus offis: nec vitrorum extersione egent, cum omnes ex coriaceo poculo sive ligneo bibant. Viri suas tiaras mundas & niveas habere gaudent, quas ipsimet in balneis cum brachis & interula eluunt, aut balneorum servis eluendas tradunt. Turcæ, viri fortitudinem vel strenuitatem nostro more non æstimant. Nam in Europa, qui omni momento digladiari vult, qui oculos torquere novit, jurator, biliosus, cicatricibus insignitus, qui quæ alterum mendacii arguerit, pro strenuo & probro viro habetur. At Turcæ pacis tempore modesti sunt, arma domi relinquentes, ut inter se pacificè vivant, neque acinaces gestant per urbem obambulatori: at in bellum profecturi armis uti norunt, & suam fortitudinem erga hostes demonstrant: neque facile audies ipsos inter se decertasse: neque si quis sodalem ferierit, propterea strenuus æstimabitur. Tritum apud illos est, eos qui delinquant, fustibus cædere: vera profectò ratio domandi superbos, & puniendi quos occidere nolimus: attamen cum cupiunt, noxios magis severâ ratione punire etiam norunt.

*Turcarum Imperatorem quinquies centena hominum millia facilius
in aciem producere, & ducentarum triremium classem parare
posse, quàm alium Principem centena millia.*

C A P. XVIII.

FINGAMVS Regem exercitum coëgisse è centenis millibus rusticorum, quem in bellum procul ablegare velit, aut classem ducentarum triremium toudemque navium comparasse: an non credibile est illos facilius labores toleraturos, quàm si ex totidem nobilebus conflatus foret exercitus? atque frigora, æstum, famem, aliaque accidentia minùs eis nocitura quàm delicatioribus? animi fortitudine exceptâ, facile id mihi concessum iri scio. Quis verò credat Turcarum Imperatorem, bellum gesturum, tam ingentem exercitum ducere posse, sexies centenorum, ut aiunt, millium hominum? Multi admirantur: nam tam ingentem numerum pronunciarî audientes, fieri non posse arbitrantur; cum ob difficultates, quas in tanto exercitu accidere necesse est, tum quòd Rex, vel Imperator maximâ difficultate exercitum quinquaginta millium alere queat. Quod tamen de Turca retuli, non adeò difficile videbitur nostram vivendi rationem cum Turcicâ comparanti: Nam illorum consuetudo pacis tempore observata, docebit tantum hominum cœtum etiam in bello posse vivere, atque tam facile esse Turcico Imperatori decies centena hominum millia in bellum ducere, quàm Christiano alicui Principi quinquaginta millia. Ut breviter dicam; illorum vivendi ratio pacis tempore adeò rigida est, ut nobis grave bellum sit apparitura. At illos, qui à teneris huic vitæ assuefacti sunt, non magis afficit, quàm nos in deliciis viventes, nostra. Qui supra plumeos lectos decumbere, singulis

QQ

diebus

diebus forbitiunculam calidam sumere, selectiusque vinum bibere consueverunt, statim animum desponderent, si à solita vivendi ratione abstraherentur, atque maximo tædio afficerentur, si suas possessiones semel in anno non perlustrarent, vel triennio aut quadriennio à suis parentibus abessent, aut de ipsis nihil intelligerent. Sed hæc omnia Turcæ non curant: quoniam austerius adhuc domi vivunt quàm in bello. Peregrino milite non utitur Turca, sed his solummodò quos pacis tempore suo stipendio alit: omnes itaque dicto obedientes cum sint, belli labores & molestias patienter ferunt, etiam magis quàm legionarii milites Romani solebant. Turcarum Imperator, contrario Principum Christianorum more, ingentem quæstum facit belli tempore: nam annonam ipse vendit. Turcicus miles sibi equum comparare non verebitur quinquaginta ducatis, etiam si nullum aliud peculium haberet: nam illum donec ipse vivet sibi intervenire posse existimat: cum etiam equos viginti & viginti quinque annis conservare soleant: licet ipsi & eorum equi, pace & bello, humi nullo substrato stramine jacere soleant: equi autem neque è præsepio, neque ex fœnili unquam edant. Turcicorum militum opes nec fundi sunt nec ædes, sed solæ pecuniæ: nam si fundum aliquem emerent, ab eorum morte, Turcarum Imperatori cederet: qua de causa rarò etiam ædificant. Quocumque proficiscuntur, eandem æneam ollam & scutellam circumferunt qua pacis tempore utebantur, eademque ratione omnis reliqua supellex & domi & foris usui illis est: relictarum rerum nullo mœrore afficiuntur, quandoquidem omnia circumferunt, uti & igniarium. Potus, aqua est: cibus, allia & cepæ. Quid ergo deterius in bello illis accidere queat quàm domi? In summa, sua rusticitate tantum nos in bello superant, quantum ipsi deliciis & nobilitate à nobis in pace superantur. Quoniam autem natura illis largita est ut à teneris in campestribus viverent, propter eam consuetudinem peritiores sunt in erigendis suis tentoriis sub quibus habitent; cum verò illa ex tela gossipina levi admodum & molli confecta sint, longè commodiora sunt nostris ex lineo vel cannabino panno paratis: funes etiam ex xylo confecti, molliores, leviores, tractabilioreque sunt nostrorum tentoriorum funibus, qui madidi ita rigent & contorquentur, ut vix explicari queant. Tamen si Turcarum castella pleraque sint in regionibus procul ab hoste distitis, & ubi nulla belli suspicio oriri potest; præfidiarios ramen habent milites, excubias agentes, perinde atque in aperto bello. Exaudiebamus illos singulis diebus diluculo & crepusculo noctis tympana sua complodentes, mirumque concentum, tiliarum modulatione adhibitâ, exprimentes. Tympanorum autem duo apud illos sunt genera: unum minus, quod in equo gestari potest, ab uno duntaxat latere clausum: aliud majus, membranis utrinque clausum, quod è collo suspensum gestare non solent, neque brevibus bacillis nostro more complodunt, sed humi sistunt, & utrumque latus pulsant, dextra baculum incurvum & sinum tenentes, quo tympani dextrum latus verberant; sinistra autem virgulam tenuem, qua alteram tympani partem sæpiusculè feriunt: geminum tympanum quod aheneum est, quodque in equo gestatur, inæquale est; alterum enim altero semper minus; & tympanistes illa complodere volens, incurvare se debet, vel ea editiore loco reponere. Nocturnæ excubiæ campanulæ sonitu non excitantur nostro more: sed alto * clamore sibi invicem respondent, quod jam antè Rhodi observaveramus. Tibiarum cœcentum cum tympani sonitu conjungere edocti sunt ab Arabibus Turcæ: concentum sanè bello & pace admodum commodum. Nullus est Sangiacus, qui ejuscemodi tibicines & tympanistas alere non cogatur, præsertim ubi arces sunt præfidiariæ. Breves sunt ejuscemodi tibiæ, & infimâ parte latæ, clangorem edentes admodum altum: in equo gestari possunt, & cum utriusque tympani sono accommodari.

** Similem consuetudinem in nocturnis excubiis agendis observant etiam Pannonæ, ut alta voce sibi mutuo accinane, & ad vigilandum hortentur, subinde hæc verba repetentes, Szolay Szolay virrazto Szolay. hoc est, Vigila vigila vigila, vigila. Præfectus autem vigilum quem Vigyazo appellant, si excubiæ somno interdum viستا acclamationem intermittunt, admonere iisdem verbis solet Szolay virrazto. Cum verò sub auroram ab excubiis se recipiunt, accinere solent, Haynal-vagyon szep pyros, haynal haynal-vagyon; hoc est, erumpit iam elegans rubens (scilicet dies) erumpit iam: deinde addunt: mayd meg virrad, haynal-vagyon szep pyros haynal. id est, brevi lux erit, erumpit iam elegans rubensque, erumpit.*

Securicula Turcis familiaris ad varias res pacis & belli tempore admodum commoda.

C A P. XIX.

TURCICIS militibus familiare est securiculam cingulo appensam semper gestare: sed etiam alii tam opulenti quàm tenuioris fortunæ Turcæ, pacis & belli tempore, hujuscemodi secures * habent, duabus in rebus illis utiles, nam alterâ parte quæ aciem

aciem habet, ligna secare possunt; alterâ quæ in malleum formata, tentoriorum palos in terram defigere. Quia autem elegans est ejus forma, hoc loco describere volumus. Taliū porrò securicularum fabri, massam ferri, libram cum semisse fortè pendentem per medium perforant crasso quodam stylo ferreo: altera securis pars mallei instar facta est, altera ad cædendum aciem habet. Styli autem variant: nam rotundo orbicularia fiunt foramina, quadrangulo quadrata: securim autem perforantes, foraminis oras paululum tumentes relinquunt, ut pyxidis modo manubrium, quod per patentius foramen immititur, amplecti possit. Multæ sunt Tornatorum Constantinopoli tabernæ, qui nihil aliud quàm securicularum manubria ex lignis Constantinopolim importatis conficiunt: naves enim ex Ponto advenientes, sæpe onustæ sunt aceris montani, quod Asphendannos vocant, ligno ejusmodi manubriis conficiendis dedicato, atque etiam corno, quæ duritie reliqua ligna superat. Interdum etiam ex Mengrelia Constantinopolim advehuntur naves taxo onustæ albi & rutili coloris: cum autem Turcæ ligneis arcubus non utantur, manubria hujusmodi ex eo ligno (alba sive exteriori parte relicta) conficiunt. Tornatores autem apud Turcas sedendo suum opificium non exercent, neque propendentem perticam habent, quæ lignum verset: sed sinistra manu oblongum arculum tenentes, lignum versant, manuque dextra cælum tenent, cujus infimam partem inter pedis digitos imponentes, in quam necesse est partem ad opus suum conficiendum impellunt.

* Eiusmodi securiculas, moris est etiam apud Pannonos gestare, & à cingulo plerumque suspendere, sed minus graves.

Turcas plurimas res ex antiquitate retinere.

C A P. XX.

PLVRIMA adhuc retinent Turcæ, antiquitatem admodum respicientia: exempli gratia, ustulationem illam quam inconsulto medico usurpare solent. Dolore enim capitis laborantes, vel defluxione in quamvis corporis partem, eam ustulant fomite aliquo aut panno lineo incenso. Iam mille sexcentis annis hæc ustio Græcis cognita, & ustio Arabica vocata, apud eosdem Arabes & Turcas auctoritatem etiam nunc retinens. Eam magnæ esse efficaciam observavimus: Thessalonicæ enim periculum illius in Iudæa quadam fecimus, illam capitis dolore (quo plus quam per sexennium afflicta fuerat) liberantes eo quo Dioscorides in sciatica uti solebat remedio: adposito videlicet quinquies caprino stercore ardente, in cuniculo illo qui inter pollicis radices est & carpum. Turcæ autem longè aliter ustionem eam faciunt; xylinam enim telam circumvolvunt ad nucis juglandis crassitudinem, & assis Gallici latitudinem (in ejus penuria fomitem sclopetorum sumunt) deinde incensam loco affecto imponunt, * quam ita ustulare sinunt, tam fortiter & constanter ferentes, ut expectent donec sponte extinguatur & frigescat; nihil ad ustionem curandam præter paucillum xyli imponentes: idcirco plerique frontem, tempora, aliasque corporis partes hujusmodi cicatricibus fœdatas habent. Turcæ in omnibus adversis hanc vocem proferre solent, *Alavara*, id est, Deus adjuvabit. Itaque existimantes quæcunque illis eventura sunt, jam prædestinata esse, omnibus periculis majore animo sese obiiciunt, cum in terrestribus, tum marinis conflictibus.

* De hac curandi morbos per adustionem ratione, multa præclare C. V. Prosper Alpinus cap. xii. Lib. iii. de Medicina Aegyptiorum; quem consulendum censeo.

Turcarum monachi.

C A P. XXI.

HOMINVM quoddam genus apud Turcas versatur, Dervis (voce ad Druides, antiquos videlicet Græcos philosophos, Atheniensium colonias, quæ ex Phocæa discedentes Massiliam appulerunt, & ædificarunt, accedente) appellatum. Nudi plerumque obambulant isti Dervis, æstate, & hieme, brachiaque & pectus obliquis & transversis cicatricibus fœdata habent, ex incisuris quas ipsimet suis cultellis corpori inflixerunt, in longitudinem potius quàm in latitudinem ductas, ut muscoli minus offendantur: cum verò nullo adhibito emplastro vulnera consolidentur, cicatrices parvi digiti crassitudine turgentes remanent. Plerosque videre est hujusmodi cicatricibus adèd fœdatos, ut horrorem incutiant. Quo furore prophetico, sive mania agantur, sese ita concidentes & adurentes, ignoramus. At eos desipere arbitramur. Ex eleemosynis à Turcis collatis

duntaxat aluntur. Ea autem de hujusmodi fatuis inter plebem opinio recens non est; nam ipsemet Plato de simili hominum genere agens, maniam, furoris esse speciem, eamque ab Ecstasi provenire pronunciabat, hoc est, imaginationes quasdam divinitus excitari propheticas tanquam vatibus. Illud est quod veteres de imaginatione verba facientes, divinitati cuidam tribuunt, quemadmodum & de Sibyllis censuerunt. Socrates etiam in ea opinione fuit, cum dixit, vatum imaginationes divinitus profluere per maniam sive furorem. Hinc fit ut impostores maniam simulantes, prophetarum nomen apud Turcas obtinerint, atque innocentes æstimentur. Sunt etiam inter illos nonnulli, vafri admodum, magnam pecuniæ vim colligentes, ut Mecham ad Mahumetis sepulchrum visendum proficiscantur: cum enim inde redierunt, magnificè à Turcis excipiuntur. Signum quo Mahumeti se religione obstrictos declarant, corium est vervecinum, humeris impositum, cum reliqua corporis parte (exceptis pudendis) nudi sint. Plurimi reperiuntur hujusmodi impostores, diversis Turcici domini locis, ut Constantinopoli, Damasci, & Caira, in tuguriolo aliquo abditi, & nudi frumento aut milio sese immergentes & volutantes toto die, pueriliaque, ad risum excitandum, & impossibilia effutientes, qualia pueri inter se garrere solent: prætereuntes autem illis quidpiam quo vescantur proicere solent.

*Nivis & glaciei per totam æstatem more Turcico
conservanda ratio.*

C A P. XXII.

IN Myfia & Paphlagonia hiemem traduentes, multis locis, nivis & glaciei conservandæ rationem observavimus, quam æstate venalem exponunt, ad potionem suam quam Scherbet nominant, refrigerandam: vinum etenim, quod ipsi Serap appellant, ex consuetudine non bibunt. Qua de causa, quidam quæstum faciunt duntaxat ex illius potionis dulcis confectio, quam in tabernis quibusdam ad eam rem exstructis vendunt. Varia autem sunt ejus potionis genera: fit enim ex ficibus, prunis, pyris, armeniacis, vis, vel melle. Torquente igitur peregrinos & inquilinos siti in æstate, illam potionem emi curant, cui, qui venalem habet, nivem vel glaciem admiscet ad eam infrigidandam: alioquin nulla esset in ea bibenda voluptas: decoctio enim æstate facta, hac ratione refrigeranda est; ejusque, ita refrigeratæ, haustus æreo nummo duntaxat constat. Duplicem verò ex illius compositione quæstum faciunt: nam fructus ex quibus decoctio parata est, non abiiciuntur, sed separatim venduntur, & ipsa etiam decoctio separatim. Sunt Græci & Armeni in Natolia, quorum singuli duodecim camelos fructibus in propriis hortis natis onustos Constantinopolim, aut in alia oppida à Turcis habitata mittant, solummodo ad hujusmodi potiones conficiendas. Memini & ex Heraclea monti Tauro vicina Constantinopolim devehit: fructus enim in illa planicie Tauri radicibus adjacente nati, singulares sunt ad hujusmodi sorbitiones parandas. Nivis porrò * conservandæ apud Turcas hæc est ratio. Densa jam delapsa nive, & firma glacie, flanteq. Borea omnium frigidissimo, Turcæ concamerata quædam ædificia in hunc usum exstructa, loco meridiei non exposito, depresso videlicet, vel post præaltum aliquem murum, aut ponè collem, nive implent, glacie subinde admixtâ; quemadmodum si quis parietem ex arenato construeret. Per biennium sine colliquatione conservari poterit. Certum est in Gallia idem fieri posse: vidimus enim regiones Gallia calidiores, in quibus tota æstate conservatur. Ceterum Asiatici ab omni antiquitate nivem qua æstate uterentur conservarunt: similemque usum apud Romanos etiam fuisse receptum, multis Galeni locis probari potest; præsertim in præfatione Methodi medendi: ex ea enim liquet nivis usum fuisse ipsius tempore Romæ tam frequentem, quàm nunc sit apud Turcas. Ea de re Plinius, delicias Imperatorum illius temporis accusans, suffragatur Galeno. Suetonius etiam de Nerone agens idem scribit. Heu prodigia ventris (inquit Plinius) hi nives, illi glaciem potant, pœnasque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alii aquas: mox & illas hyemant. Et alibi: Neronis principis inventum est decoquere aquam, vitroque demissam in nives, refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitiis nivis. Nix qua Turcarum Imperator in claustro suo Constantinopoli utitur, ex Horminio aut Olympo montibus advehitur: nam sibi persuadet eam quæ in cryptis circa Constantinopolim adservatur, minus salubrem esse montanâ; illamque adhuc expetit annotinam: quapropter illius servi montem conscendunt æstate, magnamque nivis quantitatem devehunt, istic in sequentem annum, ut Constantinopolim invehatur, relinquentes.

Binæ

Cap. 4.
lib. 19

Cap. 3.
lib. 31.

Binæ liburnicæ singulis septimanis transvehunt eos qui Prusam ire cupiunt, præfectis Ianissaris nonnullis. Montaneam appellentes, expositis vectoribus, nive ex proximo monte ab equis delata liburnicas onerant, & Constantinopolim reducunt. Ea nix in Imperatoris claustrum deportatur, qua suum Sorbet refrigerat. Legati Galliæ, Hispaniæ, Venetus, Epidaurensis sive Rhagusinus, Florentinus, Chius, Transilvaniæ & Vngariæ, Turcis delicatiores in potu, nivem vino non admiscunt, sed aqua, in qua nix dissoluta, refrigerato utuntur; eaque ratione tota æstate frigidum bibunt, nulla nive seu glacie in ventriculum transmissa: glaciei enim fragmentum pugno non majus & vix aspro redemptum, cupam aquâ semiplenam illicò refrigerabit.

** Nivis & glaciei usus non modò apud Turcas invaluit, sed & apud alias plerasque Europæas nationes. Hispani enim frequentissimè ea utuntur, non modò per summos æstatis ardores, sed etiam mediâ hieme. De Nivu ad servatione, usu, proprietate, peculiarem libellum Hispanico sermone paucos ante annos conscripsit D. Nicolaus Monardes Hispalensis medicus; quem nos Latinum nunc damus. Apud Vngaros autem, non nivis, sed glaciei adeò frequens est usus æstate, ut etiam vilissimi rustici in pagis eam adservent, in subserraneis scrobibus, intermixto & substrato stramine, & stramineo pyramidalitè tecto imposito, loco aliquo à sole non nimium illustrato, qui sepe circumambiente munitur, ut pecus arceatur. Eius glaciei fragmentum aqua cupâ imposita qua vinum refrigerandum est, inditum, totam illicò frige facit: inspergitur etiam glacies comminuta ativiis fructibus, qui bellariorum loco in mensam inferuntur. Sed & Bohemi in suas cerevisiarum cellas glaciem hieme provolvi curant, ut æstate cerevisiam ne acescat, diutiùs conservare queant.*

Consuetudo Turcarum sese in altum impellendi.*

CAP. XXIII.

VARIOS exercent Turcæ ludos in feriis sui Paschatis, sed nullum magis singularem & admirabilem, quàm sese in altum impellendi: novo fanè & inusitato more.

Bini stipites magni & præalti terræ infiguntur, quibus injecto altrinsecus tigno transverso, patibulum duodecim orgyias fortè altum conficitur: de tigno bini funes, duos pedes ab invicem separati, suspenduntur, per ligneos annulos trajecti, ut faciliùs obsequi queant: funis utriusque deinde capita, asseris (fellam exiguam imitantis) quatuor angulis adnectuntur: huic insitens qui se impellere vult, ambos funes utrinque propendentes manibus tenens, & paululum corpus inflectens, nullo alterius adminiculo, modò in anteriorem, modò in posteriorem partem sese tam altè impellit, ut patibuli altitudinem æquet vel superet, quod ferè incredibile est: defessus autem stando, asseri deinde insidet. Alias etiam habent impellendi se in altum rationes pueris aptas, & miras.

** Fuit hoc lusum genus, sive pensilis motio, Veteribus familiaris: Athenienses instituisse dicuntur primi, & αἰώεετ vocasse: Latini Oscillum & Oscillationem appellarunt hunc lusum; & oscillo iactari, qui sic in aère librati subvertantur, dixerunt.*

Honorum apud Turcas distinctio, cum ex barbâ gestatione, tum ex tiararum varietate petita.

CAP. XXIV.

QVI viridem tiaram apud Turcas gestant, primariæ sunt inter ceteros existimationis; nam majoris religionis est insigne: apud illos caligas & vestes virides gestare non licet: nam is color nobiliorum proprius est, qui se ex Mahumetis profapia originem trahere, indicare volunt. Sed & qui bis aut ter Mecham peregrinati sunt, viridem tiaram gestare audent, quò ab aliis majore honore afficiantur. In barbâ gestatione magnum etiam est discrimen. Senex enim illam alit, in sapientiæ signum: juniores prolixos duntaxat mystaces gestant; quia indecorum videretur, si juvenis barbam aleret. Hæc nota à veteribus Scriptoribus Arabibus tribuitur, qui comam etiam alebant, quod Turcæ non faciunt.

Plumarum ornamenta Turcis familiaria.

CAP. XXV.

AD MIRABILES sunt, vanæ, & insanæ Ianissarorum ostentationes, eorum præferunt, qui Turcico Imperatori chariores sunt: quoniam struthiocameli pennis sese ornantes, & Rhintacis avis elegantissimis, quæ simul ad gallinæ crassitudinem conjunctæ, omnes tamen ab exiguo corpore pellem duntaxat retinente procedunt: nam

223

Arabes

Arabes qui eas vendunt, carnes eximunt. Recentiores nonnulli Apodem appellant: at ego Phœnicem esse existimo, ut latius in libro de Avibus differemus. Illi ergo plumis in hunc modum exornati, D. Michaëlis picturam quodammodo referunt. Verum quidem est, non perpetuò incedere isto ornatu, sed duntaxat cum Imperator in bellum proficiscitur, aut aliàs illum comitaturi. In humeris ingentes alas elegantibus plumis constantes gestare solent, quemadmodum ii qui in Comœdiis Angelorum personam repræsentant. Ianissari ab ineunte ætate in capite altum diadema gestant, in modum calanticae muliebris, vel sericeæ illius capitis ornatus in tergum propendentis, nobilibus Gallicis mulieribus usitati, factum: caput illorum cingens, & in altum erectum; nullis tamen redimiculis vinctum: huic ferreum radium sesquipedem longum adnectunt, cui innititur circulus, cujus circumferentia mensuræ, quam pollicis & indicis extremæ partes simul junctæ comprehendere possent, respondet: in ejus circuitu pennas collocant. è medio prodit oblonga crista ex Struthio-cameli elegantioribus pennis affabre facta, post tergum ad terram ferè propendens, neque corpus attingens, quia ejus initium à summo capitis vertice est. Sic ornati formidabiles gigantes videntur. Quilibet autem Ianissarus, aliùsve Turca pennas gestandi facultatem non habet: iis enim jure duntaxat licet, qui hostibus in bello occisis suam fortitudinem demonstrarunt. Qui multas gestat, ea nota indicare vult se multos hostes jugulasse: qui verò se hostem occidisse profiteri nequit, rationi consentaneum non est, ut ipsi gestare liceat. Miles Turcicus in bellum proficiscens nullum famulum circumducit, nisi mancipium: Ianissari verò nullum (quandoquidem ipsimet vilia mancipia sint) sed singuli sua arma & annonam ferunt. Attamen quinis unum equum alere licet ad impedimenta & tentorium gestanda. Sic veteres Romani solebant. Legimus enim Jugurthino bello Metellum edixisse, ut singuli milites sua alimenta & arma ferrent, nullo seruo illis concesso. Sed & Turcæ prætoriani Ianissari qui proximè illum perpetuò versantur, pacis tempore deni unicum duntaxat mancipium habent; belli autem tempore, quini. Ex eo deprehendere licet summam in illa aula obedientiam.

Turcarum vexilla non sunt renovanda, quoniam signi militaris vicem suppleant equinae caudæ pili variis coloribus infecti extremæ hastæ affixi. Execrantur Turcæ dissectas vestes ex quacunque tandem materia paratas: ea de causa Græci, & universi Turcæ Imperatoris subditi, nullas dissecant vestes: sed holofenica versicolore, vel alia quavis sericea utuntur maximè. Peregrè verò proficiscentes ignitabulum gestant, laternamq. ferream albam cum candela, cochleare è cingulo suspensum, & scorteum sacculum sale composito, veterum Græcorum more, plenum, quo cibum saliunt. Componitur autem hac ratione: alia cum sale contusa resiccantur: iis denuo tritis, scorteus sacculus impletur. mirum in modum orexim ciet, & ventriculum frigidæ potu offensum roborat.

*Vehemens eorum exercitium qui Turcicum arcum
intendere discunt.*

CAP. XXVI.

PER Turcica oppida, terrei scopi nunquam indurari finiuntur, sed recente terra aggestâ & quotidianâ rigatione molliore redditâ, à scopi custode cōservantur: nam perpetuò aliqui adveniunt arcu jaculari soliti; non in longum spacium sagittas emittentes, ut ligneis arcubus fieri solet; (breves enim eorum sagittæ) sed ex vicino loco. Sex passibus duntaxat à scopo absunt qui arcum intendunt, summis viribus adnitentes, ut terreum murum penetrare possint: proximè scopum adest quispiam post asserem latitans, qui sagittam emissam extrahens, denuò reiicit. Quem jaculandi satias jam tenet, arcum juxta scopum appendit, & persoluto pro more aspri pretio abit, licet centenos jactus fecerit. Vulgo tales scopi sive terrei muri, publico aliquo loco habentur, quò Turcæ exercitii gratia conveniunt.

Varius ciborum apparatus apud Turcas.

CAP. XXVII.

VARIA habent Turcæ vilium etiam rerum condimenta, passim in oppidis venalia; veluti radices *betæ crassas admodum, colorisque nunc albi vel pallidi, modò rubri, quas plerique raphanorum esse falso existimarunt. Condiuntur etiam brassicæ capitatae, raphanorum prægrandes radices, & helenii. Fuit olim etiam magno in usu Romæ,

Romæ, reliquisque Romanorum municipiis ea conditura: qui que condiebant, Salgamarii appellabantur. Res est magnæ parsimonix: nam quatuor viris unius aspri præciam in prandium satis esse potest. Cibus enim est coctione non egens, sed ita conditus editur. Omphacinas etiam vuas condiunt magno Turcarum compendio: nam macerata in aceto & sinapis semine, optimi sunt saporis cum pane manducata. Sunt etiam pergulae sive tabernæ in quibus nihil nisi vervecina capita & pedes apparatus venduntur: coempta verò capita illico aperiunt, calidaque in lance reponunt cum aceti & pinguedinis momento, compositum illud sal cum feminis Sumac corticibus (qui à veteribus Rhus obsoniorum appellabatur) mixtum inspergentes. Turcas cibo vesci in publico non pudet: imò ipsi Satrapæ vulgariter in publico edunt: nam ut ex bubulcis & opilionibus originem trahunt, sic in victus ratione illos æmulantur; malunt enim lacticiniis vilis precii vesci, quàm quidpiam impendere in alios cibos. In extremo portu Thraciam pertingente Constantinopoli vicus est, ubi nihil aliud fit quàm Melca, Caimac, & Oxygala. Caimac ex lactis pingui fit, idq. variis modis, & est veterum Græcorum Aphrogala. In deliciis etiam habent, quam hujus ætatis Græci Misitra vocant, Galli Recoctam.

* Vulgo etiam Vienna Austriaca venales exponuntur crassa huiusmodi beta rubra radices condita, & rapa integra, atque cucumeres: habent plerique & brassicas capitatas similiter conditas integras. At tota illa provincia, aliisque vicinis, Autumnis cum brassicarum capita, cum rapa minutim concisa abundè admodum condire, & vasculis concludere solent, atque ita ad servare in quotidianum totius anni usum: sed odoris, dum reclusis vasculis eximuntur, meo iudicio adèdè retri, ut circumfusum aërem inficere queant: plerisque tamen, etiam magnatibus, ciborum delicia sunt.

Turcarum circuncisio.

C A P. XXVIII.

CIRCUNCIDUNTUR Turcæ non octavo die, quemadmodum Iudæi: sed octavo, duodecimo, vel decimo quinto ætatis anno, maturius aut ferius pro rei oportunitate. Pueri enim non circunciduntur donec tam grandes sint ut circuncisori respondere queant. Indicem attollit, quo signo se Mahumetanum esse fatetur. Eos in templo circuncidere non licet, sed in parentum ædibus: nam incircuncisum templum ingredi non possunt. Multi conveniunt, dum quispiam circuncisendus, festum diem suo more celebraturi: in illo cœtu puer circunciditur. Sacerdos sumptâ forpiculâ puero dicit se illi demonstrare velle quid postridie præcidendum sit; adductoque præputio, abit ut puerum fallat (nam illico revertitur, tamquam aliquid demonstrare oblitus) cutem jam colligatam forpiculâ præscindit sine magno pueri dolore; vulnusque salsa aqua ablutum, lineo panniculo imposito, curat. Ceterum à circuncisione nomen pueri non immutatur, sed retinet quod in nativitate inditum fuerat, addita solum voce Mussulma, hoc est, verus Turca circuncisus. Circuncisione facta, festum diem celebrant, ut apud nos in nuptiis alicujus: ad balneas deducitur: redeuntem tympanorum strepitu excipiunt, candidâ cydari flosculis nonnunquam inspersa insigniunt, & ad templum magnâ pompâ deducunt. Absoluto convivio, munera à convivis pro familiæ ipsius dignitate conferuntur; aurea, argentea, & alia preciosa, si ex opulenta & auctoritate prædita sit familia. Nemo Christianus vi ad circuncisionem cogitur: qui verò sua sponte Turcicæ religioni initiari velit, magnâ est in æstimatione: qui, ut vitæ usuram redimant, Turcæ fiunt, despiciuntur. Si Christianus cum Turcica muliere commisceatur, lex sancit ut vitâ privetur, quam tamen redimit, Turcicam religionem amplectendo. Turcam occidenti, unica salus est ut Turca fiat, vel ingenti pecunia vitam redimat: pecunia etenim quælibet obtineri possunt in illa regione. Si Christiana mulier libera, Turcæ alicui sui copiam facit, Christianam religionem abnegare debet. De paucis verò istic supplicium sumitur ob delicta quæ poenam effugere possunt Turcicæ religionis professione: nam plerique ut mortem fugiant, Turcæ fiunt.

Perfarum Rex, licet Mahumetanus, Turcas hæreticos appellat, quia ipsorum vxores circuncisæ non sunt, ut sui dominiæ feminæ: quibus ea de causâ templa ingredi licet, Turcicis minimè. Cophtæ etiam feminæ, Æthiopiæ Regi parentes, & in Iesum Christum credentes, circunciduntur: cum enim lex sanciat ut feminæ circuncisionis aliquod vestigium impressum habeant, particulam Græcis Hymenæa, Latinis Alæ, dictam præscindunt, quam præputio respondere aiunt. Mahumetem injuriis afficiens morte punitur: at lex cum absolvit, si Turca fiat, hoc est, si sese circuncidi curet, & indicem attollat; qua ratione immunis erit à Haraczi, hoc est, tributis quod Turcico Imperatori pendendum est, solutione: cui Iudæi & Christiani obnoxii sunt, Turcæ autem vel Mussulmanni minimè.

*Mancipia suos heros cogere posse, optionem sumant, velintne pro
ipforum redemptione servitutis certum tempus præscribi,
an aliquâ pecuniâ summâ pacisci.*

CAPVT XXIX.

TA METSI Christianus captivus, Turcæ, qui eum redemit, serviens, suæ religioni renunciet, & Turca fiat; non propterea libertatem adipiscetur: nam cum sit mancipium, illi exequenda sunt heri sui mandata: mitiorem quidem servitutem ab hero impetrare fortè poterit, & servitutis tempus brevius. Præstat tamen mancipia Christianam fidem retinere, quàm illam abjurando, Turcas fieri. Turcicorum mancipiorum cum famulorum Europæorum fortuna ferè comparari potest: felicitatis enim suorum dominorum participes fiunt: si herum nanciscantur probum virum, à quo diligantur, eandem cum ipso habent tractationem. Potest autem mancipium cogere suum herum, ad duarum rerum optionem; vel ut illi redemptionis precium indicet, vel ut certum servitutis tempus præscribat: licet enim mancipio, Cadi, hoc est, Iudicem, convenire, atque dicere: Volo ut meus herus alteri me vendat, nisi redemptionis precium mihi indicare, vel servitutis tempus præfinire velit. Iudex mancipio jus dare, & ejus herum evocare cogitur: tum mancipium, Quantum (inquit) tibi numerari vis pro mea redemptione, aut quot annis vis tibi inserviam? Herus liberam optionem ipsimet dabit. Si mancipium caret ingenio, nec suâ industriâ tantum pecuniæ acquirere posse confidit, quæ ad persolvendum λύτρον sufficiat, sed labores facilius perferre sperat; servitutis tempus deliget. Herus verò denum, duodenum, vel quindecim annorum tempus illi præscribet, ejusque pactionis syngrapham dabit: absoluto eo tempore liber domum abire poterit. At si mancipium aliquam artem callet, pecuniæ precium deliget, & ejus persolvendæ tempus ab hero expetet, quam ex pacto persolvat: nam diligenter laborabit, preciumque suo hero numerabit quolibet mense vel trimestri. Nonnullos vidimus qui brevi tempore sese redemerant, nempe biennio vel sexennio. Mancipiorum porro quæ in piratarum manus incidunt, atque ad triremes condemnati sunt, misera est conditio; vix ullam enim sese redimendi spem, nisi admodum seram, concipere possunt: Piratæ enim remigibus cum opus habeant, captivos apud se retinent, nec navi egredi illos permittunt. Qui similiter in Satraparum potestatem incidunt, exiguam redemptionis spem habent: quoniam Cadi nullam eos cogendi, ut tenuioris fortunæ aliquem, habet potestatem. Itaque talium Satraparum mancipiis nullum aliud relictum est remedium, quàm ut fortunam suam patienter ferant: rustici verò à Cadi cogi possunt.

Sesami oleum non minus frequenti in usu est apud Turcas, quàm oleum nucum apud Gallos, & oleum olivarum in Gallia Narbonensi: quia autem magno labore confici debet, mancipiis imponitur is labor, & hieme duntaxat. Sesami semen quatuor & viginti horis aqua salsa maceratum; deinde in area ligneis malleis tustum super crassiorem telam, donec corticem abiiciat; denuò aqua salsa maceratur, & innatantes cortices abiiciuntur. Sesamum sic expurgatum in clibano resiccatur; deinde mola frangitur: exsudans demum oleum liquidum ut sinapi (pauca enim habet recrementa) lento igne coquitur, & à fecibus separatur. Dulce est id oleum, delicatum, & vilis precii.

Turcæ cibum sumpturi, humi desident, exemptis calceis; quemadmodum olim Romani in suis tricliniis (quæ nihil aliud erant, quàm salæ nunc Gallis vocatæ, vel cœnacula, cauponis similia, in quibus erant appendices, sive elatæ tabulæ, quales apud sartores videmus, ubi suas operas conficere solent) his conscensis, calceos eximere solebant: etenim pedes mensæ non supponebant, nostro more: sed veluti Turcæ, innitebantur pulvinis cubito suppositis. Quod Martialis approbat his verbis, libro quinto:

*Deposui soleas, adfertur protinus ingens
Inter lacæucas, oxygarumque, liber.*

Ad comprobandum autem, triclinium id esse quod Galli salam vel cœnaculum appellant, Varronis auctoritatem in medium attulisse sufficiet; qui de Africanis gallinis agens, Gallinæ Africanæ, inquit, quas *μαλαργίδας* appellant Græci, novissimæ in triclinium ganearium introierunt è culina. Meminit etiam Suetonius variis locis: de Cæsare enim scribens, „ Gonvivatam assidue per provincias duobus tricliniis; uno, quo sagati palliativæ; altero quo „ togati cum illustrioribus provinciarum discumberent. atq. in Augusto superfestivas Livix „ nuptias objecit, & feminam consularem è triclinio viri coram in cubiculum abduçam. „ Ex his locis animadverti potest culinæ & cubiculi à triclinio differentia. Sed & in Divo „ Claudio,

Claudio, Adhibebat, inquit, omni cœnæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, „
 qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes, vescerentur. & paulo post: Nec temerè un- „
 quam triclinio abscessit, nisi distentus ac madens. Plinius item de Elephantis agens, Ple- „
 nisque hominum tricliniis accubitu ière per lectos, ita libratis vestigiis, ne quis potantium „
 attingeretur. Et de Platano scribens cap. 1. lib. 12. Aliud exemplum, inquit, Caii Princi- „
 pis, in Veliterno rure mirati unius tabulata, laxisque ramorum trabibus scamna patula, „
 & in ea epulati, cum ipse pars esset umbræ, quindecim convivarum ac ministerii capace tri- „
 clinio, quam cœnam appellavit ille nidum. Ex his igitur veterum auctorum locis inferre „
 volumus, triclinium vocari posse locum in quo Turcæ vesci solent, humi sedentes in tapete „
 quodam vel in tabulato, pulvinis cubito suppositis eos fulcientibus: convenit enim cum „
 triclinio à veteribus descripto.

Vulgare est Turcis, ut etiam olim Romanis, eunuchorum ministerio uti: illud mirum, „
 inventum id esse mulieris. Semiramis enim regina, celebris illa bellatrix, multos adole- „
 scentes castrari iussit, quos dein Gynæceo suo præfecit: ab illa posteri eam consuetudinem „
 observarunt in imperio sibi subdito. Credimus Turcas, cum primùm eunuchos castra- „
 runt, testes duntaxat pueris amputare solitos, veterum Romanorum more, qui veretrum „
 non præciderunt: at grandiores facti robustioresque, feminas, testibus licet resectis, ini- „
 bant: ut etiam quorundam Imperatorum uxoribus ea causa gratiores fuerint: generandi „
 enim facultatem non habebant. Obscœnum est; propterea haud plura. Turcarum Im- „
 perator intelligens eos quibus præfecti testes essent, suis uxoribus & concubinis volupta- „
 rem adferre, in posterum penem cum testibus resecare iussit: sed ex denis vel duodenis „
 qui ea ratione castrantur, vix seni evadunt. Sunt qui aliam rationem referant; Imperato- „
 rem videlicet castratum equum inire equam conspicientem, occasionem, ea qua diximus „
 ratione castrandi sumpsisse. Cum autem servæ domesticas operas duntaxat faciant, nec „
 in publicum prodire audeant; magis decet castratos, quibus egredi licet, feminis præsentem „
 marito ministrare, quàm servas quæ domo non excedunt. Vulgare porrò est Satrapas & „
 opulentos quibus sunt multæ uxores & concubinæ, quas servis adire non licet, eunuchum „
 habere, sibi carum, & cui plurimum fidant. Ipse Turcarum Imperator, sæpius eunuchum „
 mancipium dominio suo & ingenti exercitui præfecit, ejus animo confidens, quem nulla „
 formidine posse affici exploratum habebat. Nonne Ganymedes Regis Ægypti eunuchus, „
 Cæsari atque universo exercitui Romano restitit? Legimus etiam eunuchos apud Persas „
 regnasse, atque alios magnis provinciis præfuisse. Sed ne tam longinqua exempla peta- „
 mus, Bassa qui Ægypto, Syriæ, & Arabia præfectus erat dum Cairi essem, eunuchus erat, „
 cui Turcarum Imperator non minus fidebat quàm strenuissimo universi sui domini Præ- „
 fecto. At Romani nunquam tantam auctoritatem atque libertatem suis eunuchis tribue- „
 runt ut nunc Turcæ, vel olim ab omni vetustate Orientis Principes. Sunt enim eunu- „
 chi hujus seculi apud Turcas non minus familiares dominis suis atque eorum uxoribus, „
 quàm si æquales forent. Plurimum enim illis fidunt domini, imò per absentiam cum suis „
 uxoribus versari & propter cubare jubent sine ulla zelotypia, cum sublatis concubitis in- „
 strumentis, omnem etiam appetentiam sublatam esse non ignorent: & certè nullius rei ve- „
 stigium magis illis reliquum est, quàm in manus vola. Eunuchis itaque uxorum & concu- „
 binarum custodia atq. domesticæ rei administratio committitur, dominis in bello absen- „
 tibus. Christianis servos & servas suo ære redemptas alere licet, quemadmodum & Iu- „
 dæis: at neutri Turcam mancipium retinere possunt. Iudæo Christianum vel Christiana- „
 nam mancipium habere permittitur, quemadmodum & contrà. At Iudæi adedò inter se „
 confœderati sunt, adeoque versuti, ut neminem suæ nationis unquam servire permittant: „
 nam simulatque suorum quempiam vel in mari vel in continente, belli vel pacis tempore, „
 captum intelligunt, omni diligentia curabunt illum redimi, nullis sumptibus parcentes. „
 Turcæ tamen maximo odio illos prosequuntur, semper illos laceffentes & injuriis proscin- „
 dentes, in publicis præsertim viis obvios.

Turcarum Sacerdotes & scientia.

CAPVT XXX.

SACERDOTES Turcici, à laicis haud multum differunt: satis enim illis est, Alcora- „
 num legere & Turcicè ad verbum interpretari nosse. Conjugati sunt; à vulgo vestis „
 discrimine non discernuntur, & artem aliquam exercent ad vitæ necessaria compa- „
 randa: alii enim institores, alii sutores, alii artes alias mechanicas exercentes: plerique etiam „
 ex librorum transcriptione vitam traducunt, cum nulla sit apud eos Typographia ad Tur- „
 cicos

cicos libros cudendos. Eorum charta multâ fricatione lævigatur & politissima efficitur. Nunc autem plerique eorum, ad nostram æmulationem Astronomicis studiis, Poëticæque & Philosophiæ operam navant. Nec ipsi soli ejusmodi studiis delectantur; sed proposito præmio suos etiam liberos utriusque sexus instrui curant. puerorum autem scholæ à puellarum schola distinctæ; has feminæ, illos viri erudiunt. Versus etiam condunt numeris constantes nostro more; & tetraſticha, hexaſticha, decaſtichaque, decem, undecim, pluribus vel paucioribus ſyllabis constantia componunt; quiq; à Turcis ea decantari audiret, Germanicum cantum existimaret. Turcæ, ut diximus, uxores ducturi, eas præſente pecuniâ emunt; nulla etenim dos ab eis accedit: imò vestes quas illa gestat, marito perſolvendæ: quòd si contracto matrimonio, ob morum diſſimilitudinem convenire inter ſe nequeunt, aut mulier ſterilis ſit, maritus Iudicem ſive Cadi accedens, ab eo uxorem dimittendi poteſtatem accipiet: nam quemadmodum ſine ulla juſſurandi formula matrimonium contractum erat, nullis aliis obſervatis ritibus etiam diſſolvitur. Virum deſunctum ſepeliunt viri, feminam feminæ: primùm autem cadaver lavatur, deinde mundiſſima alba ſindone involvitur, poſtremò urbe efferitur multis cum ceremoniis (nemo enim in templis ſepelitur) tedas præferunt Dervis ipſorum prophetæ; ſubſequuntur ſacerdotes lugubres nœnias concinentes, donec ad ſepulturæ locum perveniant. Mos autem eſt apud ipſos, deſunctorum ſepulchra catervatim adeundi certis quibuſdam diebus, atque pro ipſorum ſalute orandi; ſed viri ſeorſim, muliereſq; ſeorſim, diverſo tempore.

*Turcarum ſacerdotes horologiorum vicem præſtare, horarum ſpacia
alta voce ex ſumma templorum turri proclamantes.*

C A P V T XXXI.

NULLA apud Turcas ſunt horologia, ſed eorum vicem ſupplent ſacerdotes, ſummas templorum turres conſcendentis (ſingulæ enim Meſguedæ unam, aut binas præaltas turrículas habent, utrinque unam, præſertim quæ à Regibus ſunt exſtructæ (nulli enim templa pluribus quàm unâ turri prædita condere licet, niſi Imperatori- bus) hiſ igitur conſcendiſ, altiſſima voce & ſubtili proclamantes, nobis in memoriam reducebant cruſtulorum piſtores, qui brumali tempore ea noctu venalia proclamare ſolent (Galli *Oublieurs* appellant) vel puellas in Cenomanniæ deſertis ericetis circa Dominicæ nativitatſ tempus canentes. Eorum vox per quartam milliariſ partem, interdum etiam per dimidii milliariſ ſpaciũ exaudiri poteſt: quòd vix credibile ſit ei qui antea hujusmodi vocem non exaudiſſet. Interdum bini vel terni clamant, digitis aures obturantes tanta vocis contentione, ut per totam urbem intelligantur, pronunciantes hæc Arabica vocabula *La Illab Illellab Mehemet Irreaſul Allab*. Quinquies ſingulis diebus ea proclamant, Gallicinio, Aurora, Meridie, Tertia à Meridie, & Crepuſculo noctis: quæ ſingula tempora peculiarem ipſorum lingua appellationem habent. Eas temporis diſtributiones ſolent Turcæ deligere, ad negociandum, aut aliquòd conveniendum. Meridie templa ut plurimum ingrediuntur: lotis prius pedibus, manibus, obſcœniſq; membris anterioribus & poſterioribus, terq; aqua capiti inſperſa: nudis item pedibus templum intrant, & calceos ad templi fores relinquunt. Si verò dum peregrè proficiſcuntur in loca incidant aquæ expertia; Mahumetes illis concedit, caput, manus, atque calceos terræ pulvere aſpergere.

Itineris ſuſcepti continuatio: & nonnulla de Turcarum moribus.

C A P. XXXII.

TOTA hieme in Paphlagonia tradueta, novo vere Conſtantinopolitanum iter proſequi conſtituimus. Diligenter hoc à Turcis obſervatur, ne iter faciendo ſuos equos ad citatiorem greſſum, niſi coacti impellant (cũ verò neceſſe eſt, præſertim in bello, neque equis, neque ſibi met parcunt:) nec eos interdum paſcunt, niſi fortè æſtate ad Solis æſtum fugiendum mane & veſpere iter faciant: ſed equis inſidentes edunt quæ circumferunt, equoſq; ubicunq; aquam inveniunt, potare ſiunt. Eam ob cauſam fontes ſecundum regias vias derivandos magna diligentia curant. Quoniam verò nuſquam hærent ſumendi cibi gratia, & per integrum diem pedetentim equitant, pridie emere ſolent in ſequentem diem neceſſaria, ſed vilis pretii; nam delicatuli non ſunt, ſed cepis, pane, vuiſq; paſſis, aliisve reſiccatis fructibus famem pellere ſolent; vulgare
apud

apud ipsos est, Satrapis, & tenuioris fortunæ hominibus, crudis cepis vesci: imò Satrapæ huic cibo adeò assueti, ut quotidie mensis inferantur, hinc profectò sani vivunt. Eius rei ratio digna est quæ à doctis viris expendatur, cum etiam qui tenuiores sunt, multa mancipia alere soleant. Quispiam enim cum binis servis tribusque equis supra sex asprorum precium vix infumet, qui totidem Gallicis Caroleis respondent, vel quinque assibus Gallicis. Nonne igitur mirum illos adeò rarè ægrotare, cum aquam solummodo bibentes, illam subinde mutare cogantur? Verùm theriacam illam duo illis beneficia conferre dicemus; primum eos ab aquarum noxa præservari cepearum & alliorum, quæ vili precio ab illis redimuntur, esu: alterum, quòd salivam cieant, & orem provocent ad panem ficcum liberaliùs vorandum. Si qui apud Insuores & Allobroges tumido gutture laborant (quem morbum ipsi *Gos*, nos *Louppes* appellamus, apud Latinos verò nondum nomen invenit) cepis & alliis crudis vescendi consuetudinem haberent, simili morbo non laboraturos certum est: etenim ex vitiofarum aquarum potu illis accidit; quo liberi sunt Turcæ, ob frequentem eorum usum.

Duplici porrò via Constantinopolim proficisci poteramus, vel per montis Olympi juga, quæ compendiosior est; vel secundum illius radices, quæ longior: utraque autem via in Galatia, sive in Gallogræcia est: nam Paphlagoniâ egressis, in Galatiam veniendum est. Cum verò jam solutæ essent nives, eam quæ per montium Phrygiæ juga ducit, sequuti sumus, licet montem Senis altitudine superent. Paphlagoniæ porrò celebrior urbs est Totia, olim Theodosia Gangrorum appellata. Galatiam ingressi qui viam ad sinistram ducentem sequuntur, ad urbem Cute vulgò nuncupatam perveniunt, quam nonnulli Cutiam Latine vocavêre, at Plinius Cotiæum veteri nomine dixit: qui verò via ad dextram tédente insistunt, per Boli transeunt, veteribus Aboni mœnia dictam. Ceterùm quia ea via progredientibus, bini sinus obiiciuntur, Montanæ, & Nicomediæ; magnæ ambages sunt faciendæ, & amnis Sangari, veteribus Sagaris nuncupatus, superandus, qui in Pontum Euxinum exoneratus, elegantem portum lapidibus exstructum conficit: deinde circumeundus lacus qui clarè è Nicomedia conspici potest: à Nicomedia verò secundum Propontidem iter faciendum per oram sinus Nicomediæ, de quo jam diximus. Cotiæum fuit olim, ut etiam nunc est, urbs celebris admodum: arcem adhuc integram retinet in tumulo sitam, firmisquæ mœnibus præditam, in clivo propendentem, & ad urbem ferè pertingentem. Plerumque ex Beglierbeis minoris Asiæ unus Cotiæi habitare solet, quoniam primaria nunc urbs est ejus regionis: olim verò Gordinus. Pauci sunt anni, quòd Regis Persici major natu filius Ismaël nomine per Turcicum dominium in Galatiam usque penetraverit, omnia ruinis & incendiis fœdando (cum ejus exercitus ex quatuor vel quinque hominum, sed fortissimorum, millibus duntaxat constaret) Cotiæumque usque pervenerit: Bassa dictus Corague qui istic præerat, ipsi resistere conatus est, militum numero, quos duplo plures habebat, fretus: pugna commissa, Regis Persici filius victoriam obtinuit, Bassamque in conflictu cæsum palo affixit, ejus pene præciso & in os ingeri jussit. Arcem deinde obsessam, expugnare non potuit: alium enim Bassam eunuchum magnis itineribus, ingenti que exercitu firmatum, advenientem intelligens, recessit.

Omnes Asiæ minoris sive Natoliæ incolæ olim Græco sermone utebantur: nam ædificiorum rudera quæ in Cilicia, Lycia, Paphlagonia, Cappadocia, Pamphylia, Bithynia & Phrygia vidimus, Græca quædam epigrammata insculpta habuerunt, sepulchraque Græcis characteribus notata fuêre.

Nullas mulieres sub Turcico dominio viventes, cujuscunque tandem sint religionis, obscœnarum partium pilos novacula demetere, sed psilothro auferre.

CAPVT XXXIII.

OMNIS generis annona Cotiæi venalis reperitur, panis, vinum, carnes, nam ab Armenis, Iudæis, & Græcis incolitur. Istic quidpiam invenimus inter reliqua in nostra peregrinatione observata, valde, nostro quidem judicio, singulare; Rusma videlicet ab ipsis appellati fodinam. Id Rusma omnibus Turcico dominio subditis maximo in usu est; nemoque est qui illius nomen aut facultatem ignorat. Sciendum porrò est, Turcas utriusque sexus, pilos in nulla corporis parte ferre posse præter cæsariem & barbam; vitiòque verti, si quis pilos retineat. Inde fit, metallicum illud tanto in usu sit, ut Turcarum Imperator (referentibus Iudæis) singulis annis ducatorum octodecem millia tributum nomine

mine accipiat ab eo qui illius metallici vestigial in censu habet. Novum sanè est, aded vile metallicum tantum quæstum suo domino adferre. Nullus veterum aut recentium, quod sciam, ejus meminit. Qui verò usum noverit, ipsius venam tantundem ferè æstimabit atque puri argenti: vulgus enim illo uti aded consuevit, ut nunc abstinere nequeat. Ceterum quid sit Rusma, dicemus; deinde illius facultatem & usum explicabimus. Rusma ferri excremento persimile est, sed levius, nigrum, adustumque quidpiam referens; fodina etenim est leviter adusta. Omnes Turcicæ feminæ juvenulæ & vetulæ, nuptæ & innuptæ (quæ quidem pilosæ sunt) cujuscunque tandem nationis, Turcicæ, Græcæ, Armeniacæ, Judaicæ & Christianæ, ad depilandum eo utuntur, non sine ratione: nam quæ dropace pilos auferre malunt quàm novaculâ, admodum commodum illud reperiunt. Plerique Europæi psilothra conficere tentarunt ex calce & auripigmento, sed experientia malè cessit, quòd utendi rationem non probè intelligerent: id enim fieri debet ante balnei ingressum. Eam ob causam Rusma utendi rationem explicare volumus. Rusmati in tenuissimum pollinem contuso, calcis vivæ dimidiam partem adiciunt, unaque in fictili, aquâ macerari sinunt: feminæ balnea ingressuræ, partes quas glabras esse cupiunt, eo inungunt, atque in hære sinunt quanto tempore ad coquendum ovum requiritur: deinde periculum faciunt, an pili decidere velint: sudore enim cutem penetrare incipiente, pilorum radices laxiores redduntur, & spontè decidunt, parte ablutâ calidâ aquâ, & manu duntaxat ad partem adductâ. Aded temperatum est id psilothrum, ut non urat, locaque lævia & glabra reddat, nullo pilorum manente vestigio, ut vetulæ juvenulæ quodammodo reddantur. Feminæ ergo quæ cutem lævem & glabram habere cupiunt, peculiare hoc medicamentum sibi vendicârunt, alioqui asperam & rugosam futuram, si novaculâ raderentur. Hinc igitur fit ut id metallicum aded frequenti in usu sit, inter tenuioris fortunæ homines, & opulentos Ægypti, Arabiæ, Syriæ, atque reliqui domini Turcici: jam etiam in Græciam transiens, istic hæsit, nondum enim ad eos penetravit, qui Romanam religionem amplectuntur. Viri autem, muliebria ista non se decere æstimantes, rusmate uti nolunt, sed novaculâ pilos demetunt.

Turcicas feminas singularis esse formæ & munditiæ.

C A P. XXXIV.

RVSTICORVM etiam Asiaticorum feminæ, singularis sunt formæ, molles & candidæ, cuteque aded erugata & lævi, ut holosericum quis se manibus tractare existimet. Inter reliqua autem medicamenta quæ cutem ita lævigant, unguentum ex terra pingui conficere norunt, quam Græci nunc Pilo nominant: de qua postea. Est verò illa ipsa quæ veteribus etiam simili in usu fuit, Latinis terra Chia dicta; cujus facultates Dioscorides in hunc modum describit: Extendit faciem & erugat, atque splendidam reddit: colorem in facie & toto corpore commendat, in balneis pro nitro deterget. Invenitur autem multis Phrygiæ locis: ejus etiam fodinam apud *Lampsacum* vidimus, ex adverso Callipolis. Cùm ejus usus aded frequens sit, nullus est propola qui eam in tabernâ non habeat. Macerata hæc terra, unguinis consistentiam capit, quo balnea ingressuræ universum corpus & faciem diligenter inungunt, atque etiam capillos; non autem sapone: quia extremi capilli flavo colore Alcannæ pulvere tingendi: qui, si sapone detergerentur, eum colorem non modò non reciperent; sed etiam jam tincti, in atrum vel rubrum colorem verterentur: sapo enim naturâ acris ob salis, olei & calcis commixtionem ex qua compositus est, colorem immutaret: prædictâ verò terrâ expurgati, faciliùs colorem recipiunt. Sincipitis porrò capilli fenestratim secantur ad malas & mediam usque frontem, quemadmodum pueris in Europa, & atro colore tinguntur: Occipitis verò, implexi & sericeis vittis colligati in tergum propendent. Quo verò atriores sunt sincipitis capilli, tanto formosiores censentur; non sine ratione: quemadmodum enim facies quo candidior, eo formosior appâret; ita huic candori majorem gratiam addit capillorum nigredo. Avicenna testatur, hanc terram ab omni antiquitate in usu fuisse ad detergendos capillos, in Arabia, Ægypto, & Syria, eamque ob causam terram capillorum nominat: vocat etiam terram edulem, quòd gravidæ mulieres in iis regionibus eam plerumque appetunt. Eodem etiam quo anteriores capillos colore supercilia tincta habent, quoque atrior color est, eo facies elegantior censetur. Ea consuetudo non modò in urbibus invaluit, sed etiam per universi Turcici domini pagos: singulis enim locis balnea habent. Itaque mirum videri non debet, si Asiaticæ mulieres tam nitidâ facie sunt præditæ: nam neque à Lunæ splendore, neque à Solis radiis noxam accipiunt; quandoquidem domo non egrediuntur, nisi cùm balnea, lavandi;

aut cœmeteria pro defunctis orandi gratiâ accedunt. Bis verò aut ter in hebdomade balnea ingredi solent, isticq̄. quatuor aut quinque horas sese comendo & ornando, insumunt. Catervatim autem eò prouunt: nam peculiaria habent balnea, quò viri non veniunt: si verò interdum virorum balnea accedunt, id fit certo aliquo in hebdomada die: quibusdam enim locis, feminae balneorum possessionem à meridie obtinent, ante meridiem, viri. Nonnulla etiam loca sunt, ubi feminae die lovis à meridie duntaxat lavant: itaque simili quodam die, ejus consuetudinis ignari, cum uti aliis diebus balnea accederemus, ianuamque apertam inuenientes ingressi essemus, magnam Turcicarum feminarum turbam reperimus sese ad lotionem parantium: nisi verò illicò fugissemus, vix vitæ periculum evitare potuissemus: Mahumetana enim, lex adeò rigida est in hac re, ut vitam conservare non liceat, nisi stultitiam simulando. Nam Turcæ, ut diximus, fatuos sanctitatis cujusdam ob innocentiam participes esse censent. Ceterum nihil aptius ad tuendam sanitatem Turcis utriusque sexus accidere posset, ob aquæ potum, & crudarum rerum usum, quàm frequens balneorum usus; quod etiam veterum Romanorum auctoritate satis probari potest: ait enim Columella: *Quotidianam cruditatem Laonicis excoquimus. Nisi præterea hanc balneorum commoditatem haberent, vermibus scaterent, & admodum immundi essent: at balneorum beneficio mundissimi evadunt.* Ut autem olim apud Romanos nullæ fuere splendidiores fabricæ Thermis & Templis: sic Constantinopoli, aliisque oppidis Turcici domini nihil magnificentius conspicitur quàm Tempia & Thermæ, quæ magnorum Palatiorum instar sunt. Neque in Thermarum ingressu neque egressu calefactione opus est: sed loturi in ingressu magnam fornicem orbicularem inveniunt, in cujus umbilico plerumque est aquæ frigida scaturigo, ad quam sese in podio spoliantes vestes in talari obvolvunt. His Thermarum præfectus binas sindones pictas præbet, ad anteriorem corporis partem alterâ tegendam, alterâ posteriorem cum capite, nimis enim indecorum foret obscœnas partes istic nudare, ea de causa sindone sese involventes, balneum ingrediuntur, ubi calidæ aquæ fontes plures sunt, qui versato epistomio aquam per siphunculum effundunt. Tum ingressi Thermarum servi, illos lavant, fricant, & strigili cutem exterunt. Longum esset omnia sigillatim enumerare: sed ut in pauca conferam, id agunt: In ventrem humi sternunt quem lavaturi sunt, deinde colli, humerorum, brachiorum, femorumque & tergoris musculos manibusprehendunt & malaxant: eumque obvertentes, illius pectus similiterprehendunt & confricant undiquaque: demum caput radunt, non pudenda: sed novaculâ ei qui lavatur, traditâ, in angustum quendam locum ponè balneum secedens, sibimet pudenda radit. His peractis ad podium redit: cui Thermarum præfectus binas alias sindones mundas & siccas tradit, ad se detergendum & exsiccandum: postremò resumptis vestibus, & persoluto asperi precio, abit: est enim in singulis provinciis certum definitum precium, ut, teste Iuvenale & Horatio, Romæ constitutum erat precium, talentum, quod binis assibus Gallicis comparari potest. Hæc est totius Turcici domini consuetudo, Gallicanæ plurimum absimilis, ubi æstuarium egressi, supra lectum decumbere solent: meritoque æstuaria sive vaporaria vocamus ea in quibus lavamur loca, si cum iis quæ Thermas nuncupavimus, comparentur. Sed neque ullæ aliæ nationes Europæ balneis utuntur Gallico more, ut egressi in lectis decumbant, nec Itali, nec Bohemi, nec Germani, nec Pannonæ. Post Turcicas Thermas, nullas proximius ad balnearum antiquarum rationem accedentes comperimus quàm Germanorum: nam æquè frequenter ferè lavant atque Turcæ. Sed illud nobis mirum visum, quòd apud Helvetios, pudicæ matronæ promiscuè cum viris tam exteris quàm notis Thermas ingrediantur, tametsi pudenda velo tecta habeant: quia tamen consuetudo apud illos ita invaluit, nihil foedum istic perpetrant, licet nudæ feminae conspiciantur.

*Præfatione
Lib. I.*

Qua ratione feminae sincipitis capillos & supercilia, viri autem senes barbam nigro colore inficiant.

C A P. XXXV.

DIVERSA porro ratione fit ea mixtura qua Turcicæ & Græcæ mulieres supercilia sibi inficiunt. Magis vulgarem autem, quæque feminis apprimè nota est, didicimus. Æris usti laminulam, quam Itali vulgo *Feretto d'Espagna* appellant, unam aut alteram drachmam pendentem, leniter in ferrea pala confricant, ut in pulverem convertatur: huic pulveri gallam omphacitin superpositam calido, sed non candente, ferro premunt, ut eo calore dissolvatur; deinde aquæ tribus vel quatuor guttis inspersis, calefacto

R R

denu

denuò ferro, identidem eam compressionem repetunt, donec galla omnino dissoluta pulveri commisceatur. Ea mixtura atramentum nonnihil densatum amulatur, cujus pauxillum bacillo, penicilli instar formato, sumentes mulieres, ipsæmet ad speculum sibi supercilia tingunt, & resicari permittunt. Id quinquies aut sexies repetitum, supercilia talpæ pilis magis atra reddit: tandem madido lineo panno confricantes, nigredinem cuti inhaerentem tollunt. Pleræque Peroticæ feminæ & puellæ Græcæ supercilia rusmate tollunt, deinde paulo supra superciliorum radices, eâ mixturâ sese in arcus formatam tingunt, ut supercilia incurva appareant. Procul aspicientibus elegans id videtur: at fœdum iis qui e vicino loco attentius observant. Ceterùm recentiorum inventum id non est, sed jam à multis sæculis usurpatum, ut fusiùs sequenti capite demonstrabimus.

Elegantis formæ secundum Græcos commendatio.

CAPVT XXXVI.

CVM Græci insignem formam extollere volunt, sublatam manum in latus inclinant, pollicisq̃ue & indicis extrema conjungentes, orbem faciunt; quasi indicare velint, ejus, de quo sermo est, oculos tam grandes esse. Vetus illud est à Græcis auctoribus muliebris formæ iudicibus celebratum, qui insignis formæ feminas unicâ voce *παραφθαλμοις* appellârunt, hoc est, amplis oculis: propter elata nimirum supercilia, quæ lata & amplæ faciei gratiam conciliant. Pari ratione cùm viri alicujus robusti formam celebrare volunt, similem orbem ostendunt, libenterq̃ue adicerent eum oculos bubulis non minores habere. Si quis diligenter observet vetera Græcorum numismata & statuas, oculi prægrandes promissaq̃ue coma deprehendentur, præ iis quæ Romanis numismatibus exprimuntur.

Vix villo exercitio utuntur Turcicæ feminæ (rarissimè enim domo egrediuntur) nisi cùm summam ardiū contignationem constratam conscendunt, ubi interdum toto die hærent cum suis vicinis patrio more canentes. Græcicæ autem, præsertim Peranzæ in cornu Byzantino, plus libertatis quàm in reliquis Turcici imperii oppidis, habent: nam per urbem magnâ cum pompâ incedunt; atque si earum mariti paullo opulentiores sint, ad eò fuce infectæ, tantoq̃ue ornatu in publicum procedent, ut digitos ad extremos etiam ungues annulis onustos habeant, & infinita pusilla monilia è collo suspensa gestent, multosq̃ue torques aureos, vel etiam adulterinos: quaternis præterea vel quinis cingulis fericeis, vel aureis, vel geminis veris & ementitis constantibus præcingentur, atque preciosis vestibus fericeis induentur: breviter omnes suas opes, ostentationis gratiâ circumferunt, eodem ferè modo quo novæ nuptæ. Sed simili ornatu solennibus duntaxat diebus prodeunt.

Creditu difficilia esse, quæ Turcici circulatores in publico faciunt.

CAP. XXXVII.

PERINDE atque nos in Europa, petauristas & circulatores habent Turcæ, qui ab ineunte ætate edocti, toto vitæ curriculo nihil aliud agunt. Creditu admodum difficilia peragunt, iis qui non viderint: quemadmodum ferreum pistillum pugno multoties in eadem hora incusso confringere. Vidimus qui magnam trabem erectam in humero gestaret, eamq̃ue sine manuum adminiculo in alterum humerum succuteret, idq̃ue subinde alternatim faceret sine intermissione. Quini aut seni simul plerumque conveniunt, opidaq̃ue & pagos circumeunt, quando fora celebrari, hominumque frequentiam adfuturam sciunt: istuc occupato aliquo fori loco, mille gesticulationes propalam faciunt, nudis pedibus supra acutissimos acinaces gradiuntur, bubulos pedes crudos dentibus in partes dividunt, quorum deinde ossibus dempta carne, tam validè crura & brachia sibi verberant, ut admirandum sit, nec verberare desinunt, donec hujuscemodi ossa quina aut fena subsequenter confringant. Nisi ipsi conspexissemus, vix credidissemus: & nisi eadem coram illustribus nostræ nationis viris, qui etiamnum vivunt, facta fuissent, vix meminisse voluissemus, sed illi ipsi rem ita sese habere testari possunt. Virium autem robori, quali olim Athletæ præditi erant (de quibus Hippocrates & Galenus multa) id attribuerè potuissemus, nisi alios plerosq̃ue, & inter eos quosdam corporis infirmi, similia facere observassemus: eam ob causam aliud mihi persuadere non possum, quin fraus aliqua & impostura subsit. Ceterùm, dum eorum nonnulli has gesticulationes agunt, reliqui adeunt spectatores, & stipem emendicant. nemo dare cogitur, sed ad eò importunè efflagitant, ut quidam elargiantur: indecorum enim non censent, quidpiam emendicare.

Turca-

Turcarum lucta.

CAPVT XXXVIII.

LVCTANDI mos qualis olim apud Græcos & Romanos in usu fuit, etiam nunc apud Turcas observatur. Vix ullum est in ea regione spectaculum quod spectatores majore voluptate afficiat. Luctatores enim nudi sunt, brachis sive femoralibus duntaxat coriaceis oleo delibutis & lævibus, ne comprehendi possint, pudenda tegentibus. Si quis forte è spectatorum numero (plurimi enim spectandi gratiâ conveniunt) adolescens virium robore celebris, cum alio experiri velit, quispiam ex athletis honorificè illum invitabit, brachiaque coriaceas præbebit. Qui circum eos sunt, operam suam offerent, ut eos, dum vestes exuunt, juvent; vestemque aliquam talarem aut pannum lineum attolent, dum spoliantur. Iam parati in palæstram prodeunt; quia verò nudi sunt, brachiaque & reliquum corpus lubrica habent, brachæ angustè femora stringunt, etiam genua usque ad furas arctè comprimunt, magnâ difficultate luctando se mutuo comprehendere possunt: neque quisquam victor evadit, nisi adversarium in dorsum prostraverit, quod difficulter admodum fit: licet enim alteruter in latus vel in genua cadat, adversario adhuc stante, victus propterea non est; nam in hac lucta quacumque comprehendere adversarium licet, etiam per crura: quod si alter alterius manum prehendere potest, summis viribus adversarium prosternere nititur, ille verò ejus conatum eludit. Interdum integrâ horâ ita certabunt, antè quàm alter alterum in dorsum prosternat: nec unquam tædio afficerentur spectatores; tantam voluptatem adfert ea lucta, dubiaque adèd est, ut modò hunc victorem futurum judices, modò alterum. Victus autem non minùs sibi displicet, quàm qui in gladiatoriâ præmio excidisset. Interdum universum corpus oleo perungunt, tuncque lucta magis delectatione afficit spectatores, quia mutua prehensio longè difficilior est.

Turcas imperterritos esse funambulos:

CAP. XXXIX.

PER extentum funem incedere, nuperum inventum non est: multis enim locis veteres auctores ejus meminere: sed nulli peritiores sunt, Turcis, qui à pueris eam artem ediscentes, per omnem vitam exercent. Veteribus *χορὸλα* & funambuli appellabantur. Octoni aut deni simul convenientes, equum alunt ad funes & alia impedimenta ferenda, breve enim iter singulis diebus conficiunt: in pagum aliquem pervenientes, amplum aliquem locum deligunt, ubi explicatis suis impedimentis, celsas binas trabes in solo figunt, quibus binos funes alligant, altero longè supra alterum eminente. In superiore autem fune suos ludos non exercent, sed in infimo, per quem interdum seni incedunt, tantaque agilitate sese circumagunt, ut sciuri videantur: per summum funem solum incedunt qui longâ sese librant hastâ. Hæc omnia publicè fiunt. Cùm verò ex ipsis nonnulli ex fune descenderunt, pecunias à spectatoribus exigunt, adèd importunè, ut vix illis denegari possit. Haud credibilia plerisque viderentur, si omnia quæ faciunt, sigillatim explicaremus: atque si nostræ Europæ rustici quartam eorum partem duntaxat conspexissent, non dubitamus quin præstigia esse existimarent. Sed hæc longo usu à pueritia edocti faciunt, quemadmodum petauristæ suos in aère saltus, Turcis ignotos. Suspendunt se ex capillorum villo quem in vertice capitis gerunt instar feminæ: Omnes autem Turcæ caput radunt, excepto vertice, in quo villum relinquunt, quo Mahumetes eos comprehendere, & à terra sublevare queat in die iudicii. In eorum autem potestate situm est, ut eum villum brevem aut prolixum gerant. Turcæ sibi invicem caput radunt eodem cultello quo cibum concidere solent: nam ita cultri aciem intendunt, ut novaculæ instar radat: tonsoribus tamen non carent, qui pro regionum varietate novacularum aliâ etiam formâ utuntur: nam Syriacæ & Ægyptiacæ, densæ & graves: quarum manubrium incurvum non est, sed extremitatem habet in capitulum conformatam, optimæ tamen (nam ex Damasceno chalybe factæ sunt) aciei.

Turcarum canes; eorumq; venatio.

CAP. XL.

VILLATICI Turcarum canes peculiarem herum non habent: & licet ædes non ingrediantur, tegetes tamen semper in area stratas habent, quibus incubent: atque secundum parietes concava quædam saxa, in quæ offarum reliquiæ, panis, ossaque coniiuntur, quibus vesci queant. Singuli tuentur cum locum in quo fuerunt educati, & reliquos canes ab illo arcent: fugant præterea silvestres illos lupos apud Turcas vulgares, nomine Adil, nec in pagos ingredi sinunt. Venatici canes nostris magnitudine cedunt, sed eos æquant quos spurios sive hybridas appellamus, villosam similiter habentes caudam, pendentesque aures, ut Cretenses venatici canes: funiculis illigatos tenent, ut nos nostros. Hispanicos etiam alunt ad perdices odoratu persequendas. Aucupandi etiam artem tenent cum accipitre fringillario, cum vulture, cum sacro & falcone: dum verò revocant, houb, houb duntaxat acclamant: dextrâ autem eas aves ferre solent, quibus interdum ova gallinarum dura vescenda præbent in recentis carnis penuriâ. Qui loca incolunt feris frequentia, fulvas persequuntur, atras minimè: etenim (ut diximus) aprugnâ non vescuntur: si quæ verò fulvæ à canibus captæ, quibus abundè sanguis non profluxerit, qui scrupulosiores sunt, earum carne non vescuntur: nam, ut antè dictum est, à sanguine & à suffocato abstinent. Attamen ex ea quæstum ut faciant, Christianis vendunt, cum non ignorent, Iudæis perinde prohibitas esse.

Stirpium in monte Olympo observatarum nomina.

CAPVT XLI.

RELICTO Cotixæ, viam quæ per montem ducit sequuti, in pagum admodum latè patentem inter valles Olympi situm, venimus. Magnam istic Tragacanthæ, (c qua inquilini gummi, quo nos utimur, legunt) quantitatem observavimus. Postridie jam claro die discedentes, per montem iter fecimus, in quo dumtaxat superando diem insumpsimus. In ipso montis supercilio densam adhuc nivem deprehendimus: ingens enim mediâ aëris regione frigus, nunquam istic mitescit: eaque est causa, cur in celsorum montium jugis summum semper sit frigus, & nix insidens non colliquecat. Exemplum habemus in Æthiopiæ montibus, quos (licet omnia ejus regionis plana loca ingenti Solis æstu adusta sint) Theophrastus de Myrrha, Thure & Cassia agens, nive tectos esse asserit, uti sunt etiam Libanus in Syria, Spachix mons, Ida, & Dictæus in Creta: attamen appianum sive malvaticum vinum in planis vicinis locis frequens colitur: Non igitur mirum est, si æstate in summo æstu, grandinem decidere videmus. Istic etiam observavimus Sabinam illi quæ à nobis in hortis colitur similem, tantâ copiâ sponte nascentem, ut tumuli ab ea tegerentur: abietes in summam altitudinem attollerentur, sed exiguam præbentes resinam. Sunt etiam nonnullæ esculi, ostrix, aliæque similes arbores. Piceæ nonnullis silvarum locis satis istic frequentes sunt; aliud item quercus genus à nostris diversum, quod veteribus ignotum fuisse arbitramur: ejus etenim glandes minoribus fabis majores non sunt. Helleborum nigrum istic frequens* rubentes profert flores, quo in loco primum simili flore præditum conspeximus. Ledon

Larix.

item

item à Græco diversum & longè majus. Observavimus præterea alias arborès & stirpes, quas cùm vetere appellatione exprimere nequeamus, alias describemus. Per Picæarum & Abietum silvas iter facientes, diligenter observabamus, an Larices conspiceremus: sed neque toto illo monte, neque per Asiã aut Græciam ullam vidimus. Ea propter veteres Græci Scriptores, quales Theophrastus, Dioscorides, & Galenus, ejus non meminere, tanquam ipsis ignotæ, licet nonnihil de ipsius gummi Dioscorides & Galenus egerint. Miror Plinium de Thya agentem, cogitare Homerum Laricis mentionem facere: sed hallucinatur, pro Picea Laricem supponens, cujus iconem hîc exhibemus, plenam ejus descriptionem cum reliquis coniferis arboribus daturi.

Vespere in alium pagum inter montes situm divertimus. Postridie autem planè ex monte descendimus, in quo nihil præter peculiare quoddam picæ genus observavimus, conos; auricularis digiti extremitatem crassitudine vix superantes, ferentis, & fruticem quem Brutii vulgò Spina cerifola nuncupant. Planiciem deinde habuimus amplam instar maris æquatam, ubetis admodum glebæ, oriza consistam; multis rivis ex montibus undique delabentibus eam rigantibus, aquâ per cataractas facillè retentâ & emissâ. Ceterùm mirum non est, si oriza apud Turcas magno sit in usu, quandoquidem illam meliùs apparare norunt, nostris hominibus: In jusculo illam coquunt, diuque ebullire sinunt, nullo modo agitant: qui enim, dum ebullit, agitant, corrumpunt, ut nostri Galli, qui ex ejus uncia magnum aliquod fictile implent: quum Turcico more coquendo, integra libra opus esset. Per hanc planiciem ad meridiem usque iter fecimus, ad cujus extremum per fauces quasdam in valles pervenimus, ubi denuò Spinam cerifolam observavimus, & Ephedram rubro semine uti Androsæe refertam, ingentis altitudinis: hujus natura Similaci lævi in Atho nascenti persimilis. Nam si juxta arbusculam primùm adolescentem nascatur, prout illa crescit, etiam attollitur, comesque in crescendo illi fiet, etiam si in immensam altitudinem arbor attollatur. Vidimus enim Platanos non minùs celsas Abietibus in Hæmo monte nascentibus, quæ Ephedram ad summum usque fastigium deduxerant, sine claviculæ ramis (quas ut Smilax lævis quibus se implicare possit, non habet) adminiculo ramis incumbentem: Si verò juxta fruticem aut arbusculam nascatur, humilis manet, nec supra eam attollitur. Iam antea in Illyrico inter Castelnovo & veterem Epidaurum observaveramus.

* *Elleborum nigrum rubente flore, videre non memini; albo autem, semper, qui vetustate quodammodo purpurascit & rubet: qualem forsitan observabat Bellonius. nihil tamen assero.*

Prusa urbs, quæ Turcarum Imperatorum Regia esse solebat.

C A P V T XLII.

IN Prusam urbem Regum Bithyniæ olim sedem, quam Plinius ab Hannibale conditam scribit (Intus in Bithynia, inquit, Prusa, ab Annibale sub Olympo condita) mature pervenimus, isticque diu hæsimus. Admirabilis est ejus situs: nam ut paulatim incrementum sumpsit, sic per montis acclive sparsa est: muro non cincta, sed Lugduno in Gallia amplior: variis enim locis per montis radices sparsa, convallibus separatur. Cùm Turcici Imperatores Phrygiam subjecissent, nec ulterius progredi possent, Regiam istic sedem constituerunt. Abhinc autem centum annis captâ Constantinopoli, paulatim in Europam penetrantes, Prusa relicta, Constantinopolim Regiam traduxerunt. Attamen Prusa etiam nunc æquè opulenta & populosa est ac Constantinopolis: imò hanc ab illa superari, opulentiâ & habitantium numero, dicimus. Rolandi gladius adhuc ad arcis Prusæ portam pendens conspicitur. Eum Turcæ diligenter adservant: nam vulgus existimat ipsum Turcam fuisse. Prusæ autem opulentiâ à serico constat: singulis enim annis mille camelis ex Syria & aliis Orientalibus locis serico onusti Prusam advenientes istic exonerantur, quod istic apparatus in stamina diducitur, vario modo textitur, & diversis coloribus inficitur: nam vestes ex holoserico variis figuris contexto & diversorum colorum, auro & argento interdum immixto, atque eleganter confectas gestare solent Turcæ.

Turcarum vestes elegantissimè esse concinnatas & consutas.

C A P. XLIII.

TURCARVM vestes ex quacunque tandem materiâ, sive laneâ, sive sericeâ, sive è caprarum villis confectâ consistunt, sericeo filo Prusæ concinnato consutæ sunt, futurâ quodammodo indissolubili. Turcici sartores longè elegantius omnia con-

R R ;

suunt

suunt Latinis, ut nostratium opera velut tyronum videantur, si cum Turcicis conferantur, aded concinnè illi omnia confarciunt, ut vix futuræ appareant: in summâ, in suis operis • nihil quod reprehendi queat, admittunt.

Ephippiarii, & sutores Turcici.

C A P. XLIV.

SVTORES atque ephippiarii aded nitidè & diligenter omnia sua consuunt, ut melius id fieri nequeat: suum setis non utuntur, sed acubus longis teretibus cuspede carentibus, & nonnihil incurvis; nec filum quo consuunt, pice inductum; sed cerâ stamina sericea, quibus solis utuntur, inficiunt, foraminibus primùm subulâ factis. Turcarum cum magnatum, tum rusticorum cothurni, anteriore & posteriore soleæ parte ferreis clavis muniti sunt. Imò ipsius Imperatoris & Bassarum, feminarum, puellarum & puerorum omnes cothurni perinde ferrati; nec, aliquâ in parte rupti, unquam reparantur (nulli enim istic cerdones) quemadmodum nec corrupta ephippia. Equorum etiam antilenæ & postilenæ, reliquaque coriacea ornamenta sericeo filo confuta sunt.

Fabri ferrarii Turcici.

C A P V T XLV.

FERRARII fabri Turcici nunquam follibus utuntur, nec carbone egent, fornacibus enim carent. Eorum ferreæ soleæ vix dimidium Europæ soleæ pendent, neque eorum binæ soleæ plus materiæ requirunt quàm una externarum gentium. Soleas * ferreas magnas & parvas jam complanatas, nondum tamen pertusas, emere solent: has deinde ut equorum pedibus conveniant, sedentes nostratium sartorum more, hoc est, crucibus decussatim compositis; malleo supra incudem accommodant, deinde chalybeo stilo bene temperato perforant, alioque quadrato, bonæque aciei, pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleæ uncas non habent; quia equos exercentes, nunquam eos in girum alternis versant; præterea clavi quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita, instar columbacei cordis. Cùm autem equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cùm admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditatibus agentes, eam minimè præterire debemus. Equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgantes, eum in fornicem non excavant, nostro more ferramenti concisorii aciem protrudendo, sed eum complanant, ferreo instrumento palmum lato, cujus acies versus manubrium obversa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum freno præditæ sunt: strigiles verò tametsi dentatæ sint ut nostræ, manubrio carent.

* Simile quidpiam per Hispanias, dum illis anno Dominicae nativitatibus M. D. LXIV. perlustrarem, observabam, præsertim in veteri Castella. Ferreæ etenim soleæ, magna, parva, mediocres, à Cantabris, apud quos laudatissima sunt ferri fodina, ruditer conformata per universam Hispaniam distribuuntur. Ferrarii deinde fabri, qui suas officinas plerumque ante ades sub subgrundis habent, sine ignis adminiculo istas soleas ad equorum, qui calceandi adducuntur, pedum formam ad incudem malleo accommodare & complanare norunt, sæpe etiam ad Solis radios, & solearum foramina pugione sive stilo peculiari auctiora facere: exigui autem sunt ponderis istæ soleæ, aded tamen temperatæ & durabilis materia, ut bis aut ter duntaxat in anno calceandi sint equi, sive muli, etiam meritorii, qui rarissime feriari sinuntur.

Turcici laniones: & lapides qui in bubulo felle inveniuntur.

C A P V T XLVI.

LANII Turcici aliarum nationum lanios in concinnandis carnibus agilitate longè superant. Et ubicumque sunt, jugulato bove, extisque exemptis, fel observare solent, an lapidem contineat; nam plerumque innascitur lapis ab Arabibus Haraczi nominatus, cujus facultates ab Avicenna sigillatim sunt descriptæ. Iudæi longè pluris æstimant hujuscemodi lapides quàm Turcæ, qui Iudæis saniores, illo magnoperè non indigent. Iudæi magna ex parte ineleganti colore sunt præditi, & regio morbo laborant, naturaque taciturni sunt & melancholici, non modò in Turcico dominio, sed etiam in Germania, Italia, Gallia & Bohemia. Apud Turcas viventes, nullum præsentius remedium adversus eum morbum norunt, Haraczi lapide. Quod adnotatum volumus, ut quem hæc legere contingeret, lanios suæ regionis admoneat de perquirendo eo lapide in bubulo felle. Non invenitur quidem in omni felle: sed in decimo quoque forsitan inveniuntur bini aut tres ejusmodi lapides. Arieti aut capræ cutem detracturi, sanguinem prorsus

ius exstillare sinunt (nam ab omni sanguine abstinunt) integrâ adseruatâ ad utrem liquori aliquo imponendo idoneum. Apertâ deinde alvo, tenue intestinum, qua inferiori alvo adhæret, abscindunt; deinde ad alteram illius extremitatem crasso intestino inhærentem connectunt: postea minora intestina eximentes, & pinguedine liberantes, ex unco suspendunt in eum quem dicimus usum. Carnes libratim vel ad pondus vendunt, ut & alia omnia; & ita præscindere norunt, ut singula frustra aliquid ossium contineant. Quicumque Turca bovem sive vervecem venalem habens, lanioni non venundabit, sed ipsemet ad officinam deducens, à lanio jugulari, & omnia apparari curabit, persolutoque illi præmio, ipse carnes vendet, & earum pretium recipiet. Hæc tamen consuetudo non perpetuò observatur. Nam & lanii armenta emunt in pagis & publicis foris, quorum deinde carnes sigillatim in suis officinis venundant.

Arcuum Turcicorum nervi, & testudinum fides.

CAP. XLVII.

SUB vesperam ergo adveniet aliquis corbem dorfuariam gestans, & laniorum tabernas obibit, excepturus intestina eo die reservata; quæ deinde iis qui nervos & fides faciunt, tradit. Arcuum autem nervos, quorum frequentissimus est usus, apprimè conficere norunt: omnium enim arcuum apud illos nervi ex intestinis conflati sunt. Omnis etiam generis fides conficiunt, easque admodum exiles: imò etiam neten, tam acutum quàm nostrates reddentem sonum, licet non adedò argutum; quia ex tribus nervis contortis constat: potest tamen aliarum penuriâ testudini Venetæ inservire. Ejusmodi netes varii generis, variorumque colorum reperiuntur, rubri, veneti, viridis, flavi, & albi: nullusque est institor qui eas & reliquas fides venales non habeat, etiam per uniuersum Turcicum dominium, easque frequentiores quàm in Europa. Cujus rei hæc est ratio. Turcæ quatuor testudinum cavarum & lyrarum genera habent; quarum alterutras plerique pulsare norunt suo more, etiam rustici; quod neque in Gallia, neque in Italia vulgare est.

Testudo cava; & concertus Turcarum.

CAP. XLVIII.

ALICVI de veterum Musicis instrumentis quidpiam conscribere volenti, ea quæ per Græciam & Turcicum dominium conspiciuntur, ampliozem illi materiam suggererent iis quæ tradita habemus. Tibiis etiam utuntur Turcæ, Germanicis ferè similibus, sex foramina ex ordine posita habentibus, sed duos cubitos longitudine superantibus. Cum difficultate autem inflari possunt: nam os habent ab omni tibiæ Europæarum genere diversum; supremum enim foramen ipsam fistulam penetrat; cantando plerumque inflari solent per amplum extimumque foramen, sed exiguâ admodum, nostro iudicio, harmoniâ. Iam diximus Turcas inflare tibiæ nosse, tympana pulsare, lyras, panduras, & heptacalamos: sed & varia cavarum testudinum genera habent, quarum maximæ octo fidibus præditæ, eaque crassæ admodum, cervice utcunque longâ, rectâ, multas tactus distinctiones habente; cumque illius fides nostris comparandæ non sint, ejus etiam harmonia ad nostram non accedit. Alterum genus mediocris magnitudinis, magis vulgare est, septem fidibus præditum, ut nostra Lyra, diversi tamen soni, majoris harmoniæ, & quod difficilius pulsari potest, ad Turcicas & Græcas saltationes admodum idoneum: hoc, nauticum genus hominum, præsertim palameriti à Græcis vocati, quales Peloponnesi, Eubœæ & insularum maris Ægæi incolæ, frequentius utuntur quàm qui in continenti Asiæ habitant: tactuum nullas distinctiones habet ut lyra: iis tamen adnexis pro lyrà usi sumus: habet etiam neten post hypaten collocatam, quæ ad octavam netes anterioris intendi potest; brevior enim est, paxillumque habet ad infimæ cervicis latus infixum. Tertium genus minus est superioribus, oblongâ duorum ferè cubitorum cervice, & multis tactuum ordinibus distinctâ; tribus duntaxat fidibus constat; cujus ideam commodius exprimere nequeo, quàm culinatio cochleari proposito, cujus manubrium oblongum & quadrangulum sit: id quoniam magnâ facilitate pulsari potest, vilisque est pretii, passim ab omnibus usurpatur, & pennâ ejus fides tanguntur. At maritimum illud genus nullâ tactuum serie distinctum, pulsari potest, vel fides pennâ tangendo, vel summis digitis easprehendendo, quemadmodum apud nos cavæ testudines & lyræ: id genus ex Sabinæ illius quam in Tauro monte observabamus ligno, nunquam se findente, factum est:

RR 4

media

media tabulati pars eodem ligno constat; altera ex piscis cujusdam pelle confecta est, varia obtinentis nomina: nam à veteribus & Aristotele Hyena piscis & Silurus dictus est; Græci hujus ætatis Glanion appellant: ponticulus fides sustinens pelli illi insistit. Inveniuntur ejusmodi testudines ex crispa materia confectæ, quæ plus quàm sex aureis æstimantur: & nonnulli tamen nautæ eo precio comparare non verentur. Turcæ porrò reliquas nationes superant, vermiculorum, segmentatorumve operum in marmorea, vitrea, sive lignea materia conficiendorum industria. Videas interdum pyxidulas aurifabrorum viginti ducatis æstimari. Vitreæ Cairi & Constantinopolis fenestræ vermiculato fragmentorum vitri diversorum colorum opere constant, conformata primùm ex gypso area, cui deinde vitri fragmenta applicant: eaque consuetudo ab Arabibus ad Turcas transit.

*Turcas latrunculorum ludum adprimè callere: magnumq;
usum gummi tragacanthæ apud illos esse.*

CAPVT XLIX.

IN Latrunculorum ludo Turcæ sunt industrii, eoque maximè delectantur: interdum enim totum diem ludendo traducunt, ea de causa latrunculos, alveique loco telam piscam, semper circumferentes. Admodum illis convenit hic ludus: nam cum humi se deant otiosi, facile ludendo totum diem impendere possunt: eburneis nonnunquam personis sculptura expressis reperiuntur: sed ea quam Reginam nos vocamus, carere nobis visum sunt, aliamque ejus loco substituere.

Prusæ hærentes, observavimus gummi tragacanthæ usum ad eò istic esse frequentem, ut singulis annis plus quàm quattuor millia pondo absumentur, ad lævorem serico conciliandum. Nam Asiæ minoris rustici, lucri cupiditate illecti, per Mysiam, Phrygiam, Gallogræciam, & Paphlagoniam gummi illud legunt, & Prusam deferunt, ubi illicò præsentè pecuniâ redimitur. Hallucinantur qui ex Creta Venetias deferri scribunt. Gallæ etiam genere utuntur Veteribus ignoto, in Terebinthis nascente, cujus libro primo meminimus, valde commodo ad sericum quovis colore inficiendum; hujus plus quàm sex millia pondo singulis annis insumunt. Concavæ sunt ex gallæ, Romanarum Gallarum magnitudine, innascentes Terebinthi maris foliis, vere colligendæ, alioqui in oblonga & semipedalia interdum cornicula excrescunt. Tres Prusæ vulgares sunt linguæ, Hispanica inter Iudæos, Græca, & Turcica, quæ magis usitata est. Istic etiâ sunt nonnullæ Arabicæ, Armeniæ, & Italicæ familiæ. Veneti & Chii suos istic Institores alunt. Duplici via Prusam Cõstantinopoli perveniri potest; marinâ, vel per continentem. Per continentem quinq; dierum iter est; per mare autem biduo aut triduo pervenitur: nam Prusa à Propontide dimidii diei itinere duntaxat abest. Appellitur in sinu Nicopolis veteribus dicto ad pagum Montaneæ nomine, à quo nunc is sinus appellationem sumpsit: locus verò est male fidus navigiis, quia portu caret: propterea illicò in siccū remulco subducuntur, ne tempestate à ventis excitata affligantur. Ejus pagi incolæ Græcè loquuntur, bonique sunt vinitores. Caloierorum istic est monasterium. Turcarum Imperator binas liburnicas perpetuò habet, à Ianissaris mancipiis actas, quæ singulis diebus Mercurii (nisi tempestate impediuntur) solvunt, altera ex Montanea Constantinopolim, altera è Cõstantinopoli Montaneam, & eos qui è Constantinopoli Prusam proficisci capiunt, vel contrà, vehere solitæ. Eæ liburnicæ ex Montanea solventes, nivem ex proximo monte, Olympi appendice, delatam transvehunt Constantinopolim. Sunt enim

Caucalis.

enim istuc onerarii equi constituti, qui nivem è monte deferant, qua bidui spacio liburnica impleri potest. Quotquot utrumque Helleponti & Propontidis littus accolunt, ferè piscatores sunt, Græco sermone utentes. Istuc observavi rusticum herbas domum referentem, inter quas erat à veteribus Caucalis nuncupata, ille Cascallitra nuncupabat: cuius cùm iconem in recentiorum Herbariis non conspexerim, illamque ad vivum expressam habeam; hoc loco proponere volui: eâ crudâ vescuntur in acetariis, uti Lampsanâ.

Tandem Constantinopolim regressi, per Domini d' Aramont, qui Turcarum Imperatorem in expeditione Persica sequutus erat, absentiam, ab ipsius Vicario viro nobili Biturige, cui nomen Iacobus de Cambray, non minùs humaniter excepti fuimus quàm antea à prædicto Domino d' Aramont. istuc multos qui cum Domino de Fumet advenerant, sed Constantinopoli restiterant, invenimus: nam præter nobiles viros quos recensuimus, egregiè litteratum virum Iustum Tenellum adduxerat, quem Rex Franciscus litterarum Restaurator expressè eò ablegaverat, veterum codicum Græcorum cõquirendorum, ut diximus, gratiâ.

Flores quibus Turcæ delectantur, eorum horti: & variarum rerum apud eos experimenta.

CAPUT L.

FLOS CVLIS elegantibus maximè delectantur Turcæ; atque illos magni faciunt, etiam inodoros. Nos oblectamur florum & herbarum odoratarum commixtarum fasciculis: Turcæ earum quidem obtutu gaudent, sed unicum florem, non plures simul mixtos, habere gestiunt. Ac licet eorum varia genera simul habeant, singulos tamen separatim in cydaris suæ voluminibus gestant. Opifices plerumque variorum colorum flores in vasculo aliquo aquâ pleno, ut eorum elegantia diutiùs conservari queat, ante se ponere solent. Non minorem etiam quàm nos in colendis hortis adhibent Turcæ curam, nec minùs diligentes sunt in conquirendis arboribus exoticis, si præsertim elegantibus floribus sint præditæ, nullis in eo studio sumptibus parcentes. Arborea in suis hortis alunt Amygdalæ magnitudine, quas Græci vulgari linguâ Kromada appellant, Turcæ Cromadia, quasi dactylos; edulis enim earum est fructus, folium Adrachnes. Alunt etiam fruticem hederæ foliis, perpetuò virentem, floribus violaceis, pediculum oblongum ambientibus, & caudæ vulpinæ crassitudinem æquantibus, qua de causa Turcæ cum sua lingua vulpinam caudam appellant. Lilia rubra istuc in omnibus hortis vulgaria sunt; à nostratibus autem differentia, quorum flores albis liliis similes sunt; illorum folia arundinacea sunt, radices graminis, sed longè crassiores. Plerique exteri navibus Constantinopolim appellentes, radices advehunt stirpium elegantes flores profetentium, non ignari se ex illis questum facturos. Cùm aliàs diximus Græcos herbas negligere non edules, Turcas non comprehendimus, qui nunc Græcos superant in nominibus tribuendis; nulla enim est herbula, modò eleganti flore sit prædita, cui vulgari suâ linguâ nomen non imponant. Inter reliquas magni faciunt Carthamum, non modò odoris causâ, sed oculorum recreandorum gratiâ, quodque capite sit veluti arte compacto. Mira habent Turcæ variarum rerum experimenta. An non singulare quidpiam, medicamentum inveniri somnum statim concilians quiescere non valenti? Sumpta ergo apud aromatarios (pharmacopœis enim, ut diximus, carent) pro dimidii aspri precio Tatoula, illi qui vigiliis torquetur, exhibent. Tatoula autem nihil aliud est quàm Nux Methel Arabibus dicta, Græcis Solanum somniferum; quam sponte nascentem in planis Hiericuntis apud Helisæi fontem reperimus. Iovius de Selimo Imperatore agens, scribit illum vesci semine quodam solitum, quod animo voluptatem adferret, & rerum quæ molestiâ animum afficiunt, memoriam tolleret: ignorare tamen quale id semen, nisi fortè sit Nepenthes. Nos autem observavimus Turcas palam vesci semine istuc in omnibus foris venali, stirpis Harmala, quæ Rutæ silvestris genus est (de qua libro secundo egimus) passim in agris & inter sepes istuc nascens, apud nos verò minimè.

Dum eorum stirpes observare cupimus, sæpiùs ipsorum hortos ingressi sumus: sed nullum vidimus magis singularem & elegantiorum eo qui à Venetis Patauii colitur, cuius auctor fuit Daniel Barbarus, Patriarcha Aquileiensis, magni vir iudicii & insignis eruditionis: ab eo deinde secundum in nostra Gallia apud D. Maurum non procul Lutetiâ Parisiorum. Mespilus Aronia, & Pruneola ferens arbor frequentes sunt per Constantinopolitanos hortos: reliquas etiam arbores fructiferas, ut Amygdalas, Persicas, Malos, ab ipsis diligenter coli jam diximus.

* An Cromadia, Trebison kurmasi, sive Lauro-cerasus est, cuius historiam Lib. I. rariorum plantarum describo? Ipse tamen Bellonius Libello De neglecta cultura problem. XXI. distinguere videtur.

† Si Bel-

^b Si Bellonius per fruticem perpetuò virentem, Lilac Matthioli, sive Syringam flore caruleo intelligit, hallucinatur: nam deciduo est folio; perpetuo sanè nunquam observavi.

^c Liliū autem eius rubrum, Liria sphodelum puniceum nostrum esse arbitror.

^d Disspicendum an Tatoula non sit Garcia & Christophori à Coſta Datura, qua C. V. Fabio Columna Solanum manicum.

*Stella animalibus per Thraciam noxia: tum quorundam animantium
atque plantarum in Ponti littore collectarum, & in foro Con-
stantinopolitano conspectarum, nomina.*

CAPVT LI.

CERTO quodam anni tempore, ovium greges in agris pascentes, noctu sub dio relinquere non audent Turcæ: quia, ut ipsi asserunt, binæ sunt stellæ (quas proprio nomine appellare norunt,) Iulio & Augusto noctu apparentes, illis planè verticales; quarum splendorem si oves, caput attolentes, conspiciant, intereunt: sin eo tempore sub tecto adserventur noctu, nullam noxam patiuntur. Rem ita sese habere, experimento indubitato se didicisse affirmant. Hæc autem per uniuersum Turcæ dominium non accidunt, verum nonnullis duntaxat Thraciæ locis. Eam ob causam, nunquam nisi eo tempore ovium greges noctu sub tectum agunt, ne hieme quidem. Pleraque aliæ provinciæ, harum observationum imperitæ, maximo interdum damno affectæ ex gregis interitu, ejusque causam ignorantes, veneficarum præstigiis se id damnum accipere arbitrantur: quod Virgilius in suis Eclogis innuere videtur. Nos verò id primùm Constantinopoli intelleximus ab his qui certo quodam pretio lanionibus oves præbere soliti, eâ de re conquerebantur. Quod postea verum esse deprehendimus. Etenim cum viperario Turca secundum Ponti littus iter faciens, ovium greges sub tectis delitescere conspexi; causam sciscitatus, tamen si pastores ignorarent, responderunt tamen, reliquo tempore sub dio versari solere; verum si tum temporis noctu foris relinquerentur, eas morituras.

Sequentes porrò stirpes in itinere observavimus; cistum cum hypocistide ejus radicibus adnascente frequentem, sparthii tria genera, periclymenum, aphasen, androsamon frequentissimum, quod Itali Cecilianam nominant, omnis generis plantagines, linariam, lampfanam, millefolium odoratum, lagochimeni, chondrillam, malvam silvestrem & pleno flore, prasium, marrubium, chrysanthemum edule, chamæmelum, cedri pumilæ duo genera, juniperos pumiliones, arbutum, platanum, corylum, hederam, sambucum, delphini etiam sceleton suis adhuc ligamentis connexum in littore, smilacem asperam, corruclam, trifolium mœnianthes, caucalidem, fœniculum agreste, terebinthum, nerion, prunum silvestrem, eupatorium Græcorum, teucrium, androsacen, armoraciam, urticas, aspalathum, agourupes, aron, bellidis duo genera, consolidæ genus radice orbiculari, incolis Sterouli dictum, pimpinellam, galiopsisim, calamintham, origanum heracleoticum, hippurim, buphthalmum, hippolapathum, helleborum nigrum, filicis duo genera, papaver silvestre, hyacinthi tria genera, conyzas duas, majorem & tertiam, orchides, violas, ericam, ferulam, sua ova edulia ferentem, hyssopum silvestrem, meum, symphytum flavo & albo flore, lupulum, asclepiadem, cynoglossum, calendulam agrestem, ulmum, chamædryn, colechicum, carduum benedictum, sideritin, oxalida, quercum, laurum, helxinen, cichorium, rosam silvestrem, convolvulum, stachyn, asperulam, oxyacantham vulgo creditam, styracem, chamædaphnen, anchusam, lycopsisin, alaternum, thaliectrum, chamæiridem, tria tithymali genera, marem videlicet, myrsinitem, & helioscopium, ornithogalum, populum nigram, & lybicam, castaneam, alnum, rhus coriariorum, pulegium, sorbum terminalem, quam Galli *Alisier* appellant, evonymum, anabasin, verbenam peristereon, aceris duo genera.

Viperarius porrò quem comitem habui, licet Turca, quos invenimus serpentes vulgari Græca appellatione exprimere potuit, uti inter reliquos dryinum veterum, quem dendrogailia nunc vulgò appellant, dictione ad veterem nonnihil accedente: nullum alium serpentem in majorem molem excrescentem, & sibilum majorem emittentem, cognovimus. Eum tam magnum aliquando invenire memini, ut sacco impositum rusticus per duo miliaria ferre nequiverit, quin quiescendum illi fuerit: illius exuvium scæno repletum, crassi alicujus viri crus magnitudine æquabat. Hujusmodi atque aliorum serpentum, avium, animaliumque terrestrium exuviis, stirpibus item integris & rariorum plantarum seminibus, atque marinis multis rebus ingentem capsam plenam, in navem onerariam Genuensem, cui nomen la Delfina, intuleramus, ad Dominum Vivaldi pertinentem, cui præerat quidam Franciscus Brusquet, eam in Angliâ exoneraturus, sed illâ à piratis interceptâ, & Argeriam

Argeriam perductâ, nobis omnia perierunt. Tanta portò est inter serpentes vivos affinitas, ut vix discerni queant: nihil igitur mirum, si eorum icones atro duntaxat & albo colore expressæ, adedò similes sint. Hæc tamen genuina est dryini pictura.

Serpentem etiam invenimus callum instar tuberculi in fronte habentem, qui nostra opinione veterum Aspis est, mihi admodum rarus visus, tamen jam antea apud Brutios in Italia eum conspexissemus. Ut autem Cerastes supra oculos, binos callos elatiores habet; sic unicum hic; coloreque Amphisbarnam æmulatur. Iam de Ceraсте in secundo libro egimus, nunc illius tamen iconem hîc exhibere libuit; ejus pleniorẽ historiam, tum reliquorum serpentum, cum iconibus, duobus libris quos illis dicavimus, daturi.

Dryinus.

Salamandras præterea ubique ferè vulgares, quas nostri Sours, Pluvines, & Mirtils appellant, & Phalangia invenimus. Redeuntes autem secundum maritimam oram, & ad Bospori fauces pervenientes, ubi Propontidis caput est, altiore vicino monte conscenso, aucupem reperimus, accipitres prætervolantes capientem, eo quò referemus modo.

Cerastes.

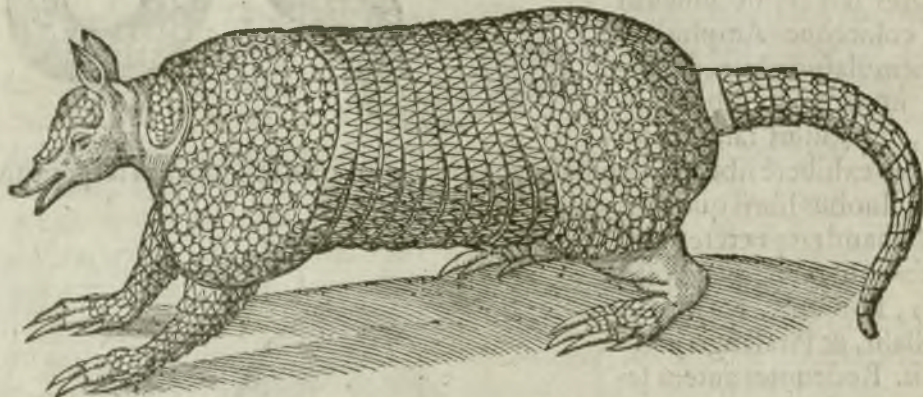

Mirum autem nobis videbatur (mensis Maii initio, quo tempore omnes aves suos nidos obsidere solent) tot milvius & accipitres ex Ponti Euxini dextro latere subsequenter advolantes, è longinquo quantum oculorum acies penetrare poterat, conspicerent. Magnâ industriâ auceps eos capiebat, nunquam aberrans. Arcam binos aut tres passus à dumo distantem complanaverat, quadrangulam, binos passus in diametro habentem, in cujus singulis lateribus ternas virgas pollicaris crassitudinis, & humanæ altitudinis terræ infixerat, quarum singulæ quæ arcam spectabant, crenam habebant, cui alligatum erat rete ex tenui filo viridi contextum, & humana altitudine extensum: in media area fixerat bacillum cubiti longitudine, cujus summo funiculus alligatus ad aucupem usque ponè dumum latentem perducebatur; cui etiam funiculo, multæ alligatæ aviculæ grana in areâ depascebant; has attracto funiculo volitare compellebat, simulatque è longinquo accipitrem advolantem à Ponto Euxino animadvertibat: accipiter acutissimâ oculorum acie præditus aviculas depascentes conspiciens, & magno impetu in eas irruens, reti se intricabat: hunc auceps illicò capiens, ejus alas in lineum pannum ad eam rem paratum usque ad commissuram immergebat; deinde colligatis extremis alis cum coxis & cauda accipitris, obductisque illius oculis, humi jacere sinebat, commovere enim se non poterat. Imaginari nescimus unde tot advenirent accipitres: nam duarum horarum spacio quo istuc substitimus, plures triginta cepit; sic ut existimem centenos ab unico homine capi posse uno die.

Ceterum qui herbas Constantinopoli venales in foro proponunt, plerasque habent, præsertim novo vere, nobis ignotas, & nullius apud nos usus; qualis est lampfana, vulgò Lapsana ipsis appellata: quam in caulem abeuntem, & florere incipientem, Vrouves nuncupant: hæc cruda degustata, raphanum sapit; cocta verò, amara redditur. Eleoselinon diligentem culturâ dulce reddunt, eoque crudo in omni ferè pastu vescuntur, Selino appellant: nostrum verò Selinon hortensè, Macedonico. Venales etiam proponunt smilacis asperæ, quam Smilachia vocant, asparagos, boni saporis in acetariis; quemadmodum & Sigilli B. Mariæ asparagi, quod ipsi Embegli melena, corrupta voce ab ἀμπελος μέλανα, id est, vitis nigra, nominant; Anconitani Tamarou nuncupant. In Turcici imperii urbibus fora celebrantur singulis diebus: nam, ut Constantinopoli observavi, tali loco forum celebratur die lunæ, alio loco die Martis, in Galatâ die Jovis; & sic de aliis; & si quid in urbe sit rari, iis diebus

diebus demonstratur. Itaque dum Constantinopoli hæsimus, sæpiùs eorum fora adentes, pleraque singularia ab exteris provinciis advecta conspeximus, præsertim inter medicamenta quorundam circumforaneorum medicorum, summam diligentiam adhibentium ut aliquid rari nanciscantur, quo publicè proposito, multi spectatum advenientes, aliquid suorum medicamentorum emant. Alii serpentes proponunt: alii unguenta & radices foliummodo vendunt, & semen contra vermes: sæpiùs ex Ægypto Constantinopolim commeantes. Nam quosdam Constantinopoli agnovimus, antea Cairi inspectos, à quibus piscium in Nilo versantium nonnullas icones nacti sumus, quas libro de Piscibus exhibebimus. Quoniam porrò animal *Tatou, cujus jam antè meminimus, apud illos interdum conspicitur, delatum tamen ex Guinea & novo orbe, cujus veteres non meminerunt, illius iconem hîc subiicere volumus.

Tatou.

In multorum museis jam conspicitur hoc animal, licet ex tam longinquis regionibus petitum, à natura duro cortice latisque squamis armatum, thoracis ferrei in modum, cujus caro facile eximi potest, nullo vitio ipsius formæ illato. Iam illud erinacei Brasiliæ genus diximus: nam erinacei modo intra suum corticem sese contrahit: mediocre porcellum magnitudine non excedit; cui crura cum pedibus & rostro similia habet, & conspectum est in Gallia frumento & fructibus vesci.

Notum est Gallis aliud animal nomine *Tartaret* aut *Tartarin*, cujus hoc loco meminisse non abs re visum fuit, ne dictionum affinitas quem fallat, Tatou cum Tartaret confundendo. Nostro autem iudicio Tartaret est Aristotelis Simia porcaria, cujus antè mentionem fecimus, cum de Cairi circulatoribus ageremus. Nonnulli eam Maimon vocant, alii Magot in Gallia. Neque ejus iconem, neque descriptionem hîc exhibemus, quoniam aliàs de ea latiùs disputare volumus, præsertim cum adhuc controversia sit de appellatione Gallica, & aliqui contendant Magot sive Maimon aliud animal esse quàm Tartaret.

Finem porrò nostris Observationibus imposituri, Lectorem admonere volumus, ne ægrè ferat, si interdum animalis alicujus aut stirpis iconem exhibuimus, cujus obiter duntaxat meminimus: nam si omnia quorum in hoc libro mentionem fecimus, describenda fuissent, sublata foret omnis occasio de iis aliàs peculiariter agendi: ubi tamen ea sese obtulit, pro rei opportunitate sermonem de quibusdam agentes, vel produximus, vel contraximus. Ceterum ut exterarum nationum harum nostrarum Observationum etiam participes fiant, eas alià linguâ describere habemus in animo, sed alià methodo & dispositione. Interea si Lector ex harum lectione utilitatem aliquam perceperit, gratias agat Illustrissimo Cardinali Turnonio, nostro liberalissimo Mæcenati & Domino, qui in peregrinationes nostras sumptus contulit: deinde liberali nostro, magnanimo, sapientissimoque Regi, qui pro sua humanitate & benevolentia nobis concessit, ut in alumnorum ipsius numerum referremur; postremò Domino Francisco Oliverio Galliarum Cancellario.

* Qui plura de animali Tatou scire volet, D. Nicolai Monardes libellum de Medicamentis ex Occidentali India delatis consulat, in quo proprium caput illi dicavit, Armadillo id nuncupans; nostraque in eum scholiola: tum etiam xv. cap. Lib. v. nostra Exoticorum Historia.

NEMO unquam de variis rebus agens tam commodè omnia explicare potuit, quin severi, invidi, malevolique Lectores invenerint, quod carperent & calumniarentur. At eos qui hunc nostrum laborem boni consulent, oramus, ut si alicubi lapsi erimus, nobis condonent.

ADMONITIVM porrò Lectorem volo denuò, Bellonium toto hoc libro, non sine errore, Picea nomine appellare eam arborem, qua Theophrasto *πύκν ἀργία*, Plinio, Pinus silvestris dicitur.

FINIS OBSERVATIONVM P. BELLONII.

ANIMADVERSIONES IN PETRI BELLONII Observationum Libros.

*Q*UUM Bellonii Observationum Latine loquentium potissima pars à Typographo iam expressa esset, tradidit mihi Amicus vir Clarissimus & eruditissimus aliquot in easdem Notas, quarum quum pleraque me fugissent, & Hebraica, Arabicaque vocabula contineant, operpretium me facturum existimaui, ut eas ad Observationum iam expressarum calcem adicerem, ut benevolus Lector illis etiam uti possit.

Prior numerus, paginam; alter, versum indicat.

Pag. 40, vers. 20. *ἀγίας λυγέα*. Sanctæ monasterium. per *ἀγίας* intelligunt virginem Deiparam.

Pag. ead. vers. 38. *ἀλασίδνα*. Cubile maris. propter angustias.

Pag. ead. vers. 39. megalivigla *μεγάλη βήλα*. magna vigilia, Gallis, *le grand guer*.

Pag. ead. vers. 43. Protonero *Πρωτόνερο*. Prima aqua.

Pag. 41. v. 3. Castamoniti. Corruptum ex Italico Castro munito.

Pa. ead. v. 21. nemine per universam Græciam aliqua eruditione prædisū. Imo potius contra, Semper Græcia habuit viros longe doctissimos usque ad captam Constantinopolim: a quo tempore omnes docti in Italiam confugerunt. Contra in Occidente, omnes erant imperiti propter imperitiam linguæ Græcæ, quam Latini ab exulibus Græcis didicere.

Pag. 42, v. 14. alterum Damasci esse. Nihil falsius. Isti sunt tantum Patriarchæ in toto orbe terrarum: Constantinopolitanus, *Ῥωμαίων πατριάρχης*: Antiochenus, *τῶν Συρίων ἢ τῆς Μαρωιτικῶν πατριάρχης*: Alexandrinus, *τῆς Κοιθιτικῶν πατριάρχης*: Armenius, *Κατολικός*; & Papa Romanus, *ὁ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης πῖπτα*.

Pag. ead. v. 23. statuasque. Nulla ecclesia Christianorū habet statuas Sanctorum, præter Laninam. Reliquæ Ecclesiæ habent imagines pictas.

Pag. ead. v. eod. & campanis utuntur. Falsissimum. sub toto imperio Turcico nullus est usus Campanarum: imo districte interdicitur. Propterea habent tantum laminas ferri ad conctepandum.

Pag. 52, v. 57. Nam licet Oriens Occidente calidior & siccior sit. Est ineptissima sententia. Nam differentia caloris & frigoris non pendet ab Oriente & Occidente, id est, a longitudine, sed a latitudine, hoc est, quo quæque regio plus distat ab æquinoctiali, eo frigidior; quo propius abest, eo calidior. Ideo in Occidente sunt regiones, quæ calidiores sunt, quam multæ quæ in Oriente. Denique non est Oriens, neque Occidens, nisi respectu locorum.

Pag. 54, v. 34. metu tamen cur minus ingrederentur haudquaquam impediabantur. Est *ἀντιλογία* ridicula, quam non intelligo.

Pag. 55, v. 2. Asueft, *ἀσβεστο*, inextinguibilis.

Pag. 56, vers. 51. Zax vel Dorx. Legendum *ζόρξ* vel Dorx.

Pag. 59, vers. 18. Ceres. veteribus Cranon nuncu-

patam. Hallucinatio, vel potius error. Nam Cranon est in Thessalia, non in Macedonia.

Pag. 60, vers. 21 ubi de sepulchro medici Alexandri agit. inscriptum caractere Græco, sed ex parte corruptum Serviano. Vocat literas Servianas, quæ aliter dicuntur Hieronymianæ: quia Illyriis, Serviis, & Macedonibus persuasum est, eas literas, quæ hodie sunt in usu apud illas gentes, non solum excogitatas esse ab Hieronymo, sed etiam sacra Biblia & novum Testamentum, & Liturgiam ab Hieronymo in linguam Illyricam illis characteribus converta fuisse. Ex hac fabula possumus colligere quam recentes sint illa literæ, & quantum deceptus fuerit Bellonius, qui vulgo credidit ea de medico Alexandri referenti. Nam si quis medicus Alexandri ibi conditus fuisset, Græcis litteris proculdubio, non recentibus barbaris Illyriorum inscriptus fuisset ejus tumulus. Quis non videt esse fabulam anuum & vulgi?

Pag. 61, vers. 1. Bucephalæ olim Chalaftrea, Falsissimum. Incolarum fabula homini parum literis instructo imposuit, quemadmodum de sepulchro medici Alexandri. Illi urbi, quæ hodie à Macedonibus & Thracibus vocatur Bucephala, nemo habentus vetus nomen reddere potuit.

Alta hallucinatio. putat eandem urbem esse Bucephalon Plinii & Melæ cum hac Bucephala. Bucephalon Plinii & Melæ sunt prope Anthedona urbem Bæotiæ. Auxit hallucinationem, quod non solum Anthedon est urbs Bæotiæ, sed etiam portus Peloponnesi: item Bucephalos est portus Peloponnesi. Itaque hæc omnia inter se permiscuit.

Pag. 62, vers. 5. Carbachara, sive Carbaschara. Nos peregrini male pronunciamus hoc nomen. Non enim Carbaschara, sed Karwan Sarai dicendum erat, hoc est, Karavanæ domus. Karovana nomen quid sit: est commeatus, *Καρωδία* peregrinationum. purum putum Arabicum. Sarai est Turcicum, & significat domum.

Pag. 63, vers. 9. Injuralicis, legendum *ΙΙΙΙΙΙ*.

VIRALICIS.

Pag. 69, v. 6. Perinthus est Heraclea, non Rodosto. Quinetiam ipse Bellonius ab amicis monitus, mutat sententiam libro III.

Pag. 71, vers. 21. De insulis Demonesis nugatur.

S S

Nam

Nam *Ἀμύμονιον* unam agnoscit Stephanus.

Pag. 75, vers. 12. Verba Plinii, ut ipse citat, ac interpretatur, contra eius mentem sunt. Itaque non *dicatum sacris Iudaorum*, sed *abdicatum* legendum est. Iudæi enim non audent garum edere, quia ex piscibus non squamatis confectum est. Ideo abdicatum est eorum ceremoniis.

Pag. 77, vers. 7. Cassabou serire *قصب الدريّة* hoc est calamus aromaticus. Inde legendum est *derire*, non *serire*, vel *dherire*, per Dhal.

Pag. ead. vers. 8. *حمامة* Hamame.

P. ead. v. 9. Saccharum. deest vox Arabica Effachar *قصب السكر* Arundo Sacchari.

P. ead. v. 10. Ben album. *بان ابيض* Ben rubrum. *بان خمر*

Pag. 83, vers. 10. Multum decipitur, quod credat ruinas Troiæ, quæ extant hodie, esse illius Troiæ, quæ bello decenniali oppugnata est à Græcis. Illa enim Troia est Troia Alexandrina, colonia Romanorum. Testis inscriptio, quæ ibi extat.

Pag. 84, vers. 4. IMPERATOR CÆSAR. Inscriptio verus quidem, sed supposititia, cuius clausula ineptissima.

Pag. ead. v. 7. IMP. CÆSAR. AVG. DIOCLETIANO. Ex eadē incude, ex qua superior, sed longè ineptior.

Pag. 85, vers. 20. Ea vero Magnesia non est quæ in Thessalia Mæandro amne alluitur. Tam Thessaliæ potest esse Mæonia, quam Europa Asiæ. Est error calami.

Pag. 88, vers. 12. Paxo, olim Ericusa dicta. Falsum. Ericusa alia est, aliæ duæ Paxæ insulæ.

Pag. 89, vers. 18. Smyrna dicta fuit. Smyrna urbs longe post Samum est.

Pag. 90, vers. 16. sculpturarum diruunt. Falsum. Si quæ vetera monumenta supersunt, ea effugerunt eorum oculos; aut aliquando parcunt literis, quas propter altitudinem loci, attingere non possunt.

Pag. 92, vers. 41. Italia minime notæ. Imperite dicit Onocrotalum esse ignotum Italiæ. Martialem in eum testem produco:

Tuipe Ravennatis guttur Onocrotali.

Et nos scimus Martialem verum dicere.

Pag. 94. Hyæna, Civetta. Ineptum. Nihil prodigiosius.

Pag. 96, v. 21. Pharaonis murem. Pher Phirauni.

فار فرعون

pag. 97, v. 48. Pharus. Verum quidem est à Cæsare insulam vocari: sed adiicit à superioribus Ptolemæis, molibus in mare jactis, ex insula peninsulam factam.

pag. 104, v. 13. deinde in Turcicum idioma conversus. Falsum. Si quis in aliam linguam converteret, sine ulla spe veniæ vivus combureretur.

Pag. ead. v. 55. Lucium veteribus Oxyrynchum appellatum asserimus. Ridiculū & insignis inscitia.

Pag. 107, vers. 3. Græci vulgari lingua Semiamithos. Certè ita vocatur Hebraicè *שמית* Prouerb. xxx. 28. Lacertam interpretantur doctissimi Iudæi, & Septuaginta senioribus redditur *λαβωτης*, hoc est Lacertus. Itaque hoc satis est ad obstruendum os tam aliis Iudæis, quam Christianis, qui aliter interpretantur. Quare Bellonius magnam lucem illi loco Proverbiorum attulit, & omne dubium

sustulit, quum dixit à Græcis *σείδιον* vocari. quod satis mirari non possumus.

Pag. 109, vers. 12. Bellonius, qui Cairum & Alexandriam vidit, parum amplitudines illarum urbium consideravit. Nam Cairum duplo majus est Constantinopoli. Constantinopoleos autem ambitus major Lutetiaro.

Pag. ead. vers. 47. Ex nostro comitatu quispiam quaestionem movit. Nulla est urbs, quæ pro ratione suæ amplitudinis pauciora habeat templa, quam Lutetia, præsertim major urbs. Aio in tota Lutetia tantum intra mæniurum ambitū, quam extra, non esse centum templa sive magna sive parva: & Londinum urbs Lutetia longe minor centum viginti parochialia templa habet, præter monasteria & alia templa. Itaque comparatio templorum Parisiensium cum Motqueis Cairi digna est homine parum in similibus rebus versato. Aiunt Ægyptii reperiri in Cairo vicena & bina millia Mosquearum: non credo tamen, sed ex mendacii magnitudine assumari potest valde ingentem esse numerum: atque non dubito, quin plures sint Mosqueæ in urbe Cairo, quam sint templa magna & exigua in omnibus Lutetianis & Melodunensibus diæcesibus, quibus si adicerem tertix alicujus urbis diæcesim, non mentiter. In hac re se prodit Bellonius non rectè observasse magnitudinem omnium urbium, quas vidit, ut etiam ex his apparet, quæ de Damasco & Chalep tradit. In Cairi præfidiis erant anno 1603 decem & octo millia equitum; ex quo æstimari potest, an parva sit urbs.

Pag. ead. vers. 56. Bagdat. Fallitur cum aliis, qui Bagdad putant eandem cum vetere Babylone Semitamia: quum tamen certo certius sit Bagded esse Seleuciam, cujus vicinitate Plinius suo tempore Babylonem quotidie exhaustiri scribebat.

Pag. 110, v. 14. Cinghi. alibi scribit per S, Singhi, quod rectius est. Est purum putum nomen Æthiopicum *ሰንገዳ* literis Iudaicis *שִׁנְגִי* Sinki. cujus organi inventrix est Æthiopia, & eo maxime delectatur. à quo etiam quam harpam vocamus, ipsi Mfanko dicitur.

Pag. 111, vers. 13. nullam Balsami fruticem in Hienco cultum fuisse. Hanc confidentem temeritatem satis convincunt veteres scriptores Iosephus, Strabo, Plinius.

Pag. ead. vers. 48. Falsum à Soldanis Balsamum confutum fuisse. Nam adhuc stante imperio Romano balsameta erant in Ægypto. Claudianus in epithalamio Palladii & Celerinæ:

Gemmatu alii per totum balsamæcædum

Effudere cadis; duro quæ saucius ungue

Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Verum quidem est, postquam exauit balsametura Cairensis, tunc Soldanis curam fuisse ex Arabia novellatum sufficere: quod & annis superioribus contigit, quum Bascha præfectus Ægypti curavit alias plantas ex Arabia peri.

Pag. ead. vers. 53. Ficus Pharaonis. Tin Phirauni

تين فرعون

Pag. 115, vers. 20. Veteres Crocodileam appellarunt. Est hallucinatio. Nam alibi fatetur scincos, non stellionos esse, ex quibus Crocodilea colligitur.

Pag. 116, vers. 50. Magnus error est existimare Sphingem esse ingens illud caput, cujus Plinius meminit. Adeo puerilis error est, ut tolerari nequeat. Nam Plinii Sphinx integra est; altitudo à pectore sive

sive ventre ad summum apicem in capite pedum sexaginta duorum. at hoc de quo Bellonius agit, dumtaxat caput est.

Pag. 117. vers. 12. quem Nero Imperator Segodanierigi curavit Rodez Gallis. infra adhuc nomen Rodez repetit urbis, quæ est Segodunum Ruthenorum provinciæ Arvernæ vicinæ. Et quia mentionem fecit Arvernæ, putat Rhodon esse Rodez, quandoquidem magnus ille Neronis Colossus Soli dicatus illi in memoriam revocavit Solis Colossum Rhodi erectum. Mera insania est. Nam confundit Colossum Neronis cum Rhodio, & Rhodon cum Rodez Gallis nuncupata sive Segoduno urbe Aquitanæ, ratione Arvernæ ubi Zenodorus magnum alium Colossum erexerat.

Pag. 117. vers. 25. neque ulla illarum ubera vel alas habet. Valde errat in eo, quod dicit Ægyptiorum Sphinges vario modo pingi: quod prorsus falsum est, quandoquidem omnes sunt similes. Sed Ægyptiacæ Sphinges valde Græcorum Sphingibus differunt: nam hæ alata pinguntur & repentes. Ægyptiacæ alis carent, & quatuor suis pedibus incumbunt: præterea velatum caput habent, Græcæ nudum.

Pag. 119. vers. 42. ingenue fatemur veterem Buffali appellationem nos ignorare. Hoc non erat dicendum. Nam Vrus verus Buffalus est veterum. Atque Plinius jam sua ætate conquerebatur, quod Vrus vocabatur Bubalus, qui error etiam nunc durat. Martialis vocabulo Vri & Bubali idem animal expressit.

Namque gravem gemino cornu sic sustulit urum.
— hunc timuit bubalus atque bison.

Pag. 123. vers. 54. Armenii, aliter Matonitæ nuncupati. Valde differunt cum religione tum caractere & sermone Armenii & Matonitæ. Nulla est Armeniorum ecclesia in Ægypto: sed Koptitarum, qui peculiari utuntur sermone prorsus ab Arabico differente.

Pag. 131. vers. 9. Dhab ذب Lacertus, cum puncto in prima litera.

Pag. 132. vers. 44. Serpens alatus multis de causis est commentitius. Agyrtarum est figmentum.

Pag. 134. vers. 45. Circaffos. Phreneticum est Circaffos appellari, a loco in Ægypto cujus Herodotus mentionem faciat. Nam Circafforum recens est appellatio, qui veteribus Zygite, Septentrionalis populus, e quo educebantur & adhuc hodie educuntur multa mancipia, quæ in Ægypto venundata, abnegata per vim fide in Christum, & circumcisa, appellata sunt Mamluc مملوك hoc est mancipia, & distributa sunt ad custodiam Sultanorum eadem ratione qua Ianissari apud Turcarum Imperatorem: atque evaserunt in magnum imperium. Nam ex eorum numero creabantur Sultani Ægypti: hinc Sultanorum imperium Circafforum imperium appellatum est, quod ad Tomobeium usque ultimum Circafforum Sultanum duravit. Non igitur à loco Ægypti, qui ignoratur, appellati sunt Circaffi, sed a Circaffis Zygitis Septentrionalibus. Nimis crassa est stupiditas.

Pag. 135. vers. 9. Ægyptus Nilo inundata xxix. Octobris. Videtur inundationis finis esse circa æquinoctium medio Septembri Iuliano.

Pag. 136. vers. 19. Suam quadragesimam tum celebrabant. Erat postremus dies Octobris anni M. D. XLVII. Primus dies mensis Muharam nuncupati incidit in XXI. Februarii, qui fuit dies Lunæ: Primus dies Ramadhan mensis Quadragesimæ incidit in

xv. Octobris, die Sabbathi. Itaque xxxi. Octobris erat decimus septimus dies Quadragesimæ Mahumetanorum.

Pag. ead. vers. 13. Alcanna الحنا cum forti aspiratione, unde Hispani suum Alhesia mutati sunt. Certum est كوديس Dioscoridis esse, quod Avicenna الحنا Alchanna vertit. Alibi invenio sine forti aspiratione.

Pag. 137. vers. 5. Palmyræ regione. Somniat eam regionem, quæ est inter Ægyptum, & Syriam, Palmyram debere appellari propter Palmarum silvas, quas in itinere observabat. Palmyra tamen inde abest plus quam duodecim dierum itinere.

Pag. 138. vers. 45. Phinis. Phene legendum. φωίν.

Pag. 139. vers. 14. veteres venaticam avem appellasse arbitramur. Nihil minus.

Pag. ead. vers. 42. Myrrhæ arborem. Hariolatur.

Pag. 142. vers. 29. Iacobitæ dicti non sunt a Divo Iacobo Apostolo, sed a Patriarcha quodam Iacob, quem hæreticum fuisse aiunt.

Pag. ead. vers. 30. Georgianorum, quorum limites extenduntur in Indiam usque. Magnum est inter utrosque intervallum.

Pag. ead. vers. 32. Coptique. Ægyptii sunt, quos Arabes Elkupti nominant. Nam Kopti, Kopti, Gopti, Gupta, postremæ syllabæ sunt vocabuli Ægyptii. Et imperitia est, dicere quod a Divo Thoma conversi sint: quum a Divo Marco conversi credantur. Historia testatur Divum Thomam Indis Evangelium annunciasse, qui procul ab Ægypto sunt distiti.

Pag. 144. vers. 35. In Iudæa rivus sabbatis omnibus siccat. Eadem fabula in Iosepho reperitur.

Pag. 147. vers. 18. Esculus, veteribus Græcis ματιζουλα dicta, nunc βαρανίδα. Belagnida habebat Bellonius. Sed omnia vocabula Græca quibus utitur, & pleraque alia singularia, imo maxima eorum pars, desumpta ex Observationibus Petri Gillii, cujus Bellonius fuit amanuensis. Itaque non est mirandum, si sæpius erret in Græcorum vocabulorum transcriptione.

P. 148, v. 19. Rotulo, septem libras pendens. Hoc falsum est. Rotul رطل id est quod Græcis λοττα: & Arabes numquam aliter vertunt. Si quis mercatorem Alexandrinum, Tripolitannumve, aut e Halep interroget, quid sit Rotul, dicet Libram esse. Idque nos scimus, qui a Massiliensibus mercatoribus Arabicum idioma callentibus, atque Arabico sermone negotiantibus, percontati fuimus, & si etiam aliter dixissent, fidem eis non adhibuissim. Sed nec minus Bellonio hallucinatur Vallamontius, qui cap. XII. Lib. II. sui Itinerarii scribit Rotul quinque libras Gallicas efficere.

Pag. ead. vers. 21. Damascena pruna, parva illa nostratia dulcia. Ignoro unde hauserit nostratia Damascena pruna, dulcia esse, quandoquidem præ nimia maturitate fere corrupta manifestam retineant austeritatem.

Pag. 152. vers. 28. Asamia mittit. Scribendum Ajamia, pronunciando j, ut literam G. ante I, & E.

عجمية Ajamia est proprie Barbaria: sed ita proprie a Turcis Persia vocatur, & Ajami Persa. Sed multi Orientales pronunciant Ze pro Ge. quod imposuit Bellonio.

Pag. 153. vers. 16. Nonnulli existimant Poscam idem esse cum Oxycrato. de Oxycrato & Posca strenue nugatur. ὄξυκρατος semper a Plinio & Celso vertitur Posca. sed ea potio, qua hodie remiges in

Italia utuntur, ignota fuit Veteribus. Quare errat pueriliter tum quia Oxycratum negat esse poscam, tum quia Oxycratum facit idem cum portione remigum: postremo, quia poscam insigni imperitia dicit esse Zythum: denique ut errorem errore cumulet, Zythum negat esse Cervisiam: adversus quam confidentiam testem appellare possum Plinium sine Libri XXI. Diodorum Siculum, Vlpianum, alios. Est præfracta confidentia cum insigni imperitia conjuncta.

Pag. ead. vers. 37. amnem quem plerique Oroum existimant. Imperitia est, ne dicam stultitia, Orontem Oroum appellare, major adhuc ignorantia Marciam nuncupare, quam penitus ignoro. Quod ad Irin attinet, quem dicit eundem cum Oronte esse, Cappadociæ fluvius est. Sed perinde potest Orontem in Cappadocia reponere, ac Tarsum inter Halepum & Antiochiam. Tota illa, quam describit elegans planities in qua Tarsum ponit, est *Κοίλη Συρία*, Cava Syria.

Pag. ead. vers. 40. Sabæus campus. Videndum unde acceperit. Ego non memini. Admonendus est Lector Bellonium hoc cap. xcix & sequenti valde desipere, quum dicat se in Ciliciam pervenire, & tamen adhuc apud Libanum hæreat, ubi Tarsum reponit inter Damascum & Halepum.

Pag. ead. vers. 41. Hamfa, olim Tarsus dictam. Hamfa non est Tarsus. Nam Tarsus vetustum suum nomen retinet, tamen Arabes Ters appellant, semper nihilominus est verus appellatio. & fallitur Benjamin Tutelensis, Malmystras eam vocans. Nullus Græcus hodie ignorat Tarsum. Hamfa autem est Emisa.

Pag. 155, vers. 6. nunc vero ne unicam quidem plantam alic. Errat, nam Calabria, & alia Regni

Neapolitani provinciæ, illam mendacij arguere possent.

Pag. ead. vers. 35. quemadmodum Alph prima Alphabeti litera est, sic Halep prima *ح* jus. Rideliculus est. Nam prima litera Arabismi, nihil commune habet in orthographia cum Haleph.

Eliph prima est litera Arabica, *الف*

حالف Chaleph, sive *χαλὴρ* urbs est Halep.

Pag. 156, vers. 26. Aurelianæ urbi Galliæ comparari potest. Præter mendacium, est etiam hallucinatio: nam sequenti capite mæniorum Halep ambitum majorem facit, quam Damasci. Atqui Damascus bis tam ampla est, quam Aurelia, nam Mediolano minor non est. Ex quo colligi potest, an verum dixerit. Sed desipit. Nam Halep minor est Damasco, attamen non minus ampla, quam Rotomagus.

Pag. 158, vers. 5. Stagnum, quod olim Mæandropolis. Mera vanitas & desipientia. Mæandropolis urbs fuit ad Mæandrum, quæ tempore Plinii non extabat. Non longe ab ea erat Antiochia Mæoniæ. Ipse putat Antiochiam ad Orientem esse hanc Mæoniæ.

Pag. 160, vers. 3, sub portis Ciliciæ. Iam diu est, quod quum esset apud Libani montem in Cilicia dormiebat. Nunc, quum eo pervenit, evigilare incipit.

Pag. 166, vers. 2. Angouri. Angouri sive Ancyra est multorum dierum itinere procul hinc distita, nimirum in Galatia. Est summa imperitia.

Pag. 184, vers. 22. Scheibet *شربة* potio, *boisson* gallice.

Ibidem. Vinum Serab appellatum *شراب*

Ex Viri Clarissimi & amplissimi Dn. Jacobi Augusti Thuani Historiarum sui temporis libro XI. pag. 430.

DE PETRO GILLIO.

Post alia: *Scripta eius ne perirent, eiusdem Armaniæ Cardinalis in clientem amor, & propensum ad rem literariam iuvandam studium prohibuit, qui partem maiorem eorum in Galliam adferri iussit, publicanda curavit. Pars tamen eorum à P. Belono Cenomano amanuensi & peregrinationum per aliquot annos comite surrepta creditur: qui licet ea suo, non Gillii nomine postea evulgaverit, tamen vel plagiarus non mediocrem à literatis gratiam iniit, quum (quod multi faciunt) illa publico minimè invidit.*

PETRI BELLONII
 CENOMANI
 MEDICI

De neglecta Plantarum Cultura,
 atque earum cognitione
 Libellus:

*Edocens qua ratione Silvestres arbores cicurari
 & mitescere queant.*

CAROLVS CLVSIVS
 Atrebas

*ante aliquot annos è Gallico Latinum faciebat,
 & nunc denno recensibat.*

SS 3

PETRVS

PETRVS BELLONIVS

LECTORI.

ROIANI belli historia inter res memorabiles recenset, Ulysses summorum Graci exercitus Ducum haud postremum & maxime strenuam, è bello reducem, peregrino ornatu, ne à suis agnosceretur, proprias aedes ingressum, ut commodius omnia quae eo absente apud se gesta essent, intelligeret: ignorabat enim an Laertes pater, Telemachus filius, & Penelope uxor etiamnum viverent. Ille igitur gregarij militis ornatu senem Laertem adiens, ipsum in suburbani cuiusdam praedij horto deambulantem offendit. Eo salutato, senex cum illo tamquam cum extero quopiam sermones conferre coepit (nam non agnoscebat, ut quem jam multo tempore non viderat, & extinctus-ne esset an superstes, prorsus ignorabat) Viden, inquit, elegantes has arbores? omnes plantavi, & ex selectissimo fructuum genere insemi, ut edules fructus ferre queant cum meus filius Ulysses è bello redibit. Quorsum haec, nisi ut probi hujus senis proliuis, & benevolus erga suos haeredes animus agnoscat? Nam cum ipse se vivo eas arbores fructiferas futuras minimè speraret, sui memoriam in arboribus insemi arbitrabatur: atque quam verò amore filium prosequeretur demonstrabat, cum illi absenti laboraret. Hoc porrò exemplo excitari debebant generosi & illustri sanguine nati senes, ad colenda & exornanda sua praedia, remque domesticam curandam, dum juniores bella gerunt, & sui Principis nomine sese periculis obiciunt. Sed ut cultura ignorantia plerumque in causa est ut nulla utilitas ex fundo ad dominum redeat: sic non vanum est (tam variis Auctoribus id referentibus) Gallos aliquando suam regionem ob sterilitatem deseruisse, aliamque uberiolem quaesivisse, cum illis vinearum cultura ignota esset: hinc factum, ut degustato vino ex Italia delato, eos tanta ejus admiratio, atque fruendi cupiditas ceperit, ut armis sumtis cum uxoribus & liberis duce Brenno eorum Rege, regionem, adeò suavem liquorem proferentem, occupandam censerent: qua porrò occupata, vini potus facile ipsis imposuit, utpote illius usu non assuetis: quod sanè manifestissimum indicium est, nullos tum apud ipsos vitatores, nulla vineta fuisse: postea tamen adeò diligentem in vis excolendis operam navasse, ut sola Gallia plus nunc vini praebeat, quam universa Italia, Graecia, & tota forsitan Asia. Verisimile autem est, Gallos post adeptam victoriam multos vitatores reduxisse, adeoque industrios fuisse in propagandis vinetis, ut credibile sit, tellurem, si cultura accedat, cum faenore reddituram quidquid illi concreditum fuerit. Sic bellorum praefecti, partà victorià, in quiete viventes terram inter se diviserunt, nomenque ex sua dignitate indiderunt suis possessionibus: quod in quibusdam Provinciis magis est peculiare. Nam licet nonnullorum possessio pauca jugera occupet, à domini tamen nomine appellationem adquisivit: imò etiam arbores vulgares huic rei subservierunt. Atque, si magna cum parvis comparare licet, ut Imperator ab imperando, Rex à regendo, Dux à ducendo, Comes à comitando, & Princeps à principatu nomen habent: sic quilibet ex possessionis suae amplitudine titulum & dignitatem adeptus est.

PROBLE-

SILVESTRES ARBORES
cicurandi & mitiores reddendi
rationem edocentia.

*Nullam temporis longitudo esse pratexendam, quo minus ea
quæ ad Reipub. commoda augenda pertinent, Silvestrium
arborum culturâ procuremus.*

PROBLEMA I.

N Hominem ob tellurem creatum non dicas, quandoquidem in illam resolvetur, nisi resurgere deberet? Licet autem alterum pedem in tumulo habeat, minime exquirat, quis videbit, aut iis fruatur quæ ipsius curâ fabricantur & enascuntur, (cùm tamen nisi temporis diuturnitate vel absolvi, vel adolere queant) tamquam nemo succederet, qui ab eo derelictis fruatur. Sed quos, obsecro, plerumque videmus magna ædificia exstruere? nõne senes? quibus forsitan ea jam absoluta inhabitare non licebit. Vix enim è centum reperias, quem perfecto jam opere uti contingat: attamen omnes diuturnam sibi vitam pollicentes, iis operam navare non desinunt qui ipsos subsequuntur sunt. Observata proferam. Quispiam ad senectam vergens, nec diu se superfuturum sperans, reconditis fructibus dum vescitur, eorum semina diligenter excipi jubet, atque ut novo vere telluri committantur præcipit: non quod arbores inde natas fructus jam ferentes se conspecturum speret, sed hac ratione posteris consulere cupiat. Quisquis igitur hoc circa silvestres arbores cicurandi rationem propositum probè intèlliget, certò statuat cùm in illius intelligentia perquirenda, tum etiam arborum reliquarumque stirpium cognitione adipiscenda, quo illustriores reddi possent, jam diu desudatum fuisse. Hic itaque deprehendatur res certa, memoratu digna, & magnæ utilitatis, quæque, ut omnium oculis subiiceretur, promerita est. Quæ adedò occasionem Auctori præbuit, eumque impulit ut nullum laborem subterfugeret, quo minus ad perquirendas arbores summa celsissimorum totius Europæ atque Asiæ montium juga conscenderet. Pauci hunc laborem animo comprehendunt: paulo post tamen, cùm ipsius effectu, tum evidenti eorum quæ proponuntur demonstratione, atque etiam disceptationibus liquidè scripto comprehensis, & theoricæ stirpium declaratione, ut ex subsequenti disceptationibus patebit, eum comprobabimus. Sed ut singulæ artes sua peculiariter habent vocabula & loquendi formulas quibus eorum principia edoceri queant: sic in hac præfatione & principio necessariò admonendus est Lector, ea quæ ad hanc culturam pertinent, ordine, sed tamen obiter, tradenda; plenius enim omnia in Agriculturâ elucidabuntur, ubi singulæ stirpes suo ordine sigillatim describentur, perinde atque alia quæ ab eodem Auctore evulgata fuere, qui avium & piscium icones ad vivum expressas adedò distincto ordine primùm exhibuit, ut qui eum subsequuti sunt recentiores, licet eas postmodum expolierint, minime illius methodum assequuti sint. Is in animo habet serpentum etiam effigies brevi in lucem efferre, cùm primùm per occupationes licebit.

*Quantam utilitatem consequi liceat ex Silvestrium arborum
cicuratione, modo cultores laboris non pigeat.*

PROBLEMA II.

SUMMA porrò non fuit ea difficultas quæ in supradictarum rerum, vel arborum aliarumque stirpium explicatione, descriptione atque picturis nobis obtigit: sed in veteribus nominibus perquirendis, quæ rebus præsentibus adaptare possemus. Nõne igitur hoc loco meritò conqueri liceat de iis qui alienam operam utentes, simulantisque se

profiteri à quibus didicerint, nunquam tamen in animum inducere potuerunt, ut id facerent? Sive igitur externus sit, sive Gallus, cui nomina subiicimus per quæ ad multarum novarum rerum cognitionem pervenire queat, eum fateri non pudeat, si à nobis didicerit. Unde verò didicisset externus, qui in Gallia non vixisset aut versatus fuisset, piscium, avium, & serpentium Gallica nomina cum veterum nominibus collata, nisi alibi descripta invenisset? Sed cum in huiusmodi re illi adjumento fuerimus, cur non agnoscat? Idem contingere posset de arboribus, nisi remediis ab initio occurreremus: nam ut neque Lexica, neque recentium scriptorum commentarii quidquam auxilii adferre valuerunt; sic neque tu qui ingenti librorum multitudine tumes, in illis invenies qualia hinc leges, tandemque fateri coges à nobis desumpsisse. Sed an existimas nos (nisi ab exteris ea quæ de arboribus leges, edocti essemus) dicere ausuros, sæpenumero te falli, dum aliam pro alia sumis? Quibus verò exteris? non iis sanè qui gravitatem profitentur: nam de rusticis rebus hinc agitur. Admiratione digna profectò res est, post Theophrastum, nec Commentatores, nec Auctores, nec Interpretes quidquam observare potuisse, quod illum fugerit. Ex hoc itaque Problemate discite genuinam *Cherme* Gallici appellationem, & *Ostryam* nuncupate, non autem *Carpinum*: nam cum in incultis nascatur, quæ me de ipsius appellatione certiore reddidisset nisi externi rustici? Magnum igitur contemti laboris indicium est, tam altè subire ob unius arboris observationem, eumque tam vili æstimare, cum tam magno constiterit. Ita se ab hominũ contubernio segregant qui solitudines amant. An non magna fuit veterum cura, qui homines ad summos totius orbis montes ablegarunt, ut arbores observarent? Legitis duo Fraxini genera, bina Ulmi, totidem Tilia à Theophrasto descripta: sed quænam ea sunt? habemusne illa an non? nemo recentiorũ dicit, tantum abest ut aliis ignotis lucem adferat. Pluris igitur æstimandum est, eas vivas oculis subiicere, quàm ex scriptis, illarum mentionem facere. Quod minimè præstare potuissemus, sine exterorum auxilio, in eoque plurimum nos juverunt homines idiomate inter se planè differentes, Syri, Græci, Ægyptii, Bohemi, Itali, Britanni, Angli, Arabes. Theophrasti interpres scribit: Carpinus ab *Acere* differt, quod *Aceri* candida nervataque materia, *Carpino* autem flava crispaque. Id quidem in medium proferimus, non ut ostentemus nos Latinam linguam non ignorare, sed ut evincamus *Carpini* materiem flavam crispaque esse debere: quæ notæ nostro *Cherme* sive *Ostryæ* minimè convenire possunt. Sed hoc exemplum adductum esto in aliorum comprobationem. Quisquis autem ordinem à nobis observatum in his quæ antè in lucem protulimus, cum eo quem nonnulli, postea eadem expolientes, observarunt, conferet, præ nostro confusum & malè digestum inveniet: quod in nostram excusationem dictum volo, qui nullam methodum, ad arbores quod attinet, in his Problematis observaverimus. Quid præterea expetere queas, ad probandum, in omnium rerum observatione adhibendam esse diligentiam, quàm Delphini historiam? Cum enim in nostris piscationibus frequentissimè capiatur, in Italicis adeò rarus est ut istuc haberi non potuerit ad exprimendam illius iconem, cuius rei fidem facere possunt picturæ proximè inde allatæ, magno certè sumtu comparatæ: quæ testificantur, beneficia referenda esse iis à quibus accepta sunt, & pleraque in una provincia vulgaria esse, quæ in aliis rara sint. Itaque in hoc opusculo ingratitude notâ Auctor nunquam meritò accusari poterit. Et quemadmodum scripto minimè opus fuisset ad persuadendum Gallis, ipsorum *Oye de mer* & *Marsonin*, esse veterum & recentiorum Delphinum, nisi difficultas fuisset in ea re probanda sine scripto: ita haud opus erat hunc peculiarem libellum scribere, & multas disceptationes in eo inferere ad probandam silvestrium arborum cicurationis facilitatem, nisi scrupuli suborti essent qui nondum fuere explicati. Cum igitur hic libellus de silvestrium arborum cultura ex professo agat, duo inferemus ex quibus duplex utilitas emanabit: ex altero literati viri novarum rerum scientiam adipiscuntur: ex altero rustici census augendi rationem intelligent: illo arborum notitiæ illustratione, hoc verò earum culturæ præceptis, quarum rerum scientia sua etiam voluptate non carebit. Nemo est adeò rudis ingenii rusticus, qui ignoret, omnes stirpes radicibus, ramis, foliis & fructu præditas esse, & qui illas, quando opus est, ad suum usum accommodare non norit: sed non est agrestis ingenii, earum differentias docere, & de earum natura disceptare. Quæ omnia nulla ratione doceri potuere quin ad Respublicas utilitas redierit: nam & homines scientiarum avidi inde commodum accipient, & summam utilitatem ex rebus facilibus earumque cultura desumptis magna cum facilitate, & sine expensis consequentur. Sed quemadmodum in deliberationibus nulla major difficultas oriri solet, quàm cum ob expensarum magnitudinem opus imperfectum relinquere cogimur, laborumve gravitas voluptatem longè superat: sic rarò contingit, ut voluptatem cum utilitate conjunctam nancisci queamus, ut taceam summam difficultates in hoc instituto objectas, nempe Auctorem nullo memorabili beneficio adjutum, nec ab alio quopiam

piam scriptore istam rem hac ratione tractatam fuisse. Eam ob causam haud minoris aestimationis censendum erit hoc propositum, cum caruerit scriptis quæ illum multum juvare potuerint. Ut verò Agricolam constantem & omnis moræ tolerantem esse decet, dum tempus præstitutum exspectat; sic etiam hoc scripto edocebuntur, in omni cultu tolerantiam esse adhibendam, quandoquidem illis tantum temporis ad obtinendam voluptatem cum utilitate conjunctam conceditur, quantum exspectare solent ii qui decimo quoque solummodo anno suas silvas cædunt, ut censum ex illis accipiant. Unicum hoc exemplum satis esto, ut illis probemus, nullam habere causam, cur eos istius moræ tædere debeat, dum arbores, quæ illis proponuntur, sensim excrefcere permittent. Nos autem de cujusque stirpis natura scorsim mentionem faciemus, atque de ejus cultura agemus: ex quarum alterâ theórica, ex alterâ verò praxis & usus disci poterit: hac itaque ratione disceptationes de agrorum cultura, eorumque commodis, & de suburbanorum prædiorum censu, ab iis quæ de natura stirpium Medicorum more agunt sejungemus.

*Nec silvestrium, nec mitium & domesticarum arborum
altitudinem, certam posse constitui.*

PROBLEMA III.

NUNC animum advertite. An vestro judicio exigui momenti res erit, rationem vos edocere, qua varii generis singularesque arbores singulis annis magnum vobis censum allaturas, sine sumtu alere possitis? non duodenas, non centenas, sed millenas, & si opus etiam esset, decies centies millenas? At ut omnes neque ejusdem naturæ, neque ejusdem diurnitatis sunt; sic etiam altitudine inter se differunt. Modicum est vobis recensere trabes non vulgaris longitudinis, quæ etiamnum permanent cum in multis templis Galliæ, Italiæ, atque Germaniæ, tum in Regum palatiis, & pontium supra torrentes exstructorum fabrica, ad urbes in convallibus & inter montes sitas, ubi arbores in immensam altitudinem excrefcere solent. At majus erit in medium vobis adferre res admiratione dignas in durissimis faxis insculptas, quæ hominum artificio inventæ sunt. Namque malum navis conspiceret ducentis aut trecentis cubitis longum, fidem non superat, quoniam Naturæ opus est. At solidum faxum videre arte excisum longius atque crassius quam ulla arbor unquam conspiciat, in admirationem proculdubio rapiet qui hæc legent: cum tamen certum & verum sit, probari potest ex iis quæ etiam nunc supersunt, obeliscis nimirum, columnisque quæ Romæ, tum ex ingentibus Colossis & Pyramidibus Ægyptiacis. Te fabrum lignarium compello: credesne tibi posse ostendi faxeas trabes longiores atque crassiores quam quas unquam ex ulla arbore in aliquam fabricam inferre poteris? Sed uter in tali opere audacior, artifexne, cui, ut id moliretur, imperatum est, an qui animo comprehendit similem rem fieri posse? hac ratione varia inventa, diversorum præclarorum artificum ingenio, ad optatum finem perducuntur. Quandoquidem autem similia opera nunc ostendi queunt, cuiusnam hanc laudem attribues? Nam si huic qui imperium dedit; quid de primo inventore dices? Istud igitur Lector accipito, artifices tibi posse demonstrari, qui & conficienda suscipient, & ad absolutionem perducendi rationem invenient. Qui fructiferarum arborum culturam docuerunt, nullius erunt usus in hoc negotio: nam alia de silvestribus, alia de fructiferis est sermonis institutio. Antonius tamen Venerus Siculus inter recentiores laude dignus est, qui fructiferarum quarundam arborum culturam dilucido ordine tradidit, qualè longâ experienciâ didicerat, quem nos separatim interpretabimur; neque enim in hoc opusculo quidquam ipsius, Varronisve, aut Columellæ, aut Plinii, aliorumque similium auctorum inserere volumus, nisi ubi ipsorum auctoritate opus erit, ut quid silvestre dicendum sit, probemus. Nemo autem hactenus inventus est qui arborum culturam hac ratione docuerit, nempe, ut silvestres silvestribus locis conferantur, hoc est, ut silvestres per se cicurentur; neque etiam cuiquam Principi talis adhuc propositio facta est. Variæ sunt arborum altitudines: & de his & eo quod rarum in ipsis reperitur, ut earum natales, morbi, curationes, atque ævum, aliâ disceptatio instituetur: nam, uti dictum est, sigillatim nunc enumerare minimè cupimus, quæ quibus provinciis peculiaris sunt; ut, exempli gratia, nonnullas valles insulæ Corcyræ in Græcia oleis semper virentibus obsitas, quæ haud in minorem altitudinem excrefcunt, quam nostræ quercus, montes verò Terebinthis nostras Iuglandes æquantibus: & suberis arbores ad lacum Bolsenam nuncupatum, sub urbe Montefiascone agro Romano, multo majores & amphiores nasci, quam apud nos ullæ Ulmi conspici possint: in Lutri ad ripas Lemani Lacus Aceris latifolii

latifolii arbores magnas atque ramosas : quemadmodum etiamnum perdurare Platanos & Lotos apud urbem Antiochiam tam vastæ magnitudinis ut verisimile sit eas istic jam ante multa sæcula consitas esse, & fortè ab ipsa Romani imperii amplitudine : nam cum secundum publicam viam ita distributæ sint ; certum est eas istic expressè repositas. Consideratione etiam digna est Basiliensis illa Quercus in latitudinem patens, quam rari ingenii vir Cardanus libro de Rerum Varietate multum prædicat. Multas verò alias hujusmodi enumerare possemus, si necesse esset.

*Quempiam aptum fore ad magni alicuius Principis prædia colenda,
qui ineptus futurus ut tenuis fortune homini inserviat.*

PROBLEMA IIII.

NEMO unquam inventus est qui terram coluerit, nisi spe utilitatis. Sed aliud est Principis, aliud rustici fundum colere. Evocatus quidam ut magni cuiusdam Principis morbo mederetur, ut peritiam suam extolleret, in xenodochio artem exercuisse dicebat; audiit, idoneum esse posse quempiam ad curandos in xenodochio morbos, qui ad Principis curam suscipiendam ineptus esset; ac si diceret, diversam in utroque curandi rationem esse sequendam. Sic quædam cultura voluptatis & ornatus gratia instituitur: altera quæstus & commodi causa: ac si aliam esse oporteret culturæ rationem quæ ad voluptatem & oculorum oblectationem fit; diversam verò quæ utilitatis gratia suscipitur. Qui hujus deliberationis scopum considerabit, dignum qui à Principibus viris foveatur deprehendet. Neque quisquam inficiari poterit, quin (illum in lucem producendo similibus Disceptationibus quæ hîc in medium proponuntur) ejus experimentum & praxis, Imperatoris aut Regis alicujus auxilium probè mereatur, ut ad absolutionem perducatur. Sed in eorum defectu, Dei nostri immensa bonitas, quæ Auctorem acri temperamento, & adamantino robore donavit, ejusmodi animi conceptiones ad perennem soliditatem perduxit, nec ut vitium aliquod negligentia commissum illi imputari queat permisit. Cum porrò omnia bona inde originem trahant, verum est quod vulgò dicitur: tria duntaxat occasionem præbere hominibus ut sine labore ditescant. Nam primum beneficio & favore Principis plurimi extolluntur; quidam, nullo suo merito; alii verò, probè meriti, qui alioqui egeni essent. Secundò, cum quispiam non speratam hæreditatem consequitur. Tertium situm est in negotiationis felici successu. Contrà verò, his tribus adversis, ex divitibus & potentibus fiunt inopes. Martialis plura non prodidit. Sed unde omnium censuum origo, nisi ex telluris ubertate? Itaque si cui facultates auferuntur, id non fit sine satiatione: imò ne fungi quidem sine materia nascuntur. Non leve igitur est, facultatum augendarum rationem docere sine satiatione, quemadmodum in supra dictis, qui ne tantum quidem ocii sibi sumserunt, ut de culturæ munus cogitarent, & tamen culturis ad ipsorum vota inventis fruuntur. Ut igitur in facinore aliquo deprehensus, sese purgandi rationem non facile invenit: sic contrà qui probè suo munere functus est, infamiae notam subire non potest, licet nemo cujuscunque conditionis sit, qui magnum aliquod opus suscipit, tam dextrè animi conceptiones in actum deducere potest, quin calumniis obnoxius sit. Simili ratione si qui hanc culturam reprehensione dignam censerent, quod nimium argute res curiosæ sine utilitate suscipiantur: speramus tamè æquitatis amatores de illius successu probè edoctos, futuros propitios; eamque auxilii penuriâ imperfectam minime permanuram.

*Tolerandum esse Artificem, cuius opus venale non est,
nisi Rebus publicis & Principibus.*

PROBLEMA V.

SED nullæ deliberationes solidâ protectione subnixæ, favore egebunt, modò dignæ inveniantur, ut honestam commendationem apud Principes quibus nuncupatæ sunt, mereantur: & ipsi Principes conferre dignentur cum iis qui Rebus publicis imperant, ut cum his qui illas administrant, communicent. Eadem igitur humanitate erga hanc utantur, quam Crocodilus Trochilo præstare solet. Is flumen Nilum egressus, in ejus ripa aërem captat & subinde obdormiscit: os tamen subapertum relinquit, ut aditum aviculæ præbeat, quæ dentibus ipsius in hærentia depascatur. En vobis duo commoda in rebus disparibus sub fiducia magnæ familiaritatis comprehensa. Nam Crocodilus sui commodi

& vo-

& voluptatis causa Trochilum sibi repurgare dentes permittit: Trochilus verò eos repurgando hoc consequitur commodi, ut sine alterius incommodo satietur. Sic unius suæ utilitatis causa, ut alius similiter eam consequatur concedit. Sed difficultatene caret? quandoquidem plerumque accidit ut à nostris potiùs lædamur, quàm ab externis. Si igitur nonnulli hoc beneficio indigni, id neque pro Principis servitio, neque pro suo æstimare poterunt; multo minus pro publicâ utilitate: nam cum eorum desideria solâ insatiabili avaritiâ nitantur, nullas alias divitias æstiment præter suas facultates. Cum ergo ipsorum morositas huic culturæ injuriam intulerit, nostræ arbores illis exprobrabunt; gravius enim illis quidquam facere nequeunt. Quemadmodum igitur multi cultros & cibos mensæ apponunt, ad nonnullos saturandos, qui nullam illis gratiam rependunt; sic quidam aliorum gratiâ labores suscipiunt ingratiis. Miser aliquis seruus brachium aut crus frangens, vel in aliud infortunium incidens, dum sui heri mandata exequitur, eam ob causam herilibus ædibus non eiicitur, cum suâ culpâ aut negligentia id infortunium minimè acceperit. Sed quandoquidem tolerantia omnes difficultates superantur, levitatis & inconstantia argumentum est, si quis præstitutum tempus fruendi suis bonis expectare non queat. Evenit enim quibusdam qui seminibus terræ commissis, ea statim quarto die nasci voluissent, propterea queruli eorum seminum datorem, atque ipsius artem vituperârunt: cum tamen pleraque ad alterum, atque etiam tertium annum sub terra lateant. Accidit dum has Disceptationes scribimus, ut multa semina jam ante triennium sata primùm prodirent, cum tale quid minimè expectaremus, in quorum numero fuere Tinus, Ornus, Olea, Zyzipha, Rhus. Platanus verò, Nerion, & similes altero post sationem mense prodeunt, si vel pluvii vel aliâ ratione rigentur. Inde fit ut nonnulla Autumno sint terræ committenda, non ut proximâ æstate, sed eam subsequente vere germinent. Quisquis igitur penitiùs considerabit quæ circa hanc rem observanda sunt, æquum se iudicem in rebus verisimilibus præbebit. Nam quemadmodum Cicero in nemine unquam invenit quod in perfecto Oratore requiritur; sed talem sibi in animo finxit: sic Galenus cum nullum temperamentum sine excessu in homine invenire posset, temperamenti omnibus suis numeris absoluti Ideam excogitavit. Arbores intelligite, morosi homines vestra bona contemserunt: sic enim vulgo dici solet, Vilis conditionis hominis laborem, pro nullo æstimari: at veteribus gratias agite, qui vobis faverunt, vestramque causam tutati sunt. Sic interdum mensa sternitur nonnullis, qui saturi, beneficium non agnoscunt. Quòd si ea de quibus jam egimus & postea agemus, in privati alicujus gratiam suscepta fuissent (præsertim cum multa singularia magnæ cujusdam Reipublicæ utilitate digna, referre studuerimus) nonne meritò honestam aliquam mercedem petere possemus? Sed in horum defectu hæc scripta locum habebunt, non ad obiciendum, sed ad liberum illis iudicium relinquendum. Ista etenim non proponuntur tanquam Hercules ille Nessus, aut navis illa Nonpareille du Haure nuncupata, sed ut res facilis, exigui sumtus, & magnæ utilitatis, quæ oblectationem & ornatum edocet Regni gloria dignum, cujusque singuli participes fieri poterunt. Eadem porò mea est, & cujusvis suas lucubrationes in publicum proferentis, cum Pictoribus, Poëtis, Plastis, statuariis, aliisque omnibus insignibus artificibus ratio: nam quemadmodum artifex qui in alterius commodum, sive publicum sive privatum, opus aliquod instituit, nihil insigne, nihil magnificentum præstare potest, si deficient sumtus; sic nullum insigne opus à Poëta, Statuario, Pictore vel Architecto expectandum est, nisi sumptus conferantur; uti neque ab eo cujus artificium venale non est. Cum igitur hæc præcepta, consilium, & auxilium ad augendas exornandasque Respublicas adferantur, eorum quos ista ad sui amorem pertraxerint, officium esto, ut hæc prædicent, prout laudem mereri iudicabunt. Itaque fieri non poterit, ut, qui liberali ingenio præditi sunt, suamque, ut decet, auctoritatem tuentur, hæc frustra tradita esse permittant, modò inveniantur qui animum ad ea applicare velint. Sed cum sæpe evenire sciamus, ut multa necessaria infecta maneat, vel artificum penuriâ qui ea exequi sciant, vel eorum negligentia & socordia qui rebus præsent, aut administratorum incitiâ; admonitos volo, quorum interest, non minùs decere amplitudinem potentiamque antiqui, nobilissimi, magnificentissimi atque optimè instituti cujuspiam Regni, ea sibi applicare, ad ipsius illustrationem, & futuræ commoditatis spem, quæ & privatim & publicè utilitatem adferet.

Huius

*Huius cultura finis cum magni sit momenti, fieri non posse,
quin summa utilitas inde accedat.*

PROBLEMA VI.

CVM quilibet intelligat, aliud esse, singulari duntaxat quadam curiositate sine utilitatis spe, aliud solâ adipiscendæ utilitatis gratiâ res perquirere; totius hujus negotii caput facile inveniet, videlicet facultatû augmentum in suo labore. Porro dum has Disceptationes scribimus, septem dierum occupationem, Poëtarum nostri seculi magnum examen ex suis alvearibus prodiit, qui vernum tempus mediâ brumâ sentientes, thesaurorum suorum partem nobis protulerunt: Nunquam tot odæ, tot epigrammata, tot hymni, panegyrici, totque poëtica scripta in lucem prodire: publica etenim lætitia in hoc Regno & apud ejus confœderatos, ob receptum Caletum, ob prosperitatem & laudes nostri pii & Christianissimi Regis, maturum consilium Domini Conestabilis, & strenuè navatam operam Domini de Guise, tum vigeat, atque in omnium ore erat. Quam cum pauper quidam & decrepitus senex exaudiret, interrogabat: Num verò ad nos inde redibit aliqua utilitas? Videtis itaque ut singuli commodum & utilitatem sibi expetunt ad hanc vitam traducendam, etiam si alterum pedem in tumulto habeant; non ignorantes non satis esse vivere, sed præstare commodè vivere, & commodâ vitâ diutiùs frui. Fortè etiam non abs re quispiam petat, num tanta utilitas ex hac culturâ redibit, quanta hîc prædicatur? Sanè quandoquidem divitiæ, atque ea quæ ad humanam vitam sustentandam maxime necessaria sunt, inde hauriantur, potissima insuper census pars Procerum illâ nitatur, & hæc quibus artes indigent, maxima ex parte in ea consistant; tanto majore commendatione digna est. Sed magis mirum est, quòd, licet arborum beneficio tot commoditates consequuti simus, earumque adminiculo fodinæ nobis metalla subministrant, hæc hominis cupiditati non admodum sufficiant: nam licet mori debeat, naturâ ipsius deficiente, mille tamen rationes invenit quibus vitæ suæ vim inferendo mortem acceleret. In eam rem fabricatæ sunt triremes, naves, lanceæ, sarissæ, jacula, pila, sagittæ, quæ adhuc ad majorem soliditatem chalybem recipiunt; vel ejus defectu, igne indurantur. Arborum beneficio peregrinas & procul distitas regiones adeunt, earumque bona in suum usum convertunt. Ligna curruum artificibus & lignatoribus præbent, carbonariasque officinas implent. Parum erat eas in imagines expolire; & splendidam ex his domesticam supellectilem instruere; nisi ratio inventa esset, qua aliis segmentis & tenuibus laminis glutino vermiculatim conjunctis preciosiora fierent. Itaque nostrum hoc institutum in eo non consistit, ut pergulas exstruendi, brassicas transplantandi, ligni fasciculos componendi, planiciem aliquam horti depingendi, & variis figuris exornandi novos modos doceamus: sed ut Regis amplitudine dignum sit: namque istæ deliciarum minutæ postea in agricultura tradentur. At has disceptationes familiaris, & historiæ quodammodo instar persequamur (est enim re vera hoc initium historia recens admodum, quæ pertexenda nobis est, donec ad potissimam de qua agit materiam perveniamus) cujus nullum exemplum ipsius præstantiam ita nos edocuit ac longus usus, ut experientiâ probari potest, ex his quæ adhuc exstant variis hujus Regni locis apud peritissimos & diligentissimos hujus ætatis cultores, cujus rei causa ab iis nostra opera est expetita. Sed & nunc nostra studia aluntur singulari probitate & liberalitate Domini Francisci Oliverii, Galliæ Cancellarii, ut alebantur a p. m. D. Renato Bellaio, Cenomanorum Episcopo, à quo olim ab ineunte nostra ætate beneficia accepimus, ob communicata solummodo variarum stirpium semina, ex Italia, Germania, atque Flandria delata, ex quibus natæ plantæ, nonnullæ etiamnum permanent, hortum Touvoiensem, quem apud Cenomanorum urbem instruxit, exornantes. Sed licet nemo qui ædes suas insigni aliquo loco exstructas habet, sit, qui earum non modò censum augere, sed eas etiam exornare non cupiat: id tamen illico fieri non potest; adhibendi enim sunt artifices, quoniam in omnibus rebus tempus requiritur. Inde per universam Galliam ruri conspiciuntur tot insignia & bene exstructa ædificia, quæ rara in Italia, nulla per Asiam, pauca apud Helverios & Germanos; qui ut plurimum, majoris securitatis gratia, in urbibus se continent: at in Gallia, præsertim in ejus Regni medietate, ubi à belli formidine liberi sunt, rura incolere malunt. Eam ob causam Proceres, quibus sæpenumero publica administratio conceditur, cum aliunde facultates habeant quàm quas ex suarum possessionum censu percipiunt, eas ædificiis exornant, suæ commoditatis causa, ut locorum situs fert; atque istâ ratione earum censum augment. Pudèrne igitur vos Magnates, qui magnis sumptibus tot terræ jugera longis muris conclusistis, tamque insignes fabricas exstruxistis & exornastis

exornastis, aliam rationem invenite non potuisse committendi aliquid vestræ telluri quiescenti, ex quo utilitas ad vos redeat, quàm quæ vulgaribus rusticis in usu est? Nam cum ea mœnibus septa sit, nec periculum sit à pecudum arrosione, magnam earum rerum partem quam illi communicare velletis recipere posset, si id in animum induceretis. Quòd pecuniæ penuriam incusetis, nulla vobis ratio est; quandoquidem sumtus in ædificandis muris facti vos accusant: at quo modo id fieri debeat, ignoratis; hinc ergo discite. Quemadmodum igitur arces minoraque ædificia tandem ruunt, nisi incolas, & vitia repares, ipsa tamen tellus interea incrementum agit: sic arva & horti, si cultura absit, deserta fiunt; contra cædæ silvæ meliores redduntur, si incultæ maneant: hinc nonnullis data est admirationis occasio, cum audiunt segnitiam interdum ad aliquam rem esse utilem. Itaque si arborum ætatem cum herbarum ævo conferamus; arbores longè excellere, majore commendatione dignas esse, majoremque censum & quæstum adferre comperiemus; nam minutæ hæ herbæ annua satione conservandæ sunt; alioqui, si negligas, intercidunt. At arbores cum sine cultura permaneant, exiguâ curâ indigent, magnam tamen utilitatem adferunt. Quæ aded res nos compulit, ut in his Disceptationibus arbores æstimaremus, & earum culturam atque perquisitionem herbarum cultui præferremus. Hic tamen libellus, ut dictum est, silvestres arbores cicurandi rationem edocens, res postea proferet memorabiles, & dignas quæ historiis nostri temporis inserantur, quæque, pro ordinis earum propositione, Regis favore & auxilio haud indignæ iudicari queant. Pro his etenim stirpibus dicere audebimus, eas videndi & cognoscendi desiderium, majorem huic scripto & labori occasionem præbuisse, quàm reliquarum scientiæ partium studia. Porrò quemadmodum Phœbus vir Princeps & illustris, & omnium venatorum Coryphæus, de suis canibus dicere solitus erat: sic hoc loco de stirpibus dici posset, pro quibus nemo forte alius tantum laboris sumpsit; quod etiam sine rubore affirmare ausim. Is igitur de Hinnuli venatione loquens, in hæc verba dicit:

At quando Venator feræ vestigia repererit, eò canes convocare, & quæ commoda videbuntur verba proferre debet: canes eò acciti, hinnulum statim odorabuntur. Si igitur hac ratione illos bis aut ter convocaverit, nunquam eadem verba proferet, quin canes adveniant, etiam si nulla fera adesset: nam semper existimabunt, sese ejus feræ, quam persequuturi sunt, vestigia odoraturos. Sic morigeri fiunt, & ut quò velimus veniant edocentur. At peritus venator meram veritatem suis canibus dicere debet, ut majorem ipsius verbis adhibeant fidem. Nam meos canes venire, & millies terram odorari compellerem quo loco vellem, etiam si nulla adessent vestigia. Sed id ipso potius facto quàm scripto eos qui non vidissent edocere possem. Et sanè pessimè venationem instituunt qui nimium loquaces sunt & clamosi: nam canes nimium garrulis tantam fidem non adhibent, quàm taciturnis. Non inficias tamen eo, canes defessos, aut feram indagantes, blandè compellendos & exhortandos esse: sed id moderate fieri debet. Et me hercle meis canibus perinde loquor, ac homini: cumque dico, progredere, regredere, huc ad me veni, hoc age; me intelligunt, meliusque mea mandata peragunt, quàm ullus meorum domesticorum. Sed non arbitror alium quenquam id ab eis impetraturum, neque etiam forte me extincto. Hæc Phœbus. Sed ad institutam orationem redeunt, dicamus cum Virgilio, *Arma virumque cano*. Nam quemadmodum venator indaginem instituere non debet sine cornu; sic qui huic studio sese applicat, sua instrumenta habere necesse est: Hoc est cum herbatiorem instituit, minimè domo excedere debet, quin ferreum ad eruendas stirpes instrumentum, sacculum, atramentum, papyrus, atque chalybem excitando igni idoneum secum deferat. Itaque haud dubium est, neminem hac ætate sic consultò de arboribus agere, neque forsitan alius me extincto succedet, qui arborum gratia hanc provinciam suscipere velit, sine majori auxilio. Verbi gratia, Theophrastum semper in tertia persona loquentem comperimus; unde colligi potest eum magnopere adjutum, ut ad arbores perquirendas alios ablegare posset. Raræ sunt, inquit, arbores quæ filiquas ferunt, atque inter alias Ceratia, Cercim, & Coluteam recenset. Sed cum hic interpretem non agamus, sed disceptationes duntaxat, hujus idiomatis (nempe Gallici) causa, instituamus, arbores & frutices filiquas ferentes, Staphylodendron, Laburnum, *Cerinam, Tamarindum, Acaciam, Coluteam, Genistam cum Hispanicam, & vulgarem, tum Nivernensem, Routazo apud Montefiascon nascentem, Cassiam solutivam, Anagyrim, Nerion, & Arborem Iudæ vulgo nuncupatam comperimus. Hic multo plurimum appellationem auditis, quàm Theophrastus tradiderit. Sed hic duntaxat de earum semina conquirendi, atque ad germinationem perducendi ratione agitur: nam aliàs de ipsarum natura agemus: Cassiæ porro & Acaciæ effigies in nostris Observationibus videre licet.

Cercin forte Gallicum exemplar esset, consulendum.

TT

Arborum

*Arborum satio foliorum defluxii tempore, facienda:
& loci, qui conferendus est, preparatio.*

PROBLEMA VII.

CUM Natura silvestribus arboribus legem imponeret, negavit ut earum semina nasci queant, nisi calido, molli, & humido loco: quæ consideratio longiores adhuc alias disceptationes parit. Nam si quis in Arabiam vel Ægyptum proficiscatur, & istic nostrates arbores alere velit, experimenta forsitan inveniet ejus regionis incolis convenientia, quemadmodum hîc ab illis mutuari possumus; præsertim cum Tamarindos & plerasque alias arbores illis peregrinas esse animadvertamus, quarum tamen abundantiam acquirere possent, si earum semina terræ committerent. Constat enim Alexandri adventum in ipsorum regionem, non minorem illis utilitatem attulisse ob culturam rerum ex India & Asia delatarum, quàm Americanis intulerint Hispani, Lusitani, Galli, qui in diversas novi Orbis regiones appulerunt, easque multis rebus magnam utilitatem adferentibus excoluerunt. Sed primum omnium semina sunt comparanda, deinde solum pro cæli temperie accommodandum. Soli præparatio ad semina excipienda, cum ea purgatione comparabitur, cui universa animalia obnoxia sunt; nam etiam stirpes huic naturali excretioni subjectas esse conspiciamus. Cum salivant arbores, fatis edocent qua præparatione eas natura donârit: quod accidere solet antè quàm earum flores explicentur, quemadmodum in animalibus cum libidine incensa fuere. Atque ut Medicorum scholæ statuunt pinguedinem non esse partem animalis, sic de arborum saliva dici posset. Cum igitur omnes res animata, seu motu prædita, seu motus expertes, ut naturali purgatione sese præparent, obnoxia sint; certum est eandem esse cum animalibus & hominibus, arborum rationem, quæ naturali humectatione præparantur, qualem pro seminariis edocebimus. Considerate arbores certo temporis spacio quiescere, atque folia abicere, non secus ac animantes vel quadrupedes vel bipedes; quarum illæ pilos mutant, hæ pennas, atque etiam serpentes exuvia: Sic plantæ postquam à partu hieme quieverunt, foliis denuo sese ornantes, prægnantes ferè permanent totius anni triente: sed quemadmodum platanus hieme & frigoribus corticem abiicit, sic Adrachne æstate & per æstus, Suber autem novo vere, diversis videlicet anni temporibus. Multæ tamen arbores imminentibus frigoribus folia non abiiciunt, sed illa totâ hieme retinentes, demum novo vere iis sese spoliant. Aliæ verò quibus folia decidua, æstate vetera abiiciunt, & semen conservant. Sed hujus rei vix ratio reddi queat. Similis est nonnullarum rerum quæ in peculiaribus animantia cadunt, consideratio: nam cervis, platycerotis, hinnulis, atque forsitan etiam Camelopardali, Axi, magnoque illi animali Alci (cujus cornua in limine sacri sacelli Biturigibus, quemadmodum alterius Ambosii, conspiciuntur) & Hippelapho cornua decidunt: contrà Monocerotes, Strepiceri, Tragelaphi, Gazellæ, Rhinocerotes, Hirci cum domestici tum silvestres, Boves, Uri, Bubali, Verveces, & Musimon, ea non abiiciunt. Nónne ergo idem arboribus, præparationis gratia, quod nobis continget? Solo mandatis Malorum, Pirorum, Olivarum, Aureorum Malorum, Limonum, Citriorum, Adami, Granatorum, aliarumque similis liquoris, atque etiam vuarum seminibus, an grati saporis fructus habituros vos creditis ex arboribus inde prognatis, nisi prius eas furculis (illi arbori ex qua semina desumfistis, similibus) inseratis? Olivas ferite, nascentur vobis Oleastri, & ex Piris Malisve optimi succi, asperi silvestresque nascentur: itaque eas inserere necesse est. Eam nos cicurationem appellamus, cum novo varii generis insitionum adulterio, quales in hortis aluntur, eas fieri cogimus. Nisi mortales disciplinarum dulcedinis insitionem reciperent, naturam, quæ per se agrestis est, retinerent: sic & animalia fera manent, nisi cicurentur, atque similiter arbores, nisi insitionis cultum recipiant. Eadem igitur est ratio artis in eo qui illam edoctus est, qualis furculi in arbore silvestri insiti. Sed ne à primario nostro instituto longius discedamus, nobis vitio haud vertetur, quòd de soli præparatione primum non egerimus, ante quàm ad seminaria procedamus, quasi ignoraremus cultum desiderari. Sementis & insitionis tempora aded fuerunt à Veteribus observata, ut Græci, teste Galeno, hiemis duas extremitates in iis constituerint, hiemem verò mediam. Sic enim ejus interpretes Latini loquuntur: *Hiemem in tres partes dissecant: cujus sub Solstitium tempus medium constituunt, de extremis duobus partim sementem, postremam καταλίαν, quod est inserendi tempus.* Sed Solstitia, Æquinoctia, Vergilia, & alia similia vocabula suum locum habebunt in culturæ plantarum explicatione. Ceterum quandoquidem nunc de silvestribus stirpibus agimus, quis agricola solum stercoreavit, aut sarrivit, ut sponte adolescerent,

nisi

tacetis? sed tamen multis ad hanc rem disceptationibus opus est: nam virtus vulnere virescens, acceptarum injuriarum adhuc meminit. Sed ad hanc rem ne exquiruntur omnes singulares dotes viri omnibus numeris absoluti, cum sciamus neminem tot rebus sufficere posse: imò ne apud Turcos quidem mancipiis plus laboris imponitur, quam ferre queant, quod dictum esto ad refellendum eorum injuriam qui sua mancipia terram, tanquam jumenta, colere debere existimant. Sed neque ipsa, neque terra, quicumque tandem labores istic fiant, neque etiam ipsæ arbores plus præstant quam naturæ legibus illis definitum est. Nam terra non minus suis feriis & quiete frui debet quam arbores & homines. Non minore itaque labore, & temporis diuturnitate opus fuit ad ea investiganda quæ ad illustrandam stirpium cognitionem evulgabuntur, quam iis qui, cum abundè haberent ut per omnem ætatem etiam cum maximo quæstu sine molestia vitam traducerent, perpetuò in suis museis se continuerunt, ex libris quæ oportuit ediscere. Ne mirum igitur videatur, si qui alia studia sectati sunt, certa quædam subtilia & arguta de artium secretis argumenta, diu & cum ocio excogitata tam promptè dissolvere non potuerint: licet eum, qui in eorum album recipi cupiat, illa scire necesse sit. Nonnullis sufficit ea didicisse quæ docet toties repetita illa cantio. Ast alia desideria quæ majore impetu impellunt ad ea cognoscenda quæ minorem quidem utilitatem, sed graviores labores adferunt, fortè audient quod objectum est Lotophagis populis, qui utilitatem adferentia deserentes, ea quæ minoris momenti erant, sectabantur, dulcedine fructus Loti contenti, qui tamen malum alimentum præbet. Sed non frustra cum Latinis dici possit, Trahit sua quemque voluptas: nemo enim ignorat, quemlibet id studium amplecti quod majorem voluptatem illi adfert: sed nullum nostrâ opinione inveniri queat, quod huic præferendum sit.

Disceptatio, silvestrium arborum cicurationem comprobans.

PROBLEMA IX.

EX ANTLATIS laboribus, suo tempore nostra diligentia fructus nos percepturos tandem speramus. Olim Augusti illustrissimi quæ & liberalis nostri Regis Majestas mandatum dederat, ut stirpium gratiâ ocio frui possemus: sed tale ocium ut consequi possem, graviores & difficiliores labores subeundi fuerunt, quam Argonautis ut aureum vellus obtinerent: quod cum animadverteremus, existimavimus præstare id seriùs consequi, quam nunquam; eamque adè ob causam ingenium intendimus, ut aliâ ratione id consequi possemus. Hujus moræ causa accidit, quoniam cum ipsi nostra scripta & rerum in Asia observatarum effigies offerremus, etiam declaravimus in rebus majoris momenti quam ista erant, suæ Regiæ Majestati nos operam navare posse, modò nobis aliquas suppetias ferret; & quòd si ex rebus minimis aliquid conficere potuissemus, dignum quod donaretur tam Illustri personæ, ipsius adminiculo alia multo digniora posse conquiri. Sed ut beneficium unde provenit agnoscamus, Dominus de Montmorency, Franciæ Par, & Archimarschalcus five Connestabilis, Princeps illustrissimus, & publicæ tranquillitatis amantissimus, istam causam fovendam suscepit; nobisque auctor fuit ut nostras observationes publici juris facere inciperemus: nam illius & Cardinalis Castilionæi, qui privatim pecuniæ summam, in sumtum jam factorum ob animalium picturas enumeratas subsidium erogarunt, liberalitate factum est, ut devinctam adhuc sentiamus nostram Serpentum historiam ipsi Domino Connestabili, quoniam pecunias suppeditavit ad earum icones (quæ brevi in publicum evulgabuntur) sculpendas: & quia, ipsis procurantibus, illam ad nostra studia fovenda pensionem, à nostri liberalissimi & victoriosissimi Regis Majestate obtinuimus: animadvertentes autem tempus effluere, & nostras de cultura deliberationes defervescere, tametsi non deesset voluntas ejus peritiam, atque plantarum notitiam evulgandi, licet de multis adhuc dubitarem: tum decretum fuit, non incommodum fore si rationes invenirentur, quibus eodem (quòd aiunt) cursu, duos lepores venaremur, ut videlicet discendo, alios nostræ nationis etiam doceremus; eaque ratione efficeremus, ut neque nos falleremur, neque etiam alii. Sed in eo difficultas consistebat, ut conferri possent: cum scripta magni momenti non esse existimarem, nisi simul demonstrarentur ea de quibus agebatur: hoc est, nisi, dum stirpium notitiam illustriorem reddimus, eas etiam vulgares efficeremus: quod minimè fieri potest absque patrocinio. Sed ante omnia, dum hæc legitis, revocate in memoriam admirandam illam arborum ex adè exiguis seminibus enatarum altitudinem. Semen etenim ex quo Platani, Cupressi, Alni, Salices, Populi, Betulæ, Ostryæ, Vimi, & Larices nascuntur, adè exiguum est, ut qualibet musca & formica quantumvis parva, earum arborum originem gestare possint. Parum est altissimam

simam malum in navi figere, ei que velum adaptare, nisi insuper castellum supra exstruatur, & bellicis tormentis muniatur ad perdendos homines, illisq. vitam in aere adimendam, ut terræ sepulturâ careant: sed illud majus, malû malo imponere, vela velis; nec id adhuc fatis, nisi quantum etiam accedat. O confidentem ambitionem! videtis vestram vitam furore quodam ferri à re tam exigua originem ducente, adeò (inquam) exigua, ut formica sese exercendo vos supra tergus gestare dici queat; quandoquidem eam originem gestare potuit ex qua multæ naves fabricatæ sunt. Si igitur Cedrus adeò excelsa & recta, Larix, Abies, & Picea tam exiguo semine nascuntur, an ejus vecturam contemnitis? Frustrâ cultor ista contemnes ob originis vilis: nam licet quilibet rusticus iis uti queat, proposita nihilominus sunt uni ex potentissimis hujus seculi Regibus. Contemnite porro, vel probate, hæc tamen charta excipiet. Videtis ergo eas arbores quæ exiguo semine præditæ sunt, in summam altitudinem adolere. Aliæ verò è majoribus seminibus originem ducunt. Nam Juglans, Quercus, Castanea, Fagus, Cerasus multo majore semine constant. At in arboribus nucleis præditis, nulla fuit difficultas: nostri enim majores posteris abundè reliquerunt. Inde originem sumpsit mutua illa regionum inter se communicatio: nam Persæ Persica nobis distribuerunt, Armenii Armeniaca, Medi Limones, Aurantia, & Citria quæ Latine Mala Medica nuncupantur. Qui fuere auctores ut ea primùm nancisceremur, quàm ii quibus id tum in mentem venit? Sed & nunc, ne tam procul abscedamus, Indiaque & Africa prætermis, difficile non esset multas fructiferas arbores obtinere, quibus barbari tribus vix passibus à nobis distiti fruuntur: nondum tamen mare trajecerunt, nostrorum mercatorum qui eas regiones adeunt, negligentia & incuria. Animadvertite quorsum hæc dico, & statuete an præter rem id faciam. Intelligite igitur quod vobis dicitur; nempe si hoc feceritis, illud vobis accidet. Eam ob causam noster maximè magnanimus & Augustissimus Rex, cum jam antea animum ad eam rem applicuisset, nobis tradidit schedam manu propria obsignatam, tamquam arrabonem suæ voluntatis, & certitudinem, aliquando nobis bene consulturum: eamque schedam à Domino de Laubespine Secretario contrafirmari iussit: cujus schedæ æstimatio nobis spem fecit, aliquando fructuros iis commodis, quæ in câ descripta erant: neque enim ita interpretari volumus ut exteri quidam, qui Principum pensiones verè passionem esse dicunt, quoniam multas animi molestias devorare, & tolerantem esse oporteat, illas diutiùs sollicitando. Eadem igitur spes quæ eos qui nihil obtinere possunt castigat, facit ut, tametsi jam diu illam cõservarim, adhuc servare oporteat, licet illius nullus cõsequatur effectus. Animo tamen recolens signa quadam auctoritate pollere, præsertim à maximo Rege profecta, boni consulenda sunt, exemplo ejus quod Suetonius de Augusto refert, eum videlicet Alexandri effigie obsignare solitum; sed imitatum id signum cum comperisset, postea Sphynxis impressione obsignasse: sed & Caloieri montis Sinai adservant manus pictæ impressionem papyro adglutinatam, quam Mahometis esse prædicant, cujus auctoritas illorum adhuc antiqua privilegia conservat, quæ Turcarum Imperatoris milites inviolata præstant. Deinde etiam meminisse juvabat ipsius Majestatem ex similibus disceptationum iis quæ in nostris scriptis continentur, prælectione voluptatem accepisse; proinde nostras illi haud ingratas fuisse, conjecturam inde facientes, nostram expectationem firmiorem credebamus. At postea hujus deliberationis difficultate in novæ protectionis defectu consistente, facile illam explicare licuit, ipsa Illustrissimo atque Reverendissimo Domino Cardinali Lotharingo proposita. Nam cum ipse sit acerrimi & subtilis ingenii, paucis intellexit quid illi proponeremus. Tum pecuniis mihi distribui iussis ab ipso tanquam maxima quæque ad Reipublicæ augmentum moliente, atque etiam à Conestabili, diligenter observavimus ea quorum fiet mentio, præsertim in postrema nostra per Italiam peregrinatione, ad quam nos Rex ablegârat. Non abs re hæc, & quæ in hanc deliberationem inciderunt, statim ab initio commemoravimus; ne ingratitude notam nobis adscisceremus, suppressis eorum nominibus qui auxilium contulerunt: tum etiam ut rationem redderemus eorum paucorum nummorum qui nobis donati fuere. Parum fuit præcedente anno montium Arvernæ, Sabaudia & Delphinatus summa juga denuo dedita opera conscendere ad observandas arbores: nisi ex professo Italiam bis emensis fuisset, ut disceremus qua ratione omnis generis illarum magnam seminis quantitatem nancisci possemus. Sed ut alios quos forsitan hæc cura tanget, doceamus, audite: nam in hoc totius nostræ doctrinæ cardo versatur. Neque Principes viri, neque rustici, neque oppidani quidquam rari præter vulgaria habere queunt; eum ad suorum hortorum, vivariorum, & agrorum ornatum, tum ad utilitatem ex eis percipiendam; nisi primùm aliunde semina accipiant: neque hortulani suis dominis educare possent alias stirpes quàm olera & brassicas, aliaque similia vulgaria, nisi ab aliis semina præbeantur. Attamen haud difficile foret, brevi efficere, ut singuli rariores

alias & varii generis adipiscerentur, si illis semina aliunde subministrarentur (cujus rei exemplum esto, quod nullus adeò exiguus hortus nunc sit, qui cupressos, lauros, & plerasque alias non colat) atque ista ratione singuli quibus ad hanc rem animum applicare licet, suam diligentiam, ut appareat, præstare poterunt. Si igitur difficilius non est silvestres urbaniores reddere, quàm domesticas conservare: in quam calumniam, ô hujus seculi Principes, non incurritis, tam ingenti bono indigni, qui vestra socordia vestros census imminui sinitis? Sed cuinam tribuetur insignis hic error, socordix ne & indignitati personarum, an ipsi tempori? Vos igitur qui doctrinx nomine tumetis, & singula in commentarios referre vos profitemini, cur ejus rei non meministis? Quanam est hæc negligentia, quod arborum per universum orbem celebratorum stirpes prorsus exstingui permiseritis? Sed aliàs id demonstrandum est: nam nunc de silvestrium cicurandi ratione nobis institutus est sermo. O boni senes & parentes, an desides homines, quibus vestras hæreditates viuentes, bene cultas & opulentas reliquistis, calumnia digni non sunt, quod egentes facti sunt? De te nunc agitur Balsamum, cujus cultura, non jugera, sed integra arva occupare solebat. Nostris majoribus gloriæ cedebat, quod illud in necessarios usus obtinerent, vobis autem vitio vertendum, quod id perire permiseritis. Vestræ opes, ô homines nihili, culturæ negligentia pereunt. Sed cujus culpâ, ô Principes, ejus cultura non restauratur, nisi quoniam vobis in mentem non venit? Iam Iericho deserta est, Balsamum istuc amplius non nascitur. Magnificentia igitur à veteribus vos superari, fateri non pigcat. Semiramis, Attalus, Philometor, Harpalus, & multi alii Principes exstincti, viri, & feminae, nomen sibi adquisivère, quod culturâ delectarentur. Si quis nunc id in usum revocaturum pollicetur, inveniretne qui illi fidem adhiberet? Dubito, nam esse desit. Sed secundum ea quæ vobis hinc proponuntur, agite, ô adolescentes, & antè quam canicies vobis obrepit, stirpes jam alueritis, quæ vobis cum insigni utilitate delectationem etiam adferent: nam quemadmodum canicies temporis successu, vobis insciis, senim obrepit; sic natura vobis intervians educabit quod telluri vestræ concrederis, modò prima initia illi dederitis. Quispiam jam provectæ ætatis accersitus ad opulenti cujusdam liberos instituendos, immortalitatem illis pollicebatur: parens illorum, vadem postulans, responsum tulit, quantum ad se attinet, certum se esse, minimè calumniam incursum nisi immortales fierent: cum videlicet non ignoraret se inventum non iri, cum illi morentur, ut fidem suam præstaret. Attamen ille non corporis immortalitatem promittebat, sed nominis illorum gloriam.

Qua causa sit, cur neque in civium, neque Principum hortis, exotica planta vulgo conspiciantur.

PROBLEMA X.

AD stirpium è seminibus generationem quod attinet, difficultas nulla erit, modò quis diligentiam adhibeat: sed illud primarium, ut eas jam enatas & adhuc teneras conservare sciamus. Nam per summos ætatis ardores sine aqua vivere nequeunt, quemadmodum nec hiemis injurias ferunt, nisi adversus frigora muniantur, & recondantur. Sed & ipsos Romanos in hortis suis Myrtos adversus frigora munire oportuit: ait enim Poëta:

Dum teneras defendo à frigore Myrtos.

Quod si id Romano agro fieri debuit, loco illis commodo; quid non facere debebunt nostro agro? Nonnullorum diligentia punicæ mali, aureæ, & limonum, semine natæ succreverunt & fructus tulerunt etiam in frigidis Rhetix & Helvetiorum regionibus; ut ex iis constat quæ Tiguri conspiciuntur. Atque hoc loco id dictum sit in quorundam Principum virorum gratiam, quibus, licet exoticarum plantarum semina dentur, eorum tamen hortulani vix tantum oculi sibi sumunt ut ea terræ committant; tantum abest, ut enata, hieme conservent & recondant. Hinc fit ut nihil singulare conspici possit, nisi apud eos qui suos hortulanos ad diligentiam compellunt. Nam nisi ipsimet domini voluptate ex iis afficiantur, & diligentiam adhibeant, multo minus ipsorum hortulani vel œconomi ea curabunt. Cum igitur hoc scripto duntaxat instituta sit exhortatio ad silvestrium arborum cicurationem: (nam seminaria parandi ratio in tractatu de Agricultura, ubi etiam de fimi & cinerum generibus, & areis, expressè docebitur) non de Canella, Garyophyllis, Moschata nuce, Pipere, & aliis similibus Aromatibus, in silvestribus arboribus peregrinis nascentibus, neque de Melegueta differente à Cardamomo agere constituimus: alio etenim loco, ut jam dictum est, id fiet. Itaque ad tam varia demonstranda, nullqs alios sumtus faciendos

faciendos Regi proposuimus, nisi ut, quandoquidem ipsius Majestas mandatum dederat ut aliquod beneficium in me conferretur, tametsi nihil adhuc me effecturum pollicitus essem; ipsius nunc voluntas esset, præcipere ut beneficio illotum donato frui possem, me rationem demonstraturum educandi singulis annis multa arborum genera, quæ neque in Franciæ agro, neque in cujusquam Principis hortis in hoc regno unquam conspecta fuere: atque sic perseverando, nullam difficultatem obstaculo fore, quo minus ubique vulgaria fiant, non ad duodenarium aut centenarium millenariumve numerum, sed ad decies centenamillia. An quisquam sine admiratione audire poterit, hanc disquisitionem nunquam ab iis fuisse æstimatam à quibus omnem favorem obtinere promerebatur? Quid hoc? Nempe, non modò scripta commentaria vobis adferre, edocentia quænam sint stirpes quarum Theophrastus meminit; sed ut illis frui possitis efficere, vobis eas quas recenset exhibendo. Si igitur Traupalum, Lacaram, Apharcam, OEleagnum, Celastrum, Adrachnen, Cercin, Thuiam, Phyliram, Halyphleon, Crategum, Æquum, Oetum, & similes alias arbores ipsius scriptis celebratas haberetis, an eas contemneretis? Cùm igitur earum descriptio & Gallicæ appellationis expressio æstimanda sit; an non præstantius censebitur communes illas facere his qui expetunt? Quòd si suspicamini id fieri non posse, minus dociles estis quàm eruditissimus Theophrastus, qui non modò credidit, sed etiam scriptis tradidit, nonnullas arbores jam cæsas, & dolatas, postea revivuisse & revixisse.

Exempla diligentum Agricolæ, quibus probatur, quod virens supra terram conspicitur, quodq; novo vere transplantatur, id omne vel locis incultis vel domesticis semine natum esse.

PROBLEMA XI.

SED unde quidquid nunc supra terram viget, ortum habere credendum est, quàm ex semine? quasi verò Tiliæ, Corni, Mali, Pyri, & similibus arborum genera, item fruticum, herbarum, & cetera quæ novo vere in urbibus publico foro venduntur; è nucleis, granis, & seminibus, vel ramis terræ infixis non succrevissent. At quis cogitet, ista duntaxat locum habere, cùm homines ocio abundant, pacèque fruuntur, non autem belli tempore: quasi nonnullæ res pacis deliciis congruerent, aliæ rebus bellicis necessariæ essent: attamen qualiscunque tandem sit cultura, utroque tempore necessaria est: nam ipsimet bellatores, sive hibernent, sive in expeditionem proficiantur, aut inde redeant, ad culturam concedere solent; quemadmodum etiam Machiavellus suas de bello disceptationes hinc auspicatus est. Neque Cæsar, neque ejus majores, neque ejus posterum, unquam commeatus copiâ abundarunt, aut ejus penuriâ laborarunt, quàm ex ipsa. Nam quis unquam de pecuniarum inopiâ conquærentes audivit, quemadmodum nunc fit? Res frumentaria, hoc est, annona, illorum consilia aut promovebat aut remorabatur pro ipsius abundantia ratione. Cùm igitur tellus vestro auxilio fœcundior reddi possit, & vobis utilitatis decimas referre: illius causa nulli rei parcere debetis, ut illa vestri commodi causa non defatigetur. Ejus rei comprobationem audite. Cùm Rex p. m. bonarum litterarum alumnus Rupellâ reverteretur, contigit ut prudens quidam Antistes ipsius aulicus apud rusticum in itinere diverteret, quem per universam viciniam fama erat Mandragoram alere, cujus beneficio prædives evasisset. Hic Antistes vir æquus & gravis id intelligens, an id verum esset exquirere voluit. Itaque evocato in secretiorem locum suo hospite, illum oravit, ut nisi molestum esset, & si fieri posset, Mandragoram quæ ipsum opulentum reddidisset, illi ostenderet: tum ille, Falsa sunt, mi domine, quæ de me memorantur: nam nullam aliam Mandragoram habeo, præter eam quam nunc audies. Viginti sunt anni quòd in hanc provinciam concesserim? cùm verò multæ operæ ad agrorum culturam essent necessariæ, nunquam servus vel ancilla, filius vel filia, post me cubitum iit; atque primus semper cubitu surrexi: eaque ratione mea jumenta, atque ipsa cultura pro mea diligentia uberiora sunt reddita. Idem Romæ accidit misero cuidam mancipio libertatem jam adeptum, quod brevi tempore dives effectum est, sed non sine vicinorum invidia; qui cùm ipsius segetes uberiores suis conspicerent, eas in suos agros veneficiis pellicere arbitrabantur, eaque de causa Romam coram Senatu convocatus est. At illi de hac re perturbato & admodum sollicito, tandem in mentem venit, ut aratrum, plaustraque & boves, bipalia, bidentisque, & reliqua rustica instrumenta in forum Romanum veheret, atque se istic iudicio susteret. Cui Iudex; Adesdum, quid ad hæc respondes quæ tibi obiciuntur, nempe vicinorum segetes in tuum agrum veneficiis pellexisse? Domine, inquit, en mea veneficia.

Iudices verò ipsius aratra, vomeres, & plaustra majora ponderosioraque vulgaribus conspicientes : deinde ipsius boves pingues, & firmo corpore; bipalia, sarcula, rutra, palas, ferras, falces, secures, rastra, ventilabra, & reliqua rustica instrumenta adeò solida & affabrè facta : tum etiam nervosos filiorum filiarumque ipsius, atque uxoris lacertos, omnesque vegeto esse corpore, & integris vestibus; non modò cum absolverunt, sed objurgatis ipsius accusatoribus dixerunt, si singuli eandem diligentiam in colendis suis agris adhibuissent quam ille, futurum ut perinde divites essent. Sed hæc forsitan præter institutum : demonstrare tamen volumus, diligentiam nunquam frustraneam esse, diligentemque virum nunquam ad egestatem redigi. Si igitur hoc institutum, à quo hic libellus appellationem desumpsit, haud difficile factu est; quid oberit quo minus Regiæ magnificentiæ favore & patrocinio dignum sit? Nam à nemine adhuc propositum est hoc negotium, neque quisquam id suscipere posset, etiamsi millies majores sumtus faceret quam quos expetimus. Considerate ergo quanti æstimemus beneficium nondum impetratum, dum id tanti redimere volumus. Et tamen si vili comparant alii, qui nunquam rationes habuerunt, neque habebunt (minus videlicet extincti quam vivi) Reip. consulendi, non admodum solliciti sumus, & constantes in nostro instituto perseveramus. Plurimi audientes nostram pollicitationem, impossibilem eam æstimabunt : nos autem, si de ea sinistrè loquuntur, non flocci facimus. Nam hujus operis institutio, in unius anni spacium non est, sed in temporis longitudinem; non in privati alicujus viri, sed in totius orbis gratiam. Animadvertendum est præterea, id quod à nobis nunc non præstabitur, aliàs præstari posse, aut ab alio successore. Necessariò tamen initium semel faciendum est, si rem confectam videre volumus. Et ut demonstremus nos in medium nihil prolaturos, quod jam non sit experimentis comprobatum, nonnulla hujus Regni loca atque alia externa indicabimus, quæ possibilitatem demonstrabunt. Nam quantum ad eam quæ accusari posset negligentiam, hac ratione faciliè elui poterit : bellum scilicet impedire quo minus mandatum fiat, ut operæ ad eam rem designentur; & licet nunc etiam hanc rem proponamus, inquirendum tamen an aliquo futura sit in pretio. Nos sanè faciliè excusabimur, qui nihil acceperimus, ut in ea sumtus faceremus : propterea nulla obligatione obstringimur. Et tamen faciliè nunc & deinceps probari poterit, non majorem esse difficultatem promissa præstandi, quam hortulano, spinacia & brassicas colendi. Etenim has disceptationes facili methodo describere constituimus, ut etiam exteri commodum inde percipere possint.

*Silvestrium & urbanarum arborum secundum earum
altitudinem & magnitudinem nomina.*

PROBLEMA XII.

LICET ex professò arborum magnitudo annotanda esset, id tamen sine exceptione non fieret. Exempli gratia, Theophrasto Celtis, quam Latini Lotum, Galli *Fregolier* vocant, Pyri est magnitudine. Sed qui Pyros in arvis sponte nascentes, cum iis quæ recens in hortis insitæ sunt comparabit, præaltas eas inveniet. Subsequentes tamen in ingentem altitudinem excrescunt: Larices Gallis *Meleses* nuncupatæ, Abietes *Sapins* dictæ, Sapini *Suiffes*, Platanus Asiatica arbor, Aceres Gallicæ *Plasnes*, Boumelix *Fresnes champesres* dictæ, Cerrus, *Drulle*, Quercus, Ilices, Aria, Alni, *Merisiers*, Tilia, mares & feminæ, ex quarum cortice funes fiunt, Cedri majores, Asiaticæ Sabinæ, & Tauri montis magnæ Junperi, quæ fructu nucibus non minore præditæ sunt, Salices, Taxi, Castanæ, Fagi, Betulæ, Palæ, sive Indicæ ficus, Milaces, Cerri, Cerrosouvari, Sorbus aucuparia, Sorbus torminalis, Sorbus, Palma, Juglans, Ulmus, Populus nigra, alba, & Alpina, Picæ, Piccastri, & Pinastrî, quos Rheti Gembro appellant, Corni, Cassiæ, & Cupressi. Aliarum verò arborum nonnullæ minores sunt, tametsi etiam in justam magnitudinem adolescant, quales sunt; Acer crispa materia, & vulgaris Acer, Zizyphæ, Sycomorus Ægyptiaca, & Sycomorus Italica, aliàs Perlaro appellata. Comarus suapte natura pusilla est, sed ramis expurgata in magnam altitudinem assurgit, quemadmodum etiam Malus punica. Idem faciunt Sanguinæ virgæ albæ, & nigre, quas alibi Ligustra vocant. Alaterni, & Sanguinæ virgæ rubræ, mediocres semper inveniuntur. Morus alba & nigra vetustate magnæ fiunt arbores. Sic etiam Pyri, Pruni, Persicæ, Armeniacæ & Prætoquæ mali, Napæca, Oleæ, Mespilus, & Cotoneæ, Siliquæ, nonnullis locis mediocres sunt, sed aliis magnæ fiunt arbores. Sed & Lantana, à Lantagine differens, & Zizypha, Oleaster, Ficus, Laurocerasus, Spina nigra,

nigra, Spina cervina, Spina police, Berberis vulgaris, Spina alba, Grossularia, & Spina gatzina, & Fraxini montani Orni nuncupati, Aclades, Aquifolia, Laburnum, Staphylocendri, Tamarindi, Myrobalani, & quas Galenus Chrysobalanos vocat, Glans unguentaria & Acacia Arabica mediocres sunt. Rhododendri nonnullis Cretæ insulæ locis, ad ædicularum trabes conficiendas aptæ, quæ alibi parvæ sunt: istic etiam Ricini adeò ingentes nascuntur, ut scalis admotis conscendi debeant. Coccus baphica non altè excrefcit, neque acidus ille frutex, qui vulgò Ribes appellatur. Balsami arbor etiam parva est. Sefeli Æthiopicum frutex, quod Narbonensis Provincia *Cachebugade* appellat, semper viret, sponte nascens quibusdam locis apud Orgon & Salonem petræani. Pyrus cervina, Rosmarinus, Mespilus aronea, Nuciprunus, *Le Guerois* & Imbrigosa Aitonensis agro Genuensi, parvæ sunt arbores. Sebesten, Punicæ, Corni, Buxi, Styracés, Sambuci, Coryli, Lauri, Persicæ tam duracinæ quàm aliæ, Præcoces, Tinus, Cedri Phœnicæ, Oxycedri, Sabinæ, Phylicæ, Adrachnes, & Vitices; vetustate attolluntur. Anagyris non assurgit, quemadmodum nec Paliurus, nec Rhamnus, nec Halimus, & Iovis barbæ species, quam Georgius Agricola Diospyron esse censebat, quamque Helvetii *Faulepaum* nominant. Elæagnus lacus Orcomeni à Theophrasto descriptus, ex quo defectu Lupuli fit acrior Cerevisia, nomen apud Gallos invenit *Pimente*. Cujus notitiam acceptam referre debemus Valerio Cordo p. m. Germano Erfordienfi, in hoc studio exercitatissimo, perhumano & modesto, qui pro sua singulari benevolentia (quæ omnibus Germanis vulgariter innata est) cum in Pomerania tum in Saxonia nobis eum ostendit, quod manifestum indicium est, sæpe inveniri in extremo Septentrione nascentes plantas, quæ sub ipsa meridie observatæ fuêre. Rosæ Moschatæ cum silvestres tum domesticæ, rubræ, albæ, & virides, Myrti, Colutæ, Auræ mali, Poma Adami, Limones, Citriæ, Tamarices, Genistæ varii generis, Tamarindi, Lentisci, Aspalathus, Cerviprunus, Machalep, Tithymalus dendroïdes, Arbor Iudæ, nuncupata Fabago aut Siliquastrum, Sfoiarolus, Erica & Phana. Salices, Alni, & Populi inter celsas sunt recensitæ: nam quæ pumilæ conspiciuntur, præter naturam tales sunt. Considerate ulmos Vicentino agro, quæ scalas quodammodo referunt in magnam usque altitudinem: nam ita à rusticis ductæ sunt, ut vites illis maritatæ ad summum usque conscendant, & in singulis earum gradibus ramos earum cæderites, messem & vindemiam in aère faciant. Nonnullæ ad agros claudendos & sepiendos aptæ sunt, quarum aliquæ spinosæ, aliæ minime. Halimus agro Hierosolymitano, & in Creta insula, Tamarices in Ægypto, Squendano agro Patavino ad sepes faciendas idoneæ, tametsi spinosæ non sint. Nam quòd hîc sepes ex Spina infectoria, Oxyacantha vulgari, Pruno silvestri sive spino, & Berberi conficiunt; in Provincia verò Rhamno, in Thuscia Spina Guatzina, & alibi Rubo, id fit quòd singulæ regiones iis utantur quæ peculiare illis sunt. In earum albo recenseri possent, inter frutices legitimum Thymum, quod utraq. Lavendula non minùs altè assurgit, Thymbra à Satureia differens. Arbuscula est Chamæpeuce, quam Lolmo incolæ agro Bergomenfi & Chiavennenses cis montem Scalam *Schiufernain* appellant. Thymelææ & Chamelææ frutices semper virent. Hallucinati sunt qui Sempervivum agnoscere arbitrati sunt: nam arbuscula est, uti & Polemonia. Quædam sine adminiculo subsistere nequeût, quemadmodum Anabasis, Cardamomum, Hedera, Rubus, Smilax aspera & lævis, Lupus salictarius, Amomum, Viburnum Ruellii, & Vitis. Pleræque aliæ suum etiam locum hîc obtinere possent: sed de iis in Agricultura dicemus, quemadmodum & de Leguminibus (quibus Galli nullum adhuc nomen imponere norunt, sed sub oleribus comprehendunt) & de tritici generibus: pro quibus variæ colendi terram rationes inventæ, & diversa aratra cum suis vomeribus excogitata sunt. Vos Galli, qui in hoc scriptum incidetis, quiq. superatis Alpibus in Italiam pervenistis, si quis vos percontetur quâ re apud Helvetios & Rhetos vixeritis, respondebitis pane & vino. Sed quo pane? ex frumento optimo confecto dicitis, quandoquidem illum bonum, candidum, sapidum & bene elaboratum deprehenderit: & tamen fallemini. An igitur non pudet ignorare quo vescimini? nam istic frumentaceum nunquam edistis, imò ne frumentum quidem istic feritur. Deinde si illorum molas ingressi essetis, lapides conspexissetis deglumandæ speltæ idoneos antequam molatur. Sed molares lapides, molæ & earum rotæ suum locum post arbores obtinebunt, tum etiam farinæ; inter quas illud magis mirum est, bonum panem è castanearum farina, nostri vulgaris in modum, parari, quo Genuensis littoris incolæ melioris defectu vescuntur.

Silvestrium

*Silveſtrium arborum quas ali & cicurari poſſe
demonſtratum eſt, nomina.*

PROBLEMA XIII.

NE verò celemus ea quæ nos experti propoſuimus; en vobis exemplum, quale à Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo Præſule Cardinale Lotharingæ, pro ſua clementia & inſigni humanitate, coram Rege è ſcheda quadam pronunciatum fuit.

Domine, licet ab eo tempore quo V. Majeſtati concedere placuit, ut qui inſignia aliquot beneficia ab ipſa acciperent, etiam curarent, Petrus Bellonius Cenomanus ſexcentas libras in penſionem annuam obtineret; plurimi tamen in quos poſtea beneficia collata fuère, ejus decreti nullam rationem habuere. At ille non ignorans beneficia non conferri in viros inutiles, rationes perquiſivit quibus V. Majeſtati ſervitium aliquod præſtare poſſet: eæ autem ſunt, quòd varii generis arborum ſemina congerere queat, quæ neque in veſtris, neque in cujuſpiam alterius hortis, aut totius Galliæ ſilvis unquam conſpectæ ſunt. Et cum ille confidat, ſe ea recentia & magna quantitate nanciſci poſſe, quali numero, quali que loco V. Majeſtati placebit, illa ferere & colere ſpondet. Itaque V. Majeſtas non graveretur præcipere Secretariis veſtri fiſci, ut ſine ulla exceptione veſtrum mandatum exequantur, ſecundum eas ſchedas quas pro ſingulari veſtra benignitate propria manu ſubſignatas illi dare placuit: ut cum occaſio ſeſe offeret, eo beneficio frui poſſit quod in illum collatum fuit, & de ea re litteras ubi neceſſe erit, illi expediant: & ſpondet rationes ſe ſubminiſtraturum, ut naſcantur V. Majeſtati arbores quarum nomina ſubſequentur:

Siliquæ, Gallis *Caroubiers* dictæ.

Suberes, Gallis *Liege* nuncupatæ.

Cocciferæ ilices, quæ inſectorium coccum ferunt, Gallis *Arbres de Vermillon & qui portent l'eſcarlate.*

Illices, Gallis *Cheſnes verds & Eouſes.*

Cerroſouvari, arbores glandiferæ in Tuſcia.

Mucalep Arabicum, Ceraſi ſilveſtris genus.

Loti, Gallis *Fregoliers* vel *Micacouliers.*

Arbuti, *Arbouſiers.*

Zizypha phœnicea & alba.

Aceres criſpæ, quas Theophrastus Sphendamnos appellat.

Carpini ab oſtryis differentes.

Arbores Iudæ, quas Græci vulgò *Coucouchias* nuncupant, unde Fabagineſ & Siliquaſtra dictæ.

Gimber Rhætòrum, *Aleues* Gallorum.

Larices, Gallis *Meleſes.*

Alaterni, Gallis *Daladers*, aliàs *Sanguins blancs.*

Tini ſive Lauri inodoræ, Italis *Lantagini.*

Platani veræ.

Rhamni, frutices ſpinofi.

Laburnum, *Auboars.*

Rhododendri, ſive Rhododaphnes.

Picæ & Piceaſtri, Pini ſilveſtris genera inter ſe differentia, & à Pinaſtro diverſa.

Perlari in Italia vulgares, quas falſo nomine Sycomoros nuncupant. Eæ ſunt quas Sycomoros Italicæ appellamus. Nam cis-marinis oris nulla legitima Sycomorus naſcitur.

Anagyrides.

Oxycedri, Gallis *Cades.*

Phœnicix cedri, *Serbins.*

Staphylodendri, Gallis *Neſ-coupez.*

Vitices.

Terebinthi.

Rhus veterum.

Milaci aut Acylacæ, Illicis ſpecies.

Phylicæ, arbores perpetuò virentes, Italis *Salveſtrix.*

Oruelli, fraxini montanæ ſpecies.

Sniſſes, arbores Abietibus ſimiles.

Ad cujuſ rei experientiam demonſtrandam, ſua Majeſtas expenſas in binos viros ad negotium

negotium illud perficiendum aptos nobis concessit, quos conquirendorum feminum gratia in varias regiones, quas illis nominabimus, ablegaremus, quorum singuli in annuam pensionem centum & viginti libras acciperent. Videtis igitur quòd in sumptus rerum propositarum nihil aliud expetamus quàm quod jamdudum nobis concessum fuerat. Quòd si difficultas suborta, in dubium vocaret, an quæ propositæ sunt, nostrum cælum & solum ferre possint; jam nonnullas quibusdam locis adolevisse, eorum diligentia qui illas semine confecerunt, ordine recensebimus. Siliquam enim certum est, apud Cenomanorum urbem horto Toutvoie crescere, ejusque magnas istic etiamnum conspici arbores. Ea est quam Siliquam Ægyptiam nominare oportet, non autem Tamarindos: quas Ægyptii paucas, nec eas nisi in hortis ut quidpiam singulare alunt, quemadmodum nos Aureas malos. Hujus Siliquæ, quæ inter eas quæ propositæ sunt primum obtinet locum, fructus à Græcis *κερατίνον* appellatur, cujus semen sex grana pendens nomen dedit ponderi illi auri quod Karat dicitur. Non minorem censum adfert Genuensis, Savonensis atque Villæfrancæ agri incolis, quàm Iuglandes per plana Galliæ. In montium declivibus atque radicibus petroso loco nasci gaudent, marisque littoribus, atque etiam in mediterraneis, tantâ abundantia magnas siliquas, quæ ejus fructus sunt, proferentes, ut in hordei, sceni, & avenæ penuria, asinos, mulos, & equos illis alant. Sed dum eas mandunt, semina in præsepis remanent, quæ nisi à nobis admoniti, colligere non consueverant. Inde fit ut difficile non sit futurum, Siliquæ semina nancisci; quandoquidem certi simus nonnullos ejus regionis incolas plus quàm viginti eorum libras in singulos coronatos daturus. Suberis, Milacis, & Illicum glandes sola vecturæ expensâ (quæ levis est) constabunt, ut testimonio esse possunt quas Bayona adferri jussimus. Sed nunc sane in silvis haudquaquam conspicerentur multis hujus Regni locis, quemadmodum in Sable Andegavensi agro, & apud Cenomanos, nisi nostri majores aliunde glandes quas istic confererent, adferri jussissent. Eadem ratione adoleverunt quæ in Moulins horto, Borbonensi ducatu conspiciuntur. *Cerrofouuari* proximè nos impulerunt ut Tusciam peragrarem, earum conspiciendarum causa; istic enim frequentes sunt, effeceruntque ut ardente bello, per media hostium præsidia transiremus, dum ejus glandes quæreremus: nam Ducis Florentini favore freti, cum animadvertissemus in ipsius hortis cum aliis arboribus non inveniri, Senensibus, & Capraye incolis persuasimus ab ipsius Illustrissima Excellentia missos, ut tenellos ejus frutices erueremus, eosque deferremus in Portum Herculis, ut inde mari Pisas transveherentur in simplicium hortum. Sperabamus tamen (si forte capti fuisset) leviùs nos tractandos à Principis ad literas promovendas ad eò studiosi ministris, quàm à Theonis Villæ militibus, qui proficiscentes in Metensem urbem nos ceperunt, quibus nos oportuit majorem redemptionem persolvere quàm plerique opulenti: cujus rei testimonium præbere posset Vannensis Episcopus, qui diu Regis in Belgica legatus fuit; is enim me præsentem suo fratri Domino de L'Aubespine dixit, Episcopum Atrebatensem illi retulisse, me sine redemptione dimitendum fuisse, si tam longo tempore captum rescivisset. Hoc igitur loco illi gratias ago, & nobili cuidam Viro Dn. de Hammes nuncupato, qui in doctrinæ mei Ronfardi gratiam liberaliter persolvit reliquam quæ pro mea redemptione numeranda supererat pecuniam. Conspecto igitur sine magna difficultate Cerrofouvaro in Senensium maritimis, & ejus glandibus collectis, divertentes ab itinere quod ad Portum Herculis ducebat, & versus Grosseto & Casanovola redeuntes, Romam usque illas pertulimus, atque Reverendissimo Illustrissimoque Cardinali Bellaio obtulimus. Videte igitur quàm nullo negotio nullisque sumptibus Cerrofouuari glandes haberi possint, vel Montalsini, vel Grosseto itinere; cum certum sit, singulis ferè hebdomadis naves ex portu qui ad ostia fluminis Ambronæ est, solvere, quæ in Provinciam usque transfretent. Nonne conspiciamus crassiores illas castaneas *Marrons* Gallis dictas, in Belgicam, Hyberniam, Angliam, Scotiam & Daniam usque transvehi, & istic nasci si serantur? Non minus facile ergo comparari possent supradictarum omnium glandium genera, si quis hanc provinciam in se susciperet, imò & Platyphylli glandes, cujus circa Troiæ ruinas & in Lemno tanta est copia.

Arboris Macalep appellatio confirmatur ex ejus seminibus quæ in Aromatariorum officinis venalia habentur, quibus nonnulli ad abluendas chirothecas quas odoribus imbuere volunt, utuntur. Nomen est ex Avicenna desumptum, quod etiam ejusdem arboris semini Galli tribuunt; horum feminum suis nucleis exemptorum selectorumque pondo vili admodum emi deprehendet, qui ea in Aromatariorum officinis perquiret. Si igitur ipsorum feminum suis putaminibus exemptorum vile est precium, viliores adhuc erunt nuclei. Multæ regiones inveniuntur ubi sepes ex ea conficiuntur, quemadmodum Urbinate ducatu & Sabaudia, ubi *Putie* nuncupatur.

Loti sexto loco propositæ, quam Galli *fregoliers* appellant, fructus ad eò facile adquiri potest,

potest, ut eo jumenta onusta habere possimus ex vicinis Turnone locis, ubi frequentissima nascitur, pro solo vecturæ precio. Hujus vastæ conspiciuntur arbores ad Zucka Venetorum, quas Bagolaro nominant. Binæ etiam hujus magnæ arbores ad fontem Salonis petreæ, extra portam nascuntur, memorabiles ob vetustatem & celsitudinem, iis fortasse similes quas Plinius tantopere commendat, de Romanorum divitiis *agens.

* imò, de Arborum aetate, lib. XXI, cap. XCIV.

Præcipi etiam posset, ut unedones exsiccarentur in Vivarensi ducatu & ad S. Spiritus urbem, variisque aliis locis ad Rhodanum sitis. Si quis verò arbusculas cum suis radicibus erutas deferendas curaret, sine magna difficultate id efficere posset. Experimento autem comprobatum est, facile nostrum clima ferre posse. Elegans enim & præalta in Dn. de la Bourdaisiere horto inter Lauros alitur in prædio quod apud Turones est, adeò Lauris similis (nam perpetuò etiam viret) ut pauci, nisi diligenter observent, dignoscere norint. Si igitur is cui curæ fuit ut eò transferretur, contempsisset, nullam nunc voluptatem adferret earum ædium incolis.

Ad Zizypha quod attinet, non deerunt qui quinque & viginti ejus fructus, nucleorum selectorum libras pro singulis coronatis dent, qui Romanorum more conferri possint; nam & illi eos terræ mandare consueverunt: nostrum autem aërem ferre posse, fatis indicant quæ in multis hortis conspiciuntur.

Aceres crispæ in montium superciliis inveniri poterunt diligentia supradictorum hortulanorum suæ Majestatis, quemadmodum & alia varia arborum genera, quarum nulla hîc fit mentio, ut nec Abietum, quarum semina diurno duorum rusticorum labore, tanta quantitate adquiri poterunt, ut arborum centena milia (si quis totidem desideraret) inde nasci possent.

Aleues Pini sunt genus, minus duro sapidiorèque nucleo quàm vulgaris. Rustici in Rhetia eo vescuntur, & quatuor duntaxat assibus Gallicis quadrantal uendunt: itaque parvæ, præter vecturam, in ejus fructibus acquirendis faciendæ erunt expensæ: nos verò dum istac iter faceremus, unico coronato tantam illius quantitatem emimus, ut ei ferendæ vix equus sufficeret. Sed rem admodum vilem esse oportet, quæ sua vectura digna non censetur. Posset etiam viciniore loco inveniri: nam quinque aut sex dispositorum equorum à Lugduno stationibus nullus est rusticus, præsertim apud S. Andream, qui eo non vescatur, atque in ædibus adservet. Memoria autem repetens suavitatem gustus hujus seminis, quo etiam multi pauperes rustici saturari possent, si nostræ Galliæ opulentiores nonnulli id rescirent, multoties optavi, atque etiam nunc opto, ut illius plantæ per Cretæ montes adeò vulgaris, Polyttica nuncupatæ Asparagos, iis qui nullis sumtibus parcunt, quo palato ferviant, degustandos præbere possem, ad ipsos instigandos, ut eam in suis hortis nasci curarent: nam sat scio, & silvestres & domesticos Asparagos præ illa contemnerent. Sed en videtis ut multarum rerum census pereat, quoniam eas in usum perducere non novimus.

Larices Ambrunensi territorio & circa Moriennam adeò frequentes, nullo sumtu comparari poterunt. Ejus fructus Cupressino minor est, tum ipsa nuce tum semine, attamen ejus integrum plaustrum (si quis id negotium susciperet) vix assè Gallico constaret. In ea colligitur Manna, & crassior Terebinthina, atque Agaricum: tanta nunc in Rheticis alpinibus ejus est frequentia, quàm unquam antea fuerit, atque adeò iisdem locis, unde Tiberius Cæsar Romam aduehi jussit, ad Naumachiarium pontem concrematum restituendum.

Plin. lib. XVI cap. XXXIX.

Qui ligna unde ignis apud S. Spiritum urbem struitur, observare volet ex proximis silvis delata, nihil frequentius Alaterno inveniet, qui & ad Thermas Romanas & sepibus eas cingentibus frequens est. Lucenses sua lingua *iletro*, Marchionatus Mazæ & Genuensis agri atque Venciæ incolæ, quemadmodum & qui in Valle Ariola habitant, *Glitro*.

Ducis Florentini in Castello siluulæ Tino virent, suis cæruleis baccis onusto; imo Reverendissimi Cardinalis Bellai hortus eo cinctus est.

Vinetum quoddam Romæ adhuc exstat quod à Platano nomen desumpsit: nam ex ea reliquæ Platani quæ Romæ sunt, si verum perhibent, originem sumserunt, quandoquidem ramis facile propagatur. Si igitur tantam auctoritatem, qualis memorata est, apud Arbores invenimus, eam ipsa re nunc demonstrare hîc debemus. Igitur ô Platane, quæ in Asiæ vallibus sponte nasci voluisti, frigidiorè sanè aëre quàm noster est; quid oberit quo minus te habere possimus? speramus tamen te adeò agrestem non fore, quin te frui queamus, tamen si ne millesimam quidem sumtuum partem faciamus, quos unicus Romanus civis præstitit, quando cis mare advecta es: nam cum te nunc semine natam habeamus ad quintum usque folium, te hieme conservari posse confidimus. Quòd si duodenas, eadem facilitate & millenas habere poterimus.

Vix frutices apud Antipolim & Forolivium, totaque ferè Narbonensi provincia, Rhamno frequentiores inveniuntur.

Labur-

Laburnum, quod Galli *Aubours* vocant, adedè abundè nascitur omnibus montibus atque alpibus D. Claudio, Chambery, & Laufannæ vicinis, ut rustici palis ex eo confectis suos agros sepiant; nam materies est durabilis. Iam in nonnullis hortis vulgare est, sed non sine errore Cytisus nuncupatur (aliunde enim Cytisi semen nobis comparavimus:) florem habet cubitalem, flavum, quem apes nunquam attingunt. Ex ejus materia fiunt arcus nigri, tergo albi.

Rhododendri nunc vulgares sunt multis Gallia locis: cujus rei exemplum præbere potest Abbas Valentinus, vir magnæ eruditionis & doctrinæ, qui apud Pictones in suo horto, plurimis raris rebus instructissimo, plurimas alit.

Piceæ in montibus frequentes sunt, & etiam Tararæ monte, omnium qui Lutetiâ Lugdunum proficiscuntur oculis subjectæ.

Piceastrum sunt ii qui strobilos Pinis domesticis minores ferunt, quorum integræ silvæ apud Ramatanelam Provinciæ Narbonensis, ubi Chamelæa à Provincialibus *Garoupe* nuncupatur. Est & alterum Piceastrigenus admodum frequens apud Massiliam, & Aquas Sextias, & apud Gulam; imò integræ sunt ejus silvæ in Domini Præsidis Destrets dominio.

Paliuri circa Veronam adedè frequentes sunt, ut vineta & arva iis claudantur & sepiantur. Tusci *Marouques* nominant.

Oxycedri apud Ourgonem nascuntur, ex quibus oleum fit quod de *Cade* cognominant. Primum istic albos carbones conspexi, ex Oxycedrorum stipitibus conflatos. Qui Sarfanam Genuensi agro pervenerit, & inde ultra Vencam arcem in Marchionatu Mazano transierit, Oxycedrorum silvulam ingredietur, apud Montignosam castrum Lucensium, non procul a mari, quorum fructus avellanis crassitudine non cedunt. Cardanus Cedrorum differentiam non intelligens, libro De rerum varietate, considerare debebat Cedrelatem ab Abiete & Cedro denominationem habere (nam hæc parva Cedrus baccas fert, eam ob causam Baccifera cognominatur, at altera conifera) ut nomen ipsum testatur; siquidem Elate Abietem significat: itaque Cedrelate Gallicè reddi posset *Cedre sapin*. Sed ipsius verba impugnabimus in nostra stirpium historia.

Ingrediendi hortum simplicium Pontificis Romæ, Anagyris fit obvia, quam D. Scipio Pontificis simplicista in Belvedere, semine natam aluit, & ex illa integram sepem construxit. Sed Venetiis si quis ejus semen nancisci cupit, Aromatariorum officinas accedat, & Fabam inversam petat; quo nomine istic vocatur, & è Creta defertur.

Cedrus Phœnicea, Oxycedro, aut Junipero rubro similis est. Serbin Avenionensibus vocatur: sed Ragusæ non sine errore Sabinam esse censent.

Staphylodendri fructus, *Nexcoupez* Gallis dicuntur, ex quibus sphætulæ precibus ad numerum recitandis idoneæ fiunt; loco ubi sponte nascuntur, vix uno assè singulæ libræ veniunt.

Vitices ad Rhodani ripas & ostium ubi in mare influit, inveniuntur, cujus etiam semina in officinis venduntur.

Rhus in solitudinibus Montelimar * & Auracæ vicinis ad Rhodanum crescit, cujus semina in Pharmacopolarum officinis venalia sunt.

Terebinthi semina facillè ea quantitate adquiri poterunt, qua cameli onerari queant: nam Halep, Damasci, Antiochiæ, atque totius Syriæ incolæ iis cum pane vescuntur: vicinore tamen loco montes sub Turnone ad Rhodanum ea obfiti sunt.

Phylicæ ad portum Lespetie *Soudre* vel *Sondre* nomen obtinent, & agro Romano *Salvestrille*, cujus tanta est abundantia, ut cum proximè urbs adversus Hispanos muniretur, fascisculi quibus propugnacula firmiora redderentur confecti, magna ex parte constarent Salvestrille ligno. Nonnulli in Provincia appellant *Pincerfi*, & in Rochabruna apud Lespetie *Pincervin*.

Ornitelli Italorum Ornus Latinis, pumila fraxinus est, in montibus nascens, quæ & *ὄρνιθελία* dicitur, ad vulgaris fraxini, ex qua hastæ & venabula fiunt, differentiam, quæ *βερμελία* appellatur.

Perlari Italicae sunt arbores, à Loto, quæ *Bagolaro* dicitur, diversæ. Alii falso nomine Sycomoros nominant. Vix ullus est agro Ferrariensi qui in suis hortis non alat: Sed & Venetiis, Bergomi, Veronæ, & Romæ nonnullis locis inveniuntur.

Suiffes Abietis species est, strobilos profertens deorsum propendentes, contrà quàm in Abiete, quæ erectos & sursum spectantes habet: frequentissima circa Tigurum & Bernam. Ea est quæ pro Abiete femina intelligi debet; *Montis Aiguebelette* pars quæ Chambery spectat, illâ etiam onusta est.

* Carolo Clusio istæ iter facienti nullum rhus conspexit, sed *Coccygym* plurima, non minus rhoë ad mensuranda coria utilis sed agro Mompelliano frequenter

Præcepta iis qui hac cicuratione in campestribus & planis uti volent, sive ea sint in insulis, sive in mediterraneis, accommodata.

PROBLEMA XIV.

VIDETIS ergo toto eo scripto quod Regi oblatum fuit, nullum arboris vulgaris nomen contineri, quæ in campestribus nostris silvis nascatur, neque etiam plurimarum aliarum nomina, quas tamen facile nancisci possemus, si necessarium esset: sed neque inserta fuere nomina multarum aliarum quæ nimis difficulter educari possunt, licet magnâ quantitate variis locis reperiantur; ut Limones, Citriæ, Poma Adami, Punicæ, Pistacia, Oleæ, Lentisci, Cassiæ, Palmæ, Palæ: non ignorans ista cicurati non posse, nisi majore labore. Neque istuc fit mentio aliarum multis jam locis vulgariarum, ut sunt Cupressi, Lauri, Aceres latifolii, Sabinæ. Ut ergo intelligi queat quænam arbores sint nominatæ, & qua ratione facile erit cuivis exiguo sumtu earum originem habere, docebitur, ut qui desideret, non modò libras, sed modios, & culeos plenos, atque, si opus est, integra plaustra habere possit. Si igitur sine difficultate, parvoque aded sumtu singulorum generum magnam quantitatem nancisci posse certum est, & omnia in seminariis ali, quæ vel in ligneis capsis, vel fictilibus, vel areolis plana terra fiant, quemadmodum sponte in silvestribus nascuntur; quid oberit quo minus promissa præstari queant, si necessarii homines adhibeantur? Sed quis tacere queat, nec obiiciat Magnatibus qui possessiones suas in planis & campestribus obtinent, quòd majore industriâ arbores alere non nòrint quam Populi & Salicis perticis terræ infixis? quasi verò Fagi, Ostriæ, Vlmi, Fraxini, Aceres, Corni, & similes in proximis silvis nascentes, fructus & semina non præberent, quæ facile ali possint? Si verum est tantam esse ligni penuriam & caritatem in insulis, in Scotia, & aliis plerisque regnis, ut foetido carbone fossili ignem struere cogantur, cum tamen agris inutilibus & incultis abundant; hinc discere poterunt qua ratione eos utiles reddant, modò sibi comparare non pigeat quæ illis ostenduntur. Sic etiam usui erunt ista præcepta L'armor incolis, ut vicinorum suorum L'Aarguet facultatibus juvari queant. Doccebuntur etiam non modò per flumina Elaverem, Rhenum, Rhodanum, Ligerim; sed & per alios amnes, earum arborum, sive Abietum, Fraxinorum, Picearum, sive aliarum semine naves onustas, à rusticis montium accolis comparari posse: ubi rustici Faginam glandem ætate colligunt, ex qua oleum in quotidianum usum exprimunt; qua glande integræ naves onerari & vili pretio emi possent.

Nec verò ignoramus, quin soli natura cæli naturæ respondere debeat, pro stirpis naturâ & ingenio; & eandem esse de plantis & animalibus rationem: nam exempli gratiâ, nulli cameli, nulli bubali, in his regionibus vivere conspiciuntur, qui tamen in aliis admodum sunt vulgares. At hîc non reperiuntur, quoniam harum regionum incolis non sunt in usu. Aristoteles scripsit asinos in Gallia propter frigora non vivere, eos tamen Gallicum aërem probè ferre constat. Sic etiam planta quæ colenda venit, utriusque particeps esse debet, videlicet locis ubi sponte nascitur. At hîc cum de earum cultura sermonem instituis, docemus qua ratione cogendæ, ut nostræ voluntati obsequentes sint, atque illas conservando, & molliter fovendo, voluptatem & utilitatem ab ipsis accipiamus; ut aliàs in Agricultura pluribus demonstrabimus, secernentes eas quæ ramis pangi possunt, hiememque ferunt, ab his quæ frigoris injuriam fugiunt; earum inserendi & adulterandi rationes edocentes. Itaque hoc loco minimè constituimus disceptare de soli natura, plantarumve causis, aut ipsarum & cæli temperamento, quemadmodum nec de earum abundantia & defectu, sterilitate & fœcunditate, neque ad quem usum sint aptæ. Hîc addi possent, diligentem hortulanum eniti, ut singularia quædam opera ex plantis conficiat, ut res parvi momenti valdè insignis appareat. Conspiciuntur in Anglia pergulæ ex ligustro tam affabre factæ, ut ex ligno ab insigni artifice confectæ videantur, sub quibus areæ ad globorum ludos sunt. Romæ sunt horti, ubi ex eadem planta, & animalia & tiremes tam industriè effectæ sunt (præsertim in horto nobilis Equitis Romani Domini Stephani Bouphalo) ut & remi & malus, & gubernaculum & vela dignosci queant: similia etiam ex Myrto; cujus rami ita ducuntur, ut ejus rei similitudinem quam exprimere volunt, referant; veluti hominis equo insidentis, & hastam manu tenentis. Quisnam, obsecro, in his regionibus adhuc conspexit parietes hedera, lauris, punica malo, ligustro, & similibus quæ nunc non succurrunt, ita tectos, ut aulæis ornati videantur? aut caveam hedera tectam in medio horto, qualis est Patavii Cardinalis Bembi? Quis igitur nostros homines prohibeat, quando in suis hortis deambulacra instituunt, quo minus ea integant hederâ, ut Itali? eas autem

sepes

sepes intelligo, quæ deambulacra utrinque claudunt, quas Itali Spaliere, Galli *Acondouars*, aut *Espaullieres* vocant. Sed hæc exigua sunt præ iis quæ antiquitus Romæ fieri solebant: nam quis unquam aves, animalia, atque elegantes picturas Cupressi arbusculis imitari tentavit, ut veteres Romani? Cur autem? quoniam non experimur. Genuenses nunquam ædificant, quin foramina in muris relinquunt, ad capparum non spinosarum radices excipiendas, ex quibus magnum quæstum faciunt. Sed hæc omnia præter institutum, de quibus in Agricultura. Attamen ne quis fallatur, non ignoramus quasdam arbores, frutices, & herbas ea quantitate minimè inveniri ut iis uti possimus, nisi silvestres, propter loci commoditatem, ubi facilius proveniunt quàm urbanæ quovis loco: nec etiam ignoramus, solum quod coli potest, illi præstare quod ad pastionem negligentia quadam relinquitur. Sed in campestribus & planis alia est ratio: nam quæ loca deserta relinquuntur ad animalium pastionem, nihil aliud alere possunt quàm quod natura soli illis concedit, nisi seminario juuaretur. In his verò rebus magna est plebis difficultas, cum & in urbibus, lactis, pro ratione pagorum unde adfertur, fiat delectus: quasi autem dimidii miliaris à pago ad pagum distantia, lac melius aut deterius redderet; tanti momenti est etiam in rebus minimis credulitas. Inde accidit ut quædam loca, lacte carentia *αγαλακτα* nuncupentur. Nam licet Cato pastionis censum agriculturæ censui prætulit; credibile est, eum loqui de iis locis ubi tanta est soli abundantia, ut coli nequeat, vel propter incolarum desidiam, aut loci incommoditatem & naturam, quæ aded silvestris est, ut ea quæ sua sponte proferre gaudet, producere permittendum sit, atque omnis ejus cura abiicienda. Conspicite etiam nunc Anglos apud Rhetos negociantes, & in eorum montibus, Taxi & Laburni arbores cædentes, quas certa longitudine in assulas findentes in suorum arcuum usum, in fasciculos deinde colligunt, atque lacu Valtatensi cymbis ad Rhenum vsque devehunt, & deinde secundo Rheno descendentes in Angliam vsque deportant, ubi arcus demum conficiunt. Cur igitur earum arborum semina non haberent, si ea secum deferre constituisent? Guajacum & Brasilianum lignum, aliaque similia, peregrinis & procul distitis regionibus delata, magni & quotidiani usus, istic spontè & sine culturâ nascuntur: sed arbores supra propositæ, & quarum enutritio facilis promissa est, commodius postea declarabuntur: quod ex professo dictum est, ne id secretum silentio obtegeremus: nam quemadmodum jam ejus rei experientia facta est, videlicet ut seminariis arbores propagentur & alantur: sic etiam facilitas earum semina adquirendi postea probabitur.

*Ignorantiam & negligentiam Colonorum nostri temporis, argui
ex scientia & diligentia veterum Agriculturarum.*

PROBLEMA XV.

H VIVS negotii caput est, ne expensarum faciendarum rationem doceamus, sed potius quo pacto utilitas, quæ primarius scopus est, percipi possit. Earum rerum, quæ locis ubi silvæ cæduntur, etiamnum observatur experientia, testimonii instar esse poterit, & tanquam sufficientem omnibusque rusticis jam perspectam probationem suppeditabit; nempe quòd semper arborem aliquam tanquam matrem illasam relinquunt, quæ semina suggerat, è quibus similes his quæ cæsæ sunt arbores emergant. Vitio autem minimè dari potest quibusdam qui arbores prorsus eruunt, ad sementem eodem loco faciendam: nam id fieri intelligendum est, ubi silvæ abundant, aut nimix sunt: nec ea ratione improbatur lex quæ jubet nullas arbores cædi, quin prius aliæ istic educatæ sint. Ex nonnullorum recentiorum scriptis quispiam existimare posset, omnia aded nunc plana & elucidata esse, ut majores nostros longo intervallo superemus, præsertim in agricultura. Sed demonstrabimus (licet præter hujus instituti rationem) nos præ illis admodum crassos rudesque colonos esse. Exstant in Provinciis edicta publica, ut juxta vias regias Vlmi plantentur. Leges quidem sunt auctoritate præditæ, sed in agricultura non magni usus: nam longè præstaret rusticos edocere rationem eas educandi. Quid aliud id sibi vult, quàm, ut vulgari proverbio Gallico dici solet, Divum Petrum detegere, ut tegatur Divus Paulus? hoc est, arborem è loco ubi sponte nata est, & ubi optimè adolevisset, eximere, & in alium locum ad cicurandum transferre, ut istic pereat? Exstat insignis Latina inscriptio supra fontem in Vineto quodam Romano magnifica pollicens, nempe hortum instructum esse plurimis varii generis arboribus: attamen nihil istic conspicitur quàm vulgata per eam regionem instruendorum hortorum ratio. Perinde faciunt qui templa spoliant ad prædium aliquod rusticum exornandum, ac recentiores quidam interpolatores, qui majorum suo-

Plin. lib. 17.
cap. 11. Sed
diligentiùs
adhuc Columella lib. 5.
cap. 6.

* Pollicari
scilicet, aut
us Columella,
duorum
digitorum.
Eodem cap.

rum centonibus sese amicientes, tandem inopiâ deficiunt. At venerandi antiqui longè aliter: nam eam constantiam & diligentiam in agricultura præstabant, quam nostri vix imitari queant. Audite quid dicat Plinius: *Vlmorum, prius quàm folio vestiuntur, samara* (ca est Vlmi semen) *colligenda est circa Martias Calendas, cum flavescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata, serenda, densa in refracto, terra minutatim super cribrata, crassitudine* qua in Cupressis: pluvie si non adjuvent, riganda. Differenda ex arearum venis post annum in ulmaria, intervallo pedali in unamquamque partem.* Sed parum est Vlmorum serendi rationem docere. Audite quæ idem de Populis dicat: *Populis, inquit, eadem ratio semine, qua Vlmos serendi; transferendi quoque è seminariis eadem & silus.* Sed an non nostri ridendi occasionem præbuissemus, cum docemus rationem Alnorum, Vlmorum, Populorum & Salicum seminaria faciendi, nisi probassemus veterum nostrorum Doctorum esse inventum? Quæ facilius certiorve comparatio ejus rei quæ proposita est in ulmi aliarumque arborum seminariis conficiendis inveniri potuisset, quàm ejus experimento qui gloriatur se prolem præstare posse ut habeat, qui alioqui sterilis sit? An non ad eam rem necessaria erit loci præparatio ad excipiendum semen & obstacula tollenda? Si quis adèò impatiens est, ut nullam moram ferre possit: tamen etiam invito ferenda erit, cum non sit ignotum id quod primo anno absolvi nequit, subsequente posse, ut ex iis liquet qui multa animantia se posse consequi desperant; nam intelligimus boves, sues, oves, equos, & ejusmodi alia animalia ex Europa in novum Orbem delata, tandem adèò multiplicata, ut nimia abundantia etiam illis sit molesta. Considerate qua tolerantia, & quanto tempore nostri parvuli educandi sint. Integro ferè anno in utero gestantur, antè quàm nascantur; & jam nati tam multâ sollicitudine & curâ egent, dum tolluntur, ut perpetuò ferè sit circa illos versandum. Sed præter hæc, mille adhuc impedimenta in iis conservandis & alendis occurrunt. Sic licet in hujus culturæ ratione facilitas adsit, temporis tamen oportunitas expectanda est, locus præparandus, & cæli etiam temperies sive calida sive humida auxilium subministrare debet. Et tandem continget, ut quemadmodum ædes numerosâ sobole ita implentur, ut alter alteri impedimento sit, atque temporis successu nepotes accedant frequentiores quàm interdum cuperemus: Sic etiam colono, ut alias proles conspiciat è suis seminibus natas, adèò numerosas, ut suis vicinis eas distribuere cogatur, nec opus sit aliunde eas accersere, quinimo tandem multas etiam eruere, ut reliquæ jam rariores factæ, commodiùs adolescere & auctiores consurgere queant, necesse erit: nam tempore sensim labente, tellus, minimè otiosa, perpetuò producit, nec deterior aut magis effœta idcirco redditur, sed ipsâ semper pubescente, ea quæ profert senescunt. Ad seminaria in silvestribus facienda, sive locus muris cinctus sit, sive silvofus, sive campester, aratro duntaxat terra vertenda erit, non autem ligonibus, ut quam minimum sit impendii. Mira est hominum ignorantia, qui è suis operibus utilitatem quærentes, vivaria in tam amplam longitudinem muro concludere quidem norunt, attamen quibus ea explere possint non habent, nisi ab iis accipiant qui vix millesimam partem soli quod isti muro incluserunt, possident. Eam ob causam pauperes seminaria conficientes, in opulentorum desidium, & rem domesticam male curantium usum nati plerumque sunt. Sed quos obsecro nunc umbraculis frui suis ædibus vicinis, aut vivaria probè confita obtinere videmus, nisi eos qui curam & diligentiam in ea re adhibuerunt? Tædio, omnis boni hoste, multa præclara opera impediuntur. Nam ut singuli præsentibus fructibus uti vellent, sic æsem præsentem habere malunt quàm aureum coronatum diutiùs expectando: aliter tamen sentiendum in hujus culturæ pertinaciâ; neque temporis mora quenquam offendere debet; quandoquidem etiam nepotum habenda est ratio.

Quo anni tempore paranda sint necessaria ad silvestrium arborum culturam.

PROBLEMA XVI.

PLERIQUE fatentur arbores quarum fructu vescuntur, ab avibus habere confitas: nam & Iuglandium potissima pars, quæ ex vineis eruitur, à cornicibus istic fata fuit. Sic etiam Sturni per deserta convenientes, occasionem præbent ut multi istic oleastri nascantur ex Olivarum nucleis quos cum excrementis eiiciunt; hi deinde in oleas insitione cicurantur. Idem contingit multis locis in ipsis etiam turribus, ubi Turdi & Merula excernunt, ut nuclei integri remanentes, & istic germinantes, in arbores deinde adolescant. Quis ignorat nostras Cupressos & Lauros, aliasque similes in nostris hortis nunc vulgares, è silvestribus originem habere? Quis unquam credidisset Roremmarinum adèò tracta-

tractabilem fore, ut semper virefcens, hortos claudere queat, & omni loco proveniat, ubi fata fuerit? In memoratarum rerum confiderationem, quæ duntaxat feminum conquisi-
tione difficiles funt, etiam provifum eft ne quid deficiat. Itaque docebimus, quando jam enatæ erunt, eas confervandi rationem neceffariò fequi debere. Idem accidit ei qui fuprà memorata femina habere vellet, ac illi qui uvas aut nuces decerpere: nam fi vineta accedat antè quàm maturæ fint vux, agreftam duntaxat invenit; fin feriùs, jam putridas deprehendit: fic de nucibus, quas fi præcociùs decerpas, virides ac molles; fi verò tardiùs, putamina duntaxat in arbore invenies. Et quemadmodum annus unicam æftatem habet, fic unicum femina colligendi tempus eft, & unicum ver ad ea ferenda. Quifquis igitur ftato tempore non adveniet, nempe autumno, fibi in proximum annum exspectandum effe ftatuat. Ne omnibus quidem Regis, aut Cæfaris, imo etiam Turcarum Imperatoris facultatibus vnica feminum Pinaftri, Laricis, Abietum, & fimilium vnica æftate redimi poffet: cùm tamen illorum emundatorum ea quantitas qua equus onerari queat, minoris quàm aureo coronato redimi poffit autumno, fi quis tempore in hanc rem incumberet: nam cùm in filveftribus, & abundè nafcantur, nullum nifi in iis colligendis fit impendium. Inde fit ut oportuna tempeftatis meminiffè oporteat qui fuas res commodè peragere velit. Legitimum ferendi tempus eft ver: eft tamen & aliquod difcrimen, fecundum vulgare proverbium, quod omnia tempus habere nos monet. Sic etiam pleraque femina germinare non videmus nifi ante hiemem confita. Sed quemadmodum Bellum arma explicat, omniaque perturbat, diruit, & corrumpit, & agriculturam ceffare facit: fic pax ædificat, reftituit, leges ftabilis, lites dirimit, difficultatesque earum rerum quarum demonftratio in contemplatione confiftit, difcutit; quo tempore vera eft agricolandi occasio: nam quemadmodum dictum eft, cùm omnia tempus habeant, Colonos requirunt qui ea dirigant, etiam in hac cultura quæ tantundem belli quàm pacis ufibus neceffaria eft, & tantundem voluptatis quàm quæftus adfert. At quis nescit, quòd ut natura non eft formofa, nifi ob operum fuorum varietatem: fic etiam rerum rufticarum pulchritudinem à fola diverfitate quæ oculis obiicitur, procedere? Deinde qui confiftere poteft ea diverfitas, fi utilitas ab ea fejungatur?

*Non fore difficile, Cedros iis pares quæ in Cilicia & Syria nafcuntur,
atque alia pleraque arborum genera, etiam fine impendio
educare, fi quis id negotium suscepiffet.*

PROBLEMA XVII.

DISCEPTATIONES de hac Cultura, comparari poffunt cum iis quæ de Archite-
ctura fiunt: nam quemadmodum Architectus vel loco difficili vel plano exædifi-
cans, ad loci naturam feffe accommodat; fic etiam Colonus. Ut item ineptus cen-
feretur Architectus qui ubi ligna defunt, & latomiæ abundant, lateribus excoquendis ope-
ram daret: fic etiam non conveniret cenfum & pulchritudinem labore difficili comparare,
cùm aliàs facile adquire poffint. Sed utrumque & loci naturam, & Architecti ingenium,
fequi neceffe eft. Nam & Principes viri apud antiquos, mercatores habebant, qui navibus
ad id fabrefactis marmora porphyritica & serpentina undique conquisita convehebant, ad
fua palatia Romana exornanda, neque latomiis fuis, neque lateribus uti volentes. Illorum
etiam exemplum fequi poffent, qui fuis prædiis rufticis exornandis per agriculturam in-
cumbunt. Nam qui feminaria conficiunt ex earum arborum generibus quæ in proximis
filvis nafcuntur, contemnere videntur fingulares eas arbores quas aliunde habere poffent,
& quæ magnum ornatum fuis prædiis adferrent. Et ne jam dicta repetamus, cùm brevi-
tati ftudeamus, certum eft Zizypham albam quæ nunc vulgaris eft in multis Franciæ hor-
tis, & à vulgo Oleafter perperam nuncupatur, aliunde advectam effe; mirum tamen eft in
Italia non confpici, hortumque Florentinum & Pifanum & Patavinum ea carere. Plinius
Zizypham Cappadociam nominat lib. 21. cap. 9. *Transcat, inquit, oratio ad eas coronas qua
varietate fola placent. Duo earum genera, quando alia flore confiant, alia folio. Florem effe dixerim
Geniftas (namque & iis decerpitur luteus) item Rhododendron: item Zizypha qua & Cappadocia vo-
cantur; his odoratus fimilisq; Olearum floribus.* Sed quis nobis auctoritatem iftud afferendi de-
didiffet, nifi ab ipsis Cappadocibus edocti effemus? Confiderate illum aptè dixiffe ejus flo-
rem odoratum, fimilemque Oleæ flori. At cùm ejus folia fingulis annis fint decidua,
Oleafter effe nequit. Verùm de his commodiùs alio loco. Sic etiam Sabina è montibus
originem traxit: quæ licet jam omnibus hortis vulgaris fit, in Olympi montis Phrygiæ
VV 3 vertice

vertice nulla est arbor frequentior. Atque si earum quæ apud nos conspiciuntur stirps extincta esset, è silvestribus eam restituere non esset difficile; quandoquidem maritima itinera commoditatem ad eam rem præberent. Quemadmodum igitur hoc Sabina genus ramis propagatum est, sic & alterum posset, cujus veteres toties meminere, & tanta abundantia sponte in Asia montibus nascitur, quanta primùm in Olympo. Accommodetur hoc exemplum ad reliqua arborum genera. Possemus autem etiam his plura polliceri, quæ in scheda Regi exhibita contineri diximus, si de rebus longè petitis quæstum ab aucupibus sive aliis mercatoribus factum in exemplum adduceremus. Nonne oportet aucupes in Septentrionem, & Meridiem, Occidentem & Orientem vela facere, Europam, Afriam, & Asiam peragrarè, atque istuc sua retia in silvis expandere, ad buteones, aquilas anataras, æsalones, accipitres stellares, aliasque rapaces aves capiendas, atque illas hucusque devehere? Conspiceremusne eas, nisi certi essent, parata pecunia illas vendendas? Ad genus tamen propagandum non emuntur, sed duntaxat ut Principibus viris delectationem adferant. At si quis hujus voluptatis impendia considerabit, atque cum expensis quæ in hanc culturam faciendæ sunt comparabit, nonne longè excedere cõperiet? Quemadmodum autem nostræ silvæ plerisque locis Ostryis sunt consitæ, alibi verò Abietibus, alibi Piceastris & Piceis, & alibi aliis: sic Taurus mons Cedris, iis quæ in Libano monte proveniunt similibus, abundat; quarum quantam cuperemus seminum quantitatem habere liceret, viliori etiam precio quàm quis æstimaret. Nam si mercatores & aucupes, qui eam regionem adeunt, instituerentur, cum suis avibus ea referre possent, per Tripolim; quandoquidem singulis mensibus naves inde solvunt in Italiam. Sed quemadmodum mercatores ea duntaxat adferre solent quæ brevi vendituros se sperant: sic nunc pleraque ignota manent, quoniam in usu non sunt, veluti multæ arbores in montibus Tauro, Olympo, & Amano, silvisque in quibus aucupantur nascentes, & veteribus notæ, quarum semina advehere possent, si certi essent ea sese vendituros; ut Juniperi majoris & Acacalis fructus, & Tamaricis nuces. Quis crederet Acaciæ gummi in Arabia lectum, & Guajacum è novo orbe petitum, Brasiliam atque alia pleraque peregrè delata, ad eò vili æstimari posse, ut singulorum pondo panis (ut aiunt) fragmento redimi queat? Adhuc supersunt qui aliquando semina è Cedri strobilis Asia delatis excusserunt, atque telluri commiserunt, & inde natas Cedros conspexerunt: quas cum fur quidam non commodo tempore cruisset, easque negligentius curasset, tandem perierunt. Cum igitur Cedrus istuc in altis frigidisque & opertis nive montibus nascatur; nostrum cælum non fore illi magis adversum quàm illud, credibile est: exemplo Arboris vitæ, quam Rex in suo horto Fontis Bellæ-aquæ alit è Canadas novi Orbis delatam. Ipse Theophrastus testatur majorem Cedrum in Cilicia perinde provenire atque in Syria. *Cupressus enim ibi, inquit, exuberat, in Creta videlicet, & in Cilicia Syriaque Cedrus.* & 6. cap. lib. 4. ait: *Quin ad navalem materiam Cedrum Syria gignit, eaque ad triremes utuntur.* Si igitur nulla difficultas obsit quo minus in hoc regno nasci queat etiam levi impendio, illa ipsa, inquam Cedrus, cujus Salomon in sacro codice meminit; an non esset arbor quæ structuras potentissimi & celebratissimi Regis exornaret? quæque paulatim, brevi tamen, vulgaris fieri posset, non modò in ipsius atque aliorum hortis, sed etiam in hujus regni silvis? nam si tanta facilitate & tam parvo impendio, magna ejus feminis copia comparari potest, & sine difficultate terræ commissum enascatur, quid quæso oberit? Olim cum pinearum nuclei selecti suo putamine exempti & recentes, quinque aut sex duntaxat assibus apud aromatarios in singulas libras venderentur, omnes mirabantur: Sed postquam rescitum est, silvas cum apud Aquas mortuas, tum apud Ravennam ad bina in circuitu miliaria Pini arboribus constare, desitum est mirari, imò nimis grande precium eorum existimatum est. Si quis Massiliæ esset, & equorum onera comparare vellet, singulas libras nucleorum, integrorum videlicet, & non confractorum, quatuor terunciis, aut ad summum sex (qui dimidium asssem Gallicum conficiunt) redimere posset. Quid ergo in hac re præter vecturam æstimandum est?

Lib. 3. Hist.
127.

*Si Galli nonnullis locis petrosa & confragosa arbuscare vellent,
multorum censum auctiorem futurum.*

PROBLEMA XVIII.

TANTVM abest, ut Culturæ census perpetuò respondeat, imò plerumque variet pro loci & temporis ratione; permutationis tamen usus semper in universo orbe fuit, ac exit. Hæc eò dico quoniam adhuc de iis arboribus silvestribus agendum supererat, quas

quas ob vitium culturam, quæ illis incumbunt, cicutari necesse est. Cultura sanè est multis nationibus commoda, cum vites quædam sine pedamentis consistere nequeant, aliæ pergulis incumbere delectentur, & aliæ arbusculis: etenim omnibus nota est vitis natura, quæ ab imo monte ad ejus usque fastigium conscenderet, si duceretur; inde fit ut singulis annis putanda sit. Si agros arbutandi ratio, hoc est, vites serie quadam plantandi juxta arbores à plerisque nationibus cognita esset, meliùs cum iis ageretur: nam plerumque annuos census valde imminui videmus, quoniam solum aptè colere non norunt. Nónne oportuit Plinium multis suis exploratoribus confidere, cum ornato sermone dixit, *Arbuti ratio, nisi Italia concessa, cum tam longo iudicetur ævo.* ac si assereret agros in arbuta traducendi rationem nondum in Galliam transiisse. Sed incommoda quæ ex simili defectu procedunt, postea dicentur. Hinc fit ut Principes viri, qui adhuc Romæ possessiones obtinent, cum hortos suos, qui verè etiam sunt horti, designare volunt, vineas nominant: eorum loquendi ratione id significante, ut quod nos agros sepibus clausos, aut vivaria, aut hortos vocamus, illi vineas appellent. Propterea audimus, vinea talis Cardinalis aut Principis, licet verus sit hortus. Arbusculas in quincuncem ordine disponentes, & juxta singulas, vitis stirpem conferentes, simul adolescere sinunt ad exiguarum Cerasorum altitudinem, non majorem: eaque ratione loca illa multò gratiora aspectu redduntur. Hic tamen locus ut de variis arbuti rationibus agamus non postulat: nam arbores nunc occupatos nos distinent. At ut nostri majores istam in loquendo promptitudinem & alacritatem habuerunt, sic nobis multo peritiores in culturæ ratione fuerunt: ac non modò in cultura, sed etiam in omnium rerum natura. Sed neque hic locus est ut de stirpium natura agamus, cum de ipsarum cultura nos agere jam professi simus. Postquam ergo Plinius dixit: *Arbuti ratio nisi Italia concessa:* subjungit, *nobilis vina non nisi in arbutis, & in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: adeò excelitate proficitur.* quasi diceret, vites humiles majorem vini quantitatem præbere, sed sublimes arbusculis incumbentes, laudatiora vina dare. Omnibus porò consideratis, tam varia est arbuti ratio, quàm vitium colendarum ratio in Gallia diversa est. Sed de his in Agricultura. Idem Plinius subjungit: *Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium Ulmus, excepta propter nimiam frondem Attinia* (quasi innueret ulmum latifoliam non convenire, quòd nimia fronde abundet) *deinde Populus nigra eadem de causa, minus densa folio. Non spernunt plerique & Fraxinum, Ficumque, & Oleam, si non sit umbrosa ramis.* Hic recensuit altas arbores quibus vites maritantur; sciendum tamen est, singulis annis tum arbores tum vites putari. Præterea addit: *Transpadana Italia præter supra dictas, Corno, Populo, Tilia, Acere, Orno, Carpino, Quercu, arbutat agros, Venetia Salice propter uliginem soli.* Ut verò suprà dictarum arborum usum docuerat, voluit etiam eas recensere quibus transpadana Italia utebatur: quarum causa hoc scriptum produximus. Videmus ergo singulas provincias arbores sibi peculiare accommodare: nam plerisque aliis locis, aliæ ab eo non enumeratæ in usu sunt. Itaque quemadmodum singuli apud se nascentibus utuntur: sic Romanicæ incolæ versus Spoletum vites suas sustinent Terebintho, & apud Narni & Tarni Siliqua silvestri, sive arbore Iudæ. At locis salebrosis, nulla Loto convenientior. Romani tamen eo Aceris genere delectantur, ab illis *Opio* cognominato: quod probè convenit ad ea quæ de Acere & Carpino dicta sunt, interpretanda. Nam Sphendamos fanè in summis montibus nascens, ab Opio illo differt, cujus folia ad Hederam magis accedunt. Sed, an non Theophrastus ipse ei sententiæ quodammodo suffragatur, quæ nostris Gallis erroris ansam præbuit: dum scribit omnia Aceris genera folium ut Platani fissum obtinere, nostrum etiam Plasne vulgo dictum comprehendens? Sed quoniam Plinius ex eo desumpsit quæ de Acere tradit, locus considerandus ubi de Carpino agit: *Tertium genus Zygiam* (inquit de Acere loquens) *rubentem fissili ligno, cortice livido, & scabro. Hoc alii generis proprii esse mahlunt, & Latine Carpinum appellant.* Quod consentaneum est his quæ apud Theophrastum leguntur, scribentem: *At verò Olympi incole Zygiam* (interpres Carpinum vertit) *montanam potius esse volunt: Acerem planis etiam nasci.* Nónne igitur id est accommodare se, dum silvestrium arborum semina serimus, ut arbores nascantur sustinendis vitibus idoneæ, & illarum naturæ vim inferimus, è montibus in plana descendere cogentes? At non præter rationem id fit de Carpino & Orno: quæ pumilæ cum maneat, aptiores sunt ad sustinendas vites quàm Fraxini & Aceres, qui in altum assurgentes minùs idonei sunt montanis arboribus. Consideremus quæso, in quo majores ad vitam traducendam fiant expensæ, in potùne an in cibo; tum demum comperiemus verum esse quod vulgo circumfertur, paulo minores in potu, quàm in cibo: sed & potus & cibus ab agricultura proficiscuntur. Atque si multæ disceptationes de cibo institui possunt, multo adhuc majores de potu, & potiorum generibus faciendis. Sed non parva admiratione dignum est, quòd per Romaniam, quæ optimis vinis apianis abundat, incolæ rotundis vinis delectantur, nos verò quadrata

Lib. 17. c. 23.

Lib. 16. cap. 15.

De histor. plant. lib. 3. cap. 11.

[hoc est bene matura & ventriculo utilia] tum etiam linguam vellicantia expetimus: verum saporis ferè pro ratione qua vina in lacunis fervere sinuntur, conciliantur. Præterea non sola diutina frigora impediunt quo minus vites conseri possunt, cum Ægyptus (ubi frigora accusari nequeunt) earum culturam respuat. Homines tamen ob eam causam alia liquorum genera comminisci non desinunt: nam & vinum ementiuntur, natura etiam quodammodo illis sese accommodante, ut si vitis minimè sit, illa planta quæ liquorem eum præbet, folium tamen viti proximum habeat; & insuper cupiente, ut non minus quàm vitis pedamentis & ridicis fulciatur, & illius penuriam, alterius commutatio suppleat. Tua igitur causa, Lupule, enutriendæ sunt arbores, qui nullum fructum præbere potes, nisi fulciatis. Sed & alia inventa est planta, quæ robur atque odorem cerevisiæ addit, quam vulgus Gallorum *Pimente*, Flandrorum *Gagel* appellat. Sed ad vitem nostra redeat oratio. Si vitæ humanæ pars altera, eaque etiam potissima, in ea consistit, nonne de ea disceptationem instituire convenit? An non proprium munus est eorum qui de saporibus judicant apud Principes viros, ut in potionis negotio illos de vini & vitium in ipsorum regno nascentium natura edoceant? Nam quandoquidem illis nobiliora vina deligendi provincia data est, ejus delectus rationem eos minimè ignorare, sed eam usu quodam confirmatam aliis communicare decebat. Vos igitur, ô Cellarii, qui hac atque illac per Regni provincias discurretis, atque earum vina degustatis, vestri ordinis aliquis tandem rationem adferat, cur vinum vino præferatis. Nemo rusticorum est, qui non respondere queat, ideò præferri quòd illius palato magis arrideat; vel qui ea loca quibus naves exotica vina convehere solent, adiens, ex nobilissimis deligere non norit, perinde atque vos. At dicite: Campanica vina, solo cretoso nascentia; alia verò locis calculosis, aut sabulosis aut argillofis, aut glareosis nata, talia vel talia esse, nomina illis vel à Bibracte, vel ab Aurelia, vel ab Andegavo, aut ut vobis magis placebit, indentes: & cum de vestri regni vinis pronunciaveritis, externos stimulabitis ut idem in suis provinciis agant. Quòd si à nostro instituto alienum non esset, parum abesset quin hoc scripto Præfectos qui in rapacibus avibus comparandis sumtus faciunt, orarem, ut ejus artis peritis præciperent, idem exemplum sequerentur. Verum extra limites arborum culturæ nostra evagaretur oratio, si hîc vel de illis, vel de vinis, vel de vitibus ageremus. Quoniam tamen non incommodè accidit ut recitarem quid apud Latinos sit *Arbustare* agros; non potuimus non subjungere, conducibile admodum futurum si arbustandi usus in Galliam etiam transivisset. Nam plerumque ea provinciarum loca quæ magis lapidosa sunt, & ad omnes reliquas res inutilia, majorem censum incolis adferrent quàm cetera, ut in Romania accidit, ubi in meris interdum scopulis & faxis, nulla ferè terra aspersis, semel suas arbores serie quadam plantantes, & vites juxta eas conferrantes, eas deinceps circa radices non ampliùs colunt, sed commodo tempore singulis annis putantes, inde ligna & vina sibi comparant. Commoda esset hæc ratio Biturigum & aliarum multarum provinciarum petrosis locis, præsertim verò Altæ ripæ vicinis: nam præter lignorum & vini collectionem quæ fieret, (ubi aliàs locustæ vix inveniunt quod depascantur) pecori etiam sub arbustis non deesset pabulum: imò ejusmodi locis lapidosis ad fementem minimè aptis, & in quibus nigra spinæ sua sponte libenter nascuntur, commodissimè agri arbustari possent; nec metuenda esset ferreorum instrumentorum attritio & corruptio, cum vites istic plantatæ, nulla soli culturâ ampliùs egeant: certum enim est, ea loca vulgari ratione vinearum culturam non recipere. Rustici in hujusmodi arbusti rationibus, arbores in seminariis educare consueverunt, quas deinde cum novellis vitibus teneras plantant, æquali matrimonio eas conjungentes, ut simul adolentes, unà conferrant.

*Impedimenta in stirpium cultura & earum
cognitione occurrentia.*

P R O B L E M A X I X .

FRVSTRA, ut summatim dicam, stirpes educandi difficultatem prætexet colonus, si nonnullarum quas nasci velit semina habuerit: nam modò diligenti colono semina præbeantur, eaque telluri committat, ipsa minimè invida, quæ concredita sunt ad sui ornatum & elegantiam producere duntaxat studet. Iuvanda igitur est, ea quæ illi noxia agnoscimus, tollendo. Itaque ingratitude notam effugere non possunt, qui earum arborum quas confecerunt umbracula quærentes, adeò ignavi sunt, ut eas hieme, vel saltem novo vere, à vermibus non repurgent, videlicet ab erucarum nidis, quos papiliones exorsunt, quosque facillè in extremis arborum ramis, ante quàm folia germinare incipiant, confpicere

spicere licet: nam paulo post ea prærodunt, & depascuntur. At seminaria, in fistilibus, sive in areolis instituta, graviolem hostem non habent lumbricis (qui radículas prærodere solent, & meatus in terra facere) atque limacibus, quæ germina absumunt. Utrique magnam ovorum quantitatem pariunt vere, quibus testudinum & serpentium more incubant. Eam ob causam Dn. Renatus Bellaius terram cum fimo decoquebat, eamque hac ratione à similibus insectis repurgabat, & præparabat, ut quæcunque illi deinde crederentur, sine difficultate reciperet. Quemadmodum porrò calor, in naturalis defectu, sic arte temperari potest, ut ab eo ova excludantur: sic excogitatus est pulvinorum ex fimo usus. Sed etiam ignis adminiculo quidam usi sunt non sine fructu: quod sanè notabile est, & ut inter agriculturæ secreta referatur, dignum. Quinimo conspiciamus semina ab avibus devorata brevi spacio germinare, ut ex glandibus patet, quæ in palumbibus necatis inveniuntur, atque ex hordeo in nonnullarum avium ingluvie reperto. Nonne igitur calor & humiditas ejus rei causa sunt? Sed hæc de industria producta sunt, tanquam testimonia viro- rum experientia clarorum, & qui demonstrare poterunt, centies millenos arborum stipites ab ipsis non modò nutritos, sed etiam transplantatos, ut evincamus nullum semen, cujuscunque tandem plantæ sit, atque quocunque tandem loco feratur, in terra unquam perire, nisi supra dicta insecta ea corrumpant, aut vicinæ aliæ plantæ natum suffocent: cujus rei exemplum esto quòd in frigidis Septentrionis regionibus Cassia, Palmæ, Thamarindi creverunt, nec desint qui Acaciam cubitalem & egregie virentem in Gallia natam vidisse testari possint. At nostrum cælum minimè ferentes, gelu corrumpuntur. Est præterea aliud animalculum Gallis *Courtil* aut *Laboureur* nuncupatum, media parte Talpam, altera insectum referens, maximè inimicum tenellis plantis. Talpa autem radiculis & lumbricis quos terram fodiendo invenit, dumtaxat vescitur. Ad abigendas formicas, Tithymali cujuscunque generis plantæ ex aqua decoctum utiliter ipsarum latibulis inspergitur. Adversus verò Mures araneos & Talpas, nullum aliud remedium, quàm ut capiantur: verùm quidem est in seminariis unà cum seminibus nepam defodi solere, ut arceantur, & ingressu prohibeantur.

Differentia verò constituenda est inter ea quæ feruntur unicum dumtaxat annum duratura, & illa quæ diuturna futura sunt: nam arborum satio, ab herbarum, quarum fructum æstate speramus, satione differt. ut exempli gratia, qui citrullus & cucurbitas Maio mense primùm fereret, earum fructum maturum illà æstate non conspiceret, cum certum sit frigora adventura antè quàm maturescant: ea de causâ artificiali calore earum natales promoventur, satione antè quàm hiems expirârît factâ, quoniam frustranea esset omnis alia sationis ratio: quod tamen contrà in arboribus evenit, quas nullo calore, nullòve alio cultu elicere possumus, sed diu sub terra latere debent. Imò ne Phyliræ quidem à Dioscoride descriptæ, & à Theophrasti Phylira differentis, semen, vel in areola aut seminario ante decimum mensem nasci voluit. Itaque patienter tolerare debemus seminum nonnullarum arborum germinationis moram. Quemadmodum autem natura aquam nonnullis avibus ad vitam sustentandam distribuit, sic illorum pedibus membranas secundum digitos extensas dedit, quæ tamen terrestres redditæ, vitam in terra sustentant, pullosque excludunt, nec unquam in aquam regrediuntur: quod comprobari potest exemplo anatum & anserum, quæ interdum educantur iis locis, ubi vix in ipsis puteis aqua invenitur quam incolæ bibant. Similiter accidit quibusdam arboribus, quibus natura frigidis locis, in montium verticibus, domicilium concesserat, quæ tamen in plana descenderunt, peritorum quorundam patrum familiâs diligentia, qui res æstimare atque in usum traducere norunt: peritum autem patrem familiâs sive œconomum non intelligimus vulgari loquendi more, quo avarum denotari volunt, quodammodo ignorantes liberalitatem mediam consistere inter avaritiam & profusionem; sed vulgus addit, Principibus viris peculiare esse, pecunias profundere quidem nosse, minimè autè eas acquirere. Eaq. de causâ indecès censetur, cum quilibet existimat se alicui gratum fore, si eum mutæ sumedæ pecuniæ rationes edoceat: cum tamen longè convenientius esset, si alieni æris persolvendi rationes ei demonstraret. Sed in œconomiis vulgare est, singulos pluris æstimare fructus è suis prædiis aut ædium censu collectos, licet paulo deteriores, quàm aliunde conquistos, tametsi meliores. Sed de prædiis, vivariis, piscinis, aviariis atque columbariis aliàs agemus. Quoniam porrò hoc loco certum defectum in stirpium cognitione demonstrare constituimus, ex ipsarum cultura eum desumere decet: & unius dumtaxat aut alterius exemplo demonstrabimus: nam quorsum tot repetitæ disceptationes de unius stirpis natura? quæ mille affirmativas & totidem negativas in magno hominum cœtu exaudiri faciunt, cum nulla ratione conspicienda præbeatur? Nonne igitur mirum est, oculorum aciem fatigari, auditum defatigari non posse? propter hanc tamen nullum imminet visui periculum, cum non existet, sine

formidine ergo oculos insigniter apertos præbebimus, atque ut una illius radícula configi possint, liberum permittemus: cum tamen ejus vel integras libras, vel etiam centenas acquirere facile posset quisquis eas habere cuperet. Quo igitur modo fieri potest, ut aded facile apprehendi queat, quod alius tam diu animo concepit? Viginti jam elapsi sunt anni, quod publicè protestati simus, nigri Ellebori loco Aconiti radices exhiberi, cum tamen sine difficultate legitimum Elleborum haberi posset. Qui per Valbrumbanam iter faciet in Bergomi limitibus, biduo integro inter Ellebori plantas versabitur, aded elegantem florem gestantes, ut simplices rosas cum magnitudine tum coloris rubri^a elegantia, tum odoris suavitate superet. Mereretur ergo Elleborum semine in hortos transferri, ut inter elegantes flores locum obtineret. Nonne igitur demonstratio est super defectu cognitionis plantarum, cum hæc aded negligatur? Sed ut experientiâ id verum esse comprobemus, perquirantur materialistarum hujus regni officinæ, & re ipsa comperietis, id quod vobis Ellebori loco dabunt, Aconiti radicem esse, parvo napo similem. Quid juvaret illud aded diligenter observasse ad ipsorum etiam Olympi & Idæ montium radices, tum etiam in Phrygia & Creta, nisi ejus tam confidens narratio fieret, quàm animosè nostra ossa contractioni exposita fuerunt, vel arbores conscendendo, vel serpentes in scopulis persequendo, non minore forsitan voluptate, quàm venatores feras suas indagantes? Ut igitur defectus est in silvestrium plantarum cognitione, sic etiam in domesticarum cultura. Quis nunc Tiliam se demonstraturum profiteri audeat similem illi cujus Plinius meminit, quæ juxta Tiburtes conspiciebatur omnigenere pomorum onusta, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, piris, punicis, malorumque generibus? Nonne novum videretur cuiquam qui aliàs omnis generis arborum peritiam se habere profiteretur, si media hieme Malorum & Pyrorum pergulas conspiceret, quas tamen deceptus ex vite constare putaret? Sed hæc cum frugiferis arboribus declarabuntur. Ceterum si singuli plantarum culturâ atque earum cognitione perinde contenti essent, nec alii invenirentur quàm qui in libris perpetuò versari volunt: quo pacto eliceretur vera notitia pusillæ cujusdam, ac perpetuò virentis arbusculæ, quæ Coccum gnidium profert? Qua ratione quadrabit quod Dioscorides de Thymelæa scribit, fativo lino similem esse, cum tamen ea quam nostri Doctores pictam exhibent, cum in valle Anania, tum per Germaniam sponte nascentem, lini folia minimè habeat? Legitima etiam Thymelæa non est, cujus folia ipsis Chamelææ foliis sunt angustiora. Sic alter alterius vestigia sequuntur qui ex libris duntaxat profitentur. Quo modo igitur vos ô Pharmacopœi, Hieralogodion conficitis legitimo Cocco gnidio carentes? Adeoque hoc scriptum probabit Germanorum Kellerhals minimè Thymelæam esse. Gnidium coccus frequens est Genuensi agro, & antiquitus ab Hippocrate commendatus, qui in suis medicamentis inseruit. Tamen, ut dictum est, solummodò de cultura hæc quæstio est, non de natura. Horum ergo duorum exempla pro aliis infinitis sint. Sed quandoquidem nunc de feminibus agimus, materiæ cujusdam quam Kermesinum semen appellant, ex Hispaniis & Lusitania delatæ, usus nunc aded frequens est, ut nulli sint in urbibus infectores qui in sericeis staminibus tingendis eâ non utantur. Excrementum est rubrum & planum, quod in Myrti fruticibus æstatis initio reperitur, lentis magnitudine, ejusdem fermè naturæ cum cocco baphica: nam quemadmodum in Cocco baphica innumera animalcula lende minora inclusa sunt, sic etiam in hoc grano Kermesino. Præterea, ut illa pumilæ ilicis ramulis sub foliis inhæret, sic hoc Myrti minoribus^b ramis adnatum est.

Lib. 17. cap. 16.

Lib. de m. r. 16.

^a De hoc rubro flore Ellebori nigri, nostram opinionem attulimus in scholio ad cap. xli. lib. iiii. Observat. huius Auctoris.

^b Nescio an omnibus probabitur Bellonii sententia de Cochinilla vulgo nuncupata, quæ kermesino colore sericea stamina inficiuntur. Imò periti affirmant, in planta quadam, Tuna, hoc est, ficui Indica vulgo nuncupata, non dissimili, nasci in America, circa foliorum sive ramorum exordia, hæud secus, quàm coccus baphica in ilicis coccigera ramorum divaricationibus.

*Admonitio ad Gallia respublicas de opulentia & facultatibus
quorundam externorum, qui sua diligentia ex planta-
rum cultura eas sibi compararunt.*

PROBLEMA XX.

Hoc loco calumniâ meritò dignus, qui aded negligens in sua peregrinatione fuisset, ut temporis & pecuniæ jacturam faciens apud exteros non observasset quæ publico præconio digna sunt, & ad hanc deliberationem faciunt. Itaque cupido incessit, nominatim hoc scripto declarandi, præsertim nostris Præceptoribus & Medicinæ Doctoribus

Doctoribus hujus florentissimæ per Galliam Academiæ, (expressè gratias agens Dn. Rogerio, honorato Decano, & Dn. de Fleffelles, magnæ eruditionis viro, atque in omni experientia clarissimo, meo honorandissimo Mœcenati, similiter Dn. Grano, & meis examinadoribus, propter gratiam mihi concessam) & aliis, quòd ut auctoritate & scientia reliquas externas academias superare creduntur; ipsorum dignitati & doctrinæ etiam conveniat, ut publicum in urbe locum constituant, in quo varii generis stirpes alantur, quarum cura viro perito & in earum cognitione probe exercitato delegetur, cum ad ipsorum oblectationem, & doctiorum universitatis scientiæ augmentum, tum ad rem litterariam stabiliendam & promovendam. Nam quarundam Germanicarum & Italicarum Academiatum longè inferiorum, quæ tali opere publico in usum producto, sui nominis celebrius reddendi rationem invenerunt, comparatione facta, de illis agere superfedebimus brevitatis causa, atque in Commentarios de Agricultura differemus. Minimè tamen fieri potuit quin hic adiiiceremus, prudentissimum Venetorum Senatam tantam nominis celebritatem sibi pariturum non fuisse, si marmoreum aliquod theatrum auro & argento exornatum construi jussisset, quàm terreo illo in horti usum exstructo, in quo multas arbores, herbas, aliasque rariores res similes conserverunt & aluerunt, magno ipsorum Reipublicæ commodo atque ornamento, & exterorum, qui discendarum disciplinarum gratia Patavinam eorum academiam accedunt, utilitate: quæ tamen res vix illis in mentem venisset, nisi probus quidam & doctus vir *Bonafides* nuncupatus instituisset; cujus persuasione & suscepta & absoluta fuit. Cum autem ex eo loco doctiores redierimus, rationi consentaneum non erat memoriam tam insignis viri silentio premere, cujus beneficium meretur, ut ipsius nomen celebretur. Verùm magis adhuc devincti sumus illi qui ejus patrociniū suscepit, sive is vivat, sive extinctus sit. Nam postquam hic Herbarius diu urfisset & compellasset prudentem Senatam, atque plurimum instituisset vt ille hortus institueretur; Dominus Daniel Barbarus, electus Patriarcha Aquileiensis, vir cujus doctrinam lucubrationes celebrant, illius patrociniū in tali instituto suscipiens, facilè Senatui persuasit, id quod tantopere postularet, æquū laudabileque esse, & magnæ utilitatis futurum: tum enim illi demùm concessum est ut theatrum è terra & lapidibus pro suo arbitrio construi juberet, quò deinde euocatus fuit vir diligens & magnæ experientiæ, Dn. Aloisius Mundella, Herbarius Romanus, qui nunc etiam temporis illius culturæ incumbit, & qui Guaiacana arbores ipsius diligentia semine natas demonstrare potest. En igitur vobis qua ratione Principes viri & Respublicæ summam sibi gloriam comparent è rebus vili æstimatis, exemplo hujus theatri, quod illis tubæ instar existit ad publicandam nominis eorum celebritatem & auctoritatem, non minùs quàm ulla alia res jam centum proximis annis ab illis inventa, & totidem subsequuturis invenienda. Exstat adhuc hortus à Lucensium urbe mille passus distans, multis exoticarum arborum generibus confitus, operâ & summâ diligentia Dn. Vincentii à Monte Catino, in quo scala admota conscendendæ mihi fuère Phyllireæ, Oxycedri, & Lyciæ cedri arbores, ut illarum semina colligerem; tanto tempore istic confitæ sunt, & adedò adoleverunt. Iulius Moderatus, Pharmacopœus Ariminensis, cujus officina Mortem pro symbolo habet, multas etiam tam singulares stirpes in suo horto conservit, ut vix externus quispiam hoc studio se oblectans, cum ingredi possit, quin doctior egrediatur. Sed hæc exigua: nam Illustrissimus idemque magnanimus Princeps Cosmus Medicus, Dux Florentinus, hortum etiam in sua Pisana academia exstrui jussit, quem magnis sumtibus colit, & expressè literatis viris consecravit, in eorum gratiam qui discendatum scientiarum gratiâ illuc confluunt, ubi plurimas pulcerrimas plantas in fictilibus, & areolis educari jubet, quarum obiter duntaxat hoc loco fiet mentio: istic autem Hispanicam Myrtum latifoliam, nobis antea incognitam, conspeximus.

Hic Pisanus hortus variis stirpium generibus confitus, illius academiæ decorandæ gratia institutus fuit: in quo cum multa rara & excellentia, quæque nusquam alibi per Italiam inveniri queunt, viderimus & didicerimus; minimè silentio premendum duco, hunc dignissimum Principem, præter reliquas virtutes, tanto affectu rem litterariam promovendam suscipere, ut nullis sumtibus parcat. Dominus Andreas Cæsalpinus, Herbariæ rei in ipsius academia professor, virtute insigni præditus, duabus paruulis arbusculis perpetuò virentibus Laurocerasi bene radicatis nos donavit. Hujus verò magna est arbor in horto Principis d'Orta Genuæ, ex qua Pisana originem trahunt. Ea est quæ in Observationum libris inter arbores perpetua coma virentes descripta, Cerasus Trapefuntina *appellatur, ut etiam postea ex Plinianis scriptis tale nomen inventum est. Sed historiam quæ ejus causa accidit, forsitam intelligere non pigebit. Nam ut vulgo dicitur; Ea non est existimanda voluptas, in qua labor & vitæ periculum excedit. Sed quemadmodum nec sudor cum lassitudine conjunctus, rusticos Britannos, à pilæ pedibus propulsæ ludo deterret, Italosve
à follis

à follis pugillato: ii quem pendentem pugnis incurfant, Gallos à pilæ palmaria ludo, Lucenses à caseorum per cingulum jactu (Giroles vocant, exercitium forsitan illi simile, quod veteres Disci jactum nuncupabant) Germanos ab hastarum concertatione: sic nec Principes viros à lancearum concursu, Turcas à lucta, & aliis similibus exercitiis difficilimis & violentis. Si tamen ab hujusmodi decursionibus conquiescere illis licet, voluptatem inde capiunt. At voluptatem nimio emptam, & quæ horrorem potius incutit, celari præstaret, quoniam novitas nimium affectibus indulgens, effecit, ut Genuam hieme adveniens, & die festo, locum adirem in quo matronæ ejus urbis convenire solent, vestitu magis ad voluptatem quàm ad honestatem comparato ornata: istic unam forte conspicio inter reliquas facile principem, cuique aliæ omnes primarium locum concederent, manu tenentem arboris perpetuò virentis ramum, fallendi duntaxat temporis causa. nam in ejusmodi conventibus mulieres, ad fatuorum oculos in se convertendos, adeò alacribus moribus esse solent, ut nihil supra: quemadmodum etiam in Chio insula. Externo ergo homini illuc advenienti fervente bello, & solo cognoscendi quæ istic culturâ nata essent desiderio ducto, conspicienti hunc ramum, admodum rarus visus est, & non vulgaris: cum verò illum propius aspicere cuperet, id sine difficultate haud fieri posse comperit. Quid igitur consilii çaperet, nisi ut illius mulieris egrediuntis occasionem expectaret? Paulo post omnibus domum ex aula concedentibus, inventa tandem est ratio, at non sine difficultate, ut is ramus in nostras manus perveniret. Atque interroganti vnde desumptus esset, ut arborem conspiciere possem, responsum datum est, in Fiorenzan. Hoc nomen memoriæ infixum nobis deinde tantum laborem peperit, ut æstimari non possit: nam eo ad duo miliaria à Genua profecti, occasionem habuimus nimiam nostram levitatem accusandi; etenim sub vesperam discedentes, & de via quæ eò duceret interrogantes, brevi suburbia præterimus, ut in vallem illam perveniremus; in qua hac illac discurrentes nox oppressit, ut hospitii inveniendi spes omnis nobis præcideretur: at ferrum excutiendo igni idoneum, atque ligo cui ab altera parte securicula adaptata erat, tum temporis nobis utilis fuit. Frustra ergo perquisita, cum in urbem rediissem, ejus videndi desiderium majus incessit: nam ea non conspecta inde discedere, de negligentia & levitate merito accusandus videbar; quandoquidem ad simplex responsum eò discurreram. Non cessante ergo ejus videndi desiderio, neque postridie, neque tertio die in Fiorenzan inveniri potuit. Quid restabat, nisi ut ita defessus mihi persuaderem Citrii mali ramum esse? Sed ut infortunium commoditatem interdum aliquam adfert, cum ubicunque tandem esset, eam reperire statuissem, meâ pertinaciâ factum est ut cum illa elegantissimum Principis d'Orta hortum simul conspicerem, in durissima rupe non sine summis impensis incisum. Si igitur talis arbor, cujus rami adeò facile comprehendunt, ut jam multis locis vulgaris sit, atque ex frigidis Septentrionis regionibus advecta; cur etiam apud nos non conspiciatur, si quis de ea adferenda cogitasset? nam, ut dictum est, *facilitas maris tanta est, ut planta lignæ capsis cum terra imposita, e longinquissimis etiam regionibus advehi queant, exemplo Arboris vite cuius facta est mentio.* At obiici posset, Patavinum gymnasium à prudenti Senatu Veneto institutum, Illustriissimum etiam illum Ducem, & liberam Rempub. Lucensium, atque magna experientia doctrinaque clarum Pharmacopolam Alpheum Santruchi, hujusmodi exoticis plantis, & hortis carere posse, eoque sine illis, minus celebres in Italia, tum apud Cisalpinas nationes, adeoque per vniuersum orbem, non futuros. Negari tamen non potest quin magnanimus ille Dux atque jam dictæ Respublicæ isto instituto suas academias tanto illustriores effecerint. Eadem ratione posset nostris disceptationibus responderi; quandoquidem Luteriana academia sine hujusmodi rebus perduravit, ejusque incolæ opulenti facti sint & longævi, eorum etiam conditionem minimè deteriore futuram, licet iis careant. At si hoc locum obtineret in hac illustri provincia, à qua reliquæ suum decus accipiunt, quis negabit illam longè illustriorem futuram si hæc possideret? quasi alium usum fructum haberent, quàm quem tellus illis produxit, quemque optimè absumere norunt: perinde etiam atque si res familiaris eorum, quorum stipendio viuunt, in alio consisteret quàm in eo quod nostri majores ex agricultura adquisiverunt. Negari igitur non potest, si faceret quod proposui, illam tanto ornatiorem & ampliorè futuram, quanto inferior nunc est aliis longè minoribus, quæ hoc insuper fruuntur bono: huc accedit, quod plantis sese multiplicantibus, & multas proles generantibus, possent successu temporis suos fructus aliis imperitari; nec aliunde petendi postmodum essent. Qui quinquagesimum caput libri III. nostrarum Observationum leget, deprehendet Turcas varias plantas in suis hortis alere, quas in hac etiam regione habere liceret, si quis, ut eæ adveherentur, operam dare vellet.

* *Cerasum Trapeuntinam apud Plinium legere non memini. Illius tamen historiam & iconem dedi cap. III. lib. I. Hist. Rariorum Plantarum.*

*Seminum omnis generis arborum, quarum mentio facta est,
adquirendi ratio, sine magno impendio.*

PROBLEMA XXI.

ANIMVM advertite Tabellarii, an calumniâ digni non sitis. Hic demonstramus, quod à vestris Principibus ablegati, hic in illam regionem, alius in aliam, consulte faceretis, si singuli aliquod exoticum semen referretis: nam, ut dictum est, alia aliis locis nascuntur. Iam animadvertitis nullum vobis proponi impendium, sed solam diligentiam: nam eâ pecuniâ quam vestri ordinis vilissimus in cœnam impendat, id redimere possitis, quod interdum gratius esset quàm quidquid in vestra legatione negotiari essetis: nemo tamen vestrùm adhuc animum ad hanc rem applicuit. Difficultas non consistit in eo quod vulgus existimat, multa peregrina nostrum solum, aërem & cælum refugere, nec in eo vivere posse; eo exemplo moti, quod Theophrastus (quem Gallicè loquentem faciemus) scribat, Sycomorù in ipsius patria vivere non potuisse. At ex ejus scriptis jam demonstratum est, rerum quas hinc inde videmus experientiam testari, naturam à solertia cogi, & vinci, atque si diligentia & cura in cõservandis plantis adhibeatur, feras cicures fieri, & contrà cicures feras, naturæ illarum vim inferendo. Eam ob causam existimantes potestatem nos accepturos ad hanc rem idoneam, hujus laboris nuncupatione, in hoc instituto minimè negligendum fuit, quin adiiceremus, difficile non futurum nostris Gallis, jam vel enumeratas respub. imitari, atque etiam superare, modò reperiatur alter Barbarus, qui hanc causam protegendam suscipiat: nam adhibita diligentia, parvo impendio, magnâ cum commoditate administrari res poterit, & ex parvulâ, ut magna appareat, effici: eo autem commodiùs absolvi poterit, quod jam in promptu sint quæ ad hoc negotium inchoandum sunt necessaria. Sed, licet omnia principia sint difficilia, nisi tamen initium adsit, ipsæ conspici non poterunt: nam difficultas in sola temporis diuturnitate consistit. Galenus libro de Antidotis, ubi de Mithridatio & Theriaca agit, testatur Romanum Imperatorem in Creta Herbarios aluisse, qui singulis annis siccas herbas in sportulis Romam mitterent: & idem Galenus rationem ostendens quâ exotica haberi possent, postquam multa ad hanc rem pertinentia disceptavit, Delegendum est, inquit, hoc munus iis qui à Senatu aut Prætoribus Roma ad Provinciarum gubernacula mittuntur, aut amicis qui in iis Provinciis commorantur, ut ea Romam convehi curent, quemadmodum ego soleo. De seminibus deferendis, quæ Romano agro cõfererentur, non meminit, quoniam sua studia forte ad alia negotia contulerat. Si tamen veteres, nostri sæculi hominibus diligentiores non fuissent, an tam multis bonis quæ ab ipsis nobis sunt relicta, frueremur? Non puduit Lucillum, Cerasos ex Asia in Romanum agrum transferre, & Papirius Zizypha ex Africa, Tuberes verò ex Syria deferri curavit. Nonne igitur mirum est, Legatos tanto tempore nullam rationem invenisse qua in Galliam transferri curarent vel minimum quidpiam de rot tamque variis plantis & arboribus insignibus, quibus hîc caremus, quæ in hortis earum provinciarum inveniuntur. Cujus culpa sit, ô Legati, cur hîc Laurocerasos non habeamus, ut Princeps d'Orta Genuensis, cujus hortus istâ decoratur, cum ejus nucleorum multa pondus, si velletis, in Pera nancisci possitis, in monasterio divi Petri, quod monachi incolunt, collecta? aut elegantem aliam arborem Amigdalæ magnitudine, quam Turcæ *Cromadia* vel *Cromada* nominant, Constantinopolitanis & Peranis hortis nascentem, si velletis?

Prætores etiam Veneti deferendas curare possent multas stirpes in suam urbem cum ex insulis sibi subjectis (utî Adrachnem, aut ejus fructum Vnedoni similem, ex Creta) tum ex aliis Turcarum Imperatori parentibus. Videte Platanum Patavii in Cardinalis Bembi orto, quæ in aliis minimè, neque etiam Venetiis conspicitur. Sed cujus culpa, nisi quod neque semine neque ramis propagetur? Ceterum si hujus utilitatem requiritis, audite quid Plinius dicat: *Omnium insitorum capaciſſima Platanus dicitur.* Nunc verò, ut his quæ à nobis proposita fuere, subserviamus, quilibet intelligere potuit, quâ ratione educare queat quæ suprâ promissa sunt. Sed ut porrò quisquis id negotium suscipiet, intelligat quo modo se gerere debeat, ex methodo quam observavimus discat. Diligenter in peregrinationibus perspeximus quænam stirpes nascerentur iis quæ adimus locis. Præterea convenimus eos qui habitabant pagos viciniore locis quibus arbores nasci observatæ sunt, nomina pagorum, & primæ autoritatis in iisdem pagis rusticorum adnotavimus, quibus reliquimus catalogum eorum quæ desiderabamus: Domini etiam cujus pagus erat, nomen adscripsimus, & rationem exquisivimus cõtrahendæ cum civibus proximæ urbis notitiæ, ut faciliùs operæ quando opus esset, adhiberi possent, postremò familiaritatem cum Medicis & Pharmacopœis

macopœis in omnibus urbibus contraximus. Istud observatum fuit omnibus locis, ut sine ipsorum dispendio, eorum operâ & favore uti possemus, nonnullâ pecuniæ summâ distributâ. Itaque liquet nunc, non difficile futurum, ut per ipsos, vel, si tunc adferri nequeant, per ejus regionis incolas, vel litteris ad eos perscriptis, vel certis hominibus eò ablegatis, adquiri possint quæcunq. observata fuêre, etiam post multos annos, pro ut occasiones sese offerent. Ejus hoc scripto expressè mentionem fecimus, ut singulorum Regnorum incolæ, aut exterarum provinciarum ministri, qui in Agriculturæ librum brevi evulgandum incidunt, talium laborum participes esse queant; quibus etiam significatum volumus, ut si qua in re nostros conatus iuvare queant, in quibusdam rebus quarum non meminimus, & ipsi vicissim nonnullas desiderent quas expressimus, nostrâ operâ eas nancisci possint: nam diligentes quas habere volent, facillè obtinebunt, modò, veluti permutatione quadam, nobis aliarum faciant copiam, quas à nobis prætermittas scient. Sed de his omnibus latius in eo, quem dixi, Agriculturæ libro.

*De insigni elegantia Florentini Ducis horti,
in Castello cognominati.*

PROBLEMA XXII.

SED plura forsitan de domesticis arboribus hoc loco egimus, quàm initio constituera-
mus. Cùm tamen jam de Illustrissimi Principis Cosmi Medices Florentini Ducis
horti, in Castello nuncupati, elegantia loqui cœperimus, brevibus reliqua persequemur: nam ut ornatissimè instructus est feris arboribus, nisi jam multo tempore excogitata fuisset ratio ejus excolendi, & principium datum esset, adeò ornatus nunc foret? Sit istud tanquam exemplum rerum prædictarum in praxim deductarum. Aquæ porrò commoditas multum momenti adfert ad prædiorum elegantiam: nam illa in syphones deducta, gramen ubique præbet. At fontes hujus horti adeò excellunt, ut pauci elegantiores alibi conspiciantur. Pulcerrimum verò spectaculum præbent præaltæ arbores perpetuò virentes. Itaque ædes inferiores, quas Dux inhabitat, egressis, subeundi sunt aliqui gradus, deinde occurrit planicies in orbem facta, Cupressis referta, & Buxea sepe coronæ instar cincta: Cupressis multæ arbores serie quadam confitæ permixtæ sunt, ut Arbuti, Myrti, & Lauri, quæ perpetuò virentes, & suavem fundentes odorem, plurimam addunt loco gratiam. In media hac planicie fons est artificialis, multis angustis meatibus aquam fundens, atque homines inopinantes fallens. Utrunque ejus latus binæ Palæ arbores, sive Ficus Indicæ nuncupatæ, quæ suis foliis seruntur, satis jam adultæ occupant, quibus contiguæ sunt duæ legitimæ Platani semen ferentes. Omnes hujus horti parietes Lauro adnascenti teguntur. Citriæ, Limoniæ, atque Adami mâli, parietes etiam vestiunt. Sed hæc adhuc tenuia: nam ex hoc primo horto ascendentes, & paulisper progredientes, duos alios fontes inveniunt, statuis & elegantibus cochleis ornatos, qui portam utrinque claudunt. Suprà adhuc, ingressus est in silvulam; nullâ aliâ arbore quàm Cupressis constantem. Ulteriùs alia est silvula Abietum legione confita, quæ è locis tridui itinere inde distantibus petita fuêre, unde æstimare licet, non fore difficile idem imitari iis qui earum educandi rationem intellexerint. Dextro latere silva est serie quadam Ilcibus confita, atque illi contigua alia silvula Laurorum, quibus admixtum est aliud arboris genus perpetuò virens, *Lentagine* istic appellatum, atque à nobis inter reliquas arbores propositum *Tini* nomine; cujus semen caruleum est: nostrum autem cælum hujusmodi arboribus non foret adversum. Istic etiam sunt Rhododendri. Deinde alia arbor truncata supernè cincta & operta hederâ, & in medio mensam sustinens, ad quam aqua fontana per syphones deducta est. Sub ædificio foris deambulacrum est præaltum, albæ Mori arboribus confitum, quæ nullis pedamentis fulciuntur. Sunt etiam alii horti, aureas malos & alia continentes, quæ brevitatis gratiâ prætermittimus. Proximum huic aliud est ædificium Domini Rucellay in *Corachi*, tertio à Florentia miliari, ubi similiter elegantes sunt Abietes, Tini, Myrti albæ, Taxi, Lauri, & aliæ perquam raræ arbores. Hæc urbs Florentia in amplâ planicie sita, montibus eam cingentibus est obsita: At si hæc planicies aliquâ elegantia dotata est, id incolis tribuendum, qui seduli fuerunt in educandis Cupressis, Abietibus, & arboribus perpetuâ comâ virentibus. Quod etiam reliquis urbibus contingere posset, si similem diligentiam adhiberent.

F I N I S.

M E N D Æ

*in exprimendo BELLONIO commissa,
sic corrigenda.*

Pagina 13. versu 34. Cavospata, vel pag. 22. vers. 31. Phylicas, pag. 30. vers. 38. Thafos pag. 31. ver. 16. intensum, ut: versu 33. considerandum an pro Apium majus & minus, repenendum Lappa major & minor. pag. 69. vers. 9. retinet: quod mihi occasionem præbuit, ut vers. 40. ex his quæ nunc pag. 71. vers. 35. abhorrent, opinione potius pag. 87. v. 22 transvolet; pag. 98. vers. 24. Anthyllis vers. 41. Anthyllidem pag. 102. vers. 47. rostro inter pag. 104. vers. 55. Oxyrinchum pag. 112. vers. 30. lib. 4. Plant. pag. 125. vers. 44. corporibus. pag. 127. vers. 24. Nabathæorum pag. 147. v. 18. βαλαβίδα: vers. 37. connectum pag. 166. vers. 45. superante, pag. 171. vers. 22. nugetur pag. 176. v. 39. conveniant. pag. 192. vers. 37. Lampſacum pag. 197. vers. 31. Elleborum nigrum p. 205. R. ver. 33. tolicas; & pag. 210. vers. 16. vero amore pag. 212. vers. 16. quis me p. 223. v. 34. conquerentes vers. 52. evocatus pag. 231. vers. 23. colligant

Series Chartarum.

*. AA. BB. CC. DD. EE. FF. GG. HH. II. KK. LL. MM. NN.
OO. PP. QQ. RR. SS. TT. VV.

Omnes terniones, præter V V. quaternionem.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header.

Aut verpiae ca. 1589. Christ. Plantini 1589 in 8vo pag 495 x Neglect. Lingo.
cultura. ibid. Thielus 1586
A. 3382

284.80

61/56

st

Inst. Zool. PAN
Biblioteka

K. 15063